COLUMBIA UNIVERSITY
THE
LIBRARIES
IN THE CITY OF NEW YORK
GENERAL
LIBRARY

THE LIBRARIES
COLUMBIA UNIVERSITY

الشعر والشعراء

من

الذريعة

الى تصانيف الشيعة

تأليف

العلامة الشيخ آقا بزرگ الطهراني

القسم الثالث من الجزء التاسع

ديوان عبدالصمد - ديوان مينوى همدانى

نقحه و زاد فيه ابن المؤلف

ع - المنزوى

الطبعة الاولى. حقوق الطبع محفوظة

يطلب من

تهران - ايران

خيابان شمالى استخر اميرآباد - منزوى

دفتر پخش الذريعة. تلفن: ٦٢٦٥٦١

النجف - العراق

المؤلف: آقا بزرگ الطهرانى

چاپخانهٔ دانشگاه تهران

١٣٨٣-١٩٦٤-١٣٤٢ ش

893.796
T13
V.9,3

BP
193
.A39
v.9,pt3

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين . والصلاة على خير خلقه محمد وآله الطاهرين . وبعد فهذا هو القسم الثالث من الجزء التاسع من الذريعة الخاص بالشعر والشعراء ، نقدمه الى القراء الكرام ، راجين منهم اصلاح الخطاء الذى لايخلو منه انسان .

المؤلف

50356M

50356/M SEP 16 1964 IU

(**٤٧٩١ : ديوان مولى عبدالصمد** بدخشانى) ناظم المثنويات ومعاصر الميرعليشير. ترجمه فى (مجن ٢ ص ٣٦ و ٢١٠) واورد شعره .

(**٤٧٩٢ : ديوان المير عبد الصمد**) من السادة الفقهاء القضاة فى رى من لدن جدهم القاضى سيف الدين. وكان هو قاضيا بها فى زمن تأليف سام ميرزا كما ترجمه فى (تس ٤ ص ٤٠) واورد شعره وذكر ابنه القاضى مسعود وابن اخيه الامير عين القضاة كما ذكر الامير جعفر المتخلص «صادق» وصرّح بانه من سادة قاضى سيف الدين .

(**٤٧٩٣ : ديوان عبدالصمد**) الخراسانى المشهدى الخطاط رنگرز، المخترع للألوان من السواد وغيره ايضاً . كان معاصر الميرعليشير. ترجمه فى (مجتس ٦ - ص ١٥٠) واورد شعره .

(**٤٧٩٤ : ديوان الشيخ عبدالصمد** أوشعره) و هو الخامنئى مولداً التبريزى منشأ النجفى مقطناً ، الاديب الماهر والفقيه الشاعر . له تقريظ فرهنگ خداپرستى لمحرم المطبوع ١٢٨١ بقصيدة هائية فى عشرين بيتاً فى غاية الفصاحة . (ترجم فى المآثر ٢٢٠) .

(**ديوان عبدالعالى**) ابن المير محمد مؤمن الحسينى المستوفى الاصفهانى المتخلص «نجات» . يأتى فى النون .

(**ديوان عبدالعزيز بن مسعود**) راجع رفيع الدين لنبانى .

(**٤٧٩٥ : ديوان عبد العزيز الجواهرى**) مؤلف « آثار الشيعة » وفهرس مكتبة المعارف بطهران . له نظم المثنوى لجلال الدين الرومى بالعربية . طبع بطهران فى ٨٤٣ ص . فى ١٣٧٧ .

(**٤٧٩٦ : ديوان عبدالعزيز نقاش**) ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ٨ - ص ٢٠٤) واورد شعره .

(**٤٧٩٧ : ديوان عبدالعزيزخان**) ابن قدرمحمد خان سلطان بخارا و معاصر الشاه عباس الثانى . ترجمه فى (مع - ج ١ ص ٣٩) و ذكر شعره .

(**ديوان الشيخ صفى الدين عبدالعزيز**) ابن سرايا الحلى الطائى السنبسى المتوفى ٧٥٢ ترجمه فى «نسمة السحر» واورد شعره . ومر له البديعية . وذكر فى ص ٦١٥ .

(**ديوان عبدالعظيم اصفهانى**) المعروف بميرزا عظيما كما فى هدية العارفين - ١ : ٥٨٦) مرّ بعنوان تخلصه « اكسيراصفهانى » محمد عظيم . ويأتى عظيم نيشابورى .

(**٤٧٩٨ : ديوان عبدالعلى تونى**) العالم التقى معاصر المير غياث الدين منصور ترجمه سام‌ميرزا فى (تس ٢ ص ٥٤) واورد شعره وفى (تش - ص ٨٦) نسبه الى خراسان .

(**٤٧٩٩ : ديوان الشيخ عبدعلى الحويزى**) ابن جمعة العروسى الحويزى نزيل شيراز، مؤلف « نور الثقلين » فى التفسير الذى فرغ من مجلده الرابع - نسخة مكتبة السيد عيسى ببغداد - فى ١٠٧٢ وقرا عليه السيد نعمة‌الله المحدث الجزائرى بشيراز، كما فى الرياض . و فى الامل انه كان عالماً فاضلا فقيها محدثا ثقة ورعاً شاعراً اديبا جامعا للعلوم، وله تفسير نور الثقلين و « شرح لامية العجم » . وترجمه فى نجوم السماءِ ص ٩٨ ايضاً.

(**٤٨٠٠ : ديوان عبدالعلى حويزى تركى**)
(**٤٨٠١ : ديوان عبدالعلى الحويزى العربى**)
(**٤٨٠٢ : ديوان عبدالعلى حويزى فارسى**)

للشيخ عبدالعلى بن ناصر بن رحمة الحويزى نزيل البصرة و المتوفى بها ١٠٧٥ كما فى هدية العارفين ١ : ٥٨٦ ترجم فى « السلافة. ص ٥٤٦ » و « نجوم السماءِ. ص ٩٨ » و « أمل الآمل » . له رسائل فى الموسيقى والعروض وغيرها. وله منتخب من ديوانه سماه « مجلى الافاضل » و فى السلافة « حلى الافاضل » كما ذكرناه فى (٧ : ٧٩) . وله « العقود الرفيعية » ذكر فى فهرس جامعة طهران (٢ : ٤٢٩) قال فى الامل : فاضل عارف بالعربية والعروض و غيرها شاعر اديب منشى بليغ وله ديوان شعر حسن ، فيه مدح جماعة من اهل عصره وذكر بعض تصانيفه الى قوله وله ثلاث دواوين عربى وفارسى وتركى، قرا على الشيخ البهائى، ومما ذكره من تصنيفه « كلام الملوك ملوك الكلام » و « شرح شواهد المطول » وهما مذكوران فى تصانيف الشيخ عبدعلى بن ناصر بن رحمة الذى ترجمه كذلك صاحب السلافة وترجمه فى الامل ايضاً بهذا العنوان ثالثاً، نقلا لترجمته عن السلافة، ظانا انه غير من ترجمه قبله بعنوان عبد على بن رحمة ، ولذا صرح فى الرياض باتحادهما . وقد مرّ فى (٦ : ٤٣و٧ : ٧٩) انه توفى ١٠٥٣ نقلا عن فهرس مكتبة ليدن ج ٦ ص ٤٧١ ثم كتب لنا السيد محمد على الروضاتى من اصفهان ان عنده مجموعة فيها ستة رسائل لابن رحمة هذا ، كتبها ابن اخ المؤلف وهو ناصر بن سعيد بن ناصر فى ج ١-١٠٦٣ و ذلك فى حياة المؤلف ، وهى : « المشعشة » فى العروض و « المعول فى شواهد المطول » و « مناهج الصواب فى علم الاعراب » و « مواهب الفياض فى الجواهر والاعراض »

و « معارج التحقيق » فى التصوّف و « الكلمات التامة فى الأمور العامة » وقد فرغ من المعول فى ١٠٦٢ وقال فيه : [ومن تصفح ديوان اشعارنا الفارسى وجد فيه من هـذا المعنى مايليق به الاستحسان . . .] . فظهر انه كان حياً الى ١٠٦٣ . وذكر فى الروضات ص ٣٥٨ و « ريحانة الادب » . وهو مقدم على عبدعلى مؤلّف « نور الثقلين » الذى كان نزيل شيراز و تلميذ السيد نعمة الله .

(**٤٨٠٣ : ديوان عبدعلى مؤيد**) هو ابن محمد باقر البيدگلى الكاشانى المعـاصر الشاعر بالعربية والفارسية . وديوانه مطبوع .

(**ديوان المولى عبدالغفار الهروى**) والصحيح عبدالرزاق كمـا مرّ عن بعض النسخ من مجالس النفايس ص ٢٠٣ .

(**٤٨٠٤ : ديوان عبدالغفار** تاشكندى) ملازاده وطالب العلم . ترجمه فى (مجتس ٤ ـ ص ١٤٦) واورد شعره .

(**٤٨٠٥ : ديوان عبدالغنى** القطيفى) السنان الشاعر الشاب المعاصر . طبعت قصيدته التابينية فى « ذكرى السيد ماجد العوامى . ص ١٠٧ » فى النجف .

(**٤٨٠٦ : ديوان عبد الغفور** لاهيجانى) ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ٨ ص ٢٣٣) وتشكر من احسانه اليه واورد بيتين من شعره .

(**٤٨٠٧ : ديوان عبدالغفور** يزدى) نزيل اصفهان . ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ١٥ ـ ص ٥٣٧) واورد بعض معمياته .

(**ديوان المير عبدالغفور**) التفريشى المتخلص بغنى تلميذ الميرابى القاسم الكازرونى و مصاحب المولى محمد الصوفى فى عصر الشاه عبـاس الماضى . ترجمه النصر آبادى فى (نر ٩ ـ ص ٢٦٤) واورد شعره . والحزين فى تذكرته (ص ٨٩) .

(**٤٨٠٨ : ديوان الشيخ عبدالقادر**) البداونى تلميذ الشيخ مبارك و مصاحب ولديه الشيخ فيضى والشيخ ابى الفضل اربعين سنة . وتوفى (١٠٠٤) ترجمه فى « خزانة عامره ص ٣٢٣ » واورد شعره و هدية العارفين ١ : ٥٩٩ . وله « منتخب التواريخ » .

(**٤٨٠٩ : ديوان الميرزا عبدالقادر**) التونى الاصفهانى . نظم « فتحنامه قندهار » للشاه عباس الثانى . ترجمه النصر آبادى فى (نر ٥ ـ ص ١٠٤) واورد قرب ستين بيتاً منه

وعنه فى (تش - ص ٦٨) .

(**٤٨١٠ : ديوان الشيخ عبدالقاهر**) ابن الحاج عبد بن رجب بن المخلص العبادى اصلا الحويزى مسكنا . ترجمه فى الامل ص ٤٨١ و اورد تصانيفه ومنها ديوان شعره قال لقيته فى المشهد الرضوى .

(**٤٨١١ : ديوان عبدالقادر نائنى اوشعره**) ترجمه واورد شعره فى (لت٣) .

(**٤٨١٢ : ديوان عبدالقادر هندى اوشعره**) ترجمه و اورد شعره معاصره اللودى فى (خيال - ص ٣٠٥) وهو غيربيدل دهلوى الهندى المذكور فى ص١٥٢ .

(**٤٨١٣ : ديوان عبدالقهار هروى** أوشعره) ترجمه فى (مجن ٢ ص ٣٠ و ٢٠٣) وذكر انه خسر فى طلب الكيميا كثيراً ولم يجده الى ان توفى ودفن فى خيابان بجوار الامام فخر الرازى وذكر مطلع تتبعه للأمير خسرو .

(**٤٨١٤ : ديوان عبدالقهار هروى أوشعره**) هوابن شيخ زاده محمد . ترجمه ايضاً فى (مجن ٥ ص٢٨٥ وص١١٢) وذكراحدى معمياته .

(**٤٨١٥ : ديوان الشيخ عبدالكاظم**) ابن محمود بن سعيد القبان المعاصر المولود ١٣٠٧ نزيل الشنافية و عالمها من ١٣٤٦ حتى اليوم ، ولـه تصانيف أخر كلها عنده بخطه . يقرب ديوانه من الفين ومائة بيت كلها فى المدائح و المراثى لاهل البيت .

(**ديوان عبد الكريم** النيشابورى) المتخلص بكاهى . ترجمه فى (لط - ص ١٦٦) . واورد شعره .

(**٤٨١٦ : ديوان الميرزا عبدالكريم خان**) ابن الميرالسيدعلى الثالث بن الميراسحاق ابن الميرزا محمد شاهمير المرعشى التسترى المتوفى (٢٢ شعبان ١٢٠٦) ذكره فى «تحفة العالم» وقال انه صغير يقرب من خمسماية بيت وذكرشعره ونقل بعضها .

(**٤٨١٧ : ديوان عبدالكريم** الخطّاط) اخ المولى انيسى الخطّاط . وكان يلقب بپادشاه. ترجمه سام ميرزا فى (تس ٤ - ص ٨١) و (گلشن ٢٧٦) .

(**٤٨١٨ : ديوان عبدالكريم آل شمس الدين**) هوابن الشيخ عباس العاملى المولود ١٣٣٠ فى ابرنجا من قرى عاملة . جمعه فى النجف فى نحو الفى بيت .

(**٤٨١٩ : ديوان عبدالكريم الطحان**) هوابن الحاج عبدالهادى الطحان البغدادى

المعاصر المولود ١٣١٤ اديب فاضل مشغول بالتجارة . لغته الاصلية العربية و لكنه يتكلم بالتركية والافرنسية ايضاً . وله مجموعة أدبية بخطّه فيها مايقرب من الفى بيت من قصائده فى مديح الائمة ومراثى الحسين ومناقب المعصومين ، ومنها الغديرية وبعض المقطعات ومدايح أخر ، وفيها فوائد أخرى تاريخية وغيرها .

(**ديوان عبدالكريم سميرمى**) راجع سيما طالخانى .

(**ديوان عبداللطيف بخارى** اوشعره) كان ملازم عبدالعزيزخان . يأتى بتخلصه كرام .

(**ديوان عبداللطيف پنجابى**) راجع تنها پنجابى .

(**٤٨٢٠ : ديوان عبداللطيف ميرزا** أوشعره) وهو ابن الغ بيك . ترجمه عليشير وذكر شعره وانه قتل اباه للسلطنة وذلك فى (مجن٧ - ص١٢٦ و٣١٥) .

(**٤٨٢١ : ديوان عبدالله بن ابى سفيان اوشعره**) عدابن شهر آشوب فى « معالم العلماء ـ ص ١٣٨ » من شعراء الصحابة؛ عبدالله بن ابى سفيان بن حرث بن عبدالمطلب .

(**٤٨٢٢ : ديوان عبدالله بن ايوب الحريبى اوشعره**) قال ابن شهر آشوب فى المعالم (ص١٤٠) كان انقطاعه الى الامام الرضا ع وعدّه من الشعراء .

(**ديوان عبدالله بن ابى الشيص**) وهو محمدبن عبدالله بن رزين ابن عم دعبل الخزاعى . ذكره ابن النديم فى (ص ٢٣٠) . مرّ فى ص١٧ ومرّ ديوان والده فى ص٤١ .

(**٤٨٢٣ : ديوان عبدالله بن دانيه** اوشعره) عدّه ابن شهر آشوب فى معالمه ص١٤١ من الشعراء المتقين .

(**٤٨٢٤ : ديوان عبدالله بن على الحزانى اوشعره**) عده ابن شهر آشوب فى المعالم ص١٤٠ من الشعراء المتقين .

(**٤٨٢٥ : ديوان عبدالله بن غالب الاسدى**) عده فى مجالس المؤمنين ص٣٧٦ من شعراء الشيعة .

(**٤٨٢٦ : ديوان عبدالله بن مبارك اوشعره**) عده ابن شهر آب فى المعالم (ص١٤١) من الشعراء المتقين .

(**٤٨٢٧ : ديوان عبدالله بن معاويه اوشعره**) هو ابن معاوية بن عبدالله بن جعفر بن ابى طالب المقتول فى سجن ابى مسلم الخراسانى . ترجمه فى « نسمة السحر »

واورد شعره .

(**ديوان عبدالله بن نورالدين الجزائرى**) يأتى بتخلصه « فقير » .

(**ديوان عبدالله بن هارون**) راجع « المأمون » .

(**٤٨٢٨ : ديوان عبدالله بن همام أوشعره**) وهو ابن همام السلولى . عده ابن شهر آشوب فى المعالم ص١٤١ من الشعراء المتقين .

(**ديوان عبدالله بن يحيى**) مرّ فى ص ٢٢٦ - بعنوان « حالى اصفهانى » .

(**٤٨٢٩ : ديوان عبدالله اصفهانى اوشعره**) وهو الميرزا عبدالله ابن الخواجه عليشاه ابن شاه حسين الاصفهانى الذى كان وزير الشاه اسماعيل ، وهو والد شرف جهان حاكم شيروان فى ١٠٨٣ كما قال النصر آبادى فى (نر٤ - ص٧٧) وذكر انه كان وزير لاهجان ثم قزوين وبهامات .

(**٤٨٣٠ : ديوان عبدالله افشان اوشعره**) وهو عبدالله بن محمد صادق الفروشانى من قرى اصفهان . اورد شعره و قصيدته فى « المدايح المعتمدية » .

(**ديوان عبدالله انصارى**) مرّ بعنوان الخواجه . . . فى ص٣٠٦ . وقال سعيد النفيسى فى مقدمة طبع « سخنان ابوسعيد ابوالخير » انّ أشعارهما قد اختلطتا . وفى « گلستان مسرّت - ص ٣٨٣ » انه ولد (٣٩٦ = جان انصار) ومات (٤٨٩ = اهل جنت) :

سال مولود و سال رحلت او «جان انصار» و «اهل جنت» گو

وفى (گلشن - ص٤٤) انه نظم ستة آلاف بيت بالعربية وفى الفارسية اكثر . وطبع له « الهى نامه » مع ثمان رسائل له فى ١٨٠ ص . فى ١٣٥٩ بطهران .

(**٤٨٣١ : ديوان السيد عبدالله البحرانى أوشعره**) هو ابن السيد حسين البحرانى . ترجمه واورد شعره فى مدح السيد عليخان المدنى فى « السلافة - ص٥٢٨ » .

(**٤٨٣٢ : ديوان عبدالله بليانى اوشعره**) و هو اوحدالدين ابوعبدالله عبدالله بن ضياءالدين (امام الدين) مسعود بن محمد بن على بن احمد بن عمر بن اسماعيل بن ابى على الدقاق الصوفى المتوفى ٦٨٦ المذكور فى « النفحات - ص ٢٤٣ - ٢٤٦ » واليه ينتسب حفيده الاوحدى البليانى المذكور فى ص١٧٣ والمتوفى ١٠٣٠ . ترجمه واورد شعره فى (مع١ - ص٣٣٨) وقال توفى ٦٧٣ .

(**ديوان عبدالله بيانى**) مرّ فى ص١٥٠ .

(**٤٨٣٣ : ديوان عبدالله ترخانى اوشعره**) واسمه درويش عبدالله بن الشيخ لقمان (سلمان) اتكه ترجمه واورد شعره فى (مجن ٥ ص١١٢ و٢٨٥) مع اختلاف فى اسم والده .

(**٤٨٣٤ : ديوان الحاج عبدالله**) الجدحفصى بن الحاج احمد ذهبة البحرانى الجد حفصى نزيل مسقط ثم بندرلنگة قال فى «انوارالبدرين» انه معاصر وديوانه فى اربع مجلدات. اقول: عندى قطعة منه بخط الشيخ ابى القاسم الكازرونى كتبها فى بندرلنجه و تخلصه عبدالله اوعبدالله بن احمد .

(**ديوان عبدالله**) ابن سعد فى المرائى كماياتى .

(**ديوان عبدالله الجزائرى**) يأتى بتخلصه «فقير» .

(**٤٨٣٥ : ديوان عبدالله چشمه مالان اوشعره**) واسمه باباعبدالله كمامرّ فى ص١١٧ ترجمه واورد شعره فى (مجتس٣ ص١٤٤) و (حسينى - ص٢٠٧) .

(**٤٨٣٦ : ديوان عبدالله چكنى اوشعره**) واسمه عبدالله سلطان . ترجمه واوردشعره فى (در ٢ - ص٣٣) .

(**٤٨٣٧ : ديوان الشيخ عبدالله الحويزى اوشعره**) من شعراء القرن الثالث عشر. رأيت فى كتب السيد محمد خليفة الموسوى الاحسائى نسخة من متملكات السيد خليفة وعليها ثلاثة ابيات فى تهنئة مالكها السيد خليفة من انشاء هذا الشاعر الحويزى بخطه وامضائه، تاريخه ١٢٤٤ .

(**٤٨٣٨ : ديوان السيد عبدالله الحيدرى**) المولود بطهران ١٢٩٨ش . ابن السيد كاظم الحيدرى اليزدى المولد، نزيل طهران. يقرب من الف بيت. وهوسبط عمى المرحوم الحاج حبيب الله المحسنى البانى لطبع ثلاث مجلدات من الذريعة . وقدانشد فى بعض اشعاره من الغزل والمثنوى والقصيدة، لايخلو من رقة ولطافة. ويتخلص فى شعره باسمه «عبدالله» وزار كربلاء فى الأربعين من ١٣٧٥ .

(**ديوان عبدالله خبوشانى**) راجع هاتفى .

(**٤٨٣٩ : ديوان الشيخ عبدالله الخفاجى اوشعره**) رايت فى بعض المجاميع قصايد

له فی مراثی الحسین ع .

(**٤٨٤٠ : ديوان الشيخ عبدالله الختلانی**) من العرفاء له « كشف الحجاب » وشرح لغات فخرالدين العراقی . ترجمه فی (مع . ج ١ ص ٣٣٩) واورد شعره .

(**٤٨٤١ : ديوان عبدالله خويی أوشعره**) و هو القاضی عبدالله ابن القاضی سعدالله الخويی السلماسی . وشعره بالفارسية والتركية كما فی (دجا ـ ص ٢٦٦) و كان مع الشاه محمد والشاهزاده حمزة ميرزا فی سفر خراسان ، وعند الرجوع مات بسبزوار فی شوال ٩٩١ كما عن « گلستان هنر » .

(**ديوان عبدالله رازی**) هو ابن القاضی محمد الرازی . يأتی بتخلصه « قاضی » .

(**٤٨٤٢ : ديوان المنصور بالله عبدالله** الزيدی أوشعره) هو ابن حمزة بن سليمان بن حمزة امام الزيدية المولود ٥٥١ والقائم ٥٩٤ والمتوفی بكوكبان ٦١٤ . ترجمه فی « نسمة السحر فيمن تشيع وشعر » .

(**٤٨٤٣ : ديوان عبدالله سودائی اردكانی** اوشعره) و هو السيد عبدالله الطباطبائی ابن عم حريف الشاعر و تلميذ آذر البيگدلی وصباحی الكاشانی . وكان مدرساً بتفت واردكان بيزد . ترجمه واورد شعره فی تذكرة « ميكده » وفاتنا ذكره فی السين .

(**٤٨٤٤ : ديوان السيد عبدالله شبابه البحرانی أوشعره**) هو ابن السيد محمد بن عبدالله الحسينی ابن ابراهيم بن شبابة . صار والده السيد محمد شيخ الاسلام باصفهان بعد رجوعه عن الهند . عدّ الوالد والولد فی « السلافة ـ ص ٥٠٥ ـ ٥٢٢ » فيمن مدح والد صاحب السلافة ، وأورد شعرهما . ومن شعر السيد عبدالله قصيدته فی « مدح الميرزا طاهر » وقايع نگار .

(**٤٨٤٥ : ديوان الشيخ عبد الله الشبستری**) من احفاد ناظم گلشن راز . ترجمه شاه محمد القزوينی فی (بهش ٢ ص ٣٦٦) و « هشت بهشت » و « الشايق النعمانية » و (دجا ـ ص ٢٦٦) فی حياته ٩٢٩ و اورد كثيراً من شعره فی مدح سلطان سليم . وله مثنوی « شمع وپروانه » .

(**٤٨٤٦ : ديوان السيد عبدالله الشهابی**) من سادات قزوين معاصر سام ميرزا . ترجمه فی (تس ٥ ص ١٣٦) واورد شعره .

(**ديوان الميرزا عبدالله الشهرستانى**) ابن الميرزا علاء الدين محمد . سمل مع ابيه فى صغره وزيدت بصيرته فى الفنون . ترجمه النصر آبادى فى (نر ١ ـ ص ١٢) واورد شعره وتخلصه « عرفان » كما يأتى .

(**٤٨٤٧ : ديوان عبدالله شهرابى اوشعره**) و هو الملا عبدالله الشهرابى من قرى اردستان باصفهان فى عصر يغما الجندقى . ذكر بعض اشعاره ولده الملا محمد حسين كما نقل المعلم الحبيب آبادى الاصفهانى .

(**٤٨٤٨ : ديوان الشيخ عبدالله الشيرازى**) هو ابن الشيخ محمد الشيرازى المصرى . طبع بمصر كما فى بعض الفهارس .

(**ديوان عبدالله صدر**) مرّ بعنوان ديوان بيانى كرمانى فى (ص ١٥٠) .

(**٤٨٤٩ : ديوان الشيخ عبدالله العذارى**) من شعراء الحلة الفيحاء . ترجمه الخطيب اليعقوبى فى « البابليات ج ٢ ص ١٨٢ » وذكر انه ابن العالم الجليل الشيخ على بن الشيخ حسين بن عبدالله بن كاظم بن على بن تريبان . سكن جده الاعلى قرية السادة قرب الحلة وتوفى والده العالم حدود ١٢٨١ و قام مقامه ولده هذا الذى تلمذ بعد والده على استاده السيد مهدى القزوينى الذى رثاه بقصيدة طويلة . و توفى هو فى ١٣٠٧ و مرّ اخوه الشيخ عباس العذارى ويأتى الشيخ محسن .

(**ديوان عبدالله عرفان**) راجع « عرفان هندى » و « عرفان شهرستانى » .

(**٤٨٥٠ : ديوان عبدالله قزوينى اوشعره**) اورد شعره فى (مجتس ٦ ـ ص ١٦٣) وقال له يد فى الحكمة و سكن هرات اربعين عاماً . وراجع عبدالله شهابى ايضاً .

(**٤٨٥١ : ديوان عبدالله الكاتب**) هو ابو محمد عبدالله بن محمد الكاتب الاصفهانى خازن الصاحب بن عباد ، ومن شعرائه المذكورين فى اليتيمة . ترجمه فى « نسمة السحر » واورد شعره .

(**٤٨٥٢ : ديوان عبدالله كاشانى اوشعره**) هو الحكيم الكاشانى الاصل القمى المنشأ ابن الحكيم اسماعيل المتخلص « راغب » ثم « وحدت » يأتى فى الواو .

(**ديوان عبدالله كربلائى**) مرّ بعنوان حالى اصفهانى فى ص ٢٢٦ .

(**ديوان عبدالله كرمانى**) مرّ بعنوان امانى كرمانى فى ص ٩٤ .

(**ديوان عبدالله گرجى**) مرّ بعنوان « سر گشته » فى ص ٤٤٠ .

(**٤٨٥٣ : ديوان عبدالله لاهجى اوشعره**) هوالقاضى‌زاده الگيلانى الحكيم تلميذ الشيخ محمد اللاهجى و خليفته فى‌الارشاد . ترجمه واورد شعره فى (بهش ٢ ـ ص ٣٩٠) .

(**ديوان عبدالله مشوى گوى**) هو عبدالله الهاتفى ابن اخت جامى، كما سماه بذلك فى « بابرنامه » راجع « ازسعدى تاجامى ـ ص ٥٢٠ » . يأتى فى‌الهاء .

(**ديوان عبدالله مروارید**) مرّ بعنوان بيانى فى ص ١٥٠ .

(**ديوان عبدالله مستوفى**) يأتى بتخلصه « عشق » .

(**٤٨٥٤ : ديوان الشيخ عبدالله نعمة العاملى**) ابن‌الشيخ محمدعلى نعمة. رأيته بخطه فى‌النجف .

(**٤٨٥٥ : ديوان ميرزاعبدالله اليزدى** اوشعره) و هو ابن أجرى يـزدى و تلميذ المولى رجبعلى . ترجمه النصر آبادى فى (نر٦ ـ ص ١٩٠) واورد بعض رباعياته وقال ماهر فى‌الفنون .

(**٤٨٥٦ : ديوان المير عبدالله اليزدى** اوشعره) هوابن‌المولى عرشى اليزدى نزيل هند. ترجمه النصر آبادى فى (نر٩ـ ص٣٩٩) وذكر شعره . وترجمه آيتى فى (تش‌يز ـ ص ٣١٠) وذكر انه كان يهدى رباعياته من بلاد الهند التى نزل بها والده عرشى الى‌بعض اقربائه. ويأتى والده عرشى‌اليزدى وانه غيرعرشى المترجم فى‌مجمع‌الخواص للصادقى .

(**٤٨٥٧ : ديوان عبداللهى**) غزليات فارسية من‌نظم‌حسين عبداللهى المعاصر مؤلف « راهنماى اصلاح » فى مضرات حلق اللحية المطبوع باصفهان ١٣٢٧ ش .

(**ديوان العبدلى**) مرّ فى ص ٣٠ بعنوان ابن المقرب محمدبن على . وسماه فى‌هدية العارفين ١ : ٧٠٦ على‌بن مقرب وتوفى ٦٢٩ . توجد نسخه فى مكتبات الموصل كما فهرسها ص ١٣٤و١٤١ و١٥١ وطبع كما ذكرناه .

(**ديوان عبدالمجيد طالقانى**) كما فى (تش ـ ص ٤٠٨) مرّ بعنوان « خموش » فى ص ٣٠٤ و درويش مجيد فى ص ٣٢٤ و يـأتى بعنوان « مجيد » فى الميم .

(**٤٨٥٨ : ديوان عبدالمجيدقمى**) الآوجى ، المتخلص « سيد » و يعرف بسليل الحسينى . سافر الى النجف ورجع الى قم . له منظومة اسمه « حملهٔ حسينى » حدود الالفى بيت فارسى . يوجد بخطه عندالسيد مجيد بن محمد على بن الناظم بطهران . ويوجد بخطه كتابة حاشية صحن امين السلطان بقم كما ذكره فى « آثارقم - ص ٦٥ » وتوفى عبدالمجيد فى ١٣١٤ وقال جدا الشاعر فى تاريخه :

جداپى تاريخ وفاتش بفغان گفت: «طوطى شكرريز جهان سوى جنان شد»

(**٤٨٥٩ : ديوان عبدالمحسن الصورى**) هو ابو محمد عبدالمحسن بن محمد بن احمد بن غالب بن غلبون الصبورى المتوفى يوم الاحد تاسع شوال ٤١٩ عن ثمانين من العمر . ترجمه ابن خلكان (ج ١ ص ٣٠٨) وقال انه من محاسن اهل الشام واحسن فى ديوانه كل الاحسان . نسخة منه بخط الشيخ جواد الشبيبى استنسخها فى ١٢٨ ع - ١٣٤١ عن نسخة عتيقة كتبت فى حدود القرن السادس كانت بمكتبة السيد عيسى (العطار ببغداد) اول قصائده فى مدح رئيس الروساء خطير الملك ابى الحسين محمد بن عماد بن محمد من وزراء الدولة الفاطمية. لقبه بذلك الظاهر لاعزاز دين الله . وكان على الوزارة الى ان قتل ٤١٢ وفيه قصيدة فى مدح على بن الحسين المغربى والد ابى القاسم الوزير المغربى . وكان هو من وجوه الدولة الفاطمية واتصل بهم من ٣٨١ الى عصر الحاكم ٤٠٠ واستنسخه السماوى بخطه ايضاً وفرغ منه ١٣٦٨ وهذه النسخة اشتراها الشيخ محمد على يعقوب الخطيب . وترجمه فى امل الامل مفصلا وعنه فى الرياض وعدّه ابن شهر آشوب من شعراء اهل البيت واورد فى مناقبه جملة من اشعاره .

(**ديوان المولى عبدالمحسن** الكاشانى) ابن اخت المولى ضياء الدين الكاشانى الشهير باخوند نورا . يقرب من عشرة آلاف بيت . كذا ترجمه النصر آبادى فى (نر ٦ - ص ١٥٥) و صرّح بانه تلميذ المولى صدرا الشيرازى و صهره على بنته . اقول هو المولى محسن المتخلص بالفيض الكاشانى . يأتى فى الفاء .

(**٤٨٦٠ : ديوان الشيخ عبدالمحسن الكاظمى**) نزيل مصر و المتوفى بها حدود ١٣٥٠ مطبوع .

(**٤٨٦١ : ديوان الشيخ عبدالمحسن** الهمدانى) ابن محمد بن الحاج على پوست فروش

الهمدانى الاصل الكاظمى . له رثاء السيد عبدالكريم بن الحسن الاعرجى المتوفى ١٣٠٨ اورده السيد جعفر الاعرجى فى « نفحة بغداد فى نسب السادة الاعرجية الامجاد » ومر اخوه الشاعر ايضاً الشيخ حسين .

(**٤٨٦٢ : ديوان السيد عبدالمطلب**) ابن السيد داود بن سليمان بن داود بن سليمان الحلى . هو ابن اخ السيد حيدر الشاعر الشهير الذى توفى ١٣٠٤ تخرّج على عمه السيد حيدر و سكن الحلة الى ان هدمت داره ١٣٣٥ فنزل الى قرية من اعمال الحلة وبها توفى مع ابن عمه السيد حسين بن حيدر فى يوم واحد (١٣ - ع١ - ١٣٣٩) وحملا معا الى النجف . وقد جمع ديوانه فى حياته . وبعض مراثيه موجودة ضمن مجموعة مع مراثى السيد مهدى بن سليمان الآتى عند السيد محمد حسن الطالقانى فى النجف .

(**٤٨٦٣ : ديوان عبدالملك البعلبكى اوشعره**) عده ابن شهر شهر آشوب فى « المعالم - ص١٣٩ » من شعراء اهل البيت .

(**ديوان عبدالملك سمرقندى**) يأتى بتخلصه « عصامى » كمافى (روشن - ص٤٥٨) و (دولت - ٥) .

(**٤٨٦٤ : ديوان عبدمناف قمى اوشعره**) و هوالميرزا عبد مناف من السادة بقم . ترجمه وأورد شعره فى (نر ٥ - ص١١٢) و كذا فى (روشن - ٤٤٠) .

(**٤٨٦٥ ديوان عبدالمنعم الغرطوسى**) و هو ابن الشيخ حسين بن حسن المولود بالنجف ١٣٣٣ يقرب من اربعة آلاف بيت فى مجلدين فى رثاء اهل البيت والعلماء . طبع الاوّل فى ١٣٧٨ فى النجف ، و طبع قصيدته فى رثاء السيد ماجد العوامى فى « ذكرى السيد ماجد . ص ١٠٥ » و قصيدته فى رثاء الشيخ محمد رضا آل ياسين فى عدد البيان الخاص به فى ١٢٢ بيتاً . وله ديوان آخر فى الاجتماعيات اسماه « معرض العواطف » يأتى فى الميم .

(**ديوان عبدالمؤمن هروى أوشعره**) كان متولياً لمزار الجامى و لذلك يتخلص « مزارى » كما ترجمه فى (لط - ص١٤٥) .

(**٤٨٦٦ ديوان عبدالمولى اصفهانى اوشعره**) ذهب فى فتنة الافغان الى سيجان عند اقربائه بها . ترجمه واورد شعره الحزين فى تذكرته ص١٠٣ .

(**٤٨٦٧ : ديوان عبدالمهدى الاعرجى**) هو السيد عبدالمهدى بن راضى بن حسين بن محمد بن جعفر بن الشريف المرتضى المنتهى الى احمد بن عبيدالله بن على بن عبيدالله الثانى بن على الصالح بن عبيدالله الاعرج بن الحسين الاصغر بن السجاد. ولد فى النجف ١٣٢٢ و تلمذ على خاله الخطيب الشاعر الشيخ قاسم الملا محمد الحلى فصار خطيبا شاعراً مبرّزاً على اقرانه محسوداً عندهم ، فسقوه ما يهجن الصوت ولم يقدروا على منع شعره ، الى ان جائه القضاء فاستحم فى شط الحلة وغرق فى الماء واخرج جسده بعد يوم وليلة وحمل الى النجف فى رجب ١٣٥٨ فجمع ديوانه شقيقه الخطيب السيد حبيب الاعرجى فى ١٣٥٩ وجعله مجلداً تزيد صفحاته على ثلثماية صفحة. وله مجاميع أخر فى مراسلاته وتواريخه وفوائد، وارجوزة فى تواريخ المعصومين اكبر من ارجوزة الشيخ الحرّ .

(**٤٨٦٨ : ديوان الشيخ عبدالمهدى** مطر) ابن الشيخ عبدالحسين بن الشيخ حسن مطر النجفى المولود بها فى يوم السبت ٢٦ شوال ١٣١٨ يقرب من خمسة آلاف بيت بخطه . اكثره فى مراثى أهل البيت فى يوم الطف وغيره .

(**٤٨٦٩ : ديوان الشيخ عبدالمهدى** الحجار) ابن الشيخ داود بن سلمان بن اسماعيل ابن مقلد بن مهيوب بن شرف المنتهى الى عمرو بن معديكرب الزبيدى من مذحج المعروف بالشيخ مهدى الحجار النجفى المولود فى الحيرة ١٣١٥ و بعد تحصيلاته بعث وكيلا من قبل السيد ابى الحسن الاصفهانى الى معقل البصرة وكان عالمها الى ان توفى بمستشفى البصرة فى السبت ثانى شعبان ١٣٥٨ و حمل الى النجف . طبع له ارجوزة « البلاغ المبين » المذكور فى ج٣ ص١٤١ وطبع الجزء الاول من ارجوزته « فوز الدارين فى نقض العهدين » فى ١٣٤٩ وكتب فى اواخر عمره « نقض الوشيعة » فى ردّ موسى جارالله منضماً الى ردّ النشاشيبى محمد اسعاف فى كتابه « الاسلام الصحيح » فى نيف وخمسين يوما، لانه شرع فيه يوم النصف من رمضان وفرغ عنه فى ثامن ذيقعدة من ١٣٥٧ .

(**٤٨٧٠ : ديوان الشيخ عبدالنبى الخطى**) فى مراثى الحسين ع وهو ابن الحاج احمد الخطى . اورد بعض مراثيه الشيخ لطف الله الجدحفصى فى مجموعته التى كتبها لنفسه فى ١٢٠١ عند الشيخ محمد على يعقوب .

(**٤٨٧١ : ديوان الشيخ عبدالواحد آل مظفر**) هوابن الشيخ احمدالنجفى المولود ١٣١٠ . رأيته بخطّه عنده بالنجف .

(**ديوان الحاج عبدالواسع اقدس**) ابن الحاج محمدخان قدسى نزيل الهند عندالسلطان اورنگ زيب . ترجمه النصر آبادى ومرّفى ص ٨٧ .

(**٤٨٧٢ : ديوان عبدالواسع التونى** اوشعره) هو مؤلف «ترجمة الرسالة الذهبية الرضوية» باسم الشاه سلطان حسين الصفوى عند زيارته للمشهد الرضوى . ذكر فى الترجمة بعض اشعاره فى مدح السلطان والدعاء له ، وذكر ان تاريخ زيارته «زيارات شاهى قبول الهى=١١١٩» .

(**٤٨٧٣ : ديوان عبدالواسع جبلى**) وهو بديع الزمان عبدالواسع بن عبدالجامع ابن عمران بن ربيع المولود بغرجستان فى شمال غزنة والمتوفى ٥٥٥ كما فى (مع ١ : ١٨٥) أو ٥٧٥ كما فى شاهد صادق . مدح بهرامشاه الغزنوى (٥١٢ - ٥٤٤) و سنجر السلجوقى (٥١١-٥٥٢) له قصايد عربية ايضاً لكنها ضاعت . وديوانه الفارسى فى ٧٥٠٠ بيت توجد فى (المجلس) كما فى فهرسها ٣ : ٣٤٩ وعند (فخرالدين) و (سپهسالار - ٣٩٣) ومكتبة لالااسماعيل باستانبول وتصويره الفتوغرافى بجامعة طهران برقم ١٩٩ . ترجمه المستوفى فى تاريخ گزيده ص ٨٢٢ و (دولت ٢) و (بهش ٢ - ص ٣٤٢) .

(**٤٨٧٤ : ديوان مولانا عبد الواسع**) المنشى الهروى . له خمسماية بيت فى هجاء الخواجه مجدالدين ولغيره ازيد من الف بيت ، كما ذكر فى (مجن ٤ - ص ٩٩ و ٢٧٦) واظنه صاحب «الترسل» الموجود بجامعة طهران كما فى فهرسها (٢ : ١٩ و ٢٨٠) .

(**ديوان عبدالوهاب**) راجع ديوان نشاط وديوان گلشن و ديوان طراز .

(**٤٨٧٥ : ديوان مولانا عبدالوهاب**) الاسفراينى قاضى سبزوار واسترآباد والمتوفى باسترآباد . له تتبع «درياى ابرار» للامير خسرو . ترجمه فى (مجن ٢ - ص ٤٢ و ٢١٤) واورد مطلعه . ولعله عبدالوهاب بن على الاسترآبادى المذكور فى (٢ : ٤٠٢) الموجود شرحه على الفصول فى جامعة طهران كما فى فهرسها ٣ : ٥٩٣ .

(**٤٨٧٦ : ديوان عبدالوهاب** سمرقندى أوشعره) له اليد فى الشعر الفارسى والتركى . ترجمه فى (مجتس ٨ - ص ١٧١) واورد شعره .

(**ديوان عبدالوهاب** سهائى) دوّنه بنفسه ومرّبتخلصه. ترجمه فى (مجن ٥ ـ ص١٠٩و ٢٨٣) ويأتى واهبى.

(**٤٨٧٧ : ديوان المير عبدالوهاب** الشيرازى) من سادات الانجو بشيراز. ترجمه النصر آبادى فى (نر٩ـص٨٥) واورد شعره، و كذا فى (روشن ٤٤١) وقال يعرف «مير مجنون».

(**٤٨٧٨ : ديوان القاضى عبدالوهاب**) قاضى المشهد و المدفون بها ولم يكن لـه نظير فى الانشاء. ذكر بداهته فى المقلوب المستوى، مثل « برايد يارب » ذكره فى (مجن ٢ ص٢٦و٢٠١).

(**ديوان عبدالوهاب يزدى**) ابن محمد على بن هاشم زرگر اصفهانى. طبع له « فرهنگ خداپرستى » نظماً فى ١٢٨١و١٣٢٧ بطهران فى ٣٠٧ ص. ياتى بتخلصه محرم.

(**٤٨٧٩ : ديوان السيد عبدالهادى** الشيرازى او شعره) و هو ابن الميرزا اسماعيل الحسينى الشيرازى النجفى المولود فى سنة وفاة ابيه و هى سنة **١٣٠٥** و كان والده مع تفقهه فى الدين شاعراً ماهراً فى اللغتين الفارسية و العربية. طبع بعض شعرهما.

(**٤٨٨٠ : ديوان السيد عبدالهادى** العطار) المعروف بالقطان ابن السيد جواد بن السيد مهدى بن السيد هاشم بن محمد بن السيد عطية الموسوى المولود بالنجف **١٣٢٥** هو ثلاثة اجزاء **١** المواهب الموسوية **٢** الخواطر الموسوية **٣** النفحات الموسوية. وله « الدرة الغراء » فى سلسلة نسبه. ذكر فى ج ٨ ص ١٠٣ و تحتوى دواوينه الثلاثة على الف ومايتين بيت.

(**٤٨٨١ : ديوان الشيخ عبدالهادى** الصنعانى) ابن محمد السودى الزيدى، معاصر الامام شرف الدين الذى مات **٩٩٥** ترجمه فى نسمة السحر واورد شعره.

(**ديوان عبدالهادى النحوى**) ياتى بعنوان هادى فى حرف الهاء كما هو مشهور به.

(**٤٨٨٢ : ديوان العبدى اوشعره**) وهو ابو اسماء. عده ابن شهر آشوب فى شعراء الشيعة فى « المعالم ـ ص١٣٩ ».

(**٤٨٨٣ : ديوان العبدى ابى عبدالله اوشعره**) وهو سفيان بن مصعب الكوفى من اصحاب الصادق. ذكره كذلك ابن شهر آشوب فى « المعالم ـ ص ١٣٩ » واورد شعره فى « المناقب » ونقل عن الصادق ع ايصائه بتعليم اشعار العبدى للاطفال.

(**ديوان العبدى**) راجع المطرق العبدى ، و ابن حماد .

(**٤٨٨٤ : ديوان عبدى اصفهانى**) هو الميرزا عبدالله بن المير محمد على طبعى . قال فى (روشن ـ ٤٤٢) انله مثنوى باسم « آدم وپرى » نظمه باسم الشاه طهماسب الصفوى .

(**٤٨٨٥ : ديوان عبدى اصفهانى**) و هوالمير عبدالحسين الاصفهانى . طبع ديوانه باصفهان ١٣٦٨ فى ١٠٤ ص. باسم « دررالمصائب » ومات ١٣٧٢ عن خمس وسبعين سنة . ترجمه فى « شعراء اصفهان . ص ٣٣٠ » .

(**ديوان مولانا عبدى الجنابذى**) ترجمه فى (خص ٨ ـ ص ١٨٤) واوردشعره راجع عبدى گنابادى .

(**٤٨٨٦ : ديوان مولانا عبدى** رازى اوشعره) كان معاصرسام ميرزا . ترجمه فى (تس ٥ ص ١٦١) واورد شعره و (طبق ٢ ـ ص ٤٩٩) .

(**ديوان عبدى شيرازى**) اثنان؛ احدهما يتخلص نويدى مفرده نويس ياتى فى النون ومرّ فى (٧ : ٢٦٣) . والآخر يتخلص صابر ويلقب « دنبه » مرّ فى ص ٥٧٣ .

(**٤٨٨٧ : ديوان عبدى شيروانى** اوشعره) تتبع اهلى شيرازى فى الغزل . و كان ماهراً فى الشطرنج ومات ٩٧٥ عن اربعين سنة كذا فى (دجا ـ ص ٢٦٨) .

(**٤٨٨٨ : ديوان عبدى گنابادى**) مصاحب جاهى صفوى . له مثنوى « گوهرشاهوار » ترجمه واورد شعره فى (خص ٨ ـ ١٨٤) و (گلشن ـ ٢٧٧) و (تغ ٨٧) .

(**ديوان عبدى قلندر**) النيشابورى . راجع عبدى نيشابورى .

(**٤٨٨٩ : ديوان عبدى گيلانى** أوشعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٥ ـ ص ١٤٩) واورد شعره و كذا (گلشن ـ ص ٢٧٧) و (علماى گيلان ص ٨٥) .

(**٤٨٩٠ : ديوان عبدى نيشابورى أوشعره**) وهو الخطاط بالتعليق ، وخال شاه محمود الخطاط ، واستاده فى الخط . قال فى (تس ٤ـ٨١) تلمذ فى الخط على سلطانعلى مشهدى ومات فى هذه السنين (سنة التأليف ٩٥٧) و كذا فى « روضة الصفا » و قال سنگلاخ فى « امتحان الفضلاء ١ : ٩٧ » انه تلمذ فى الخط على ذى الكمالين محمد باقر والد المير على الهروى المتوفى ٩٧٦ و كان حياً حين ترجمه فى (مجتس ٥ ـ ص ١٤٨)

بعنوان عبدی قلندر .

(**٤٨٩١ : ديوان عبدی نيشابوری اوشعره**) مداح الائمةع. اورد شعره فی (تس٥- ص١٧٦).

(**٤٨٩٢ : ديوان عبدی يزدی**) واسمه عبدعلی . ترجمه واورد شعره فی (تش يز - ص٣٠٨) قال : وله مثنوی فی قبال « مخزن الاسرار » .

(**٤٨٩٣ : ديوان عبرت قاجار**) هو عبدالعلی بن معتمد الدولة فرهاد ميرزا . تلمذ علی الميرزا محمد علی القاينی والميرزا محمد رضا القمشهی كما فی (المآثر : ١٩١). رأيت نسخة من شرح فصوص الحكم تأليف الجامی، وهبه المولی لطف الله امين الاسلام ابن فتح الله شيخ الاسلام لهذا الشاعر فی ٢٢ ع ٢ - ١٢٨٥ فكتب الشاعر علی ظهره قصة رؤيا رآه فی ١٠ ذی القعدة ١٣٠٠ و عبّر عن نفسه بخادم الفقراء النعمة اللهية عبد علی .

(**٤٨٩٤ : ديوان عبرت نائنی**) و هوالميرزا محمد علی المصاحبی الملقب عارفعلی ابن عبدالخالق ابن حبيب الله بن علی اكبر بن يوسف بن حسن بن محمد جعفر بن نظام الدين حسينا المعروف بمصاحب النائنی . ولد باصفهان فی رمضان ١٢٨٥ وخرج منها فی ١٣٠٤ ورجع اليها فی ١٣٢١ ثم تزوج فی نائين وخرج الی طهران و كان بها الی ان مات فی ذی الحجة ١٣٦١ و دفن فی امامزاده عبدالله . مهر فی الشعر والخط وسلك طريق العرفان والتصوف. وطبع منتخب ديوانه بطهران فی ١٣١٣ش. فی ٩٣ص. ترجمه ايزدگشسب فی « نامهٔ سخنوران . ص١٦٠ » وتاريخ نائين .ص ١٩٣، وشعرای معاصر اصفهان . ص ٣٣١ . وله « مدينة الادب » او « نامهٔ فرهنگيان » يشتمل علی تراجم ٣٥ شاعراً مع اشعارهم . وهوالذی جمع « ديوان السيدعلی ابن الحسين الاخوی » الموجود فی (المجلس) كما فی فهرسها ٣ : ٦٩٢ . كما سيجیء .

(**٤٨٩٥ : ديوان عبرت هندی اوشعره**) واسمه احمد. كان ماهراً فی الموسيقا ، وتلمذ فی الشعر علی بيدل . وكان يتخلص « مفتون » ثم بدله الی « عبرت » ترجمه وأورد شعره فی (خيال - ص ٢٩٠ - ٢٩١) وسماه فی (حسينی - ص ٢٢٤) بمحمد علی عبرت .

(**٤٨٩٦ : ديوان عبقرى** اوشعره) وهوالامير خيزى التبريزى من شعراء القرن الثالث عشر . حكى ترجمته عن « حديقة الشعراء » فى (دجا - ص ٢٦٩) .

(**٤٨٩٧ : ديوان عبهرى** اوشعره) و اسمه الحكيم عبد المجيد الغزنوى معاصر الحكيم سنائى واديب صابر وغيرهما . ترجمه فى (مع - ج ١ - ص ٣٣٧) واورد نيفا وعشرين من شعره . و كذا فى (گلستان مسرت - ص ٢٥٢) .

(**٤٨٩٨ ديوان عبيدزاكانى**) الشاعر المنشى الكاتب الظريف النقاد القزوينى . ترجمه فى رياض العلماء، قال وشهرة ظرافته اخرجته من ديوان العلماء وهزلياته بالفارسية، عندنا منه قطعة، وله ديوان شعر ايضاً. انتهى كلام الرياض . وحكى فيه ايضاً عن كتاب رجال المولى فرج الله الحويزى ان زاكان بالزاى اسم قبيلة من العرب سكنوا فى قزوين وفى تاريخ گزيده للمستوفى (ص ٨٤٥ و ٨٤٦) اورد منشوراً ينسبونه الى النبى ص كتبه لأحد أجدادهم . اماهو فاسمه نظام الدين عبيدالله الزاكانى . سافر من قزوين الى شيراز وتمكن عند شاه ابواسحاق اينجو و رجع الى قزوين ، وتولى القضاء بها وتوفى ٧٧١ كما فى شاهد صادق أو (٧٥٠) كما فى (تغ ٨٨) و كان لايرومه اعمال الاعيان واضطهاد الاشراف للطبقة الدانية ، فاخذ فى الانتقاد عن اخلاقهم و كتب فيها رسائل كثيرة مثل « أخلاق الأشراف » ألفه ٧٤٠ و « دلگشا » و « صدپند » الفه ٧٥٠ و « تعريفات » او « ده‌فصل » فى اصطلاحات اهل زمانه، و « ريش‌نامه » و « عشاق‌نامه » و « فالنامه » و أشهر من الكل « موش و گربه » كما يأتى . و له مهاجاة مع سلمان ساوجى ثم تصالحا ، و كذلك مع غيره . طبع كليات هزله باستانبول مع مقدمة لميرزا حبيب الاصفهانى وفرته الافرنسى . وطبع له « سنگتراش » و « عشاق‌نامه » مع مقدمة النفيسى فى ١٣١٤ ش . فى ٤٨ ص. صغيرة . وطبع كليات ديوانه وحيد الدستگردى مع مقدمة لاقبال الآشتيانى فى ١٣٢١ش. فى ١٤٧ ص. ثم بتصحيح پرويز اتابكى فى ١٣٣٧ش. فى ٣٨٣ص. ترجمه فى « خيال . ص٥٤ » و « تش - ص٢٢٧ » و (حسينى - ص٢١١) و (روشن ٤٤٣) و(براون - ٣ : ٢٦٣ - ٢٨٦) و « تاريخ مغل » لاقبال . ص ٥٥٠ .

(**٤٨٩٩ : ديوان قاضى القضاة عبيدالله**) ابن احمد بن معروف ، قاضى بغداد المولود ٣٠٦ والمتوفى ٣٨١ و كان مجرداً فى الاعتزال ، صلى عليه فى داره ابواحمد الموسوى

والد الشريفين المرتضى والرضى، و كبّر عليه خمس تكبيرات، ثم حمل الى جامع المنصور وصلى عليه ابنه باربع تكبيرات. ترجمه فى تاريخ بغداد ج ١٠ ص ٣٦٥ واورد شعره. وترجمه فى « نسمة السحر » ايضاً.

(**ديوان ابى احمد عبيدالله**) ابن عبدالله بن اجل الملوك طاهر بن حسين بن مصعب ابن ذريق بن ماهان الخزاعى البغدادى المولود ٢٢٠ والمتوفى ٣٠٠ ترجمه فى « نسمة السحر » واورد شعره.

(**٤٩٠٠ : ديوان عتابى گلپايگانى اوشعره**) و هو الميرالسيد محمد، تلميذ حضورى القمى. ذهب الى الهند وتقرب عند عادلشاه، ثم سجنه سبعة سنين، ثم افرج عنه وحج البيت. اورد شعره فى (هفت. ص١٣٣) و(تش - ص ٢٠٧).

(**٤٩٠١ : ديوان عتيقى تبريزى اوشعره**) و هو قطب الدين التبريزى والد جلال الدين و معاصر الخواجه رشيدالدين الهمدانى المتوفى ٧١٨ ترجمه فى (مع - ج ١ ص ٣٣٨) واورد شعره.

(**٤٩٠٢ : ديوان عتيقى سمرقندى**) وهو ملك الافاضل جلال الدين بن قطب الدين التبريزى المتوفى ٧٤١ ترجمه فى (دجا - ص ٢٦٩) واورد بعض مثنويه نقلا عن « عرفات العاشقين » و « روضات الجنان » وغيرهما. ونقل تقريظه الفارسى لتفسير الخواجه رشيد الدين الوزير الذى توفى ٧١٨ مطابق قوله (طاب ثراه) وهذا التفسير قرّظه مائتا فاضل فى عصره. وقال ان نسخة ديوانه الكبير المورخة ٧٤٤ رأيتها فى مكتبة الفاتح باستانبول قبل خمس وعشرين سنة. وقال سنگلاخ فى امتحان الفضلاء (١ : ٢٥٦ - ٢٩٢) انه رأى نسختين من قصايده احدهما بخط خليل قلندر هروى، والثانى بخط ابراهيم بن الميرعماد. و ترجمه معاصره المستوفى فى « تاريخ گزيده. ص٨١٧ » وفى (بهش ١ - ص ٣٢٩). وفى (تش - ص٣٣٥) قال انه تلميذ رشيد الوطواط، وليس بصحيح ولعله اراد الخواجه رشيد الهمدانى كما ذكر.

(**٤٩٠٣ : ديوان عتيقى شروانى اوشعره**) ذواللسانين المولود بشماخى، معاصر صادقى ترجمه فى (خص ٨ - ص ٢٤٣) واورد شعره الفارسى والتركى.

(**٤٩٠٤ : ديوان عتيقى شروانى اوشعره**) من قلندرية البكتاشية، نزيل بغداد فى

ايام محمد علی تربیت ، کما ذکره فی (دجا ـ ص٢٧١) واورد بیتین له .

(**٤٩٠٥ : ديوان عجايب و غرايب**) لامجد علی بالفارسیة والاردویة . طبع باکرا (الهند) فی ١٢٦٦ فی ١٤٨ ص .

(**٤٩٠٦ : ديوان عجزی**) اسمه حسن بیك التبریزی معاصر صادقی ترجمه فی (حض٨ ص١٩٠) واورد فی (تش ـ ص٣١) بعض مطالع غزلیاته و رباعیاته وحکی فی (دجا . ص ٢٧١) . عن « خلاصة الاشعار » ان دیوان عجزی فی الجواب عن دیوان بابافغانی وترجمه فی (تغ ٨٨) و فی « عالم آرا ـ ص٥١٦ [٣٥٣] » ذکر قصته مع الشاه عباس فی الاسطبل بقزوین .

(**ديوان عجزی** یزدی) معاصر شاه ابو تراب القاضی نزل الی اصفهان شاکیا عن عمال یزد ولم یعد ، فسکن بها واشتغل بالصیاغة ، وذکر رباعیه فی هجاءِ شاه ابو تراب . وذکره فی (نر٩ـ ص٣٠٦) بعنوان ملاعصری واورد الرباعیة مستزاداً . فراجع « عذری » و « عصری » .

(**٤٩٠٧ : ديوان عجيب مازندرانی**) اسمه محمد خلیل . هاجر الی طهران مع ابیه فی عصر محمد شاه قاجار و ترقی امره وصار من شعراء السلطان ناصر الدین شاه ترجمه فی (مع ـ ج٢ ص٣٥٠) واورد کثیراً من شعر دیوانه الذی جمعه بنفسه و فی « المآثر ـ ص ٢٠٦ » انه اخذ تخلصه بامر من محمدشاه .

(**٤٩٠٨ : ديوان عجيبی جرجانی**) اسمه شمس الدین محمد ، معاصر الحکیم سنائی ترجمه فی (تش ـ ص١٥٤) و (لب ١١) و (مع ـ ج١ ص٣٣٧) واوردوا شعره . واورد النصر آبادی بعض شعره فی وصف التفاح فی (نر ١٤ ـ ص ٤٩٢) و رأی سنگلاخ دیوانه بخط ملامعروف کمافی « امتحان الفضلاء ـ ١ : ١٧٣ » و ترجمه فی(تغ ٨٨) و (روشن ٤٤٥) وفی (نر ١٤ ص ٤٩٢) سماه جوزجانی .

(**٤٩٠٩ : ديوان السيد عدنان**) ابن السید شبر بن علی بن محمد بن علی بن احمد ابن هاشم بن علوی عتیق الحسین بن السید حسین الغریفی البحرانی . ولد بالبصرة ١٢٨٣ ومات ابوه وهو صغیر فرباه خاله السید سلمان برعایة والدته ، وهاجر من المحمرة (خرمشهر) الی النجف وله اربعة عشر عاماً ، وبقی فی النجف یشتغل علی العلماءِ ؛ عمه السید علی والد السید مهدی البحرانی والمیرزا حبیب الله والشیخ محمد طاها والسید

محمد سعيد الحبوبى، وتلمذ عليه السيد ناصر الاحسائى والخطيب السيد صالح الحلى. و اخصهم به الشيخ عيسى بن الشيخ ناصر الخاقانى القائم مقامه ووصيه وقيم اولاده الصغار؛ على، حسن، محمد على، شبير. وله «قبسة العجلان» و «حاشية العروة» و «حاشية القوانين» و «ارجوزة الحج» و «الانساب المشجرة» عند ولده السيد حسن فى المحمرة. ترجمه الخاقانى فى دليل الآثار المخطوطة قال وقد جمعت ديوانه من مختلف المجاميع الخطوطة تبلغ ماية وستين صفحة، وفرغت من جمعه فى النجف ١٠ ذى القعدة ١٣٦١ وترجمه تلميذه وابن عمه السيد مهدى فى بعض اجازاته فذكر انه ولد بالبصرة غرّة ج ٢ ١٢٨٣ ومات ابوه العالم المصنف بالبصرة ١٢٨٨ قال انه مرض بالاستسقاء بالبصرة فحمل الى الكاظمية مستشفيا و بها توفى (٥ شعبان ١٣٤٠) وحمل ليومه الى النجف، و دفن فى الحجرة على يسار الداخل الى الصحن الغروى من البـاب السلطانى . و ذكر لنا حسين بن على بن جواد محفوظ العاملى الكاظمى أنـه أيضاً جمع اشعاره فى مجلد كبير و كتب فى احواله « النابغة البحرانى » . ومرّ له فى (٢ : ٣٨١) « انساب العرب » .

(**ديوان عذرى**) كما سماه فى (تش ـ ص ٣١) و (روشن ـ ص ٤٤٦) وعنه فى (دجا ص٢٧٢) او « عجزى » كما فى (تش يز ـ ص ٣٠٩) والصحيح « عصرى » كما فى (نر ٩ ـ ص ٣٠٦) .

(**٤٩١٠ : ديوان عذرى بيگدلى**) واسمه اسحاق بيك اخ آذر البيگدلى المذكور فى (ص١٠) له «تذكرة اسحاق بيك» الموجود فى (سپهسالار) مكرراً . وله تذكرة اخرى للشعراء ركب فيه غزليات اشترك فيه شعراء متعدون . ومات بقم ١١٨٥ وقال صباحى فى تاريخه : [بادا در بهشت جاودان اسحاق بيك] . وترجم فى (انجمن ٤) و ريحانة الادب و (مع ٢ : ٣٤٥) و فهرس المجلس (٣ : ١٥٢) .

(**٤٩١١ : ديوان عراقى همدانى**) هو فخر الـدين ابراهيم بن شهريار و ابن اخت السهروردى . قال الجامى ولد بهمدان وحفظ القرآن فى صغره، ولما بلغ السبعة عشر سافر الى الهند وتلمذ على الشيخ بهاء الدين زكريا وتزوج ابنته فولدت له كبير الدين . وجلس مكان بهاء الدين بعد موته، فطرده الملك ففرّ الى مكة و جاء الى قونية وبها الف « اللمعات » ثم ذهب الى مصر و صار شيخ الشيوخ، و رجع الى الشام فلحق به

ولده كبير الدين ولم يمض اكثر من ستة اشهر الاومات بها فى ثامن ذى‌القعدة ٦٨٨ ودفن بصالحية دمشق . له غير ديوان غزله ، مثنوى « عشاق‌نامه » طبع ١٣٥٧ ببمبئى فى‌عشرة فصول . اوله :

هر كـه جان دارد و روان دارد واجب است آنكه دردجان‌دارد

و طبع ديوانه بنولكشور ١٩٠٩م. فى ٢٤٤ ص . وفيها « ساقينامه » . و دخل رباعياته فى « سخنان ابوسعيد ابوالخير » كما فى مقدمته ص ٥٦ . و توجد نسخه المخطوطة عند (الملك) و فى مكتبة جامعة طهران وغيرها . و ترجمه الجـامى فى « النفحات ـ ص ٥٤٢ » و (خيال ـ ص ٧١) و (تش ـ ص٢٥٦) و (حسينى ـ ص٢٠٣) و (ميخانه ص٢٧ـ٤٩) و(براون ـ ٣ : ١٤٤) و « ريحانة‌الادب » و « گلستان مسرت ـ ص٣٨٦ » و(مع ١ : ٣٣٩) و(تغ ٨٨) .

(**ديوان عرب التبريزى**) التاجر نزيل عباس آباد اصفهان‌المتخلص بـ « ناصح » ترجمه معاصره النصر آبادى فى (تر ٥ ـ ص ١٢٥) واورد بعض شعره . يأتى فى‌النون .

(**٤٩١٢ : ديوان عرب شيرازى** اوشعره) نزيل اصفهان‌والمتوفى‌اخيراً بالهند. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (تر٦ ـ ص٢٠٣) وذكر شعره ، وعنه فى(گلشن . ص ٢٧٨) .

(**٤٩١٣ : ديوان عرب آقا كرمانى**) ترجمـه النصر آبادى فى (تر ٥ ـ ص ١٤٨) و ذكر انه توفى قريباً واورد ما نقل عنه من‌الشعر ، وعنه فى (گلشن ـ ص٢٧٨) .

(**٤٩١٤ : ديوان عرشى اكبر آبادى**) واسمه محمد مؤمن بن عبدالله الملقب « مشكين رقم » كان كوالده خطاطاً . نصب معلما لسليمان بن دارا شكوه بدهلى ، ومات بها فى ١٠٩١ عن‌تسعين سنة . له ديوان موجود ومنظومة « شاهد عرشى » و « مهر و وفا » ترجمه فى (گلشن٢٢٩) وعنه‌فى‌القاموس التركى وعنه فى‌الريحانة . وجاء تاريخ‌وفاته ١٠٩١ فى « گلستان مسرت ـ ص ٣٩٧ » :

چو پرسند سال وصالش بجان بگو « سيد عرشيان مير مؤمن »

(**ديوان عرشى تكلو**) راجع عرشى تبريزى .

(**٤٩١٥ : ديوان عرشى تبريزى**) اسمه طهماسب قلى بيك تكلو . قال الصادقى فى (خص ٤ ص٦١) انه يسكن يزد . وفى (تش ـ ص١٨) انه كان يتخلص « عهدى » فبدله

«عرشی» واورد شعره . وقال النصر آبادی فی (نر۹ - ص۲٦٦) انه تبریزی. ودیوانه یقرب من عشرة، آلاف بیت، فیه قصاید فی مدح میرمیران و اورد بعض اشعاره . راجع عرشی یزدی .

(**دیوان عرشی یزدی**) ترجمه آیتی فی (تش - ص ۳۰۹) واوردله البیت المذکور فی (نر۹ ص ۲٦٦) لعرشی تبریزی ، وهو :

تخم دیگر بکف آریم وبکاریم زنو کانچه کشتیم زخجلت نتوان کرد درو

قال آیتی : ولما قرء البیت علی میرزا عبدالله بن عرشی خرج عبدالله من لیلته مع رحله الی بلادالهند وبهاتوفی، وذلك من شدة خجله . ولعله الذی ذکره الصادقی. وعبدالله بن عرشی مرّ ذکره فی (ص ٦۹۸) وترجم فی (گلشن - ص۲۷۹) و (تغ ۸۸) أیضاً .

(**۴۹۱٦ : دیوان عرفان اصفهانی اوشعره**) و اسمه قدیرا . ترجمه واورد شعره فی (گلشن - ص۲۸۰) .

(**۴۹۱۷ : دیوان عرفان** الشهرستانی) اسمه المیرزا عبدالله بن المیرزا علاءالدین محمد الشهرستانی . کان والده ابن اخت الشاه عباس، اعماهما الشاه صفی . ترجمه فی (مع - ج۱ ص٤۰) واورد شعره . و ترجمه النصر آبادی فی (نر ۱ - ص۱۳) بعنوان اسمه کمامر و کذا فی (روشن - ٤٤۷) .

(**۴۹۱۸ : دیوان میر عرفان** الطهرانی) احتمل النصر آبادی فی (نر ۹ - ٤۰۹) انه طهرانی، و قال انه یبیع الکتب فی اصفهان و اورد بعض شعره فی (گلشن ۲۸۰) .

(**۴۹۱۹ : دیوان عرفان کالبی اوشعره**) و اسمه سلطان ابوسعید . کان خلیفة الشاه فضل الله بن السید احمد الکاشفی . توفی ۱۱٤۷ . و قال آزاد البلگرامی فی تاریخه :

در یاب کـه از آیهٔ قرآن مجید تاریخ نوشتم «یرثون الفردوس»

ترجمه واورد شعره فی (گلشن - ۲۸۰) .

(**۴۹۲۰ : دیوان عرفان هندی اوشعره**) وهو ابن الخواجه مکی . ترجمه وأورد شعره فی (سرخوش - ص۸۱) .

(**۴۹۲۱ : دیوان عرفان** یزدی) اسمه المولی مطیع من اکابر علماء یزد . وله المدایح وسوم «المواهب السنیة فی المدایح العلیة» . ترجمه آیتی فی (تش یز - ص۳۱۰)

وكذا فى تذكرة « شبستان » المذكور فى ٤ : ٣٥ .

(**٤٩٢٢ : ديوان عرفى** التبريزى) ترجمه سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٦٧) وذكر مثنويه « گوى وچوكان » وكذا فى (گلشن ٢٨١) . وفى (دجا - ص ٢٧٢) حكى عن « سفينة خوشگو » ان لهماية وثلاثون قصيدة فى مدح الشاه عباس ، واخذ منه خمسين تومانا جائزة مثنوى « گوى وچوكان » .

(**٤٩٢٣ : ديوان عرفى شيرازى**) وهو جمال الدين محمد الحسينى بن الخواجه بلوى زين الدين بن جمال الدين سيدى المعروف بـ « چادرباف » كما وصفه فى (ميخانه - ص ١٧٦) عن قول خال عرفى وهو شمس الانام الشيرازى ، وقال : ولد بشيراز فى ٩٦٣ واشتغل فى ديوان الحكم وكان يعرف « صيدى » ونظم الشعر شاباً ، و تخلص « عرفى » ثم سافر الى الهند(١) و تلمذ على ابى الفتح الگيلانى وقرّ به اكبر شاه . و توفى ١٠٠٢ كما فى (ميخانه) او ٩٩٩ عن ست و ثلاثين سنة . و تاريخ وفاته فى خزانة عامرة تسع و تسعماية فيه اسقاط لفظ تسعين فى الطبع . وحمل جثته ميرصابر الاصفهانى الى النجف فى ١٠٢٧ كما فى (خز - ص ٣١٨) وقال ان اوّل مثنويه :

بسم الله الرحمن الرحيم موج نخست است زبحر قديم

و قال لو يبدّل لفظ « موج » بلفظ « مدّ » يكون احسن . و نقل كلام ميرزا خان شارح قصايد عرفى ، ونقل ايضاً كلام المولى منير اللاهورى شارح قصايد العرفى . و ترجمه صادقى فى (خص ٨ ص ١٥٠) وذكر جوابه « لمخزن الاسرار » للنظامى . اقول هو المطبوع بطهران ١٣٠٨ وفى مقدمة طبعه ترجمة الشاعر ، والشعراء الرائين له فى التاريخ المذكور . قال فى ميخانه : ولا يعاب على عرفى الاّ انه جسور وقح ، تعرض لمولانا نظامى گنجوى فاخترم شابا . ثم ذكر قصة موته ومارآه فى منامه منه ، ثم اورد فى ميخانه قصيدته السينية فى مدح على (ع) الذى تخلصه :

عرفى بس است بيهده ، بهر دعا برار نزد جليل عزوجل دست التماس

---

(١) قال فى سبب خروجه من شيراز : در سن چهارده و پانزده حسن تمام عيار بهم رسانيده بود و آبله نكشيده ، چون سال عمرش ببيست رسيد ، آبله سرشارى برآورد ، هر كس اورا ميديد تنفر ميكرد ومولوى ازين مقدمه بغايت آزرده ودرهم بود . . . ازغايت جهلى كه داشت ازوطن خروج كرد . . .

و رأيت عين هذه القصيدة مع بعض قصايده فـى مجموعـة عندالسيد محمد الموسوى الجزائرى كتابتها ١٢٧١ . وقد جمع عرفى ديوانه بنفسه فى ٩٩٦ و قال فى تاريخه :

مجموعهٔ طراز قدس تاريخش يافت « اول ديوان عـرفى شيرازى »

وفيها ٢٧ قصيدة و٢٧٠ غزلاً و٧٠٠ رباعية . وعند موته اوصى الى خان خانان بجمع بقية اشعاره، ثم فى ١٠٢٤ امر خان خان بجمع ديوانه فجمعها محمد قاسم « سراج اصفهانى » فى سنة ونصف سنة فى اربعة عشر الف بيت(١) وقال فى تاريخه :

از خرد خواستم چو تاريخش گفت « ترتيب داده » تادانى

وهذا الديوان يشتمل على « مجمع الابكار » فى قبال « مخزن الاسرار » فى ١٤٠٠ بيت و« خسرو و شيرين » فى ٤٤٠ بيتاً . و كتب عبدالبـاقى النهاوند صاحب « مآثر رحيمى » ديباچة لهذا الديوان فى تاريخ جمعه فى ١٤ صفحة موجودة فى اول نسخة الديوان فى (المجلس) كما فى فهرسها (٣ : ٣٥٠) . وتوجد « مجمع الابكار » فى (الرضوية) و (الملك) وديوانه عند (الملك) و (فخر الدين) و (المجلس) وجامعة پنجاب و مكتبات استانبول والهند و غيرهـا . قال الچلبى ولـه قصيدة شينية اسمه «جواهر عمان» فى ١٥٠ بيتاً مثل « جلاءِ روح » للجامى و «انيس قلب» لفضولى بغدادى ، و كلها فى قبال شينية الخاقانى . اقول : وله« ترجمة الشوق »وهى قصيدة رائية موجودة فى مكتبة (الصدر) كما ذكرناه فى (٤ : ١١٠) قال فيها :

بكاوش مژه از گور تانجف بروم اگر بهند بخاكم كنند يا بتتار

ثم لما جيئ به الى النجف قال رونقى فى تاريخ نقل جثمانه فى ١٠٢٧ :

رقم زد ازپى تاريخ رونقى كلكم(٢) بكاوش مژه از هند تا نجف آمد

وله ايضاً رساله « نفيسة » توجد منه نسختان فى (سپهسالار ٢٩٧ و ٢٩٨) . وطبع ديوان عرفى شيرازى فى كانپور ١٨٨٠ فى ١٧٧ ص. و ١٢٩٤ و فى بمبئى ١٣٠٨ فى ٣٢١ ص. و كانپور ١٣٣٣ فى ٢٨٦ ص. ولكهنو ١٩٣٠ فى ٢٤٠ ص. وطبع مثنوى عرفى

(١) وفى ميخانه اثنى عشر الف وخمسماية .

(٢) ذكرنا هذا البيت فى ص٣٩٣ تاريخاً لوفاة رونقى، والظاهر انه خطاء من آزاد البلگرامى، والصحيح ما ذكرناه هنا . وان رونقى مات ١٠٣١

فی بمبئی ١٣٤٦ فی ١٢٠ ص . وذکر ترجمة العرفی الشیرازی فی (نر١٣- ص٤٧٩) و(سرخوش ٧٣) و (خص ٨ - ص١٥٠) و (هفت ٢٨٧) و (میخانه ١٧٥) و (طبق ٢ - ٤٨٩) و (خیال٨١) و (خز٣١٨) و (حسینی ٢١٢) و (تش - ص ٢٨٦) و « فارسنامه ناصری٢ : ١٤٩» و (مع٢ : ٢٤ - ٢٥) و (تغ ٨٩) و فهارس سپهسالار والمجلس و « طرائق الحقائق ١ : ١٣٩ » وریحانة الادب . وفی هدیة العارفین ج ٢ ص٥٩ - سماه محمد و فی ج ٢ ص ٤١٣ منه کرره بعنوان محمود . و دیوان عرفی هذا فی ترکیا والهند اعرف منه فی ایران .

(**دیوان عروضی سمرقندی**) راجع نظامی عروضی .

(**٤٩٢٤ : دیوان عریان**) من سادات تبریز . اسمه المیرزا اسدالله بیك . ترجمه فی (تش - ص ٢٥٦) و (دجا - ص ٢٧٣) و (مسرت - ص٢٦) واوردوا شعره . و ترجمه النصر آبادی بعنوان میرزا اسد فی (نر٥ - ص١٣٢) وذکر انه کان وزیرهزارجریب ، ثم سافر الی دکن و صار وصی الشیخ شمس الدین محمد الخاتونی ، و بعد عوده الی اصفهان ادعی علیه ورثة الخاتونی واغرموه .

(**٤٩٢٥ : دیوان عزت**) للسید محمود خان الفسائی المتخلص بعزت فارسی مطبوع.

(**٤٩٢٦ : دیوان ملا عزت شیرازی**) من الطلاب بشیراز. ترجمه معاصر النصر آبادی فی (نر٦ - ص ٢٠٦) واورد شعره .

(**٤٩٢٧ : دیوان عزت** شیرازی) مجاور الغری ، واسمه المیرزا باقر بن الحاج معزی العصار صاحب القصیدة فی مدح الامیر ع . وقد قبلها فی الرؤیا کما نقل ممن رآه المیر السید شرف الدین علی الشولستانی . ترجمه فی (خز - ص ٣٢٤) واورد نیفا وسبعین مطلعا من غزلیاته . وترجمه النصر آبادی فی (نر٥ - ص١٤٢) بعنوان خواجه باقر وقال کان تاجراً . وفی (سرخوش - ٧٩) و (تغ ٨٩) سماه باقر سوداگر .

(**٤٩٢٨ : دیوان عزت** قاجار) اسمه سلیمانخان بن محمد خان ، خال محمدخان خواجه ولقّبه فتحعلیشاه باعتضادالدولة ، وتوفی١٢٥٢ . ترجمه فی (مع - ج١ ص٤٠) وذکر شعره وکذا فی (انجمن ٢) .

(**٤٩٢٩ : دیوان عزت هروی** اوشعره) واسمه عبدالعزیز. جاءِ من هرات الی اکبر

آباد وتقرب عند عالمگير ثم عزل وفرّ الى لاهور ومات ١٠٨٠ كما فى (حسينى - ٢٢١) وجاءِ شعره فى « گلستان مسرت ١٤٢ و ٤٧٧ » . وترجمه فى (تغ ٨٩) و (سرخوش ٧٨) وفى نسخة منه عزيز .

(**٤٩٣٠ : ديوان عزتى شيرازى**) اسمه الميرزا جانى نزيل مشهد خراسان والمتوفى بها بعد ان كان منشيا لالله وردى خان حاكم لار ثم تاب . ترجمه النصر آبادى فى (نر ٩ - ص ٢٥٦) واورد اشعاره وكذا فى (تش - ص ٣٩٠) و (گلشن : ٢٨١) و (روشن ٤٤٨) و توجد منتخب ديوانه عند دهخدا كتبت ١٠٨١ . ومرّ ابنه الحسين الشيرازى فى ص ٢٥٢ و جامع الشيرازى ابن الحسين فى ص ١٨٧ .

(**٤٩٣١ : ديوان عزتى فيروز آبادى** اوشعره) و اسمه المولى مؤمن . ترجمه النصر آبادى واطراه فى (نر ٩ - ص ٢٧٨) واورد بعض شعره ورباعيه .

(**٤٩٣٢ : ديوان عزتى قزوينى**) لعبد النبى فخر الزمانى بن خلف بيگ . ولد بقزوين ٩٩٨ ونشأ بها ومات والده ١٠٠١ و تخلص فى شعره « عزتى » وخرج منها الى قندهار فى ١٠١٧ و هو ابن تسع عشر سنة . و فى ١٠١٨ وصل اكره و تقرب عند نورالدين محمد جهانگير شاه الى سنة ١٠٢٨ التى تمم فيها تذكرته المسماة « ميخانه »(١) المطبوع بلاهور ١٩٢٦ وترجم نفسه فيها (ص ٤٩٨) وفى هذه المدة الف « نوادر الحكايات » و « دستور الفصحاءِ » و « ميخانه » و « ديوان » يشتمل على ألف وخمسماية بيت ، وتخلصه فى ساقينامة « نبى » وتوفى ١٠٣٧ .

(**٤٩٣٣ : ديوان عزالدين** اصفهانى أوشعره) كان مستوفى السلطان سنجر ثم تغيّر عليه وسجنه فمات فى الحبس . ترجمه فى (مع - ج ١ ص ٣٣٩) واورد شعره فى الحبس .

(**٤٩٣٤ : ديوان عزالدين** رازى اوشعره) كان معلم الاطفال . ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٧٧) واورد شعره .

(١) وهذه التذكرة من مصادر عملنا فى قسم الشعر والشعراء من الذريعة . و قدرتبه المؤلف على ثلاثة اقسام I الشعراء المتوفين حال التأليف وقد نظم كل منهم « ساقينامه » ص ٩ - ٣٤٣ II المعاصرون الذين نظموا ساقينامه ص ٣٤٤ - ٥٢٤ III المعاصرون الذين لم ينظموا ساقينامه ص ٥٢٤ - ٥٧٧ وقدرمزنا عن الكتاب وعن ابوابه هكذا « ميخانهٔ - ١ - ص . . . » و « ميخانه ٢ - ص . . . » و « ميخانهٔ ٣ - ص . . . » .

(**٤٩٣٥ : ديوان عزالدين** سلجوقی اوشعره) واسمه کیکاوس بن غیاث الدین کیخسرو اخ علاءالدین کیقباد . ترجمه فی (مع - ج١ ص٣٩) واوردشعره الذی انشاه عندموته .

(**٤٩٣٦ ديوان عزالدين** شیروانی) معاصر الخاقانی الشیروانی فی القرن السادس. ترجمه فی (مع - ج ١ ص ٣٣٩) واورد بعض قصیدته . و ترجمه فی (دجا - ص٢٧٣) . واورد غزله و کذا فی (تش - ص٥٠) و (روشن٤٤٩) . قال سنگلاخ فی « امتحان الفضلاء ١ : ١٥٢ » انه رأی منتخب دیوانه بخط احمد « غزال العین » المشهدی .

(**ديوان عزالدين العاملی**) وهو حسین بن عبدالصمد المذکور فی ص ٢٤٩ له قصیدة رائیة فی مدح الامیر عم شرحها بنفسه . رایتها بخط الشیخ علی القمی المعاصر، استنسخها عن خط الحاج بابا القزوینی تلمیذ البهائی الذی استنسخها عن خط الناظم .

(**٤٩٣٧ : ديوان عزالدين العاملی**) الفقیه الکامل الادیب الشهیر بالشیخ محمد علی عز الدین ، الساکن فی خناویة من ضواحی صور، والمجاز من الحاج مولی علی الخلیلی الرازی النجفی . یوجد دیوانه عندالشیخ محمد رضا بن الشیخ زین العابدین آل شمس الدین . ویوجد بخط الناظم الجزء الاول من کفایة السبزواری، کتبه بخطه لنفسه وفرغ منه فی النجف یوم الجمعة ثامن رمضان ١٢٦٣ و ذکر نسبه فی آخره هکذا : محمد بن علی بن محمد بن اسماعیل بن ابراهیم آل زین الدین العاملی .

(**٤٩٣٨ : ديوان عزالدين كاشانی** اوشعره) و اسمه عزالدین محمود . اطری شعره وفضله فی (تش - ص٢٤٥) . ورأیت شعره فی مجموعة مخطوطة فی مکتبة بلدیة اصفهان برقم ٢٢٤/٣.

(**٤٩٣٩ : ديوان عزالدين گرجی اوشعره**) من شعراء القرن التاسع . أورد شعره فی جواب شعر سراج الدین قمری المذکور فی (ص ٤٣٧) فی (بهش ١ - ص ٣٣٨) و کذا فی « تاریخ گزیده . ص٨٢٢ - ٨٢٠ » .

(**٤٩٤٠ : ديوان عزلت سوراتی**) و هوالمیر عبدالولی بن السید سعدالله السلونی . کان ماهراً فی المسیقا الهندیة . ترجمه واوردشعره عن دیوانه فی « سرو - ص ٢٣٦ » و « گلستان مسرت - ص ١٤٧ ، ٤٧٩ » .

(**٤٩٤١ : ديوان عزلت شاه جهان آبادی اوشعره**) و اسمه عبدالعزیز تلمیذ محمد

افضل ثابت . ترجمه واورد شعره فى (گلشن - ٢٨٢) .

(**٤٩٤٢ : ديوان عزلتى**) واسمه المولى ادهم الخلخالى الواعظ المعروف . له ترجمة الباب الحادىعشر اسمه «لوازم الدين» و رسالة فارسية اسمها «مشرق التوحيد» الموجود فى (سپهسالار ٥٨٣٨) وفى آخرها بعض شعره مع تخلصه . ترجمه فى (دجا - ص ٢٧٣) .

(**٤٩٤٣ : ديوان عزلتى** يزدى) الخطاط . اسمه زين العابدين، توفى اواخر عهد الشاه صفى . ترجمه آيتى فى (تش يز - ص ٣١١) قال و يستشهد باشعاره علماء البديع فى كتبهم و اورد بعضها . و يوجد ديوانه فى جنگ عند (فخر الدين) فى ٢٥٠٠ بيت برقم ٦٥ من دواوينه .

(**٤٩٤٤ : ديوان عزمى** تبريزى) اسمه سلطان محمد . ترجمه فى (دجا - ص ٢٧٤) نقلاً عن «خلاصة الاشعار» وقال ان له قصايد كثيرة اكثرها فى مدح النبى والمعصومين وكان من التجار المثرين وتوفى ١٠١٠ وله اربعون سنة .

(**٤٩٤٥ : ديوان عزمى لاهجى اوشعره**) ترجمه واورد شعره فى (گلشن - ٢٨٢) وتاريخ علماى گيلان (ص ٩٠) .

(**٤٩٤٦ : ديوان عزمى فيروز آبادى**) الشاعر الشيرازى . اسمه محمد مؤمن قال فى (تش - ص ٢٩٠) ان ديوانه فى ثلاثمائة بيت ، وكذا فى (تغ ٨٩) .

(**٤٩٤٧ : ديوان عزمى مشهدى** اوشعره) من سادات مشهد كما فى (گلشن - ٢٨٣) نقلا عن «خلاصة الاشعار» لتقى الدين الكاشانى . وكذا فى «مطلع الشمس ٢ : ٤٣٨» .

(**٤٩٤٨ : ديوان عزمى** يزدى اوشعره) مصاحب الاميرادائى . ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ٩ - ص ٤١٢) واوردشعره وكذا فى (تغ ٨٩) .

(**٤٩٤٩ : ديوان عزير استر آبادى**) لعزيز بن اردشير الاسترآبادى مؤلف « بزم و رزم » المطبوع باستانبول فى ١٩٢٨م . فى ٦٣٧ ص . سماه «صاحب عجائب المقدور» بعبد العزيز . أتى فى شبابه الى بغداد ولماوردها تيمور فى ٧٩٥ فرّ منها الى النجف وقبض عليه هناك وجيئى به الى ميرانشاه فعفى عنه فذهب الى سيواس فى ٧٩٦ و كتب هناك تاريخه باسم « بزم ورزم » للسلطان برهان الدين وبقى هناك الى ٨٠٠ . وقال نظمى زاده مرتضى : انّ له ديوانان فارسى وعربى . وسكن القاهرة ومات بها مترديا من سطح

عالٍ، ميتة صاحب الصحاح . كذا فى « العراق بين الاحتلالين - ٢ : ٤ - ٧ » لعباس العزاوى .

(**٤٩٥٠ : ديوان عزيز اسفرائنى اوشعره**) و هو عزيز الدين الرافعى الخراسانى . اورد شعره فى (لب ٦) . ولعله متحد مع النسفى الآتى .

(**٤٩٥١ : ديوان عزيز قزوينى** اوشعره) كان بياعاً بها . ترجمه سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٢٩) واورد شعره .

(**٤٩٥٢ : ديوان عزيز جبلى** أوشعره) من المعتبرين فى قزوين . ذكره سام ميرزا ايضا فى (تس ٢ - ص ٥٣) وذكر انه مبرّز فى اكثر الفنون من المعقول والمنقول، وذكر مدحه لحاكم گيلان وشعره الاخر .

(**٤٩٥٣ : ديوان عزيز الدين النسفى**) من مردة سعد الدين الحموى . ترجمه فى (مع ج ١ ص ٣٤٠) و ذكر شعره وبعض تصانيفه . و كذا فى « مجالس العشاق - ١١٥ » . ولعله متحد مع عزيز اسفرائنى .

(**٤٩٥٤ : ديوان عزيز فريد أوشعره**) كان مشرف ممالك خراسان كما وصفه واوردشعره فى (لب ٦) ولقبه فخر الدين .

(**ديوان عزيز قزوينى**) كما فى (روشن ٢٥٢) راجع عزيزى

(**٤٩٥٥ : ديوان عزيز قزوينى**) وهو درويش عزيز الله القزوينى معاصر السلطان يعقوب والجامى . وديوانه فى ثمانية آلاف بيت كما فى (تغ : ٥٢) و الظاهر انه الذى رثا بابرشاه فى ٨٦١ كما فى (خيال : ٧٠) كما ذكرناه فى ص ١١٨ .

(**٤٩٥٦ : ديوان عزيز كاشى**) و هو عزيز الدين محمود بن على العارف الكاشانى النطنزى صاحب « ترجمة العوارف » و « شرح التائية » و مثنوى « عشق نامه » ومثنوى « عقل نامه » كما فى (ض : ص ٣٧٨) و(روشن ٤٥٠) و هو تلميذ نور الدين عبدالصمد بن على الاصفهانى الكاشانى المتوفى ٦٩٩ و معاصر عبدالرزاق الكاشانى . وتوفى عزيز فى ٧٣٥ وله « مصباح الهداية » الذى طبعه جلال الهمائى بطهران فى ١٣٦٣ مع مقدمة فى احواله .

(**٤٩٥٧ : ديوان ميرعزيز كمانچه** أوشعره) كان مصاحب صادقى كتابدار ، كما ترجمه فى (خص ٨ - ص ٢٨٦) وذكر انه قتله قطاع الطريق و ذكر بعض شعره :

غم عشق تو مهمان عزیز است بسی شیرین‌تر از جان عزیزاست

(**٤٩٥٨ : ديوان عزيز كلكته**) فى المدايح مطبوع بالاردوية . و هو للميرزا هادى مؤلف «التجليات» والمتخلص بعزيز وابن محمد على مؤلف «نجوم اسماء» ترجمته فى مصفى المقال فى مصنفى علم الرجال ص٤٨٨ .

(**٤٩٥٩ : ديوان عزيز اللاهجى**) الميرزا يوسف الگيلانى ، كان من شعراء السلطان فتحعليشاه ، وبعد موته هاجر من طهران الى شيراز. ترجمه معاصره فى (مع - ج ٢- ص ٣٤٩) وذكر شعره .

(**ديوان عزيز هروى**) مرّ بعنوان عزت هروى .

(**٤٩٦٠ : ديوان عزيز هندى**) و هو الخواجه عزيز الدين . طبع له « قيصر نامه » مثنوى فارسى فى ٦٤ ص بالهند .

(**٤٩٦١ : ديوان عزيزى تبريزى اوشعره**) وقد يلقب بعزيزى صباغ . ترجمه و اورد شعره فى (دجا - ٢٧٤) عن تذكرة يوسف على خان .

(**٤٩٦٢ : ديوان عزيزى خراسانى** اوشعره) و هو مجدالدين ابن الرشيد من كتاب خراسان وفضلائه . كان فى اسفزار فى خدمة علاء الملك . ترجمه و اورد قصايده فى (لب ٦) .

(**٤٩٦٣ : ديوان عزيزى قزوينى أوشعره**) كان نزيل تبريز ونائب القضاء بها . ترجمه فى (تس ٥ - ص ١٤٢) و (طبق ٢ : ٥١٧) و (تش - ص ٢٢٧) و (گلشن - ٢٨٤) وقال مات ٩٦٩ و (حسينى - ٢١١) و عنها فى القاموس التركى ثم الريحانة .

(**٤٩٦٤ : ديوان عزيزى قزوينى**) السيفى. سافر من قزوين الى الهند فى عهد اكبر شاه وترقى امره عنده ولكنه عزله وقتله تعذيباً . نقل عن ديوانه ومثنوياته فى (گلشن: ٢٨٤) . وفى (روشن ٤٥٢) أن تخلصه عزيز واسمه عزيز الله القزوينى الابهرى مات ٩٨٨ وله مثنوى « آشوب گل ومل » .

(**ديوان عزيزى صباغ** تبريزى اوشعره) ترجمه فى (دجا - ص ٢٧٤) و ذكر شعره نقلا عن « تذكرة يوسف عليخان » . راجع عزيزى تبريزى .

(**٤٩٦٥ : ديوان عزيزى مستملى** اوشعره) هو من متقدمى الشعراء ترجمه فى (مع

ج ١ ص ٣٣٩) واورد قصيدته المصنوعة بتشبيه الشفه والعين بالسكر و اللوز ، التزم بذكر (لب وبادام وشكر وچشم) فى كل بيت منها .

(**٤٩٦٦ : ديوان عسجدى** الحكيم ابوالنصر عبدالعزيز بن منصور معاصر العنصرى والفرخى والفردوسى فى عصر السلطان محمود الغزنوى والمتوفى ٤٣٣ كما فى « شاهد صادق » او ٤٣٢ كما فى (مع - ج١ ص٣٤٠) و أورد قرب مائة بيت من شعره وحكى فى (بهش ١ - ص ٣٤١) بديهته فى المصاريع الثلاثة مع معاصريه و قدتمم رابعها الفردوسى . قالوا وله ثلاثة آلاف بيت لكن لم يبق منها غيرعدّة . وقال سنگلاخ فى « امتحان الفضلاء ٢ : ١٨٣ » رأيت ديوانه بخط ابى البقاء رستم الخطاطين و فى (١ : ١٣٣ منه) نسخة اخرى بخط شفيعاً وترجم أيضاً فى (تش ١٣١) و (لب ٩) و (لت - ١) و (خيال - ٢٤) وطبع ديوانه بطهران بتصحيح طاهرى شهاب فى ١٣٣٤ش. فى ٣٨ ص .

(**٤٩٦٧ : ديوان عسكرى بلگرامى اوشعره**) ترجمه واورد شعره فى (گلشن - ٢٨٥) و « ميخانه » .

(**ديوان عسكرى خراسانى**) . مر بعنوان شرر خراسانى .

(**٤٩٦٨ : ديوان عسكرى كاشانى**) وهو المير حسن بن المير حسين من اولاد اكابر كاشان . نشأبها وسافر الى الروم للتجارة ورجع فسافر من طريق هرمز الى دكن وبقى ثمان سنين هناك ولم يلازم محمد قلى قطب شاه ، ثم سافر الى مكة فغرق سفينته ونجى هو وغلام له ورجع الى سورات وگجرات ثم الى آگره ثم كشمير وبقى هناك عند هاشم خان قاسمخان . وفى ١٠٢٣ عزل هاشم خان ونصب مكانه صفدر خان ، وبقى عسكرى هناك سنتين آخرين عنده ثم جاء فى ١٠٢٥ مع صفدرخان الى لاهور ثم سافر الى الى اجمير . وله ثلاثة آلاف بيت شعر . كذا ترجمه وأورد له مثنوى « ساقينامه » فى « ميخانه ص ٤٧٧ » .

(**٤٩٦٩ : ديوان عسكرى ميرزا** اوشعره) من احفاد بابر ميرزا . ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ١ - ص ١٧) واورد شعره وقال فى (گلشن - ٢٨٥) اسمه محمد بن محمد بابرشاه وهو أخ همايون پادشاه ، حارب اخاه وانكسر فحبسه همايون وفر من السجن الى مكة و بهامات فى ٩٢٣ .

(**٤٩٧٠ : ديوان عشرت بروجردی**) من شعراء القرن الثالث عشر ببروجرد . توجد نسخته المحتوية على ٣٠٠ صفحة بخط على حسين الحاتمى ببروجود ، و هى قصايد وغزليات و تواريخ ومطايبات . و لعلّه الفراهانى .

(**٤٩٧١ : ديوان عشرت شيرازى اوشعره**) و هوالميرزا محمد شفيع الأخ الاصغر لحسين همت ، وهما ابنا وقار بن وصال الشيرازى . ترجمه واورد شعره فى (عم٣٦٣) . وتوفى ١٣٥٨ كما فى « ريحانة الادب » واورد قصة ازدواجه فى حاشية « از سعدى تاجامى - ص ٣٤١ » .

(**ديوان عشرت فراهانى** بروجردى) وهو السيد مهدى ملك الكتاب الشاعر الخطاط ابن عم الوزير قائمقام الفراهانى . نشأ ببروجرد ولحق ببلاط فتح على شاه ولقب ملك الكتاب . قيل كان يكتب الف بيت فى سبع ساعات . و مات ١٢٦٠ كما فى « خطوط خوش » للدكتور بيانى نقلا عن سپهر الكاشانى . و كذا فى (انجمن٤) و (مع٢ : ٣٤٥) .

(**ديوان عشرت فروشانى**) كما فى (تغ ٩٠) والصحيح عشرتى كمايأتى .

(**٤٩٧٢ : ديوان عشرت كشميرى** اوشعره) لازم النواب نجم الدولة اميرخان بهادر ، ثم مؤتمن الدولة محمد اسحاق . ذكره فى (گلشن ٢٨٥) .

(**٤٩٧٣ : ديوان عشرتى اصفهانى** اوشعره) سافر الى الهند ورجع الى مشهد خراسان وقتل فى الطريق . ذكر فى (گلشن ٢٨٦) .

(**٤٩٧٤ : ديوان ملا عشرتى فروشانى**) من محـلات ورنوسفادران . ترجمه النصر آبادى فى (نر ٩ - ص ٣٣٨) و قال ان اسمه آقا على بن الحاج عين على الفروشانى الورنوسفادرانى الاصفهانى . كان تلميذ المولى حسنعلى بن المولى عبدالله التسترى . سافر الى الهند ورجع ثم سافر الى مشهد الرضا وبها توفى . واخوه قطب العارفين محمد اسماعيل والاخر محمد ابراهيم الشاعر المتخلص « فارغ » يأتى . ترجم فى (تغ٩٠) و(روشن ٤٥٥) ورأيت فى بعض الفهارس ان ديوان عشرتى مطبوع فارسى .

(**٤٩٧٥ : ديوان عشرتى قلندر** اوشعره) ترجمه معاصره فى (تس ٥ - ص١٥٢) .

(**٤٩٧٦ : ديوان عشرتى گيلانى** اوشعره) ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر٩ - ص٢٠٤) واورد شعره . و ترجمه ايضاً فى (تش : ١٨٣) .

(**٤٩٧٧ : ديوان عشرتى يزدى**) الخطاط بالنستعليق من سادات نجباءِ يـزد و من شعرائها فى العصر الصفوى . ترجمه واورد شعره فى (تش ٢٦١) و (هفت ١٨٦) و (تش يز - ٣١١) وفى (گلشن ٢٨٦) .

(**٤٩٧٨ : ديوان عشرتى هروى أوشعره**) واسمه باباجان . اطرى شعره فى (مجتس ٦ - ص١٦٤) بعد أن ذكر عشرتى ابن حلبى طنبورچى التركى .

(**٤٩٧٩ : ديوان عشق اصفهانى**) واسمه عبدالله بن الميرزا محمد شفيع المستوفى من سادات اصفهان . كان معاصر الشاه عباس الثانى و مداحاً له . توجد نسخة منه عند حسين كوهى كرمانى بطهران ، كتب فى عصر المؤلف فى حدود (٨٠٠ بيت) قصيدة وغزليات ، آخره فى تاريخ بناء بناه الشاه عباس فى ١٠٦٤ :

سال تاريخش طلب كردم ز پير عقل گفت
بادعاى عيش شه عباس اين عالى بنا

وقد تتبع احد غزلياته صائب . ونسخة اخرى عند (الملك) ترجمه فى (نره ٥ - ص٩٨) وقال مات شابا قبل سنوات . ومرّ ولده داود اصفهانى فى (ص ٣١٨) وترجم فى (ض - ص ٣٣٠) و (تش - ١٦٥) ذيل ترجمة ابنه داود . وجاء شعره فى « گلستان مسرت . ص٢٥١ » و(تغ٩٠) . وفى (روشن ٤٥٥ - ٤٥٦) جعل «عشق» تخلص ابنه داود ايضاً .

(**٤٩٨٠ : ديوان عشق هندى**) مراثى ومدائح بالأردوية . للسيد حسين ميرزا صاحب الهندى . مطبوع وجزؤه الثانى «برهان غم» كمامرّ .

(**٤٩٨١ : ديوان عشقى**) طبع بهذا العنوان مع مقدمة ر . سورن . فى بمبئى ١٣٠٩ش . = ١٩٣٠ م . فى ٢٣٢ ص .

(**ديوان عشقى**) موجود بهـذا العنوان فى مكتبة عثمان الثالث باستانبول و لعـله لاحد المذكورين .

(**ديوان عشقى اسفراينى اوشعره**) اورد شعره فى (روشن - ص ٤٥٦) وقال هو من تلاميذ آذرى . وهو مصحف عفتى المذكور فى ص٧٣١ ظاهراً .

(**٤٩٨٢ : ديوان عشقى بلگرامى**) وهوالسيد بركةالله بن اويس بن عبدالجليل بن عبدالواحد . تلمّذ على عبدالنبى بلگرامى والسيد لطف‌الله ، ومات ١١٤٢ وقال آزاد

بلگرامی فی تاریخه :

تاریخ وصال او خرد کرد رقم : «صاحب برکات واصل منزل قدس»

له دیوان صغیر و مثنوی « ریاض عشق » . ترجمه کذلك فی « سرو آزاد - ص ۲٤۸ - ۲۵۰ » .

(**۴۹۸۳ : دیوان عشقی تبریزی**) له الید فی المعما . ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ - ص۱٤۲) و اورد شعره . ونقل عنه فی (دجا - ص ۲۷٤) .

(**۴۹۸۴ : دیوان عشقی درگزینی** اوشعره) کان معلم الاطفال . ترجمه معاصره سام میرزا واوردشعره فی (تس ۵ - ص۱۵۰) .

(**۴۹۸۵ : دیوان عشقی شیرازی** اوشعره) کان محب اهل العلم . ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱٤٦) واورد شعره .

(**۴۹۸٦ : دیوان عشقی طهرانی** اوشعره) ترجمه سام میرزا فی (تس ۵ - ص ۱٦۲) واورد شعره .

(**۴۹۸۷ : دیوان عشقی عظیم آبادی** اوشعره) واسمه محمد وجیه الدین نزل جهانگیر نگر . اورد شعره تلمیذه فی « نشتر عشق » و عنه فی (روشن ٤۵۷) . توجد نسخة مخطوطة بهذا العنوان فی مکتبة (بنگاله) .

(**۴۹۸۸ : دیوان عشقی کاشانی** اوشعره) ترجمه واورد شعره فی (تس ۵ - ۱۵٦) و (تش ۲٤۵) وفی (روشن - ص٤۵٦) سماه عزیز الدین محمود .

(**۴۹۸۹ : دیوان عشقی لکهنوی** اوشعره) من تلامیذ محمدحسین قتیل . اورد شعره فی (گلشن - ص ۲۸٦) .

(**۴۹۹۰ : دیوان عشقی هروی** اوشعره) ترجمه واورد شعره فی (مجن ۵ - ص۱۱۰ و۲۸۳) وقال انه من احفاد جهان ملك . وکذا فی (روشن ٤۵۷) .

(**۴۹۹۱ : دیوان مولانا عشقی هروی**) ترجمه فی (قز مج ۲ - ص۲۱٤) واوردشعره وکذا فی (حسینی : ۲۰۹) وفی (لط ۲ - ص٤۱) عاشقی .

(**۴۹۹۲ : دیوان عشقی همدانی**) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵ - ص۱٤۸) واورد شعره . ورجل آخر بهذا الاسم والنسبة فی (تس۵ - ص۱٤٤) و (روشن ٤۵۷).

(**٤٩٩٣ : ديوان عشقی همدانی**) فارسی. للمیرمحمدرضا المعروف بمیرزادهٔ عشقی وهو ابن الحاج السید ابی‌القاسم الکردستانی المولود بهمدان فی ١٣١٢ و قتل فی ١٣٤٢ وقد طبع دیوانه فی١٣٠٦ش. ثم فی ١٣٠٨ش. ثم فی١٣٢١ بتصحیح‌علی‌اکبر سلیمی فی٢٠٠ص. ترجمه فی ادبیات معاصر. ص٧١ وذکر انه نشرجریدة قرن بیستم فی ١٣٤٢ وقتل غیلة فی تلك السنة. واورد غزله و بعض شعره. وطبع له منظومات «رستاخیز» فی بمبئی١٩٢٤م. و بشیراز١٣٠٢ش. و «کفن‌سیاه» ببمبئی و «ایده‌آل» بطهران فی ١٣٠٦ ش. فی٤٠ص. و کذا فی ١٣١٠ش. وبعدها مکرراً و «سه تابلو» فی ٢٧ ص. بطهران. ترجمه فی « نامهٔ سخنوران ـ ١٢٤ » لایزد گشسب.

(**٤٩٩٤ : ديوان عصار تبريزی**) وهو شمس‌الدین محمدبن‌احمد، معاصر السلطان اویس الایلکانی، والماهرفی‌الریاضیات‌والفلکیات. له رسائل‌فی‌العروض والبدیع، وله « وافی درتعداد قوافی » نسخته عند (المحیط) وله مثنوی « مهر ومشتری » وهی قصة غـرام مهربن شاپور حاکم اسطخر مع مشتری بنت وزیره. وفی (تغ ـ ٩٠) سماه « مهر و ماه » غلطا. نظمها فی عام ٧٧٨ فی٥١٢١ بیتاً. وقد ترجم بالترکیة ایضاً کما فی کشف‌الظنون. وتوجد نسخه عند (الملك) و (المجلس) کما فی‌فهرسها (٣ : ٦٩١) وله دیوان یشتمل‌علی‌الغزل والقصاید والقطعات. ترجمه فی(نش- ص٣١) وفی تاریخ مفصل ایران لاقبال (ص ٥٥٣) انه توفی ٧٨٤ وفی (دجا ـ ٢٧٥) نقلاً عن «سلسلة الاولیاء» انه توفی ٧٩٢ وفی «شاهد صادق» انه توفی ٧٧٢ وهذالیس بصحیح وفی (تغ ٩٠) مات ٧٧٩ و کذا فی(گلشن : ٢٨٦).

(**٤٩٩٥ : ديوان عصار** لواسانی طهرانی) نزیل المشهد الرضوی. هوالسید محمد ابن محمود الحسینی المتوفی بهالیلة تاسوعا المحرم ١٣٥٦ و دفن فی‌الصحن الجدید عن‌نیف وتسعین من‌العمر وکان یتخلص‌اولا « آشفته » وفی‌الاخیر «عصار» کماذکره فی اول «ناسخ‌التفاسیر» الفارسی له. واما «لسان‌الغیب» و «بیان‌الغیب» فجمیعها طبعت باسم الحاج محمد کریم الصابونی الطهرانی و تخلص فیها « ناظم » کما یأتی. ولکن شرح‌العصار لگلشن‌راز الذی یتخلص‌فیه «ناظم» أیضاً، موجود بخطه عند محمودجم بطهران فیظهر ان «ناظم» تخلص للعصار کمایأتی.

(**٤٩٩٦ : ديوان عصام دهلوى**) واسمه عصام‌الدين . راى سنگلاخ منتخب ديوانه بخط قاسم شاديشاد فذكره فى «امتحان الفضلاء ١ : ١١٥» .

(**٤٩٩٧ : ديوان العصامى الاسفرائنى**) وهو عبدالملك ابن جمال‌الدين بن صدرالدين ابن عصام‌الدين العصامى الاسفرائنى ويشتهر بملا عصام . ولد فى ٩٧٨ و نزل المدينة وبهامات فى ١٠٣٧ ترجمه واورد شعره فى «السلافة ـ ص ١٢٢» وقال كان اماماً فى العربية ، ولهستون تأليفاً فيها ، وعدّبعضها فى «هدية العارفين ١ : ٦٢٨» ومنها «الالغاز النحوية» نظماً .

(**٤٩٩٨ : ديوان العصامى الاسفرائنى اوشعره**) وهو يحيى بن عبدالملك المذكور. ترجمه واورد شعره مؤرخاً ولادة صاحب السلافة فيها (ص ٢٧٢ ـ ٢٧٥) وقال له «انموذج النجباءِ من معشارة الادباء» . ثم ذكر أخاه الحسين بن عبدالملك فى ص ٢٧٦ وقال سكن الاخوان المدينة بعدموت والدهما فيها . وكذا فى « هدية العارفين ج ٢ ص ٥٣٣» . وفيها «ج ١ ص ٦٢٨» ذكر ابن اخيه عبدالملك بن الحسين بن عبدالملك العصامى (١٠٤٩ـ١١١١) وذكرله «سمط النجوم العوالى» فى التاريخ و «قيدالاوابد» .

(**٤٩٩٩ : ديوان عصامى سمرقندى**) واسمه عبدالملك كان شيخ الاسلام بسمرقند فى عهد تيمور . وهو استاد بساطى سمرقندى . اورد شعره المتخلص فيه « عصامى » فى (لت ٥) . و (روشن ٤٥٨) و ترجم فى تذكرة للشعراء موجودة فى (المجلس) كما فى فهرسها (٣ : ١٥٦) . وطبع مثنوى «فتوح السلاطين» لعصامى فى تاريخ سلاطين الهند بالفارسية فرغ من نظمه فى ٧٥١ بتصحيح يوشع بمدراس فى ٧٨٠ ص . فى ١٩٤٨م.

(**٥٠٠٠ ديوان عصرى** تبريزى اوشعره) اليزدى المنشأ نزيل اصفهان فى ايام شاه ابو تراب گلستانه . ترجمه النصر آبادى فى (نر ٩ـ ص ٣٠٦) واورد جملة من اشعاره وعنه فى (دجا ـ ص ٢٧٤) وذكره آيتى فى (تش يز ـ ص ١٠) بعنوان عجزى كمامر انفا ، لكن رباعية عصرى مستزاد . قالوا : جاء من يزد الى اصفهان شاكيافلم يفز ، فسكن بعباس آبادمع التبارزة الذين نزلوا اليها من تبريز حينئذٍ . وفى (تش ـ ص ٣١) سماه «عذرى» وفى (تغ ـ ٩٠) ذكره باسم «عصرى» و فى (تغ ـ ٨٨) عجزى .

(**ديوان العصفورى**) راجع ديوان الشيخ حسين العصفورى فى (ص ٢٥٢) .

(**ديوان العصفوری**) راجع ديوان محمدبن احمدآل عصفور البحرانی كما ذكرناه فی (١٠ : ٥٤) .

(**٥٠٠١ : ديوان عصمت بخاری**) وهوالخواجه عصمت‌الله البخاری ابن الخواجه مسعود المتوفی ٨٢٩ كما فی « شاهد صادق » أو ٨٤٠ كما جاء فی (تغ - ٩٠) و فی شعر فی حبيب‌السير وهو :

تاريخ وفات خواجه عصمت هركس كه شنيد گفت : « تمت »

كان يتخلص اولاً « نصيری » لانه يمدح نصيرالدين سلطان خليل وزوجته شاد ملك آغا . ولماسجن سلطان خليل فی ٨١١ ومات ٨١٤ ومثّل بزوجته، تخلّص باسمه « عصمت » ويظهر انه كان من اقرباء الخواجه محمد پارسا المتوفی ٨٢٢ وابنه حافظ الدين ابو نصر پارسا المتوفی ٨٦٥ ويمدحهما و يمدح الطريقة النقشبندية . وينهی فی بعض اشعاره نسبه ونسب پارسا الی جعفرابن ابی‌طالب . ويمدح شاهرخ والغ‌بيگ وبايسنقر وغيرهم من‌التيموريين وديوانه فی ٧٥٠٠ بيت موجود فی (المجلس) كما فی فهرسها (٣ : ٣٥٤) وترجمه فی (لت٦) و(مجن١ ص١٢ و١٨٧) و(خيال٦١) و(تش- ص٣٢١) و« رجال حبيب‌السير - ص٧٥» و(روشن ٤٥٨) ورای سنگلاخ مقطعاته بخط سلطان محمد نورا ، فذكره فی « امتحان الفضلاء ١ : ١١٥ » . وفی (لط ١ ـ ص ١٢) نقل عن ديوانه .

(**٥٠٠٢ : ديوان عصمتی سمرقندی اوشعرها**) هی بنت قاضی سمرقند . ترجمها واورد شعرها فی(خيال٣٣٨) و(تش- ص٣٥٠) و « خيرات‌حسان- ٢:١٨٤ » و « از رابعه تا پروين - ص ١٧٣ » وكذا فی « تذكرهٔ كاظم » الموجود فی (المجلس) كما فی فهرسها (٣ : ١٦١) .

(**ديوان عضائری**) بالعين المهملة كما حكاه فی (خز ـ ص٣٦١) و اختارانّه بالغين المعجمة كما سيأتی .

(**ديوان عضد**) مرّ بعنوان جلال‌عضدفی (ص٢٠٠) وفی (روشن - ص٤٥٩) ان‌الوالد ايضاً شاعر واورد شعره .

(**٥٠٠٣ : ديوان عطا**) للمولی عطاءالله من اهل‌المائة الثانية بعد الالف ، فقد رأيت

بعض تملكاته للكتب العلمية ١١٢٩ ورأيت قطعة من شعره فى بعض المجاميع التزم فيه بتكرار اللفظ المشترك فى قافية كل بيت . اول القطعة :

ای ذات ذوالجلال توازماسوی، سوا — یابد زخوان مکرمتت بی نوا، نوا
اشفاق تست شامل هرخاص وعام، عام — تشریف تست در برهر نارسا، رسا
گم کردگان بادیهٔ تیه غفلتیم — راهی زروی لطف تو ای رهنما، نما
از کثرت گناه بود قامتم دو تا — میجوید از خزانهٔ غیبت عطا، عطا

والظاهر انه المذكور فى (سرخوش ـ ٨٠) .

(**٥٠٠٤ : ديوان عطاء امروهوى** اوشعره) أصله من مراد آباد من نواحى دهلى وتلمذ على عبدالقادر « بيدل » ومات ١١٣٦ اورد شعره فى (گلشن ـ ص ٢٨٧) .

(**ديوان عطاء جونپورى**) كما فى (خوشگو) يأتى بتخلصه « معنوى » كما فى « ميخانه » . وفى (روشن ـ ٤٦٢) سماه عطائى .

(**ديوان عطاء رازى**) راجع عطاء طهرانى .

(**٥٠٠٥ : ديوان عطاء رازى**) هوالخواجه العميدابوالعلاء عطاء بن يعقوب الكاتب المتوفى ٤٧١ ترجمه فى (لب ١ : ٧٢) و دمية القصر و(مع ـ ج١ ص ٣٤٢) و اورد مايقرب من مأة من شعره . وله ديوانان عربى و فارسى .

(**٥٠٠٦ : ديوان عطاء رشتى**) وهو حسين خان سميعى ابن حسنخان اديب السلطنه ولد برشت ١٢٢٥ش . وتوفى ١٣٣٣ ش . بطهران . جمع ديوانه بنفسه كما فى مقدمة كتبه ابنه لكتابه « صرف ونحو فارسى » وترجمه فى « نامهٔ سخنوران ـ ص١١٨ » .

(**ديوان عطاء سمرقندى**) المتخلص والهى يأتى .

(**ديوان مير عطاء** طهرانى) ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ٩ ـ ص ٢٤١) واورد شعره و تخلصه منهى يأتى .

(**٥٠٠٧ : ديوان عطاء طهرانى** اوشعره) ترجمه معاصر فى (خص ٤ ـ ٥٧) و اورد شعره فى تاريخ صلح الشاه طهماسب مع السلطان سليم ومادته « الصلح خير = ٩٦٩ » وقال انه اخ القاضى محمد الرازى . وترجم أيضاً فى (تش ـ ص٢١٤) و (تغ٩١) .

(**٥٠٠٨ : ديوان عطاءالله مشهدى** اوشعره) ترجمه فى « بابرنامه » كما فى « ازسعدى

تاجامی - ص ٥١٩ » و قال : الف رسالة فی القافية و اورد اشعاره كامثلة لمسائله ، و « بدايع الصنايع » فی علم الشعر . اقول ولعله هو عطاءالله بن محمود الحسينی صاحب « تكميل الصناعة » المذكور فی (٤ : ٤١٩) و « منتخب تكميل الصناعة » الموجود عندالسيد آقا التستری بالنجف وعندعلی اصغر حكمت بطهران و (سپهسالار ٧١٥٨) .

(**٥٠٠٩ : ديوان عطاء ملك الجوينی** اوشعره) وهو علاءالدين عطاءالله ابن بهاءالدين محمد مؤلف « تاريخ جهانگشا » والمتوفی ٦٨٣ وهوالذی اجری الماء من الفرات الی جنوب النجف . و هواخ شمس الدين محمد الجوينی . ترجمه واورد شعره فی (لس ٢٢٧ و ٣٥٠) و (تش - ص ٧٣) و (مع ١ : ٣٤٤) وعنها فی القاموس التركی ثم الريحانة .

(**٥٠١٠ : ديوان عطاء نسفی**) و هو المير عطاء الله النسفی . رای سنگلاخ نسختان من ديوانه فذكره فی امتحان الفضلاء (١ : ١٦٠ و ١١٥) واظنه اراد عطاءالله النيشابوری المذكور فی (مجن ٤ ص ٩٢ و ٢٦٦) وقال كان ماهراً فی الصنايع الشعرية والمعما ، وله رسالة « صنعت مقلوب مستوی » فی الصنايع واورد شعراً منه .

(**ديوان عطاء نيشابوری**) راجع عطاء نسفی وعطاء هروی .

(**٥٠١١ : ديوان عطاء هروی**) وهوالمولی عطاءالله ابن حسام الواعظ . له منظومة « مختارنامه » فی وقايع مختارالثقفی واخذه بثارالحسين ع . ولعله من اولاد ناظم « خاور نامه » المذكور فی (ص ١٩ - ٢٠) و طبع منشور هذا الكتاب باسم « روضة المجاهدين » .

(**٥٠١٢ : ديوان عطاء هروی**) وهو الامير برهان الدين عطاءالله . ولد بنيشابور ونشأ بهرات ، و مات مجاوراً لمشهد خراسان فی شوال ٩١٩ قال فی حبيب السير له « منظومه در عروض » فی الصنايع الشعرية .

(**ديوان عطائی تبريزی** اوشعره) ترجمه فی (دجا - ص ٢٧٦) واورد شعره نقلا عن « گلستان مسرّت » وجاء شعره فيه (ص ٨٩) .

(**٥٠١٣ : ديوان عطائی سبزواری**) الفقيه المنزوی عن الخلق . له « ترجيع بند » ذكره سام ميرزا فی (تس ٥ - ص ١٦٤) .

(**٥٠١٤ : ديوان عطائی کاشی** اوشعره) واسمه المير عبدالصمد النقاش . و ينقل فی (روشن ـ ٤٦٢) عن « نگارستان سخن » انه طهرانی واورد شعره و الظاهر انه غير عطاء طهرانی .

(**٥٠١٥ : ديوان عطائی هندی**) و اسمه الشيخ شاه محمد ساندهيی الاودی . له منظومة « عطائی‌نامه » مرتب علی الحروف ، مطبوع يقرء فی المدارس بالهند كمافی (روشن ـ ص ٤٦١) .

(**ديوان العطار البغدادی**) و هوالسيد احمد بن محمد بن علی الحسينی المتوفی ١٢١٥ . مرّ له « ارجوزة فی الرجال » فی (١ : ٤٧٣) ومرّ ديوانه فی (ص٥٦) .

(**٥٠١٦ : ديوان عطار بلخی**) واسمه نعيم . ترجمه واورد شعره نقلاً عن ديوانه فی (گلشن ـ ص ٢٨٨) .

(**ديوان عطار شيرازی**) مرّ بعنوان روح عطار فی ص ٣٨٧ .

(**٥٠١٧ : ديوان عطار شيرازی** اوشعره) و هوالشاه زاده محمد علی ميرزا . ترجمه فرصت فی (عم ـ ٥٦٣) وأورد شعره .

(**٥٠١٨ : ديوان عطارد**) للخواجه شهاب‌الدين عطارد ٦٥٠=١٢٥٢ م. نسخة بخط محمد حسين بلغاری كتبت ١٢٦٨ فی مكتبة تاشكند كما فی فهرسها (٢ : ٦٥) .

(**٥٠١٩ : ديوان عطاردی خراسانی**) الابيوردی و هو عبدالرحمان بن محمد من شعراء محمود الغزنوی . ترجمه فی (تغ : ٩١) و (مع ١ : ٢٤٢) وقدرای سنگلاخ نسختين من ديوانه احدهما بخط المير محمد والآخر بخط محمد طاهراعتماد الدولة وذكرهما فی « امتحان الفضلاء ١ : ١٢٢ و٢ : ٩٠» .

(**٥٠٢٠ : ديوان عطار نيشابوری**)الشيخ فريدالدين ابوطالب محمدبن ابراهيم(١) الكوكنی النيشابوری المولود ٥١٢ علی قول و المقتول فی فتنة المغول ٦٢٧ او ٦٥٩ كما فی « شاهدصادق » قيل وشعره اكثر منماية الف ، وتصانيفه مأة وتسعين مجلداً وصرح بديوانه فی « تجلی عرفان » فی قبال مثنوياته . اقول هو ديوان قصايده وغزلياته وقدطبع مع مقدمة سعيدالنفيسی فی ١٣٢٠ ش. وفيها ٧٥٤ غزلاً ومطلع احدی قصائده :

(١) وفی هدية العارفين ٢ : ١١٢ سماه محمد بن ابراهيم بن مصطفی بن شعبان الهمدانی .

ای روی در کشیده ببازار آمده خلقی بدین طلسم گرفتار آمده

وقد شرح هذه القصيدة المولى علی الجامی استاد المیرعلی شیر کما ذکره فی «مجالس النفایس ص ٢٠٧» وطبع ذیل دیوانه المذکور . و طبع له مستقلاً «الهی نامه» فی ١٣٠٦ ش . فی ٤١٨ ص . و ١٣١٥ ش . و باستانبول ١٩٤٠ م . و « اسرارنامه » فی ١٣٥٦ بطهران بتصحیح حسنعلی الاصفهانی . و «ارشاد البیان» فی ١٣٥٥ بها أیضاً و طبع «منطق الطیر» و«مصیبت‌نامه» و«مفتاح الفتوح» و «اشترنامه» و «پندنامه» و«طیورنامه» و« خسرو نامه » و « مختارنامه » و « بلبل نامه » و « بیسر نامه » و « جمجمه نامه » و « جواهر الذات » و « رموز العاشقین » و « شهباز نامه » و« کنز الحقائق» و« گل‌وخسرو » و«مهر ومشتری» و«هفت آباد» و «هیلاج‌نامه» کل مستقلاً ومکرراً . وتوجد نسخة من منظومة « وصلت‌نامه» له عند یحیی دهخدا اخ علی اکبر دهخدا بطهران . آخره :

چون وصال آمد بوصلت این تمام ختم شد این بر محمد و السلام

وله «تذکرة الاولیاء» ترجم فیه ٧٢ رجلاً من الصوفیة فی المتن و٢٥ رجلاً فی ذیله . طبع بلیدن ١٩٠١ م . وترجمته بالعربیة موجودة بمکتبة جامعة طهران کما فی فهرسها (٢ : ٥٣٨ ـ ٥٤٥) و ترجم احوال العطار فی (النفحات ـ ٥٢٠) و (لت ٤) و «هفت اقلیم » و « خلاصة الاشعار » و (تغ : ٩٠) و (لس ـ ص ١٩٨) و « سفینة الاولیاء » والقزوینی فی مقدمة طبع تذکرته بلیدن ١٩٠١ م . و «سبك شناسی» و (المغول ـ ص ٥٣١) و(مع ١ : ٣٦٧) و (حسینی ـ ص٢٠٢) و(خیال ـ ص٤١) ولسعید النفیسی کتاب مستقل فی احواله مرّ فی (٥ : ١٠٨) و « تاریخ گزیده ـ ص ٨٢٢ » و (تش ـ ص١٣٨) وفهرس (المجلس) (١٠ : ٥٧١) وفهرس مخطوطات تاشکند (٢ : ٨٥٢ و ٨٥٩) وریحانة الادب . وقیل فی تاریخ وفاته = ٦٢٦ :

سال ترحیل آن مه دوران « قبله اهل جنت است » بدان

(٥٠٢١ : دیوان عطار یزدی اوشعره) و اسمه حسین بن اخت المضطر الیزدی . ترجمه واورد شعره فی (تش یز ـ ص٣٣١) واورد شعره .

(٥٠٢٢ : دیوان عظمت سمرقندی اوشعرها) هی من شاعرات سمرقند . اوردشعرها

فی (گلشن - ص٢٨٨) .

(**٥٠٢٣ : ديوان عظيم اوشعره**) و اسمه المير هـداية الله الشاه عبدالعظيمی الرازی من ساداتها . ترجمه واورد شعره فی (تس ٢ - ص٤٢) .

(**٥٠٢٤ : ديوان عظيمای نيشابوری**) هوابن المولی قيدی الذی هوابن اخ المولی نظيری النيشابوری . له ديوان غزل وقصائد توجد (ببنگاله) كما فی فهرسها . و لـه مثنوی اسمه « فوز عظيم » ومنظومة « گفت و گفتمش » وتوفی ١١١١ . ترجمه فی (نر٩ - ص٣١٦) ونقل فی (خز - ٤٤٠) عن « مرآت الصفا » ان والده قيدی كان ابن نظيری لاابن اخيه . ثم ذكر واموت قيدی حين سفر البحر ونظم عظيم التاريخه : [قيدی گهر محيط رحمت = ١٠٧٤] وترجمه ايضاً فی (سرخوش - ص ٧٨) و (تغ٩١) .

(**٥٠٢٥ : ديوان عظيم بلگرامی** اوشعره) و اسمه السيد عظيم الدين ابن السيد نجـات . ولد ٨ ذی القعدة ١١١٣ . ترجمه واورد شعره فی (سرو - ص٣٣٧) .

(**٥٠٢٦ : ديوان عظيم خيرآبادی** اوشعره) واسمه فضل عظيم ابن فضل امام و اخ فضل حق . اورد شعره فی (گلشن - ص ٢٨٨) .

(**٥٠٢٧ : ديوان عظيم شيروانی**) للحاج السيد عظيم الشيروانی المتوفی ١٣٠٨ . طبع بتبريز علی الحجر فی ١٣١٣ . وطبع له « مثنوی » فی ١٣١٥ .

(**٥٠٢٨ : ديوان عفت شيرازی** اوشعرها) و هـی سكينة بيگم بنت الميرزا عبدالله النسابة بن مؤمن شيخ الاسلام . ماتت فی الف ومأتين ونيف وخمسين . ترجمها واورد شعرها فی فصل محلة سردرك بشيراز من كتاب « فارسنامهٔ ناصری ١ : ٩٤ و٢ : ١٤٩ » و « طرائق الحقائق ٣ : ١٠٥ » و « از رابعه تا پروين - ص ١٩٦ » . ولـدت ١١٩٢ و مدحت فتح عليشاه ، و اشتركت مع نشاط الاصفهانی فی ايجـاد السبك الجديد للشعر الفارسی .

(**٥٠٢٩ : ديوان عفتی اسفرائنی**) و اسمها عفت . ترجمها و اورد شعرها فی (تش - ص ٣٥٠) و « خيرات حسان ٢ : ١٨٦ » و ريحانة الادب . و تذكرة كاظم الموجود فی (المجلس) كما فی فهرسها ٣ : ١٦١ و « از رابعه تا پروين - ص١٧٢ » وقال فی (روشن - ص٤٦٣) انها كانت مملوكة لآذری الشاعر . وكان لها ديوان فقدت . و جاء

اسمها فی بعض الکتب عشقی ایضاً .

(**٥٠٣٠ : ديوان عقاب** شيرازی أوشعره) هوالسيد الميرزا فضل بن الميرزا ابی القاسم المشرف الشيرازی تلميذ الميرزا «فرصت» ترجمه فی (عم - ص ٥٦٣) واورد شعره .

(**٥٠٣١ : ديوان عقدائی**) وهو المولی اسماعيل بن ملك اليزدی المتوفی ١٢٣٠ . ترجمه فی (تش يز - ص ٣٩١) و تاريخ نائين ٤ : ١٥٠ . له « منظومة فی المعانی والبيان» ومرّ له الحسن والقبح وغيرها .

(**٥٠٣٢ : ديوان عقيبة الاسدی** أوشعره) عدّه ابن شهر آشوب فی «المعالم - ص ١٤١» من الشعراء المتقين .

(**ديوان عقيل همدانی**) المتخلص كوثری يأتی فی الكاف .

(**٥٠٣٣ : ديوان العقيلی**) وهو علی بن الحسين بن حيدرة بن محمد بن عبدالله بن محمد العقيلی ، ابوالحسن من ولد عقيل بن ابی طالب . توفی ٦٧٣ . ذكر ديوانه فی «اسماء المؤلفين ١ : ٧١٢» ولعله المذكور بعنوان الشريف العقيلی فی ص٥٢٢ .

(**٥٠٣٤ ديوان عقيلی شيرازی** أوشعره) من سادات دست غيب بشيراز . اورد شعره فی (روشن - ص ٤٦٣) .

(**٥٠٣٥ : ديوان عكاشه اوشعره**) و هو جلال الدين فريدون ابن عكاشه . ترجمه فی «راهنمای دانشوران - ٢ : ١٨١ » وجاء قصايده فی مجموعة من منشآته الموجودة فی جامعة طهران كما فی فهرسها ٢ : ٢٧٦ - ٢٨١ . و قبر عكاشه كان مزاراً ببلخ فی القرن التاسع كما ذكر فی (لط ٣ - ص ٧٩) . ولعلّ القبر لعكاشة الصحابی .

(**ديوان العكاشی**) كما فی (لت٧) ضمن احوال شاهی سبزواری . مرّ بعنوان ديوان صدرالدين رواسی فی ص٦٠٢ .

(**٥٠٣٦ : ديوان علاء بهبهانی**) وهو علاءالدين حسين بن اسدالله صاحب «احسن تقويم » المذكور فی ١١ : ٣٥ وديوانه غزليات فارسية . رأيته عنده بكربلا .

(**ديوان علاء بيابانی**) راجع علاء سمنانی و ديوان علاء بيگ .

(**ديوان علاءالدولة سمنانی**) راجع علاء سمنانی .

(**٥٠٣٧ : ديوان علاءالدولة شوشتری** اوشعره) هواخ علاءالملك . اورد شعره فی

(گلشن - ص ٢٩٠) .

(**٥٠٣٨ : ديوان علاءالدين الكندى اوشعره**) وهوعلى بن مظفر صاحب «التذكرة الكندية» المذكور فى ٤ : ٤٥ ذكر فى الروضات وهدية الاحباب و كشف الظنون .

(**ديوان علاءالدين محمد الشهرستانى**) وهوابن النواب الميرزا رفيع الدين محمد صدر الممالك الشهرستانى المتخلص بفائز وهوسبط الشاه عباس الماضى. يأتى فى الفاء .

(**٥٠٣٩ : ديوان علاء الدين محمد صوفى** اوشعره) هوابن الميرزا معز الدين محمد قطب الاولياء ، كذا وصفه معاصره فى (نر ٩ - ص ٣٦١) واورد بعض شعره . ولعله الذى اورد معماه فى (نر ١٥ - ص ٥٢٤) . وهو غير الصوفى المذكور فى ص ٦٢٢

(**٥٠٤٠ : ديوان علاءالدين غورى** أوشعره) و اسمه حسين بن حسين ، من اولاد محمد سورى . ترجمه واورد شعره فى (مع ١ : ٣٨) .

(**٥٠٤١ : ديوان علاء الدين هندى**) أورد فى (روشن - ص ٤٦٤) له «ترجيع بند» تتبع فيه ترجيع بند للعراقى . و نقل عن « آفتاب عالمتاب » ان اصله من خراسان جاء الى الهند وسكن الاودو قتل بيد السراق فى ٩٩٨ عن تسعين سنة . و كذا فى «نتايج الافكار - ص ٤٦٧» .

(**٥٠٤٢ : ديوان علاء سمنانى**) وهو ابوالمكارم ركن الدين احمد بن محمد بن احمد بن محمد البيابانى السمنانى العارف الصوفى (٦٥٩ - ٧٣٦) جاء شعره بتخلص «علائى» و «علاء» فى الرسالة «الكمالية» الذى الفه الميرعبدالله البرزش آبادى فى ٨٢٧ المطبوع بشيراز ١٣٥٠ . و جمع اشعاره النفيسى فى مقالة طبعت فى مجلة « يغما » الطهرانية العدد ١٠ لسنة ١٣٣٧ ش . وطبع آثار واحوال علاءالدولة سمنانى لمظفر صدر القاضى بمحاكم طهران . و رآى سنگلاخ رباعياته بخط عبدالرزاق ابن اخت المير عماد فذكره فى « امتحان الفضلاء ١ : ٣١٩» . وترجمه فى (دولت ٤) «وحبيب السير » وقال كان عمره ٧٧ سنة وشهرين و ١٤ يوماً . وقليل فى تاريخه :

بيست و سوم مه رجب بود — اندر شب جمعهٔ مكرّم
از هجرت خاتم النبيين — هفتصد بگذشت وسى وشش هم

وخلفه فى الارشاد نجم الدين محمد الموفق الاسفرائنى . وترجمه فى (تش - ص ٨٠ و

٢١٧)(١) و«شاهد صادق» و (تغ ٦٠) و(گلشن - ص ٢٩٠) و«هدية العارفين ١ : ١٠٨» و«نتايج الافكار. ص ٤٥٨» و عدّ مظفر صدر مؤلفاته ٢٨ كتاباً منثورا؛ منها : «مطلع النقط و مجمع اللقط» «السرّ البال» «سلوة العاشقين» «رسالة فارسية عرفانية» «منازل المحاضر» «العروة لاهل الخلوة» «المفتاح» «المكاشفات» «حواشى فتوحات محيى الدين» «موضح مقاصد المخلصين» «آداب الخلوة» «الذكر الخفى المستجلب للاجر الوفى» «الصلاح» «بيان الاحسان» «مدارج المعارج» «قواعد العقايد» الى ثمانية و عشرين كتاباً. ورأيت له «مشارع ابواب القدس» الّفه ٧١٢ عند السيد حسين الشهشهانى بطهران كتبت فى ٩١٥.

(**٥٠٤٣ : ديوان علاء شاشى اوشعره**) ترجمه واورد شعره فى (مجن ٢- ص ٢٧ و ٢٠١) واطرى شعره وقال : ان اهل سمرقند يعدّونه عديل شرف الدين على اليزدى فى فنّ المعما ومات بسمرقند.

(**٥٠٤٤ : ديوان علاء مشكى اوشعره**) ترجمه واورد شعره بعنوان علا بيك مشكى بياع المسك فى (تس ١٧٥) ونقد شعره.

(**٥٠٤٥ : ديوان علاء الملك سبزوارى** اوشعره) قال فى (مجتس - ص ١٦٥) انه كان خطاطاً واورد شعره.

(**٥٠٤٦ : ديوان علاء الملك شوشترى** اوشعره) كان معلماً لمحمد شجاع بن شاه جهان. ترجمه واورد شعره فى (گلشن - ص ٢٩٠) وهو اخ علاء الدولة.

(**٥٠٤٧ : ديوان علاء الملك لارى اوشعره**) وهو ابراهيم خان الثانى معاصر الشاه عباس قتله الله ويردى خان حاكم فارس. ترجمه واورد شعره فى (مع ١ : ٤١).

(**٥٠٤٨ : ديوان علائى آشتيانى اوشعره**) اطرى فضله فى (تش ٢٣٤) فى شعراء قم، و قال ان لعب «گنجفه» المتداول فى ايران والهند والروم هى من مخترعاته. وتوجد ديوان غزليات علائى مرتباً على الحروف عند احمد افشار شيرازى ابن الشيخ ابراهيم الشماع بطهران.

(١) قد كرر فى آتشكدهٔ آذر طبعة ١٢٧٧ بمبئى، ذكر شعراء سمنان مرتين احدهما بعد ذكر شعراء سبزوار والاخر بعد الرى. والثانى زائد

(**ديوان علائى سمنانى**) راجع علاء سمنانى .

(**ديوان علائى گنجفه‌يى**) راجع علائى آشتيانى .

(**٥٠٤٩ : ديوان علاجى جراح اوشعره**) كان جراحاً فى عهد الشاه عباس الاول الصفوى . اورد شعره فى (گلشن - ص ٢٨٩) و قال فى (روشن - ص ٤٦٣) انه من شعراء دهلى .

(**٥٠٥٠ : ديوان علم‌الهدى**) وهوالشريف المرتضى ابوالقاسم على بن الحسين بن موسى (٣٥٥ - ٤٣٦) . قال فى الأمل رأيت ديوانه فى اقلّ من عشرة الآف بيت وعليها خطّ الناظم فاستنسخت عنها . ونقل عن ديوانه ايضاً ابن خلكان . أقول : وديوانه كبير يقرب من عشرين الف بيت مرتّب على سنى نظمه فى ست مجلدات . رأيت المجلد الاول والثانى منه بخط جديد فى مكتبة السيد محمد على بحر العلوم المتوفى ١٣٥٥ و هو ابن السيد على نقى الشهيد بن محمد تقى بن محمد رضا بن السيد بحر العلوم الطباطبائى النجفى . اول قصايده فى الافتخار بآبائه و ينتهى قصايده الى ما انشائه فى سنة ثلاث واربعماية . ونقل كاتب هذه النسخة فى آخرها صورة اجازة الشريف المرتضى المنقولة فى المنتسخ عنها عن النسخة الاصلية التى كانت عليها اجازة السيد بخطه(١) وقال فى « تذكرة النوادر » ان النسخة التى عليها اجازة الشريف المرتضى بخطّه موجودة

(١) وهذه هى الصورة بعينها : قرأ على الفقيه ابوالفرج يعقوب بن ابراهيم البيهقى ، ادام الله توفيقه قطعة كبيرة من ديوان شعرى ، واجزته الرواية جميعه عنى . فليروه كيف شاء . وكتب على بن الحسين بن موسى الموسوى بخطه فى ذى القعدة سنة ثلاث واربعماية . وايضا على النسخة الاصلية هذه الجملة : القسم بن عبدالعزيز بن محمد بن عبدالعزيز الامامى النيسابورى جعله الله من الفائزين برحمته وحشره مع محمد وعترته صلوات الله عليهم اجمعين الى يوم الدين . اقول : ان الشيخ اباالقاسم عبدالعزيز بن محمد بن عبد العزيز الامامى النيسابورى الملقب بالصائن (الصابر . خ.ل.) ترجمه الشيخ منتجب الدين فى فهرسه وذكر ان جد الشيخ ابى الفتوح الرازى يروى عنه . اقول : مراده من الجد هو الشيخ ابوسعيد محمد بن احمد الخزاعى النيسابورى صاحب كتاب « الاربعين عن الاربعين » فقد قال فى كتابه المذكور : [الحديث السادس والثلاثون ؛ حدثنا ابوالقسم عبدالعزيز بن محمد بن عبدالعزيز الصائن رحمه الله لفظاً بقم فى ذى الحجة سنة اربع واربعين (يعنى بعد الاربعمائة) قال حدثنا الشيخ المفيد محمد بن محمد بن النعمان رضى الله عنه ...] فظهر من سند هذا الحديث وتاريخ روايته ان الشيخ اباالقاسم عبدالعزيز كان من تلاميذ الشيخ المفيد و بقى الى هذا التاريخ ولعل القاسم المبدوبه هذه الجملة اسم ولده ، و قد نظر فى النسخة اوملكها ، فكتب اسمه ونسبه عليها تذكاراً .

عندالسيد محمد على داعى الاسلام فى حيدر آباد دكن . ورأيت المجلد الثالث والرابع منه فى مكتبة (السماوى) لكن ما استفدت منه شيأ ولاادرى الى من انتقل بعده . والمجلد الخامس والسادس رأيتهما فى مجلد كبير كتب فى عصر الشريف وعلى هامشه خطه ، وقد كتب فى آخر النسخة ما لفظه [هذا آخرما خرج من شعر الشريف الاجل المرتضى ذى المجدين - الى قوله - اطال الله بقاه و كبت اعداه .] و كتب السيد بخطه على هامش الصفحة ماصورته ولفظه [قوبل وصح ولله الحمد والمنة] وهذان المجلدان شاملان لما انشأه فى عام ستة عشر و اربعماية الى ماانشأه فى آخر شهر رمضان من سنة اثنتين وعشرين واربعماية . وهذه النسخة رأيتها فى طهران فى مكتبة الاديب الحاج ميرزا ابى الفضل الطهرانى المطبوع ديوانه اخيراً . واليوم موجود عند ولده الحاج ميرزا محمد الثقفى بطهران فى محلة پامنار . وقد طبع اخيراً بمصر .

(**٥٠٥١ : ديوان علمى خراسانى اوشعره**) ترجمه واورد شعره فى (لط ٦ - ص١٥) و(روشن - ص٤٦٦) .

(**٥٠٥٢ : ديوان علمى قزوينى اوشعره**) وهو الميرظهيرالدين ابراهيم من سادات قزوين . خلف اولاده و زوجته بقزوين و سافر الى العراق وتلمذ عندالمولى احمد الاردبيلى واخذ تخلص « علمى » منه . ثم رجع الى قزوين فرآى ولده المير ملكى وقدصار شاعراً فذاً فكسر راجعاً مع ابنه الى كربلاء ثم رجع الى بغداد و ركب السفينة الى البصرة ومنها الى بحرين وهرمز و كرمان ثم اصفهان فتقرب عندالشاه عباس الصفوى و سافر معه الى مشهد ثم هرات . كذا ذكره و اورد شعره فى (ميخانه - ص ٤٥٧) .

(**٥٠٥٣ : ديوان السيدعلوى**) هوابن السيد حسين بن السيد سليمان بن السيد حسين ابن السيد عبدالقاهر بن السيدحسين التوبلى البحرانى المولود حدود ١٢٨٠ والمتوفى نيف و اربعين بعد الثلثمائة والألف . ذكر فى مقدمة طبع كتابه «دليل المتعبد» وهو غير «الروضة العلوية» له فى نظم وقايع الطف بلسان الحسكة المطبوع فى النجف .

(**٥٠٥٤ : ديوان العلوى**) او «الروضة العلوية» للشيخ ابراهيم البحرانى ابى الرياض صاحب «جامع الرياض» المذكور فى ج٥ ص٥٧ المشتمل على اربع عشرة روضة بعدد المعصومين . استخرج منه هذا الديوان المشتمل على ثمانية وعشرين قصيدة بعدد

حروف القافيـة ، كلها فى مناقب اميرالمؤمنين ع . رأيت نسخة منه فى مكتبة سيدنا الحسن صدر الدين بالكاظمية ، مكتوب فى آخر هـا ؛ انه فرغ الناظم من مقـابلتها بالاصل المستخرج منه فى يوم الجمعة السابعة عشر من جمادى الاولى سنة خمسين ومايةوالف من الهجرة » .

(**ديوان العلوى الحضرمى**) مرّ بعنوان ابى بكر فى ص٣٧ وترجم فى مجلة المرشد .

(**٥٠٥٥ : ديوان العلوى السبزوارى**) للسيد حسين بن محسن (١٢٦٨-١٣٥٢) مرّ ارجوزته فى الفلسفة فى ١ : ٤٩١ .

(**٥٠٥٦ : ديوان العلوى** اوشعره) ترجمه و اورد شعره السيد عليخان فى « السلافة - ص ٥٢٧ » و قال هوالسيد علوى بن اسماعيل البحرانى .

(**ديوان العلوى الحمانى**) على بن محمد . اختلط اشعاره باشعار صاحب الزنج . ترجمه فى (لس ١١ - ص ٣٨١) ومرّ بعنوان الحمّانى .

(**ديوان العلوى الزينبى**) مرّ بعنوان الزينبى فى ص٤٠٨ وذكر حاله النفيسى فى تعليقاته على « لباب الألباب - ص ٦٦٨ » .

(**٥٠٥٧ : ديوان علوى كاشانى**) وهوالمير محمد طاهر من شعراء الشاه سليمان الصفوى سكن اصفهان ثم سافر الى كشمير ومات بها فى ١١٣٦ . له منظومة « حداد وحلاج » وديوانه مدوّن مشحون بانواع النظم . اورد منها فى (گلشن ٢٩٠) وعنها فى القاموس التركى ثم الريحانة و « هدية العارفين ٢ : ٣١٧ » وفى (نر ٩ - ص ٣٧٤) سماه طاهر .

(**٥٠٥٨ : ديوان علوى همدانى**) اسمه المير ابى تراب الطبيب الهمدانى . ترجمه صادقى كتابدار فى (خص ٦ ص ٨٠) وذكر ان المولى حيرتى الهروى مصاحب المير ابى تراب عمد الى ديوانه والقاه ورقة ورقة فى النهر الجارى الكبير ولم يبق منه باقية .

(**٥٠٥٩ : ديوان علوى هندى** اوشعره) وهوالحكيم الميرزا محمد هاشم بن محمد هادى الشيرازى بن مظفر الدين حسين الخراسانى . كان يعرف علو يخان ويلقب معتمد الملوك ، وتلمذ على لطف الله الشيرازى . جاء علو يخان من شيراز الى الهند فى ١١١١ وهو ابن ثلاثين سنة وتقرب عند الملك ودعاه نادرشاه الى ايران فلم يجب ومات فى ٢٥ رجب ١١٦٢ وله فى الطب « جمع الجوامع » كذا ترجمه واورد شعره فى (روشن -

ص٤٦٦) .

(**ديوان علي آبادى**) راجع صاحب علي آبادى .

(**ديوان علي آتشى**) راجع علي آسى .

(**٥٠٦٠ : ديوان علي آجر تراش** أوشعره) من شعراء اصفهان اورد شعره معاصره فى نر٩ ـ ص٤٣١) .

(**ديوان علي آسى مشهدى**) والصحيح آهى كما مرّ فى ص١٣ و فى (٧ : ٣٥٧) وله «خيال ووصال» كما فى (لط ١ : ١٧) و فى نسخة علي آتشى .

(**٥٠٦١ : ديوان السيد علي آل الطالقانى**) وهو ابن السيد مهدى بن السيد رضا بن السيد أحمد بن السيد حسين بن السيد حسن الطالقانى الحسينى النجفى الشهير بمير حكيم المولود فى النجف ليلة الخميس ١٧ ذى القعدة ١٣٠٠ والمتلمذ على والده وعلى الشيخ محمد حرز والشيخ محمد جواد الشبيبى، وديوانه هذا فى ٦٠٠ ص. أودعه فى البصرة مع سائر كتبه التى كانت معه عند الشيخ أحمد العصفورى الأخبارى حين سافر من النجف ١٣٣٥ ومنها الى بندر لنجة وتوفى فى لنجة ١٣٣٧ فبيعت كتبه مع الديوان كذا فى ترجمته من كتاب «غاية الأمانى فى أحوال آل الطالقانى» للسيد محمد حسن ابن السيد عبد الرسول الطالقانى. وقد مرّ ديوان عمّه السيد باقر بن السيد رضا ويأتى ديوان والده السيد مهدى وغيرهم من الطالقانيين النجفيين .

(**٥٠٦٢ : ديوان السيد محمد علي** بن ابى الحسن) ابن صالح بن محمد بن ابراهيم شرف الدين الموسوى العاملى . ذكره حفيد عمه سيدنا الحسن بن السيد هادى ابن السيد صالح المذكور فى «تكملة أمل الآمل» وذكر انه ولد ١٢٤٧ من بنت الشيخ اسدالله الدزفولى صاحب «المقابيس» وتوفى ١٢٩٠ .

(**ديوان علي بن ابى طالب امير المؤمنين** ع) من جمع السيد محسن الامين مؤلف «اعيان الشيعة» المتوفى فى يوم الاحد ثالث رجب ١٣٧١ مرّ فى ص١٠٢ .

(**ديوان الشيخ علي** بن ابى طالب الزاهدى) المتخلص «حزين» مرّ بتخلصه المصرح به فى جميع غزلياته المرتّبة على الحروف. رأيت نسخة ناقصة منه فى كتب الشيخ على الكتبى الترك بكربلا، تساوى غزليات الحافظ الشيرازى، فى اوله قصيدة بمنزلة

الخطبة للغزليات . اوله :

ای دل افسرده خروشت کجاست — خامشی از زمزمه جوشت کجاست
ملك سخن زیر لوای تو بود — رامش دلها ز نوای تو بود
طنطنهٔ پرده گشائیت کو — دمدمهٔ نغمه سرائیت کو
زمزمهٔ سینه خراشت چه شد — نالهٔ الماس تراشت چه شد

(**ديوان الشيخ علی بن ابی طالب القمی النجفی**) الموجود نسخته عند الشيخ محمد الجواد الجزائری فی النجف . مرّ بتخلصه «عارف قمی» فی ص ٦٦٩ .

(**٥٠٦٣ : ديوان الميرزا محمد علی** بن الميرزا ابی القاسم الاردوبادی) النجفی ولد فی تبريز ٢١ رجب - ١٣١٢. ذو اليد الطولی فی الادب ، يقرب شعره من ستة آلاف بيت .

(**ديوان علی بن احمد الاحسائی**) راجع علينقی الاحسائی.

(**ديوان علی بن احمد العاملی**) مرّ بعنوان ديوان العادلی فی ص ٦٦٤ .

(**ديوان علی بن احمد الكاشانی**) راجع ديوان محتشم كاشانی .

(**ديوان الشيخ النبيه علی بن احمد** الفقيه) كان معاصر السيد نصر الله المدرس الشهيد الحائری الفائزی، وقد قرّظ السيد نصر الله المذكور هذا الديوان ، ورأيت تقريظ السيد نصر الله له فی ديوان السيد نصر الله . والظاهر انه هو علی بن احمد العاملی المذكور آنفاً

(**ديوان علی بن احمد المدنی**) راجع عليخان المدنی .

(**ديوان علی بن احمد النوبختی**) اثنان صغير و كبير ، ذكرهما ابن خلكان فی (١ : ٣٥٨) ومرّ فی ص ٣٢ بعنوان ابن نوبخت .

(**ديوان علی بن اسحاق البغدادی**) راجع ديوان الزاهی البغدادی فی ص٣٩٩ .

(**٥٠٦٤ : ديوان علی بن اسماعيل الطباطبائی**) هو السيد ابی الحسين بن المتوكل علی الله اسماعيل بن المنصور القاسم بن محمد ، المنتهی الی القاسم الرسی الطباطبائی توفی جده الامام المنصور فی١٠٢٩ وتوفی والده المتوكل اسماعيل فی١٠٨٧ وتوفی السيد علی بن اسماعيل ١٠٩٦ و دفن فی قبة الكاظمی كما ذكره ضياء الدين يوسف فی «نسمة السحر فيمن تشيع وشعر» وذكر تصانيفه ومنها الديوان .

(**٥٠٦٥ : ديوان علی بن اسماعيل السنجانی**) وهو السيد ابی الفضائل علی بن السيد

اسماعيل بن زين العابدين الحسيني السنجاني المولد الغروي المسكن الملقب بالمحدث ، مؤلف «حملات الليث» في الرد على الاصوليين الذي كتبه بالتماس الحاج احمد ميرزا اللكهنوي بعد رجوعه عن زيارة سامراء في ١٢٩٥ و ذكر فيه بعض تصانيفه و منها ديوان شعره .

٥ (**٥٠٦٦ : ديوان محمدعلي** بن بشارة) آل موحى النجفي معاصر السيد نصرالله المدرس الحائري الشهيد. رأيت في ديوان السيد نصرالله تقريظه لهذا الديوان. وله تذكرة الشعراء الموسوم « نشوة السلافة ومحل الاضافة » في جزئين في تذييل «سلافة العصر » للسيد عليخان المدني. والنسخة في مكتبة (السماوي) كتابتها ١١٥٦ .

(**٥٠٦٧ : ديوان علي بن** الشيخ جعفر كاشف الغطاء) رأيت في بعض المجاميع رثائه ١٠ في ست و ستين بيتا . اوله :

دموع ليس تنقع من اوام وان سحّت كماء المزن عام .

(**٥٠٦٨ : ديوان علي بن حبيب الخطي**) اورد بعض مراثيه الشيخ لطف الله الجدحفصي في مجموعته المكتوبة ١٢٠١ .

(**٥٠٦٩ : ديوان علي بن جعفر الخرقاني**) ذكر في «نتايج الافكار. ص١٩» ومرّ في ١٥ ص٣٩ ـ ٤٠ .

(**ديوان علي الحسن الارانى**) الكاشاني . له منظومة في اصول الفقه سماه في المقدمة « البهجة المرضية » يشتمل على ٥٢١ بيتاً . اوله :

يقول راجي الرب ذي الاحسان علي ابن الحسن الآراني

توجد نسخة منه عند السيد محمدعلي الروضاتي باصفهان ، و آخر النسخة :

٢٠ ذا الحكم معلوم من الشرع ولا يخفى على الحاوي به مفصلا

(**٥٠٧٠ : ديوان علي بن الحسن الاطروش اوشعره**) و هو الشريف ابو الحسن علي ابن الناصر لدين الله ابي محمد الحسن الاطروش بن علي بن الحسن بن علي بن عمر الاشرف ابن الامام السجاد. ترجمه في « نسمة السحر فيمن تشيع وشعر » و اورد رثائه لمحمد بن زيد الداعي الصغير المتوفى بعد ٣٠٣ وقال انه من شعراء اليتيمة . ترجمه الثعالبي وغيره .

٢٥ (**٥٠٧١ : ديوان علي بن الحسن الشدقمي**) وهو السيد زين الدين علي بن بدر الدين

الحسن بن علی النقیب بن الحسن الشهید بن علی بن شدقم بن ضامن بن محمد الحمزی الحسنی المدنی المولود ٩٥٠ (= فضله له) والمتوفی بالمدینة ١٠٣٣ ترجمه حفیده السید ضامن بن شدقم بن زین الدین علی المذکور فی کتابه «تحفة الازهار» وقال انه کان عالماً فاضلا کاملا فقیها محدثا قرء علی والده بدرالدین حسن صاحب «الجواهر النظامیة» الذی الفه ٩٩٢ وقرء علی السید محمد بن جویبر بن محمد الثماری الحسینی وقرء علی الشیخ عبدالله بن حسن بن سلیمان المدنی المعروف بالسلیمانی، وقرء علی الشیخ محمد بن احمد بن خاتون العاملی، وقرء علی المیرزا محمد بن ابراهیم الاسترآبادی مؤلف الکتب الثلاثة فی الرجال، و قرء علی الشیخ محمد بن الشیخ حسن صاحب المعالم. وینقل فی «التحفة» کثیراً عن جدّه علی، والظاهر انّ نقله عن کتابه و قد یصرّح باسم کتابه ویقول قال جدی علی فی «زهرة المقول» وینقل بعض القصاید له عن دیوانه منها القصیدة «الکوثریة» والقصیدة «التهلیلیة» اقول و کتابه «زهرة المقول فی نسب ثانی فرعی الرسول» ای السادة الحسینیة موجود بخطّه عند الحسین ابن علی محفوظ، کتبه فی (١- ع ٢ - ١٠١٣) وانما کتبه تتمیماً لکتاب والده بدرالدین حسن الموسوم «المستطابة فی نسب سادات طابه» وردّ فیه من انتقد اباه وألحق بآخر «زهرة المقول» کتاباً آخر اسماه «نخبة الزهرة الثمینة فی نسب اشراف المدینة» وفرغ منه (٨ رجب ١٠١٤).

(**دیوان علی بن حسن زفره یی**) المتخلص «رجاء» کما مرّ فی ص ٣٥٥. قال فی «شعرای معاصر اصفهان ص ٢٠٧» ان له ایضاً «دبستان شعرا» فی العروض و «رکاز الدعوات» و «عمان الحساب» نظم لخلاصة الحساب البهائیة، و «گلستان ادباء» و «مختصر النجوم».

(**٥٠٧٢ : دیوان علی بن الحسین الاخوی**) و هو الحاج المیر السید علی بن السید حسین بن ابراهیم بن حسن الشهیر بالاخوی التقوی لانه ینتهی نسبه الی موسی المبرقع ابن الامام الجواد محمد التقی. توفی ١٣٣٥ ومادة تاریخه (شد علی پاك بخلد برین) جمع دیوانه المیرزا محمد علی عبرت و کتبه بخطه النسخ الجید فی اربع مجلدات حکاه لی السید عمادالدین احمد بن الحاج السید باقر بن احمد بن محمد بن السید حسن

الاخوى المذكور . ونسبهم مذكور فى آخر فروع الكافى المطبوع بطهران ١٣١٥ و فى « مناهل الضرب فى أنساب العرب » للاعرجى .

(**٥٠٧٣ : ديوان على بن الحسين الاصفهانى** أوشعره) وهو ابو الفرج على بن الحسين ابن محمد بن احمد الاموى الاصفهانى البغدادى الكاتب الزيدى صاحب « الاغانى » و « مقاتل الطالبيين » (٢٨٤ - ٣٥٦) ترجمه فى « نسمة السحر فيمن تشيع وشعر » واورد شعره .

(**ديوان على بن الحسين الاعسم**) النجفى المذكور فى ص ٨٢ جمعها الشيخ محمد السماوى المتوفى ١٣٧٠ فى الف بيت و ضمه مع ديوان ولده الشيخ عبدالحسين فى مجلد ، اشتراه بعد وفاته الخطيب محمد على اليعقوبى فى النجف .

(**٥٠٧٤ : ديوان على بن الحسين الجامعى** أوشعره) هو ابن محيى الدين عبداللطيف . مرّ له فى ٣ : ٤٦٤ « تحفة المبتدى » نظماً . وله « تبصرة المبتدى » فى الهيئة . وارجوزة النحو مرّ فى ١ : ٥٠٣ .

(**ديوان على بن الحسين الجزائرى**) المتخلص « ناله » يأتى فى النون .

(**ديوان على بن الحسين الشهيفنى**) مرّ فى ص ٥٦٢ . وترجمه فى (لس - ص ٣٨٢) ايضاً .

(**ديوان على بن الحسين الشيرازى**) مرّ فى ص ١٨٧ بعنوان جامع شيرازى .

(**٥٠٧٥ : ديوان على بن الحسين الصنعانى** اوشعره) و هو السيد جمال الدين على بن الحسين بن محمد بن صلاح بن بدرالدين الحسنى الصنعانى المؤيدى المتوفى ١١٣١ ترجمه فى « نسمة السحر » واورد شعره . وذكر انه والد السيد زيد المؤيدى .

(**ديوان على بن الحسين الموسوى**) مرّ بعنوان ديوان علم الهدى .

(**٥٠٧٦ : ديوان على بن الحسين النيشابورى** اوشعره) و هو السيد الشريف ابو البركات على بن الحسين بن جعفر بن محمد المنتهى الى محمد الديباج بن الامام الصادق . ترجمه ضياء الدين فى « نسمة السحر فيمن تشيّع وشعر » وقال انه حسينى نيشابورى وقد عدّه العتبى فى تاريخه من فضلاء دولة محمود بن سبكتكين الذى توفى ٤٢١ .

(**ديوان على بن حماد البغدادى**) مرّ بعنوان ديوان ابن حماد فى ص ٢٠ و ترجمه

فی (لس ـ ص ٣٧٧) .

(**ديوان علی بن خلف المشعشعی**) الكبير . راجع عليخان المشعشعی .

(**ديوان علی بن سليمان**) راجع علی القطيفی .

(**٥٠٧٧ : ديوان علی بن صالح** اوشعره) وهوالقاضی جمال الدين ابو محمد علی بن صالح بن محمدبن علی بن ابی الرجال ، معاصر ضياءالدين يوسف مؤلف « نسمة السحر فيمن تشيّع وشعر » ترجمه فيه وذكرانه صنعانی زيدی ينتمی الی عمربن الخطاب ، وانه اخ احمد بن صالح مؤلف « مطلع البدور » و أورد بعض شعره .

(**٥٠٧٨ : ديوان السيد محمد علی** بن السيدصدرالدين الموسوی) العاملی الاصفهانی المتوفی بها ١٢٧٤ فارسی لطيف . ذكره السيد عبدالحسين شرف الدين فی « بغية الطالبين » .

(**٥٠٧٩ : ديوان علی بن صلاح الدين اوشعره**) و هو الملك الافضل نورالدين ابوالحسن علی بن السلطان صلاح الدين يوسف بن ايوب (٥٦٦ - ٦٢٢) ترجمه ابن خلكان وذكرانه اكبر ولدابيه وولی عهده واوردشعره الذی ارسله الی الناصر فی غصب حقه وجواب الناصر بكونه ناصره علی الغاصبين .

(**ديوان علی بن عباس بن جرجيس**) مرّ فی ص ٢٤ بعنوان ديوان ابن الرومی .

(**ديوان علی بن عباس كازرونی**) وهوالسيدعلی المعروف بالحاج مجتهد ابن عباس ابن الحسين الشيرازی . جاء الی النجف وتلمذ علی الآخوند الخراسانی ومات بشيراز فی ١٨ رجب ١٣٤٣ . ترجمه فی فارسنامهٔ ناصری . وله « فوائد مشروطيت » و « تقريرات اصول » وديوانه مشتمل علی الشعر العربی والفارسی . طبع بشيراز فی ١٣٣٦ ش . فی ٩٠ ص . منها ٣٠ ص . مقدمة فی احواله و خاتمة فی خطبه النثرية و تخلصه فيها رحمت كما مرّ فی ص ٣٥٦ وليس « رفعت » كما فی فهرس « مشار » .

(**٥٠٨٠ : ديوان السيد محمد علی** بن عباس اللكهنوی) التستری اللكهنوی المولود ١٢٩٨ عربی كبير . طبع بعضه وهو تخميس القصيدة العلوية لوالده المفتی الذی توفی ١٣٠٦ و نشر بعض قصايده فی مجلة « الرضوان » و مرّ والده « عزيز » و ياتی أخوه « وزير لكهنوی » .

(**ديوان على بن عباس النوبختى**) مرّ فى ص ٣٢ بعنوان ابن نوبخت .

(**ديوان على بن عبدالرحمان**) وهـو ابوالحسن على بن ابى سعيد عبدالرحمان بن احمد بن يونس بن عبدالاعلى الصدفى المصرى المنجم المشهور صاحب الزيج الحاكمى المعروف بزيج ابن يونس فى اربع مجلدات ، قدكتبه بامر العزيز بالله بن المعز الفاطمى و والده صاحب تاريخ مصر المعروف بتاريخ ابن يونس . وقد ترجمهما ابن خلكان ، واما ابنه ابوالحسن على ترجمه فى « نسمة السحر فيمن تشيّع وشعر » واورد شعره . وصرح ابن خلكان بان له شعر كثير وتوفى بكرة الاثنين لثلاث خلون من شوال ٣٩٩ .

(**٥٠٨١ : ديوان على بن عبدالله الحمدانى** أوشعره) و هو سيف الدولة ابوالحسن على بن عبدالله بن احمد بن حمدان بن حارث بن نعمان بن راشد بن المثنى بن رافع بن الحارث بن عطيف بن محرثة بن حارثة بن مالك بن عبيد بن عدى بن اسامة بن مالك بن بكر بن حبيب بن عمر بن غنم بن تغلب التغلبى ملك حلب و الثغور و دمشق وحمص المولود ٣٠٣ و المتوفى ٣٤٧ ترجمه مع نسبه كذلك فى « نسمة السحر فيمن تشيّع وشعر » وقال انه اختار كل من ابى محمد عبدالله بن محمد بن فياض وابى الحسن على ابن المحمد السمسمانى عشرة آلاف من مدايح الشعراء له .

(**٥٠٨٢ : ديوان على بن عبدالله الطيار**) و هو ابوالحسن على بن عبدالله بن جعفر ابن ابراهيم بن محمد بن على بن عبدالله بن جعفر الطيار الجعفرى الحجازى . ترجمه كذلك فى « نسمة السحر » وحكى عن « مقاتل الطالبيين » لابى الفرج انه حبسه المتوكل مع الطالبيين ، واورد جملة من اشعاره .

(**٥٠٨٣ : ديوان على بن عبدالله الكندى**) وهوعلاءالدين ابوالمظفر على بن عبدالله الكندى الدمشقى المشهور بالوداعى الشاعر المشهور (٦٤٠ - ٧١٦) ترجمه فى « نسمة السحر فيمن تشيّع وشعر » وحكى ترجمته عن « تذكرة الحفاظ » للذهبى

(**٥٠٨٤ : ديوان على بن عبدالله القزوينى**) وهوالسيد تاج الدين ابوتراب على بن عبدالله بن على بن عبدالله بن احمد القزوينى ، ترجمه الشيخ منتجب الدين فى الفهرست وقال ان شعره عشرة آلاف بيت فى مديح آل الرسول ص وفنون شتى .

(**٥٠٨٥ : ديوان علی بن عبدالله الناشی**) وهو ابو الحسين علی بن عبدالله بن وصيف الحلاء الناشی المتكلم الاديب الشاعر المولود ببغداد ٢٧١ والمتوفی بها ٣٦٦ ترجمه النجاشی وذكر كتابه فی الامامة . وقال ابن خلكان ان له فی اهل البيت قصايد كثيرة . وقال الصفدی فی «الوافی بالوفيات» ان للناشی شعر مدوّن وان اشعاره لاتحصی كثرةً فی مدح اهل البيت حتی عرف بهم .

(**٥٠٨٦ : ديوان علی بن عثمان الاربلی**) ابن علی بن سليمان الصوفی المتوفی ٦٧٠ مرّ له « البديعية » فی ٣ : ٧٧ .

(**٥٠٨٧ : ديوان السيد علی** بن عدنان البحرانی) نزيل البصرة اخيراً والمتوفی هو بعد ١٣٥٥ جمع ديوانه اخوه السيد محمد علی بن عدنان بعد وفاة السيد علی و فيه قرب الف بيت، منها قصيدة فی رثاء الشيخ محسن بن الشيخ شريف الجواهری الذی توفی فی التاريخ المذكور . والنسخة بخط جامع الديوان عند الشيخ محمد حسن بن الشيخ محسن المذكور . ومرّ ديوان والده السيد عدنان الذی توفی ١٣٤٠ فی ص ٧٠٨ـ٧٠٩ .

(**٥٠٨٨ : ديوان الشيخ علی** بن عليرضا الخوئی) المولود ١٢٩٢ والمتوفی ١٣٥٠ فيه مثنوی فی سوانحه ومراثی سيد الشهداء وقصائد أخر عربية و فارسية جمعه بنفسه فی ١٦ شوال ١٣٣١ قال الاردوبادی فی « الحديقة المبهجة » انی رأيته بخط الناظم الجامع له .

(**ديوان الوزير ابی الحسن علی بن** عيسی بن ابی الفتح الاربلی) مؤلف « كشف الغمة » الذی فرغ منه فی ٦٨٧ مرّ فی ص ٦٧ .

(**٥٠٨٩ : ديوان السيد علی** بن ماجد الجدحفصی) المتوفی والده ١٢٠٨ الموجود مراثيه فی مجموعة دوّنها الشيخ لطف الله بن علی الجدحفصی فی ١٢٠١ عند الشيخ محمد علی يعقوب الخطيب فی النجف .

(**ديوان القاضی ابی القاسم علی** بن ابی علی المحسن) ابن ابی القاسم علی الكبير ابن محمد بن ابی الفهم التنوخی المولود فی النصف من شعبان ٣٦٥ أو ٣٧٠ و توفی ٤٤٧ ترجمه فی «معجم الادباء ج ١٤ ص ١١٠ ـ ١٤١» وذكر تمام نسبه الی قضاعة و صرّح بكونه شاعراً ابن خلكان عند ترجمته ايضاً فی ذيل ترجمة ابيه المحسن قال

[اما ولده ابوالقاسم علي بن المحسن التنوخي فكان اديبا فاضلاً له شعر لم اقف منه على شيء - الى قوله - وكان يروى الشعر الكثير، وهم اهل بيت كلهم فضلاء ادباء ظرفاء ولكن ذكر انه ولد ٣٦٥ بغير تردید وفي «معجم الادباء» ذكر انه رزق في قرب موته ولداً سمّاه ابا الحسن محمد بن علي فربّى يتيما و صارقا ضيا، الى ان توفي ٤٩٤ وانقرض بيته. ومرّ في ١٧٨ بعنوان التنوخي الحفيد.

(**ديوان القاضي ابي القاسم علي** بن محمد بن ابي الفهم) داود بن ابراهيم التنوخي جدّ ابي القاسم المذكور قبل، ترجمه في «معجم الادباء ج١٤ ص١٦٢ - ١٩١» وذكر انه ولد بانطاكية ٢٧٨ و ذكر في ترجمة ولده ابي علي محسن بن علي بن محمد ان ديوانه اكبر من ديوان ابيه، وحكى عن القاضي احمد بن سعد الدين بن الحسين المسوري اليماني الشهاري المتوفى ١٠٧٩ ان التشيّع كان دينه و دين ابيه وجدّه والظاهر ان مراد المسوري هو ابوالقاسم علي الحفيد واباه المحسن بن علي وجده علي ابن محمد هذا الذي توفي بالبصرة ٣٤٢. وقد مرّ في ص١٧٨ بعنوان التنوخي الكبير.

(**ديوان علي بن محمد بن نصر** ابن منصور) هو ابوالحسن ابن بسام كما مرّ في ص١٨ وسماه في (لس - ص٣٦٨) علي بن احمد. قال ابن النديم في ص٢١٤ له «اخبار عمر بن ابي ربيعة» و كتاب « الزنجيين » و «ديوان الرسائل» و «مناقضات الشعراء» و « اخبار الاحوص » . و هو غير علي بن نصر التميمي المذكور في «معالم العلماء ص ١٤٠ » .

(**٥٠٩٠ : ديوان علي بن محمد البرقي** أوشعره) كما في «معالم العلماء. ص١٣٥» وسماه في «الغدير» أبا محمد عبدالله بن عمار البرقي من شعراء اهل البيت، وهو ناظم القصيدة النونية التي مطلعها : [ليس الوقوف على الاطلال من شاني] وفيها قوله خطابا لخلفاء بني العباس :

فقلدوها لاهل البيت انهم صنو النبي و انتم غير صنوان

قد قرأها الواشون به على المتوكل العباسي فطار غضبا وامر بقطع لسان الشاعر واحراق ديوانه فلم يطل الا اياما وتوفي لذلك في ٢٤٥. كذا ذكر في « الغدير ج ٤ ص ١٢٤ » ولكن في آخر معالم العلماء لابن شهر آشوب عند ذكره للشعراء المجاهرين

فى مدح اهل البيت مثل السيد الحميرى والعونى و غيرهما قال ما لفظه [على بن محمد بن عمار البرقى خرقوا ديوانه وقطعوا لسانه] .

(**ديوان على بن محمد البستى**) مرّ بعنوان ابى الفتح فى ص ٤٦ .

(**٥٠٩١ : ديوان على بن محمد البياضى**) النباطى المتوفى ٨٧٧ مر له « ذخيرة الايمان » فى ١٠ : ١٤ .

(**ديوان على بن محمد التهامى**) مر بعنوان ابى الحسن التهامى فى ص ٣٩ .

(**٥٠٩٢ : ديوان على بن محمد الحريرى** اوشعره) الشاعر المذكور فى دمية القصر للباخرزى . بلغ فى الغلو مبلغاً كما فى « نسمة السحر » عن الباخرزى .

(**ديوان على بن محمد الحمانى**) مرّ بعنوان الحمانى فى ص ٢٦٦ قال فى ذيل كشف الظنون انه مات ٢٤٥ .

(**٥٠٩٣ : ديوان على محمد الصنعانى** اوشعره) و هو القاضى جمال الدين على بن محمد بن احمد العنسى الصنعانى الزيدى المعاصر لصاحب « نسمة السحر » ترجمه فيه وذكر شعره .

(**ديوان الميرزا محمد على الاردوبادى**) راجع الميرزا محمد على بن ابى القاسم فى ص ٧٣٩ .

(**ديوان الامير الكبير على** بن مقرب البحرانى) مرّ فى ص ٣٠ و ص ٦٩٨ انه طبع ١٣١٠ بعنوان الامير جمال الدين ابى عبدالله على بن مقرب بن منصور بن مقرب العيونى الاحسائى، وطبع فى اوله ترجمة احواله وقصصه فى البحرين الى وروده للموصل فى ٦١٨ ترجمه فى « امل الامل » كذلك وقال عالم جليل القدر شاعر اديب له ديوان كبير، تاريخ بعض قصايده ٦٥١ و كذا نقل عنه صاحب الرياض . اقول هذا الديوان شرحه بعض الاصحاب المقارب لعصر الناظم، نسخة منه بخط محمد بن على الحساوى تاريخ كتابتها ٩٦٣ كانت فى مكتبة المدرسة (الفاضلية) و بعد خرابها انتقلت الى (الرضوية) اوله [الحمدلله المتفرّد باستحقاق وجوب الوجود لذاته ...] وعبّر فى الشرح عن الناظم بمحمد بن على بن مقرب بن منصور الابراهيمى المتوفى ٦٢٩ وعدد الشارح فى آخر النسخة امراء القرامطة من ٢٨٩ الى ٦٣٣ فيظهر انتهاء عصر الشارح الى هذا

التاريخ وكون وفات الناظم ٦٢٩ ينافي ماذكر في «الامل» من تاريخ بعض قصايده ٦٥١ وقد جمع الشيخ محمد بن الشيخ طاهر السماوى النجفى المتوفى ١٣٧٠ من شعر على ابن مقرب فى المرائى من المواضع المتفرقة ما يقرب من اربعماية بيت، لم توجد فى ديوانه المطبوع. كتبها بخطه فى مجموعة من الدواوين اشتراها بعد موته الشيخ محمد على اليعقوبى الخطيب فى النجف.

(**٥٠٩٤ : ديوان على بن** ناصر بن زيدان العاملى) المعركى المتوفى ١٢٨٩ ذكر فى «اعيان الشيعة ـ ج١ ص ٤٠٥ » فى طبقات شعرائهم.

(**٥٠٩٥ : ديوان على بن** نصر التميمى أوشعره) ذكره ابن شهر آشوب فى «المعالم ص ١٤٠ ».

(**٥٠٩٦ : ديوان على بن النعمان المغربى**) وهو القاضى ابو الحسن على بن القاضى ابى حنيفة نعمان بن محمد بن منصور المغربى المصرى. كان والده مؤلف «دعائم الاسلام» قاضى مصر من قبل المعز الفاطمى الى ان توفى ٣٦٣ فاقيم مقامه ولده ابو الحسن على الى ان توفى ٣٦٤ فاقيم مقامه اخوه محمد بن النعمان الى ان توفى هو ايضاً ٣٨٩ ثم قام للقضاء الحسين بن ابى الحسن على. وبالجملة كان القضاء يدور فى بيت النعمان الى ٤٠١ فاخرجه الحاكم من بيته. وترجم ابو الحسن على هذا فى «نسمة السحر» و اورد شعره.

(**٥٠٩٧ : ديوان الشيخ محمد على** بن الشيخ يعقوب) ابن الحاج جعفر بن الحسين الخطيب الشهير فى النجف النجفى المولود بها ١٣١٣ كبير مجموع بخطه فيه رثائه للشيخ محمد جواد البلاغى. وله « البابليات» او تراجم ادباء الحلة طبع منه جزآن وستطبع الباقى. و طبع بعض قصائده بعنوان « الذخائر » فى ١٣٦٩ بتصحيح ولده الشيخ موسى.

(**ديوان على بن يوسف**) مرّ بعنوان على بن صلاح الدين يوسف فى ص ٧٤٣.

(**ديوان الشيخ على الابيوردى**) نزيل شيراز. تتبع قصيدة الخاقانى فى وصف «ايوان كسرى » و فى وصف « تخت جمشيد » الموجود تلاله فى شيراز. وطبعت القصيدة المتجاوزة عن ثلاثين بيتاً في كتاب «تذكرة المؤمنين» المطبوع ١٣٧٢. ولد الناظم

بقریة لاله گون فی ۱۲۸۲ وسافر الی سامراء وتلمذ علی تلامیذ المیرزا حسن الشیرازی وتوفی فی رجب ۱۳۵۷ بشیراز، وطبع له « کنز النصایح » او « گنج سعادت » نظماً فی ۱۱۰ ص . بشیراز فی ۱۳۲۵ش .

(**۵۰۹۸ : دیوان محمدعلی ادیب طهرانی** اوشعره) ترجمه واورد شعره فی « المدایح المعتمدیة » .

(**۵۰۹۹ : دیوان علی استرآبادی** اوشعره) وهو الطالب للعلم والناظم للشعر. ترجمه معاصره سام میرزا (تس ۵ ص ۱۷۶) و اورد شعره .

(**دیوان علی استر آبادی**) راجع علی در دزد .

(**۵۱۰۰ : دیوان علی اصغر اشجاری**) . له مجموعة اشعار تحت عنوان « گمشده » طبعت بطهران ۱۳۷۶ .

(**۵۱۰۱ : دیوان علی اصغر حکمت شیرازی**) وزیر معارف ایران سابقاً و الناشر لتفسیر کشف الاسرار والمترجم للجزء الثالث من تاریخ ادبیات ایران للمستر براون ومؤلف « رمئو ژولیت مقایسه بالیلی ومجنون » و « جامی » وغیرهما . طبع من منظوماته « شادباش » فی ۷ ص . فی ۱۳۲۶ش . و « فرعون یکتاپرست » فی ۱۰ ص . فی ۱۳۳۸ش. و « تفسیر سورهٔ روم » فی ۱۳۳۸ ش . فی ۱۲ ص .

(**دیوان علی اصغر شمشیرگر**) الحاج علی اصغر الشیرازی. طبع مثنویه فی ثلاث دفاتر فی ۲۹ ـ ۱۳۳۳ ش . فی ۱۷۶ ، ۱۹۱ ، ۱۷۶ ص. بطهران . ومرّ بعنوان دیوان سیّاف فی ص ۴۸۱ .

(**۵۱۰۲ : دیوان علی اصغر شیرازی** اوشعره) وهو المیرعلی اصغر الحکیم الریاضی ترجمه واورد شعره فی (هفت ۲۹۹) .

(**۵۱۰۳ : دیوان علی اصغر شیرازی** اوشعره) اصله من قهپایه و سکن شیراز ، وفی عهد وزارة محمد قلی تصدی لعمل نواحی شیراز و عزله صدر جهان . ترجمه واورد عزله و ذمه لمیرزا ابراهیم ابن المولی صدرا الشیرازی فی (نر ۹ و ۱۵ ص ۳۸۶ و ۵۴۴) .

(**دیوان علی اصغر قهپایه**) راجع علی اصغر شیرازی .

(٥١٠٤ : **ديوان علی اصغر نهاوندی**) وتخلصه «اصغر» كان من شعراء القرن الثالث عشر . وبعض شعره مؤرخ ١٢٨٧ . توجد ديوانه في (المجلس) كما في فهرسها ٣ : ٣٥٨ وفيها اشعار باللهجة النهاوندية .

(**ديوان علی اصفهانی**) راجع علی آجر تراش، وعلی نقاش، وعلی مهابادی، وعلی نجف آبادی ، وديوان ديوانهٔ اصفهانی ، ومشتاق .

(**٥١٠٥ : ديوان علی اصفهانی**) يوجد بمكتبة السلطان عبدالحميد خان الاول في استانبول كما في فهرسها ولااظنه احدالمذكورين .

(**ديوان الشيخ علی الاعسم**) راجع علی بن الحسين الاعسم .

(**ديوان علی اكبر**) راجع ديوان اكبر في ص ٨٨ .

(**ديوان علی اكبر بروجردی**) مرّ بعنوان سجادی بروجردی في ص ٤٣١ .

(**٥١٠٦ : ديوان علی اكبر خوشدل**) لخوشدل النعمة اللهی الطهرانی. طبع ديوانه بطهران في ١٣٥٦ في ٥١ ص . وفي مشهد ١٣٧٢ في ٧٢ ص . وطبع له «عمدة الاسرار» بطهران ١٣٤٠ في ٤٠ ص . مع تصوير الناظم و لقب نفسه فيه «نورعليشاه ثانی» .

(**٥١٠٧ : ديوان علی اكبر سعيدی سيرجانی**) طبع له « سوز و ساز » في ١٣٧٢ بطهران في ١١٩ ص .

(**ديوان علی اكبر شيرازی**) راجع ديوان بسمل ونديم شيرازی .

(**٥١٠٨ : ديوان علی اكبر فردوسی**) لدبير نظام علی اكبر فردوسی . طبع له « عروسی تاج ماه » في ١٣٥٣ بطهران في ٣٨ ص .

(**ديوان علی اكبر معمار** الاصفهانی) معاصر النصر آبادی. ترجمه في (نر ١ ـ ص ١٣٨) واورد رباعيه. و مرّ في ص ٨٨ بعنوان ديوان اكبر اصفهانی .

(**٥١٠٩ : ديوان علی اكبر** مشهدی أوشعره) هو ابن المير هادی المشهدی السخی الشجاع مصاحب صادقی كتابدار. ترجمه في (خص ٤ ـ ص ٥٠) وذكر ان الاشخاص الذين لهم رواتب منه في كل سنة يزيدون علی المايه . واورد بعض قصيدته في ذم ابناءِ الدنيا .

(**ديوان علی اكبر** وجهی) ترجمه معاصره النصر آبادی واورد بعض شعره . يأتی بتخلصه « وجهی » في الواو .

(٥١١٠ : **ديوان علی اکبر همدانی**) وهو الحاج الميرزا علی اکبر بن شير محمد صدرالاسلام دبير الهمدانی . طبع من منظوماته «مثنوی صدريه» بطهران فی ١٣٤٠ فی ٢٠٨ ص .

(**ديوان ابی الحسن علی الباخرزی**) مؤلف « دمية القصر » . ترجمه فی (مع ج ١ ص٣٤٣) وصرّح بديوانه العربی والفارسی .

(٥١١١ : **ديوان ملا علی بخاری** اوشعـره) ترجمه و اورد شعره فی (مجتس ٦ ص ١٥٩ .

(٥١١٢ : **ديوان الخواجه علی بادام ياری** أوشعره) قرية من نواحی دهخوارقان ترجمه فی (دجا ـ ص١٠٠) وذکر بعض شعره وذکرانه توفی فی عصر غازان فی٦٩٩ ستماية وتسع وتسعين .

(٥١١٣ : **ديوان ميرسيد علی برقعی**) وهوالسيد علی بن عبدالله الرضوی البرقعی القمی . طبع له بطهران « آلهی نامه» فی١٣٦٦ فی١٥ ص . و «مثالی نامه» ايضاً بها فی ١٣٦٣ فی ٢٤ ص .

(**ديوان علی بيگ**) مرّ بعنوان حشمتی فی ص ٢٥٦ .

(٥١١٤ : **ديوان علی پاشا**) هو ابن افراسياب پاشا . کان والی البصرة بعد ابيه من قبل ملك الروم العثمانی ، وکان عارفـاً بالفارسية و العربية والترکية و من خلص الشيعة وکذا ولده القائم مقام ابيه بعده وهو حسين پاشا والی البصرة ولکنه لبعض الاسباب . هاجر الی بلادالهند اخيراً وبها توفی . ترجمه النصرآبادی فی (نر ٣ـ ص٦٧) واورد بعض شعره .

(٥١١٥ : **ديوان علی پرست** کابلی السياح اوشعره) ترجمه معاصره فی (مع ـ ج٢ ص ٣٤٦) وأورد ماسمعه منه من شعره .

(٥١١٦ : **ديوان علی پيام**) وهو شرف الدين علی الاکبرآبادی الهندی المتخلص «پيام» والمتوفی حدود ١١٥٠ وديوانه فی حدودالسبعة آلاف بيت کما فی « نتايج الافکار ـ ص١٢١» .

(**ديوان علی تبريزی**) راجع ديوان علی جواهر رقم .

(**٥١١٧ : ديوان علی تبريزی اوشعره**) و هو ظهير الدين المير علی الحسينی التبريزی الخطاط الشاعر الملقب « قدوة الكتّاب » و « واضع » لان وضع الخط المعروف بالنستعليق ينسب اليه . وفی « آئين اكبری ـ ص ٧٥ » طبعة لكهنو ١٨٩٣م. قال : رأيت خط النستعليق قبل ميرعلی هذا . وتوفی ٨٥٠ كما فی « شاهد صادق » وليس ٨٨٥ كما فی « امتحان الفضلاء » . ترجمه مفصلاً الدكتور مهدی بيانی فی مجلة « پيام نوين ١ : ٦ » لسنة ١٣٣٧ ش . نقلاً عن « مداد الخط » لميرعلی الهروی و « تاريخ رشيدی » و « گلستان هنر » و « مرآت العالم » و « مناقب هنروران » و « حالات هنروران » و (دجا ـ ص ٣٧٨) و « امتحان الفضلاء ج ١ » واوردشعره بتخلص « علی » عن ظهر نسخة من كليّات سعدی كتابتها فی ٨٤٠ :

بحال زار علی رحمتی نمای وبخوان
حديث بی زری از رنگ و روی همچو زرير
اگرچه شعر من ازجنس قيمتی است چوخط
ولی چه حاصل ازين دو متاع بی تسعير

وقال سلطان علی مشهدی فی « صراط السطور » المذكور فی ص ٤٥٨ فی حقه :

نسخ تعليق اگر خفی و جلی است واضع اصلی خواجه مير علی است
بد معاصر بمجمع الافضال شيخ شيرين مقال شيخ كمال

ای كمال الدين الخجندی المتوفی ٨٣٠ ، وأيضاً :

خط پاكش چوشعرا و موزون هست تعريف او ز حد بيرون

وفی « ريحانة الادب » و « پيدايش خط و خطاطان » عدّاه من كتّاب المأة السابعة غلطاً .

(**ديوان علی تربتی**) يأتی بتخلصه فيضی .

(**٥١١٨ : ديوان ملا علی ترشيزی** اوشعره) ترجمه واورد شعره فی المعما فی (لط ٤ ص ٩٨) وراجع علی شهاب . وشهاب ترشيزی فی ص ٥٥٣ .

(**٥١١٩ : ديوان الشيخ علی الجاسم**) وهو الشيخ علی بن قاسم الحلّی الاسدی (١٢٥٠ ـ ١٣٣٢) ترجمه واورد شعره الشيخ علی الخاقانی فی « شعراء الحلّة ـ ج ٤ ص ١٢٧ » وقدجمع ديوانه ابن اخته الشيخ احمد الحائری فی قرب ألفی بيت . وله « تقريظ

فرهنگ خداپرستی » المطبوع ١٢٧٧ . بعنوان الشيخ علی الحلّی .

(**ديوان الشيخ علی الجامعی**) راجع علی بن الحسين الجامعی .

(**ديوان علی جامی**) مرّ بعنوان «حافظ جامی» فی ص٢٢١ . و ترجمه فی « مطلع الشمس ٢ : ٤٤٤ » . ولعله والد سروی المذكور فی ص ٤٤٤ .

(**ديوان علی حبش**) مرّ بعنوان جاويد مازندرانی .

(٥١٢٠ : ديوان علی جواهر رقم اوشعره) و هو الميرالسيد عليخان الخطاط ابن الميرزامقيم بن الميرشاهمير التبريزی الذی هاجرمع أهله الی عباس آباد اصفهان . كان هووالده الميرزا مقيم من الخطاطين وهاجرمع والده الی بلاد الهند فتوفی بهاوالده وتقرب هوالی اورنگ زيب عالمگير فجعله خازن كتبه ولقبه « جواهررقم » ترجمه معاصره النصرآبادی فی (نر ٧ ـ ص٢٠٨) واوردشعره و كذا فی (گلشن ـ ص ٢١٣) و (سرخوش ـ ص ٤٩) و راجع سيد كشميری فی ص ٤٨٣ . وقال فی «نمونهٔ خطوط خوش ـ ص ١٥١» انه جنّ عليه ومات بدهلی ١٠٩٤ . وله ترجمة مفصلة فی «امتحان الفضلاء ٢ : ٣٤١-٣٥٧ »

(**ديوان الشيخ علی الحزين**) المذكور فی ص٢٣٥ و طبع له « تذكرة العاشقين» بلكهنو فی ١٢٩٣ .

(٥١٢١ : ديوان علی حسينی اوشعره) اورد شعره سنگلاخ فی تذكرته . و قال اعتماد السلطنة فی (المآثر ـ ص ٢٢٢) انه مات فی ١٢٨٦ عن ثمانين سنة من العمر، و اطری شعره .

(**ديوان الشيخ علی الحلی**) راجع علی الجاسم .

(**ديوان علی خاموش**) راجع ديوان خاموش . وله ديوان يشتمل علی مايةوعشرين رباعية باللهجة اللرية الدارجة فی لرستان . وله ديوان غزل و «مختار نامه» نظماً .

(٥١٢٢ : ديوان عليخان تركمان اوشعره) هو من اقارب السلطان يعقوب خان التركمان الذی توفی ٨٩٦ . ترجمه الحكيم شاه محمد القزوينی فی (قزمج ٦ـ ص ٣٠٢) واورد شعره .

(٥١٢٣ : ديوان عليخان گلپايگانی اوشعره) هو ابن الميرزا ذوالفقار و ابن عمة

آقا حسين الخوانسارى وتلميذه . صار شيخ الاسلام بجرفادقان بعد رجوعه من اصفهان الى أن مات بها . اورد شعره النصر آبادى فى (نر٦ـ ص١٨٥) قال ولكونه رجلاً صالحاً يريد الاستقالة من هذا المنصب . والظاهر انه كان لخلاف له مع الداروغة الذى كانوا سموه « آدم خوار » لكثرة ظلمه للناس. وترجمه فى « تذكرة حزين ـ ص٣٢ » و (روشن ٤٧٣).

٥ (**٥١٢٤ : ديوان السيد على خان المدنى**) وهو على بن نظام الدين احمد بن المير محمد معصوم الحسينى الدشتكى الشيرازى الشهير بالمدنى لولادته بالمدينة فى ١٠٥٢ وجاور مكة وسكن الهند سنين ونال المراتب عند ملوكها وعاد اخيراً الى اصفهان وشيراز وبها توفى حدود ١١٢٠ وله تصانيف كثيرة ؛ منها « سلافة العصر » و « الدرجات الرفيعة » و « شرح الصحيفة » و « شرح الصمدية » وغير ذلك . وقد اورد الشيخ

١٠ على الحزين جملة من اشعار ديوان السيد عليخان فى تذكرته . و يوجد ديوانه بخط السيد عدنان ابن شبّر فى مكتبة ولده شبر بن عدنان تاريخ كتابته ٢٢ - ج٢ - ١٣٣٧ ونسخة بمكتبة (السماوى) واخرى بمكتبة (كاشف الغطاء) فى ١٨١ ص . كل ص ٢٢ سطر وبعض ديوانه ضمن مجموعة كشكولية دونها هو وكثير منها بخطه فى مكتبة (الخلانى) ببغداد ، فيها كثير من ديوان السيد عليخان . جملة منها بخطه النسخ الجيد مكتوب

١٥ على بعضها هذا اللفظ : [لكاتبه على صدر الدين] وعلى بعضها : [لكاتبه على الصدر المدنى] وفيه اشعار لأخيه انسيد محمد يحيى بن السيد نظام الدين احمد ، منها قوله :

يا راحلين وقلبى راحل معهم مهلا فلولا كم والله ما رحلا

ورأيت نسخة ديوانه التامة فى موقوفة آل السيد عيسى ببغداد . فيها فوائد كثيرة منها مراجعاته مع اخيه السيد محمد يحيى فى ١٠٧٨ ومراجعاته مع السيد حسين بن على

٢٠ ابن شدقم فى ١٠٨١ وفى ١٠٩٢ ومراجعاته مع السيد عماد بن بركات الحسينى و مع شيخه محمد بن على الشامى ومع صديقه الحكيم ابى الحسين الشيرازى ومع الشيخ الاديب جمال الدين محمد بن عبدالله النجفى ، و فيه ايضاً جوابه للسيد على بن محمد الكربلائى فى ١٠٩٤ وجوابه للسيد حسين بن شرف الدين النجفى فى ١٠٩٦ و نسخة أخرى من ديوان السيد عليخان المدنى فى مكتبة المدرسة الاسلامية فى الموصل كما فى فهرس

٢٥ مخطوطاتها فى ص٤١ ، ونسخة اخرى فى مكتبة الشيخ على كاشف الغطاء ، ونسخة فى

مكتبة الشيخ محمد على اليعقوبى ذكر فى اولها اسم السيد عليخان و بدء بالبديعية له ثم بغيرها من شعره، واخرى عند (الملك) واخرى بمكتبة الآثار ببغداد. عرّفها گورگيس عوّاد فى فهرسه (٢ : ١٩) و ذكرنا له البديعية فى ٣ : ٧٦ و ترجمه فى الروضات ومستدرك الوسائل والحزين فى تذكرته ص ١٠ و ريحانة الادب (١ : ٣٥٨) و «نسمة السحر فيمن تشيع وشعر» وقال لاقاه بمكة فى ١١١٤ وارسل اليه بالقصيدة الطائية. وفى (سرو - ص ٢٨٦) سمّاه سيدعلى معصوم.

(**٥١٢٥ : ديوان السيد عليخان المشعشعى**) و هو على بن خلف المشعشعى الكبير ابن مطلب بن حيدر، والى الحويزة المتوفى ١٠٨٨. كان بينه و بين السيد حسين خليفه سلطان مكاتبات، ولما تقلّد خليفه سلطان الوزارة باصفهان مدحه المشعشعى، كذا فى «سلافة العصر - ص ٥٤٥» و له ديوانان عربى و فارسى، مرّ العربى باسمه الخاص «خيرجليس» فى ٧ : ٢٨١ و نسخة اخرى منه فى مكتبة (السماوى) واخرى فى المتحف العراقى كما فى فهرسها لگورگيس عواد «المخطوطات الادبية - ص ١٩» والفارسى عند صادق وحدت بطهران. قال السيد شبّر بن محمد بن ثنوان الحويزى فى رسالته المؤلفة فى نسب السيد عليخان الوالى ما لفظه [انالما اجتمعنا فى زيارة رجب فى ١١٥٤ مع العالم اللبيب العارف الاديب الحاوى من الكمالات كل نفيس، شيخنا المكرم الشيخ خميس الخلف آبادى، ذكر أنّ الديوان الفارسى للسيد عليخان بن خلف غير ديوانه العربى] وقال الشيخ الحرفى «امل الآمل» بعد ترجمة السيد عليخان وعدّ تصانيفه؛ مالفظه [وديوان شعر جيد، وشعر بالفارسية] و كانه اراد من الشعر الفارسى ماذكره الشيخ خميس. وقد مدح الشيخ عبدالقاهر بن الحاج عبدالعبادى ديوان السيد عليخان ابن خلف كما ذكره الشيخ الحرفى «الامل» فى ترجمة العبادى المذكور.

(**٥١٢٦ : ديوان علاعلى خراس هروى** اوشعره) ترجمه واورد شعره فى (تس - ص ٦٩).

(**ديوان على خراسانى**) راجع على درجزينى.

(**٥١٢٧ : ديوان خواجه على خراسانى** اوشعره) هو ابن اخ الحاج محمد جان القدسى المقدس المفسر المحدث. ترجمه معاصره فى (نر٦ - ص١٦٦). واورد شعره

فی « گلستان مسرّت ـ ص٤٥٨ » و « مطلع الشمس ٢ : ٤٣٠ » .

(**٥١٢٨ : ديوان حاج ملا علی خراسانی** أوشعره) هومن مشاهير الكتّاب والخطاطين بها . ترجمه واورد شعره فی (مجتمس ٥ ـ ص١٤٩) .

(**ديوان علی خطاط**) راجع علی هروی ، وعلی تبريزی ، وعلی خراسانی وسلطان علی مشهدی ، وسلطانعلی قاينی .

(**٥١٢٩ : ديوان ميرزا علی خلج** اوشعره) كان ملازم فريدون جعفر . ترجمه اورد شعره فی (مجتمس ٦ ـ ص١٦٦) .

(**٥١٣٠ : ديوان محمدعلی خيرالدين**) وهوالسيدمحمدعلی بن الحسين خيرالدين ابن نوازش علی الهندی . ذكر فی ٨ : ٢٩١ باسمه « ديم النيسان » . و يأتی مثنويه « نامهٔ دانش » .

(**٥١٣١ : ديوان علی درجزينی** اوشعره) وهوالميرزا معين الدين الخراسانی اصلاً ترجمه المستوفی واوردشعره معاصره فی (نر٤ ـ ص٧٦) كان وزير صفی قلی حاكم بغداد

(**٥١٣٢ : ديوان علی در دزد استرآبادی**) اطری شعره ورثائه لزوجته فی (لت٦) وقال ان ديوانه معروف بآمل وساری مازندران . و كذا فی (لط ١ : ٢٠) .

(**ديوان علی دوست** اوشعره) هوحفيد ميرزا عليكه و تخلصه « رفيقی »(١) ترجمه واورد شعره فی (مجن ٥ ـ ص ١١١ و ٣٨٣) وفی (حسينی ـ ص ١٢٣) عده من معاصری الجامی .

(**٥١٣٣ : ديوان علی رامتينی** اوشعره) هو من رامتين من مضافات بخارا و نزل خوارزم وبها توفی . ترجمه واورد شعره فی (مع ١ ـ ٣٣٨) وقال زرت قبره مع قبور سائر المشايخ بها .

(**ديوان علی رشتی** اوشعره) هوخطاط ذكره فی « المدايح المعتمدية » وقال جاء فی شبابه الی اصفهان ومهر فی النستعليق ومدح منوچهرخان .

(**٥١٣٤ : ديوان علی رضا آگاه**) اسمه علی رضا ابن ميرعبدالواحد ذوقی . ويتخلص

(١) فاتنا ذكره بتخلصه فی ص٣٨١ وجملة « ولعله . . . » فی السطر ١٤ من تلك الصفحة الی آخر السطر ١٥ زائدة .

« آگاه » ومات ١١٨٩ ترجمه واورد شعره فی (سرو - ص ٣٤٦) و « نتایج الافکار ص ٨٤ » و « گلستان مسرت . ص ٥٣٠ » .

(٥١٣٥ : **دیوان علیرضا اصفهانی** اوشعره) هوابن رئیس حسین الـرویدشتی من محال اصفهان . ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ٩ - ص٤٢٧) واورد شعره .

(٥١٣٦ : **دیوان علیرضا بیك اصفهانی** اوشعره) کان من تلامیذ المولی محمد باقر السبزواری ، وکان حیا فی سنة تألیف النصر آبادی کما فی ترجمته فی (نر٦ - ص١٨٩) کان مستوفیاً بایروان ثم شیروان واخیراً اعتزل ونزل اصفهان واورد بعض رباعیاته.

(**دیوان علی رضا پرتو لنجانی**) المذکور فی ص ١٥٧ مرتین . اسمه آقـاجان و توفی ١٣٠٤ و جمع دیوانه تلمیذه ثمر . و طبع دیوانه مع مقدمة لحسین فروغی علی الحجر بطهران فی ١٣٠٥ .

(**دیوان علی رضا تبریزی**) راجع علی رضا عباسی .

(**دیوان علی رضا تجلی شیرازی**) مرّ فی ص١٦٧ .

(٥١٣٧ : **دیوان میرعلی رضا تویسرکانی** اوشعره) ترجمه واوردشعره معاصر النصر آبادی فی (نر٦ - ص١٩٠) وقال سافر الی الهند ورجع الی اصفهان .

(٥١٣٨ : **دیوان علی رضا شولستانی** اوشعره) کان نزیل الهند. ترجمه و اوردشعره معاصره النصر آبادی فی (نر٩ - ص٤٠٠) .

(٥١٣٩ : **دیوان علی رضا عباسی** اوشعره) وهو الخطاط التبریزی الشاعر . ترجمه واوردشعره فی « گلستان هنر » وعنه فی (دجا - ص٢٨٠) بعنوان علی رضا تبریزی وقال تلمذ علی علی بیك التبریزی فی الخط وبعدخراب تبریز بیدالروم هاجر الی قزوین وکتب کتیبة المسجدالجامع بها ثم سافر مع فرهادخان الی مازندران وخراسان ، ولما عرفه الشاه دعاه وبقی فی البلاط اثنی عشر سنة حتی الیوم . وقال معاصره النصر آبادی فی (نر٧- ص٢٠٧) ان کتیبة باب مسجد الشیخ لطف الله و کتیبة الصفة بالمسجد الجامع باصفهان بخطه ، وان اسمه یطابق جملة « خوش نویس عهد » ولکن عبدالباقی افضل منه . اقول ومقصوده باقی تبریزی المذکور فی ص ١٢٣ وکان علی رضا یعارض میر عمادالقزوینی المذکور فی ص٧٦٧ فی الخط . ومرّ ابنه بدیع الزمان « بدیعا » فی ص١٢٩

وترجم أيضاً فی « امتحان الفضلاء ج ١ ـ ص ٢٢٩ـ٢٤٨ » و « پيدايش خط وخطاطان . ص١٤٠ » وهو غير رضا عباسی المصوّر النقاش المتوفی فی شوال ١٠٤٤ وغير رضا نقاش الكاشی ابن علی اصغر الذی ذكر صهره « مصوّر » فی (نر٩ ـ ص ٤١٤) كما فصّل ذلك كلّه الدكتور بهرامی فی مجلة يادگار « العدد ١٠ السنة الثانية ١٣٢٤ ش . ص٣٧ ـ ٥٦ » .

(**٥١٤٠ : ديوان علی رضا كرمانی** اوشعره) وهو المولی علی رضا المعروف بعلی كرمانی ، ساكن قلعة عسكر من بلوك كرمان . ترجمه واورد شعره معاصره فی (ض ـ ص٤٦٩) وقال انه مريد رونق عليشاه .

(**٥١٤١ : ديوان علی رضوی زاده**) رأيت له منظومة باسم « نصاب واژه های نو » طبعت بطهران ١٣١٨ ش . جمع فيها اللغات الموضوعة الجديدة الفارسية .

(**٥١٤٢ : ديوان الشيخ علی الزينی**) وهو ابن الشيخ محمد حسين النجفی المتوفی ١٢١٥ . ترجمه فی « تكملة الامل » وله « تقريظ تخميس البردة » للشيخ محمد رضا النحوی المذكور فی ج٤ : ص٨ .

(**٥١٤٣ : ديوان سيد علی سبزواری** اوشعره) هو حفيد المير شمس الدين نقيب الاشراف بسبزوار . ترجمه واورد شعره معاصره النصرآبادی فی (نر٥ ـ ص ٩٧) .

(**ديوان علی سمرقندی**) راجع ديوان علی شطرنجی .

(**ديوان علی سمند**) مرّ فی ص٤٧٠ بعنوان سمند گيلانی .

(**٥١٤٤ : ديوان علی سهرندی**) وسماه فی (سرخوش ـ ص٧٤ـ٧٧) « ميان ناصر علی » وقال انه مفخر الهند ويحق ان يلقب « ملك الشعراء » ولد بسهرند (سرهند) وتلمذ علی الشيخ محمد معصوم وتخلص « علی » وتقرب عند سيف خان حاكم الله آباد ، وبعد وفاته سافر الی بيجاپور و تقرب عند ذوالفقار ثم جاء الی شاه جهان آباد ومات بها فی ٢٠ رمضان ١١٠٨ عن ستين سنة تقريباً ودفن حوالی قبر نظام الدين الدهلوی . ترجمه و اورد شعره فی « سرو ـ ص ١٢٩ » . و (تش ـ ص ٣٤٩) و (خز ـ ص ٣٢٨) و (نتايج ـ ص٤٧٥) قال دلاوری فی مقدمة تذكرة سرخوش المسمی « كلمات الشعراء ـ ص٩ » ان سرخوش هوالذی جمع ديوان ناصر علی سرهندی . و قال سرخوش ان

اتهامه بسرقة اشعار ملانديم غيرصحيح. وطبع ديوانه فی بمبئی ۱۳۱۲ ولكهنو ۱۸٤٦ م و ۱۸۹۲م. فی ۱۱۲ ص . وكانپور ۱۸۷۲م. وجاء بعض مكتوبات ناصر علی فی (خيال- ص ۲٤۲ ، ۲٤۷ ، ۲۹۱) ويأتی ديوان ولده باسم علی عظيم .

(**٥۱٤٥ : ديوان خواجه علی سياهپوش**) هو سلطان علی ابن الشيخ صدرالدين موسی سياهپوش الصوفی . جلس بعد والده للارشاد مدة ۳۸ عاماً ومات ببيت‌المقدس فی الثلاثاء ۱۸ رجب ۸۳۰ و قبره هناك يعرف بسيد علی عجم . و ديوانه معروف . ترجمه كذلك واورد شعره بتخلص «علی» فی (دجا- ص ۲۷۹) عن «سلسلة النسب صفوية» وعنه فی ريحانة‌الادب فی حرف‌السين . وآل سياهپوش معروفون حتی‌اليوم بآذربايجان . و هو غير السيد علی الهمدانی الصوفی المذكور فی ۱ : ۳۷۷ المتوفی ۷۷٦ .

(**ديوان علی شاملو**) مرّ بعنوان رهی شاملو فی‌ص ۳۹٥ .

(**ديوان عليشاه دكنی**) هو رضاعليشاه وذكرفی . ص۳٦٦ .

(**٥۱٤٦ : ديوان السيد عليشاه** الشاه عبدالعظيمی اوشعره) و هواخ المير هداية‌الله المذكور بعنوان «عظيم» . اورد شعره معاصره فی (تس - ٤۲) .

(**ديوان علی‌الشطرنجی**) السمرقندی . ويعرف‌بدهقان علی‌شطرنجی . كان‌معاصراً للامعی الجرجانی و مصاحباً لسوزنی . ترجمه واورد شعره فی (مع - ج۱ ص ۳٤٤) و(روشن - ص٤۷۰) وهومتحدظاهراً مع‌الشطرنجی‌السمرقندی‌المذكورفی. ص٥۲٦.

(**ديوان ملاعلی شغال**) راجع ديوان شغال .

(**ديوان علی‌شماع**) مرّ فی . ص ۳۲۳ بعنوان درويشعلی .

(**٥۱٤۷ : ديوان ملا محمدعلی شوشتری** اوشعره) سكن مدرسة جدة باصفهان وتلمذ علی‌الآقا حسين الخوانساری . ترجمه معاصره فی (نر ٦ - ص ۱۸٥) .

(**ديوان علی شهاب**) راجع ديوان شهاب ترشيزی فی . ص ٥٥۲ .

(**ديوان السيد محمدعلی الشهرستانی**) راجع ديوان هبة‌الدين الشهرستانی .

(**٥۱٤۸ : ديوان علی شهريارى قمی** اوشعره) كان معاصر الحكيم ركنا . ترجمه واورد شعره معاصره النصرآبادی فی (نر۹ - ص۳٦۷) .

(**٥١٤٩ : ديوان الشيخ على شيخ العراقين**) هو الشيخ على بن الشيخ عبدالحسين. طبع مرائيه بعنوان « معراج المحبة » مع « گنجينهٔ اسرار » لحمان سامانى ، على الحجر فى ١٤٢ ص . بطهران ١٣١٥ وأخرى فى ١٨٠ ص .

(**ديوان على شيرنوائى**) راجع ديوان فانى بالفارسية وديوان نوائى بالتركية .

(**٥١٥٠ : ديوان الملاعلى الشيرازى** اوشعره) و هـو على بن قاسم بن نعمةالله بن ظهيرالدين الشيرازى المولود بمكة والمتوفى بالهند ١٠٥١ . ترجمه وترجم ابنه شهاب الدين احمد بن الملاعلى و اورد كثيراً من شعرهما فى « السلافة - ص ١٧٢ و ١٨٢ - ١٨٧ » .

(**ديوان على شيرازى**) راجع « جـامع شيرازى » فى . ص ١٨٧ و هوابن الحسين الشيرازى المذكور فى . ص ٢٥٢ ابن عزتى المذكور فى ص ٧٦٠ .

(**٥١٥١ : ديوان محمدعلى الشيرازى**) الفقيه الاديب . سافر الى كرمان فى اواسط المائة الثالث عشرة . له « معيار اللغة » ألّفه بكرمان بامر الحاج كريمخان ، و طبع بايران ، و مات بعد ١٣٠٠ بكرمان . و ديوانه فى حدود الالف بيت بالعربية موجود بخطه عندالسيد محمد الهاشمى بطهران .

(**ديوان على صوتى**) راجع ديوان صوتى يزدى فى . ص ٦٢٠ .

(**٥١٥٢ : ديوان السيدعلى العاملى** اوشعره) هوابن السيد مساعد الذى نزل عباس آباد اصفهان ، وبها توفى . ترجمه النصرآبادى واورد ملمعاته فى (نر ٩ ـ ص ٣٩٨) .

(**٥١٥٣ : ديوان المولى على العلياري**) ابن المولى عبدالله بن محمد بن جعفر بن محب الله العلياري التبريزى مؤلف « بهجةالآمال » فى الرجال ، وله « تتميم منظومة زبدة المقال » فى الرجال وشرحه كما مر فى ج ٣ ص ١٦٠ و ج ١٠ ص ١٣٦ .

(**٥١٥٤ : ديوان على عظيم سهرندى** أوشعره) و هوالشيخ على ابن ناصر على السهرندى (السرهندى) من شعراء محمد شاه الهندى ، ومات فى اواسط القرن الثانى عشر . ترجمه واورد شعره فى (نتايج - ص ٤٩٥) .

(**ديوان على فرنگى**) راجع على نقاش .

(**ديوان على فيضى**) يأتى فى الفاء .

(**ديوان علی قاينی**) راجع ديوان سلطانعلی قاينی فی. ص ٤٥٨ .

(**٥١٥٥ : ديوان السيد علی القاينی** أوشعره) هو ابن السيد عابد كان واعظاً خطيباً بخراسان وهرات ، خطب باسم الائمة فی هرات بامر السلطان حسين بايقرا فی ٩٠٣ فهجم عليه العوام و مات بنيشابور . ترجمه و اورد قصيدته فی « بهارستان فی تاريخ قهستان ص ٢٢٠ ـ ٢٢٦ » عن « مجالس المؤمنين » و « تاريخ ابن حسام » وقال كان له ذهنا و قّاداً يحفظ القصائد بسماع واحد .

(**٥١٥٦ : ديوان الشيخ علی القطيفی**) وهوعلی بن سليمان بن احمد آل عبدالجبار القطيفی فی أربعة آلاف بيت من المدايح والمراثی . ذكره لنا ابن اخته الشيخ محمد صالح بن احمد آل طعان الستری .

(**٥١٥٧ : ديوان علی قليخان** اوشعره) اوردشعره فی (مسرت ـ ص ٧٩) و لعله مؤلف « احياء حكمت » ووالد « صفای قمی » المذكورفی ص ٦٠٩ او « اعظم شاملو » المذكور فی ص ٨٢ أو أحدالآتين بعد هذا .

(**٥١٥٨ : ديوان علی قليخان** اوشعره) وهو ابن شاه وردی خان والی لركوچك ونزيل مشهد خراسان منفياً الی ان توفی بها . ترجمه النصرآبادی فی (نر ـ ٢ ص ٣٢) (روشن ـ ٤٧١) واورد شعره .

(**ديوان ملاعلی قلی خلخالی واقف**) ابن اخت المولی واقف الخلخالی . ترجمه النصرآبادی فی (نر ٦ ـ ص ١٧٣) واورد شعره . يأتی فی الواو .

(**ديوان علی قلی دامغالی**) المتخلص « ماهر » ترجمه النصرآبادی فی (نر ٥ ـ ص ١٤١) و اورد شعره . يأتی فی الميم .

(**ديوان علی قلی داغستانی**) راجع « واله داغستانی » .

(**ديوان علی قمی**) اوردشعره فی (سرخوش ـ ص ٨١) . و لعله اراد ابن اخ المولی عبدالرزاق اللاهجی الآتی فی الفاءِ بتخلصه « فائز » او تلميذ عبدالرزاق المتخلص « واحد » الآتی فی الواو .

(**٥١٥٩ : ديوان علی قمی اوشعره**) و اسمه محمد علی ابن اخ آقا رضی وزيرقم وابن عم محمد رضا قمی المذكور فی ص ٣٦٧ قال فی (نر ٥ ـ ص ١١٣) انه ماهر فی

الفنون ومتبحر فى العلوم الرسمية واورد شعره .

(**ديوان على كاتب**) راجع سلطان على مشهدى ، وعلى هروى ، و سلطانعلى قاينى و على تبريزى .

(**ديوان السيدعلى الكازرونى**) راجع على بن عباس .

(**ديوان الشيخ على كاشف الغطاء**) مرّ بعنوان على بن جعفر .

(**٥١٦٠ : ديوان ملاميرعلى كاشى اوشعره**) المعاصر للشاه عباس الاول . قال النصر آبادى فى (نر١٣ ـ ص٤٨٤) لما قتل الشاه ابنه حقى ميرزا ذمه الشاعر وانشد مؤرخاً :

هر كه فرزند جگر گوشهٔ خود را بكشد

(ثانى حارث=١٠٢٢) بى رحم بود تاريخش

(**ديوان ملاعلى كاشى**) مرّ بعنوان حالى كاشانى فى ص٢٢٧ .

(**ديوان على كرمانى**) راجع على رضا كرمانى .

(**٦١٦١ : ديوان السيدعلى كمونه اوشعره**) هو ابن اخ السيد محمد الثانى . وصفه فى (تس ٢ ـ ص ٤٥) انه شاب شجاع من خدّام الشاه طهماسب واورد شعره .

(**ديوان محمدعلى كمونه**) راجع ديوان ابن كمونة فى ص ٢٨ و يأتى فى الكاف ديوان كمونة .

(**٥١٦٢ : ديوان على لغرى** اوشعره) واسمه على محمد خان لغرى المتوفى ١٢٥٠ من شعراء بلوچستان و مكران . لـه « انيس السالكين » . كما فى حاشية « روضات الجنات فى تاريخ هرات ـ ص ٥٣٨ » .

(**ديوان محمد على ماهر**) يأتى فى الميم .

(**٥١٦٣ : ديوان عليم بخارى اوشعره**) اورد شعره فى (نر ١٠ ـ ص ٤٤٣) . قال واسمه ملابقا .

(**٥١٦٤ : ديوان على متكلم رازى**) ذكره عبدالجليل الـرازى فى كتاب « نقض مثالب النواصب ـ ص ٢٣٩و٢٥٢ و٦٢٨ » .

(**٥١٦٥ : ديوان عليمحمد احتشام** اوليائى) طبع له منظومة « وحدت ملى » بالفارسية فى ١٣٥٢ فى ٩٢ ص .

(**٥١٦٦ : ديوان علی محمد اويسی**) طبع لـه منظومة فارسية باسم « سرگذشت پرويز » باستانبول ١٣٣٠ ش . فی ٤٨ ص .

(**ديوان عليمحمد اديب بيضائی**) مرّ فی . ص ١٥٤ .

(**ديوان السيد علی المشعشعی**) راجع ديوان السيدعليخان المشعشعی .

(**ديوان علی مشهدی**) راجع سلطانعلی مشهدی ، وعلی خراسانی .

(**ديوان سيد علی معصوم مدنی**) كما فی (سرو ـ ص ٢٨٦) مرّ بعنوان السيد عليخان المدنی .

(**٥١٦٧ : ديوان حاج محمدعلی مهابادی** اوشعره) ومهاباد من محال اصفهان . كان جماعاً لاشعارالمولوی الرومی ، فجمع من غزلياته ثمانين الف بيت ، و كان عنده النسخ الصحيحة من « المثنوی » وسافر الی الهند ورجع الی اصفهان و مات بمشهد خراسان . ترجمه واورد شعره فی (نره ـ ص ١٣٨) .

(**ديوان مشهدی علی نانوا**) راجع ديوان ديوانهٔ اصفهانی فی . ص ٣٣٥ و ترجمه فی شعرای معاصر اصفهان . ص ١٩٨ .

(**٥١٦٨ : ديوان آقاعلی نجف آبادی** اوشعره) ترجمه واورد شعره معاصره النصر آبادی فی (نره ص ١٣٥) . ونجف آباد من قری اصفهان بناها الشاه عباس ووقفها لمصارف تصرف فی النجف بالعراق .

(**٥١٦٩ : ديوان علی نقاش** اوشعره) وهو محمدعلی بيگ ابن ابدال بيك ابن علی قلی فرنگ . كان جده نقاشاً افرنجيّاً اسلم ، ونشأ هو باصفهان وصار نقاش باشی لطهماسب الثانی ونادرشاه . ومات بمازندران فی ١١٦٧ كذا ترجمه وأورد شعره معاصره فی (تش ص ٤٠٦) .

(**٥١٧٠ : ديوان الشيخ علینقی الاحسائی**) و هو ابن الشيخ احمد ابن زين الدين الاحسائی ، المجاز من والده فی ١٢٣٦ كما ذكر فی ١٤١:١ . طبع ديوانه هذا بطهران مع مقدمة فی احواله للشيخ كاظم الطريحی فی ١٠٣ ص . ونقل عن الديوان فی لباب الالقاب رثائه لوالده الاحسائی . وفاتنا ذكر ديوان والده فان له مراث متعددة أيضاً .

(**ديوان علینقی انصاف**) كما فی (نتايج ـ ص ٨٥) وفی (گلشن) سماه نقی خان كما مرّ فی ص ١٠٨ .

(**٥١٧١ : ديوان علينقی ايجاد** اوشعره) هوابن احمد علی خان . اصلهم من همدان وولد ايجاد ببرهان پور و تخلص فی شعره « ايجاد » و مات ١١٨٩ . ترجمه واورد شعره فی (نتايج - ص ٨٤) .

(**ديوان علينقی قمی**) يأتی بتخلصه «قسمت» .

(**ديوان علينقی كمره‌يی**) يأتی بتخلصه « نقی كمره‌يی » فی النون .

(**٥١٧٢ . ديوان علينقی گونابادی**) له « صراط الجنة » فی الكلام . فرغ من نظمه ١٢١٦ وطبع فی ١٣٠٠ وله شرحه باسم «سبل المعرفة» .

(**٥١٧٣ : ديوان السيدعلی نقی اللكهنوی**) هو ابن السيد ابی الحسن بن ابراهيم ابن السيد محمد تقی بن حسين بن السيد دلدار علی النقوی اللكهنوی المعاصر المولود ٢٦ رجب ١٣٢٣ ومن شعره «ديوان البقيعيات» .

(**ديوان المولی علی‌نقی المازندرانی**) ابن المولی محمد صالح واخ الاقا محمد سعيد، وتخلصه «سابق» كما مرّ فی ص٤١٤ سافر بعد أخيه الی الهند ونظم بامر سلطانها « شاهنامه » وتوفی بها .

(**ديوان السيدعلی الواعظ**) راجع علی القائنی .

(**٥١٧٤ : ديوان سيدعلی هاشمی** اوشعره) ترجمه واورد شعره فی (مجن ١ - ص١٤ و١٨٩).

(**٥١٧٥ : ديوان ميرعلی هروی**) من الخطاطين . له اشعار بالتركية و الفارسية . وهو تلميذ سلطان‌علی مشهدی المذكور فی ص٤٥٨ مات ٩٢٥ كما فی «شاهدصادق» او ٩٢٤ كما فی (گلشن - ص٤٨١) . وله رسالة فارسية فی الخط اسمه «مدادالخطوط» طبع فی آخر «امتحان الفضلا ٢ : ٣٧٢ - ٣٨١ » . وفی (مجتس ٥ - ص١٤٨) اورد معماه باسم مهدی . وفی (نر١٥ - ص٥٢٥) اورد المعما بعينه ، وقال : وبعضهم يرجح خطه علی خط استاده سلطانعلی المشهدی ، ونقل قصة اسارته بيدالازبكية و نقله الی بخارا ، وقوله فی قصيدة :

طالب من همه شاهان جهانند و مرا در بخارا جگر از بهر معيشت خون شد

وذكر القصة والشعر بعينه فی (خص ٦ - ص٨٩) . وقال فی «امتحان الفضلاء - ١ : ٥٩» ان الذی اخذه الی بخارا هو ناصرالدين عبيدالله . وقال مات بها فی ٩٧٦ ودفن فی

مزار سيف‌الدين الباخرزى . وليس‌التاريخ بصحيح .

(**٥١٧٦ : ديوان ميرعلى هروى** اوشعره) كان يسكن بمدرسة عبدالرحمان الجامى بهرات ويستفيد من‌الجامى . ترجمه واورد شعره فى (مجن ٣ - ص٨٨ و٢٦٢) . و هو غير سلطانعلى الهروى المذكور فى ص ٤٥٩ .

(**٥١٧٧ : ديوان سيد على همدانى** اوشعره) هو ابن شهاب العارف الشهير السياح فى الربع المسكون ثلاث مرات و توفى ٧٧٦ كما فى « شاهد صادق » و ترجمه فى (مع ج ١ ص ٣٤٠) و اورد شعره و فى (النفحات - ص ٣٩٩) و(عشاق - ص ١٣٤) و (لس ٦ - ص ٢١٢) و مرّ رسالة فى اثبـات تشيعه فى (ج ١١ : ص ٩) للقاضى التسترى ، وجاء تاريخ وفاته فى (مسرت - ص ٣٨٨) :

شد رقم سال نقل آن والا قطب عـالى جنت اعلى

وهومقدم على الخواجه على سياهپوش المذكور فى ص ٧٥٩ . ومرّ لـه « الرسالة القدسية فى اسرار النقطة » و« الاسرار القلبية » و«اخلاق محرم » و غيرها .

(**٥١٧٨ : ديوان‌علي‌يار بيك** اوشعره) وهو ابن شادى خان الذى أوتى به بعد فتح قندهار فنزل گيلان و بهامات . و ابنائه اجلاء منهم علي‌يار بيك هذا ، ترجمه واورد شعره فى (نر ٣ - ص٦٦) .

(**٥١٧٩ : ديوان‌علي‌يزدى**) اسمه حسنعلى و تخلصه « علـى » ترجمه آيتى فى (تش يز - ص ٣١٢) قال انه ساح فى‌البلاد ورجع بعدالتسعين من عمره الى يزد وبها توفى عن حدود المائة سنة ، و جمع من شعره قرب الف و خسماية و ضاعت البقية . ومن الموجود مديحه لاستاده المتخلص «مؤمن» الآتى ذكره .

(**ديوان على يزدى**) راجع ديوان شرف‌يزدى فى . ص ٥١٧ .

(**ديوان عماد اصفهانى**) مرّ بتخلصه « ارفع » فى . ص٦٨ .

(**٥١٨٠ : ديوان عماد بخارى اوشعرة**) وهو عمادالدين اسماعيل معاصر ابى‌سعيد خان بسلطانية . قال فى « تاريخ گزيده - ص ٨٢٤ » وشعره احسن من‌شعر «بدر» .

(**٥١٨١ : ديوان عمادتربتى**) و هو ابن محمدتقى معين دفتر من خدام الروضة الرضوية . ولد بمشهد ١٢٩٩ ش . و سكن طهران . طبع لـه « چند غزل عماد »

و « يكشب دربهشت » كما فى « تذكرهٔ علوى . ص ١٦ » .

(**ديوان عماد حسينى**) راجع عماد قزوينى .

(**ديوان عماد خجندى**) راجع عماد زوزنى .

(**ديوان عمادخراسانى**) راجع عماد تربتى .

(**ديوان ميرعماد الخطاط**) راجع عماد قزوينى .

(**٥١٨٢ : ديوان عمادالدين غزنوى**) اوردشعره فى (تش ـ ص١١٣) ونقل عن بعض كونه ابن مختارى غزنوى . و كذا فى (مسرت ـ ص ٥٣١) . والظاهراتحاده مع عمادى غزنوى .

(**ديوان عمادالدين الحروفى**) راجع نسيمى شيرازى .

(**ديوان عماد شيرازى**) راجع نسيمى شيرازى .

(**ديوان عمادشيرازى**) المتوفى ١٣٧٣ مرّ فى . ص ٢٢٦ بتخلصه حالى الاردبيلى . وطبع ديوانه فى مجلدين ؛ الاول فى١٤٤ ص . ومعه « افاضهٔ روحيه » للسيد قطب الدين والثانى فى ٢٢٢ ص . وطبع بعضه ايضاً فى١٣٧١ فى ٦٤ص . بطهران .

(**٥١٨٣ : ديوان عماد شيرازى** اوشعره) و هو السيد مير عمادالدين . نزل خراسان ومدح السلطان حيدرابن الشاه اسماعيل . كذا فى (روشن ـ ٤٧٥) عن « نگارستان دارا » .

(**٥١٨٤ : ديوان عماد زوزنى** او شعره) وهوالمشهور بملك عمادالخوافى الزوزنى معاصر حجة الاسلام الغزالى ومريده وتلميذ السيد حسن الغزنوى . ترجمه واورد شعره فى (لت١ ـ ص٤٢) و (تش ـ ٧٧) عن نفحات الانس و (مع ١ ـ ص ٣٥٢) وتوجد فى مكتبة (تاشكند) ديوان عماد الدين الخجندى كتبت فى ١٢٦٨ ، كما فى فهرسها ج ٢ ص ٥٢ . و ترجم فى « سفينة الشعرا » وعنه فى الريحانة و(روشن ٤٧٤) .

(**٥١٨٥ : ديوان عماد فقيه**) وهوالخواجه عماد الدين على الكرمانى العارف معاصر الحافظ الشيرازى . مات بكرمان فى ٧٧٢ او ٧٧٣ كما فى « شاهدصادق » ودفن بخانقاه له هناك . له غير الديوان مثنويات « محبت نامهٔ بيدلان » نظمه فى ٧٧٢ و « محنت نامه » و « مونس الابرار » نظمه فى٧٦٦ . و توجد نسخة من ديوانه كتبت فى ٧٦٣ فى حياته فى (سپهسالار ١٨٢) واخرى كتبت ٩٨١ أيضاً فى (سپهسالار ـ

١٨١) . كما فى فهرسها ٢ : ٦٤٣ واخرى فى (المجلس) كما فى فهرسها ٣ : ٣٦٠ ورای سنگلاخ نسخة منه بخط عبدالرزاق ابن اخت المير عماد الكاتب و ذكره فى « امتحان الفضلاء ج ١ ص ٣١٩ » و نسخ فتوغرافية فى مكتبة (جـامعة طهران) . ترجمه فى (تش ـ ص ١٢٠) وحبيب‌السير و« رجال حبيب السير ص ٨٣ » و (نتايج ص ٤٦٥) و (حسينى ـ ص ٢٠٧) و (لت) وعباس اقبال فى « تاريخ مفصل ايران . ص٥٥٢ » وللدكتور ناظرزاده الكرمانى « زندگى عماد فقيه »مستقلاً .

(٥١٨٦ ديوان ميرعماد قزوينى اوشعره) وهوعمادالملك الخطاط الفنان فى النستعليق (٩٦١-١٠٢٤) قال النصر آبادى فى(نر٧ص٢٠٧) : وقد يرجحون خطه على خط المير على التبريزى ، فانه وصل حدّالاعجاز. وقد اتهمه الشاه‌عباس بالتسنن وامر مقصودبيك فقتله حين ذهابه الى الحمام ليلا. وقال سنگلاخ فى« امتحان الفضلاء ج ١ ص٢٧٩ » انه قطعه فى الطريق ارباًاربا، فحمل جنازته تلميذه الميرزا ابوتراب الخطاط الاصفهانى ودفنه بباب طوقچى ونقل عن ميرزا صالح ابن الميرزا ابى‌تراب ؛ انهم منعوه عن عمارة قبره وطردوا اولاده واصحابه ، وذلك فى سلخ رجب ١٠٢٤ و قال فى (روشن ٤٧٤) انهم لجأوا الى بلادالروم. وكان ابنه الميرزا ابراهيم ايضاً خطاطاً ماهراً، وكذا گوهرشاد بنت المير عماد، وكذا بنوا اخته المير رشيد والمير عبدالرزاق والمير يحيى، وصهره المير محمدعلى زوج گوهرشاد، وحفيده محمدامين كلهم خطاطون، ذكروا فى امتحان الفضلاء المذكور . وله « آداب المشق» المذكور فى ١ : ٢٩ طبع فى آخر« امتحان الفضلاء ج ٢ ص ٣٨١ ـ ٣٩٧» . وترجمه الدكتور مهدى بيانى فى نشرية« دوستداران كتاب» فى ١٣٣١ ش . فى ١٨ ص . و فى (حسينى ـ ص ٢١٣) ذكر قصة يشعر عن شجاعته وعدم اطاعته للشاه . وفي « عالم آرا ـ ص ٨٩٥ = ٦٣١» و «روضة الصفوية» . و ذكر سنگلاخ فى« امتحان الفضلاءِ ـ١ : ٤٣٢ » ان اركان الخط اربعة : ١ـ باى سنقر فى الثلث ٢ ـ عمادهذا فى النستعليق ٣ ـ احمد نيريزى فى النسخ ٤ ـ درويش مجيد المذكور فى ص ٦٩٨ فى الشكسته . و مرّ معارضه فى الخط على رضا عباسى فى ص ٧٥٧ .

(٥١٨٧ : ديوان عماد كاتب) من الخطاطين الاساتذة و ديوان شعره معروف . كذا رجمه واورد شعره فى (بهش ٢ ـ ص ٣٩٤). و راجع عماد قزوينى .

(**ديوان عماد كرمانى**) راجع عماد فقيه .

(**ديوان عماد لارى**) له غزليات ، و مثنوى «ليلى ومجنون» كمافى (مجن ٦ ص ١٢١ و ٣١٢) .

(**١٨٨ه ديوان عمادار**) كما تخلص به فى شعره . و اسمه عماد الله فضلوئى الماهر فى الشطرنج . كان ملازم الخواجه شمس الدين محمد صاحب الديوان وابقاخان . ترجمه فى (بهش ١ ص٣٤٣) واورد شعره ، و كذا فى « تاريخ گزيده ـ ص٨٢٢ » و (روشن ـ ص ٤٧٤) .

(**١٨٩ه : ديوان عماد لشكر**) لسرمدى آشتيانى ، اديب خلوت ، على بن اسماعيل. طبع له « تبريك نامه » و « چهارده بند » و « وطنيات » كلها منظومات .

(**ديوان عماد مشهدى**) المسلم عند شعراء المشهد. ترجمه فى (مجن ٢ ـ ص٣٥ وص٢٠٩) و ذكر شعره . قال و مخلصه « موسوى » وله جواب الشيخ كمال الخجندى .

(**ديوان سيد عماد يزدى** او شعره) كان نزيل خراسان. ترجمه فى (مجن٦ ـ ص١٢٢ و٣١٢) واورد شعره بعنوان السيد عماد الدين العراقى اليزدى المولد نزيل هرات .

(**١٩٠ه : ديوان عمادى شهريارى**) و هو عماد الدين الغزنوى اصلا، من شعراء القرن السادس وقيل انه ابن عثمان المختارى الغزنوى الشاعر المتوفى ٥٣٤ . قال فى « خلاصة الاشعار » أنه نشأ بشهريار من قرى الرى واشتهر به ، وسكن مازندران ومدح حاكمها ، وسافر الى بلخ واتصل بالسنائى الغزنوى ثم رجع الى وطنه رى ولازم طغرل وبعد قتل طغرل انزوى عن الناس . و ذكر قصته مع عبادى الواعظ المتوفى ٥٤٧ فى « راحة الصدور ص ٢٠٩ » و قال فى الخلاصة انه كان يلقب « ملك الشعراء » و كانوا يرجحون شعره على شعر الظهير الفاريابى وفيه خلاف . ومدح صابر وقوامى رازى و سراج الدين قمرى وحسن غزنوى . ترجمه فى (اللباب ١٠) و النفيسى فى تعليقاته على اللباب ص٧٢٢ ـ ٧٢٨) والقزوينى فى « بيست مقاله ج ٢ ص٣٤٣ـ٣٥٤ » قال فى[1] مع ١ ص ٣٥٠) : ان ديوانه فى خمسماة بيت ، و لكن قال النفيسى انه فى ٢٥٠٠ بيت و توفى ٥٧٣ كما فى « شاهد صادق » و (تش٢١٤) او ٥٩٣ كما فى « خلاصة الاشعار » او ٥٨٧ كمافى القاموس التركى وعنه فى الريحانة . ونقل فى « سخن وسخنوران » عن تقى الدين بيك انه غير

عمادالدين الغزنوى المذكور فى اللباب . و قال الذكتورصفا «فى تاريخ ادبيات ايران ٢: ٧٤٣» : الظاهر ان العوفى فى اللباب اشتبه فى تسمية الشاعر عمادالدين و نسبته الى غزنين، فانه شهريارى وقداخذ تخلصه من ممدوحه عمادالدولة فرامرز الباوندى .

(٥١٩٥: **ديوان عمارهٔ مروزى**) هوابو منصور ابن احمد من قدماءِ الشعراء فى عهد السامانية، وتوفى ٣٦٠ كماارخه فى (مع: ج١ ص٣٥٠) واورد بعض شعره، منهاماسمعه الشيخ ابوسعيد ابوالخير فقام مع مريديه لزيارة قبر عمارة لعمارة قلوبهم. ترجمه فى (بهش١-ص ٢٣٥) و(اللباب: ٨) و(روشن: ٤٧٦) .

(٥١٩٦: **ديوان عمارة اليمانى المصرى اوشعره**) هو نجم الدين ابومحمد عمارة بن الحسن بن على بن زيدان بن احمد الحكمى اليمانى نزيل مصر والمقتول بها بامر صلاح الايوبى لاجل التشيع فى ٥٦٩ كما ذكر فى «نسمة السحر فيمن تشيع وشعر» وذكر له القصيدة اللامية فى رثاء اهل القصر .

(٥١٩٧: **ديوان عمان سامانى**) هو «تاج الشعرا» الميرزا نورالله ابن الميرزا عبدالله المتخلص «جيحون» ابن الميرزا عبدالوهاب المتخلص «قطره» الچهار محلى الاصفهانى. ترجم «قطره» وابنه «دريا» المذكور فى ص ٣٢٥ فى (مع ٢ : ٤٢١ و ١٢٩) وفاتنا ذكروالده الميرزا عبدالله «جيحون» وياتى ذكرولده «محيط» واخيه «قلزم» . ولد عمان ١٢٦٤ وتوفى ليلة الثلاثاء ١٢ شوال ١٣٢٢ ودفن بوادى السلام بالنجف ، كما نقل لى ذلك المعلم الحبيب آبادى عن ابنه «المحيط» . و طبع ديوانه باسم «گنجينهٔ أسرار» فى الهند وايران مع «معراج المحبة» ومستقلا. ذكر طبعاتها فى فهرس مشار مفصلا .

(٥١٩٨: **ديوان عمان سمرقندى اوشعره**) كان يمدح عبدالعزيزخان كما فى (روشن ص ٤٧٦) .

(٥١٩٩: **ديوان عمدهٔ تبريزى اوشعره**) من متقدمى الشعراءِ . نقل فى (دجا ـ ص ٢٨١) عن «مونس الاحرار» لبدر الجاجرمى غزلا له بقافية الالف و رديف «نميكند دوست» .

(**ديوان عمرخيام**) مر فى ص ٣١٠ بعنوان خيام. ومر من اولاده شاهپور نيشابورى

فى ص ٤٩٦ .

(**٥٢٠٠: ديوان عمعق بخارى**) هوشهاب الدين عمعق البخارى من شعراء بلاط الخانية والملقب «امير الشعراء» و المتوفى ٥٥١ كما فى «شاهد صادق» ١و٥٤٢ كما فى (مع ١ : ٣٤٥) و ديوانه سبعة آلاف بيت ، ولكن ما طبع فى تبريز ١٣٠٧ ش . فى ٤٤ ص . فكثير منه منسوب اليه . ترجمه ابوالفضل البيهقى فى التاريخ المسعودى بتصحيح النفيسى . ص ١٣٠١-١٣٢٣ . وفى تعليقات النفيسى على (اللباب ص٦٨٦) والدكتور ذبيح الله صفا فى مقالات مجلة مهر الطهرانية وترجمه فى (لت١) و (اللباب ١٠) و (تش- ٣٢٢) و (روشن ٤٧٦) . وله مثنوى «يوسف وزليخا» ذوبحرين .

(**٥٢٠١: ديوان عموى اصفهانى**) لمحمود بن عبدالصمد بن محمود فرهنگ . كان جده محمود من كتاب جريدة فرهنگ فى عصر ظل السلطان . و ولد عموفى ١٢٨٥ ش . وتعلم باصفهان وطهران وسكن خوزستان ودون ديوانه هذا هتاك . ترجمه كذلك واورد شعره فى (شعراى اصفهان. ص٣٣٥) .

(**ديوان عميد حسينى**) هوتخلص آخر لـ «نيرتبريزى» محمد تقى حجة الاسلام صاحب «آتشكده» تخلص به مستعاراً فى «درخوشاب» .

(ديوان عميد ديلمى) راجع عميدلويكى .

(**٥٢٠٢: ديوان عميدالدين اسعد الافزرى**) الخنجى اللارى ابونصر وزير اتابك سعد بن زنگى . مات هو وابنه تاج الدين محمد فى قلعة اشكنوان فى ٦٢٤ و فيها نظم القصيدة «الاشكنوانية» التى اولها :

من يبلغن حمامات ببطحاءِ ممتعـات بسلسال و خضراء

ولها شروح معروفة . توجد نسختان منها فى (سپهسالار ٦٨٢٩ و ٣٢٩٤) . ترجمه فى «فارسنامه» و «دستور الوزراء - ص ٢٣٨» و لكن سمى القلعة «اسكيوان» واورد شعره الفارسى .

(**٥٢٠٣: ديوان عميد لويكى**) هوفخر الملك عميدالدين الديلمى ذهب الى الهند ومدح السلطان محمد اليمينى ، ومات ٧٠٩ كما فى (تغ: ٩٣) وله «بنگ وباده» فى المناظرة بينهما نظماً . اوله :

دی درمیان بادهٔ صافی‌مزاج وبنگ درمصعد دماغ من افتاد تیره جنگ

وقد تبعه فی ذلك فضولی بغدادی بالترکیة . ترجمه فی(مع ١ : ص٣٥٣) و«تاریخ علمای گیلان ـ ص٧٨» وقال فی (روشن ـ ٤٧٧) ان لویك (لومك) من‌بلاد ایران. اقول : ولعله نسبة الی لویة فی‌رودبار بگیلان.

(٥٢٠٤ : **دیوان عنایت اصفهانی**) وهوالمیرعنایةالله ابن‌المیرمحمد ابراهیم‌القاضی من کتاب دفترالسلطان . ترجمه وأورد شعره معاصره فی(تش ـ ٤٠٦) .

(**دیوان عنایت اصفهانی**) راجع دیوان عنایت خوزانی.

(٥٢٠٥ : **دیوان عنایت تبریزی أوشعره**) وهو أخ المیرزا صالح شیخ‌الاسلام بها . ترجم وأورد شعره فی (نره ـ ص١٠٤) و (دجا ـ ص٢٨١) .

(٥٢٠٦: **دیوان عنایت‌خوزانی**) هو ابن‌المیرزا مؤمن ـ و خوزان ناحیة عظیمة باصفهان ـ سافر والده الی‌الهند وولد عنایت هناك ورجع واشتغل‌فی‌موقوفات«چهارده معصوم» . ترجمه وأورد شعره معاصره فی(نر ٥ ـ ص١١١) .

(**دیوان عنایت دیلمی**) راجع عنایةالله .

(٥٢٠٧ : **دیوان عنایت رازی أوشعره**) ترجمه وأورد شعره معاصره فی (تس ٥ ـ ص١٧٧) .

(٥٢٠٨ : **دیوان عنایت شیرازی أوشعره**) وهوالمیر عنایةالله ابن المیرزا حسن،من سادات دست غیب بشیراز . ترجم وأورد شعره فی(عم ـ ٥٦٣) .

(**دیوان عنایت قزوینی**) راجع عنایةالله دیلمی .

(٥٢٠٩ : **دیوان عنایت کتابدار**) کان یشتغل فی‌المکتبة الشاهیة بالکتابة ، ثم صار کتابدار بها . ورد شعره فی(هفت ـ ص٣٠٢) .

(٥٢١٠ : **دیوان عنایت لاهجی‌أوشعره**) کان‌شغله «بهله‌دوز»أورد شعره فی(خص٨ـ ص٢٣٩) .

(**دیوان عنایةالله**) راجع تخلصه «فکری» .

(٥٢١١: **دیوان شاه‌عنایةالله دیلمی‌أوشعره**) هو والدالشاه صدرالقزوینی‌المذکور فی‌ص٤٩٩ . ترجم وأورد شعره فی (تس٣ ـ ص ٥٨) ووصفه فی (قزمج ٦ ـ ص٣٠٣)

بالظلم فى وزارته

(٥٢١٢ : **ديوان شاه عناية الله ديلمى أوشعره**) هو ابن الشاه صدر القزوينى المذكور آنفاً وفى ص٤٩٩ . ترجم وأورد شعره فى (تس٣ - ص٦٢) .

(٥٢١٣ : **ديوان عنايت لاهورى أوشعره**) وهو محمد حفيظ ابن اللهيار ابن عبد العزيز عزت . كان خطاطاً ماهراً . أورد شعره فى (حسينى - ص٢٢٦) .

(**ديوان عنايت هندى**) لعلى دانشمند المتوفى ١١٢٠ له منظومة « حسن وعشق » بالفارسية . كذا فى «ذيل كشف الظنون - ١ : ٤٠٦» وذكرناه فى ٧ : ١٧ ولا أظنه غير عالى شيرازى الملقب «دانشمندخان» و «نعمتخان» الذى ذكرناه فى ص٦٧٦ .

(٥٢١٤ : **ديوان عنايتى كرمانى اوشعره**) وهو السيد محمد الكرمانى . نظم تاريخاً لجلوس الشاه سليم بن اكبرشاه فى ١٠١٤ كما فى (نر ١٣ - ص٤٧٩) .

(٥٢١٥ : **ديوان عنبر شيرازى**) لميرزا عنبر . طبع له «منظومة» فى قبال قصيدة الخاقانى الشيروانى «هان اى دل عبرت بين ...» فى ٢٠ ص .

(٥٢١٦ : **ديوان عندليب تبريزى أوشعره**) كان شاعراً قصاصاً . ترجمه وأورد شعره تربيت فى (دجا - ص٢٨٢) نقلا عن «مجمع الخواص» لكتابدار ، ولكن النسخة المطبوعة خالية عن هذه الترجمة .

(٥٢١٧ : **ديوان عندليب دارب جردى أوشعره**) وهو الحاج المولى صادق ترجمه معاصره فى (عم - ص١٠٣) .

(**ديوان عندليب شيرازى**) راجع عندليب داراب جردى .

(٥٢١٨ : **ديوان عندليب كاشانى أوشعره**) وهو الحافظ محمد تقى الماهر فى الموسيقا والشعر . ترجم وأورد شعره فى (نر٩ - ص٤٠٦) .

(٥٢١٩ : **ديوان عندليب كاشانى**) للسيد المير محمد تقى الحسينى . كان يتخلص اولا «بلبل» فامره الميرزا بهار الشيروانى المذكور فى ص١٤٦ ان يتخذ «عندليب» تخلصاً . طبع ديوانه بكلكته ١٣٠٩ و ١٩٠٨م . واستانبول ١٣١٣ . ولكهنو ١٣٤٣ والله اباد ١٩٢٦م .

(٥٢٢٠ : **ديوان عندليب كاشانى**) لمحمد حسين خان ابن فتحعلى خان صبا الكاشانى تلقب «ملك الشعراء» بعد والده . وقد ذكر والده المذكور فى ص٥٩٢ اسم ولده هذا فى اول

«شهنشاهنامه» فقال :

حسين ای گرانمايه فرزند من چو آويز در گوش کن پند من

ترجمه فی (مع ٢ : ٣٥٢) واورد مايقرب من تسعماة بيت من شعره . وهو والد محمود خان ملك الشعراء. ويأتی أخوه محمدقاسم «فروغ» وذكرهم جميعاً فی (المآثر - ص ١٩٥).

(**٥٢٢١: ديوان عندليب كاشانی**) لمحمودخان كما ذكره عبرت فی «نامهٔ فرهنگيان» الموجود نسخته فی (المجلس) كما فی فهرسها ٣: ٦٩٢.

(**٥٢٢٢: ديوان عنصری**) هو ابو القاسم حسن بن احمد البلخی. مات ابواه فی صغره واشتغل بالتجارة فافلس بعدان وقع بيد السراق وقطاع الطريق فاخذ يمارس الادب واعانه قريحته علی ذلك فترقی امره ولقب «ملك الشعراء» وتأمر علی أربعمأة شاعر فی بلاط محمود الغزنوی ثم فی بلاط ابنه مسعود . ونظم ثلاثين الف بيت لم يبق منه اليوم سوی زهاء الخمسة آلاف فی ديوانه ومثنويات «وامق وعذرا» كما فی (بهش ١ - ص ٣٤١) (١) و «شاد بهروعين الحياة» و «خنگ بت وسرخ بت» المذكور فی ٧ : ٣٦٦ او «سرخ بت وخنگ بت» و «خسرو وشيرين» كما استظهر الاخير فی فهرسی (المجلس ٣: ٣٦٥ وسپهسالار ٢: ٦٤٥) وقال فی (لت ١) ولد ببلخ ومات ٤٣١ وكذا فی «شاهد صادق» و «تاريخ گزيده . ص ٨٢١» و (تش ٣٠٤) و (نتايج - ص ٤٥٩) و (لب ٩) وهفت اقليم و (مع ١: ٣٥٥) و (خز: ٣١٧) توجد نسخ الديوان فی (سپهسالار) و (المجلس) و (الملك) و (فخر الدين النصيری) وغيرها كثيراً. وطبع ديوانه فی نولكشور علی الحجر فی ١٤٠ ص. فی ١٩٢٢م. وطبعه السيد ابو القاسم الخوانساری بطهران ١٢٩٨ و طبع بمبئی ١٣٢١ و مع مقدمة ليحيی قريب بطهران فی ١٧٦ ص .

(**٥٢٢٣: ديوان عنقای اصفهانی اوشعره**) واسمه محمدجواد . ولد باصفهان وتوطن طهران فی عصر محمد شاه قاجار (١٢٥٠ - ١٢٦٤) . ترجمه واورد شعره فی (مع ٢: ٣٥٠) وقال فی (المآثر - ص ٢٠٦) انه كان ماهراً فی النستعليق وكان معجبا بخطه .

(**٥٢٢٤: ديوان عنقای شيرازی**) و هو الميرزا محمد حسين «ملك الشعراء» ارشد

(١) قال سنگلاخ انه رای نسخة «و امق وعذرا» للعنصری بخط علاء الدين گلستانه (امتحان الفضلاء ٢ : ٢٩٦) .

اولاد «هما» الشيرازى الاصفهانى (١٢٦٠-١٣٠٨) مات باصفهان ودفن بتكية ميرفى تخت فولاد. وديوانه فى حدود الثلاثة آلاف بيت عند جلال الدين همائى «سنا» المذكور فى ص٤٧٢ ومراخوه «طرب» فى ص٦٤٦ .

(٥٢٢٥: ديوان عنقاى طالقانى) لجلال الدين ابى الفضل على الطالقانى (١٢٦٦-١٣٣٣) من مشايخ السلسلة العلوية الرضوية المعروفية . مات بطهران ودفن عند قبر ابن بابويه بالرى . له «عقايد حقه» و «اثبات نبوت و ولايت» و مثنوى « انوار قلوب السالكين» و «ديوان حقايق المناقب » و مثنوى «اشارات حسينية » ورسالة « آئينهٔ جهانبانى » و« ديوان غزليات ذوقية » ذكر الجميع ابنه محمد فى كتابه « التجليات» و ترجمه فى «طرايق الحقايق ج٣ ص٢٧٥» . وطبع منتخب ديوانه على الحجر بطهران فى ١٣٣٢ش. وطبع له تقريظ على «شمس المناقب» لسروش الاصفهانى فى ١٣٠٠ مع مقدمة حسنقلى كرمانشاهى سلطانى .

(٥٢٢٦: ديوان عنقاى طالقانى اوشعره) وهو محمد بن جلال الدين عنقا المذكور آنفاً ولد ١٣٠٦ بطهران ترجمه عبرت نائنى المذكور فى ص ٧٠٥ فى كتابه «نامهٔ فرهنگيان» فى ٢٥ صفحة . وترجم نفسه فى كتابه «التجليات» وله «حياة بعدازمرگ»

(٥٢٢٧: ديوان عنقاى طهرانى) لصادق عنقا ابن محمد ابن جلال الدين ابى الفضل على العنقا الطالقانى المذكور آنفاً . ولد ١٣٣٥ بطهران وتلمذ على والده وله «تذكرهٔ سير خرقهٔ چهل پير» ومثنوى «جنته» و«ديوان غزل» و «پديده‌هاى فكر» و «دانشمندان ذره‌بينى» وطبع له « كوكب ادب» فى ٣٥ ص. بطهران فى ١٣٥٤.

(٥٢٢٨: ديوان عنقاى قاجار اوشعره) و هو الميرزا محمد رحيم خان ابن محمد خان قاجار حاكم سبروار . ترجمه واورد شعره فى (مع٢ : ٣٤٩) .

(٥٢٢٩: ديوان عنوان تبريزى) وهو الميرزا محمدرضا چلبى ابن الحاج صالح چلبى . ولد بالقسطنطنية ومات فى العقد الثلاثين من عمره فى قندهار ونقل الى المشهد ودفن فى دارالسعادة. وديوانه فى خمسة آلاف بيت . ترجمه كذلك فى (دجا - ص١٠٧) عن «قصص الخاقان» وتذكرهٔ بياض صائب و كذا فى ريحانة الادب و(تش- ص٣٢) و(مسرت ص٢١٦) و (حسينى - ص ٢١٠) وفى (تغ ٩٤) و (دجا - ض ١٠٨) نقلا ترجمته عن

النصر آبادی، ولکن لایوجد ذلك فی المطبوع من تذکرته.

(**٥٢٣٠: ديوان العواد البغدادی**) لمحمد جواد بن عبد الرضا العواد البغدادی، فیه جملة تواریخ الی ١١٤٢ وفیه جوابانه للسید نصرالله المدرس الحائری. رایت نسخة منه فی مکتبة آل السید عیسی (العطار ببغداد) اوله: [الحمد لذی الجلال].

(**٥٢٣١: ديوان عوام کردستانی اوشعره**) واسمه المیرزا عبدالله بن المیرزا احمد السنندجی الوزیر الوالی المقتول فی فتنة سنندج ١٢٣٥ ترجمه فی (مع- ج٢ ص٣٥١) وریحانة الادب.

(**٥٢٣٢: ديوان عوض خان لاری اوشعره**) کان حاکما بلار. ترجمه و اطری شعره الحزین فی تذکرته ص٨٦ وعنه فی لارستان کهن. ص١٩٨، (روشن ٤٨٦).

(**٥٢٣٣: ديوان عوض غازی اوشعره**) هو تخلص عبدالله خان اوزبك اعظم ملوك الاوزبکیة. ترجمه الصادقی فی (خص ص١٦) واورد شعره التر کی والفارسی راجعه.

(**٥٢٣٤: ديوان عوف بن محلم**) ثلاثون ورقة کما ذکره ابن الندیم ص ٢٣٣ وفی ص ٢٢٧ ذکر ان المراد الورقة السلیمانیة التی فی کل صفحة منها عشرون سطرا.

(**٥٢٣٥: ديوان العوفی**) وهو نورالدین محمد بن محمد بن یحیی البخاری فی القرن السابع صاحب «لباب الالباب» و«جوامع الحکایات» ومنظومة «مدایح السلطان» علی زنة «حدیقة الحقیقة» للسنائی. اورد بعضها فی القسم الاول من جوامع الحکایات کما فی فهرس مکتبة جامعة طهران ٢ : ٢٥.

(**٥٢٣٦: ديوان العونی**) هو ابومحمد طلحة بن عبدالله بن ابی عون الغسانی المعروف بالعونی. ترجمه ابن شهر آشوب فی آخر معالم العلماء ص١٣٥ فی طبقة الشعراء المجاهرین فی مدیح اهل البیت، وجعله عدیل السید الحمیری وقال ان العونی قد نظم اکثر المناقب و یتهمونه بالغلو و اکثاره لنظم المناقب صار منشا هذه التهمة مع نزاهة ساحته عنه وقد اورد ابن شهر آشوب فی کتابه «المناقب» کثیراً من شعره. واستخرجه السماوی منه مع بعض متفرقات أخر من شعره جمعها ورتبها فی دیوان یربو علی ثلاثمایة و خمسین بیتا، ومنها قصیدته المخمسة الموسومة بالمذهبة. وعنه اخذ فی «الغدیر ٤ : ١٢٠» ظاهراً. والتوصیف بالغسانی وقع فی مناقب ابن شهر آشوب عند ذکره لما نظمه العونی فی شان

مسجد براثا، ولكن فى «معالم العلماء ص١٣٥» و كذا نسخته المخطوطة القديمة بدل الغسانى، العتاب. و كما يحتمل تصحيف احدهما يحتمل صحة كلا الوصفين وعلى اى فالغسانى هذا غير الغسانى الذى ذكره ابن النديم فى ص٢٣٣ بقوله [الغسانى ابو محمد مقل. . .] لان العوفى هذا مكثر كما عرفت، فلا يعد من المقلين .

(**٥٢٣٧: ديوان العويس**) لشرف الدين عيسى بن الحجاج المتوفى ٧٨٠ له «البديعية» كما فى كشف الظنون .

(**٥٢٣٨: ديوان عهدى باكوئى او شعره**) كان الخطاط هاجز الى گيلان وتقرب الى احمد خان ومات ٩٦٥ ترجمه واورد شعره فى (دجا ـ ص٢٨٢) نقلا عن تذكرة «نتايج الافكار» وفى «نتايج ـ ص٤٦٦) وجاء فى (دجا ـ گلشن ـ ص٢٩٥) ناكويى .

(**٥٢٣٩: ديوان عهدى بغدادى**) و هو ابن شمسى المذكور فى ص ٥٤٥ و هو ابن عبدالملك البغدادى مصاحب الصادقى سنين ترجمه فى (خص ص١٨٢) وذكر انه تمم ديوانه واورد بعض شعره . له تذكرة للشعراء بالتركية اسمه « گلشن شعرا » ومنظومة فارسية اسمه «منظر الابرار» كما فى (هدية العارفين ١ : ٤٨) وله ولد شاعر اسمه « مرادى » كما فى «العراق بين الاحتلالين: ج٤ ص١١١» . وتوجد بخط عهدى نسخة من «قانون ادب» لحبيش التفليسى فى (سپهسالار ـ ١١) كما فى فهرسها ٢: ٢٤٩.

(**٥٢٤٠: ديوان عهدى تبريزى**) حكى فى (دجا ـ ص ٢٨٢) ترجمة الشاعر و شعره عن معاصره مؤلف «مذكر الاحباب» وذكر ان له قصيدة فى مدح السلطان سعيد مصراع اول كل بيت تاريخ تولده والمصراع الثانى تاريخ جلوسه.

(**ديوان عهدى ترشيزى**) راجع ديوان عرشى تبريزى.

(**ديوان عهدى تبريزى**) الگنابادى. ترجمه واورد شعره فى (تش ـ ص٧١) و (روشن ٤٨٦) و قال له مثنوى فى قبال « مخزن الاسرار» اسمه « گوهر شهسوار» مر بعنوان عبدى فى ص ٧٠٤ .

(**٥٢٤١: ديوان عهدى خراسانى**) قال فى (تغ ـ ص٩٤) كان مصاحباً للقاضى نورالله التسترى وله ديوان. وفى (روشن ٤٨٧) ان اسمه القاضى عبدالرزاق وتخلصه «عبدى» بالباء عن «نگارستان سخن» و«نشتر عشق» .

(**۵۲۴۲: دیوان عهدی ساوجی اوشعره**) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ـ ص ۲۶۵) واورد شعره ، و هو من شعراء شاه طهماسب و ترجم فی (تش ـ ص ۲۲۱) و (حسینی ـ ص ۲۱۱) و نقل فی (گلشن ـ ص ۲۹۵) عن بعض؛ اتحاده مع عرشی، ولیس بصحیح. راجع عرشی تبریزی .

(**۵۲۴۳ : دیوان عهدی قزوینی**) اسمه المیرمراد . ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ـ ص ۱۵۴) واورد شعره . وقال فی (گلشن ـ ص ۲۹۵) انه حکیم معاصر للشاه عباس و دیوانه معروف . وعنه اخذ فی ذیل کشف الظنون ظاهراً .

(**دیوان عهدی گنابادی**) راجع عهدی ترشیزی .

(**۵۲۴۴ : دیوان عهدی کوکب آبادی اوشعره**) کان معاصر جاهی صفوی المیرزا ابراهیم . وله قصاید . ترجمه واورد شعره فی (گلشن ـ ص ۲۹۵) .

(**۵۲۴۵ دیوان : عیاضی سرخی**) الحکیم الشاعر معاصر المعزی والنظامی العروضی واسمه عبدالرحیم . ترجمه فی (مع : ج ۱ ص ۳۵۴) و ذکر رثائه للباخرزی ورثائه لاستاده الشیخ ابی علی سینا ، و کذافی (اللباب ۶) .

(دیوان عیانی استرابادی اوشعره) ترجمه واطری شعره فی (مجن ۳ ـ ص ۸۷ و ۲۶۱) وعنه فی (روشن ۴۸۸) .

(**دیوان عیانی تکلو**) راجع عیانی هروی .

(**۵۲۴۶ : دیوان عیانی جهرمی أوشعره**) واسمه احمدخان . ترجمه الهدایة فی (ض ـ ص ۴۶۸) واورد شعره و کذافی (عم : ۱۰۷) .

(**۵۲۴۷ : دیوان عیانی خفری**) وهو محمدبن محمود الشیرازی المتخلص عیانی ، الملقب دهدار . صاحب «خلاصة الترجمان» الذی الفه ۱۰۱۳ و «جامع الفوائد» الفه بعدالرجوع من الهند، و «جواهر الاسرار» الذی اخذه عن «ذخائر الاسماء» للسید حسین الاخلاطی و منظومة اسمه «سجنجل» والمدفون فی الحافظیة بشیراز. ترجمه فی (خص ـ ۲۳۱) و (تش ۱۵۲) و (عم ـ ص ۴۶۴) وتوجد شعره بخط فی «گنجینهٔ گرانمایة ـ ص ۲۷۳ ـ ۲۷۶» الموجود بجامعة طهران . وهو من الحروفیة ظاهراً وله «الراد علی النقطویة» کمافی «عرفات العاشقین» وله قصیدة فی مایة بیت .

(**٥٢٤٨ : ديوان عيانى شيرازى أوشعره**) كان نزيل بلادالروم . ترجمه معاصره فى (بهش ٢ ـ ص ٣٩٢) واورد شعره وقال كان فرءاً ويسكن الروم .

(**ديوان عيانى شيرازى**) راجع عيانى خفرى .

(**٥٢٤٩ : ديوان عيانى هروى**) ترجمه معاصره الصادقى كتابدار فى (خص ـ ص ٢٣١) ونقل عنه ماسمعه من شعره فى الجواب عن الخمسة النظامية . قال كنت اظنه رازياً حتى قال لى انه هروى ، وهو من جماعة حيدرچرخى ومن ايل تكلو .

(**٥٢٥٠ : ديوان عيدى بيك خليفه اوشعره**) وهو مؤلف كتاب « تكلمة الاخبار » الذى وصف نفسه فى مقدمته بقوله : [العبد الفقير الحقير . . . على الملقب زين العابدين عفى الله عنه وعن ابيه عبدالمؤمن بن صدرالدين » ...] كان فى ديوان الشاه طهماسب واعتزل فى ٩٧٣ وسكن اردبيل وهناك الف كتابه المذكور باسم پريخان خانم بنت الشاه طهماسب فى تاريخ ملوك الطوائف بايران ، ونسخته عند (الملك) كما فى مقدمة « شهرياران گمنام » .

(**٥٢٥١ : ديوان عيسى اصفهانى**) وهو السيد عيسى ابن محمد على العاملى الاصفهانى نزيل همدان . كان ابن اخ السيد صدرالدين العاملى المتوفى ١٢٦٣ . ذكرنا مثنويه الموسوم « الزهرة السنية » فى الزاى .

(**٥٢٥٢ : ديوان السيد عيسى الاعرجى**) ابن السيد جعفر بن محمد بن حسن بن المقدس الاعرجى السيد محسن صاحب المحصول البغدادالكاظمى . له رثاء السيد عبدالكريم ابن الحسن الاعرجى المتوفى (١٣٠٨) اوردها السيد جعفر الاعرجى فى كتابه « نفحة بغداد فى نسب الاعرجيين الامجاد » وله ايضا تقريظ « مناهل الضرب » كما هو مكتوب على النسخة .

(**٥٢٥٣ : ديوان عيسى بيك تبرزى اوشعره**) هو ابن طالب خان حاكم تبريز . ترجمه فى (دجا ـ ص ٢٨٢) نقلا عن « لطائف الخيال » واورد شعره .

(**٥٢٥٤ : ديوان عيسى ساوجى**) وهو القاضى عيسى ابن الخواجه شكرالله . كان والده مستوفيا لحسن بيك ، ومعلما للسلطان يعقوب . ولما جلس هذا على سرير الملك ، قلد القاضى الصدارة وكان ينظم كل يوم عشر غزلات . وبعد وفات السلطان يعقوب عزله الصوفى خليل وصلبه فى شهور ٨٩٦ . ففر الشعراء من تبريز . قال الميرعلى شيرفى (مجن ٦ ـ ص ١١٨ و ٢٩٣) انه كان متكبراً ورد عليه القزوينى فى ترجمته وذكر مظالم الميرعليشير

للناس . وسماه سام ميرزا فى (تس٤ - ص٧٢) بقاضى ميرك ، وقال كان يسكن قزوين وذكر تاريخ قتله كمامر، وذكر ابن عمه الشيخ نجم أيضاً . وقال سنگلاخ فى «امتحان الفضلاء ٢ : ١٤١ » انه راى قصايد القاضى مسيح الدين عيسى بخط عبدالجبار صدر الصدور . وتوجد شعره بخطه فى « گنجينهٔ گرانمايه». وسماه فى (تغ - ص ٩٤) بالقاضى مسيح الدين الساوجى وقال ان تخلصه «عيشى» .

(٥٢٥٥ : ديوان عيسى شيرازى اوشعره) واسمه ميرزا مسيح من الكسبة ترجمه النصر آبادى فى (نر - ص ٣٨٦) وأورد شعره .

(٥٢٥٦ : ديوان عيسى يزدى اوشعره) ذكره معاصره النصر آبادى فى (نر-ص٢٨٥) واورد شعره وقال توفى بالهند وعنه اخذفى (گلشن - ص٢٩٦) و(مسرت - ص٢٢٩) و(تغ-ص ٩٤) .

(٥٢٥٧ : ديوان السيد عيسى اليمانى) بن لطف الله ابن المطهر بن الامام شرف الدين الحسنى اليمانى المنجم الاديب . ترجمه ضياءالدين فى «نسمة السحر» واورد شعره .

(ديوان عيشى) ذكرناه فى ديوان حلمى شوشترى ولعله الهروى او غيره من آلاتين .

(٥٢٥٨ : ديوان عيشى اردبيلى اوشعره) ترجمه فى (دجا - ص ٢٨٣) واورد شعره نقلا عن جنگ كتابته ١١٣٥ .

(٥٢٥٩ : ديوان عيشى اصفهانى اوشعره) وهوالميرزا محمد رضا . ذكر فى « نجوم السماء. ص٣٠٠» انه نظم تاريخ وفات السيد مهدى حفيد السيد نعمة الله الجزائرى . فى ١٢٠٦ .

(٥٢٦٠ : ديوان عيشى حصارى) كان يتخلص اولا «محنتى» سافر الى دهلى وتقرب عند محمد اكبر كمافى (گلشن ٢٩٦) .

(٥٢٦١ : ديوان عيشى شيرازى) اسمه الميرزا عليمحمد تلميذ الميرزا نصرت . ترجمه فى الشعراء ، ف (عم - ص ٥٦٤) واورد شعره .

ديوان عيشى ساوجى كمافى (تغ · ص ٩٤) والصحيح عيسى كمامر .

(٥٢٦٢ : ديوان عيشى شيرازى) المعروف بكل عيشى لانه كان اقرع كماذكره فى (بهش ٢ ص ٤٠٣) . واورد بعض هزلياته و كذافى (روشن ٤٨٨) .

(**٥٢٦٣ : ديوان عيشى لكهنوى اوشعره**) هوطالب على خان بن على بخش ، تلميذ محمد حسن قتيل . مات هووزوجته فى ١٢٤٠ . اورد شعره فى (گلشن ـ ص٢٩٦) و (مسرت ـ ص ٣٥٩) .

(**٥٢٦٤ : ديوان عيشى هروى**) و هو الحافظ على بن نور الغورى الهروى المتخلص عيشى . له قصيدة مصنوعة فى مديح السلطان حسين ميرزا بايقرا، وقد كتب لها مقدمة منثورة قال فيها ان المخترع للقصايد المصنوعة هوالسيد ذوالفقار الشيروانى كما ذكرناه فى ص ٣٣٩-٣٤٠ . اوله : [ترصيع جواهر محامدى كه مطلع . . .

حريم حرمت كوى تو جنت ابرار شميم نكهت موى توراحت احرار...]

وقال فى تاريخه فى ٩٠٨ :

تاريخ سال ومدت نظمش چوعقل جست گفتم جواب او كه « بيك سال شدتمام »

وله قصيدة مصنوعة اخرى فى مديح الشاه اسماعيل حين ورد خراسان. اوله : [نظم لآلى قصايد حمد وسپاس وعقد جواهر ...

شراب شربت ذوقت شفاست اى دلدار عذاب محنت شوقت بلاست بى مقدار

وله اخرى سماه « ممتاز البدايع » . توجد نسختها مع قصايد اخرله فى (المجلس) كمافى فهرسها ٣ : ٥٣١ و نقل ترجمته عن (تس ٤ ص ٦٩) وقد ذكرناه فى (ص ٢٢٤) .

(**٥٢٦٥ : ديوان العيناثى**) السيد صدرالدين بن محمد امين فضل الله العاملى المتوفى ١٣٦٠ توجد عند بعض ولده فى النجف .

(**٥٢٦٦ : ديوان العيناثى**) السيد محمد حيدر الحسينى العاملى المتوفى ١٣٦٩ . طبع له « المنتخبات المختارات » .

(**٥٢٦٧ : ديوان عين الزمان**) هو مهذب الدين ابوالحسين احمد بن منير بن احمد ابن مفلح الرفاء الطرابلسى الشامى المتوفى بحلب ٥٤٣ والمدفون بجبل جوشن. ترجمه القاضى فى (لس ـ ٤٥٦) وله الرائية المشهورة به « التترية » المذكور تخميسها فى : ٩-١٠ وهو غير السرى الرفاء .

(**٥٢٦٨ : ديوان عين على جرفادقانى اوشعره**) و هوالمير عين على الحسينى ،

كان مكثراً من الرباعيات التى أورد جملة منها فى (نر٩ ـ ص٢٥٤).

(٥٢٦٩ : ديوان عين القضاة الرازى) وهو الامير عين القضاة ابن اخ القاضى مسعود ابن المير عبدالصمد القاضى برى بعد جده القاضى سيف الدين . ترجمه سام ميرزا فى (تس٢ ـ ص٤٠) وأورد شعره .

(٥٢٧٠ : ديوان عين القضاة همدانى) هو ابوالفضل عبدالله بن محمد بن على بن الحسن الميانجى الهمدانى السهروردى الصوفى من اصحاب محمد بن حموية . توفى مصلوباً بهمدان فى الاربعاء ٧ ج ٢ ـ ٥٢٥ . له «التمهيدات» المشحون برباعياته و «زبدة الحقايق» و «شكوى الغريب عن الاوطان» و «مدار العيوب» فى التصوف ويوجد من «مكاتيب عين القضاة» فى مكتبة جامعة طهران ثلاث نسخ مصورة . ترجمه فى (النفحات ص ٣٧١) و (عشاق ـ ص٦٨) و (حسينى ـ ص ٢٠٦) و «هدية العارفين ١ : ٤٥٥» و(تغ ـ ص٩٤) و(نتايج ـ ص٤٥٣) و(دجا ـ ص٢٨٣) و(مع١ : ٣٤٠) وريحانة الادب . وقد خلط شعره مع شعر ابى سعيد ابى الخير كما فى مقدمة النفيسى على «سخنان ابوسعيد ـ ص٥٩» ولا يتخلط عليك الرجل مع عين القضاة صاحب «السبعيات» فى القرن العاشر .

(٥٢٧١ : ديوان عينى) للسيد صدرالدين ابن السيد مراد رئيس المجمع العلمى التاجيكى بتاجيكستان (١٢٥٦ـ١٣٣٣ش) الف «نمونهٔ ادبيات تاجيك» طبع اولا بالحروف العربية فى سمرقند ١٩٢٥م. ثم اعيد طبعه على الحروف اللاتينية فى بلدة دوشنبه فى ١٩٤٠ م . وله «شيخ الرئيس» و «رودكى» و «بوستان سعدى» . وله منظومات «يادگار» و «وخونده» و «آدينه» و «غلامان» و «يتيم» و «مرگ رباخوار» و «بخارا» .

(٥٢٧٢ : ديوان عينى فراهانى أوشعره) هو عبدالقيوم الفراهانى. نزل الهند وتقرب عند جهانگير ثم قاسم خان حاكم بنگاله . أورد شعره فى (گلشن ـ ص٢٩٨) .

(٥٢٧٣ : ديوان عيوقى) أورد شعره الاسدى فى «فرهنگ اسدى طوسى» و بقى من آثاره «ورقه و گلشاه» المنظوم ببحر التقارب باسم السلطان محمود الغزنوى . توجد نسخته فى موزهٔ سراى طوپقاپو كما ذكره احمد آتش فى مجلة دانشكدهٔ ادبيات

تهران العدد ٤ للسنة الاولى وهو مثنوى غرامى فارسى مأخوذ عن القصص العربية . قال احمد آتش فى مقالته ان القصة مأخوذة عن «قصة عروة بن الحزام العذرى» من شعراء الصدر الاول للاسلام . ويوجد فى قسم الاسمار من فهرس ابن النديم « كتاب عروة وعفراء » وقد طبع فى تاشكند فى ١٣٢٤ كتاب بالتركية باسم «حكاية عجيبة از گلشاه وورقة» وقد ترجم القصة باللغات الاروبية ايضاً . اوله :

بنام خداوند بالا و پست كه از هستى اش هست شد هر چه هست

آخره :

چنين بود اين قصهٔ پر عجب ز اخبار تازى و كتب عرب

ز عيوقى و امتان خاص و عام ثنا بر محمد عليه السلام

«غ»

(**۵۲۷۴: دیوان غارت زند**) للشاعر الادیب امامقلیخان زند . ترجمه معاصره فی (المآثر ص۲۲۲) وقال انه قد جمع شعره ودونه المیرزا السید حسین التفریشی الذی کان من طرف امه من اقرباء هذا الشاعر الماهر .

(**دیوان میرزا غازی تبتی**) من امراء تبت ووالی قندهار . ترجمه معاصره النصر آبادی فی (فر۳- ص۶۰) واورد شعره ورباعیه وذکران تخلصه «قاری» .

(**۵۲۷۵: دیوان غازی قلندر سمنانی اوشعره**) ترجمه فی (خص-ص۱۹۴) واورد شعره وعدة من رباعیاته وتخلصه فیها غازی.

(**۵۲۷۶: دیوان غازی کرای خان اوشعره**) ترجمه فی عداد الملوك فی (خص - ص۱۹) واورد شعره ، وترجمه مفصلا فی (مع- ج۱ص۴۱) وذکر انه ابن دولت کرای خان بن اسلام کرایخان التاتاری من احفاد منکلی کرای المنتهی الی چنگیز. هو وآبائه ملوك قرم (کریمه) ودار ملکهم باغچه «سرای» اخذاسیرا فی حربه مع جنود الصفویة فحبس فی قلعة قهقهة سبع سنین .

(**۵۲۷۷: دیوان غازی مازندرانی**) محمد قاسم خان بن میرزا حسن وابن اخت المیرزا مهدی خان «شحنه» المازندرانی وتوفی ۱۲۷۱ ترجمه فی (مع: ج۲ص۳۶۷) واورد نیفا وثلاثین من اشعاره اکثرها قصاید فی مدیح السلطان محمد شاه القاجار وعنه اخذ فی الریحانة .

(**۵۲۷۸: دیوان غافل**) المیرزا غلامرضا. له «عتاب الغافلین» نظماً توجد عند (الملك)

(**٥٢٧٩: ديوان غافل سيستانى**) اسمه ملك حمزة بن ملك جلال الدين المنتهى الى جمشيد . كان آبائه ملوك سيستان . ترجمه النصر آبادى فى (نر ص ٣٦ و ٤٨٣) اطراه واورد عدة من رباعياته وذكرانه توفى سنة تخاقوئيل السابقة على تأليف التذكرة يعنى قبل ١٠٨٣ وطبع ديوان غافل بنولكشور ولعله لهذا الرجل. ومر ابن عمه شجاع فى ص ٥٠٧ . وسماه فى (گلشن ص ٢٩٨) بملك خسرو .

(**٥٢٨٠: ديوان غافل طالقانى اوشعره**) واسمه محمد تقى من شعراء الشاه عباس الثانى اورد شعره فى (گلشن - ص ٢٩٨).

(**٥٢٨١: ديوان غافل مازندرانى**) واسمه محمد اسماعيل الخطاط بالنسخ والنستعليق والثلث و الرقاع والريحان وغيره . كان يكتب مثل خطوط الخطاطين القدماء فيظهر كانه عتيق ، وقد اكمل قرآنا ناقصاً كان بخط ياقوت فلم يظهر ذلك للملك اكبر شاه فلقبه «روشن رقم» . اوردشعره فى (سرخوش - س ٧٢) .

(**٥٢٨٢: ديوان غافل مازندرانى**) الميرزا آقاجان اصله من مازندران ، سكن طهران وطبع له هناك « كسائيه» فى ١٣٠٢ على الحجر فى ٩٥ ص .

(**٥٢٨٣: ديوان غافل مازندرانى**) لصادق طبرستانى . طبع ١٣٣٧ ش . فى ٢٠٦ ص . بطهران .

(**٥٢٨٤: ديوان غالب آذربايجانى**) اسمه اسدالله خان ترجمه فى (دجا - ص ٢٨٥) نقلا عن معاصر الشاعر الميرزا رضاقليخان هدايت فى كتابه «رياض العارفين» - ٤٦٩ واورد بعض مثنويه وغزله .

٥٢٨٥: ديوان غالب خوزستانى اوشعره) هو عبدالله بن ابى حفص منجى بن عبدالله يقظان الايدجى الخوزى معاصر محيى الدين العربى ومعاشره ترجمه الهداية فى (مع ١ : ٣٧٢) وذكر من تصانيفه العالية طراز الذهب . واورد بعض رباعياته الفارسية . اقول توفى ابن العربى فى ٦٣٨ .

(**٥٢٨٦: ديوان غالب دهلوى**) واسمه اسدالله بن ميرزا عبدالله بيگ من اولاد الترکمان. ولد بآکره (اکبرآباد) فى ١١١٢ وتوفى بشاهجهان آباد فى ٩ ذى القعدة ١١٦٣ وله «عودهندى» و «اردوى معلى» وهما مكاتيبه لاصدقائه ، و«تيغ تيز» و «قاطع برهان»

و «نامهٔ غالب» وهی مناظرات و « پنج آهنگ » وهی منشآته الفارسية ، و « كليات نظم فارسی » و « كليات نثر فارسی » و « ديوان اردو » و « مهر نيمروز » و « دستنبو » والاخيران فی التواريخ و « سبدچين » منتخب من اشعاره الفارسية . ترجمه فی (سرو- ص ٢٢٠) و « مقالات الشعراء - ص ٤٥٨ » واخاه المير منعم فی (ص ٧٨١ منه) . طبع دواوينه فی الهند مكرراً ،

(**٥٢٨٧: ديوان غالب طهرانی اوشعره**) رايت النقل عنه فی بعض المجاميع . أقول : هو المسمی باسدالله خان الاذربايجانی الذی كان نزيل طهران .

(**٥٢٨٨: ديوان غالب الناهی**) الاديب البصری الشاب المعاصر اسمه «زفرات و آهات ونفثات » كما ياتی فی حرف الزای (ص ٤٠) .

(**٥٢٨٩: غالب يزدی**) قال آيتی فی (تش يز : ص ٣١٢) ان اسمه ذكر فی اغلب التذاكر ، لكن شعره غير مشهور . ثم ذكر رباعية له .

(**٥٢٩٠: ديوان غبار اصفهانی اوشعره**) واسمه المير زا ابو تراب ابن التفات خان . كان وقايع نگار لگجرات فی عهد عالمگير . ترجمه واورد شعره فی (سرو - ص ١٤٥) و (گلشن - ص ٢٩٨) .

(**٥٢٩١: ديوان غبار همدانی**) للأديب الشاعر آقا حسين بن رضا بن السيد صادق الگلپايگانی ، امام الجمعة بهمدان بن آقا هاشم بن آقا مهدی بن ابراهيم الرضوی الذی سافر من قم الی همدان و بقی اولاده هناك فولد حسين غبار بهمدان فی ١٢٧٠ و مات بها ١٣٢٢ طبع ديوانه فی (٦٢ ص) ضمن « دانشنامه » لمحمد باقر ألفت باصفهان فی ١٣٤٢ و مستقلا فی ١٣٢٥ فی ١١٠ ص .

(**٥٢٩٢: ديوان غبار رازی**) للمير زا نبی البصير العطار المتوفی بمشهد خراسان ١٢٧٢ ترجمه فی (مع : ج ٢ ص ٣٦٨) واورد قرب مائة وخمسين بيتا من غزلياته وقصايده . وترجمه ايضاً فی (المآثر - ص ٢٠٦) .

(**٥٢٩٣: ديوان غباری اردستانی اوشعره**) و اسمه قاسم بيك . ترجمه واورد شعره فی (حسينی ص ٢٢٨) و (گلشن - ص ٢٩٩) .

(**٥٢٩٤: ديوان غباری الاسفراينی اوشعره**) كان نزيل استر آباد . ترجمه فی (مجن ٣ ص ٢٥٣ و ٧٧) واورد شعره .

(**٥٢٩٥: ديوان غبارى گيلانى اوشعره**) تـرجمه الصادقى فى (خص ٨- ص ٣١٠) واورد شعره

(**٥٢٩٦: ديوان غبارى هروى اوشعره**) واسمه محمدامين . ترجمه الصادقى فى (خص ٨ ص ٢٦٣) و اورد شعره .

(**٥٢٩٧ ديوان غبارى يزدى اوشعره**) ايضا ترجمه الصادقى فى (خص ٨- ص ٢٩٧) واورد شعره .

(**٥٢٩٨: ديوان الغراوى**) و هو محمد رضا . له «زهرة العوالم فى نظم المعالم » .

(**٥٢٩٩: ديوان غراى شيرازى**) للسيد اسدالله . كان هجاء هزالا منقداً فكاهيا، مات ١٢٩٠ . طبع ديوانه بمبئى فى ٩٦ ص. على الحجر بقطع صغير، ولكن ناصر الدين شاه منع انتشاره فى ايران ، و انتشر تدريجاً . قال فى (عم-ص ٥٦٢) انه دفن فى ودای السلام بشيرازو كان قدأخبر بوفاته قبل موته . كذا فى الريحانة .

(**٥٣٠٠: ديوان غروری شيرازى**) نزيل اصفهان والمتوفى بها فى حدود ١٠٥١ يعنى قريب وفاة الشاه صفى، كما ارخه بها وترجمه المستفيد من حضرته محمد طاهر النصر آبادى فى (نر٩- ص٢٩٠) واورد بعض مثنويه على بحر « تحفة العراقين» وبعض غزله ورباعيانه وترجمه فى (خز-ص٣٦٥) نقلا عن النصر آبادى، لكن المنقول عنه ليس موجودا فيما طبع من تذكرة النصر آبادى ولعله كان فى المخطوط منه .

(**٥٣٠١: ديوان غروری كاشانى**) ولد بكاشان وسافر فى شبابه الى شيرازو لارستان ومدح حاكم لار قبل تسلط الشاه عباس عليه ، وذلك بقصيدة من قصايد انورى الحكيم الشاعر، ادعى انه نظمه، فشاع قصته فهاجر الى الهند، كذا فى « ميخانه ـ ص ٤٥٠» وله مثنوى « ساقينامه» وترجمه فى (تش - ص٢٣٥) و (نر٩و١٣- ص٢٩١ و ٤٧٧) و (حسينى ص٢٢٨) . وقال محشى ميخانه؛ ان صاحب «مخزن الغرائب» اتى برجلين شاعرين باسم غروری كاشانى ولعل احد هما غروری شيرازى المذكور فى (خز ـ ص ٣٦٥)

(**٥٣٠٢: ديوان الغرى**) فى مدايح المعصومين و المناجات و الدعاء بظهور الحجة و استنهاضه فيه تمام المائتين من القصايد العربية العامية من نظم الميرزا محمد مهدى ابن الميرزا اسدالله الصائغ الاصفهانى نزيل النجف وعمر فيها قرب تسعين سنة واختل عقله

اخیراً فأحرق نفسه بالنفط فی وادی السلام فی (۲۸ - ع۱ - ۱۳۶۵) وروایت النسخة عنده بخطه ، و انتقلت بالارث الی بنته زوجة الشیخ حسین القاری السامرائی . واما دیوانه الفارسی فیقرب من سبعة آلاف بیت ایضا وهما بخط الناظم کانا عند صهره علی ابنته الشیخ حسین القاری المذکور ابن الاستاد حسن الیزدی السامرائی المتوفی بها اوائل ذی القعدة ۱۳۷۱ وکان تخلصه فی شعره الفارسی « منظور ».

(**۵۳۰۳: دیوان غریب دنبلی**) من شعراء القرن الثالث عشر اسمه علی بن محمد بن عبدالرزاق الدنبلی. نقل غزلا عن دیوانه فی (د جا - ص ۲۸۵) قال انه کان من تلامیذ دار الفنون بطهران و بعث مع امیر نظام الی پاریس لتکمیل علومه و بعد التکمیل عاد الی طهران واشتغل بالعملیات والف « ترجمهٔ جنك روس و فرانسه » عن الافرنسیة بالفارسیة قال وعندی نسخة منه .اقول : وقد فاتنا أن نذکره بعنوان الترجمة او بعنوان « جنك روس وفرانسه » فی محلها .

(**دیوان غریب عظیم آبادی**) مر بعنوان « دیوان الفت عظیم آبادی » .

(**۵۳۰۴ دیوان غریبی استرآبادی**) معاصر سام میرزا. ترجمه فی (تس - ص ۱۶۹) واورد مطلع غزله .

(**۵۳۰۵: دیوان غریبی خراسانی**) الشاعر الاسماعیلی . نشأ بخراسان و سافر الی الهند وتقرب عند همایون پادشاه . ترجمه و اورد شعره فی (گلشن - ص ۲۹۹) توجد دیوانه بطهران عند السید محمدتقی المدرس الرضوی، وفیها اشعار نظمها فی ۹۶۰ وفیها قصاید خاطب بها بلادقهستان و تلهف لها و بعضها نظمها فی غوریان .

(**۵۳۰۶: دیوان غریبی کابلی اوشعره**) و اسمه المیر محمد علی الماهر فی الموسیقا الخطاط وهواخ المیرسعید الکابلی المذکور فی ص ۴۵۲ الذی هوخال الامیر علیشیر کما فی ترجمته ، ترجمه فی مجالس النفایس بعد ترجمة اخیه واورد شعره الفارسی و الترکی فی (مجن ۲ ص ۵۳ وص ۲۲۷) .

(**۵۳۰۷: دیوان غریب کاشی أوشعره**) ترجمه الصادقی فی (خص - ص ۲۲۷) وقال انه کان «ملك الشعراء» للسلطان خان احمد پادشاه واورد شعره الذی تتبع فیه شعر المولی لسانی .

(**۵۳۰۸: دیوان غریبی هروی اوشعره**) واسمه السید محمدالهروی. وکان الغریبی

تخلصه فی الاوائل وبعداتصاله بالسلطان حسین میرزابایقراجعل تخلصه «مجلسی»رعایة لتخلص شاعره شاه غریب میرزاالآتی بعد هذا.

(**٥٣٠٩: دیوان غریبی هروی**) و اسمه شاه غریب میرزا من اولاد السلطان حسین میرزا بایقرا المتوفی ٩١١ ، و تو فی غریبی شاباً . ترجمه سام میرزافی (تس - ص١٤) و فخری الهروی فی (لط - ص٢٨ ومجتس ٦ ص١٥١)ونقل عن دیوانه المدون و کذا فی (گلشن-ص٢٩٩)و(حسینی١٦٧) وقداجبر السلطان حسین بایقرا السیدمحمد الهروی الشاعر المتخلص اولا«غریبی» بان یغیر تخلصه الی«مجلسی» رعایة لتخلص شاه غریب میرزا هذا

(**٥٣١٠: دیوان غریق زنجانی**) فارسی وترکی فی المصائب . لحسن غریق طبعه بطهران مؤسسة زعفری فی ١٣٣٣ ش . فی ١٦٦ ص .

(**٥٣١١ دیوان غزالی ابریشمی اوشعره**) وهوالشاعر الفارسی بیاع الابریسم والملقب عندالشعراء بمیمون(القرد) لقبح منظره. ترجمه سام میرزا فی(تس ص١٣٩)واورد شعره و ترجمه فی(دجا ص ٢٨٦) بعنوان التبریزی ناقلاله عن«تحفهٔ سامی»مع انه لیس فی المطبوع من التحفة قیدالتبریزی،نعم غزالی التبریزی النحاس ترجمه الصادقی واوردله شعرایوافق مصراعه الثانی لشعر الابریشمی کمایاتی .

(**٥٣١٢: دیوان غزالی ابهری اوشعره**) کان طباخاً . ترجمه سام میرزا ایضافی(تس ص١٤٣) واورد مطلع غزله .

(٥٣١٣ : دیوان غزالی تبریزی او شعره)ترجمه معاصره الصادقی فی(خص-ص٢٥٨) قال ویصرف اوقاته فی النحاس ومطلع غزله:

سیل اشکم همچه طفلان میکند میل کنار　　بر کنارم تانمی آید نمیگیرد قرار

طبق المصراع الثانی للابریشمی و المصراع الاول له هکذا [طفل اشك از بی قراری میکند میل کنار] .

(**دیوان غزالی چنبك**) اصله من المشهد ولاشتراك تخلصه مع المولی غزالی المشهدی قیدوه بچنبك کماترجمه فی(خص-٢٨٢)واورد غزله الذی استحسنه الشعراء المعاصرون له. ویأتی بعنوان غزالی الهروی کما فی «تحفهٔ سامی» .

(**٥٣١٤ : دیوان غزالی طوسی او شعره**) وهومجدالدین احمدبن محمدبن محمد

أخ حجة الاسلام الغزالى . وتوفى ٥١٧ بقزوين نسب اليه رباعيات فارسية، واختلط بعض شعره فى أشعار ابى سعيد ابى الخير كما ذكر فى مقدمة « سخنان ابوسعيد- ص٥٨ » . وفى (حسينى ٣٠٥) نسب الشعر الى اخيه حجة الاسلام محمد الغزالى المتوفى ٥٠٥ ،

(**٥٣١٥: ديوان غزالى مشهدى**) من شعراء الشاه طهماسب الصفوى وبعد هجائه لنورى الدندانى ها جر الى دكن و اوصل اليه على قليخان الملقب بخان زمان من امراء اكبر شاه الف روپية لمصرف سفره و لما اتصل به اكرمه كثيرا. و نظم هو فى مدحه « نقش بديع » فى الف بيت، صلة كل بيت دينار ذهب و بعد وفاة خان زمان صار «ملك الشعراء» لاكبر شاه وتوفى بكجرات ٩٨٠ فرثاه مؤرخا بالفارسية الشيخ فيضى. ذكر جميع ذلك فى (خز-ص٣٦٣) وترجمه فى (مع-ج٢ص٢٥) وذكر له «رشحات الحياة »و«نقش بديع»وترجمه الصادقى فى (خص ١٣٨) ونقل ان له ستة عشر كتابا حمل منها الى العراق «نقش بديع» واورد ايضا بعض رباعياته واشعاره . وترجمه فى «مطلع الشمس ٢ : ٤٣٩ » و(نتايج- ص٥١٠) والريحانة و(حسينى ص ٢٢٧) و(تش ص٨٦) و (طبق ٢: ٤٨٤) واورد النصر آبادى فى (تر ١٣ - ص ٤٨٢) نظم فيضى لتاريخ وفاته :

عقل تاريخ وفاتش بدو طور سنهٔ نهصد و هشتاد نوشت

وعنه فى (مسرت - ص ٤٠٣) . توجد نسخة من ديوانه فى (بنگاله) .

(**٥٣١٦: ديوان غزالى هروى اوشعره**) وهو المشهور بچنبك . ترجمه سام ميرزا كذلك فى (تس-ص ١٧٣) واورد مطلع غزله و مرذكره عن (خص-١٨٢) و(حسينى ص٣٢٧) و (نتايج- ص٥١٢) ، و قال فى (تش - ص ١٥٠) انه تلميذ حيدر كلوچه المذكور فى ص ٢٧٠.

(**ديوان غزنوى**) راجع حسن غزنوى .

(**٥٣١٧: ديوان غزنوى اوشعره**) واسمه عبدالرحمان بن سيف الدين . له رسالة فارسية فى الموسيقا وفيه اشعار كثيرة. طبعت فى ضمن مجموعة «شمس المناقب» الذى هو ديوان سروش اصفهانى ١٣٠٠ بطهران.

(**ديوان الغسانى**)[1] لابى محمد طلحة بن عبدالله بن ابى عوبن الغسانى الشهير بالعونى

١ - غسان ماء باليمن وماء قرب جحفة كما يظهر من معجم البلدان.

ذكرناه باشهر القابه فى العين المهملة.

(**٥٣١٨: ديوان الغسانى**) لابى الحسين احمد بن على بن ابراهيم بن الزبير الغسانى الاسوانى المولد المصرى الملقب بالرشيد المتوفى ٥٦٢ هو وآبائه قضاة مصر فى الدولة الفاطمية. ترجمه فى « نسمة السحر » عن ابن خلكان . و له ترجمة مفصلة فى «معجم الادباء ج ٤ ص٥١» وذكر هناك ان ديوان شعره نحو مأة ورقة ومر كتابه «جنان الجنان» مع تفصيل احواله فى ج٥ ص ١٥٣

(**٥٣١٩: ديوان الغسانى**) لابى الفرج محمد بن احمد الغسانى الدمشقى المعروف بالوأوأ المتوفى حدود ٣٨٥ كما ارخه الزركلى فى ص٨٤٧ وقال القمى فى الكنى والالقاب ج٣ ص ٢٣٣ أنه من شعراء سيف الدولة الحمدانى وديوانه معروف وتوفى ٣٩٠ و كذا ارخه فى معجم المطبوعات العربية ص ١٩٠٩ وذكر انه طبع مع الترجمة الروسية فى ليدن ١٩١٣ م.

(**٥٣٢٠: ديوان غضائرى الرازى**) وهو ابو يزيد محمد من مداحى بهاء الدولة الديلمى و توفى ٤٢٦ كما فى « شاهد صادق » او ٤٣٦ كما فى (مع - ج١ ص ٣٦٨) و ترجمه فى «خزانة عامره» بعنوان غضائرى و نقل القول بانه بالعين المهملة و كان معاصراً و مناظراً مع الامير عنصرى الذى كان خصيصاً بالسلطان محمود ولذا اقدم على اتلاف ديوان الغضائرى على الرؤس فغسل نسخته بالماء ولم يتعرض عليه احد خوفا من السلطان. وقد جمع ديوانه اخيراً محمد بير سياقى وطبعه بطهران مع مقدمة فى احواله ضمن مجموعة « گنج بازيافته » واما سنگلاخ فقال فى (امتحان الفضلاء ١ : ١٣٣) انه راى ديوانه بخط شفيعا . وترجمه فى (لت ١٤) و (تش ص ٢١٥) وريحانة الادب .

(**٥٣٢١: ديوان غضنفر كله جارى**) ترجمه فى (خص - ص ٢٠٦) بعنوان غضنفرى . و ذكران «كله جار» من قصبات كاشان واطرى الشاعر واورد شعره. وترجمه آيتى فى (تش يز - ص ٣١٣) وعده من شعرائها بعنوان غضنفر كلجارى واورد هجائه لمعاصره ومعارضه الشاعر المتخلص بوحشى و كلاهما من شعراء ميرميران. وفى (گلشن - ص٢٩٩) سماه غضنفر گلخارى وقال كان مدرسا مع ذهاب بصره. وترجمه فى (حسينى. ص٢٢٨) ايضاً ، و الظاهر انحاده ومع غضنفر قمى ناظم « پيروجوان » المذكور فى ٣ : ٢٠٠ .

(**ديوان غضنفر قمي**) راجع غضنفر گلجاری .

(**ديوان غضنفری**) راجع غضنفر گلجاری .

(**ديوان غفاری**) القاضی محمد یانی بتخلصه « وصالی » .

(**٥٣٢٢ ديوان غفوری رازی اوشعره**) ترجمهٔ معاصره سام میرزافی (تس- ص١٦٢) واوردشعره

(**٥٣٢٣: ديوان غلامحسين**) ابن غلامرضا . طبع له « فائدة الحياة و مائدة المماة » نظماً بالفارسية فی ٢٣٢ ص.فی طهران ١٣٤٠ .

(**٥٣٢٤ ديوان غلامرضا ذاكر**) ابن محمد حسين ذاكرالقمی . طبع له « رياض حسينی » نظما بالفارسية فی١٣٤٩ فی١٠٠ ص . بطهران ، وبعدها مكرراً .

(**ديوان غلامرضا روحانی**) مرفی ص٣٨٥ وطبع له «فكاهيات معاصر» فی ١٣١٣ ش. فی.٩٢ ص .

(**ديوان غلامعلی بلگرامی**) راجع آزاد فی ص ٥.

(**ديوان الشيخ غلام‌علی**) المتخلص حكيم. مرفی ص٢٦٢

(**٥٣٢٥: ديوان غلام‌غوث صمدانی**) طبع له « مثنوی » بالفارسية فی الهند ١٩٥٣م فی ٢٦٥ ص . مع مقدمة انكليزية .

(**٥٣٢٦: ديوان غلام محبوب سبحانی**)الشاعر الهندی المتخلص سبحانی. فاتناذ كره وطبع ديوانه بالفارسية فی١٣٧ص. بلاهور فی١٣٢٠.

(**٥٣٢٧: ديوان غلام‌مصطفی بلگرامی**) ترجمه و اورد شعره فی (سرو – ص ٧٤ و ٣٢٨) .

(**٥٣٢٨: ديوان‌غلام نبی اوشعره**) من شعراءِ الهند بالفارسية . ترجمه و اوردشعره الفارسی والاردو فی (سرو – ص ٣١٤ - ٣٧١) و (حسينی - ص ٢٣٢) .

(**٥٣٢٩: ديوان غلامی اوشعره**) ترجمه و اورد شعره فی (گلشن ص ٣٠٠) وقال ان اسمه سعيد . ولااظنه المذكور فی‌فهرس مخطوطات الموصل. ص٢٦٨.

(**٥٣٣٠: ديوان‌ملاغماز اوشعره**) كان من شعراء عبدالعزيزخان بسمرقند. ترجمه النصر آبادی‌فی(نر١٠-ص٤٤١) واوردشعره، و كذافی(حسينی - ص٢٢٨) .

(**٥٣٣١: ديوان غمام همدانى**) و اسمه الميرزا محمد الشهير «يوسف زاده» ابن يوسف الحسينى. ولد فى النجف فى رجب ١٢٩٢ ترجمه مفصلا فى تاريخ جرايد ومجلات ايران فى (ج ١ ص ٢٦٦) وديوانه غزليات طبع باصفهان فى ٤٢-١٣٤٦ فى مجلدين مع مقدمة لنثرى وترجمه ايزد گشسب فى «سخنوران - ص ١٢٥».

(**٥٣٣٢: ديوان غمدل ديلمقانى اوشعره**) كان من شعراء القرن الثالث عشر كما فى (دجا - ص ٢٨٦) نقلا عن «حديقة الشعراء».

(**٥٣٣٣: ديوان غمگين**) وهو الحاج محمد كاظم. ترجمه واورد غزله الفت فى «دانشنامه» و المهدوى فى «شعراى معاصر اصفهان - ص ٣٣٨» و ايزد گشسب فى «سخنوران - ص ١٦٠».

(**٥٣٣٤: ديوان غمناك**) للحاج محمدتقى فرش فروش الفرهادى التبريزى المتخلص فى شعره بغمناك له «لئالى غم» و گنجينهٔ «مصائب» المطبوع ١٣٥٠.

(**٥٣٣٥: ديوان غنائى اوشعره**) وهو عبدالوهاب بن محمد الحسينى الحسنى المعمورى الهندى. له شرح ديوان الخاقانى الفه فى ١٠١٨ و له فيه اشعار. توجد نسخته فى جامعة طهران. كما فى فهرسها ٢ : ١٢٩ - ١٣٥.

(**٥٣٣٦: ديوان غنى اصفهانى**) وهو السيد عبدالغنى. كان من أعضاء انجمن دانشكده باصفهان. ترجمه الفت فى « دانشنامه » واورد غزله و كذا فى «شعراى اصفهان ص ٣٣٩»

(**٥٣٣٧: ديوان غنى تبريزى اوشعره**) ترجمه فى (دجا - ص ٢٨٧) واورد شعره نقلا عن جنك مخطوط.

(**٥٣٣٨: ديوان غنى تفرشى اوشعره**) و هو السيد عبدالغنى اخ السيد محمد صادق. اوردشعره فى (تش ٤٠٧) و (نر ٩ - ص ٢٦٤) كان تلميذ ميرابى القاسم و معاصر ملامحمد صوفى. ومر بعنوان عبدالغفور التفرشى.

(**٥٣٣٩: ديوان غنى زاده سلماسى**) لمحمود غنى زاده المولود بسلماس فى ١٢٩٦ وهاجر الى استانبول فى ١٣٣٠ ثم الى برلين و كتب فى مجلة « كاوه » و رجع الى ايران و نشر جريدة «سهند» ومات ١٣٥٣ له «تاريخ آذربايجان» و« ايرانيان مستعرب» ترجمه فى «سخنوران نامى معاصر: ٢ ص ١٩٥» طبع له «آثار منظوم محمود غنى زاده» فى ٧٥ ص.

(**٥٣٤٠ : ديوان غنى كشميرى**)واسمه‌محمدطاهر. جمعه‌تلميذه‌المولى‌مسلم. وهو فارسى مختصر ترجمه النصر آبادى‌فى (تر ١١-ص٤٤٥)واورد جملة‌من‌اشعاره‌و كذافى(سرخوش -ص٨٣) و(سرو- ص ١٠٣) و(حسينى- ص ٢٢٨) و(تش-ص٣٥٠) . ورايت فى بعض المجاميع رباعية‌فى‌تاريخ‌وفاته بمالفظه [وفات غنى كشميرى = ١٠٧٩].

ازفوت‌غنى گشتند كه ومه‌غمگين هر كس شده درماتم او خاك نشين

تاريخ وفاتش ار بپرسند بگوى (پنهان‌شده گنج هنرى زيرزمين)

رأيت نسخة منه عند السيد جعفر الشيرازى الرانگونى نزيل‌سامراء اخيرا، وفى آخره رباعية التاريخ لوفاته لكنها مغلوطة . وطبع ديوان غنى‌فى‌لكهنو ١٨٤٥م. و١٨٦٩م. و نولكشور و ١٢٦١ .

(**٥٣٤١ : ديوان غنى‌لاهجى أوشعره**) كان صفاراً ترجمه الصادقى فى (خص ٨- -ص٢٣٨) واورد شعره وذكرانه‌ملازم السلطان‌خان احمد پادشاه .

(**٥٣٤٢ : ديوان غنيمت پنجابى**) وهومحمدا كرم الملتانى الهندى المتوفى١١٠٠ عم‌محمد صداقت. ترجمه واورد شعره فى(سرخوش - ص ٨٢) و (حسينى - ص٢٣٠) طبع‌له «نيرنگ عشق» او «مثنوى غنيمت» بالهند مكرراً فى٩٢ص .

(**٥٣٤٣ : ديوان غنى‌يزدى اوشعره**) وهوالسيد ميرزامحمدغنى‌من‌السادة‌العريضية فى‌يزد. ترجمه آيتى فى (تش‌يز - ص ٣١٣) و ذكر انه مستوفى منشى شاعر ماهر ثم‌اورد شعره .

(**٥٣٤٤ : ديوان غواصى يزدى**) ترجمه سام ميرزا فى (تس٥- ص١٧٤) وقال‌انه خراسانى ذكرأنه فى كل‌يوم ينظم‌خمسماة بيت ولوقدرعلى‌شراء القرطاس‌للكتابة‌نظم ازيد من ذلك ولم يعجزعن نظم‌الزائد عليها،وقد جاوزعمره التسعين. وله نظم «روضة الشعراء» و «قصص الانبياء» و «تاريخ طبرى» و «كليلة و دمنة» و «ساقى نامه» و«ذخيرهٔ خوارزمشاهى» واورد بعض‌أبيات الاخير نموذجا.وقال‌انه لكونه مداحاً لاهل البيت‌لايؤاخذ بشىءمن‌شعره‌وعده آيتى‌فى(تش‌يز-ص٣١٣)من‌شعراءيزد.وحكى‌القول بانه نظم تسعماة الف بيت ، و منها نظم « روضة الشهداء» وترجمه فى(تش-ص ١٦١) و(نتايج - ص ٥٠٩) .

(**٥٣٤٥ : ديوان غوث اعظم**) لعبد القادر الجيلانى. ياتى بتخلصه يحيى .

(**٥٣٤٦: ديوان غوغاى خلعتبرى**) لعادل نژاد خلعتبرى . طبع بطهران ١٣٧٤ باسم «غروب» فى ٩٦ ص .

(**٥٣٤٧ : ديوان غوغا مازندرانى**) ترجمه واورد شعره فى «المدايح المعتمدية».

(**٥٣٤٨: ديوان غياث ابرقوهى اوشعره**) ترجمه آيتى فى (نش يز - ص ٣١٥) وعده من شعراء يزد معترفاً بانه لم يجد ترجمته وانما اورد شعره. اقول ترجمه النصر آبادى فى (نر ٩ - ص ٣٠٢) بعنوان ميرغياثا ابن الميرزا هادى الذى هو اخ الميربرهان الابرقوهى هو ووالده وعمه البرهان كلهم من الشعراء ومن سادات ابرقوه المترجمين فى تذكرة النصر آبادى مع اشعارهم واورد من شعر غياثا ماذكره له آيتى .

(**٥٣٤٩ : ديوان غياث الاستر آبادى أوشعره**) كان رحالة لكن اكثر بقائه باستر آباد. ترجمه مصاحبه فيها ومعاصره الصادقى فى (خص - ص ٢٥٠) واورد بعض اشعاره منها ما مضمونه للمولى شريف التبريزى وفى (نتايج - ص ١٠٢) خلطه مع غياث الدين محمد بزمى المذكور. فى ص ١٣٤.

(**ديوان غياث اصفهانى**) راجع ديوان منصف و «ديوان خيال» .

(**٥٣٥٠ : ديوان الميرغياث الدين اوشعره**) هو من سادات بلكه و نقباء مشهد خراسان ويقال له سيدشرقه. ترجمه فى (مجن ٤ - ص ٩٦ و ٢٧٢) واوردشعره.

(**٥٣٥١ : ديوان غياث الدين صباغ**) ترجمه فى (بهش ٢ - ٣٨٣) واورد رباعيه.

(**٥٣٥٢: ديوان غياث الدين طبيب**) ترجمه فى (قزمج ٤ - ص ٢٧٧) واطرى حذاقته فى الطب وقوة طبعه فى النظم وذكر انه تتبع «الخمسة» للنظامى وفى (لط ٤ - ص ١٩٢) ترجمه بعنوان غياث الدين على وذكر انه تتبع « مخزن الاسرار» للشيخ النظامى وان له رسائل فى الطب وفى بعض النسخ منه ؛ اسمه غياث الدين محمد .

(**٥٣٥٣: ديوان غياث الدين على أوشعره**) قال فى (مجتس ٦ - ص ١٥٢) انه من قدماء الشعراء وانه نظم «جواب بوستان» واورد مطلعه .

(**٥٣٥٤: ديوان غياث الدين على أوشعره**) أيضاً ترجمه فى (مجتس ٦ ص ١٥٢) قبل غياث الدين المذكور واورد رباعيه .

(**٥٣٥٥: ديوان غياث‌الدين محمد اوشعره**) كان يتخلص بصنعى الهروى المولد ترجمه فى (مجتس٣-ص١٤٥) واورد معماه باسم‌على.

(**٥٣٥٦: ديوان‌غياث‌الدين كجج**) و هو الخواجة الشيخ محمد المتخلص بكجج المتوفى ٧٧٨ كان من شعراء سلطان اويس وسلطان حسين. اورد ترجمته فى (دجا- ص٢٨٩)عن‌تذكرةدولتشاه‌و«زبدةالافكار»و«صحف‌ابراهيم» وقال‌آيتى‌رايت‌ديوانه قرب عشرة آلاف‌بيت فى مكتبة راشد افندى‌باستانبول‌تاريخ كتابته ٧٨٧ و ذكران كججان قرية على فرسخين من تبريز.

(**٥٣٥٧: ديوان غياث‌الدين محمد**) الكججى اخ جلال الدين امير بيك مهرداد ومن‌احفاد غياث‌الدين المذكور.ترجمه معاصره سام ميرزافى(تس٣-ص٥٧) واوردشعره وترجمه فى(دجا- ص٢٨٧)نقلا عن سام‌ميرزا وعن «صبح گلشن».

(**ديوان غياث‌الدين محمد نيشابورى**) القاضى بمشهد خراسان . ترجمه سام ميرزا فى(تس٤-ص٧٦) واطرى تقواه ويده الطولى فى‌الشعرحتى انه كان يجاوب كل شعر يطلع‌عليه، وكان يتخلص بسامى كمامرفى‌ص٤٢٤ .

(**ديوان غياث‌الدين محمد نيشابورى**) المتخلص«حريمى» ترجمه واورد شعره‌فى (مجتس٦- ص١٥٠) ولعله المذكورقبله‌والمتخلص سامى، كما مرفى‌ص٤٢٤.

(**ديوان غياث‌زرباف**) راجع غياث نقشبند .

(**٥٣٥٨: ديوان غياث شيرازى اوشعره**) ترجمه و اورد شعره بتخلص «غياث» فى (لت ٦) وصرح بتشيعه .

(**ديوان غياث شيرازى**) راجع حلوائى شيرازى فى‌ص ٢٦٥ وترجم فى «فارسنامه - ٢: ١٤٩» .

(**٥٣٥٩: ديوان غياث‌شيرازى‌اوشعره**) و هو المير غياث الدين منصور ابن المير صدرالدين الدشتكى الفيلسوف الشيرازى. ترجمه واوردشعره فى (تش- ص٢٩٠).

(**٥٣٦٠: ديوان غياث‌شيرازى‌اوشعره**)هوحفيدالمير غياث‌الدين‌الدشتكى‌المذكور آنفاً وابن اخت محمدزمان‌المشهدى . ترجمه‌فى(نر٥-ص٩٩) وقال:وقع‌فى‌غرام‌مرئة تسمى «ماند گار» وسافر الى‌الهند ، ثم اورد شعره فى‌حق رقيبه المير هادى .

(**ديوان غياث كاشانى**) كما فى(تس٥ ـ ص ١٥٧) راجع « ديوان فصيحى »وديوان «غياث نجومى» .

(**ديوان غياث قافيه**) راجع غياث هروى .

(**٥٣٦١: ديوان غياث قاينى**) واسمه غياث‌الدين.رآى‌سنگلاخ‌رباعيانه بخط‌محمد خندان،فذكره فى «امتحان الفضلاء ـ ١: ١١٥».

(**٥٣٦٢: ديوان خواجه غياث نقش‌بند**) اليزدى‌النساج‌نزيل اصفهان الكامل فى‌هذه الصناعة فى‌عصر الشاه‌عباس‌الماضى. ترجمه‌النصر آبادى‌فى(نر٢ـص٤٩)و(تش ـص٢٦١) واوردا بعض‌شعره.وترجمه‌آيتى‌ايضاً فى(تش‌يز ـص٣١٤) واورد رباعيته‌التى‌انشاهاقبل نزوله‌باصفهان. وترجمه الصادقى‌فى(خص٨ـص١٨٧)واطراه‌وذكرانه كان‌جاره‌وجليسه فى‌يزد وانه كان ينظم‌مائة بيت مسلسلا بالبديهة ولايفهم السامع انه بديهة وذكرعبادته و تهجده بالليل و بعض‌اشعاره. وفى(نتايج ـ ص٥١١) سماه غياث زرباف.

(**٥٣٦٣: ديوان غياث‌نجومى اوشعره**) هو من آران من قرى كاشان . ترجمه فى (نر٩ـص٣٠٨)واوردشعره فى‌هجاء قاضى‌آران .

(**٥٣٦٤: ديوان غياث هروى اوشعره**) ترجمه فى(تس٥ـ ص١٦١) بعنوان غياث قافيه واورد مديحه فى حق الخواجه حبيب‌الله الساوجى.

(**ديوان غياث يزدى**) راجع ديوان غياث نقشبند .

(**٥٣٦٥: ديوان غياثى**) طبع بلاهور فى١٩٢٤م. و١٩٣٣م. فى١٦٠ص .

(**٥٣٦٦ : ديوان غياثى تونى اوشعره**) كان معلم الاطفال. ترجمه سام ميرزا فى (تس٥ـص١١١)واورد شعره .

(**٥٣٦٧ : ديوان غياثى يزدى اوشعره**) ترجمه آيتى فى(تش‌يز ـ ص٣١٥) وذكر ان اسمه شاه عبدالعلى واورد له الرباعية المنقورة فى‌المرمر‌المنصوب على قبر مراده الشاه‌ولى مع‌تاريخه [معتقد شاه ولى=٩٦٥] فيظهر‌وفاة الشاعر المذكور بعد التاريخ وذكر آيتى‌انه المكتشف لهذا القبر‌ولهذاالاثر من‌هذاالشاعر.

(**٥٣٦٨: ديوان غيبى**) ذكرناه فى‌حلمى‌التسترى.

(**٥٣٦٩: ديوان غيبى شيرازى اوشعره**)ترجمه‌معاصره‌سام‌ميرزافى (تس٥ـص١٧٠)

وذكرانه قليل النظيرفي سرعة الكتابة واوردشعره .

(**٥٣٧٠: ديوان غيرت اصفهانى اوشعره**)واسمه الميرزا جعفر كان من السادة الموسوية بها وتوفى ١٢١٥ . ترجمه فى (مع-ج٢-ص٣٦٨) و (تش-ص٤٠٧) و«ريحانة الادب» و(انجمن ٤) .

(**٥٣٧١: ديوان غيرت كرمانشاهى**) و هوالسيدعبدالكريم بن عباس المتوفى ١٣٧٥ طبع له «دلنامه» منظومة فارسية .

(**٥٣٧٢ : ديوان غيرت كشميرى اوشعره** وهوالخواجه عبدالطيف بن ابى الفتح خان «جنون» وتلميذ « ثابت» ترجمه واوردشعره فى (گلشن-ص٣٠١).

(**٥٣٧٣: ديوان غيرت همدانى**) ترجمه معاصره النصر آبادى فى(نر٩ - ص ٣٢٢) واورد جملة من اشعاره .

(**٥٣٧٤: ديوان غيرتى سمنانى اوشعره**) كان بياع الكرباس. ترجمه معاصره سام ميرزافى(تس٥-ص١٤٧) واورد شعره .

(**٥٣٧٥: ديوان مولانا غيرتى شيرازى اوشعره**)كان من أكابرها المعروفين.ترجمه الصادقى فى(خص٨-ص٢١٩) واورد بعض اشعاره قال وله طبع حسن فى اقسام الشعر.و كذا فى«فارسنامهٔ ناصرى ٢: ١٤٩» و(طبق٢: ٥٠٥) و(تش-٢٩١) و(هفت٣٠٣) .

(**٥٣٧٦: ديوان غيرتى كشميرى اوشعره**) واسمه محمد عاقل خان كان شاعر محمد شاه فى دهلى . اوردشعره فى (گلشن - ص٣٠١).

(**٥٣٧٧: ديوان غيورى اوشعره**) و اسمه شاهويردى . أطراه معاصره الصادقى فى (خص٣-ص٣٢) وأوردشعره .

(**٥٣٧٨ : ديوان غيور كرمانى**) و هو الميرزا حسن، من اعيان كرمان. نصب مدة بوزارة گرجستان ثم رجع الى اصفهان . له «مثنوى علم سياق» كذا ترجمه الحزين فى تذكرته (ص٢٨) واورد شعره. وفى«نمونهٔ خطوط خوش- ص٢٨٦» انه خطاط معاصر شفيعا وتلميذه وترجمه واله فى «رياض الشعراء».

«ف»

(**ديوان فائبی دهلوی**) المير شمس الدين من اولاد الشاه محمد «خيالی» المدفون فی مقبرة قطب الدين محمد بختيار الكاكی. له غير الديوان مثنوی «حسن وعشق» ترجمه واورد من مثنويه فی (حسينی ـ ص ٢٥٤ ـ ٢٥٦) والظاهر أنه تصحيف «فقير».

(**٥٣٧٩: ديوان فائح قزوينی اوشعره**) و هو السيد عبدالله ابن قوام الدين سيفی قزوينی المذكور فی ص ٤٨٧ له «التحية العبهرية» منظومة فی الصلوات و التحيات وهو ثامن السبعة تحيات الطيبات المذكور فی ٣: ٤٨٧ ـ ٤٨٨ .

(**ديوان فائز**) راجع ديوان فايز كما يتلفظون به.

(**ديوان فائض**) راجع ديوان فايض .

(**ديوان فائق**) راجع ديوان فايق .

(**ديوان فائقی**) راجع ديوان فايقی .

(**٥٣٨٠: ديوان فاتح جرفادقانی**) و اسمه بر خوردار بيك بن آقا ولايت وزير جرفادقان . ترجمه النصر آبادی وقال رأيت ديوانه الذی يقرب من ثلاثة آلاف بيت. وتوفی قبل تأليف النصر آبادی الذی كان ١٠٨٣.

(**٥٣٨١: ديوان فاتح گيلانی اوشعره**) وهو المير رضی. جاء الی اصفهان ثم ذهب الی گجرات وقتله السراق هناك . ترجمه واورد شعره الحزين فی تذكرته (ص١١١) ولعله الذی نظم مادة تاريخ وفاة الاقا جمال الخوانساری كما فی «نجوم السماء ـ ص١٩٣»

(**٥٣٨٢: ديوان فاتحی اصفهانی**) و هو المير عليرضا الملقب بمحمد شفيعی والمتخلص «فاتحی» ابن الشيخ محمد حسين المعروف بگل و بلبل. ولد ١٢٨٩ ش. له «حقيقت گوئی» فی مجلدين طبع الاول فی ١٣٣٣ ش. فی ١٢٠٠ بيت و «تعليمات دينی» و «ضياء الابصار درحالات ائمهٔ اطهار» و «تذكرة المرائی» كلها منظومات . ترجمه واورد شعره فی (شعرای اصفهان ـ ص٣٤٢) .

(**٥٣٨٣: ديوان فاخر بهبهانى**) نزيل اصفهان وبها توفى و كان ملكا فى لباس البشر. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ٩ـ ص ٣٦١) واورد شعره و كذا فى (تش ـ ص ٢٦٢).

(**٥٣٨٤: ديوان فاخر تبريزى**) واسمه احمد آقا من شعراء القرن الثالث عشر. ترجمه فى (دجا ـ ص ٢٩٠) نقلا عن «حديقة الشعراء».

(**ديوان فاخر رازى**) مر باسمه ابو المفاخر فى (ص ٥٠) ترجمه فى (مع ـ ج ١ ص ٢٧٦) واورد ما وصله من شعره.

(**٥٣٨٥: ديوان فاذشاه اوشعره**) و هو ابو الحسين فاذشاه الناصر العلوى. عده ابن شهر آشوب فى شعراء اهل البيت المجاهرين فى (المعالم ـ ص ١٣٧).

(**٥٣٨٦: ديوان فارسانى اصفهانى**) للسيد كمال الدين مرتضويان فارسانى. طبع رباعياته باصفهان. وترجمه فى (شعراى اصفهان ـ ص ٣٤٤). قال ولد ١٢٩١ ش. وعد له ٣١ مؤلفا نظماً ونثراً.

(**٥٣٨٧ : ديوان فارس بروجردى**) للحاج ملا اسماعيل الفارسى. ترجمه فى (المآثر ـ ص ٢١٩). وله اشعار انتقادية هزلية. توجد نسخته عند (فخر الدين) و توجد نسخة منه غير مرتبة عند ورثته ببروجرد.

(**٥٣٨٨: ديوان فارس بن عدنان اوشعره**) و كنيته ابو الشول، عده ابن شهر آشوب فى (المعالم ـ ص ١٣٧) من شعراء اهل البيت المجاهرين.

(**ديوان فارسى**) راجع مجد الدين فارسى و « ضياء الدين فارسى » فى ص ٦٢٩ و «صبرى اصفهانى» فى ص ٥٩٣.

(**٥٣٨٩: ديوان فارغ تبريزى اوشعره**) من شعراء القرن الثالث عشر. ترجمه فى (دجا ـ ٢٩٠) نقلا عن «حديقة الشعراء».

(**ديوان فارغ تبريزى**) راجع ديوان شيداى تبريزى فى ص ٥٦٧ و (دجا ـ ص ١٠٥) و (خص ٨ ـ ص ٢٣٥) و (حسينى ـ ص ٢٤٢).

(**٥٣٩٠: ديوان فارغ سبزوارى اوشعره**) ترجمه و اورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٠٢).

(**٥٣٩١: ديوان فارغ گيلانى**) الشاعر الفارسى. فى مدايح امير المؤمنين و معجزاته

ومنها قصةمرة بن‌قیس الشامی الذی قده نصفین بالاصبعین وفی آخر القصة قوله :

یا علی یا مفتح الابواب فارغ بخت بسته را درباب

وفیه قوله :

در دلم آرزوی گیلانست زانکه‌حب‌وطن زایمانست

تمنی‌فیه الرجوع الی‌وطنه گیلان بعد عشرسنین من‌اغترابه عنها فی‌بلادایران. وذکر فی‌بعض‌شعره‌اسم‌ابن‌اخیه‌عبدالرزاق بن‌ابراهیم. رأیت نسخته المکتوبة قبل ۱۲٤۷ لانه کتب علیها فی‌هذا التاریخ‌بعض‌التذکارات. ونسخة عند (فخرالدین النصیری) بطهران وطبع‌دیوانه‌فی۱۳۳۱ش.فی۱٥٤ ص.بخراسان بعنوان «فارغ‌نامه».

(**۵۳۹۲: دیوان فارغ‌مرادآبادی اوشعره**) واسمه فداحسین الهندی . اورد شعره فی(گلشن ـ ص۳۰۳).

(**۵۳۹۳ : دیوان فارغ ورنوسفادرانی اوشعره**) واسمه‌محمد ابراهیم بن الحاج عین علی الفروشانی من محلات ورنوسفادران من‌قری اصفهان. ترجمه معاصره النصر آبادی وذکرانه سافرالی الهند کاخیه‌المولی‌عشرتی، لکنه لم‌یرجع بل‌توفی بلاهور وجهزته ستی‌خانم اخت طالبا. الآملی‌معززا مکرما، ثم‌واورد‌بعض‌شعره .

(**۵۳۹۴: دیوان فارغ‌قمی**) قال فی (گلشن ـ ص ۱۵۹) ان فرخ سیر ملك الهند امر فخرالدین دانا الکشمیری المذکور فی ۳۱۵ و فارغای قمی، فنظما «شاهنامهٔ فرخ سیر» .

(**۵۳۹۵: دیوان فارغی‌استرآبادی اوشعره**) ترجمه النصرآبادی فی (نر ۹ ـ ص ۲۹۳) واطری طبعه واورد بعض‌شعره.وکذافی (تش-ص۱۵۳).

(**۵۳۹٦ : دیوان فارغی تبریزی**) ترجمه محمد علی تربیت فی (دجا- ص۲۹۰) وقال انه صغیروعندی نسخته واورد مطلع غزله وذکرانه من‌شعراءِ القرن‌الثالث‌عشر.

(**۵۳۹۷ : دیوان فارغی هندی اوشعره**) واسمه محمد صالح . کان والده کتابدار لاکبرشاه . اوردشعره فی(طبق ۳ـ ۵۰۹) .

(**۵۳۹۸ : دیوان مولانافارغی‌هروی اوشعره**) کان ساکن خانقاه جدید، کما ترجمه فی (لط۳- ص٦۹) واوردشعره .

(**۵۳۹۹: دیوان فارغی شیرازی اوشعره**) هو ابن أخ الشیخ فتح‌الله الشیرازی ووالد المیرمرتضی المنجم . سافرالی الهند ورجع الی‌وطنه، ثم‌هاجرثانیاً الیها وتقرب عند اکبر پادشاه . وکان قدیتخلص «فایقی» ایضاً . ترجمه واورد شعره‌فی (گلشن‌ـ ص ۳۰۶) و« فارسنامهٔ ناصری ـ ۲: ۱۴۹» .

(**۵۴۰۰: دیوان فارغی هروی اوشعره**) هو الشیخ ابوالوجد ابن الشیخ وجیه الدین، وعم‌الشیخ زین‌الدین الخوافی.سافرا الی‌الهند وتقرباعند همایون‌پادشاه ومات فارغی بآکره فی۹۴۰ . ترجمه واوردشعره فی (گلشن‌ـ ص۳۰۵) .

(**۵۴۰۱ : دیوان فاروقی اوشعره**) واسمه ابراهیم قوام مؤلف «شرفنامهٔ منیری» فی لغة الفرس.وقد أورد فیه اشعار کثیرة لنفسه استشهاداً . ألفه باسم شرف الدین احمد المنیری من مشایخ الهند ومتصوفتها المتوفی۷۸۲ عن‌عمرناهز المأة والعشرین سنة .

(**دیوان فاروقی**) راجع دیوان وطواط رشیدالدین.

(**دیوان فارابی**) مربعنوان ظهیرفاریابی فی‌ص ۶۵۹.

(**۵۴۰۲: دیوان فاضل‌خوزانی**) و اسمه المولی زین العابدین اخ الملاعباس من اعاظم قرّاءِ اصفهان.ترجمه النصرآبادی فی (نر۹ـ ص۴۱۸)واوردشعره.

(**۵۴۰۳ : دیوان** فاضل طبسی) کان حافظاً للقرآن . ترجمه معاصره سام میرزا فی(تس۵ـ ص۱۵۹) واوردشعره .

(**۵۴۰۴: دیوان فاضل‌عراقی**) واسمه‌محمد حسین بن‌علی‌مرادالانصاری.طبع‌دیوانه فی المراثی بعنوان « مشکاة الرزیة » بطهران فی ۱۳۲۴ فی ۴۴۴ ص. علی الحجر ثم فی ۱۳۲۸ .

(**۵۴۰۵: دیوان فاضل‌کاشانی**) و اسمه المولی فاضل حفید المولی‌شانی. ترجمه فی (نر ۹ ـ ۳۷۴) وقال له اکثر من ماة الف بیت من الشعر. و کذا فی (گلشن ـ ص ۳۰۶) .

(**دیوان فاضل‌گروسی**) مربتخلصه «راوی» .

(**۵۴۰۶: دیوان فاضل‌مازندرانی اوشعره**) و اسمه المیرزا محمد بن محمد باقر

« فايض » سافر مع علي قليخان واله الى الهند ومات بدهلي. اورد شعره في (گلشن - ص ٣٠٧).

(**٥٤٠٧ ديوان فاضل نوري**) للحاج ميرزا بهاء الدين بن الحاج ميرزا جواد بن الحاج المولى محمد علي النوري نزيل اصفهان والمتوفى بها ١٢٥٢ وتوفي ولده الحاج ميرزا جواد تلميذ الشهشهاني وصهر الحاج الكلباسي في ١٣٢٣ و توفي ولده صاحب الديوان في ١٣٤٣ وقد جمع ديوانه ابنه نصير الدين النوري المعروف بخواجوئي وهيأه للطبع ذكر جميع ذلك في « ريحانة الادب - ج ٤ ص ٢٤٨ ».

(**٥٤٠٨: ديوان فاضلي**) لعطاءالله فاضلي . طبع له « محرق الاكباد » في المصايب والمراثي بعنوان « كليات هفت جلدي محرق الأكباد » في ٢٢٢ ص. بطهران .

(**٥٤٠٩: ديوان فاطمه سلطان امامي**) بنت شكرالله ميرزا دارا. شاعرة ابهرية . طبع لها منظومة « هدية فاطميه » بقم في ١١١ ص .

(**٥٤١٠: ديوان فاطمهٔ خراسانية اوشعرها**) ترجمها وأورد شعرها في (حسيني - ص ٢٥٢).

(**٥٤١١: ديوان فاطمه سلطان اوشعرها**) هي بنت الحاج ميرزا حسين و حفيدة قائمقام الفراهاني . ولدت في ٦ رجب ١٢٨٢ . ذكرها في « ازرابعه تاپروين - ص ١٧٥ » واورد قصيدتها في تقريظ « خيرات حسان ».

(**٥٤١٢: ديوان فاني اصفهاني**) السيد رضا بن المير فاضل السيد الموسوي الهندي نزيل اصفهان والمتوفى بها ١٢٢٢ وابنه السيد رضا كان معاصر مؤلف مجمع الفصحاء وترجمه في (ج ٢ ص ٣٨٤ منه) وقال لم يتفق لي ملاقاته ولكني رتبت ديوانه و كتبت له ديباجة. ثم اورد بعض شعره من غزله ومثنويه .

(**٥٤١٣: ديوان فاني اهري**) اكثره في مراثي الحسين ع . واسم الناظم الميرزا محمود وكان في ١٣٠٤ ابن سبعين سنة. ترجمه في (دجا - ص ٢٩٠) واورد شعره في تاريخ تعمير مسجد الشيخ عماد في ١٢٧٧ .

(**٥٤١٤: ديوان فاني پروانه‌چي اوشعره**) هو ابن درويش احمد. ترجمه واورد شعره في (مجن ٦ - ص ١١٦ و ٢٨٨) .

(**٥٤١٥: ديوان فاني تبريزي**) وهو الميرزا باقر المتوفى ١٣٥٠ طبع له « گنج پهلوي » في ٣٢ ص. و « گل وبلبل » في ٣٢ ص بتبريز في ١٣٠٩ ش .

(**٥٤١٦: ديوان فانى تبريزى**) من ذوى الحشمة فى تبريز فى عصر سام ميرزا ترجمه فى (تس- ص١٣٧) واوردشعره ، ولعله المذكور فى (بهش٦- ص٣٠٦) .

(**٥٤١٧: ديوان فانى تبريزى**) و اسمه ميرزا صادق ولد ١٢٥٥ كما ذكره فى (دجا- ص ٢٩١) وقال ان ديوانه مركب من الفارسية والتركية. وله كتاب «الخمسة الادبية» المطبوع وقدفاتناذكره فى حرف الخاء.

(**٥٤١٨ : ديوان فانى جرجانى اوشعره**) وهو الخواجه محمد خضرشاه. كان من متمولى جرجان كماترجمه معاصره سام ميرزافى (تس-ص ١٧٨) واوردشعره والظاهرانه غير خضر شاه ناظم «زيد وزينب» المذكور فى ص ٢٩٦

(**ديوان فانى خوافى**) راجع زين الدين خوافى فى ص ٤٠٩ .

(**٥٤١٩: ديوان فانى رازى**) راجع فانى كشميرى .

(**٥٤٢٠: ديوان فانى زنوزى**) السيد الميرزا حسن بن الميرزا عبدالرسول الحسنى الحسينى المولود ١١٧٢ فرغ من كتابه «بحر العلوم» المرتب على سبعة ابحر فى ١٢٠٩ كمامر فى (ج٣ ص٤٢) وفرغ من «رياض الجنة» المرتب على ثمانية روضات فى ١٢١٦ ترجمه فى (دجا - ص ٢٩٢) واورد بعض شعره العربى وقطعة فارسية و ذكران كتابيه كل منهما دائرة معارف لذلك العصر. و يانى ولده الميرزا عبدالرسول المتخلص بفنا.

(**٥٤٢١: ديوان فانى شيرانى اوشعره**) و هوالخواجه احمد الدهدار الصوفى تلميذ شاه فتح الله الشيرازى ومات ١٠١٦ عن ٦٩ سنة . ترجمه واوردشعره فى (گلشن - ص٣٠٧)

(**٥٤٢٢: ديوان فانى كشميرى**) مشتمل على الغزل والرباعى وغيرها. توجد نسخته المحفوظة بمكتبة جامعة پنجاب . واسمه محمد محسن بن حسن بن محمد . تلمذ على عمه الشيخ يعقوب صرفى المتوفى ١٠٠٣ فى طفوليته بكشمير . و سافر فى شبابه الى بلخ ومدح نذرمحمد خان، ولماسمع بحرية العقايد عنداراشكوه فى الهند، ذهب اليه و مدح شاه جهان و داراشكوه فنصبه صدراً لكشمير ، وفى ١٠٥٦ عزله بعد فتح بلخ وفرار نذر محمد منها . وفى ١٠٦٧ نظم مثنوى « مصدر الاثار » فى قبال « مخزن الاسرار» ترجمه حسن مؤلف « تاريخ حسن» واعظم فى «واقعات كشمير» ولودى فى

« خيال ـ ص١٦٦ » و(نر١٣ ـ ص ٤٧٧) و (نتايج ـ ص٥٤١) و(گلشن ـ ص ٣٠٨) ومات فانى فى [١٠٨٢ = رفت فانى بعالم باقى] وقد نسب اليه السير وليام جون المستشرق؛ تأليف « دبستان مذاهب » المذكور فى (٤٧:٨) وفى (گلشن ـ ص٣٧٣) اورد ذكره بعنوان محسن فانى الرازى. قال وله « شيرين وخسرو ».

٥ (**٥٤٢٣: ديوان فانى كور اوشعره**) وهو البخارائى المعمائى. ترجمه فى (مجتس٦ ـ ص١٦٠) واورد شعره .

(**٥٤٢٤: ديوان فانى هروى**) وهو الوزير نظام الدين ميرعليشير الجغتائى الهروى (٨٤٤ ـ ٩٠٦) له اربعة دواوين تركية يتخلص فيها « نوائى » وهى ١ « غرائب الصغر » ٢ « نوادر الشباب » ٣ « بدايع الوسط » ٤ « فوائد الكبر » وديوان فارسى فى ستة آلاف

١٠ بيت يتخلص فيها « فانى » وله « خمسهٔ نوائى » كما ذكرناه فى (ج٧ ص٢٦٤) و ترجمة « منطق الطير » بالتركية يتخلص فيها « فانى » ايضاً. ترجمه فى « مجالس العشاق » و(تس٦ ـ ص١٧٩) (خيال ـ ص٧٢) وفى مقدمة الطبع لترجمة كتابه التركى « مجالس النفائس » المذكور فى (ص٢٦٢) و ذكره النصر آبادى فى (نر١٥ ـ ص٥٠٠) وتوجد ديوانه الفارسى بمكتبة (المجلس) كما فى فهرسها (٣٦٧:٣ ـ ٣٦٨) وقد نظم مولانا صاحب الذى كان مصاحب الوزير

١٥ وموانسه فى رثائه قصيدة كل بيت منها يستخرج تاريخ ولادته من المصراع الاول وتاريخ وفاته من المصراع الثانى وهى مذكورة فى ترجمة التمزوينى فى (قزمج٣ ـ ص٢٤٤) و قال فى مديحه قوله :

آنكه اورا جسم وجان بهر نبى بود وعلى مايهٔ دين زبدهٔ ايمان على شير ولى

وكان والده الامير كيچكنه ـ او كنجينه كما فى (تس٦ ـ ص١٧٩) ـ ملازما للسلطان

٢٠ ابى سعيد ميرزا التيمورى سلطان ماوراء النهرين (٨٥٥ ـ ٨٧٢) واشتغل على شير بتحصيل العلوم فى مشهد خراسان كما صرح به سام ميرزا. و ترجمه فى مجمع الفصحاء ج١ ص٤١ وقال ديوان غزلياته مشهور .

(**٥٤٢٥: ديوان فانى يزدى**) السيد حسن بن اسماعيل بن مرتضى الحسينى اليزدى نزيل اصفهان الواعظ الشاعر المولود ١٢٨١ والمتوفى (١٧ ـ ع١ ـ ١٣٣٨) طبع له

٢٥ « اكسير الاخبار » المذكور فى ج٢ ص٢٧٧ ترجمه عمادزاده فى رجال اصفهان ص٤٧ .

(**۵۴۲۶: دیوان فائز تبریزی اوشعره**) کان نزیل قم. ذکره فی (دجا- ص۲۹۳) نقلاعن «لطائف الخیال» لنصرت. قال اسمه المولی علی من شعراء تبریز.

(**۵۴۲۷: دیوان فایز دشتی**) المذکور فی (۸: ۲۷۱) فارسی مطبوع بعنوان «دوبیتیها».

(**۵۴۲۸: دیوان فایز شوشتری**) اسمه حاج حاجی فی مدائح المعصومین والمراثی لابی عبدالله. فی نیف وخمسة آلاف بیت. ترجمه شباب الشوشتری فی دیوانه، وذکر انه توفی ۱۲۷۷ ورثاه بقصیدة و مادة تاریخه [وللفایز فوز عظیم] یوجد فی تستر. وله ولد اسمه المولی محمد طاهر المتخلص «عارف» مر دیوانه.

(**۵۴۲۹: دیوان فایز شهرستانی اوشعره**) وهو المیرزا علاءالدین ابن المیرزا رفیع صدر الممالك. کان اسمه محمد صادق فلقبه جده لامه الشاه عباس بعلاءالدین، واخذ تخلصه «فایز» من صایب الشاعر الاصفهانی التبریزی ومهر فی العلوم والنجوم وقد اعمابصره الشاه صفی. ترجمه کذلك واورد شعره فی (نر۱- ص۱۲) و(روشن- ص٤٦٥) و (گلشن - ص۳۰۹).

(**۵۴۳۰: دیوان فایز قمی**) واسمه الشیخ علی ابن اخ الملاعبدالرزاق القمی. ترجمه واورد شعره فی (نر٦- ص۱۸٤).

(**۵۴۳۱: دیوان فایز یزدی**) واسمه شاه محمد، معاصر الشاه سلیمان الصفوی، وکان یکتب بانواع سبعة من الخطوط. ترجمه آیتی فی (تش یز- ص۳۱۵) واورد شعره

(**۵۴۳۲: دیوان فایض اوشعره**) کان من شعراء القرن الثالث عشر فی آذربایجان کمافی (دجا- ص۲۹۳) نقلاعن «حدیقة الشعراء».

(**۵۴۳۳: دیوان فایض ابهری اوشعره**) اسمه المولی محمد نصیر من تلامیذ المیرزا صائب والمصاحبین للشیخ علی الحزین وتوفی باصفهان فی فتنة الافغان ۱۱۳٤ کذا ترجمه فی (خز- ص۳٦۸) و «تذکرهٔ حزین - ص ۱۰٤» و(نتایج- ص٥٤٥) وذکروا قصیدته فی مدیح الشاه سلطان حسین ومثنویه فی تعریف البسملة وبعض اشعاره. وترجمه النصر آبادی فی (نر۹- ص۳۳۷) بعنوان فایضا ولم یذکر اسمه. قال واسم ابیه استاد قاسم الابهری وکذا فی (حسینی- ص۲٥٤).

(**۵۴۳۴: دیوان فایض اردبیلی اوشعره**) واسمه المولی حیدر علی بن مسیح الله

الاردبيلى. ترجمه فى (دجا- ص٢٩٣) وذكر انه توفى ١٠٨١ فقال ابنه فيه:

تاريخ وفات فايضاى مرحوم كردندرقم كه(شدبرحمت واصل)

واورد بعض اشعاره نقلاعن «سفينهٔ خوشگو» وترجمه النصر آبادى فى (نر٦ - ص١٩٠ و١٣ص٤٨٣)واورد ايضا بعض اشعاره الأخر،وقال ان تخلصه فايض.

(**٥٤٣٥: ديوان فايض اصفهانى اوشعره**) واسمه الميرزا عباس. عده باقرالفت من اعضاءانجمن دانشكده باصفهان واورد غزله فى «دانشنامه» المطبوع ١٣٤٢ وفى «شعراى معاصر اصفهانى- ص٣٤٠».

(**٥٤٣٦: ديوان فايض خوانسارى اوشعره**) اوردشعره فى (گلشن- ص٣١٠).

(**٥٤٣٧: ديوان فايض مازندرانى اوشعره**) واسمه الملا محمد باقر. ترجمه واوردشعره فى (گلشن- ص٣٠٩) وقال ولد ببارفروش. وكان معاصرالحزين ولم يخرج من وطنه ومات ١١١٨ وتتبع ديوان صائب.

(**٥٤٣٨: ديوان فايض نائينى**) للميرزا محمدبن محمدهادى النائينى، تلميذ السيد حجةالاسلام الاصفهانى المجازمنه وله كتاب فى الرجال ذكر فى ج١٠ص١٤٨ وقد كتب استاده اجازته بخطه على ظهر كتابه الرجال الموجود عند(السيد شهاب الدين) كما كتبه الينا،وذكر انه فرغ من تاليفه ١٢٦٥ وان النسخة بخطه المتوسط وانه شاعر تخلصه «فائض» اقول:وظنى انه الاقامحمد النائينى والد الاغا عليرضا النائينى الذى ينقل عنه شيخنا بعض الحكايات فى «دارالسلام» وغيره مع الاطراء والتجليل.

(**٥٤٣٩: ديوان فايض نهاوندى اوشعره**) ترجمه واوردشعره فى (گلشن-ص٣١٠)

(**ديوان فايض هندى اوشعره**) وهو الميرشرف الدين الحسينى. ترجمه واوردشعره فى (حسينى-ص٢٥٤).

(**٥٤٤٠: ديوان فايق اردبيلى**) ترجمه فى (دجا-ص٢٩٣) وحكى عن «حديقةالشعراء» انه من شعراء القرن الثالث عشر.

(**٥٤٤١: ديوان فايق اصفهانى**) واسمه آقا امينا ابن آقا شاه ولى الاصفهانى. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر٩-ص٣٤٩) واطراه بترك شغل والده من خدمة الدولة وقنوعه بخياطة الفراء،واورد ١٤ بيتا من شعره وكذا فى (گلشن- ص٣١٠) و(سرخوش-ص٨٨)

(**٥٤٤٢: ديوان فايق لكهنوى**) وهو المولوى غلام محمد بن المولوى غلام حسين من احفاد الشيخ كبير الدين الترمذى . له «مخزن الفوائد» و «انشاء فائق» و «بهار معنى» و «شكار معنى» و «روضة الشهداء» و «ديوان» ومات فى ٢٩ رجب ١٢٤١ وهو اول من روج تدريس الكتب الفارسية فى لكهنو . ترجمه واوردشعره فى (گلشن ـ ص ٣١٠)

(**٥٤٤٣: ديوان فايقى تبريزى اوشعره**) ترجمه واوردشعره فى (دجا ـ ص ٢٩٤) نقلا عن «تحفهٔ سامى» لكنه لم يوجد فى المطبوع من التحفة .

(**ديوان فايقى شيرازى**) مر بعنوان «فارغى شيرازى» .

(**ديوان فتاح مراغى**) مر بعنوان «اشراق مراغى» وتوفى ١٢٧٥ .

(**٥٤٤٤: ديوان فتاحى نيشابورى**) وهو المولى يحيى سيبك[1] الخراسانى العالم الشاعر له «شبستان خيال» نظما فارسياً يتخلص فيه «فتاحى» و «تفاحى» وقد يتخلص «اسرار» وله «شبستان نكات و گلستان لغات» نثراً فى ثمانية ابواب . توجد فى (سپهسالار ـ ٦٨٣٢) . و مر له أيضاً «دستور عشاق» المطبوع ترجمه فى (لت ...) و (مجن ١ ص ـ ١٣ و ١٨٨) والريحانة .

(**٥٤٤٥: ديوان فتح اصفهانى اوشعره**) هو ابن كاظم بيك الاصفهانى . ترجمه النصر آبادى فى (نره ـ ص ١٤٨) واوردشعره ، و كذا فى (گلشن ـ ٣١٢) .

(**٥٤٤٦ : ديوان الاقا فتحعلى**) الزنجانى الفقيه المتوفى بالنجف ١٣٣٨ و هو ابن اخت المولى قربانعلى المدفون بالكاظمية . و ديوانه فارسى وله تصانيف آخر .

(**ديوان فتحعليشاه**) مر بعنوان ديوان الخاقان » و قد جمع ديوانه غلامحسين جواهرى وطبع فى ١٣٣٧ ش . فى ١٣٦ ص . بطهران ،

(**٥٤٤٧: ديوان الشيخ فتح الله**) بن مظفر الدين على و سبط المحقق الدوانى توفى بالطاعون فى ٩٢٠ ترجمه فى (بهش ٢ ـ ص ٣٨٩) وذكر شعره .

(**٥٤٤٨: ديوان المولى فتح الله**) الخطاط الكاتب للشاه اسماعيل الصفوى . ترجمه فى (بهش ٢ ـ ص ٣٩٣) واوردشعره .

---

١ ـ بمعنى التفاح كما يظهر من تخلصه فى بعض اشعاره « تفاحى » . وفى بعض نسخ مجالس النفائس جاء شيبك بالمعجمة .

(**٥٤٤٩ ديوان فتح قزويني اوشعره**)واسمه فخر الدين فتح الله اخ المستوفي القزويني صاحب «تاريخ گزيده» ترجمه فيه. ص٨٢٨ وقال له غزليات.

(**٥٤٥٠: ديوان فتحي اردستاني**) ترجمه النصر آبادي في(نر٩ص٢٧٦) واورد شعره وكذا في(سرو- ص٤٩).

(**٥٤٥١: ديوان فتحي اندجاني**)ترجمه في(مجتس٦-ص١٥٨)وهو من ملازمي بابر شاه.

(**٥٤٥٢: ديوان فتحي تبريزي**) بياع المسك بها. ترجمه سام ميرزا في(تس٥-ص ١٤٨) واورد شعره.

(**٥٤٥٣: ديوان فتحي ترمذي أوشعره**) اسمه الحكيم علي بن محمد. كان معاصر سنائي ومختاري ومعاشرهما. ترجمه في(مع-ج١ ص٣٧٢) واورد شعره.

(**٥٤٥٤: ديوان فتحي**) من شعراء السلطان يعقوب الذي توفي ٨٩٦. ترجمه في(بهش٦-٣١٢) واورد شعره.

(**٥٤٥٥: ديوان فتحي شيرواني**) ترجمه في(دجا- ص٢٩٣) واورد شعره.

(**٥٤٥٦: ديوان فتحي قزويني**)ترجمه معاصره سام ميرزا في(تس٧-ص١٩٤) واورد مطلع غزله.

(**٥٤٥٧: ديوان فتحي كورأوشعره**) كان من اهل قزوين ايضا. ترجمه سام ميرزا في (تس٥-ص١٥٤)وذكر انه كان موذيا ومات شابا،واورد مطلع غزله.

(**٥٤٥٨: ديوان فتوت اوشعره**) وهو ابوتراب. اورد شعره في(گلشن- ص٣١٢).

(**٥٤٥٩: ديوان فتوحي اوشعره**) و هو روح الله المنشي المتخلص «فتوحي» من نواحي فارسي ولار. توجد غزلياته ومعمياته ومثنوياته ضمن مجموعة منشآته المحتوية على مراسلات ومنشورات وفرامين وپروانه‌جات، فيها تواريخ ٩٦١ و٩٦٠ وغيرها عند السيد حسين الشهشهاني بطهران، ونسخة اخرى بمكتبة جامعة طهران كما في فهرسها (ج١٠- رقم٤٢١٣).

(**٥٤٦٠: ديوان فتوحي زواره‌يي**) هو السيد علي اكبر بن السيد محمد علي من احفاد الميرزا رفيعا النائيني المتوفى ١٠٨٢ و المدفون بتخت فولاد باصفهان. ولد بزواره ١٣٢٣ و تعلم باصفهان وهاجر الى طهران في ١٣٤٠ و سكن عبدالعظيم بالري

وديوانه بخطه فی خمسة آلاف بيت. وترجم فی (شعرای اصفهان - ص٤٤٧) و كتب لنا احواله بخطه أيضاً .

(**٥٤٦١: ديوان فتوحی مروزی اوشعره**) واسمه اثير الدين. ولد بمرو، وهو معاصر صابری ومصاحبه ومناقض انوری ومعارضه كما ذكره فی (مع-ج١ ص٣٧٢) واورد جملة من اشعاره المدخولة فی ديوان الانوری . وترجم فی مجلة يادگار السنة الثانية العدد ٩ ص٧١ لسنة ١٣٢٥ش. « وريحانة الادب »

(**٥٤٦٢: ديوان فتوی عاملی اوشعره**) وهو الميرزا نوری ابن اخ الشيخ بهاء الدين محمد العاملی . كان شيخ الاسلام بهرات وبها توفی . اطری شعره النصر آبادی فی (نر٦ - ص ١٩٤) .

(**٥٤٦٣: ديوان فتی الجبل**) وهو السيد عبدالرؤف بن محمود الامين العاملی الشقراوی المولود ١٣١٨ طبع منه « العواطف الثائرة » فی الحماسة و السياسة فی ١٣٤٧ بمجلة العرفان بصيدا .

(**٥٤٦٤: ديوان الفحام**) السيد محمد صادق بن علی بن الحسن بن هاشم الحسينی الاعرجی النجفی المتوفی بها ١٢٠٤ نسخة منه بخط السيد احمد بن حبيب بن زوين النجفی تاريخ كتابتها ١٢٣٢ مع « الرحلة الخراسانية » للسيد احمد الكاتب عند الشيخ محمد علی اليعقوبی الخطيب المعاصر فی النجف، واول الديوان [الحمدلله الذی ودع اسرار الفصاحة السنة العرب - الی قوله - هذا ماسمحت به القريحة الجامدة ...] ورتبه علی ثلاثة ابواب ، المدايح والمراثی والتواريخ وغيرها . الباب الاول فی القريض . الثانی فی الركبانی الدارجة بارياف الفرات . الثالث فی المواليات .

(**٥٤٦٥: ديوان السيد فخار اوشعره**) وهو معد بن فخار الموسوی . نقله الشيخ شمس الدين محمد الجبعی عن خط الشهيد محمد بن مكی، كما فی مجلد « اجازات البحار - ص١٥ ».

(**٥٤٦٦: ديوان مولانا فخر اوشعره**) ترجمه بهذا العنوان فی (بهش٨ - ص٤٠١) وذكر انه شاب لطيف طريف واورد شعره .

(**٥٤٦٧: ديوان فخر بناكتی اوشعره**) و هو فخر الدين داود بن ابی الفضل محمد

البناكتى (الفناكتى) من بلاد ماوراء النهر . كان «ملك الشعراء» لغازان خان . قال فى «شاهد صادق» انه توفى ٧٣٥ وله «روضة اولى الالباب فى تواريخ الاكابر والانساب» الفه ٧١٧ وتوجد فى المتحف البريطانى كما فى فهرس ريو - ص ٧٩ وترجمه المستر براون فى تاريخه ج ٣ ص ١٢٢ و (دولت - ٤).

٥ (**٥٤٦٨: ديوان فخر خلخالى اوشعره**) كان من ابناء المشايخ بها . ترجمه فى (بهش ٨ - ص ٣٩١) واورد شعره .

(**٥٤٦٩: ديوان فخر الدولة جيلانى**) وهو الميرعميد الدين . قال سنگلاخ . فى (امتحان ١: ١٧٣) انه رآى ديوانه بخط ملا معروف . وترجمه فى (تش - ص ١٦٢) .

(**٥٤٧٠: ديوان فخر الدين**) ترجمه كذلك معاصره فى (قرمج ٣ - ص ٢٥٤) واورد شعره .

١٠ (**٥٤٧١: ديوان فخر الدين بروجردى**) من المتأخرين . توجد عند ورائه ببروجرد .

(**ديوان فخر الدين**) ابن المتوج البحرانى فى المدايح و المراثى . مر بعنوان ابن المتوج .

(**٥٤٧٢: ديوان فخر الدين خوارزمى**) هو الوزير مبارك شاه بن الحسين . كان وزير السلطان غياث الدين بن سام الغورى الذى مات ٥١٩ وكان ملجأ ارباب الحاجات

١٥ وسلسلة آبائه من مشاهير الشيعة بخوارزم . وله شعر كثير واورد بعضه فى مجمع الفصحاء ج ١ ص ٣٧٤ .

(**٥٤٧٣: ديوان فخر الدين دهراجى**) وهو القاضى الفاضل الذى يضرب به المثل فى خراسان ترجمه فى (مع - ج ١ ص ٣٧٤) واورد شعره .

(**٥٤٧٤: ديوان فخر الدين دهلوى**) مرشد شاه نظام اوليا . ترجمه فى (مع ج ١ ص ٣٧٤)

٢٠ واورد شعره .

(**٥٤٧٥: ديوان فخر الدين الرازى**) محمد بن الحسن ولد فى ٥٤٤ ومات ٦٠٦ كذا ترجمه فى (تش - ص ٢١٦) وفى (مع - ج ١ ص ٣٧٤) واورد شعره وبعض رباعياته ومنها :

هفتاد و دو سال فكر كردم شب و روز معلومم شد كه هيچ معلوم نشد

اقول وهذا يخالف التاريخين فلاحظهما . ولعله [پنجاه و دو سال] باسقاط ايام صباه . وهو منسوب

٢٥ الى الجد فانه محمد بن ضياء الدين عمر بن الحسين بن حسن بن على التيمى الرازى المولد

والمتوفى بهراة . كان واعظا باللسانين وشاعرا بهما. ولكثرة شبهاته وتشكيكاته في الامور قيل له «امام المشككين» وترجمه في (بهش ١ - ص٣٢٢) وذكر اخراجه للمولى الرومي عن بلخ وذم المولوي له في شعره لذلك . هذا وقد اختلط بعض رباعياته مع رباعيات ابي سعيد ابي الخير كما في مقدمة طبع رباعيات ابي سعيد في ص٥٨ وقد راى سنگلاخ عدة اوراق من شعره بخط جعفر الهروي الخطاط فذكره في (امتحان - ١: ١٥٨) .

(**٥٤٧٦ : ديوان فخر الدين قلانسي اوشعره**) كان من الحكماء الفضلاء وصاحب التصانيف . اورد في (مع - ج١ - ص٣٧٧) بعض شعره نقلا عن تذكرة «عرفات العاشقين».

(**٥٤٧٧: ديوان فخر الدين مروزي اوشعره**) واسمه خالد بن ربيع المكي معاصر الحكيم انوري وصديقه ومراسله . ترجمه في (مع - ج١ - ص٣٧٦) وذكر ان تخلصه «خالد» واورد بعض شعره .

(**٥٤٧٨ : ديوان فخر الدين مسعود**) ابن بهمن . رآه سنگلاخ بخط محمد رضا صدر الكتاب فذكره في « امتحان الفضلاء - ج٢ ص٣٣٣» . وترجمه في (تش - ص١٨).

(**٥٤٧٩: ديوان فخر الدين هروي**) قال في (تش ص١٥٠) انه من شعراء السلطان سنجر وقال سنگلاخ في (امتحان ٢: ٧) انه راى ديوانه بخط أبي تراب الاصفهاني.

(**٥٤٨٠: ديوان فخر الذاكرين**) توجد له «فخر البكاء» نظماً في (الرضوية) .

(**ديوان فخر رازي**) راجع ديوان فخر الدين رازي .

(**ديوان فخر الزماني قزويني**) مر بعنوان « ديوان عزتي » و توجد له « طراز الاخبار » في مكتبة (جامعة طهران - ٣٢٩٥) في تطور الشعر الفارسي. وله « نوادر الحكايات» .

(**٥٤٨١: ديوان فخر الزمان قزويني اوشعره**) كان قاضي قزوين في عهد الشاه طهماسب الصفوي و كان ينهى نسبه الى الخواجه عبدالله الانصاري وهو الجدالامي لعزتي صاحب تذكرة «ميخانه» ترجمه واورد شعره بعد الاطراء في «ميخانه ٢ - ص ٤٩٩» .

(**٥٤٨٢: ديوان فخر شيرازي اوشعره**) و اسمه الحاج ميرزا علي بن الحاج رحيم ولد بشيراز ١٢٣٠ وهاجر الى مشهد خراسان. ترجمه واورد شعره في (فارسنامهٔ ناصري ٢: ١١٥ - ١١٤ و١٤٩) وقال في (عم - ٥٢٧) انه توفي ١٣٠٦ وهو والد محمد حسين

«همدم» والحاج ميرزا حسن المتخلص «حسن» وهذا هووالد «ضياءِ شيرازى» المذكور فى ص ٦٣٠ .

(**ديوان فخر عراقى**) مر بعنوان ديوان عراقى. فى ص ٧٠٩ وترجمه اقبال فى تاريخ مفصل ايران ـ ص ٥٣٨ و (دولت ـ ٤) و «مجالس العشاق ـ ص ١١٩» .

(**٥٤٨٣: ديوان فخر قزوينى اوشعره**) ترجمه معاصره سام ميرزا. فى (تس ٥ ص ١٦٩) واورد شعره .

(**٥٤٨٤: ديوان فخر الواعظين كاشانى**) وهو السيد احمد الواعظ المتخلص «خاورى» والمعروف بفخر الواعظين الكاشانى كان من اعضاء لجنة سرية اسست لمعارضة استقراض اتابك من الروس التزارية فى ١٣١٧ ومعه زميله السيد حسن حبل المتين والشيخ يحيى الكاشانى والشيخ عبدالعلى البيد گلى . فنفى الى كاشان وبعد الدستور طبع كتابه «محمود» فى ١٣٢٩ ونشر جريدة «ميزان» الفكاهية الانتقادية فى ١٣٢٩ ايضاً فى طهران وفى ١٣٣٧ نشر جريدة «ثريا» بكاشان ونظم مثنوى «زشت وزيبا» فى ١٥٠٠ بيت الموجود نسخته المكتوبة ١٣٣١ عند حسن نراقى الكاشانى بطهران كما ذكره فى مقالته فى «مجلة يغما لسنة ١٣ فى ذيحجة ١٣٧٩ ص ١٤٧» وذكره براون فى «تاريخ انقلاب ايران» وصدر الهاشمى فى «تاريخ جرايد» .

(**ديوان فخرى اصفهانى**) اوردشعره فى (گلشن ـ ص ٣١٣) ولعله فخرى گركانى.

(**٥٤٨٥ : ديوان فخرى ايروانى اوشعره**) واسمه عباس الملقب بالحاج ميرزا آقاسى بن مسلم الايروانى، معلم محمد شاه القاجار ووزيره فى مدة سلطنته. وجاور العراق اخيراً وبها توفى ١٢٦٥ ترجمه فى (دجا ـ ص ٢٩٤) واوردشعره فى (مع ـ ج ١ ص ٣٨٨) واوردشعره فى (پژمان ٨٩ و ٤٤٣) .

(**٥٤٨٦: ديوان فخرى بنارسى اوشعره**) و هو الشاعر الهندى . أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣١٢) .

(**٥٤٨٧: ديوان فخرى سبزوارى**) واسمه فخر الدين على المعروف بالصفى ابن المولى كمال الدين حسين بن على الشهير بالكاشفى الذى توفى ٩١٠ ترجمه سام ميرزا المولود ٩٢٣ فى كتاب التحفة الذى الفه ٩٥٧ فى تراجم شعراء عصره و ذكرانه توفى

فخر الدين هذا سنة تسع وتسعماة، ولامحالة سقطت مرتبة العشرات بينهما والالزم كون وفاته قبل زمان ولادة سام ميرزا ولهذا ليس الساقط لفظ العشرة ايضاً ، بل الساقط اما العشرون او الثلاثون اوالاربعون ، ولايكون الساقط الخمسين للزوم كون الوفاة بعد التاليف فظهر انه توفى اما في ٩٢٩ او ٩٣٩ او ٩٤٩ وذكر ايضاً ان له منظومة «محمود واياز» وقال فى (گلشن- ص٣١٣) انه كان يعظ بمسجد هرات .

(**٥٤٨٨: ديوان فخرى قاجار**) واسمه على قلى ميرزا اعتضاد السلطنة ابن فتحعليشاه المولود حدود ١٢٣٧ كما ترجمه فى (مع - ج ١ ص ٤١) واورد قرب مأتى بيت من قصايده ومثنوياته. وترجمه فى (المآثر - ص١٩٣) وذكر ان له تصانيف وانه توفى ليلة عاشورا ١٢٩٨ وكان له مكتبة انتقلت الى (سپهسالار).

(**٥٤٧٩: ديوان فخرى گرگانى**) واسمه فخر الدين اسعد الجرجانى . ولد بگركان وسافر الى اصفهان مع طغرل بيگ . وهناك شرع فى ٤٤٦ بنظم مثنوى « ويس ورامين» المترجمة من البهلوية بالفارسية[1] بامر من ابى الفتح مظفر ابن محمد حاكم اصفهان من طرف طغرل ، وذلك لان رجال الحكم كانوا يتكلمون بالفارسية الدرية ولايعلمون البهلوية التى كانت لغة عامة الناس فى جنوب ايران . وهى قصة غرامية بين ويس بنت ملك مرو وزوجة ويرو وبين رامين ابن اخيه و فى المنظومة مصطلاحات ادبية و نجومية و فلسفية وغيرها يظهر وقوف الناظم على علوم زمانه . وقد استظهر صادق هدايت تشيعه ، ويمدح فيها السلطان طغرل بيك والخواجه عماد الدين عميد الملك منصور الكندرى ، ومظفر بن محمد النيشابورى ، ولم يذكر تخلصه فى المنظومة وانما لقبه بالفخرى ، شمس الدين قيس الرازى فى «المعجم فى معايير اشعار العجم» وعنه اخذ اصحاب التراجم والتذاكر مثل (تش-ص١٥٥) و(مع ١: ٣٧٥) وقد راى سنگلاخ نسختين من ديوانه وذكرها فى «امتحان الفضلاء - ج١ ص١٢٢ وج٢ ص٨٩» وقد عده فى شاهد صادق من المتوفين

١- وبعد ١٥٠ سنة تقريباً من هذه الترجمة ، ترجم المنظومة هذه باللغة الگرجية ترجمه «سر گيس تموگولى» ثم ترجمها من الگرجية بالانجليزية السر اوليور واردراپ وطبعها فى ١٩١٤ م . هذا وقد ترجمه محرفا بالتركية الشاعر التركى « لامعى» المتوفى ٩٣٨ بامر السلطان سليمان.

سنة ٤٤٢ وهوغلط . وقد طبع «ويس ورامين» فى كلكتة بتصحيح الكاپيتان صاحب وطبع ثانيا بطهران بتصحيح مجتبى مينوى فى ١٣٥٤ و ثالثاً بها مع مقدمة و تعليقات مفصلة لمحمد جعفر محجوب ، و معها ترجمة مصطفى مقربى لمقالة مينورسكى ، وترجمة مقالة استاكلبرگ حول المنظومة هذه كلها فى ١٠٥ + ٥٠٢ ص .

(**٥٤٩٠: ديوان فخرى هروى**) مؤلف « لطائف نامه » اسمه سلطان محمد بن اميرى . وله ديوان غزليات سماه « بوستان خيال » و آخر سماه « تحفة الحبيب » لانه جمعه باسم الخواجه حبيب الله وزير خراسان . ترجمه فى مقدمة طبع « مجالس النفايس » (ص كح الى ص ل) قال سنگلاخ انه راى نسخة من « منتخب ديوان فخرى هروى » بخط محمد ابريشمى ، ونسخة من « ديوان فخر الدين هروى » بخط ابى تراب الاصفهانى وذكرهما فى « امتحان الفضلاء ج ١ ص ١١٤ وج ٢ ص ٧ » . وراجع ص ٢٦٢ الحاشية.

(**٥٤٩١: ديوان فداى أردستانى اوشعره**) وهو الميرزا سعيد الاصفهانى المسكن من اجلة السادة الحسينية باصفهان ومن احفاد حكيم الملك البانى لمدرسة نيماورد فى اصفهان . كان مقربا عند السلطان محمد شاه القاجار . ترجمه فى (مع ٢ ـ ص ٣٨٢) واورد نيفاً وعشرين بيتا من شعره . وكذا فى « المدايح المعتمدية » .

(**٥٤٩٢: ديوان فداى اصفهانى اوشعره**) ترجمه واورد شعره فى « المدايح المعتمدية »

(**ديوان فداى اصفهانى**) راجع فدائى اصفهانى .

(**٥٤٩٣: ديوان فدايى اردكانى اوشعره**) واسمه محمد . ترجمه آيتى فى (تش يز ـ ٣١٦) وقال سافر الى الهند فى ١٠٨٥ ! ورجع مليا واورد شعره .

(**٥٤٩٤: ديوان فدايى استرآبادى اوشعره**) وهو الميرعماد الدين محمد من سادات استرآباد . ترجمه واورد شعره فى (تش ـ ص ١٥٢) وفى (قزمج ٣ ـ ص ٢٦١) قال سافر الى الحجاز مع والده ورجعا . وفى (لط ٣ ـ ص ٨٧) نسبه الى تبريز .

(**ديوان فدايى اصفهانى**) هو التخلص السابق لمنير الاصفهانى فليراجع اليه .

(**٥٤٩٥: ديوان فدايى ايروانى اوشعره**) أورد مديحه لناصر الدين شاه فى مجموعة الشيخ هلال الخويى ابن اسماعيل المعاصر الموجود عند الشيخ محمد على اليعقوبى فى النجف .

(**۵۴۹۶: دیوان فدایی بیرجندی**) و هو المیرزا محمد حسین ساکن بیرجند ومنشی دارالحکومة بها ودیوانه فی الفی بیت ومات بالغور فی ۱۳۴۰. ترجمه واورد شعره الآیتی فی (تاریخ قاین-ص۲۳۲) .

(**۵۴۹۷: دیوان فدایی تبریزی**) من اولاد الاکابر وله اشعار حسنة. ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس ۵-ص۱۶۹) واورد بعض شعره .

(**دیوان فدایی تبریزی**) من السادة الصحیحی النسب بها . ترجمه فی (مجن۳-ص۸۷ و۲۶۱) راجع دیوان فدایی استراباد .

(**۵۴۹۸: دیوان فدایی طهرانی اوشعره**) واسمه محمود بیگ من ایل تکلو . لبس لباس الفقر وهاجر وسکن اصفهان عند اغورلوخان . اورد شعره النصر آبادی فی (نر۹-ص۴۰۵) وقال مات فی هذه السنة وعنه اخذ فی (گلشن- ص۳۱۲) و(تغ- ص۱۰۰)

(**دیوان فدایی شیرازی**) کما فی (تغ- ص۱۰۰) راجع فدایی لاهجی .

(**۵۴۹۹ : دیوان فدایی کرمانی اوشعره**) کان ماهراً فی النظم والنثر وکان یسکن یزد . ترجمه آذر فی (تش- ص۴۰۷) فی معاصریه وآیتی فی (تش یز-ص۳۷۶).

(**۵۵۰۰: دیوان فدایی لاهجی اوشعره**) وهو الشیخ احمد بن شمس الدین محمد اللاهیجی النوربخشی . ولد بشیراز و نشأ بها . و ارسله الشاه اسماعیل سفیراً الی السلطان محمد الشیبانی ، وله مباحثات ومناظرات مع رجاله وبعد الرجوع اکرمه الشاه ، وتاب فی آخر عمره عن المناهی وسکن شیراز . ترجمه فی (تس۴-۶۷) و(تش- ص۱۶۳) و(تغ- ص ۱۰۰) بعنوان فدایی انه مات ۶۷۷ و فی (بهش۲- ص ۳۸۳) بعنوان شیخ زاده و لعله المذکور فی (مجتس۶- ص۱۶۴) کما ذکرناه فی ص۵۶۳ .

(**۵۵۰۱: دیوان فدایی مشهدی اوشعره**) واسمه المیرزا علی . ترجمه واورد شعره فی «مطلع الشمس - ج۲ ص۴۳۹» .

(**۵۵۰۲: دیوان فدایی نیشابوری اوشعره**) قال فی (نتایج -ص۷۱۸) انه کان یسکن یزد ، ثم أورد شعره .

(**۵۵۰۳: دیوان فدایی هندی**) لنصرالله خان . فی مجلدین ؛ الاول غزلیاته والثانی قصایده . طبع بمبئی فی ۱۸۹۲م = ۱۳۱۰ فی ۳۳۶ + ۴۰۰ ص .

(**٥٥٠٤: ديوان فدايى يزدى**)واسمه السيد يحيى بن الميرزا محمدعلى وامق بن السيد محمدباقر الطباطبائى من طرف الام اليزدى المتوفى ١٣٥٥ كتب بخطه «تذكرهٔ ميكده» من تأليف والده وقدارسله ابوه اليه قبل موته بشهرين ، فتم استنساخه بخط السيد يحيى فى ١٢٦٢ والنسخة موجودة نقل عنها السيد ريحان الله «فى آينهٔ دانشوران - ص ٤٧» قال وترجم وامق نفسه فى ميكده وتوفى السيد يحيى الفدايى بالوباء ١٢٨٢.

(**ديوان فدوى تبريزى**) راجع فدوى زنوزى .

(**٥٥٠٥: ديوان فدوى خراسانى اوشعره**) وهو محمد حسين . ترجمه واورد شعره فى (گلشن - ص ٣١٤).

(**٥٥٠٦: ديوان فدوى زنوزى**) الخويى قال فى (دجا - ص ٢٩٥) ان اسمه المولى مهر على العالم الفاضل الشاعر بالفارسية والعربية والتركية والمتوفى اواخر عصر السلطان محمدشاه القاجار . وله قصيدة فى مدح الامير نظمها قبل ١٢٥٨ فانه يوجد نسخة منها بخط الميرزا شفيع الخطاط التبريزى فى هذا التاريخ فى مكتبة سپهسالار وطبعت القصيدة ضمن بعض كتب الادب واورد مطلع القصيدة:

ها على بشر كيف بشر ربه فيه تجلى و ظهر

وكان معلم نادر ميرزا بن بديع الزمان بن محمدعلى دولتشاه مؤلف تاريخ تبريز . ومات عن ثمانين سنة . وترجمه فى « ريحانة الادب» و« مجلة يادگار - العدد ٥ ص ٧ » .

(**٥٥٠٧: ديوان فراتيزدى**) اسمه عباس بن محمد كاظم . يسكن بطهران وهو ابن اخت المضطر اليزدى . ترجمه آيتى فى (تش يز - ص ٣٣١) واورد شعره . ولد ١٢٧٣ ش . ونشاء باصفهان . وطبع ديوانه بطهران فى ١٣٢٣ ش . فى ٢١٦ ص. ترجمه فى « كنگرهٔ نويسندگان - ص ٨١» . وكان من اعضاء انجمن دانشكده كما فى دانشنامه لالفت .

(**٥٥٠٨: ديوان فراتى تبريزى**)اسمه حافظ چرگر (المغنى) ترجمه فى (دجا - ص ١٠٣) واورد شعره . وفى (تس ٤ - ص ٨٤) سماه چركين تبريزى .

(**٥٥٠٩: ديوان ملافراقى جوينى اوشعره**) ترجمه فى (مجتس ٦ - ص ١٦٨) واورد شعره .

(**٥٥١٠: ديوان فراقى سمرقندى اوشعره**) وهو الخواجه القاضى أبوالبركة قاضى

سمرقند . اوردشعره في (بهش ٢ - ص ٣٨٠) بعدترجمة ولده الخواجه ايوب بن ابى البركة وكذافى (نتايج - ص ٥٤٠) و (گلشن - ص ٣١٤) .

(**٥٥١١: ديوان فراقي طالقانى اوشعره**) ترجمه الصادقى فى (خص ٨ - ص ٣١١) وقال انه حافظ للقرآن وله صوت حسن. وذكر بعض شعره الاخلاقى .

(**ديوان فراهانى**) راجع ابالحسن الفراهانى فى ص ٤٠ وجاء شعره فى «مسرت - ص ٤٩٨»

(**ديوان فراهانى**) مربعنوان اديب الممالك فراهانى .

(**ديوان فراهى**) للمولى برخوردار بن محمود التركمانى الشاعر المتخلص «ممتاز» الفراهى من شعراء اواخر القرن الحاديعشر . ياتى بتخلصه. واكثرمن ايراد شعره فى كتابه «محبوب القلوب» .

(**٥٥١٢: ديوان فراهى**) هو ابو نصر بدرالدين مسعود (اومحموداومحمد) ابن ابى بكر بن الحسين بن جعفر السنجرى الفراهى الاديبى السيستانى المتوفى ٦٤٠ كما فى كشف الظنون وقبره بقرية «رج» من نواحى «فره» . له «نظم الجامع الصغير» لمحمدبن الحسن الشيبانى (١٣٥-١٨٩) نظمها فى ٦١٧ وسماه «لمعة البدر» وقد شرح المنظومة هذه محمد بن عبدالرحمان الخجندى وسماه «ضوء اللمعة» . ولهايضاً «نصاب الصبيان» منظومة فى اللغة العربية بالفارسية فى مأتى بيت فسرفيها ١٢٢٢ كلمة عربية وهو اقدم منظومة فى هذا الموضوع . وله شروح تزيد على العشرين و قد تبعه فى نظم مثله اكثر من خمسين شاعراً كما فصل فى « فرهنگنامدهاى عربى بفارسى - ص ٨٤ - ١٢١» ،

(**٥٥١٣: ديوان الشيخ فرج آل عمران القطيفى**) هوالشيخ فرج بن الحسن ابن احمدبن الحسين بن الشيخ محمد على بن الشيخ محمد بن الشيخ عبدالله بن فرج بن عبدالله بن عمران المولود (٢ شوال ١٣٢١) فيه الاراجيز الكثيرة منها «الجوهرة» فى اصول الدين . و « منهج السلامة » فى بعض الواجبات و المستحبات والكبائر و « تحفة الابرار» و «مفتاح الفرج » و « الدرة اليتيمة » . وله قصائدطبع منهاتأبينية السيدماجد. و طبعت اخيرا ارجوزته فى اصول الفقه الموسومة « مرشد العقول» فى النجف

فی١٣٦٩ فی ٤٩ ص .

(**٥٥١٤: ديوان فرج البحرانی**) لابی الفتح ابن المبارك البحرانی ٠رأيت نسخته عند السيد مجيدبن محمودالحكيم فی النجف ، فيهامدايح الامير ع ٠ وتخلصه فيها « فرج » .

(**٥٥١٥: ديوان الشيخ فرج الله**) ابن محمد بن درويش الحويزی الدارابجردی المعاصر للشيخ الحر ٠ترجمه فی الامل وذكران ديوانه كبير وقال فی (السلافة ـ ص١٩٢) رأيته وكان فوق السبعين وترجمه فی (سرو ـ ص٤٩) و « نجوم السماء ـ ص١٤٧ » و « الريحانة » . و « گلشن ـ ص٣١٤ » . و « نتايج ـ ص٥٤٢ » . وقال فی « تش ـ ص٢٦٣ » انه ذهب الی حيدر آباد دكن ثم اورد شعره . ونقل عن ديوانه فی (نر٩ ـ ص٣٣٤) ونسبه الی تستر وفی (تغ ص١٠٠) انه مات ١١٠٠ .

(**ديوان فرج الله طرفه**) مربعنوان طرفه فی ص ٦٤٨ وقد طبع ديوانه بطهران فی المطبعة الاسلامية .

(**٥٥١٦: ديوان فرح لاهوری اوشعره**) اوردشعره فی (گلشن ـ ص٣١٤) .

(**٥٥١٧: ديوان فرخ تبريزی**) اسمه ميرزا علی بابا معاصر الميرزا حسن الزنوزی مؤلف « رياض الجنة » ترجمه فيه واورد بعض شعره ، ونقله (دجا ـ ص ٢٩٥) ولعله صاحب « جمشيد وخورشيد » المذكور فی ج٥ ص١٣٣ .

(**٥٥١٨: ديوان فرخاری اوشعره**) من شعراء فرغانه . اوردشعره فی (لت ـ ١) و (تش ـ ص ٣٤٤) .

(**٥٥١٩: ديوان فرخ حسين لاهوری**) اطری ديوانه و مدايحه لفرخ سير فی (حسينی ـ ص ٢٥٤) .

(**٥٥٢٠: ديوان فرخزاد**) واسمها فروغ فرخ زاد من الشاعرات المعاصرات ٠ طبع لها منظومات مستقلة بعناوين « عصيان » فی ١٣٤ ص ٠فی١٣٧٧ و « زيباترين اشعار » جمعها السيدهادی الحائری وطبعها فی٩٦ص ٠فی١٣٧٣ و « أسير » طبع ثانيا فی١٣٧٤ فی١٦٨ص . وطبع احوالها فی مجلة اميدايران العدد ٥٣ .

(**٥٥٢١: ديوان فرخزند اوشعره**) ترجمه فی (مع ـ ج٢ ص ٣٨٢) و ذكر ان اسمه محمد حسنخان بن عليمرادخان زند . و ذكر بعض اقاربه و جملة من اشعاره قرب

عشرين بيتا ، وقال انه استشهد فى ١٣٣٧ وذكر ايضاً فى «الريحانة» .

(**٥٥٢٢: ديوان فرخ قاجار**) و هو فريدون ميرزا ابن الشاهزاده نايب السلطنة عباس ميرزا ابن السلطان فتحعليشاه القاجار. ترجمه فى (مع - ج١-ص٤٤) و ذكر خدماته ومناصبه واورد قرب مائة بيت من قصايده ، وقال انه كان ينظم المثنويات ، وعنه اخذ فى «تذكرة علوى- ص١٨» و(انجمن٣) .

(**٥٥٢٣: ديوان فرخندة ساوجى**) للسيدة فرخنده الساوجية بنت محمد كاظم خان وزوجة سيف لشكر الخلج الساوجى ، ولدت فى قرية عبدالله آباد بساوه وعميت بصرها اخيراً . طبع ديوانها فى١٣٤٧فى٩٦ص مع مقدمة لافخم السادات سلطانى خريجة دار المعلمات بطهران فى احوال الشاعرة . وقد ذكرناها فى ص ٤٢٥ مع زيادة كلمة «هندى» غلطاً فليصحح . و جاء ترجمتها فى « ازرابعه تا پروين - ص ١٧٩- ١٨٣» و ذكر لها «ساقينامه» . و« گل وبلبل» و«غديرية» .

(**٥٥٢٤: ديوان مولانا فرخى**) الاسطنبولى النزول ،مدح السلطان سليمان خان بن السلطان سليم بن بايزيد الذى جلس بعد موت ابيه فى٩٢٦ الى ان توفى ٩٧٤ بقصيدة فى جميع مصاريعها تاريخ ، فالمصراع الأول من كل بيت تاريخ لجلوسه والمصراع الثانى تاريخ لفتح بلغراد. اورد ترجمته وشعره فى(بهش٢- ص٤٠٤).

(**ديوان فرخى اصفهانى**) راجع فروغ اصفهانى .

(**٥٥٢٥: ديوان فرخى سيستانى**) و هو الحكيم ابوالحسن على بن جولوغ (قلوغ) السنجرى المتوفى ٤٢٩ كمافى «شاهدصادق» و(مع١- ص ٤٣٩) وقال عبدالرسولى انه مات ٤٧٠ وهوغلط ،كان فلاحاً ترك الزراعة لفقره ومدح اباالمظفر الچغانى ثم تقرب عندالسلطان محمود الغزنوى . وقال الوطواط فى مقدمة «حدائق السحر» ان فرخى هو مؤلف «ترجمان البلاغة» المذكور فى (٤ : ٧٢) و هوغلط[1] . طبع له «زبدة نخبة ديوان» بطهران فى١٣٠١ وديوانه فى ١٣٠٢ و بتصحيح و مقدمة عبدالرسولى بطهران فى١٣١١ش.فى٩٥٦٤ بيت فى٤٤٨ص . وبلاهور بلاتاريخ وفى بمبئى١٩٤٢ م . و «اشعار

١- فان« ترجمان البلاغة» تاليف محمدبن عمر الرادويانى. طبع باستانبول ١٩٤٩ م . بتصحيح و تقدمة احمد آتش .

گزیدهٔ فرخی » بطهران ۱۳۱۹ش . و بتصحیح محمد دبیرسیاقی بطهران ۱۳۳۸ ش . وترجم احواله فی (تش ـ ص۸۱) و(لت ـ ۱) وقالوا ان دیوانه یزید علی اثنی عشر الف بیت واورد وامنها فی ذیل ترجمته مایقرب من الف بیت . منها فی مدح حاکم بلخ وفیه قوله :

افسر زرین فرستد آفتاب از بهر تو
آنچنان کز آسمان ایزد علی را ذوالفقار

وترجمه فی (خز ـ ص۳٦۷) و ذکر ان صلته من هذه القصیدة اثنان و اربعون رأسا من جیاد الخیل، واورد من القصیدة بیتین احدهما ماذکرناه .

(**۵۵۲٦: دیوان مولانا فرخی شروانی**) کان مداح السلطان منوچهر بن قابوس بن وشمگیر بن زیار الذی توفی ٤۲۰ وله اشعار حسنة کما ذکره فی تاریخ گزیده ونقل عنه فی (دجا ـ ص۲۹٦) وترجمه فی (بهش ۱ ـ ص۳٤۵) بعد ترجمة الفردوسی .

(**۵۵۲۷: دیوان فرخی یزدی**) واسمه المیرزا ابوالحسن ولقبه «تاج الشعراء» ویقال له المیرزا فرخ . طبع دیوانه بطهران .

(**۵۵۲۸: دیوان فرخی یزدی**) وهو محمد بن ابراهیم الیزدی من شعراء الحریة والدستور بایران وکان من اعضاء الحزب الدیمقراطی . ولد فی ۱۳۰۰ کما فی (تش یز ـ ص۳۱٦) أوفی ۱۳۰٦ کما فی مقدمة دیوانه طبعة ۱۳٦۰ . وامرضیغم الدولة القشقائی حاکم یزد فخیط فمه ولکنه نجی من الموت وقتل فی سجن قصر قاجار فی ۱۳۵۸ بطهران . طبع دیوانه فی ۵۹ ص . فی ۱۳٦۰ مع مقدمة کتبها ر . ج . ن . اخذه من احسان الله طبری وطبعه حسین مکی فی ۱۳۸ ص . فی ۱۳۳۳ش .

(**۵۵۲۹: دیوان فردبلگرامی أوشعره**) وهو السید اسدالله ابن اخ السید غلام مصطفی وسبط السید لطف الله . ولد فی ۱۱۱٤ وتوفی ۱۱٤۹ ترجمه فی (سرو ـ ص ۳۳٦) و(نتایج ـ ص۵٤٦) و(مسرت ـ ص۲۲۱) و(حسینی ـ ص۲۵٤).

(**۵۵۳۰: دیوان فردوسی شیرازی**) هو السید ابوالحسن متولی بعض البقاع بشیراز صاحبه بهابرهة مؤلف مجمع الفصحاء وترجمه فی (مع ۲ ـ ۳۸۲) و قال انه توفی شابا واورد بعض شعره و کذا فی (فارسنامه ۲ : ۱٤۹) و « طرائق الحقائق ـ ۳ : ۱٤۸ » و(انجمن ٤).

(**٥٥٣١ : ديوان فردوسى طوسى**) هو ابو القاسم حسن بن اسحاق بن شرفشاه بن منصور . ترجمه فى (مع ١ - ٣٨٢) و ذكر نظمه للشاهنامه وموته قبل وصول صلته فى ٤٦١ واورد مايقرب من الفى بيت من شعره الغير المدرج فى الشاهنامه . اولها قوله :

شهى كه چون بدو انگشت در زخيبر كند بر آمد از پى اسلام صد هزار انگشت
على عالى اعلى كه دست قدرت او هزار اره زده در چشم روزگار انگشت

وترجمه القزوينى فى (بهش ١ - ص ٣٤٣) وقال هو « سلطان الشعراء » وشاهنامه شاهد سلطنته وذكر قصة خلف السلطان محمود وعده وهجاء الفردوسى له على التفصيل المذكور فى التواريخ . وترجمه فى « خزانهٔ عامره » وذكر انه توفى على رواية سنة احدى عشر واربعمأة وعلى رواية اخرى سنة ست عشر واربعماة واظن ان هذا كان مذكورا فى مجمع الفصحاء لكن قدمت العشرة على الستة فى الطبع فصارت ٤٦١ وترجم فى (لت - ١) و (لس - ص ٣٨٧) و (خيال - ص ٢٥) و (تش - ص ٨٦) و (حسينى - ص ٢٤٤) وقد ذكرنا فى (٧ : ٢٦١) انتساب الخمسة و « يوسف زليخا » اليه وذكرنا بطلانه و الناظم له هو شمسى عراقى كما سنذكره فى « ديوان قاضى أنوى » . واستظهر العروضى فى الحكاية ٩ المقالة ٢ من « چهار مقالة » تشيع الفردوسى وتبعه نلدكه فى « حماسهٔ ملى ايران » ص ٦٦ من ترجمة بزرگ علوى طبعة طهران . وللشاهنامة اربع مقدمات قديمة ومتوسطتان وجديدة . فالقديمة هى مايعرف بمقدمة « شاهنامهٔ ابو منصورى » لانها كانت مقدمة لشاهنامة الفت سنة ٣٤٦ باسم ابى منصور عبد الرزاق حاكم طوس المقتول ٣٥١ وذكرها ابو ريحان البيرونى فى الاثار الباقية ص ٣٧ و ١١٦ كما حققها محمد القزوينى فى « بيست مقاله - ج ٢ ص ٥ - ٩٠ » . اولها [سپاس وآفرين خدايرا كه اين جهان و آن جهان را آفريد ومابندگان را پاداش ...] والثانية كتبت فى القرن السابع . والثالثة كتبت فى القرن الثامن و هى مأخوذة من الاولى مصحفاً . والرابعة الجديدة التى امر بتحريرها بايسنقر بن شاهرخ بن تيمور فى ٨٢٩ بعد تصحيح نسخة من الشاهنامه . اولها [افتتاح سخن آن به كه كنند اهل كمال . . . مالك الملكى كه در تدبير ملك و ملكوت . اما بعد در اين ايام كه تاريخ هجرت به ٨٢٩ رسيده ...] و ترجم الشاهنامة بالعربية نثراً البندارى قوام الدين فتح بن على بن محمد الاصفهانى فى (٦٢٠ - ٦٢٤) ثم عباس اقدام الخليلى صاحب جريدة « اقدام » الطهرانية

بالعربية نظماً. وترجم باللغات الاروبية كثيراً؛ جمع فهرسها فى ذيل ترجمة موهل بالافرنسية وفى ذيل مقالة نولدكه الالمانى. وذكر بعضها سعيد النفيسى فى مجلة « مهر - السنة الثانية - ص ٤٧١ » وقال انه ترجم الشاهنامة هاكمان باللاتينية فى ١٨٠١م . و النبورگ بالافرنسية، وجيمس آتكين سن بالانگليزية فى ١٨١٤م. واستفان وستن الانگليزى فى ١٨١٥م و گورس بالالمانية فى ١٨٢٠ م . و توله رابرستن بالانگليزية فى ١٨٣١ م . وولرس الالمانى باللاتينية فى ١٨٣٣م . وفردريش اوكرت بالالمانية فى ١٨٣٧م . وژول موهل بالافرنسية فى ١٨٣٨ م . وهاليستن باللاتينية فى ١٨٣٩م . وويس فن استار كنفلس بالالمانية فى ١٨٤٠م . وفن شاك بالالمانية فى ١٨٥١م . وهلن زيمرن بالانگليزية فى ١٨٨٢م . وپتزى بالايطالية فى ١٨٨٨م. و ساكالف بالروسية فى ١٩٠٥م . وآرتور ژرژوارنر مع ادمون وارنر بالانگليزية فى ١٩٠٥ م . و ويلموت بكستون بالانگليزية فى ١٩٠٧م. والكساندر راجرز بالانگليزية فى ١٩٠٧م . وويليام استيگاند بالانگليزية فى ١٩٠٧م. و والاس گاندى بالانگليزية فى ١٩١٢ م . واسيگمان بالالمانية فى ١٩١٩ م . و ژرژ لچنيسكى بالالمانية فى ١٩٢٠ م . و ورنر يانسن بالالمانية فى ١٩٢٢ م . و رادوانتال بالمجرية و آرتور كريستن سن بالدنمركية فى ١٩٣١م . واكل اريك هرملين بالسويدية فى ١٩٣١م . وژوزف اربلى بالروسية فى ١٩٣٤م . هذا وقد لخص الشاهنامه مسعود سعد سلمان الشاعر فى القرن الخامس. ثم لخصه فى عصرنا محمد على فروغى وطبعه فى ١٣١٣ش. ولحسن معرفت « خلاصهٔ شاهنامه » طبع فى ٢٥٧ص . وقد طبع الشاهنامة بتصحيح عباس اقبال فى ٣٢٥٠ص . فى ١٣١٣ ش . و بتصحيح مكتبة خاور فى ٢٥٦٠ص . وقدم اديب الممالك الفراهانى المذكور فى ص ٦٦ للشاهنامة مقدمة طبعت فى ١٣٣٣ وعلق عليه اگوستوس ولرس فى استراسبرگ فى ١٨٧٧م و كذا المستر ماكان فى كلكته ١٨٢٩م . وعباس اقبال بطهران ١٣٥٣ ودبير سياقى بها ١٣٧٦. ويطبع الان الشاهنامة بنظر الدكتور مهدى بيانى . و لهار مست « سپهبد فردوسى » و للدكتور مهدى حميدى الشيرازى « شاهكارهاى فردوسى ». طبع فى ٧٠٠ص. وذكرنا فى ج ١٢ ص ١٤١ « سپاسنامهٔ فردوسى ». وخصص مجلة مهر عددان من سنتها الثانية بالمهرجان الألفى للفردوسى وسماه « فردوسى نامه » هذا وقد أقام الحكومة الايرانية مهرجاناً بمناسبة مرور الف عام من مولد الشاعر الحماسى فردوسى

فی ١٣١٣ش. اشترك فی المهرجان العلماء والكتاب من اكثر الشعوب الشرقية والغربية. و بهذه المناسبة طبع وزارة المعارف الايرانية كتاباً باسم «هزارهٔ فردوسی» فيها مقالات مفيدة.

(**ديوان فردوسی**) مر بعنوان علی اكبر فردوسی فی ص ٧٥٠.

(**٥٥٣٢، ديوان فردی اردبيلی اوشعره**) هاجر الی شيراز لتحصيل العلوم فی ٩٨٩ عابراً من كاشان. ترجمه فی (دجا ـ ص ٢٩٦) واورد بعض شعره نقلاً عن كتاب «خلاصة الاشعار».

(**٥٥٣٣: ديوان فردی تبريزی اوشعره**) ترجمه معاصره سام ميرزا واورد شعره فی (تس ٥ ـ ص ١٤٢) وذكر انه العلاقبندی واخيراً صار مجذوباً تاركاً للعلائق حتی اللباس،

(**٥٥٣٤: ديوان فردی تربتی**) كان معاصر الشاه عباس الاول، وتتبع ديوان حافظ و «مخزن الاسرار» للنظامی. كذا فی (گلشن ـ ص ٣١٥).

(**٥٥٣٥: ديوان فردی زند اوشعره**) اسمه صفر بيك السياح القلندر الشيرازی. ترجمه معاصره فی (مع ـ ج ٢ ـ ص ٣٨٢) واورد بعض شعره و كذا فی (انجمن ـ ٤).

(**٥٥٣٦: ديوان فردی شيرازی**) ترجمه معاصره سام ميرزا فی (تس ٥ ـ ص ١٥٣) واورد شعره. هو غير الاردبيلی المهاجر الی شيراز فی ٩٨٩ لان سام ميرزا الف التحفة فی ٩٥٧ وتوفی ٩٨٣ وهاجر الاردبيلی بعد هذا التاريخ بستة سنين.

(**٥٥٣٧: ديوان فرزاد**) لمسعود بن حبيب الله. طبع باسم «كوه تنهائی» بطهران.

(**٥٥٣٨: ديوان فرزدق يمنی اوشعره**) كان معاصراً للحكيم الخاقانی. ترجمه فی (مع ١ : ٣٨٠) نقلاً عن تذكرة تقی الدين الاوحدی واورد قصيدته النونية وتخلصه فی قوله:

غباری هست اگر باقی ادب كن بندهٔ خود را
زتو تيغ از فرزدق سر، زتو حكم از فرزدق جان

(**٥٧٣٩ : ديوان الفرزدق**) هو ابو فراس همام بن غالب بن صعصعة الدارمی التميمی المولود سنة ٣٨ والمتوفی بالبصرة سنة عشر وماة و مات بعده باربعين يوماً مصاحبه ومهاجيه جرير بن عطية بن حذيفة الخطفی املاه ابو عبدالله محمد بن زياد المعروف بابن الاعرابی والمتوفی ٢٣١ علی محمد بن حبيب البغدادی الذی توفی ٢٤٥ وطبع علی الحروف فی پاريس فی مجلدين سنة ١٨٧٠م-١٨٧٥م. وطبع بالوهبية فی القاهرة ١٢٩٣

وذكر بعض خصوصياته في معجم المطبوعات . ص ١٤٤٤ و نسخة مخطوطة منه مشتملة على مايقرب من اربعماة بيت عند السيد جلال المحدث الارومي نزيل طهران . وعده ابن شهر آشوب في (المعالم ـ ص ١٣٩) من أصحاب الأيمة .

(**٥٥٤٠ : ديوان فرساد يزدى اوشعره**) كان رئيس انجمن ادبي بها . و اسمه محمود ابن الشيخ علي اصغر مجد العلماء . اطراه آيتي في (تش يز ـ ص ٣١٧) واورد بعض شعره .

(**٥٥٤١ : ديوان فرشته استرآبادى اوشعره**) وهو محمد قاسم هندوشاه . ترجمه في (تغ ـ ص ١٠٠) وعده من شعراء عهد ابراهيم عادل شاه في دكن .

(**٥٥٤٢ : ديوان فرصت اوشعره**) و اسمه محمد بيك من امراء الدولة الصفوية . قال النصر آبادي في (نر ٢ ـ ص ٤٨) انه مات قبل تأليفه باربع سنوات ثم اطرى شعره وشجاعته في الحرب و كذا في (تش ـ ص ١٨) .

(**٥٥٤٣ : ديوان فرصت سبزوارى اوشعره**) و اسمه الميرزا رجبعلي بن الميرزا رخصت الشاعر السبزواري . كتب بخطه ديوان الحكيم السبزواري المتخلص «أسرار» وفرغ من الكتابة ١٢٨٧ والنسخة عند السيد محمد حسن بن السيد مهدي بن ابراهيم السبزواري .

(**٥٥٤٤ : ديوان فرصت شيرازى**) للميرزا محمد نصير بن جعفر بهجت الحسيني مؤلف «آثار عجم» المذكور في (ج ١ ص ٨) وقد توفي . في عاشر صفر ١٣٣٩ وترجمته المفصلة في « مجلة ارمغان » ج ٢ العدد ٨ و ٩ ص ٤٢ وديوانه فارسي طبع في بمبئي في ٥٥٤ ص في ١٣٣٤ وسماه «بستان» وذكر ابراهيم ساكت في مقدمته سائر تصانيفه وذكر في « آثار عجم » فهرس بعض مافيه من اشعاره . وطبع له مثنوي «غديرية» بطهران ١٣٢٥ في ١٥ ص . على الحجر مع مقدمة ذكاء الملك فروغي محمد حسين . ومر له «اشكال الميزان» في ج ٢ ص ١١٢ ومر والده بهجت في ص ١٤٧ وترجمه ايزد گشسب في «نامهٔ سخنوران ـ ص ١٢٦ » و «ريحانة الادب» و «سخنوران نامي معاصر ـ ٢ : ٢٠٤».

(**ديوان فرقتى انجدانى**) راجع فرقتي كاشاني .

(**ديوان فرقتى جوشقانى**) راجع فرقتي كاشاني .

(**٥٥٤٥ : ديوان فرقتى كاشانى**) و هو الميرزا ابو تراب بيگ بن الخواجه ميرزا علي

الانجدانی او الجوشقانی الکاشانی . قال فی «میخانه ـ ص٣٢٢» ولد والده بانجدان ـ انگدان ـ بین قم و کاشان ، وصار وزیر ولیجان بن محمد ترکمان موصلوحاکم کاشان من قبل السلطان محمد الصفوی (٩٨٥ ـ ٩٩٥) ، وولد فرقتی بقزوین ، وقال غیره من اصحاب التذاکر ان مولده جوشقان اوانجدان و مات والده بکاشان وهو شاب ، فسافر الی خراسان وصاحب بها « فصیحی » ثم رجع . قال فی «میخانه» سمعت بلاهور انه مات ١٠٢٦ باصفهان وفی (تغ ـ ص١٠١) ١٠٢٧ ترجمه فی « سرو ـ ص٣٧ » وفهرس ریو و(خص٨ـ ص٢٢٥) و(نتایج ـص٥٣٧) و(تش ـ ٢٣٤) و(گلشن ـ ص١٠) وریحانة الادب وحواشی میخانه عن مخزن الغرایب ومنتخب الاشعار وغیره . واوردله ترجیع بند «ساقینامه» وفی (سرو ـ ص٣٧) انه اخذ تخلصه من صادقی کتابدار . وفی (تغ ـ ص١٠١) انه کان یتخلص اولا کامی وديوانه فی الف بیت .

(**٥٥٤٦: دیوان فرقدی خراسانی اوشعره**) من شعراء آل سلجوق . واسمه الحکیم محمد بن عمر کما ذکر فی (ج١ ص٣٨٠) واورد قرب خمسین بیتا من شعره وذکره فی « نقض مثالب الروافض ـ ص٢٥٢ » .

(**٥٥٤٧: دیوان فرقی هروی اوشعره**) قال الصادقی فی (خص ٨ـ ص ٢٩٤) ان له محسنات کثیرة واورد بعض شعره . وعنه فی (سرخوش ـ ص٨٨) و(گلشن ـ ص٣١٥) .

(**٥٥٤٨: دیوان فروتن کرمانی**) و اسمه عباس . ولد بکرمان ١٣٤٣ و هاجر الی طهران . وله « فلاسفهٔ بزرگ یونان» و«تجزیهٔ افغانستان» و « گیتار » فی ١٠٠ ص .

(**٥٥٤٩: دیوان فروغ اصفهانی أوشعره**) واسمه المیرزا محمد علی کانت بینه وبین فروغ التبریزی مطارحات شعریة ذکره فی (دجا ـ ص٢٩٦) ولم یذکر ماخذ کلامه وجاء شعره فی (مسرت ـ ص٣١٥) . وفی (تغ ـ ص١٠١) انه ولد ١١٠٠ .

(**٥٥٥٠: دیوان فروغ اصفهانی**) واسمه المیرزا مهدی فروغ الدین الاصفهانی ابن المیرزا محمد باقر المتخلص « بهجت » المذکور فی ص١٤٦ـ ١٤٧ ولد بتبریز ١٢٢٣ وکان ملازم فریدون میرزا ابن نائب السلطنة المتخلص « فرخ » و لذلک کان یعرف «فروغ فرخی» کما فی (مع ٢ـ ٣٩٦) و (المآثر ـ ص ٢٠٦) و «المدایح المعتمدیة » ومرله «تذکرة الشباب» وله «تقصارة النحور» وتقصارة الصدور» ومنظومة «فرخ کلام»

فی ١١٠٠ بیت ، نظمه باسم فریدون میرزا . توجد نسخته عند (الملك ـ ١٢٧) وله «فروغستان» الفه ١٢٥٨ فی ثلاث دفاتر . وله «صحائف العالم» او «ریاض الصفا فی مشاهیر الرجال والنسا» الذی قد یسمیه «مرآت الحق» توجد نسخة منه فی (جامعة طهران ١٢٨) کما فی فهرسها ٢: ٥٨٤ وفی نسخة محمد وجدانی بطهران سماه «صحائف العلوم» وتوجد دیوان فروغ هذا عند وجدانی المذکور فی ثلاثة آلاف بیت .

(**٥٥٥١: دیوان فروغ اصفهانی اوشعره**) وهو المیرزا محمد المنجم من اقرباء المیر محمد حسین المنجم باشی لفتحعلیشاه . مهر فی الخط النستعلیق وذهب الی اصفهان ومدح منوچهرخان فذکره فی «المدایح المعتمدیة».

(**٥٥٥٢: دیوان فروغ اصفهانی اوشعره**) و اسمه جلال برجیس ابن ابی طالب برجیس المعلم بثانویات اصفهان . ترجمه واورد شعره فی (شعرای معاصر اصفهان ـ ص ٣٥٥).

(**٥٥٥٣: دیوان فروغ بیرجندی اوشعره**) و اسمه الحاج محمد حسین الواعظ الخطاط هاجر الی اصفهان و رجع الی وطنه بیرجند . اورد شعره و ترجمه آیتی فی (بهارستان ـ ص ٣١٤).

(**٥٥٥٤: دیوان فروغ تبریزی**) واسمه الحاج عبدالله . سافر الی الهند و توفی ببنارس ١٢١٠ و کانت بینه و بین فروغ الاصفهانی مطارحات شعریة کما ذکره تربیت فی (دجا ـ ص ٢٩٦) .

(**٥٥٥٥: دیوان فروغ کاشانی**) هو محمد قاسمخان کمافی (المآثر ـ ص ١٩٥) ویقال له ابوالقاسم خان بن ملك الشعراء فتحعلیخان صبا کما ترجمه فی (مع ـ ج ٢ ص ٣٧٠) واورد مایقرب من تسعماة بیت من اشعاره . ومراخوه محمد حسینخان عندلیب . وتوفی حدود ١٢٩١ یعنی بعد جلوس ناصرالدین بسبع وعشرین سنة کما ارخه فی المآثر .

(**دیوان فروغ فرخزاد**) راجع دیوان فرخزاد .

(**٥٥٥٦: دیوان فروغ نائنی اوشعره**) وهو المیرزا محمد المنشی المولود ١١٧٤ والمتوفی فی العشر السابع من القرن الثالث عشر . توجد اشعاره فی مجموعة منشآته الموجودة فی (سپهسالار ٢٧٦٩) کماذکرناه فی (ج ١٢ ص ١٩٣) .

(**٥٥٥٧: ديوان فروغي استرآبادي اوشعره**) نشاء بخراسان و تقرب عند الشاه طهماسب الصفوى . ترجمه واوردشعره فى (تش-ص١٥٢) .

(**٥٥٥٨: ديوان فروغي اصفهاني**) و هو الميرزا محمد حسين (١٢٥٥ - ١٣٢٥) والملقب فى١٣١١ بذكاءالملك ابن محمد مهدى ارباب . طبع ديوانه بطهران ١٣٠٦ و١٣٢٥فى٥٥٢ص . وله«تاريخ ايران»المطبوع١٣١٩ و«ريحانة الافكار»و« كلبهٔهندى» واصدر جريدة«تربيت» فى ١٣١٤الى١٣٢٥ الذى توفى بها . وجاء تاريخ وفاته فى«بديع التواريخ » :

بسال فوت اونعمت چنين گفت ذكاءالملك را مسكن جنان باد

وطبع له ترجمة «عشق وعفت» فى١٣٢٤ وترجم احواله فى(المآثر - ص١٨٩) و« تاريخ جرايدايران ٢: ١١٦-١٢٤» عن جريدة صوراسرافيل. و ياتى ابنه فروغى طهرانى.

(**٥٥٥٩: ديوان فروغي اصفهاني**) اسمه الميرزامحمد . كان ماهراً فى المجسطى و سافر الى افغانستان واتصل بسلطانها تيمور شاه الذى ولى الملك ١١٨٧ الى موته ١٢٠٧ و لقب منه بملك الشعراء . ترجمه فى (مع : ج ٢ ص ٣٨٣) و اورد بعض شعره .

(**٥٥٦٠: ديوان فروغي بسطامي**) هوالميرزا عباس بن آقاموسى المولود فى العراق ١٢١٣ كماذكره فى(مع : ج٢ص٣٩٤) واورد نيفاًومأةبيت من شعره . وقال فى«المآثر والاثار -ص٢٠٦»ان كثيرامن غزلياته مطبوع . وتوفى بطهران١٢٦٨ او١٢٧٤ و الاول مطابق لماارخ و فاته الميرزا محرم فى قوله [بى فروغى هست خورشيد سخن اندرحجاب] والتعمية اخراج عددفروغى وهو ١٢٩٦ عن عدد هست الى آخر المصراع وهو ٢٥٦٤ و لكن مهاجاته مع مشترى طوسى قبل موته بايام كان بعد ١٢٧٠ كما فى فهرس (المجلس) ٣ : ٤١٧ . وقد طبع مع ديوان قائنى فى١٣٠٢فى٢٤٤ص . بخط كلهر وثانياً فى١٣٧٧

(**٥٥٦١: ديوان فروغي خراساني**) توجد نسخته فى٣٩٠ص . كتبت فى١٢٤٩عند (فخرالدين) فى٤٠٠٠ بيت . مدح فيهافتحعلى شاه وشجاع السلطنه و نجفقلى خان .

(**٥٥٦٢: ديوان فروغي شيرازي اوشعره**) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس -

ـ ص١٦٥) واورد شعره .

(**٥٥٦٣: ديوان فروغي طهراني**) و اسمه ابوالحسن بن محمد حسين ذكاء الملك فروغي الاصفهاني. ولد بطهران ١٣٠١ و نشر مجلة «فروغ تربيت» في ١٣٤٣ وطبع له مثنوى «شيدوش و ناهيد» في ١٣٤١ في ١٢٥ص . و« سرمايهٔ سعادت ياقلم و آزادى » في ١٢٥ص . في ١٣٢٧ و « اوراق مشوش » ومثنوى «چارمينو » في ١٩٠ ص . وقداخذ تخلصه من والده محمد حسين . وشارك اخاه محمدعلي فروغي في تأليف «تاريخ شعرا » المطبوع ١٣٣٥ في ٣٥٣ ص . ترجمه في (سخنوران نامى معاصر ـ ج ٢ ـ ص٢١٧ » و(شعراى معاصر اصفهان ـ ٣٥٧) و« تاريخ جرايد ايران ٤ : ٦٩»

(**٥٥٦٤: ديوان فروغي قزويني اوشعره**)ترجمه معاصره الصادقي في (خص٨ـ٢٨٤) واورد جملة من شعره و كذا في(هميشه بهار) و(تش ـ ص٢٢٧) و(گلشن ـ ص٣١٥) والمستر براون في(٤: ٨٨) .

(**٥٥٦٥: ديوان فروغي كشميرى**) و اسمه ملاحسن . ترجمه في(خز ـ ص ٣٦٧) وذكر اتصاله بشاهجهان الثاني في ١٠٦١ وانه قدم اليه بعض مثنوياته فوصله بالف روپيه وكانت الجوائز تصله الى ان توفي ١٠٧٧ واورد عدة اشعار من كل واحد من مثنويين له. وكذا في(حسيني ـ ص٢٥٣) و(گلشن ـ ص٣١٥) و(تغ ـ ص١٠١) .

(**٥٥٦٦: ديوان فروغي لنجاني**) و اسمه محمد حسن ولد بمبارك من قرالنجان باصفهان في ١٣٤٠ ترجمه واوردشعره في «شعراى معاصر اصفهان ـ ص٤٢٢» .

(**٥٥٦٧ : ديوان فروغي نيشابورى اوشعره**) اوردشعره في (مجتس ٦ـ ص١٦٥)

(**٥٥٦٨: ديوان فروغي همداني اوشعره**) كان عطاراً . ترجمه و اورد شعره في (حسيني ـ ص٢٤١) و (هميشه بهار) .

(**٥٥٦٩: ديوان فرهاد اشترى**) واسمه على بن احمد المعاصر بطهران . طبع له بها منظومة «ستارهٔ سحرى» في ١٣٦٣ في ٤٠ ص .

(**٥٥٧٠: ديوان فرهادميرزا**)معتمدالدولة بن نائب السلطنة عباس ميرزا ابن السلطان فتحعليشاه القاجار . ترجمه في (مع ـ ج ١ ص ٤٦) واورد نيفاوثلثماة بيت منه قصيدة و غزلا و رباعية و قطعة . ولد حدود ١٢٣٠ وتوفي ١٣٠٥ وحمل الى الكاظمية

ودفن بمقبرته التى هيئها لنفسه عند تعميره للصحن ، ويعرف بالفرهادية . اورد شعره فى «تذكرهٔ علوى ـ ص ١٨» .

(**٥٥٧١: ديوان فرهادى ماوراءالنهرى**) من شعراء عبيدخان وملازميه . ترجمه فى (مجتس ٦ ـ ص ١٥٨) واورد شعره .

(**ديوان فرهنك اصفهانى**) واسمه محمدعلى المذهب للمصاحف و صاحب «طرب الاحباب» . ترجمه معاصره فى (مع ـ ج ٢ ص ٣٩٩) واورد قرب عشرين بيتا من شعره ومرّ بعنوان بهار اصفهانى فى ص ١٤٤ .

(**٥٥٧٢: ديوان فرهنگ شيرازى**) وهو الميرزا ابو القاسم بن الميرزا كوچك المتخلص بوصال . ترجمه واورد تصويره فى «گلشن وصال ـ ص ٤٠٠» وذكر انه ولد ١٢٤٢ وتوفى ١٣٠٩ واقتدى بابيه فى مشقه للخطوط السبعة وتحسينها واورد نموذج خطوطه وكثيرا من شعره وترجمه فى (المآثر ـ ص ٢٠٦) و(عم ٣٥٤) و«فارسنامه ـ ٢: ١٥٠» و«نمونهٔ خطوط خوش» وجاء تاريخه فى بديع التواريخ

كلك نعمت بهر تاريخ وفاتش زدرقم شافع فرهنگ راد اى دل ابوالقاسم بود :

(**٥٥٧٣: ديوان فرهى**) ترجمه النصر آبادى فى (نر ٩ ـ ص ٣٧٨) بعنوان ملا فرهى الرشتى واورد قطعة له يظهر منها ان تخلصه فريبى . وهى :

همين بسست گلم راميان لاله‌رخان كه بلبلى چو فريبى خوش نوا دارد

فالمظنون ان فرهى من غلط النسخة .

(**٥٥٧٤: ديوان فرياد عظيم آبادى**) و هو السيد شاه الفت حسين الموسوى . له «دبستان اخلاق» الفه لواجد على شاه خاتم السلاطين بالهند . اورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣١٦) .

(**٥٥٧٥: ديوان فريب اصفهانى**) الميرزا عبد الغفار الطبيب بن الميرزا فتحعلى خوش نويس . ترجمه معاصره فى (مع ـ ج ٢ ص ٣٩٠) واطرى طبعه ورسالته فى الوباء ومنظومته «تشريح منظوم» مع حسن خطه حتى انه كان تخلصه اولا «خطاط» ثم تخلص «فريب» واورد قرب ثلثماة بيت من شعره .

(**٥٥٧٦: ديوان فريب كرمانى اوشعره**) كان من شعراء الشاه عباس . ترجمه واورد شعره

فی(گلشن- ص۳۱٦) .

(**۵۵۷۷: دیوان فریبی اصفهانی**) وهو المیرزا حبیب‌الله بن المیرزا رجب الطهرانی ولد باصفهان و نشاء ومات بها وارخ وفاته معاصره بیگدلی بقوله [شد بجنة الماوا میرزا حبیب‌الله] ترجمه واوردشعره فی(تش - ص٤٠٧) .

(**دیوان فریبی اصفهانی**) واسمه اقازمان زرکش . ترجمه‌فی(نر۹-ص۳۳۲)راجع دیوان زرکش فی‌ص ٤٠١ .

(**دیوان فریبی رازی**) مرّ بعنوان شاپور رازی فی‌ص٤۹۰ .

(**دیوان‌فریبی رشتی**) کما یظهرمن‌شعره المذکور فی‌تذکرة النصرآبادی.ص۳۷۸ تحت‌عنوان ملافرهی الرشتی کمامرّفی‌ص۸۲۹ .

(**۵۵۷۸: دیوان فریبی سمنانی**) اوشعره من اقرباء قاضی سمنان. ترجمه معاصره الصادقی فی(خص ٦-ص۹۳) واوردشعره .

(**دیوان فریبی طهرانی**) من‌المنسوبین‌الی‌امیدی‌الطهرانی.ذکره الصادقی‌فی(خص۸- ص۲۰۱) واورد نیفا وعشرین‌بیتا من‌اشعاره وکذا فی (همیشه‌بهار) والظاهر انه شاپور رازی المذکور فی‌ص٤۹۰ .

(**۵۵۷۹: دیوان فریبی کشمیری اوشعره**)واسمه‌المیرعبدالله‌الملقب «مژه» لانه‌کان یغمزبطرفه عندالمکالمة کثیراً لاعن‌قصد ، ترجمه فی(میخانه - ص۵۷۱) واورد شعره وقال شعره کثیر ولم‌یجمعه الی‌الآن . ولدبکشمیر ولم‌یتحمل مشقة الاسفار .

(**دیوان فریداحوال**) راجع فریداصفهانی ودیوان احول فی ص٦۰.

(**۵۵۸۰: دیوان فریداصفهانی**)واسمه‌المعروف‌به‌هوفریدالدین الاحول معاصرشیخ سعدی ومداح سعدبن زنگی . ترجمه فی (مع- ج۱ ص۳۷۷) و (لت ۳) و (تش - ص ۱۸۳) و(تغ -ص۱۰۱)وقال‌ان دیوانه‌فی‌الفی‌بیت واوردمنه قرب مائتی بیت وفی‌مجلة دانش‌العدد٤انه‌مطبوع‌من‌نشریات‌مکتبة‌مهروتوجددیوان‌الاحول‌فی(الرضویة) کمامر، فی ض٦۰ وتوجد نسخة أخری‌منه عند(الملك ۵۳۰۷) کتبت فی‌القرن الحاد یعشر .

(**۵۵۸۱: دیوان فرید چالشتری**) واسمه محمددهبان الاصفهانی ابن غلامعلی ولد ۱۲۸۸ ش . ومات ۱۳۱۷ش . طبع‌قسم‌من‌دیوانه‌فی۱۳۵۲ فی٦۲ص . ترجمه‌فی(شعرای

معاصر اصفهان - ص ٣٥٤)و(ادبيات معاصر - ص ٩٩).

(**٥٥٨٢: ديوان فريد خراسانى**) و اسمه فريدالدين كان من كتاب السلطان سنجر ترجمه‌فى(مع-ج١ ص٣٧٧)وذكران من مصنوعاته الشعرية نظم «تركيب‌بند» التزم فى مصاريع كل بند بشىء؛ فالتزم فى البند الاول بذكر اليد والرجل فى كل مصراع، وفى البند الثانى التزم بذكر الليل والنهار فى مصاريعه، وفى الثالث الروح والقلب، وفى الرابع الشمس والفىء وغير ذلك، كذا فى(حسينى ٣٥١) و(لت ٢) و(تغ- ص١٠١).

(**ديوان فريدالدين**) النيشابورى مر بعنوان العطار.

(**٥٥٨٣: ديوان فريددهلوى**) وهو فريدالدين مسعود الملقب «گنج شكر» ابن جمال‌الدين سليمان. من مشايخ الصوفية بالهند جاء والده الى كابل فولدله هناك عزالدين محمد وفريدالدين مسعود ونجيب‌الدين متوكل، ثم هاجروا الى دهلى. وتلمذ على قطب الدين محمد الكاكى ومات ٦٦٤. ترجمه واورود شعره فى(حسينى- ص٢٣٣ - ٢٤١) و(مع ١: ٣٧٤).

(**٥٥٨٤: ديوان فريد فارسى اوشعره**) ترجمه واطرى شعره فى (هفت٢٤٧).

(**ديوان فريدون ترك**) مر فى السين بتخلصه سابق ترك فى ص٤١٥.

(**٥٥٨٥: ديوان فريدون شيرازى اوشعره**) كان اشتغاله بشيراز سنين ثم هاجر منها الى اصفهان ونزل بشمس آباد وتلمذ على المولى رجبعلى الحكيم وتوفى ودفن فى جوار الحكيم بمقبرة بابا ركن الدين. ترجمه النصر آبادى فى(نر٦-ص ١٩٨) واورد بعض اشعاره.

(**٥٥٨٦: ديوان فريدون حسين ميرزا اوشعره**) هو ابن السلطان حسين بايقرا «حسينى گوركانى» المذكور فى ص ٢٥٥ ورث الفضائل عن ابيه كسائر اخوته بل فاق فى ذلك عليهم كما فى(لط - ص١٢٨) وترجمه ايضاً سام ميرزا وذكر مجملا من تواريخه وانه قتل ٩٢٥ و ذكر بعض شعره وكذا فى (هميشه بهار) و(حسينى - ص٢٤٣) وقالوا كان معشوق «اهلى خراسانى» المذكور فى ص١١٢.

(**٥٥٨٧: ديوان الفزار اوشعره**) عده ابن شهر آشوب فى (المعالم - ص ١٣٧) من المجاهرين فى مديح اهل البيت وفزار من بيوت العرب.

(**٥٥٨٨: ديوان فزوني استرآبادى**) وهو هاشم بيگ بن جلال النقاش كما سماه فى «ميخانه ٢ـ ص٤٤٤» و(گلشن ـ٣١٧) وليس محمود كما سميناه فى (مستدركات ج٧- ص٢٩٦) وهو صاحب كتاب «بحيرة» الذى ذكرناه فى (ج٣- ص٥٠ و٢٤١) (١) قال فى ميخانه ولد فزوني باسترآباد وتربى بها وسافر فى شبابه الى الهند للتجارة وسكن كشمير و تقرب عند حاكمها ملك صفدر خان الذى حكم كشمير من ١٠٢٢ الى اواخر ١٠٢٤ واوائل ١٠٢٥ فانعزل وجاء الى الهند وجاء معه فزوني فسافر فزوني الى دكن وقد نظم «ساقينامه» باسم الشاه عباس الصفوى من دون ان يراه كذا فى ميخانه. اقول : وذكر له صاحب الرياض « اللجين الطبرية » فى التاريخ ويوجد فى المتحف البريطانى «فتوحات عادلشاهى» لمؤلف اسمه فزوني استرآبادى كان حياً فى ١٠٥٤ كذا فى حاشية ميخانه . وقال فى (گلشن ـ ص ٣١٧) ان اسمه محمد وكان خطاطاً ماهراً فى الشطرنج . سافر الى الهند فى ١٠١٧ ورجع الى اصفهان وتجنن ومات بها . وفى (روشن - ص ٥٢٨) سماه محمود و قال هو معاصر لفزوني السبزوارى الاصفهانى المسكن أيضاً . واستظهر فى الريحانة اتحادهم جميعاً مع فزوني سمنانى الآتى .

(**ديوان فزوني سبزوارى**) راجع فزوني استرآبادى .

(**٥٥٨٩: ديوان فزوني سمنانى**) كان من سادات سمنان . ترجمه واورد شعره النصر آبادى فى (نر٩- ٢٦٣) و(گلشن-ص٣١٨) . وراجع فزوني استرآبادى .

(**٥٥٩٠: ديوان فسونى أوشعره**) اورد شعره واطراه فى (خص ٨ـ ص٢٩٠)

(**٥٥٩١: ديوان فسونى تبريزى**) واسمه محمود بيك بن عبدالله ترجمه فى (خص٨- ص٢٠٣) و(تش - ص٣٢) واورد من شعره ابياتاً منها قوله :

خواب راحت شد از آن ديده كه ديدن دانست
رفت آسايش از آن دل كه طپيدن دانست

و ترجمه فى (دجا -ص٢٩٧) بعنوان محمود بيك بن عبدالله فسونى من صلحاء تبريز

(١) وقد الف الكتاب هذا فى حدود (١٠٢٦- ١٠٢١) وطبع بايران مع مقدمة لعبد الكريم بن عباس على فى ١٣٢٨ فى ٦٥٦ ص . فما ذكر فى ج٣ ص ٢٤٢ من ان عبدالكريم التفرشى هو مؤلف الكتاب غلط كما اشرنا اليه فى ٧: ٢٩٦ فليصحح .

وشعرائهاواطراه نقلاعن «خلاصةالاشعار» ثم نقلا ايضاً عن «سفينهٔ خوش گو» واوردله اشعار منها مامر، ولم يذكر اسمه بل قال هو زوج اخت چلبى بيك العلامة. وهاجر الى بلاد الهند فى عهد اكبر شاه واتصل بخان خانان الى ان توفى بالله آباد ١٠٢٧ و ذكران بدء اشتهاره من ٩٩٨ وان له رسالة فى الحساب و كتاب لغة فارسية اسمه «مفتاح المعانى» وديوان شعروذكره النفيسى ايضاً فى فهرست فرهنگهاى فارسى رقم ١٨٢ فى مقدمة «برهان قاطع». و ترجمه فى (حسينى - ص ٢٥٤) أيضاً.

(**٥٥٩٢: ديوان فسونى يزدى**) واسمه امامقلى بيك من ايل استاجلو. ترجمه الصادقى فى (خص ٧-ص ١١٤) واورد بعض اشعاره، منها قوله:

كم التفاتى يوسف غرور محبوبى است و گرنه درپى محرومى زليخا نيست

وقوله:

بهجرت زنده‌ام مى‌بايدم كشت كه درعشق اين گنه بخشيدنى نيست

وترجمه آيتى فى (تش يز - ص ٣١٨) بعنوان فسونى اليزدى ولم يذكر اسمه بل ذكرانه هاجر الى تبريز برهة، وكان مشغولا بالدفترداريه فسافر الى الهند واتصل باكابرها الى ان قضى بها اكثر عمره وتوفى بها. وكان له ديوان بقى هناك، وقدظفرنا ببعض اشعاره. ثم ذكر اشعارا ومنها البيتان المذكوران.

(**٥٥٩٣: ديوان فصاحت هندى**) للسيد عباس حسن المعاصر الهندى المتخلص بفصاحت مطبوع بالهند.

(**٥٥٩٤: ديوان فصيح اصفهانى**) هو اكبر من اخيه الميرزا طاهر واقعه نويس. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (تر ٤-ص ٨١) وذكرانه نظم بامر السلطان «غزوات امير المؤمنين» فى كمال البلاغة، ونقل بعض مثنويه ورباعياته،

(**٥٥٩٥: ديوان فصيح اصفهانى**) واسمه محمدحسين ميرزا خاقانى نژاد ابن محمد ولى ميرزا كوچك بن ولى ميرزا بن فتحعلى شاه، ولد باصفهان فى ذى الحجة ١٣٣٣ وتوفى ٣٠ ع ٢-١٣٦٣ كان يكتب فى جرايد اصفهان وشيراز ثم طهران. ترجمه واوردشعره فى (شعراى اصفهان - ص ٣٦٢) و كتبه لنا المعلم الحبيب آبادى أيضاً.

(**ديوان فصيح دشت بياضى**) محمد بن محمد بن على. راجع فصيح هروى.

(**ديوان فصيح الزمان فسوى**) مر بعنوان «رضوانى فسوى» فى ص ٣٧٠.

(**٥٥٩٦: ديوان فصيح لكهنوى**) لميرزا جعفر على الكهنوى المجاور لمكة والمتوفى قبل ١٢٩٥، طبع له «نان و نمك» و «نخل ماتم» بالاردوية نظماً.

(**ديوان فصيح الملك شيرازى**) مر بعنوان شوريده شيرازى فى ص ٥٤٧.

(**٥٥٩٧: ديوان فصيح هروى**) ترجمه واورد شعره فى (مجن ٣- ص ٣٢ و ٢٠٥) وقال تتبع قصايد سلمان الساوجى المصنوعة، ونظم «جواب مخزن الأسرار» ولكن جاء اسمه فى (ص ٣٢ منه) فصيحى بدل فصيح. وهو صاحب «بدايع الصنايع» فى البديع الموجود فى مكتبة مجلس الشيوخ بطهران رقم ٧٥٦٢. والظاهر انه غير فصيح الخوافى الذى ذكر وفاته «شاهد صادق» فى ٩٢٥.

(**٥٥٩٨: ديوان فصيح هروى اوشعره**) ترجمه واورد شعره فى (مجن ٤- ص ١٠٦ و ٢٨١). واسمه فصيح الدين. ولعله والد محمد كريم دشت بياضى شارح النصاب المطبوع كما فى «فرهنگنامه‌هاى عربى بفارسى- ص ٢٠٣» وقال فى «شاهد صادق» مات فصيح هروى فى ٩٢٥.

(**٥٥٩٩: ديوان الفصيحى الاسترآبادى اوشعره**) وهو على بن محمد بن على المعروف بابن ابى زيد و ابى الحسن من مدرسى النظامية ببغداد و المتوفى ٥١٦ ترجمه فى (لس - ص ١١٦) وابن خلكان ومعجم الادباء و غيرهم. وله «الرد على ابن سكرة» فى تحريم المتعة نظماً.

(**٥٦٠٠: ديوان فصيحى تبريزى**) ترجمه واورد شعره فى (خص ٨- ص ١٧٢) و (نتايج - ص ٥٣٩) و (تش - ص ٣٢) و (تس - ص ١٤٢) وفى (دجا - ص ٢٩٨) نقلا عن «صحف ابراهيم» انه من شعراء الشاه طهماسب وان ديوانه فى الفى بيت وانه توفى ٩٥٦.

(**٥٦٠١: ديوان فصيحى جرجانى**) ترجمه فى (لت - ١) و (مع ١- ص ٣٨١) نقلا عن تذكرة «هفت اقليم» وانه كان من شعراء عنصر المعالى كيكاوس بن اسكندر بن قابوس، وان له مثنوى «وامق وعذراء» وقال دولتشاه فى (لت - ١) انه راى نسخة منه ناقصة.

(**٥٦٠٢: ديوان فصيحى خراسانى**) لقبه فى «ميخانه - ص ٣٨٩- ٣٩٦) ملك الشعراء خراسان وفصيحى انصارى، وقال: ولد جده المولى ميرجان فى اسفرغابد (ولعله اسفرآئين)

من نواحى جام ، و صارا حدعلمائها . ولماغلب عبيدالله خان ازبك (حاكم ماوراءالنهر فى ٩٤٠-٩٤٦) على خراسان اخذمعه ميرجان الى بخارا،وهناك الف «روضة الاصحاب» فى سيرة النبى ﷺ .وبهارولد له ابوالمكارم والدفصيحى وترقى ثم ولدابنه فصيحى هذا . ثم ان خان ازبك ارسل اباالمكارم واعظاً لهرات فجاء معه ابنه فصيحى الى هرات وهوابن عشرسنين ، وترقى امره ، ولمافتح الشاه عباس هرات اخذ معه فصيحى الى قزوين،لكنه لم يبق كثيراً ورجع الى هرات . وفى سنة ١٠٢٢ فرمن هرات مع عدة الى الهند ، ولكن جيش حسين خان شاملو الحاكم الصفوى اخذه وحبسه فى هرات وحلق لحيته ، ولكن الشاه عباس فى ١٠٢٧ اخذه الى اصفهان واكرمه وفى (عالم آرا-ص ٦٩٦) ان ذلك كان فى ١٠٣١ وعن فهرس بانكى پورانه مات فى ١٠٤٩ وقال تلميذه درويش واله فى تاريخه : [بگوفصيحى آزاده سوى جنت شد] . وديوانه فى ستة آلاف بيت كمافى (نر ٩-ص ٢٤٨) اواربعة آلالف وخمسماة كما فى ميخانه ، وهى موجودة فى مكتبة (بانكى پور) وقال النصر آبادى انه كان مقرباً عندحسن شاملو ، وقال فى «ميخانه- ص ١٨١» فى احوال عرفى: ان فى سنة ١٠٢٧ ارسل فصيحى هذا شخصاً من هرات الى الهند ليأتى بعظام عرفى الرميمة.وترجمه فى (نتايج- ص ٥٣٩) و(حسينى- ص ٢٥١) و(سرو- ص ٥٠) وجاء شعره فى (مسرت- ص ٢١٨) و(تش- ص ١٥٠) و(سرخوش- ص ٨٥) .

(**ديوان فصيحى هروى**) راجع فصيح هروى.وتوجدنسخة منه فى (بنگاله) واخرى عند (فخرالدين).

(**٥٦٠٣ : ديوان فصيحى يزدى اوشعره**) ترجمه و اورد شعره فى (خص ٨ - ص ٢٦٣) .

(**٥٦٠٤: ديوان فضائى همدانى اوشعره**) كان استاد صادقى كتابدار . ترجمه فى (خص ٨-ص ٢٤٧) واوردبعض شعره .

(**٥٦٠٥: ديوان فضل بن عباس أوشعره**) وهو المعروف بالشيخ ابى العباس الزنجى البخارى معاصر رودكى فى عصر آل سامان ، كما ترجمه فى (مع- ج ١ ص ٣٨١) واورد شعره .

(**٥٦٠٦: ديوان فضل بن عباس اوشعره**) عده ابى شهر آشوب فى (المعالم- ص ١٣٨)

ممن مدح اهل البيت .

(**٥٦٠٧: ديوان فضل بن عتبه او شعره**) عده ايضا ابن شهر آشوب فى (المعالم-١٣٨) ممن مدح اهل البيت .

(**٥٦٠٨: ديوان فضل خلخالى او شعره**) من احفاد بايزيد الخلخالى. توفى ٩٥٤ ودفن فى قزوين بمقبرة جده. ترجمه فى (دجا- ص ٢٩٨) نقلا عن صحف ابراهيم واورد شعره .

(**٥٦٠٩: ديوان ميرزا فضلعلى تبريزى**) هو ابن الميرزا عبدالكريم بن الميرزا ابى القاسم ابن الميرزا محمد الايروانى، التبريزى المولد (١٢٧٨- ١٣٣٧) مؤلف «حدائق العارفين» المذكور فى ج٦ ص٢٨٦ و «رياض الازهار» شبه الكشكول و«سفرنامهٔ اروپا» وشرح «العينية الخمرية» وديوانه عربى وفارسى ذكره فى (دجا - ص٢٩٨) .

(**ديوان فضلعلى گرجى**) حفيد اصلان بيك الگرجى من خاصة غلمان الشاه عباس والمتخلص «ممتاز» ترجمه النصر آبادى فى (نر ٢-ص٤٥) واورد جملة من اشعاره .

(**٥٦١٠: ديوان فضلعلى**) الايرانى نزيل لاهور بالهند فى عصر محمد فرخ سير شاه. ترجمه فى (خز-ص٣٧٣) . واورد شعره فى تاريخ قدوم النواب آصفجاه .

(**ديوان فضل الله ابن داود**) راجع ديوان فضل الله سودخرى .

(**ديوان فضل الله ابن ابى الخير**) مر بعنوان ابى سعيد ابى الخير فى ص٤١ .

(**ديوان فضل الله ابو الليثى**) راجع ديوان خواجه «خواندسمرقندى» فى ص٣٠٧ وترجمه فى (نتايج - ص٢٠) وذكر طبعهاتها فى فهرس مشار ج١ ص٧٩٧ . وقال فى (امتحان -١: ٦) انه راى نسخة منه بخط مير على الهروى .

(**٥٦١١: ديوان فضل الله جمالى او شعره**) من عرفاء دهلى و تلميذ سماءِ الدين الچشتى و عبدالرحمان الجامى. وسافر الى خراسان ومكة وادرك الدوانى والجامى ورجع و مات فى ٩٤٢ و دفن بمزار قطب الدين . ترجمه و اورد شعره فى (نتايج - ص ١٥٣) .

(**٥٦١٢: ديوان فضل الله حروفى**) راجع ديوان نعيمى استرآبادى .

(**ديوان فضل الله الراوندى**) راجع الراوندى فى ص٣٥٢ وج٧ ص٨٩ .

(**٥٦١٣: ديوان فضل الله شيرازى او شعره**) جاء من وطنه الى استرآباد وسكن بها

تاجراً، وكان ماهراً في النرد والشطرنج الكبير والصغير حضوراً وغياباً . كذا وصفه واورد شعره في (مجن ٦- ص ١٢١ و ٢٩٩) .

(**٥٦١٤: ديوان فضل الله سودخري**) لبدايع نگار فضل الله ابن الملا داود ملاباشي السودخري الخراساني المتوفى ١٣٤٣ . طبع له منظومات « تاريخ نامه » بمشهد ١٢٣١ . و « ترجمهٔ حديث كسا » بهافي ١٣٢٢ و « همايون نامه » بطهران ١٣٢٦ .

(**ديوان فضل الله كرماني**) كما في (لط ٦ - ص ٢١٩) راجع ديوان افضل الدين كرماني . واسمه افضل الدين محمود ابن ضياء الدين احمد الوزير كما في (لت- الخاتمة) و(قزمج ٦ - ص ٢٩٦) .

(**٥٦١٥: ديوان فضل الله گرگاني**) طبع له « امواج يك روح متلاطم » نظماً بطهران ١٣٦٣ . في ١٣١ ص .

(**ديوان فضل الله همداني**) راجع رشيدي همداني في ص ٣٦٢ .

(**٥٦١٦: ديوان فضلي بغدادي**) هو ابن محمد بن سليمان الفضولي البغدادي المذكور في الصفحة الآتية . ترجمه في (دجا- ص ٣٩٩) واورد شعره التركي الذي انشائه في ٩٨٨ وجاء ذكره في « العراق بين الاحتلالين ٤: ١٣٧ و ١٠٣ » نقلا عن « گلشن شعراء » لعهدي بغدادي .

(**٥٦١٧: ديوان فضلي جرفادقاني أوشعره**) تلميذ الحكيم شفائي . ترجمه معاصره النصر آبادي في (نر ٩- ص ٢٦٣) واورد من شعره قرب عشرين بيتا و كذا في (حسيني- ص ٢٥٢) و (گلشن- ص ٣١٨) .

(**٥٦١٨: ديوان فضلي شبستري**) له منظومة « صحف الثقات » نظمه باسم شيخشاه شروانشاه في ٩٢٧ ذكره في (دجا- ص ٢٩٩) .

(**٥٦١٩: ديوان فضلي قزويني**) من الادباء واولاد العلماء بها . جمع بين حسن الخط وحسن الخلق كما ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ٤- ص ٧٨) واورد شعره .

(**٥٦٢٠: ديوان فضلي هروي اوشعره**) النقاش الماهر . كان معاصراً و معارضاً لمولانا گلچين بمدينة هرات في عصر الميرزا حسين باي قرا . ترجمه واورد شعره في (حسيني- ص ٢٥٠) و (مجن ٣- ص ٨٢ و ٢٥٦) ولكن جاء اسمه في هذا الاخير فيضي بدل فضلي .

(**٥٦٢١: ديوان فضولى بغدادى**) واسمه محمد بن سليمان من قبيلة بيات. ولد بكربلا حدود ١٤٩٨م[١] نشأ ببغداد ونسب اليها. ويلقبه الاتراك «رئيس الشعراء» وهو عندهم عديل سنان پاشا. وعند الفرس له مكانة عظيمة وله شعر عربى أيضاً . وله بلاغة فى اللغات الثلاث . قال فى (تس ٥ ـ ص ١٣٦) لم يخرج من بغداد شاعر احسن منه . وقال فى (خص ٧ ـ ص ١٠٣) انه ذهب مع ابراهيم خان الى بغداد ولما فر هذا من السلطان سليمان خواند گار سكن فضولى الحلة واكتسب العلم هناك ، وله ثلاثون الف بيت من الشعر رايته بخطه . وقال فى (نر ١٥ ـ ص ٥١٩) انه اثنى عشرى المذهب واورد معمياته وكذا فى (هفت ـ ص ـ ١٢٢) قال المستر براون فى (ج ٤ ـ ص ١٨٥) انه مات ٩٧٠ = ١٥٦١م نقلا عن المستر گيب . وقال العزاوى فى «العراق بين الاحتلالين ـ ج ٤ ص ٩٨» انه يتبع الحروفية والغلاة ولغته الآذرية ونقل عن « گلشن شعراء» وفاته فى ٩٦٣ بالطاعون . ولكن جاء تاريخ وفاته على ظهر ديوانه المطبوع ٩٧٥ عن خمس وستين سنة من عمره . وترجم ايضاً فى (دجا ـ ص ٣٠٠) و«الكاكائية فى التاريخ» والف كل من سليمان نظيف وهاشم ناهيد وكوپرلى فؤاد و الدكتور عبدالقادر فراخان فى احوال فضولى رسائل تركية مستقلة طبعت الاخيرة باستانبول مع تصاوير فى ١٩٤٩م . واما آثاره بالتركية : فديوانه التركى طبع ببولاق وعلى هامشه «بحر طويل لنباتى القراچه داغى. وطبع بتبريز مع مقدمة فى ١٢٦٦. و« بنگ وباده» مثنوى توجد فى (سپهسالار) كما فى فهرسها (ج ٣ ص ٢٥٩) و«ترجمهٔ چهل حديث جامى » . واما بالفارسية : فديوانه الموجود عند (دهخدا) و(المكتبة المرادية) كتبت فى ٩٥٩ ومكتبة خالص افندى ومكتبة عباس العزاوى ببغداد، ومثنوى «رند وزاهد» المطبوع بطهران ١٢٧٠ بعنوان «بحث رند و زاهد» و استانبول ١٩٤٠م . وانقره فى ١٩٥٦م. مع مقدمة لكمال اديب كور كچى اوغلو فى ٨٠ ص و«عشق وروح» المطبوع بايران ١٣٠٣ و«صحت ومرض» نثراً توجد عند عبدالعلى طاعتى الرشتى بطهران، وطبع ترجمتها بالتركية كما فى تاريخ العراق للعزاوى ٤ : ١٠١ و «انيس القلب» قصيدة شينية فى ١٣٣ بيتاً فى قبال شينية الخاقانى وخسرو الدهلوى والجامى وعرفى . كذا فى كشف الظنون . و«روح وبدن» قصة فارسية عرفانية يشبه « حى بن يقظان» توجد فى

(١) كما فى مقدمة طبع «مطلع الاعتقاد» بباكو بقلم حميد ارسلى .

(سپهسالار- ٥٣٤). واما بالعربية ؛ فديوانه المشتمل على الغزل والقصايد توجد بمكتبة لننغراد تحتوى على ٤٦٥ بيتاً وهو متأثر فيها ايضاً بنسيمى الحروفى . ونقل العزاوى عن « نمونهٔ ادبيات » ان فضولى كردى وله «شكايتنامه» كتب بها الى نشانچى محمد پاشا ابدع فيها وتلاعب بالبيان. و « مطلع الاعتقاد» فى علم الكلام بالعربية، ذكر فى كشف الظنون، وطبعه اكادمية العلوم الاذربايجانية ببا كو فى ١٩٥٨ م. مع مقدمة لحميد الارسلى فى ١١٤ص . والباب الخامس من الركن الرابع منه فى الامامة . وفى ذيلها ٩٠ص. من قصايده العربية .

(**٥٦٢٢: ديوان فطرت بروجردى اوشعره**) و اسمه محمد امين بيگ اخذ العلم باصفهان وسافر الى الهند ورجع . ترجمه واورد شعره فى (مع ٢ : ٣٨٢) وقال يكثر من القصايد .

(**٥٦٢٣: ديوان فطرت مشهدى**) للميرزا معزالدين محمد ابن الميرزا فخرا، وسبط المير محمدزمان المشهدى . كان آبائه من السادة الموسوية بقم هاجر هو من مشهد خراسان الى اصفهان وتعلم سنتين بمدرسة «جده» وقال الحزين فى تذكرته (ص ٥٩) انه جاء الى الهند فى عهد اورنگ زيب فلقبه بموسويخان وبدل تخلصه الى «موسوى» وكان شايقاً للرجوع الى وطنه فلم يتمكن ومات هناك واوردشعره . وقال فى (تش-ص٩٢) ان اشعاره لم تشتهر فى ايران . وجاء شعره فى (مسرت - ص٥٣٨) و(حسينى- ص٢٥٣) و(مطلع - ٢ : ٤٣٩) و«مفتاح التواريخ ٢ : ٤٢٩» . وتوجد ديوان معين الدين فطرت فى مكتبة (بنگاله) .

(**٥٦٢٤: ديوان فطرت نوايى اوشعره**) و اسمه چراغعلى من قرية نوا بمازندران ترجمه فى (مع ٢: ٣٩٤) وقال رآه فى صغره واوردشعره، وكذا فى (انجمن- ٤) .

(**٥٦٢٥: ديوان فطرى كشميرى**) ترجمه واورد شعره فى (خز - ص ٣٦٧) و ذكر مديحه لاكبر شاه وصلته له.

(**٥٦٢٦: ديوان فغانى شاه جهان آبادى اوشعره**) و اسمه ظريف الملك اشرف على خان ابن محمد شاه . سافر الى عظيم آباد فى ١١٧٠ . اورد شعره فى (گلشن - ص ٣١٨) .

(**٥٦٢٧: ديوان فغانی شیرازی**) کان بشیرازیعمل السکاکین فتخلص «سکاکی» ثم هاجرالی تبریز وترقی‌امره فی‌بلاط السلطان یعقوب (٨٨٤- ٨٩٦) فتخلص «فغانی» ونصبه‌الملك بمقام «بابای شاعران» ولقبه «بابافغانی» وکان دائم‌الخمر وبعدموت‌السلطا هاجر الی هرات ، و مدح حاکم ابیورد ثم السلطان بایقرا ، وفی الاخیر تاب ومدح الرضاع ومات فی٩٢٥ کما فی«شاهد صادق» وترجم‌فی(لس- ص ٢٥٦او٥٣٩)و(تس٥- ص١٠٢) و(هفت- ص٢٦٤) و (تش-ص٢٩١) و (حسینی - ص٢٤٢) و(خیال - ص ٧٤) و«روضة‌الصفا»و(مجن - ص١٦١و٣٠٧) وریحانة‌الادب‌عن«سفینة‌الشعراء»و(فارسنامه ٢: ١٥٠) و قدرای سنگلاخ دیوانه بخط قاسم شادیشاه وذکره فی (امتحان - ١: ١١٥) . وتوجددیوانه عند (الملك) و (فخرالدین - ١٠٤) و (دهخدا) وجامعة طهران کما فی فهرسها (٢:٦١) و (سپهسالار) وطبع دیوانه بلاهور فی٢٨١ص. وپاریس فی ١٩٠٣م . فی١٤٤+٢١ ص . وبطهران بتصحیح‌احمد سهیلی‌خوانساری‌فی١٣١٦ش.فی٢٤٤ص. وقداجاب دیوانه آرزو المذکور فی(ص٥).

(**٥٦٢٨: دیوان فغانی کابلی اوشعره**)هوابن‌میرسعید گوینده.وکان‌المیرسعیدالکابلی خال‌الامیرعلی‌شیر کمافی(لط ٢- ص٥٣) وترجم‌الفغانی‌وأوردشعره فی(مجن٣- ص٨٠ و ٢٥٥).

(**دیوان فغانی کرمانی**) قال‌سنگلاخ فی(امتحان ١- ١١٥) انه‌رای‌دیوانه بخط‌قاسم شادی‌شاد . واظنه اشتبه بالشیرازی .

(**٥٦٢٩: دیوان فغانی کشمیری اوشعره**) ترجمه معاصره النصرآبادی فی(نر١١- -ص٤٤٨)وقال‌انه‌سافرالی‌الهند،ولعله رجع‌ثم ذکرشعره.

(**دیوان فغانی‌میرم**) ترجمه واوردشعره فی(مجن٣- ص٨٦ و٢٦١) وزاد فی(لط٣- ص ٨٧) انه‌کان یتخلص اولافغانی ثم بدله الی ضیاء کما ذکرناه‌فی ص ٦٣٠ بعنوان ضیاءالدین میرم .

(**٥٦٣٠: دیوان فغفور گیلانی**) و اسمه السید محمد حسین بن احمد اللاهجی . کان‌والده مقرباً عندخان احمد پادشاه گیلان وولد فغفور بلاهجان وتخلص فی‌شعره اولا « رسمی» ثم بدله‌الی« فغفور».سافرالی آذربایجان و گرجستان ومهرفی‌العربیة

والشطرنج والرياضيات والموسيقا والخط النستعليق وسافر الى آذربايجان و گرجستان ثم رجع وناظر الحكيم شفائی الاصفهانی وتقرب عند الشاه عباس، فقصد الهند فی ١٠١٢ عن طريق قندهار وبقی بها مدة عند امیرها غازی ترخان المتخلص «وقاری» وصاحب «مرشد بروجردی» و«اسد قصه‌خوان» ولاختلاف حصل بينه وبينهما فر الى لاهور، فاعتذر اليه غازی وطلب منه الرجوع الى قندهار فلم يقبل وذهب الى آگره وبقی مدة عند الحكيم علی الگيلانی المتوفی ١٠١٨ ثم ذهب الى برهان پور وتقرب عند الشاهزاده پرويز ابن سليم فی ١٠٢٥ وجاء معه الى الله آباد ومات بها بعد سنتين فی ١٠٢٩ وقال صالح التبريزی فی تاريخه :

چون بهشتی بود شد تاريخ او «همنوا با عندليبان بهشت»

وفی « سرو - ص ٣٨ » و« نشتر عشق » . أنه مات ١٠٢٨ وفی (نر ٩- ص ٢٤٣) و(خوشگو) مات ١٠٣٠ . وفی (تش - ص ١٦٣) انه لما سافر الى الهند بدل تخلصه الى فغفور حذراً عن الالتباس برسمی اليزدی . ولهذا عد فی مرآت الخيال (ص ٧٧) وخلاصة الافكار المؤلف ١٢٠٦ يزدياً وهو اشتباه منهما . وقال اسپرنگر: ان فغفور كان تلميذ عمه تاج الدين الحسينی فی الطب وكان عمه هذا تلميذ صدر الشريعة الگيلانی الذی ترجم فی هفت اقليم . وقال فی حواشی ميخانه (ص ٦٦) نقلا عن «مخزن الغرايب» ان سبب تخلصه «فغفور» ان الشاهزاده پرويز لما رآ مهارته فی « چينی نوازی » — وهو نوع من الموسيقا — لقبه به. وقد عد من تصانيفه رسالة «نافع در حساب اصابع» و ديوانه يشتمل علی اربعة آلاف بيت كما فی (نر ٩ - ص ٢٤٤) و نسخة مكتبة « موتی محل » بالهند فی (١٥٠ ص) كل صفحة فی (٢٣ س) كما فی فهرس اسپرنگر ص ٣٩٢ . وترجمه أيضاً فی (سرخوش - ص ٨٨) و(حسينی - ص ٢٥٢).

(**ديوان فغفور لاهجی**) راجع فغفور گيلانی .

(**ديوان فغفور يزدی**) كما فی (خيال - ص ٧٧) و« خلاصة الافكار » المؤلف ١٢٠٦ و(تش يز - ص ٣١٨) عن تذكرة هندية . والظاهر انه هو فغفور گيلانی المذكور .

(**٥٦٣١ : ديوان فقير**) محمد حسن. له « حملهٔ حيدری » و« سراج الصدور » و« گيتی نما » كما ذكرناه فی ج ١٢ ص ١٥٧ - ١٥٨.

(**٥٦٣٢ : ديوان فقير اصطهباناتى**) لمعين الشريعة الميرزا على بن الحاج محمد باقر الواعظ الاصطهباناتى الشيرازى المتوفى ١٣١٠ . طبع له غزليات « گنج فقير » فى ١٣٤٠ فى بمبئى فى ٢٩٧ ص و « خانقاه فقير » فى شيراز ١٣٤٧ فى ٢٥٦ ص . وهو على زنة بوستان لسعدى . و « خرابات فقير » فى ١٣٤٢ ثم ١٣٤٧ فى اربعة ابواب وخاتمة .

(**ديوان فقير الله آبادى**) كما فى (نتايج - ص ٥٩) مر بتخلصه « آفرين الله آبادى » فى ص ١٠ .

(**٥٦٣٣ : ديوان فقير بسطامى**) و هو المولى صفر على بن على اكبر الميقانى من قرى بسطام المعاصر المتوفى مناهز التسعين فى ١٣٥٤ كما حدثنى به ابن اخته السيد جعفر البسطامى الميقانى نزيل طهران . له كتاب « ضياء العيون » الفارسى فى المقتل وفيه كثير من شعره . والنسخة بخطه فرغ من تأليفه فى الثلثا رابع ذى القعدة ١٣٠٨ رأيته عند ابن اخته المذكور .

(**٥٦٣٤ : ديوان فقير بلگرامى**) واسمه الميز نوازش على بن الميز عظمت الله « بيخبر » ابن لطف الله البلگرامى . ترجمه واورد شعره فى (سرو - ص ٣٢٥) وقال مات ١٨ شعبان ١١٦٧ وقال فى تاريخه :

دل واطپيد ونالهٔ تاريخ واكشيد پيريگانه ميز نوازش على نماند

وكذا فى (خز - ص ٣٧٣) و (نتايج - ص ٥٤٦) .

(**٥٦٣٥ : ديوان فقير جزائرى**) و هو السيد عبدالله بن نورالدين بن السيد نعمة الله الجزائرى المحدث ، ولد بتستر ٧ شعبان ١١١٤ ومات ١١٧٣ . له مؤلفات كثيرة منها « الذخر الرايع » المذكور فى ج ١٠ ص ٨ و « تذكرهٔ شوشتر » المطبوع بكلكته ١٩٢٤م فى ١٩٣ ص . بتصحيح ملا بخش و هدايت حسين . وله « ذيل سلافة العصر » كما ذكرنا فى ١٢ : ٢١٢ قال فى نجوم السماء - ص ٢٥١ » ان ديوانه فى اكثر من ٥٠٠ بيت . وكذا فى (تعا - ص ٦٩) وقال « قواس » فى تاريخ وفاته :

درباغ نعيم جاى اوشد قواس تاريخ وفاتش طلب از باغ نعيم

(**٥٦٣٦ : ديوان فقير دهلوى**) وهو شمس الدين الشاه جهان آبادى العباسى . ولد بها فى ١١١٥ وآبائه من اولاد العباس عم النبى وفى ١١٤١ لبس كسوة الفقر و جاء الى

دكن وتقرب عند « واله داغستانى » وسافر لزيارة الاماكن المقدسة وفى الرجوع ركب السفينة من البصرة فى طريق الهند، فغرق السفينة ومعها فقير فى ١١٨٣ ترجمه فى (نتايج ـ ص ٥٤٧) وعنه فى (نجوم ـ ٢٩٣) و(تش ـ ص ٣٨٨) و(خز ـ ص ٣٧٥) ومر له «داستان واله» فى ٨ : ٤٠ وديوانه فى سبعة آلاف بيت وله رسائل فى فنون الأدب . وتوجد ديوانه فى (بنگاله).

(**ديوان فقير شيرازى**) راجع ديوان فقير اصطهباناتى .

(**٥٦٣٧ ديوان فقير لاهورى اوشعره**) اوردشعره فى (گلشن ـ ص ٤٨٢) .

(**٥٦٣٨ : ديوان فقيرى**) قال فى (مجتبى ٦ ـ ص ١٦٦) أن ديوانه كامل واورد شعره . ولعله التبريزى.

(**ديوان فقيرى تبريزى**)اوردشعره فى (گلشن ـ ص ٣١٩) و(دجا ـ ص ٣٠٠) والظاهر انه تصحيف حقيرى . أوأنه هو الذى ذكر قبل .

(**٥٦٣٩ : ديوان فقيرى همدانى اوشعره**) ترجمه فى (تس ٥ ـ ص ١٤٨) و اورد شعره الذى يعرف منه كيفية صنعة الساعات فى القرن العاشر وهو :

خاك پايت، گه دراين چشم است ما را، گه در آن
بر مثال شيشه‌هاى ساعت وريگ روان

(**٥٦٤٠ : ديوان فقيه أوشعره**) ترجمه فى (تس ٤ ـ ص ٩٩) وقال كان يكتب مؤلفات الجامى ويذب عنه. واوردشعره الذى ردفيه على عصام الدين ابراهيم الاسفرائينى المعروف «دولت خواجه» المتوفى ٩٤٣ فى شرحه الذى ردفيه على «الفوائد الضيائية» للجامى كما فى « كشف الظنون»(١).

(**٥٦٤١ : ديوان فقيه اصفهانى**)وهو الميرمحمدباقر المعروف بفقيه ايمانى ابن حسين على الطهرانى المعروف بملاعلى ساكن طهران . له منظومة عربية سماها « الخصائص

(١) قال عصام «دولت خواجه» فى مقدمة كتابه مالفظه : [... اوردت بعض مهملاته...] مشيراً الى الجامى . فقال هذا الشاعر فى جوابه :

شرحى كه رقم زدست دولت خواجه — ذمش نتوان به مهمل ديباجه
شرحى است كه احتياج تامست بدو — ملايان را عند قضاء الحاجة

المهدية» وديوان اشعاره الفارسية ورسائل فی تفسير آيات من القرآن وغير ذلك. وتوفی ليلة الجمعة ٢٠ ذی القعدة ١٣٧٠ عن ثمانين سنة ودفن بتخت فولاد باصفهان. أورد شعره بتخلص فقيه وترجمه فی (شعرای اصفهان - ص٣٦٧) و كتب لنا المعلم الحبيب آبادی فهرس خمسين كتاباً من تأليفاته نقلا عن ابنه محمد مهدی امام الجماعة بمسجد امامزاده اسماعيل هناك. وطبع بعض شعره فی حواشی «وظيفة الانام» لمحمد تقی اليزد آبادی.

(**٥٦٤٢ : ديوان فقيهی مروزی اوشعره**) كان من افاضل خراسان. ترجمه فی (مع - ج ١ ص٣٨١) واورد شعره.

(**٥٦٤٣ : ديوان فكار شيرازی اوشعره**) وهو لطفعلی الشيرازی. ترجمه فی «طرائق الحقايق - ج ٣ ص١٥٧» و «فارسنامه ٢: ١٥٠».

(**٥٦٤٤ : ديوان فكاری سبزواری**) وهو القاضی احمد. ترجمه معاصره الصادقی فی (خص٨-١٧٤) واطری فضله وعقله واورد نيفا وعشرين بيتاً من شعره والظاهر انه الذی رأی سنگلاخ ديوانه بخط عبدالرزاق ابن اخت الميرعماد و ذكره فی (امتحان - ١ : ٣١٩) وذكر فی (تش - ص٧٩) انه سبزواری سكن قزوين.

(**٥٦٤٥: ديوان فكاری اوشعره**). واسمه مرادخان بن تمرخان ترجمه معاصره الصادقی فی (خص٣-ص٣٠) وذكر انه زيدت بصيرته بذهاب بصره، واورد بعض شعره الفارسی والتركی

(**٥٦٤٦ : ديوان فكاری سمرقندی أوشعره**) ترجمه واورد شعره فی (گلشن - ص ٣١٩) وقال كان معاصر عبدالله ازبك.

(**٥٦٤٧: ديوان فكرت**) لمحمد شفيع بن بهاءالدين محمد. فيها قصايد تاريخ بعضها ١١٦٦ وغزليات تتبع فيها غزليات حافظ الشيرازی. جمع الديوان بنفسه وجعل لها مقدمة ذكر فيها سفره الی شيراز فی ربيع الثانی ١١٨٧. توجد نسخته فی ٧٢ ورقة عند (فخرالدين).

(**٥٦٤٨: ديوان فكرت هندی**) و اسمه غياث الدين منصور من اشراف معاصری سرخوش. ترجمه واورد شعره فی (سرخوش - ص٨٧) و(مسرت ١١٦).

(**٥٦٤٩ : ديوان فكرت لاريجانی**) للسيد نعمة الله. الذی صار شيخ الاسلام بها من قبل السلطان فتحعليشاه القاجار. ترجمه فی (مع : ج ٢ ص٣٨٢) واورد بعض غزلياته، وكذا

فی (انجمن ۳).

(**٥٦٥٠ : ديوان فكرى اردوبادى اوشعره**) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ۸ـ ص ۱۷۵) واورد بعض شعره . وترجمه فی (جاد ـ ص ۳۰۱) نقلا عن «هفت اقليم» واورد شعرا واحدا مما ذكره الصادقی .

(**٥٦٥١ : ديوان فكرى استرآبادى** اوشعره) كان صحافاً كما وصفه سام ميرزا فی (تس ٥ ـ ص ١٦٩) واورد شعره.

(**٥٦٥٢ : ديوان فكرى اصفهانى** اوشعره) واسمه محمد رضا. هجاه الحكيم شفائی كما ذكره النصر آبادی فی (نر ۹ ـ ص ۲٦۹) واورد نيفا وعشرة من شعره وكذا فی (تش ـ ص ۱۸۵) وقال فی (هميشه بهار) كان عالماً بالسياق .

(**ديوان فكرى دماوندى**) الرازی . ترجمه واورد شعره فی (تش ـ ص ۲۱۵) . ولعله فكری الرازی النوربخشی .

(**ديوان فكرى رازى**) راجع ديوان فكری نوربخشی وفكری دماوندی .

(**٥٦٥٣ : ديوان فكرى طالقانى** اوشعره) واسمه ملا يحيی. ترجمه واورد شعره فی (نر ٦ ـ ص ۱۹۵) وقال يسكن بمدرسة النواب وكذا فی (گلشن ـ ۳۱۹).

(**٥٦٥٤ : ديوان فكرى كربلائى** او شعره) وهو الميرعلی اخو قدسی الكربلائی . اورد شعره فی (گلشن ـ ص ۳۱۹).

(**٥٦٥٥ : ديوان فكرى مشهدى**) وهو السيد محمد المعروف «جامه باف» من سادات مشهد خراسان وكان اكثر اشعاره الرباعيات فاشتهر بالمير رباعی، وهو غير رباعی المشهدی المذكور فی ص ۳٥٤ . سافر الی الهند ومات ۹۷۳ كما فی (تش ـ ص ۹٤) وعنه فی القاموس التركی ثم الريحانة . وقال فی (طبق ۲ ـ ص ٤۹٤) انه تقرب عند اكبر شاه بالهند . واورد شعره فی (مسرت ـ ص ۳۱٦) وتوجد شعره فی جنگ عند (فخر الدين) .

(**ديوان فكرى نوربخشى**) الرازی . سافر الی دكن حيدرآباد ، واستفاد من الشاه طاهر الدكنی ورجع الی ری وكان يتخلص اولا «سيری» فبدله الی «فكری» كما مر فی (ص ٤۸٤) ولعله فكری رازی الدماوندی المذكور فی (تش ـ ص ۲۱٥).

(**٥٦٥٦: ديوان فلسفى**) واسمه نصرالله استاد جامعة طهران . طبع له «بيچار گان» نظما فى ١٣٠٥ ش. وهو ترجمة لاحدى قطعات ويكتورهو گو الافرنسى . وترجم الفلسفى فى « نامهٔ سخنوران ـ ص١٢٩ » لايزد گشسب .

(**٥٦٥٧: ديوان فلك كاكوروى** اوشعره) و هو الشيخ فريد على اللكهنوى تلميذ ممتاز العلماء ومحيى الدين المتخلص «ذوق». اورد شعره فى (گلشن ـ ص٣٢٠) .

(**٥٦٥٨: ديوان فلكى شيروانى**) واسمه نجم الدين محمد ، أوجلال الدين محمد مؤمن . نشأ بقصبة شماخى من نواحى شيروان واستفاد هو والخاقانى من ابى العلاء الگنجوى. وصار «ملك الشعراء» لملوك شيروان كفخر الدين منوچهر الثانى ابن فريدون الاول (٥١٤-٥٤٤) وكان ماهرا فى النجوم والفلك ولذا تخلص به. ومهرا ايضاً فى الصنايع الشعرية وديوانه فى سبعة آلاف بيت وفيها قوله :

بآب چشم اسيران أهل بيت پيمبر بخون پاك شهيدان عشر ماه محرم

ومات ٥٧٧ كما فى «شاهد صادق» وترجم فى « تاريخ گزيده ـ ص٨٢٤» و (دولت ـ ٢) و(تش ـ ص٥٠) و(مع ١ ـ ص٣٨١) و (دجا ـ ص ٣٠١) عن خلاصة الاشعار والريحانة عن القاموس التركى و «سفينهٔ اشعار» الموجود فى المجلس كما فى فهرسها (٣ : ١٥) و (عم ـ ص٥٢٨) وقد جمع هادى حسن اشعاره فى مجلدين و طبعها المؤسسة الاسيائية فى لندن ١٩٢٩م . فى ٨٣ ص .

(**٥٦٥٩ : ديوان فلك يزدى** اوشعره) واسمه محمدرضا بن محمدجواد . ذكر نسبه واورد شعره وشعرابيه فى (تش يز ـ ص٣١٧) .

(**٥٦٦٠ : ديوان فناى اصفهانى**) وهو الملاعلى الشاعر الخطاط بالنسخ الجيد ولد ١٢٧٥ ومات فى شعبان ١٣٥٠ . كان يسكن مسجد سرخى «سفره‌چى» جمع ديوانه بنفسه وترجمه واورد شعره فى «شعراى اصفهان ـ ص٣٦٨» وقال الفت فى «دانشنامه» انه كان من اعضاء انجمن دانشكده . وهو غير فناى لنجانى .

(**٥٦٦١ : ديوان فناى زرگر** اوشعره) واسمه ملاخورد . ترجمه واورد شعره ضمن شعراء اكبرشاه بالهند فى (طبق ـ ٢:٥١٦) .

(**٥٦٦٢ : ديوان فناى زنوزى**)واسمه الميرزا عبدالرسول بن محسن بن زين العابدين

الزنوزى ،وهووالدحسن الزنوزى «فانى» المذكور فى ص٨٠٣ وفى ١١: ٣٢٢ و٣ : ٤٢ ترجمه فى الريحانة بعنوان زنوزى و.توجد نسخة من ديوانه فى المراثى فى مكتبة جامعة طهران كما فى فهرسها ٢ : ٦٣ وعند (فخر الدين ٩٣) و(الملك ٤٩١٤) و عند الخيابانى كما ذكره فى وقايع الايام له . وتوجد بعض شعره فى صفحات ٥٠ - ٥٧ من مجموعة فى (سپهسالار - ٧٥٣٢) وله ديوان غزل بالتركية .

(٥٦٦٣ : ديوان فناى كشميرى اوشعره) واسمه حيدرعلى بن الحاج على المدرس فى كشمير فى عصر النصر آبادى، ذكره فى (نر ١١-٤٤٦) واورد شعره وتخلصه .

(٥٦٦٤ : ديوان فناى لنجانى اوشعره) واسمه ملاعلى . ترجمه و اورد شعره فى «المدايح المعتمدية» .

(٥٦٦٥: ديوان فناى هندى اوشعرها) كانت زوجة جهانگيرپادشاه. اورد شعرها فى «تذكرة الخواتين - ص١٥٥» و«ازرابعه تاپروين - ص١٨٣» .

(٥٦٦٦ : ديوان فناى هندى اوشعره) واسمه الميرزا عبدالله معاصرعالمگير وتلميذ محمد زمان راسخ . أورد شعره فى (گلشن - ص٣٢٠) .

(ديوان فنايى)من شعراء السلطان يعقوب كما فى (قزمج ٦-ص٣٠٨) راجع فنايى شيرازى.

(٥٦٦٧ : ديوان فنايى استرآبادى اوشعره) واسمه ملارمضان الصحاف . ترجمه واورد شعره فى (تس ٥-ص١٧٨) .

(٥٦٦٨ : ديوان فنايى اسود اوشعره) واسمه الميرزا أسود بن الميرغياث الدين عزيز الرضوى . ترجمه واوردشعره فى (تس ٢- ص٢٨) .

(٥٦٦٩: ديوان فنايى اصفهانى اوشعره) و هوالميرزا احمد المهدوى . ولد بچهار محال اصفهان فى ١٣١٦ وتعلم باصفهان ورجع الى قريته . ترجمه واوردشعره فى (شعراى معاصر اصفهان - ص٣٦٩) .

(٥٦٧٠: ديوان فنايى اصفهانى) و هو السيد محمد الرضوى ابن زين العابدين الخوانسارى . ولد بالنجف ١٢٩٣ و تلمذ فى النجف على السيد اليزدى والاخوند الخراسانى ثم ذهب الى اصفهان و سكن بها حتى اليوم .اورد شعره فى «شعراى معاصر اصفهان - ص٣٧٠» وذكر له تسعة عشر تاليفا .

(**٥٦٧١ : ديوان فنايي اصفهاني** اوشعره) ترجمه معاصره‌في(تس٥- ص ١٥٢) و قال كان عالماً بالسياق . و كذا فى (هميشه بهار) .

(**٥٦٧٢ : ديوان فنايي جغتايي**) الميرعليشيرالنوائى (٨٤٤ - ٩٠٦) المتخلص فى شعره‌التركى «نوائى» قال فى(تس٦ - ص ١٨٠) ان له ديوان فارسى فى‌ستة آلاف‌بيت يتخلص فيها «فنايى» و كذا فى (نر-١٣-٤٧٠) ومرفى‌ص٨٠٤ بعنوان «فانى هروى» والف صدرالدين عينى‌رسالة فى‌احواله.

(**٥٦٧٣ : ديوان فنايي خلخالي** اوشعره)واسمه‌الشيخ‌احمد كان‌من‌احفادبايزيدوتلمذ على‌غيات‌الدين منصورالدشتكى بشيراز وحج البيت وسكن قزوين مدرساً بهاوتوفى ٩٨٥.ترجمه واوردشعره فى (تش - ص٣٥) و (دجا- ص٣٠٢) .

(**ديوان فنايي رضوي**) راجع فنايى اصفهانى . وفنايى اسود.

(**٥٦٧٤ : ديوان فنايي سبزواري** اوشعره)كان من‌اكابرها وسكن قزوين. ترجمه واورد شعره فى (تش- ص٧٩) .

(**٥٦٧٥: ديوان فنايي شاه‌بيگي** اوشعره)كان من‌عمال‌ديوان الشاه طهماسب‌الصفوى الاول.ترجمه واورد شعره فى (گلشن - ص٣٢١) .

(**ديوان فنايي‌شيرازي**) اوبابافنايى كما جاء فى‌الريحانة عن «سفينة‌الشعرا» و كذا فى (قزمج ٦- ص٣٠٨) وهو فغانى‌المذكور فى ص٨٤٠ و راجع فنايى خلخالى‌أيضاً.

(**٥٦٧٦ : ديوان فنايي كاشاني**) و هوالسيد محمد الاعتمادى . طبع له نظماً «آثار الحقايق» و «رباعيات فنايى» المذكور فى ٦٩:١٠ منضما الى ديوان الميرالداماد .

(**٥٦٧٧ : ديوان فنايي كشميري**اوشعره)ترجمه وأوردشعره‌فى(گلشن - ص٣٢١) .

(**٥٦٧٨ : ديوان فنايي گازرگاهي** اوشعره)وهو كمال‌الدين‌حسين ابن‌شهاب‌الدين الگازرگاهى‌الهروى‌المولود٨٧٤ وهومؤلف «مجالس العشاق» فى ٩٠٨ المطبوع فى نولكشور فى‌خمس و سبعين مجلساً الفه باسم السلطان حسين بايقرا المذكور فى ص٢٥٥ . وتوجدنسخة مخطوطة‌منه فى‌مكتبة (جامعة طهران-٣٣٢٠)تشتمل على ٧٧ مجلساً كما فى فهرسها والمجلسان الاخيران فى احوال كمال الدين حسين الفنايى الگازرگاهى . (المؤلف واقعاً لهذا الكتاب) والسلطان حسين ميرزا حسينى (المدعى

لتأليف الكتاب هذا) وفي الكتاب اشعارة كثير للمؤلف .

(**٥٦٧٩ : ديوان فنايي مشهدي**) وهو الملاعلي اصغر العلاف . من نقباء مشهد . سافر الى الهند في عهد اكبر شاه ورجع ومات بوطنه . قال في (تش - ص ٩٣) قيل انه كان يتخلص سابقاً «مشهدي» ثم بدله الى «فنايي» . ترجمه واورد شعره في (مطلع - ٢ : ٤٣٩) و(گلشن - ص٣٢١) ،

(**ديوان فنايي نوايي**) راجع ديوان فنايي جغتايي . كما في (نر-٤٧٠) .

(**ديوان فنايي نيشابوري**) محمدابن يحيى، سيبك النيشابوري المتخلص «اسراري» و«خماري» و «تفاحي» و«فتاحي» كما مر في ص٨٠٧ وقال في (لت ٦) انه نظم «ده نامه» والف رسالتي «اسراري» و «خماري» وتخلصه «فتاحي» ومات ٨٥١ وفي (گلشن - ص٣٢١) وذكر ناله «شبستان نكات» في ٢٤:١٣ .

(**ديوان فنايي هروي**) الميرعليشير الجغتابي . راجع فنايي جغتايي .

(**٥٦٨٠: ديوان فنايي يزدي** أوشعره) وهو كمال الدين حسين معاصر الشاه سلطان حسين. ترجمه واورد شعره في (گلشن - ص٣٢٢) .

(**٥٦٨١ : ديوان فنجگردي**) وهو علي بن احمدبن محمد النيشابوري . ينسب الى فنجكرد من قرانيشابور ويكنى بابي الحسن ويلقب بشيخ الافاضل. كان معاصراً للزمخشري وباسمه الف الميداني كتابه « السامي في الاسامي » وهوالذي جمع الاشعار المنسوبة الى علي ع . في كتاب سماه «تاج الاشعار» او «سلوة الشيعة» كما ذكر في «ديوان امير المؤمنين» في ص١٠١ و ج ٢٠٥:٣ و ٢٢٣:١٢ والموجودة في (سپهسالار) و مات ٥٠٣ أو ٥١٣ كما ذكره في «معجم الادباء» واورد شعره .

(**٥٦٨٢ : ديوان فندرسكي**) وهو ابوالقاسم المعروف بمير الفندرسكي ابن الميرزا بزرك (بيگ) ابن المير صدرالدين الموسوي المتوفى ١٠٥٠[1] عن ثمانين سنة والمدفون

(١) وجاء تاريخه في رباعية على ظهر نسخة مخطوطة من « الصناعية » له في (الرضوية) كما ذكر في فهرسها ٢٠٤:٤ والرباعية :

تا شد ز جهان خسرو فوج دانش — شد بحر جهان تهي ز موج دانش
تاريخ وفاتش ز خرد جستم گفت — « صد حيف ز آفتاب اوج دانش »

بتكية مير بتخت فولاد باصفهان . وكان تصويره فى صفحة مع الشيخ البهائى هناك. كان حكيماً دافع عن العرفان حتى بعدأن أد بر البلاط الصفوى على الصوفية و طردهم . ونكبهم فسافر الى الهند مدة ورجع الى اصفهان، وله معارضات مع الشاه عباس فى ذلك ولاشتهار علمه وقدرة بيته ماكان يتعرض له الشاه . له من التأليفات « تاريخ صفويه » و« تحقيق المزلة » و « الصناعية » فى موضوعات العلوم و« شرح مها بهارات (جوك) » الهندية و « مقولة الحركة » و« كشف اللغات » للغات جوك ، توجد بمكتبة جامعة طهران كما فى فهرسها ٣: ٢٤٨ و ٤٧٨ و ٤٢٩ و ٢٩٥ وله « القصيدة البائية » المعروفة ذات الشروح الكثيرة منها شرح عباس شريف الدارابى، طبع مع احواله فى ١٣٧٧ فى ١٨٣ ص. وشرح السيد صالح بن محمد الخلخالى المتوفى ١٣٤٦ طبع فى ١٣٦٢ فى ٤٧ ص .

(**ديوان فندرسكى**) حفيد المير الفندرسكى المذكور . مر بعنوان ديوان ابى طالب الفندرسكى فى ص ٤٢ .

(**٥٦٨٣ : ديوان فؤاد كرمانى**) واسمه فتح الله القدسى . ولد بكرمان حدود ١٢٧٠ وتوفى حدود ١٣٤٠ ودفن بجبل سيدحسينى على ثلاثة كيلومترات من كرمان . له « شمع جمع » موجود فى الخزانة (الرضوية) وطبع مجموعة آثاره لثالث مرة بطهران فى ١٣٧٣ فى ٣١٦ ص. مع مقدمة فى احواله وتصويره لحسين عمادزاده .

(**٥٦٨٤ : ديوان الفواز**) و اسمها زينب فواز بنت على آل فواز العاملية الولادة والمتوفاة بمصر ١٣٢٧ كما ذكرناه فى ٧ : ٧٥ . وترجمها فى « نابغات القرن العشرين » وريحانة الادب »

(**٥٦٨٥ : ديوان فوجى نيشابورى**) واسمه ملامقيما و هوالابن الاوسط لملاقيدى ابن اخ نظيرى النيشابورى . قال النصر آبادى فى (نر ٩ ـ ص ٣١٦) انه سافر الى الهند ورجع الى اصفهان و بعد قليل ذهب الى نيشابور ومات بها . وقال فى (خيال - ص ١٦٩) ان اصله من شيراز جاء الى الهند وتقرب عندخان زمان و كان على رأس افواجه فتخلص فوجى، ثم رجع الى وطنه لزيارة الحرمين ومات بوطنه . وعده فى (سرخوش ـ ص ٨٩) من شعراء بنگاله. وفى (تش ـ ص ١٤٠) عده من شعراء نيشابور و كذا (حسينى - ص ٢٥٢) و (گلشن ـ ص ٣٢٢) و (مسرت ـ ص ٤٩٤) وتوجد له « ساقينامه » فى المتحف البريطانى

(**٥٦٨٦ : ديوان فوزى**) رأيت له « بلبلستان » نظماً و نثراً ، جمعه على و تيرة « گلستان» و«بوستان» للسعدى و «بهارستان » للجامى و « نگارستان » لكمال پاشا و«سنبلستان»للشيخ شجاع . ورتبه على ستة خلدات، كل واحد فى ثمانية آئينات والنسخة بخط مصطفى بن صالح الناتلى فى مكاتب يوگسلاويا و تصويره بالمكتبة المركزية بجامعة طهران .

(**٥٦٨٧ : ديوان فوقى يزدى**) و اسمه الملا فوق الدين احمد العالم فى المعقول والمنقول والاديب الماهر فى فنون الشعر، النقاد الهزلى فى القرن الحاد يعشر و ثالث الهذليين الحكيم سوزنى وعبيد الزاكانى المذكورين فى ص٤٧٦ و٧٠٦ و ادعى انه قد فاق عليهما . ويذكر فى ديوانه «سراجاى نقاش» وطرزى افشار المذكوران فى محلهما و كذا ظفر خان المتوفى ١٠٧٣ ذكر الآيتى انه سافر الى الهند ومات ببندر سورات كذا فى (تش يز ـ ص٣١٩) نقلا عن التذاكر ولكن الم نر احواله غير ماذكر فى فهرس المجلس ٣: ٣٧٥ وتوجد هناك كلياته المشتمل على « فرهاد وشيرين» و« ساقينامه » والقصايد والترجيعات و«مناجات نامه» وغزليات كلها فى ٣٩٠٠ بيت. وتوجد له « اتوز گنج» اى ثلاثون دفينة نظما بالفارسية ضمن كلياته فى مكتبة كلية الحقوق كما فى فهرسها ص٨١ وعند (الملك ٤٩٩٩ و٥١٠٤) و جامعة طهران وعند خنجى بطهران . ومر له الخمسة فى ٧ : ٢٦٢.

(**٥٦٨٨ : ديوان فتونى اصفهانى** أوشعره) وهو الصحاف. ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس٥ ـ ص١٤٠) واورد شعره .

(**٥٦٨٩ : ديوان فهمى رازى**)وهو ملا محمد الطهرانى. ترجمه بعنوان فهيمى طهرانى فى (طبق٢ ـ ص٥٠٧)واورد شعره توجد نسخة من « قسمتنامه » له فى ص١٥٥ ـ ١٥٦ من مجموعة رقم ٣٢٨٠ فى المكتبة المركزية بجامعة طهران كما فى فهرسها . واورد فى (هميشه بهار) شاعراً باسم فهمى طرشتى . وطرشت من محال طهران .

(**٥٦٩٠ : ديوان فهمى صفوى** او شعره) وهو الشاه خدابنده الثانى (٩٨٥ـ٩٩٥) السلطان محمد المكفوف ابن الشاه طهماسب جلس بعد اخيه الشاه اسماعيل الثانى وكان يقيم بأموره ولده حمزه ميرزا ، وبعد موت حمزه ميرزا عزله ابنه الاخر الشاه عباس الماضى الى ان توفى معزولا فى ١٠٠٣ ترجمه الصادقى فى (خص١ ـ ص٩) واورد من شعره قطعة

ورباعية، وكذا، فى «روضة الصفوية».

(**ديوان فهمى طرشتى**) راجع فهمى رازى.

(**ديوان فهمى طهرانى**) راجع فهمى رازى.

(**٥٦٩١ : ديوان فهمى قزوينى** اوشعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٧٣) بعد ترجمة اخيه عارفى القزوينى واورد شعرهما. وفى (گلشن - ص ٣٢٢) قال اسمه شاه قاسم بن عزيز الدين سامى من طائفة جبلية و مات ٩٩٩.

(**٥٦٩٢ : ديوان فهمى كاشانى**) كان اديباً عارفاً بانواع الشعر. ترجمه واورد شعره الصادقى فى (خص ٨ - ص ٢٠٠) و (هميشه بهار) و (تش - ص ٢٤٥) نقلاً عن ديوانه وقال فى «خلاصة الاشعار» كان ينحرف الى المذهب النقطوى. وفى حقه قال حسرتى الكاشانى:

فهمى آن ديكدان آتش كفر — كه در او آتش و بال افتد
گرم هم صحبتى است با حاتم — همچو آتش كه در ذغال افتد

(**٥٦٩٣ : ديوان فهمى كرمانى** اوشعره) و اسمه شمس الدين محمد كان من قرية خبيص بكرمان وكان صدراً للسلطان محمد الصفوى. ترجمه وأورد شعره فى (تش - ص ١٢١).

(**٥٦٩٤ : ديوان فهمى هرمزى** اوشعره) هو من شعراء جزيرة هرمز فى الخليج الفارسى. ترجمه واورد شعره الفارسى فى (هفت - ص ٥٥)

(**٥٦٩٥ : ديوان فهمى يزدى** اوشعره) واسمه بدرالدين كما ذكره آيتى فى (تش يز - ص ٣١٩) وأورد شعره.

(**ديوان فياض دكنى**) هو التخلص الثانى لفيضى الدكنى. راجع ديوان فيضى.

(**٥٦٩٦ : ديوان فياض لاهجى**) وهو الملا عبدالرزاق بن على بن الحسين الجيلانى القمى المتوفى ١٠٥١. كان هو والمولى محسن الفيض الكاشانى صهرين على بنتى المولى صدرا الشيرازى المتوفى ١٠٥٠ وتلمذا عليه واخذا تخلصهما منه. وكان فياض مدرساً بقم. له «شوارق الالهام» وشرح هياكل النور و «گوهرمراد» ترجمه فى (سرخوش - ص ٨٧) و (مع ٢ - ص ٢٧) و (سرو - ص ١١٤) و (نتايج - ص ٥٣٨) و (تش - ص ١٦٣). قالوا ديوانه فى خمسة آلاف بيت يحتوى على القصايد والمقطعات و «ساقينامه» و غزليات و مدايح

استاديه المولى صدرا والمير الداماد والشاه صفى. وفى (تر٦- ص١٥٦) ان ديوانه فى الفى بيت . ومر ابنه حسن صاحب «شمع اليقين» فى ص ٢٤٥ .

(**٥٦٩٧ : ديوان فيروز شاه بهمنى** اوشعره) هو من ملوك سند و توفى ٨٢٥ ترجمه فى (مع - ج١ ص٤١) واورد شعره و كذا فى (حسينى- ص٢٤٣) .

(**٥٦٩٨ : ديوان فيروزمشرقى** اوشعره) من قدماء الحكماء الشعراء ، ومعاصر عمرو بن ليث من آل صفار وتوفى ٢٨٣ كما ترجمه فى (مع ج١ ص٣٨١) واورد شعره .

(**٥٦٩٩ : ديوان فيروزكوهى**) السيد كريم بن مصطفى منتظم الدولة . طبع له منظومة «عفاف نامه» بطهران فى ١٣٦٣ فى ٢٧ ص٠ فى الحجاب .

(**٥٧٠٠ : ديوان فيضى**) واسمه على اكبر . توجد نسخة منه عند (الملك - ٥٥٣٤) .

(**٥٧٠١ : ديوان فيض شاهجهان آبادى**) واسمه ابراهيم. كان ماهرا فى الموسيقا والخط النستعليق ومات ١١٢٤. ترجمه واورد شعره فى (نتايج - ص٥٤٤) و(حسينى- ص٢٥٣) و(مسرت - ص٤٩٤) و(سرخوش - ص٨٦) .

(**٥٧٠٢ : ديوان فيض على مشهدى**) من ساداتها الموسويين كان يتخلص فيضعلى و «حكيم» قال فى (خيال - ص٢٥٨) كان ينظم بالفارسية والعربية . و نقل عن ديوانه غزلين احدهما خال عن الحروف المعجمة .

(**٥٧٠٣ : ديوان فيض عليشاه طبسى**) لعبدالحسين فيض عليشاه من العرفاء. مات فى ١١٩٩ باصفهان .

(**٥٧٠٤ : ديوان فيض كاشانى**) وهو المولى محمد المحسن بن شاه مرتضى بن محمود (١٠٠٧-١٠٩١) مؤلف «الصافى» و«الوافى» واكثر من مأة كتاب آخر. وقد الف فهرساً لتصانيفه اولا فى ١٠٦٩ ثم ثانياً و ثالثاً جمع فهرسها فى ١٠٩٠ و كان لوالده مكتبة عظيمة. واولاده فى كاشان وطهران بيت علم الى اليوم ، وكان صهر المولى صدرا واخذ تخلصه منه كما ذكرناه فى الصفحة السابقة ونظم الشعر وله «لب لباب مثنوى» موجود عند (الملك) واورد شعره اصحاب التذاكر مثل (نتايج- ص٥٤١) و(تش- ص٢٤٥) و(حسينى ٣٢٢) و (هميشه بهار) وطبع الشهشهانى ديوانه بطهران فى ١٩٨ ص٠ ثم فى ١٣٧٧ فى ٢١٦ ص٠ نسخة منه عند السيد حسين الشهشهانى بطهران . وله مقدمة مبسوطة. اولها

[يا محسن قداتاك المسيىء . فيض احسان بى پايان . . چنين گويد مؤلف اين كلمات . . . محسن ابن مرتضى الملقب بفيض . . .] مرتب على حروف التهوا فى الغزل فى ٤٣٦ صفحة ، كتبت النسخة فى شوال ١٢١٥ بخط محمد بن ابراهيم البروجردى . و أخرى عند (الملك ٧٣٩٦) .

(**٥٧٠٥ : ديوان فيض الله بغدادى**) للقاضى فيض الله البغدادى المتخلص فى شعره بحاجبى كما ترجمه فى (تس ٢ - ص ٤٩) وفصل احواله فذكر انه اشتغل اولا فى العراق وبعد سنين سافر الى ايران فنزل كاشان واقام بها سنين عند المولى شمس الدين محمد الخفرى ثم نزل بشيراز وحضر بها عند المولى عبد الصمد ، ثم ذهب الى تبريز وفوض اليه تدريس مدرسة المظفرية واخيرا صار قاضى العسكر من قبل الشاه طهماسب ، وأورد قطعة من شعره ، اقول ومن الاثار الموجودة لهذا العالم الاديب الشاعر الرسالة « الصيدية » التى كتبها باسم الشاه طهماسب ومدحه بقطعة من شعره فى ديباجته . رايت نسخة الرسالة فى موقوفة مدرسة (البروجردى فى النجف) كما ذكر فى ٢٠٧٠١١ .

(**٥٧٠٦ : ديوان فيض الله شوشترى** اوشعره) كان ماهرا فى النجوم والرياضيات كما ترجمه وأورد شعره ومعماه معاصره فى (نر ١٥ - ص ٥٣٥) .

(**٥٧٠٧ : ديوان فيض لرستانى** اوشعره) واسمه الميرزا احمد . ترجمه واورد مديحه لمنوچهرخان فى « المدايح المعتمدية » .

(**٥٧٠٨ : ديوان فيضى اصفهانى**) الميرمعز الدين محمد من السادات النقباء والعلماء الفقهاء باصفهان حج البيت وزار المشاهد ، ثم نال صدارة الشاه سبع سنين ثم جاور مشهد خراسان وتوفى بالبصرة فى ٩٥٢ ترجمه سام ميرزا فى (تس ٢ - ص ٢٢) واورد غزله والرباعية التى كتبها اليه بخطه .

(**٥٧٠٩ : ديوان فيضى تبريزى**) الاقابابا المذكور فى ٢١٢:٥ مرله « چهارده بند » .

(**٥٧١٠ : ديوان فيضى تربتى**) من تربت حيدرية بخراسان . واسمه على فيضى قال فى (تس ٥ - ص ١١٨) ان ديوانه فى خمسة آلاف بيت . وفى (مجتس ٦ - ص ١٤٥) عده من العلماء الشعراء . وكذا فى (حسينى - ص ٢٥٠) وفى (گلشن - ص ٣٢٤) قال جاء الى الهند ومدح اكبرشاه .

(**ديوان فيضى دكنى**) للشيخ ابى الفيض بن مبارك . راجع فيضى هندى.

(**٥٧١١ : ديوان فيضى شيروانى**) واسمه السيد حسن الواعظ . ترجمه فى (دجا ـ ص ٣٠٢) واورد شعره نقلا عن تذكرة «روزروشن» . وترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٢ ـ ص ٤٢) بعنوان السيد حسين الواعظ الشروانى واطرى خطه وانشائه واورد شعرا آخر له غير مافى روزروشن ولعلهما اثنان.

(**ديوان فيضى عصار**) راجع فيضى يزدى.

(**٥٧١٢ : ديوان ملا فيضى كاردگر** او شعره) هو ابن الاستاد محمد «لعبت باز».. ترجمه فى (مجتس ٦ ـ ص ١٥٤) .

(**٥٧١٣ : ديوان فيضى هروى**) النقاش . ترجمه شاه محمد القزوينى فى (قزمج ٣ ـ ص ٢٥٦) وأورد شعره .

(**٥٧١٤ : ديوان فيضى هندى**) واسمه الشيخ ابو الفيض بن مبارك بن خضر اليمانى الاصل «ملك الشعراء» لجلال الدين اكبر شاه . ولد باگره فى ٩٥٤ و مات عن خمس و اربعين وخمسين سنة من عمره مسموماً فى لاهور ١٠٠٤ كان يتخلص اولا فيضى ثم بدله «فياضى» كما قال فى ذلك :

زين پيش كه سكه‌ام سخن بود ... فيضى رقم نگين من بود
اكنون كه شدم بعشق مرتاض ... فياضيم از محيط فياض

وديوانه فارسى رتبه بنفسه وجعل له ديباجة فى احوال نفسه، بعثه الى ايران ليشتهر بها. ترجمه فى (طبق ٢ ـ ٤٨٦) و (نر ١٣ ـ ص ٤٨٢) و (خص ٤ ـ ص ٥٢) و (سرو ـ ص ١٥) مفصلا و (ميخانه ص ١٩٤ ـ ٢٠٠) و (سبك شناسى ٣ : ٢٥٨، ٢٩٠) و (حسينى ـ ص ٢٤٩) والمستر براون فى ٤ : ١٦١ و (تش ـ ص ٣٤٥) و (هميشه بهار) و (خيال ـ ٧٩) وقال فى (مع ٢ ـ ٢٦٢) ان أخاه ابا الفضل علامى جمع اشعاره ورتب ديوانه فى ١٠٠٦ له غير الديوان؛ خمسة مثنويات « مركز ادوار» و«سليمان وبلقيس » و«نل و دمن» و«هفت كشور» و «اكبر نامه» ولكنها غير تام كما ذكرناها فى ج ٧ ص ٢٦٢ وله «سواطع الالهام» او تفسير بى نقطه و«موارد الكلم». وهو الذى روج التشيع وحرية العقايد فى الهند بوسيلة اكبر شاه ، و هو الذى اجاب عن اعتراضات عبدالله خان الاوزبكى التى اعترض فيها على اكبر شاه و عقايده

وتوجد الجواب فى منشآته . وكان له مكتبة عظيمة. وهو اخ ابى الفضل المتخلص «علامى» المؤرخ صاحب «آئين اكبرى» وتفسير آية الكرسى وغيرها و«كليات فيضى» موجودة فى (الاصفية) كتبت فى ١٠٣٤ كما فى فهرسها . وقد رآ نسخة منه سنگلاخ بخط خليل قلندر الهروى فذكره فى (امتحان ١-٢٥٦) ونسخة اخرى فى (بنگاله) واخرى عند (الملك)

٥ (**٥٧١٥ : ديوان فيضى يزدى** اوشعره) كان عصراً ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٥- ص ١٢٠). واورد مطلعين له .

(**٥٧١٦ : ديوان فيضى يزدى**) ترجمه الآيتى فى (تش يز- ص ٣٢٠) وقال فى وصفه درويش شعار فيضى قصار. ثم نسب اليه الابيات فى مادة تاريخ وفاة غزالى المشهدى (سنة نهصد وهشتاد) مطابق (٩٨٠) ولفظه :

١٠ عقل تاريخ وفاتش بدو طور (سنه نهصد و هشتاد) نوشت

وهذه الابيات والتاريخ نسبها النصر آبادى فى (نر ١٣-ص ٤٨١) الى الشيخ فيضى ابن الشيخ مبارك الذى مر بعنوان فيضى هندى الدكنى، ومعها ابيات أخر فى تاريخ الخانقاه الذى بناه اكبر شاه بقوله:

آن خانقهى كه سوده برچرخ سرش فرمود بنا پادشه بحر و برش

١٥ تاريخ بنا است (خانقاه اكبر) (دروازه خانقاه) تاريخ درش

والظاهر ان التاريخين كلاهما للشيخ فيضى الدكنى الهندى كما ذكره النصر آبادى لقرب عصره اليه . ولعل اليزدى الذى ترجمه آيتى هو بعينه العصار الذى ترجمه سام ميرزا. والعصار والقصار قد صحف احدهما بالاخر.

(**ديوان فيلسوف الشعراء**) هو لقب ابى العلاء المعرى المذكور فى ص ٤٥ كما طبع على

٢٠ منتخبات اللزوميات فى اسكندرية ١٣١٩ .

«ق»

(۵۷۱۷: دیوان قاآنی شیرازی) وهو حبیب‌الله بن محمدعلی «گلشن» من ایل زنگنه بکرمانشاه. ولد بشیراز فی ۱۲۲۲ و مات والده وهو ابن سبع سنین وسافر الی مشهد خراسان وتعلم هناك وجاء الی طهران فلقبه فتحعلیشاه بلقب «مجتهدالشعراء» ولقبه محمدشا «حسان عجم» وفی «هدیةالعارفین ۱:۲۶۲» سحبان العجم. وکان ماهراً فی‌الادب و الریاضیات و الکلام و الفلسفة و المنطق و تعلم اللغة الافرنسیة. ومرّله «پریشان» ومات ۱۲۷۲ کما فی(المآثر - ص۲۰۶) و (عم - ص ۴۳) او ۱۲۷۳ کما فی «طرائق الحقائق ۳: ۱۴۹» او ۱۲۷۰ کما فی(مع ۲ : ۴۰۲) وقال پرتواصفهانی فی رثائه :

چون اجل آمدش بساقی دهر　　پی تاریخ گفت «ساغر ده»

وقبره بقریةعبدالعظیم بالری عند قبرالمفسرابی‌الفتوح الرازی. وترجمه‌فی(فارسنامه ۱۵۰:۲) ایضاً. طبع‌دیوانه فی‌طهران مع «پریشان» فی ۱۲۷۰ و مع دیوان فروغی و اشعار جلال‌الدین میرزا ابن فتحعلیشاه فی ۱۳۰۲ و ۱۲۷۴-۱۲۷۷. ثم فی ۱۲۹۸ ببمبی ۱۳۲۲ و بعدها مکرراً وبتبریز۱۲۷۳ بخطجرعه المذکور فی‌ص ۱۹۳وبعدها مکرراً. جمعها هو بنفسه فیما یقرب من سبعة عشرالف بیت. و مرّ احواله لحسن بلگرامی فی۶۱:۷المطبوع فی‌مجلة ارمغان ایضاًللسنةالتاسعة ص۴۳وترجم‌أحواله‌الاقبال الاشتیانی فی‌مجلة یغما۲ : ۴۵۲ واشراق‌خاوری فی‌مجلة ارمغان السنة الثامنةص۵۷۶ وعلی‌نقی بهروزی فی‌رسالة مستقلة نشرها «کانون دانش پارس» ومجلة یادگارج ۳ العدد ۳ ومجلة یغما ۲: ۵۴۱ وعلی دشتی فی مجلة آینده ۱:۵۱۳ویحیی‌دولت‌آبادی فی‌مجلة‌آینده ۱ : ۴۰۹ وروحانی فی‌مجلة ارمغان۱۷ : ۷۱۳واحمدسهیلی‌خوانساری فی مجلة یغما ۲ : ۲۴۹ وحیدرعلی کمالی‌فی مجلةآینده ۱ : ۵۲۵ومحیط‌الطباطبائی

فی ارمغان ۱۸: ۵۷ ووحیدالدستگردی فی ارمغان ۸:۲۸۵ و اقبال یغمائی فی ارمغان ۲۵:۲۶۶ وحبیب یغمائی فی مجلة یغما ۷:۱۶۱ کما ذکر فی فهرست مقالات فارسی .

(**۵۷۱۸: دیوان قائلی سبزواری اوشعره**) کان نزیل قزوین فی زمن تألیف سام میرزا لتذکرته ۹۵۷ کما ترجمه فی (تس ۵ ـ ص ۱۳۵) واورد مطلع غزله .

(**دیوان قائم مقام**) مربعنوان «دیوان ثنائی فراهانی» لسیدالوزراء المیرزا ابی القاسم ابن المیرزا عیسی المدعو بمیرزا بزرگ الحسینی الفراهانی (۱۱۹۳ ـ ۱۲۵۱) وقد طبع بمباشرة الوحید الدستگردی وجعله ضمیمة السنة العاشرة من مجلة ارمغان فی ۱۳۴۴ والحق باخره «جلائر نامه» وفی مقدمته ترجمة الناظم مفصلا بقلم حفیده المیرزا عبدالوهاب الحسینی واورد فی (مع : ۲ص ۸۷) قرب مائتین و خمسین بیتا من شعره . وطبع منشاته بطهران بتصحیح جهانگیر قائمقامی فی ۴۱۲ ص. فی ۱۳۳۷ ش . ومرّ فی ص ۴۹ و ۱۸۵ .

(**۵۷۱۹: دیوان قائم مقام فراهانی**) وهو سیدالوزرا المیرزا عیسی المدعو بمیرزا بزرگ ابن المیرزا محمدحسن بن عیسی الحسینی الفرهانی المتوفی ۱۲۳۷ او ۱۲۳۸ هو والد ثنائی المذکور آنفاً . ترجمه فی (مع : ۲ص ۴۲۵) واورد اربعة عشر بیتا من شعره . ومرّ له فی (ج ۱ ص ۲۹۶) «احکام الجهاد» وفی (ج ۵ ـ ص ۲۹۷) «الجهادیة» و ذکر شرح احواله مفصلا فی مقدمة دیوان ولده «ثنائی» وجاء ذکره فی ریحانة الادب .

(**دیوان قائم مقامی**) مرّ بعنوان ادیب الممالک فی ص ۶۶۰ وطبع له خان ملك ساسانی (حسین ملك الکتاب گلبن) منتخب اشعاره باسم «آگهی نامه» فی برلین فی ۱۳۰۱ ش. فی ۳۲ ص .

(**۵۷۲۰: دیوان قائمی**) موجود فی مکتبة لعلهلی باستانبول، وکذا فی مکتبة السلطان عثمان الثالث کما فی فهرسیهما ولعله الآتی .

(**۵۷۲۱: دیوان قائمی قمی اوشعره**) عد فی کتاب النقض ص ۲۳۹ و ۶۲۸ من شعراء الشیعة .

(**۵۷۲۲: دیوان قابل ایروانی اوشعره**) ترجمه معاصره فی (مع : ج ۲: ص ۴۲۴) و ذکر ان اسمه حسنعلیخان بن محمدخان القاجار الایروانی من ملازمی الشاهزاده

محمود میرزابن فتحعلیشاه و نقل بعض شعره عن سفینة المحمود .

(**٥٧٢٣: ديوان قابل بلگرامی**) السیدعبدالله. اورد شعره فی (سرو-ص٣٤٠) مفصلا و (نتایج -ص٥٧١) وقال مات ١١٣٢ و کان خطاطاً .

(**٥٧٢٤: ديوان قابل شيرازی اوشعره**) ترجمه واورد شعره فی (عم- ص٥٠٦) .

(**٥٧٢٥: ديوان قابل کشميری اوشعره**) واسمه محمدپناه. تلمذ علی بیدل ومات ١١٧٠ اورد شعره فی (نتایج- ص٥٧٢) و(حسینی-ص٢٧٢) .

(**٥٧٢٦: ديوان قابل هندی اوشعره**) کان تلمیذ عبدالقادر بیدل. و کان یتخلص اولا « صنعت» ثم بدله الی قابل .ومات ١١٤٠ اورد شعره فی (گلشن - ص٢٢٥) . و لعله متحدمع ماقبله .

(**٥٧٢٧: ديوان قابلی اوشعره**)وهوترشیزی کمافی (لط ٣-ص٦٦) وأوردالشاه محمد القزینی فی (قزمج ٣-ص ٢٤٠) الشیرازی بدل الترشیزی و ذکر فی الموضعین شعره الغیرالموزون .

(**٥٧٢٨: ديوان قابوس**) هو شمس المعالی السلطان قابوس بن وشمگیر الدیلمی من آل زیار. ترجمه فی (تش-ص١٩) و (مع : ج١ ص٥٢ وص٤٧٩) قال وله شعر کثیر بالعربیة والفارسیة.واورد فی الموضعین بعض الفارسی منها و ذکر ان مدة ملکه کانت عشرون سنة و قتل ٤٠٣ کمافی « شاهد صادق » و جلس مقامه ولده فلك المعالی منوچهر، ممدوح ابی النجم احمد المنوچهری الدامغانی الذی تخلص باسم ممدوحه . طبع دیوانه العربی مختصراً بمصر . و باسمه الف حفیده کاوس بن اسکندربن منوچهر الآتی کتابه « قابوسنامه » فی الاخلاق و تدبیر سیاسة المدن ، المطبوع مکرراً منها بطهران مع « توزوك جهانگیری » قی ١٢٨٥ فی ٢٢٨ ص . و کتب عباس بن محمدعلی اقبال الاشتیانی رسالة فی احواله سماها « قابوس وشمگیر زیاری »طبعت ببرلن فی ١٣٤٢ فی ٢٨ + ١٦٠ ص . و ترجم احواله علی قویم فی مجلة ارمغان السنة ٢٦ : فی الصفحة ٤٦ .

(**٥٧٢٩: ديوان قادرتونی**) واسمه المیرزا عبدالقادر . کان ماهراً فی المثنوی . ونظم مثنویاً فی «حرب قندهار و ایران » اورد بعضه فی (گلشن-ص٣٢٥) .

(**٥٧٣٠: ديوان قادر مشهدى**) واسمه وزير خان بن محمد طاهر خان من اولاد صاحب ديوان چنگيز. كان مقربا عند عالم گير ثم فرخ سير ثم انزوى فى اكبر آباد ومات ١١٣٥ اورد شعره فى (گلشن - ص٣٢٥) و(مطلع - ٢ : ٤٤٠) و لعله المذكور فى (سرخوش - ص٩٠).

(**٥٧٣١: ديوان قادرى**) لدا راشكوه محمد بن شاه جهان بن جهانگير بن اكبر بن همايو بن ظهير الدين محمد بابر (رأس السلسلة الگوركانية فى الهند) ابن عمر شيخ بن ابى سعيد بن محمد بن ميرانشاه ابن الامير تيمور الگوركانى. ولد باجمير ١٠٢٤ و قتل بيد اخيه اورنگ زيب بعد ان غلب عليه فى ١٠٦٩ بتهمة الزندقة. و تلمذ على معين الدين الچشتى و ملاشاه من السلسلة القادرية و دخل فى الفرقة القادرية فى ١٠٤٩ وتخلص «قادرى». وكان حر الفكر كجده اكبر شاه. وله مذاكرات مع بابالال و غيره من حكماء الهنود. وله غير الديوان مؤلفات فى التصوف الاسلامى والتصوف الهندى. فالف «سفينة الاولياء» طبع بكانپور و«سكينة الاولياء» مطبوع و«رسالة حق نما» و«حسنات العارفين» طبع بلاهور كلها فى التصوف الاسلامى، و «مجمع البحرين» مطبوع و«سر الاسرار» او «سرّ اكبر» فى التصوف الهندى. وينسب اليه كتب أخر ذكرها السيد محمد رضا جلالى نائنى فى مقدمة رسالتى حق نما و مجمع البحرين المطبوعان بطهران فى ١٣٧٥ و ديوانه يسمى «اكسير اعظم» كما فى «خزينة الاصفياء» وتوجود فى الهند عند بهادر سينك، وأخرى عند خان بهادر ظفر حسن، ونسخة فى (بنگاله) يشتمل على ١٣٣ غزلا و ٢٨ رباعية و كلها عرفانية. وطبع له مثنوى «غريب نامه» فى مجموعة «ارمغان عثمان شاهى» فى ص ٣٩١ - ٤٠٠ فى الهند فى ١٣٢٨. و ترجم داراشكوه فى (سرخوش - ص٨٩) و (نتايج - ص٥٦٦) و (حسينى ص-٢٦٦) و (تش - ص-٣٥٠) و«مقالات الشعراء - ص٥٠٠» و(مع ١: ٤٦٥) و«ريحانة الادب» ومجلة اريانتال.

(**٥٧٣٢ : ديوان قادرى خراسانى**) و هو السيد ابو القاسم المشهدى ساكن شيراز. كان من قراء عهد الشاه عباس (١٠٥٢-١٠٧٨) له «نظم اللئالى» فى التجويد نظمه فى ١٠٦١ فى ٨٩ بيتاً. طبع مكرراً. وكان حيا الى ١٠٨٣ كما ذكرناه فى ٣: ٣٦٤ وذكر فى الريحانة. وهو غير ماذكره فى (گلشن - ٣٢٧) بعنوان قاسم بيضاوى.

(**٥٧٣٣: ديوان قارى تبتى**) واسمه غازى و تخلصه « قارى » كما مرّ فى ص٧٨٣ عن (نر٣ـ ص٦٠) .

(**٥٧٣٤: ديوان قارى هندى**) طبع بلاهور فى ٤٦٨ ص . فى ١٩٢٣ م . مع مقدمة فى احوال الشاعر لعبدالحكيم خان .

(**ديوان قارى يزدى**) واسمه محمود صاحب «ديوان البسه» المذكور فى ص٨٩ وقال براون فى ٤ : ١٦٠ انه مات ٩٩٣ وهو غلط لما ذكرناه هناك .

(**ديوان قاسم**) فارسى يوجد فى مكتبة راجه فيض آباد كما فى فهرسها المخطوط . وطبع ديوان قاسم بلكهنو فى ٨١ ص. فى ١٢٩٤ = ١٨٧٧ م . ولعله احد الآتين بعد هذا .

(**٥٧٣٥ : ديوان قاسم اردبيلى**) هو ابن فايض اردبيلى المذكور فى ص٨٠٥. توجد اشعاره فى جنگ كتابته ١٠٨١ فى مكتبة دهخدا بطهران .

(**ديوان قاسم اردستانى**) كما فى (تش ـ ١٨٥) و(مسرت ـ ص ١١٤) راجع ديوان قاسمى اردستانى، وقاسم قمى.

(**٥٧٣٦ : ديوان قاسم أنوار**) هو معين الدين على بن نصير بن هارون ابى القاسم الحسينى التبريزى المعروف بقاسمى كما ذكر فى المقدمة المنثورة لمثنويه « انيس العارفين ». كان يتخلص « انوار » و « قاسم » . ولد بسراب تبريز ، فى ٧٥٧ وتلمذ على الشيخ صدر الدين الاردبيلى ابن الشيخ صفى جد الصفوية فلقبه بقاسم الانوار . وساح بلاد قزوين و گيلان ومازندران و گرگان وسمرقند و كرمان. وصاحب الشاه نعمة الله بماهان. و كان عارفاً بالتصوف ويميل الى الحروفية . وسكن هرات مدرساً واعظاً الى أن اغتيل شاهرخ فى ٨٣٠ بيداحمد لر الحروفى، فامر شاهرخ بانسداد المدارس و تخريب الخانقاهات ونفى العلماء و منهم قاسم الانوار هذا ، فنفاه الى سمرقند ، وبعد رجوعه سكن خرجرد جام وتوفى هناك ٨٣٧. له «انيس العاشقين» كما مرّ أو «انيس العارفين» كما فى (دجاص ـ ٣٠٤) و«مقامات العارفين» الموسوم « تذكرة الاولياء» وترجم فى « سلسلة النسب صفوية » و «نفحات الانس» و (مجن ١ ص٦ و١٨٣) و(خيال ـ ٦٣) و(حسينى : ٢٦٥) و (تش ـ ص٢٨) و (عشاق ـ ص١٥٨) و (لس ـ ص٢٦٤) و(نتايج: ٥٥٧) و (مع ٢ : ٢٧) و«هدية العارفين ٧٣١:١» وريحانة الادب، وديوانه عرفانى توجد فى (سپهسالار ـ ٢٠٢) وثلاث نسخ

عند (الملك) فی ستة آلاف بيت وعند (فخر الدين) وطبع بطهران مع مقدمة لسعيد النفيسی فی ١٣٧٧ فی ١١٢ + ٤١٩ ص .

(**ديوان قاسم بدلا**) راجع ديوان واقفی .

(**٥٧٣٧: ديوان قاسم بروجردی أو شعره**) وهو السيد قاسم البروجردی الشاعر . اطری فضله واورد شعره ، الحزين فی تذكرته (ص - ٤٢) .

(**٥٧٣٨: ديوان قاسم بيضاوی**) هو ابو القاسم بن السيد علی الموسوی الشيرازی جاء الی اصفهان وتلمذ علی المولی طاهر الشيرازی . اورد شعره فی (نر ٦ - ص ١٦٢) و (گلشن : ٣٢٧) .

(**٥٧٣٩: ديوان قاسم بيگ او شعره**) ترجمه واورد شعره معاصره فی (نر ٢ : ٣٥) . وهو غير ديوان حالتی المذكور فی ص ٢٢٦ و المترجم فی (نتايج - ص ١٨٣) .

(**ديوان قاسم تبريزی**) راجع ديوان قاسم أنوار ، وقاسم خازن ، وزاهد اصفهانی .

(**٥٧٤٠: ديوان قاسم جنابذی أو شعره**) هو ابن الامير سيد الجنابذی . له « مثنوی بهاريه » كما ذكره فی (مجتس ٢ - ص ١٣٩) .

(**٥٧٤١: ديوان قاسم جوينی**) او قاسم خان داماد الهندی ابن مراد . قال فی (نر ٣ - ص ٦٣) انه صهر جهانگير پادشاه وقال رايت عدة اوراق من ديوانه . واورد فی (خيال : ٨٧) ترجمة احواله وشعره و كذا فی (حسينی : ٢٧٠) وقال فی (سرخوش : ٩٣) انه كان عديل جهانگير پادشاه . وقال فی (سرو - ص ٤٨) انه مات فی ١٠٤٢ وان زوجته « منيجه » كانت اخت نورجهان بيگم زوجة جهانگير و كذا فی (نتايج - ص ٥٦٠) .

(**٥٧٤٢: ديوان الشيخ قاسم الحلی**) هو ابن الشيخ محمد الملا ابن حمزة التستری المولود بالحلة ١٢٩٠ له عدة دواوين موجود بمكتبته بالحلة . ومرّ ديوان والده ابن الملا فی ص ٣٠ .

(**٥٧٤٣: ديوان قاسم چلبی او شعره**) واسمه محمد قاسم اخ الحسين چلبی التبريزی نزيل عباس آباد اصفهان . ترجمه ولورد شعره فی (نر ٥ - ص ١١٩) و قال سافر الی الهند للتجارة ومات بها .

(**٥٧٤٤: ديوان قاسم خازن او شعره**) اورد شعره فی (سرخوش - ص - ٣٨) . وهو

قاسم خان ابن شريف خان التبريزى ، الذى كان جده خازناً للشاه طهماسب . ترجمه معاصره النصر آبادى فى (تر ٥ - ص ١٢١) قال وسافر الى الهند .

(**ديوان قاسم داماد**) راجع قاسم جوينى .

(**ديوان قاسم ديوانه**) المشهدى المذكور فى ص ٣٣٥ . ترجمه وأورد شعره فى (تر ٩ - ص ٣٣٣) و (سرو - ص ١٢٢) و (مطلع الشمس ٢ : ٤٤٠" و (نتايج - ص ٥٦٤) و توجد اشعاره فى (مسرت - ص ٦٢) وفى جنگ بمكتبة دهخدا بطهران ، بتخلص قاسم ، ونسخة منه فى مكتبة (بنگاله) .

(**٥٧٤٥ : ديوان قاسم رازى اوشعره**) سافر من الرى الى الهند فى عهد اكبر شاه ورجع الى وطنه . اورد شعره فى (گلشن - ص ٣٢٧) . و لعله قاسم طهرانى ابن خطيب طهران المذكور فى (تس ٥ - ص ١٧٨) .

(**٥٧٤٦ : ديوان قاسم طوسى**) او ارسلان مشهدى . كان من احفاد ارسلان جازى من امراء السلطان محمود سبكتكين . نشاء بماوراء النهر وسافر الى الهند واكرمه اكبر شاه و كان خطاطاً فى النستعليق فلقب « ميرعلى ثانى » و كان ماهراً فى استخراج التواريخ المنظومة وله « جواب شهرانگيز لسانى » توجد ديوانه فى الف بيت فى (المجلس) كما فى فهرسها ٣ : ٢١٦ . وترجمه (خوشگو) و (مطلع ٢ : ٤٤٣) و (طبق ٢ : ٤٩٢) .

(**ديوان قاسم طهرانى**) كان والده خطيب طهران . ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٧٨) والظاهر انه هو قاسم رازى .

(**٥٧٤٧ : ديوان قاسم عاصم اوشعره**) ترجمه فى (مجتس ٦ - ص ١٦٥) و أورد شعره

(**٥٧٤٨ : ديوان قاسم عبد العظيمى اوشعره**) هو ابن الامير عناية الله المتولى لحضرة الامامزاده عبد العظيم . ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٢ - ص ٤٢) وأورد شعره . وذكر قبله اخاه الامير شاه مير ، وأورد شعره ايضاً . وذكر قبلهما والدهما الامير عناية الله المتولى مع شعره . و كذا ذكر جد هما يعنى والد الامير عناية الله وهو الامير نور الله ، و اخوه الامير سيد ، وذكر شعرهما ايضاً ، فهولاء كلهم شعراء أدباء فى عصر سام ميرزا . ومن سادات الرى بعبد العظيم فى عصره ؛ الامير هداية الله واخوه السيد عليشاه ، ذكرهما ايضاً فى الصفحة المذكورة .

(**ديوان قاسم على خراسانى**) راجع قاسم قصه خوان .

(**٥٧٤٩: ديوان قاسم غمزه اوشعره**) كان من الظرفاء في بخارا . ترجمه وأورد شعره في (مجتمس ٦ - ص ١٦٩) .

(**٥٧٥٠ : ديوان قاسم قصه خوان أوشعره**) هو قاسمعلى المشهدى ترجمه وأورد شعره في (تس ٤ - ص ٨٤) و (تش - ص ٩٣) بعنوان قاسمعلى .

(**٥٧٥١: ديوان قاسم قمى او شعره**) ترجمه واورد شعره في (نر ٩ - ص ٢٨٢) - وقال يحتمل انه القاسم الاردستانى . و ترجمه ايضاً فى « هميشه بهار » و هو غير قاسمى اردستانى الاتى .

(**٥٧٥٢: ديوان قاسم كاشانى اوشعره**) اورد شعره فى (گلشن - ص ٣٢٧) و قال انه حفيد اهلى الشيرازى . و كذا فى (مسرت : ١٤٧) و « هميشه بهار » .

(**ديوان قاسم كاهى اوشعره**) ترجمه النصر آبادى فى (نر ١٥ - ص ٥٢٠) واورد معماه باسم امام . و ذكره فى ص ٤٦٩ أيضاً تاريخ موت همايون پادشاه فى ٩٦٢ عند وقوعه عن سطح داره فى مصراع (همايون پادشاه ازبام افتاد) . راجع ديوان كاهى .

(**٥٧٥٣: ديوان قاسم گواليارى أوشعره**) واسمه قاسمعلى من اولاد السيد محمد غوث وامه بنت محمد عطا « مرصع رقم » كان يسكن فرخ آباد . اورد شعره فى (گلشن - ٣٢٧) .

(**ديوان قاسم لاهجى**) المتخلص بصابر . مرّ فى ص ٥٧٣ .

(**ديوان قاسم گنابادى**) راجع ديوان قاسم جنابذى وقاسمى گنابادى .

(**٥٧٥٤: ديوان الشيخ قاسم محيى الدين**) صاحب « الشعر المقبول » المطبوع ١٣٤٢ و « العلويات العشر » مما طبع وغيرها مما لم يطبع مثل « معارف همدان » وغيره من منظوماته ولد ١٣١٤ وتوفى ١٣٧٩ وهو ابن الشيخ حسن بن الشيخ موسى بن الشيخ شريف بن الشيخ محمد بن الشيخ يوسف بن الشيخ جعفر المتوفى حدود ١١٥٠ ابن الشيخ على بن الشيخ حسين بن الشيخ محيى الدين الثانى الذى هو أخ الشيخ على مؤلف « التفسير الوجيز » المطبوع مع مقدمة اخيراً .

(**٥٧٥٥: ديوان قاسم مرموز اوشعره**) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٧ - ص ١٨٨) و اورد له غزلا ، استحسن منه بيتا واحدا ، وهو قوله :

فردا نكنم آرزوى سايهٔ طوبى گر سايهٔ قد تو فتد برسرم امروز

(**ديوان قاسم مشهدى**) راجع قاسم طوسى وقاسم ديوانه وقاسم قصه‌خوان .

(**٥٧٥٦ : ديوان قاسم نجفى اوشعره**) هو ابن المير قاسم النجفى باسترآباد . ترجمه معاصر فى (تس٢-ص٤٤) وأورد شعره . وقال كان من «سياه‌پوشان» وقتل شهاب‌زرگر.

(**٥٧٥٧: ديوان قاسم ولدى اوشعره**) كان من امراء السلطان حسين ميرزا بايقرا. ترجمه فى (مجتس٨-ص١٧١) واورد شعره . وكذا فى «هميشه‌بهار» .

(**٥٧٥٨: ديوان قاسم هروى أوشعره**) هو ابن الخواجه مير كى . ترجمه وأورد شعره فى (مجتس٧-ص١٧٠) .

(**٥٧٥٩: ديوان قاسمى اردستانى**) ترجمه وأورد شعره فى (تش - ص١٨٥) و(مسرت- ص١١٤) وقال فى (حسينى -ص٢٦٩) انه مات ٩٨٤ باصفهان وفى (نر٩- ص٢٨٢) سماه قاسم اردستانى وفى (روشن -ص٥٤٦) ان له مثنوى « انيس العارفين » . وراجع قاسم قمى.

(**٥٧٦٠: ديوان قاسمى اصفهانى أوشعره**) ويعرف بدرويش قاسمى . ترجمه وأورد شعره فى (مجتس٦- ص١٥٣) .

(**٥٧٦١: ديوان قاسمى تونى**) الشاعر الصوفى . ترجمه فى (لت ٧) وقال اسمه درويش قاسم . وأورد غزله بتخلص قاسمى ، وعنه اخذ فى (روشن- ص٥٤٧) .

(**٥٧٦٢: ديوان قاسمى خوافى أوشعره**) واسمه مجدالدين .له « روضة الخلد» الفه فى قبال « گلستان» . ترجمه وأورد شعره فى (تش-ص٧٨) . وقال فى (گلشن - ص٣٢٨) انه كان بهرات ثم ذهب الى سيستان ومات بفراه . وأورد له «هجاى ولى دشت بياضى» .

(**ديوان قاسمى جنابذى**) راجع ديوان قاسمى گنابادى .

(**٥٧٦٣: ديوان قاسمى صيرفى أوشعره**) كان والده صرافاً بقم فتخلص هذا بالصيرفى وكان صاحب الحكيم الشفائى . اورد شعره فى (نر٩-ص٢٨٢) .

(**٥٧٦٤: ديوان قاسمى كازرونى**) واسمه ابو القاسم الشيرازى . من اولاد ابى حامد من تلاميذ الميرزاجان الباغنوى . ترجمه فى (تش-ص ٢٩٨) وفى (حسينى - ص٢٦٨) نقل عن ديوان شعره . وكذا فى (پژمان - ص ٤٨٣ و ٧٧٥) .

(**٥٧٦٥: ديوان قاسمى كاشى أوشعره**) ترجمه واورد شعره فى (روشن-ص٥٤٨) و «هميشه‌بهار» .

(**ديوان قاسمى كرمانى**) للحكيم الأديب قاسم القاسمى بن زين العابدين السيستانى المتوفى ١٣٤٨ طبع له «آتش زنه» منظومة فى ٤٩ ص . و مرّ فى ص ٦٥ بعنوان اديب.

(**٥٧٦٦ : ديوان قاسمى گنابادى**) وهو المير محمد قاسم المتخلص قاسمى من اولاد المير سيد الجنابذى واخ المير ابى الفتح . كان فى عصر الشاه طهماسب الصفوى (٩٣٠-٩٨٤). له «شاهنامه» فى دفترين و«شاهرخ نامه» فى خمسة آلاف بيت و«ليلى ومجنون» فى ٢٥٤٠ بيت و«خسرو وشيرين» فى ثلاثة آلاف بيت و«زبدة الاشعار» على زنة «مخزن الاسرار» فى أربعة آلاف بيت و«كارنامه» او «گوى وچوگان» ومرّله الخمسة فى ٧ : ٢٦٢. ترجمه فى (مجتبى ٢-ص ١٣٩) . و(تس ٢- ص ٢٦) و(خص ٨ - ص ١٤٠) و(حسينى - ص ٢٧٠) و(تش- ص ٧١) و(مسرت-ص ٢٠٦) و (گلشن - ص ٣٢٦) و (روشن - ص ٥٤٤) اما «شاهنامه» فى فتوحات الشاه اسماعيل فهو فى دفترين؛ الاول فى اربعة آلاف بيت، نظمها فى ٩٤٠ وطبع ١٢٨٧ وقال فيه :

بود عقد اين گوهر آبدار — زروى عدد چار باره هزار
بلطف ازسر «نظم» اگر بگذرى — روان پى بتاريخ آن آورى

(٩٩٠-٥٠ = ٩٤٠) . والدفتر الثانى فى خمسة آلاف بيت نظمه فى ٩٥٠ وتوجد فى المتحف البريطانى كما فى فهرس (ريو-ص ٦٦٠) ومكتبة (الملك) و(المجلس) كما فى فهرسها ٣: ٤٧٩ وقال فيه :

گهرها كه آورده‌ام در شمار — شمارش بود پنج باره هزار
بود در سوادم زنيك اخترى — طلب سال تاريخش از «مشترى»

واما «كارنامه» او «نگارنامه» او «گوى وچوگان» فهو على زنة «ليلى ومجنون» فى الف وخمسماة بيت، نظمه فى ٩٤٧ قال فيه:

اين نامه كه از زبان خامه — كردم لقبش نگارنامه [او بكارنامه]
چون ماه دوهفته‌اش درأيام — درعرض سه هفته دادم اتمام
اين عقد گهر كه شد سر آمد — باشد عددش هزار وپانصد
تاريخ تمام اين معانى — ظل ابديست تا بدانى

وله «خسرو وشيرين» الذى نظمه بامر سام ميرزا فى ثلاثة آلاف بيت فى ٩٥٠. قال فيه :

گهرهایم که‌زاد از بحر توفیق سه بار آمد هزار ازروی‌تحقیق
زغیب آمد حدیثی برزبانها که شد تاریخ سالش فیض جانها

وله ساقینامتان أحدهما باسم الشاه‌طهماسب والثانی باسم الخواجه حبیب‌الله الوزیر .

(٥٧٦٧: **دیوان‌قاسمی مهنه‌یی أوشعره**) وهوالخواجه‌أبوالقاسم‌أخ الخواجه‌ابی‌الفضل المهنه‌یی . ترجمه وأورد شعره‌فی(مجتس٣-ص١٤٥) .

(٥٧٦٨: **دیوان قاصد بخاری اوشعره**) کان من‌ملازمی‌خان بخارا . ترجمه واورد شعره‌فی(نر١٠-ص٤٣٧) وسماه‌فی(روشن - ٤٣) اسدالدین .

(٥٧٦٩: **دیوان‌قاصر قاینی**) وهوالمیرزا محمد علی‌الواعظ الکرمانی . ترجمه‌الآیتی القاینی فی« بهارستان-ص٣٣٣» وقال‌رایت‌منظوماته بخط‌أخیه‌ملك‌الواعظین‌احمد .

(**دیوان‌قاصری رازی**) کما ذکره فی (تش - ص٢١٥) . و هوابوالمفاخر الرازی المذکور فی‌ص٥٠ .

(**دیوان قاضی آرانی**) راجع دیوان قاضی‌داوری .

(٥٧٧٠: **دیوان‌قاضی احمداوشعره**)وهوابن‌القاضی‌محمد کان‌والده قاضیاً‌بالری سنین وتوفی٩٣٢ کما ذکره سام میرزا فی (تس٤-ص٧٤)وذکران القاضی‌احمدمن‌مصاحبیه وهومشهور بحدة الذهن وحسن السلیقة بین‌اقرانه ثم اورد شعره .

(**دیوان‌القاضی اختیار**) مرّ فی‌ص٦٢ واسمه حسن التربتی الهروی . وراجع‌لغتنامهٔ دهخدا فی‌حرف‌الحاء .

(٥٧٧١: **دیوان قاضی انوی**) وهوبرهان‌الدین‌أبونصر ابن‌مسعود (اومسعودبن‌مظفر) الأنوی من‌بلاد گرجستان. له « انبیانامه»باسم«انیس‌القلوب» نظمافارسیاً. قال‌فی اوله ولدت‌بآنی‌حدود٥٣٨ وفی٥٥٦ أسرت مع اهلی واخذنی الکفار الی بلادالروم وبعد الرجوع لقیت‌فی تبریز الحکیم محمود وامرنی بنظم « انبیانامه» فی‌قبال«شاهنامه» وسمیته « انیس‌القلوب» و کان عمری اذ ذاك أربع وعشرین‌سنة وهی‌سنة ٥٦٢فشرع من‌أحوال آدم(١) ومدح عزالدین کیکاوس فی‌اوله و تممه فی‌سبعة دفاتر، و قد نظمه

(١) وفی‌قصة‌یوسف‌ذکران‌الشعراء نظموافیهاکثیراً ،ومنهم‌شمسی شاعرشمس‌الدولة طغانشاه ناظم «یوسف‌وزلیخا » قال : البقیة فی‌الصفحة الآتیة

فى ٦٠٨ كما حققه مجتبى مينوى فى مقالته فى «مجلهٔ دانشكدهٔ ادبيات تهران» المجلد الثامن العدد الثالث ص ١٥-١٩ قال وجاء اسمه فى سند موقوفة مؤرخة ٦١٥ القاضى الامام شرف الاسلام . . . ابو نصر مسعود بن مظفر الانوى الحاكم بكورة ملطية .

(**ديوان قاضى أويس أوشعره**) وهو ابن محمد اللطيفى الاردبيلى المعروف بقاضى شيخ كبير . كان قاضى اردبيل ماضى الحكم بها مدة خمسين سنة . ترجمه فى (بهش ٢- ص ٣٩٢) وذكر انه قرين اويس القرنى فى الزهد والتقوى وأورد صدر بعض قصايده كما مر فى ص ١١٢، ويأتى ولده القاضى زاده ظهير الدين كبير الاردبيلى الشهيد المتشيع فى ٩٣٠.

(**ديوان قاضى بروجردى**) راجع قاضى رضوى .

(**ديوان القاضى التنوخى الكبير**)
(**ديوان القاضى التنوخى الصغير**)
(**ديوان القاضى التنوخى الحفيد**)

مرّ جميعها بعنوان ديوان التنوخى فى ص ١٧٨ .

(**ديوان قاضى بخارائى أوشعره**) كان مدرساً بمدرسة عبد العزيز ببخارا. ترجمه وأورد شعره فى (نر ١٠- ص ٤٣٩) .

(**٥٧٢: ديوان قاضى حسن همدانى أوشعره**) كان من قرية توى. ترجمه الصادقى فى (خص ٨- ص ٢٧٢) و اورد له رباعية .

(**ديوان قاضى خوانسارى**) راجع ديوان امين خوانسارى وحسين خوانسارى .

(**ديوان قاضى داورى أوشعره**) وهو من آران من قرى كاشان . كان قاضيها مدة ذكره النصر آبادى فى (نر ٩- ص ٣٠٨) و اورد بعض شعره، منها قوله ونعم ما قال :

زابنای زمانه داوری مهر مجوی پرورده روز و شب نباشد یك رنگ

و ذكر النصر آبادى ايضاً فى ترجمة السيد الميرحيدر الهاشمى فى (نر ١٣- ص ٤٧٥)

البقية من الصفحة السابقة:

ودیگر شنیدم که اندر عراق یکی مرد بودست با اتفاق
یکی شاعر خوب شمسی لقب بسی رنج برده بعلم و ادب
مرین قصهٔ یوسف نیکنام بنظم او بگفته است یکسر تمام

ولعله المذكور فى ص ٥٤٥ ومنظومته هى «يوسف وزليخا» المنسوبة الى الفردوسى .

هجاء القاضي الارانى للمير حيدر وامر الشاه عباس الماضي له بقرائة الهجاء بمحضره وموت المير بعد ذلك بقليل . ومر في ص ٣١٩.

(٥٧٧٣: ديوان قاضي رازى او شعره) واسمه عبدالله بن القاضي محمد، معاصر الشاه طهماسب ترجمه في (خص ٤ـ ص ٥١) و (گلشن ـ ص ٣٢٨) .

(ديوان قاضي رازى) راجع ديوان قاضي احمد .

(ديوان قاضي بافقي) اليزدى المتخلص « رشدى » هو ابن ملا يعقوب و اخ ملا افضل الهمتى كان مستوفياً لموقوفات يزد، وبعد موته قام مقامه اخوه الهمتى. ذكرهما معاصرهما النصر آبادى في (نر ٩ـ ص ٣٠٧) وأورد شعرهما وذكرناه مختصراً في ص ٣٥٩ .

(٥٧٧٤: ديوان قاضي رضوى او شعره) وهو المير محمد رضا بن المير عبدالحى القاضي ببروجرد . ترجمه وأورد شعره بتخلص قاضي في (نر ٥ـ ص ١١٦) .

(٥٧٧٥: ديوان قاضي روح الله) اخ القاضي جهان، من السادة السيفية بقزوين. نسبة الى جدهم السيد سيف الدين. كانوا قضاة قزوين اباعن جد وتوفي هو في ٩٤٨ كما ترجمه سام ميرزا في (تس ٢ـ ص ٢٩) قال وشعره كثير نقتصر منه بذكر مطلع واحد . وراجع روح الله.

(٥٧٧٦: ديوان قاضي زاده) ترجمه في (مجن ٣ـ ص ٨٤ و ٢٥٨) وقال انه شاب حسن الطبع وماهر في نظم المثنوى وأورد بعضه. وذكر الحكيم شاه محمد في (قزمج ٣ـ ص ٢٥٨) ان له مثنوى « جواب أمير خسرو » وفي (لط ٣: ٨٤) سماه قاضي زاوه .

(٥٧٧٧: ديوان قاضي زاد أردبيلي) هو الشيخ ظهير الدين كبير بن اويس بن محمد كما ذكر نسبه في (دجا ـ ص ٢٣٩) وترجمه شاه محمد القزويني في (بهش ٢ـ ص ٣٩٦) بعنوان قاضي شيخ كبير وذكر ان شعره كثير وذكر قليله الدال على الكثير. وذكر في « الشذرات ج ٨ ص ١٧٣ » ان السلطان سليم اخذه معه الى بلاد الروم عند رجوعه عن تبريز، ونال عنده مقاماً ورتب له كل يوم ثمانين درهماً فألف « تاريخ سلطان سليم » و « ترجمة وفيات الاعيان » لابن خلكان بالفارسية. ثم حكى عن الشقايق النعمانية ـ ص ٥٠٧ » اطرائه بمعرفة العلوم ولاسيما الانشاء والشعر وبحسن الخط وغيره. ثم حكى عن العلائى انه استمال الى الرفض وعقائد الامامية اوان كونه بمصر مع احمد پادشاه فقبض عليه فقتل وعلق راسه على باب زويله بالقاهرة في الخميس عشرين ربيع الثانى ٩٣٠ و ترجمه في (دجا ـ ص ٢٤٩)

و مر والده المعروف بقاضى شيخ كبير بعنوان القاضى اويس بن محمد اللطيفى . ولعل « كبير » تخلصهما ويأتى ولده شمس الدين محمد بن القاضى شيخ كبير المعروف بقاضى .

(٥٧٧٨: ديوان قاضى زادهٔ اصفهانى اوشعره) وهو الميرزا باقر العباس آبادى الاصفهانى المولود والمتوفى بها . هو من تلاميذ المولى محمد باقر الخراسانى والميرقوام. ترجمه وأورد شعره الحزين فى تذكرته (ص٣٨) .

(٥٧٨٩ : ديوان قاضى زادهٔ رومى أوشعره) له كتاب « السراج المنير » فى الامامة الفه باسم الشاه عباس الصفوى وتاريخ كتابة النسخة فى ١٠٩٢ والنسخة عند السيد شهاب الدين التبريزى نزيل قم كما كتبه الينا. اوله شعر له :

كس نامهٔ اسرار جلى ننويسد تا ناد على سينجلى ننويسد

(٥٧٨٠: ديوان قاضى زادهٔ كرهرودى (١)) ويقال له القاضى الكرهرودى او القاضى علائى الكرهرودى. كما فى (تس٥ـ ص١٠٧) لانه علاء الدين عبد الخالق المعروف بقاضى زاده الكرهرودى، وترجمه صاحب الرياض بعنوان عبد الخالق وقال فاضل عالم محقق متكلم شاعر منشى صوفى من علماءِ عصر السلطان الشاه عباس الماضى ومن جملة تلامذة الشيخ البهائى. وله رسالة فى الامامة فارسية ذكر فيها مناظرته مع القاضى زاده الماوراء النهرى . قال وهو متأخر عن القاضى زاده الكرهرودى الذى نقل الباغنوى كلامه فى « حاشية شرح حكمة العين » اقول رسالته فى الامامة هى « التحفة الشاهية » كما مر فى ج٣ ص ٤٤٣ وترجمه سام ميرزا فى (تس٥ـ ص ١٠٧) بعنوان قاضى علائى وقال انه توفى، و ذكر بعض شعره فى المناقب و كذا فى « هميشه بهار » .

(٥٧٨١: ديوان قاضى زادهٔ مشهدى اوشعره) وهو المولى داود « ملاباشى » ابن الحاج قاضى المشهدى. ترجم فى « مطلع الشمس » ومرّ له « البديعية » فى ٣:٧٥ .

(ديوان قاضى زاوه) كما فى (لط ٣ـ ص٧٤) مرّ بعنوان قاضى زاده .

(ديوان قاضى سلام الله كاشى) ترجمه سام ميرزا (فى (تس٤ـ ص ٧٦) و اطرى حسن طبعه وتقواه وارخ وفاته فى ٩١١ وأورد مطلع غزله . ومرّ فى ص ٤٥٥ .

١ـ هى احدى القرى الثلاثة المعروفة بسده ثانيها فيجان والثالثة سنجان و هى من سلطان آباد العراق (اراك) و غير سده التى هى من نواحى اصفهان .

(**ديوان قاضي سنجاني**) المتوفى ٩٤١ ترجمه سام ميرزا . ومرّ في ص ٤٧٢ .

(**ديوان قاضي شرف جهان**) القزويني. يوجد في مكتبة (المجلس) كما نقل عن فهرسها ومرّ في ص ٥١٥ .

(**قاضي شمس الدين معلم**) الگيلاني. مر في ص ٥٤٢ .

(**٥٧٨٢: ديوان قاضي شوشتري او شعره**) واسمه محمد معصوم. وهو كآبائه كان من قضاة تستر كما ترجمه واورد شعره في (نر ٦-ص ١٩٦) و(گلشن-ص ٣٢٨) .

(**ديوان قاضي شهاب الدين**) الجمندي. مرّ بعنوان شهاب مرندي في ص ٥٥٦ .

(**٥٧٨٣: ديوان قاضي صفي الدين اوشعره**) كان سبط القاضي عيسى الماضي وابن ابن اخيه . اطراه سام ميرزا في (تس ٤-ص ٧٣) و أورد شعره .

(**٥٧٨٤: ديوان قاضي عبد الخالق** كرهرودي أوشعره) ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ٢-ص ٥٣) وأورد شعره وذكر انه قاضي قم وهو غير القاضي علائي المتردد بين اصفهان وتبريز والمتوفى باصفهان ٩٣٦ وذكره سام ميرزا ايضاً في (تس ٥-ص ١٠٧) بعنوان قاضي علائي وذكرناه بعنوان قاضي زاده الكرهرودي .

(**٥٧٨٥: ديوان قاضي عثمان قزيني**) له «رضي نامه» وخمسة آلاف بيت كما في «تاريخ گزيده- ص ٨٢٢» .

(**ديوان قاضي عبد الله گيلاني**) اللاهيجاني . ترجمه الشاه محمد القزويني في (بهش ٢- ص ٣٩٠) وأورد شعره، وكذا في (حسيني-ص ٢٦٩) . ومر في ص ٦٩٨ .

(**ديوان قاضي عبد الوهاب**) المشهدي قاضي المشهد سنين. مر في ص ٧٠٣ .

(**٥٧٨٦ ديوان قاضي عطاء الله رازي**) اخ القاضي محمد الرازي معاصر شاه طهماسب. مرّ في ص ٧٢٧ بعنوان عطاء «طهراني» ترجمه سام ميرزا في (تس ٢-ص ٣٢) وذكر انه واخاه من سادات ورامين وري وأورد شعراً آخر له . وكذا في «هميشه بهار» .

(**ديوان قاضي قزويني**) كما في (گلشن-ص ٣٢٨) راجع «قاضي ميرك» و«قاضي روح» .

(**ديوان قاضي قهپائي**) كما في (نتايج - ص ٦٨) مر بعنوان «اسد كاشي» في ص ٧١ .

(**ديوان قاضي قندهاري**) مر بعنوان «ابي البركة» في ص ٣٦ .

(**ديوان قاضي لاغرسيتاني**) راجع ديوان لاغر .

(**٥٧٨٧: ديوان القاضي محمد**) ابن القاضي نعمان المصري المتوفى ٣٨٩ ابن مؤلف « دعائم الاسلام » المذكور في ج ٨ ص ١٩٧ توجد قطعة من هذا الديوان، وقد أجاب بها عن عبدالله ابن الحسن الجعفري الشاعر السمرقندي، كما ذكر في مقدمة طبع كتاب « الهمة » للقاضي نعمان في ص ١٥ .

(**٥٧٨٨: ديوان قاضي محمد ورامين أوشعره**) هو من سادات البلد وابن القاضي شكر الله الرازي الذي كان قاضي ورامين في سنين، وابنه القاضي محمد صار كلانتر ري . ترجمه سام ميرزا في (تس ٢ ـ ص ٣٢) وأورد شعره وذكر بعده اخاه القاضي عطاءالله كمامر .

(**ديوان قاضي محمد**) ابن خالة القاضي عيسى . ياتي بتخلصه « وصالي » .

(**٥٧٨٩: ديوان قاضي محمود اوشعره**) هو ابن القاضي روح الله المذكور آنفا. كان من المجدين في تحصيل العلوم . ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ٢ ـ ص ٣٠) وأورد مطلع غزله.

(**ديوان قاضي محيي**) راجع ديوان قطب محيي .

(**٥٧٩٠: ديوان قاضي مسافر اوشعره**) ترجمه النصر آبادي في (نر ١٣ ـ ص ٤٧٢) وذكر استخراجه لتأريخ جلوس الشاه اسماعيل الثاني السني، قوله (مذهب ناحق) فلما علم به السلطان غضب عليه شديداً، فلما حضر عنده قال انما استخرجت التاريخ على لسانك [مذهبنا حق] فعفى عنه . وأورد في (روشن ـ ص ٤٧٠) القصة الميريحيى والد « كامي قزويني » الآتي.

(**٥٧٩١: ديوان قاضي مسعود او شعره**) هو ابن القاضي مير عبدالصمد ، الرازي من احفاد القاضي سيف الدين ، من الفقهاء والقضاة في ري . ترجمه معاصره وأورد شعره في (تس ٢ ـ ص ٤٠) .

(**ديوان قاضي ميبدي**) يأتي بتخلصه « منطقي » .

(**٥٧٩٢: ديوان قاضي ميرك اوشعره**) كان قاضيا في قزوين في عصر سام ميرزا . ترجمه في (تس ٤ ـ ص ٧٩) وأورد شعره وكذا في (گلشن ـ ص ٣٢٨) بعنوان قاضي قزويني ،

(**٥٧٩٣: ديوان قاضي ميرك اوشعره**) هو ابن الخواجه شكر الله المستوفي لحسن بيك ، وكان ميرك معلم السلطان يعقوب قبل جلوسه ولما جلس للملك صار صدر المملكة في غاية الاحترام. وبعد وفات السلطان يعقوب في ٨٩٦ وتسلط صوفي خليل، قتل القاضي ميرك في تلك السنة كما ذكره سام ميرزا في (تس ٤ ـ ص ٧٢) وأورد شعره .

(**۵۷۹۴: دیوان قاضی نعمت جنابذی أوشعره**)ترجمه‌سام‌میرزافی(تس۵-ص۱۶۹) واطری علمه ومهارته فی‌السیاق واوردشعره .

(**۵۷۹۵: دیوان قاضی نورالله‌اوشعره**) وهو عم القاضی صفی‌الدین‌المذکور آنفاً . ترجمه معاصره سام‌میرزا فی(تس٤-ص۷۳) واورد شعره .

(**۵۷۹۶: دیوان‌قاضی نوری اصفهانی**) ترجمه‌الصادقی فی(خص۸- ص۱۵۳) واورد شعره وکذافی (سرخوش - ص۱۱۹)و(مسرت - ص۳۱۷)و« همیشه‌بهار». وفی کشف الظنون سماه دیوان قاضی‌نور، القاضی فی‌عهد الشاه‌اسماعیل .

(**۵۷۹۷: دیوان قاضی نهاوندی اوشعره**) ترجمه معاصره‌النصرآبادی فی (نر۹ : ص ۳۲٤) واوردشعره .

(**۵۷۹۸: دیوان قاضی‌هجیم** طبرستانی) ترجمه ابن اسفندیار فی « تاریخ طبرستان ص۱۳۱ »وقال‌انه الزاهدالعالم المدفون فی‌تربة‌شمس آل‌الرسول، واوردقصیدته‌الطویله قرب‌ثمانین بیتا بالفارسیة والعربیة والطبریة .

(**۵۷۹۹: دیوان‌قاضی یحیی لاهیجانی اوشعره**) ترجمه سام‌میرزا فی (تس٤-ص۷۷) واوردشعره. وفی(نر۹- ص۲٤۲)انه‌سافرالی‌الهند ورجع وسکن کاشان .

(**۵۸۰۰: دیوان قاطعی اوشعره**) مرله « تذکرة‌شعراء» فی٤: ۳۷ وله « سفارت‌صدر جهان وحکیم همام » فی‌سفارتهما من‌الهند الی ایران و از بکستان کمافی (سرو - ص۹۳) و(گلشن- ص۱۵۰) واورداشعره .

(**دیوان قافلان بدخشی**) راجع قپلان .

(**۵۸۰۱: دیوان قاسمی گیلانی**)ترجمه‌الصادقی‌فی (خص ۸- ص۲۳۷) وذکرانه‌لم‌یر فی البلاد احداًاطول‌منه، ثم‌اوردشعره . وکذافی(تش-ص۱۶۳) . و(روشن- ص۵٤۹) .

(**۵۸۰۲: دیوان قانع‌اصفهانی**) وهو المیرزا محمد حسین بن حیدر علی الاسفهی الاصفهانی‌المولود ۱۳۱۹ وسمی‌دیوانه«سوانح‌قانع» کماذکرناه‌فی۱۲: ۲۵۵وله«شجرهٔ طوبی» و«ره‌آورد» المطبوع فی٤۰ ص . باصفهان ۱۳۶۰ ترجمه فی«شعرای معاصر اصفهان - ص۳۷۲» .

(**۵۸۰۳: دیوان قانع‌جرفادقانی اوشعره**)واسمه‌محمد، وکان‌نساجاً جالس‌الادباء

وله غزليات وقصايد ذكره في (مع٢ : ٤٢٥) واوردشعره .

(**٥٨٠٤: ديوان قانع شوشترى**) مرله «آش وقلية» نظماً في ١١: ٥ .

(**٥٨٠٥: ديوان قانع الشيرازى**) وهو الشيخ محمد علي البحراني وابن اخت الميرزا محمدعلى الشاعر الشهير المتخلص بگلشن. ترجمه صديقه رضاقلى المتخلص بهدايت في (مع - ج ٢ ص٤٢٥) وكذا في «رياض العارفين» واورد شعره فيهما .

(**٥٨٠٦: ديوان قانع كاشانى اوشعره**) و اسمه مسيب بن محبت (اومحمد) جاء الى اصفهان ولاقى النصر آبادى . فترجمه وأوردشعره في (نر٩ - ص٣٦٩) و«هميشه بهار» و(گلشن - ص٣٢٩) .

(**٥٨٠٧: ديوان قانع لكهنوى**) الميرفداحسين معلم الشاهزاده محمد بابرابن واجد عليشاه آخر ملوك الهند (١٢٣٣-١٢٩٣) بكلكته ، اوردشعره من ديوانه في (گلشن - ص٣٢٩) ومات الشاعر في ١٢٤٩ كما في ذيل كشف الظنون .

(**٥٨٠٨: ديوان قانعى بخارايى**) ترجمه النصر آبادى المعاصر له في (نر١٠ - ص٤٤١) وأورد شعره .

(**٥٨٠٩: ديوان قانعى طوسى**) بهاءالدين احمد . له «نظم كليله ودمنه» نظمه بامر عزالدين كيكاوس من سلاجقة آسيا الصغرى . ذكر في (مغول - ص ٥٣٦) و « سبك شناسى ٢: ٢٥٢» . وتوجد نسخته عند (الملك) .

(**٥٨١٠: ديوان قانعى قزوينى اوشعره**) ترجمه سام ميرزا في (تس٥ - ص١٤٩) وذكر انه حكاك قد ينظم الشعر وذكر شعره وكذا في (روشن - ص٥٥٠) .

(**٥٨١١: ديوان قانعى كاشانى اوشعره**) كان نزيل اصفهان واسمه الميرالسيد علي. ترجمه النصر آبادى في (نر٩ - ص٤٠٤) وأوردعدة من اشعاره، وكذا في «هميشه بهار» و(گلشن - ص٣٢٩) .

(**٥٨١٢: ديوان قانعى مشهدى اوشعره**) كان نزيل استر آباد و توفى بها . ترجمه سام ميرزا في (تس٥ - ص ١٧٢) وأورد شعره ، ولعله المذكور في (سرخوش - ص٩٤) و (حسيني - ص ٢٦٧) .

(**ديوان قانوني**) كما في (حسيني - ص٢٦٧) مرّ بعنوان ديوان ابراهيم القانوني في ص١٦ .

(**ديوان قاينى**) راجع ديوان كوشككى قاينى .

(**٥٨١٣: ديوان قبائيان**) احدالاخوان الخمس ابناء السلطان بيغرى بن طغان ملك قباى من تركستان. ترجمه فى (مع - ج١ ص٥٣) وأورداشعاره .

(**٥٧١٤: ديوان حكيم قبلى**) وهوالميرزامحمدبن عبدالصبورالخويى التبريزى طبيب الحضور للسلطان محمد شاه والسلطان ناصرالدين شاه ، وجد ناصرالحكماء الذى توفى ١٣٠٥ ومؤلف التشريح المذكور فى ج٤ ص١٨٤ و « خلاصهٔ عباسى » المذكور فى ج٧ص ٢٢٩ وديوانه رباعيات فارسية كل رباعية ترجمة لبيت من ابيات القصيدة المشهورة لكعب بن زهير التى اولها [بانت سعاد] . أورداولها فى (دجا - ص١٢٢) .

(**٥٨١٥: ديوان قبولى أوشعره**) أوردشعره القزوينى فى (قزمج ٦ - ص٣٠٧) وعده من شعراء السلطان يعقوب .

(**٥٨١٦: ديوان قبولى ترشيزى أوشعره**) ترجمه واطرى شعره فى (لط ٣ - ص٦٤) وفى (قزمج ٣ - ص٢٣٧) جاء اسمه مقيمى .

(**٥٨١٧: ديوان قبولى رستمدارى**) قال فى (بهش٢ - ص٤٠٠) انه من ملوك رستمدار وله شعر كثير .

(**٥٨١٨: ديوان قبولى كشميرى**) وهوعبدالغنى من اقرباء ملاشاه البدخشى وتلميذ الميرزا داراب « جويا » أورد شعره فى (حسينى - ص ٢٧٢) وفى (سرو - ص ١٩٧) أنه مات ١١٣٩ .

(**٥٨١٩: ديوان قبولى قندرى**) ترجمه وأوردشعره فى (مجن٣ ص ٧٢و٢٤٢) وفى ص ٢٤٢ منه جاء « قندوزى » وقدراى سنگلاخ ديوانه بخط جعفر هروى فذكره فى (امتحان١: ١٦٠) وترجم فى (حسينى - ص٢٦٧) وقال اسماعيل پاشا انه مات قبل الميرعليشير .

(**٥٨٢٠: ديوان قبولى هروى**) اوصى ديوانه للميرعلى شير كما ترجمه فى (مجن٢ ص٢١٦و٤٣) وأورد شعرا فيه تخلصه :

اگر قبول تو يابم قبوليم ورنه بهردو كون چه من ناقبول نتوان يافت

(**٥٨٢١: ديوان قبولى يزدى أوشعره**) ترجمه معاصره سام ميرزافى (تس٥ - ص١٥١) وأوردشعره ، وكذافى (روشن - ص٥٥٢) .

(**٥٨٢٢: ديوان قپلان سپاهی**) واسمه الامير قپلان بيگ أوقافلان بيگ البدخشی . جاء سفيراً من ايران الى الهند وصاحب صائب . ترجمه (خوشگو) و(تش - ص١٩) وفی (سرخوش - ص٤٦) وتوجد ديوانه فی (بنگاله) ناقصة كما ذكر فی فهرسها . و قال فی (روشن - ص٥٥١) انه كان قورچی شاه ايران فبعثه الى الهند . وفی (نر٢ - ص٤٩) سماه قپلان بيگ وقال انه من ايل چاوشلو، وكان خال الميرزا عبدالله والد الميرزا سعيد وزير كاشان . سافر الى الهند ومات بها .

(**ديوان قتالی**) ترجمه وأورد شعره فی (تش - ص ٣١١) و«هدية العارفين ٢: ٤٠٧» ومرّ بعنوان پوريای ولی فی ص١٥٩ .

(**٥٨٢٣: ديوان قتالی مشهدی اوشعره**) ترجمه وأورد شعره فی (تش - ص ٩٣) و «مطلع الشمس ٢ : ٤٤٠» .

(**٥٨٢٤: ديوان قتلی بخارائی اوشعره**) كان من مشاهير شعراء بخارا وكان متقرباً عند عبدالعزيز خان اوزبك . أورد شعره فی (گلشن - ص٣٣٠) .

(**٥٨٢٥: ديوان قتيل لاهوری**) وهو الميرزا محمد حسين بن درگاهی مل من هنود كايته . نزل مع ابيه فيض آباد ، واسلم هو وعمره ثمانية عشر سنة على يد الميرزا محمد باقر الشهيد، واعتنق التشيع وتخلص قتيل، ثم نزل لكهنو وتوفی ١٢٤٠ وهو استاد «اسير لكهنوی» المذكور فی ص٧٥ وديوانه مطبوع . وطبع له «چهارشربت» بلكهنو فی ١١٢ ص . باسم «اشربهٔ محمديه» و«شجرة الامانی» و«نهر الفصاحة» فی قواعد اللغة الفارسية وسماه فی (نتايج - ص ٥٧٣) محمد حسن . وترجمه فی (مسرت - ص١٧٦) و الريحانة نقلاً عن القاموس التركی .

(**٥٨٢٦ : ديوان قتيل جرفادقانی أوشعره**) واسمه السيد مرتضى . ترجمه معاصره فی (مع - ج٢ ص٤٢٥) وأورد بعض شعره .

(**ديوان قدرت اصفهانی**) راجع قدرتی اصفهانی .

(**٥٨٢٧: ديوان قدرت دهلوی**) كان من شعراء دهلی ومات ١٢٠٥ قال فی الريحانة نقلا عن القاموس التركی ان ديوانه فی عشرين الف بيت . وله منظومة «نتايج الافكار» (كذا) .

(**٥٨٢٨: ديوان قدرت قمی**) قصايد و غزليات و رباعيات . للسيد علی بن عزيز الله بن

حسن بن الميرابى الفتح الرضوى القمى (١٢٧١- ١٣١٦) يوجد عنداخيه السيد مهدى الرضوى نزيل طهران . وهاجر اخوه الحاج آقاحسن بن السيد عزيزالله من قم الى طهران قرب ١٣١٣ ونزل مدرسة قنبر عليخان وهو قريب السن معى ، وحصلت بينى وبينه صداقة واشتغل هوهناك على علمائها سنين ، ثم هاجر الى النجف وكان هناك يحضر بحث شيخنا الخراسانى وغيره ، وكتب شرح مزج على «الكفاية» وطبع النصف الاول منه فى ١٣٤٣ وتوفى ١٣٥٢ .

(**٥٨٢٩: ديوان قدرت كوپاموى**) وهو محمد قدرت الله المولود بكوپامو من نواحى لكهنو فى ١١٩٩ وكان ينهى نسبه الى القاسم بن محمد بن ابى بكر . وتلمذ على «خوشدل» و«خشنود» والف «نتايج الافكار» [1] فى ١٢٥٦ وترجم نفسه فى المقدمة وفى ص ٥٧٩ منه . كان فى خدمة حاكم بهوپال وباسمه الف كتابه . وترجمه فى الريحانة نقلا عن القاموس التركى وذكر له غير الديوان هذا منظومات «ازهار قدرت» و «اكوان قدرت» و«تماشاى قدرت» و «كيمياى قدرت» و«گلزار قدرت» و«مجراى قدرت» ورسائل «حكايات قدرت» و «دفعات قدرت» و«عجايب قدرت» . قال ومات ١٢٨٠ .

(**٥٨٣٠: ديوان ملاقدرتى اصفهانى**) سافر الى الهند ورجع وتوفى باصفهان حدود تأليف تذكرة النصر آبادى كما ذكره فى (نر ٩- ص ٤٢١) واورد مثنويه فى شدة البرد وانكسار النقد المسكوك باصفهان فى ١٠٦٢ مطابق قوله فى تاريخه (درم چون دو گردید زر ونمود) وفى (روشن - ٥٥٢) سماه يزدياً وسماه فى « همیشه بهار » قدرت .

(**٥٨٣١: ديوان قدرى شيرازى أوشعره**) جاء من وطنه الى الهند . أورد شعره فى (هفت - ص ٣٠٦) و(طبق ٢- ص ٥٠٤) و(گلشن- ص ٣٣٠) و(روشن- ص ٥٥٢) .

١- الف « نتايج الافكار » تذكرة لشعراء الفرس مرتبا على الحروف ، وذكر فى اوله انه الفه فى ١٢٥٦ واخذه عن تذاكر الشعراء مثل « آتشكده » و« رياض الشعراء » و« مجمع النفائس » لآرزو و« بهارستان سخن » لعبد الرزاق و« مرآت الخيال » لشير على و« كلمات الشعراء » لسرخوش و« سفينة الشعراء » لبيخبر و« سرو آزاد » و« خزانهٔ عامره » لازاد البلگرامى و« گل رعنا » و« شام غريبان » لشفيق . وقد أخذنا عن هذا الكتاب ونقلنا عنه فى قسم الشعر والشعراء بعنوان (نتايج) .

(**ديوان القدسيات**) اسم لأحددواوين داعى الشيرازى المذكور فى ص ٣١٤ طبعها جميعاً محمد دبيرسياقى.

(**٥٨٣٩: ديوان قدسى اصفهانى**) وهوالميرزا عبدالحسين بن محمدعلى بن محمد كريم الاصفهانى الخطاط الشاعر . ولدفى رمضان ١٢٨٧ ونشأبها . طبع له «تحفة الفاطمية» فى ١٣٢٨ وأسس المدرسة الجديدة « القدسية » باصفهان فى ١٣٢٦ ومات فى صفر ١٣٦٦ ودفن بتخت فولاد . ترجمه واوردشعره وشعرولده جمال الدين قدسى وحفيده منوچهر قدسى فى «شعراى معاصراصفهان - ص٢٧٢- ٢٧٧» . وعده الفت فى «دانشنامه» من اعضاء انجمن دانشكده .

(**٥٨٣٣: ديوان قدسى الباكويى**) اسمه عباسقلى آقابن الميرزامحمدخان الثانى ولد فى باكو ١٢٠٨ وخرج من ايران فى ١٢٥٢، وتوفى ببوادى فاطمه ودفن هناك . كماترجمه فى (دجا- ص٣٠٦) وأورد تصانيفه العشرة نقلاعن كتابه « گلستان ارم» فى تاريخ داغستان المؤلفة ١٢٥٧ الموجودة بالمكتبة (الملية) بطهران برقم ٥١٨ ونقل بعض شعره المذكور فى ديوانه المشتمل على الفارسى والعربى والتركى . ومرله «رياض القدس» فى ١١: ٣٣٥ .

(**٥٨٣٤: ديوان قدسى تفريشى**) من سادات تفريش. ترجمه معاصره الصادقى فى (خص٦- ص١٠٠) وأورد بعض شعره وكذافى (روشن- ص٥٥٣) و «هميشه بهار» .

(**٥٧٣٥: ديوان قدسى خراشادى أوشعره**) وهو الشيخ محمد ابراهيم . رجع من مشهدخراسان وسكن وطنه قرية خراشاد بقاين الى أن توفى ١٣٥٤ ترجمه وأوردشعره الآيتى القاينى فى «بهارستان- ص٣٤٢».

(**٥٨٣٦: ديوان قدسى دشتى أوشعره**) واسمه ميرزا زمان . ترجمه فى (المآثر - ص ٢١٦) .

(**٥٨٣٧: ديوان قدسى قهفرخى أوشعره**) واسمه حسينعلى من شعراء چهار محال وهومعلم بها . ترجمه وأوردشعره فى «شعراى معاصر اصفهان- ص٣٨٤» .

(**٥٨٣٨: ديوان قدسى كربلائى أوشعره**) واسمه الميرحسين . سكن والده بسبزوار فولدبها وسافرالى هرات وتقرب عند محمدخان الحاكم بها . أوردشعره فى (گلشن - ص٣٣٠) وتوجدشعره فى « گنجينهٔ گرانمايه» الموجود بمكتبة جامعة طهران برقم ٢١٤٤.

(**٥٨٣٩ : ديوان قدسي گنجوى**) واسمه الشيخ ابراهيم ولد ١٢٣١ و توفى ١٢٨٢ وديوانه فارسى وتركى كما ذكره فى (دجا. ص٣٠٦) .

(**٥٨٤٠ : ديوان قدسي مشهدى**) واسمه الحاج محمد جان هاجر الى بلاد الهند وبها توفى ١٠٥٦ وحملت جثته الى مشهد خراسان كما فى ترجمته . ويوجد ديوانه عند البيات بطران و (فخر الدين النصيرى) ونسختان منه فى مكتبة (المجلس) فصل خصوصياتهما ابن يوسف فى فهرسها (٣ : ٣٧٩) اقول و ترجمه آزاد البلگرامى فى (خز - ص ٣٧٧) وذكر بعض ماحصل له من الجوائز والصلاة فى شاه جهان آباد، و ذكر وفاته فى لاهور بمرض الاسهال ١٠٥٦ و أورد كثيراً من شعره . وقال فى (خيال - ص٨٥) أنه فى شبابه حج البيت و منها سافر الى الهند . وفى «ميخانه» انه سافر من مشهد الى الهند ومنها الى الحجاز ثم رجع الى وطنه مشهد وصار بقالا . وقال تقى الأوحدى صار نقيب البقالين وكان يجالس الحكام وقيل صار خزانه دار الاستانة الرضوية . ثم سافر فى (٢-١٠٤١) الى الهند وتقرب عند شاه جهان بواسطة عبدالله خان فيروز جنگ . ونقل فى حواشى ميخانه ص٥٤٠ عن « مخزن الغرائب » انه نظم « ظفر نامهٔ شاهجهانى » ومات قبل اتمامه ، فأتمه بعد وفاته تلميذه ابوطالب كليم . وترجم قدسى أيضاً فى «سرو - ص٦١» و «فهرس بانكى پور-٣ : ٧٧ » و «هفت آسمان-ص١٤٤» و « فهرس نادليان - ٦٨٦ » و «فهرس ريو - ٦٨٥» و «نشتر عشق» و «مرآت آفتاب نما» و (سرخوش - ص٩٠) و « مبتلا» و (تش - ص٩٣) وفى (نر ٩ - ص٢٢٥) مفصلا وذكر له مثنوى «وصف كشمير» وآخر فى غزاوت الملك واطرى قدرته فى نظم القصايد . وترجم أيضاً فى الريحانة عن القاموس التركى و (نتايج - ص٥٦٢) و (براون ٤ : ١٦٧) و (مطلع ٢: ٤٤٠) و « مجلة دانش» الطهرانية العدد ٦ السنة الثالثة ومجلة فرهنگ خراسان السنة الثانية ، العدد الثانى والثالث .

(**٥٨٤١ : ديوان قدسي مشهدى**) المعاصر واسمه غلامرضا بن مهدى بن الميرزا حسين من احفاد الحاج محمد جان المذكور وهو مجموع من مدايحه عنده . ويوجد عنده فى النجف ديوان جده الاعلى القدسى المذكور .

(**٥٨٤٢ : ديوان قدسي هروى**) ترجمه فى (لط ١ - ص١٥) وذكر ابتلائه بمرض اللغوة وأورد شعره المناسب معه وكذا ذكره القزوينى فى (قزمج ١ - ص ١٩٠) وهو غير ماذكر

بعنوان القديمي في نسخة منه . وترجمه ايضاً في (گلشن-ص٣٣٠) و(حسيني-ص٢٦٧).

(**٥٨٤٣: ديوان قدسي يزدي**) واسمه السيد محمد. ترجمه الآيتي اليزدي عند ذكر شعراء يزد في (تش يز - ص٣٢٠) و قال انه توفي ١٣٥٦ و في ديوانه المديح و الهجاء وأورد قطعة له في النيروز .

(**٥٨٤٤: ديوان قديمي نقاش**) الگيلاني. ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ٥-ص١٣٩) وأورد شعره و كذا في (گلشن - ص٣٣١) و(حسيني - ص٢٦٨) .

(**٥٨٤٥: ديوان قديمي طبال**) ترجمه في (مجن ١-ص٢١ و١٨٥) واورد شعره وذكر في الهامش ان في نسخة الاصل التركي «القدسي» بدل «قديمي» كما اشرنا اليه . و ترجم في (حسيني - ص ٢٦٨) .

(**٥٨٤٦: ديوان قراري گيلاني**) وهو نور الدين محمد بن عبد الرزاق . كان وزير خان احمد ملك گيلان ، و كان بيده تدبير اموره و فر الى قزوين كما ذكره الصادقي في (خص٤-ص٤٦) واورد شعره وفي (طبق ٢- ص٥٠٥) انه اخ الحكيم أبي الفتح الگيلاني المذكور في ص٤٦ وله ديوان مدون . و ترجم في (تش- ١٦٣) .

(**٥٨٤٧: ديوان قرابولاغي**) وهو محمد باقر الخلخالي. طبع له في ١٣٢٩ «ثعلبية» نظماً.

(**٥٨٤٨: ديوان قراضهٔ شيرازي**) واسمه السيد محمد. هاجر الى هرات ثم الى سمرقند . ترجمه الامير علي شير في (مجن٣ - ص٦٣ و٢٣٦) واورد شعره .

(**٥٨٤٩: ديوان قراضي قزويني**) له اشعار في المناقب . ترجمه معاصره سام ميرزا في (تس ٥- ص ١٦٨).

(**٥٨٤٥٠: ديوان قراني مشهدي أوشعره**) اورد شعره في (مطلع٢: ٤٤١) و(روشن - ص ٥٥٣) .

(**٥٨٥١: ديوان قربي**) ترجمه صادقي في عداد السادات في (خص٦ - ص٨٤) وذكر انه لم يعلم مسكنه وعشق في ابرقوه شابا اسمه مقصود، وأورد معماه باسم معشوقه .

(**٥٨٥٢: ديوان قربي دماوندي أوشعره**) اورد شعره في (تش- ص٤١٦) في (روشن- ص٥٥٥) انه تعلم في بغداد وسافر الى الهند .

(**ديوان قربي شيرازي أوشعره**) كان يعرف بملا فتاح المكي المدني . سافر الى الهند

فی شبابه وتقرب عند اکبر شاه وحج البیت ورجع ومات ١٠٤٥ عن سبعین سنة من عمره کما اوردشعره فی (گلشن - ص٣٣١) .

(**٥٨٥٣: دیوان قربی لاهیجانی أوشعره**) کان خطاطاً باقسام الخطوط . ترجمه معاصره الصادقی فی (خص٦- ص٩٢) وأوردعدة من ابیاته وعنه فی (علمای گیلان- ص٧٣).

(**٥٨٥٤: دیوان قرداش تبریزی**) ترجمه فی (دجا- ص٣٠٧) و وصف صباحته وطلاقته وأوردشعره نقلا عن تحفهٔ سامی، لکنه لم یوجد فی المطبوع .

(**دیوان قرشی**) راجع سعید قرشی فی ص٤٥١ .

(**دیوان قرشی صحاف**) السمرقندی . ترجمه فی (مجن٢ : ص٢٢٠ و٤٧) وفی الهامش میرویس بدل قرشی ، و مربتخلصه خطائی فی ص٢٩٨ .

(**٥٨٥٥: دیوان قرشی دیارجندی أوشعره**) ترجمه معاصره سام میرزا فی (تس٤ - ص٧٧) وأورد شعره .

(**٥٨٥٦: دیوان قریب گرکانی**) للمیرزا محمدحسین شمس العلماء المعروف بجناب مؤلف « أبدع البدایع » المطبوع فی سنة تألیفه و المذکور فی ج ١ ص ٦٤ وله « منظومة فی اصول الفقه» ذکرهامع سائرتصانیفه فی آخر کتابه « مقصدالطالب » الذی طبع فی ١٣١١ وهواخ شیخنا المدرس المیرزا محمدتقی الگرکانی .

(**٥٨٥٧: دیوان قریب گرکانی**) المیرزا عبدالعظیم بن المیرزا علی اکبر الگرکانی استاد جامعة طهران. کبیرعربی وفارسی. ویوجد کثیرمن شعره فی تصانیفه «بدایة الادب» و«فرائدالادب» و«دستورزبان» وغیرذلك .

(**دیوان قزداری**) راجع دیوان رابعة بنت کعب فی ص٣٤٤ .

(**دیوان قزلباشخان**) مربعنوان امید همدانی فی ص ٩٧ .

(**دیوان قزوینی**) مربعنوان صالح القزوینی فی ص٥٨٨ وادهم القزوینی فی ص٦٤ .

(**٥٨٥٨: دیوان قسمت قمی**) و اسمه المولی علی نقی. ترجمه النصرآبادی فی (نر٩- ص ٣٦٨) و أورد جملة من اشعاره و کذا فی « همیشه بهار » و (علمای گیلان - ص١٤١) و (حسینی- ص ٢٦٩) .

(**٥٨٥٩: دیوان قسمت مشهدی**) واسمه محمدقاسم توفی قرب تألیف النصرآبادی لکتابه

كما ترجمه فى (نر٩-ص٣١٣) وترجم فى(مطلع٢ : ٤٤١) .

(**٥٨٦٠: ديوان قسمتى استرآبادى**) ترجمه معاصره الصادقى فى(خص٨-ص٢٢٩) وذكر انه كان ملازم المبرزا بيك الفندرسكى ابن المير ضياء الدين وأورد شعره. اقول الظاهر ان المبرزا بيك المذكور هو والد المير ابى القاسم الفندرسكى المشهور .

٥ (**٥٨٦١: ديوان قسمى افشار** اوشعره)واسمه قاسم بيك الكرمانى من احفاد عباس سلطان الافشار ترجمه الصادقى فى(خص٦-ص٧٤) وأورد قرب عشرين بيتاً من شعره و كذا فى (نتايج - ص٥٦٤) و كان معاشراً مع وحشى البافقى. وعده آيتى القاينى فى « بهارستان - ص٢٦٧ » بير جندياً وعده الآيتى آواره اليزدى فى(تش يز - ص٣٢٠) يزدياً وقال قتله معشوقه فى٩٨٩ .

١٠ (**٥٨٦٢: ديوان قصاب اصفهانى**) واسمه امير بيك . ترجمه محمد مظفر حسين فى تذكرة (روشن -ص٥٥٧) وأورد شعره وذكره ابن يوسف فى فهرس المجلس(٣ : ٣٨٢) و(مسرت - ص٩) .

(**٥٨٦٣: ديوان قصاب كاشانى**) الموجود منه فى ضمن مجموعة الدواوين رقم١١٨٥ فى مكتبة المجلس فى حدود ٨٠٠ بيتاً من غزلياته رديف الالف الى بعض الدال. اوله :

١٥ الهى بهر حمدت قوتى بخشا زبانمرا زآب اين گهر لبريز كن درج دهانمرا

كتبه درويش مولى محبت فى اواخر القرن الحادى عشر، كما فصله ابن يوسف فى فهرس المكتبة (٣ : ٦٦٣) ويوجد ديوانه فى ١٥٠٠ بيت فى مكتبة احمد شاه بدهلى ،دخل المكتبة فى ١١٧٦ كما فى (گلشن - ص٣٣١) قال: و كتب على ظهر الديوان ان القصاب بمعنى حايک القصب . لكن يظهر من شعره أنه كان جزاراً . وترجمه فى مجلة ارمغان١٨: ٢٢٠

٢٠ نقلاعن تذكرة « كاشانهٔ دانش» .

(**٥٨٦٤: ديوان قصاب مازندرانى**) يوجد فى مكتبة المجلس فى حدود ٣٥٥٠ بيتاً فيه القصايد والغزليات والترجيعات والمقطعات والرباعيات. فصل خصوصياتها ابن يوسف فى فهرس المكتبة (٣ : ٣٨٢) . و تاريخ بعض اشعاره ١٢٥١ .

(**٥٨٦٥: ديوان قصاب يزدى**) ترجمه آيتى اليزدى فى(تش يز- ص٣٢١)نقلاعن بعض

٢٥ التذاكر الهندية وأورد شعره وذكر فى الهامش ان جبل القصابين فى يزد معروف .

(**٥٨٦٦: ديوان قضائی يزدی**) للميرزا عبدالرحيم اليزدی المتخلص به. ذكر الآيتی اليزدی فی (تش يز- ص٣٢٢) ان عنده نسخة عصر الناظم وعليها تصحيحاته بخطه ، و كتبت وقرئت بمحضره. قال و كان هو مداح عبدالرضا خان من سلسلة الخوانين فی يزد وخطا مؤلف مجمع الفصحاء فی تسميته بمحمد صادق فی (مع٢- ص ٤٢٥) وفی «هميشه بهار» سماه قضائی همدانی .

(**ديوان قطب الدين اوشی**) راجع قطب الدين كاكی .

(**٥٨٦٧: ديوان قطب الدين احمد**) من احفاد زنده پيل احمد جام. ترجمه شاه محمد القزوينی فی (قزمج٤- ص٢٨٠) رأورد مطلع غزله وترجمه فی (لط٤-ص١٠٥) بعنوان خواجه قطب الدين محمد. وطبع ديوان جمال الدين قطب احمد فی مجلدين فی ٢٣٢ ص فی ١٨٨٩م.

(**ديوان مولانا قطب الدين أقصائی**) الاندجانی . ترجمه فی (مجتس٦- ص١٥٥) وأورد مطلع غزله .

(**ديوان قطب الدين تونی**) راجع قطب الدين حيدر .

(**٥٨٦٨: ديوان قطب الدين حيدر**) التونی الموسوی ، كان من العرفاء واليه ينسب الفرقة الحيدرية من الصوفية . و كان معاصر عطار النيشابوری ، و باسمه الف «حيدری نامه» ولد بتون من خراسان ومات ٦١٨ ترجمه فی «الروضات» و «آثار عجم- ص٧٣» . ويوجد ديوانه فی (سپهسالار - ٢٤٨) .

(**٥٨٦٩: ديوان قطب الدين عتيقی**) والد جلال الدين العتيقی. له اشعار حسنة حكاه فی (دجا- ص٣٠٧) و «تاريخ گزيده -ص٨٢٤» و (روشن- ص٥٥٩) .

(**٥٨٧٠: ديوان قطب الدين كاكی**) وهو محمد بختيار بن كمال الدين الأوشی الهندی من العرفاء ، و تلميذ معين الدين الچشتی . توفی بنواحی دهلی فی ربيع الاول ٦٣٣ . وقيل فی تاريخه :

عقل تاريخ نقل آن محمود　　آب جنت بقطب دين فرمود

كمافی (مسرت - ص٣٨٦) وترجمه مفصلا فی (حسينی - ص ٢٥٦- ٢٦٥) و (نتايج - ص ٥٥٣) وطبع ديوانه الفارسی فی كانپور ١٩٠٤م. فی ٢٢٦ ص. ثم فی ١٩١٥م . وفی نولكشور ايضاً .

(**٥٨٧١ : ديوان السلطان قطب الدين محمد أو شعره**) خوارزمشاه ابن السلطان تكش خان المتوفى ٥٩٢ وكانت مدة ملكه احدى وعشرين سنة . ترجمه فى مجمع-الفصحاء ج ١ ص ٥٢ وأورد شعره .

(**٥٨٧٢ : ديوان قطب ذهبى**) هو قطب الدين محمد الحسينى النيريزى الشيرازى المتوفى ١١٧٣ ترجمه فى (ض-ص ٤٨٢) واورد قصيدته العشقية. وله «حكمة العارفين» او «فصل الخطاب» و «ارجوزة الصرف» و «ارجوزة النحو» و «ارجوزة الفقه» .

(**٥٨٧٣ : ديوان قطب شيرازى أو شعره**) ترجمه النصر آبادى فى (تر ١٤-ص ٤٩٦) و (روشن-ص ٥٥٩) بعنوان ملا قطب العلامة الشيرازى وأورد رباعية لغزه. اقول: هو قطب الدين محمود بن مسعود بن المصلح الشيرازى (٦٣٤-٧١٠) وله اشعار آخر اورد بعضها السيد محمد المشكاة فى ترجمة القطب المفصلة فى مقدمة طبع كتابه «درة التاج» فى نيف واربعين صفحة، واقبال فى مجلة ارمغان ١٣: ٦٥٩ . وقال فى (هفت - ص ٢٤٩) انه اول من شرح مفتاح العلوم. وتوجد فى (سپهسالار - ٢٩٩١) وله مصاحبات مع سعدى الشيرازى.

(**ديوان قطب مائل**) الدهلوى . اسمه «ساقى نامه» ترجمه النصر آبادى فى (تر ١١ - ص ٤٤٧) واورد بعضه وبعض غزلياته ايضاً وذكر ان تخلصه «مائل» كما يأتى فى الميم .

(**٥٨٧٤ : ديوان قطب محيى**) واسمه قطب الدين عبدالله ابن محيى الدين بن محمود الانصارى الخزرجى السعدى الشيرازى الكوشكنارى الصوفى، استاد الدوانى. له مكاتيب فارسية الفه فى ٨٩٩ باسم «ابواب الخير» و «تخمين الاعمار» كما مرّ فى ٤: ١٤ ونقل فى (هفت-ص ٢٥٠) عن ديوانه الفارسى . وطبع رسالة قاضى قطب الدين محيى مع «پندنامهٔ عطار» و «پندنامهٔ سعدى» مكرراً فى بمبئى ولكهنو . وترجمه فى (روشن- ص ٥٦٠) .

(**٥٨٧٥ : ديوان قطبى اصفهانى**) واسمه محمد بن عبدالغفار القارنه يى الاصفهانى المعاصر. ترجمه واورد شعره عن دواوينه الاربعة فى «شعراى معاصر اصفهان-ص ٣٧٩» وله «غنچهٔ شباب» و «بوستان سبزورق» .

(**٥٨٧٦ : ديوان قطبى تونى أو شعره**) وهو ابن غياثى التونى المذكور . ترجمه سام ميرزا فى (تس ٥-ص ١٦١) واورد مطلع جوابه عن غزل والده. ومرّ قطب الدين تونى .

(**٥٨٧٧ : ديوان قطبى جنابذى أو شعره**) ترجمه سام ميرزا ايضاً فى (تس ٥-ص ١٦١)

وأورد مطلع غزله، وكذا فى (تش- ص٧١) و(روشن - ٥٦٠) .

(**٥٨٧٨: ديوان قطبى اوشعره**) كان ملازم السلطان مسعود ميرزا . ذكره فى (مجن١- ص٢٢- ١٩٦) واورد مطلع غزله التركى .

(**٥٨٧٩: ديوان قطران تبريزى**) وهو الحكيم ابومنصور الامير شرف الزمان قطران ابن منصور الجيلى الديلمى[١] التبريزى . ولد فى شادى آباد من قرى مهران رود من توابع تبريز، وسافر الى گنجه مرتين ورجع وتوفى ٤٦٥ مطابق «هست» فى قول المؤرخ له [هست تاريخ فوت قطران «هست»] ورآه الحكيم ناصرخسرو العلوى فى ٤٣٨ بتبريز وذكره فى «سفرنامه» وقال ينظم الشعر ولكنه لايعلم الفارسية[٢] جيداً . وقد راى سنگلاخ ديوانه بخط مالك الديلمى فذكره فى (امتحان-١: ٢٠٢) . ويوجد ديوانه فى (سپهسالار- ٢٥٠) ونسختان عند (سلطان القرائى) احدهما كتبت فى ٥٢٩ لعلها بخط الانورى الابيوردى . وأخرى فى (المجلس) كما فى فهرسها (٣-٣٨٤) وترجم قطران سعيد النفيسى فى «احوال واشعار رودكى ٢: ٦٥٨-٧٨٨» والدكتور مهدى بيانى فى مجلة «يغما» السنة الثالثة العدد الحادى عشر واحمد الكسروى فى «چهل مقاله» ومقدمة طبع ديوان قطران للنخجوانى . وترجم فى (لت١) و(لب١٠) و(مع١: ٤٦٦) و(تش - ص٣٢) و(دجا- ص٣٠٧) وكان لقطران رسالة فى لغة الفرس ذكرها الاسدى فى مقدمة كتابه وكذا ذكر فى مقدمة فرهنگ جهانگيرى وذكره فى « كشف الظنون» بعنوان «تفاسير فى لغة الفرس» . طبع الديوان بتبريز مع مقدمة محمد النخجوانى ، طبعها على ثمانية نسخ كانت للاميرخيزى ومكتبة تربيت و(التقوى) و(حسين النخجوانى) والنفيسى و(محمد النخجوانى) واثنان لسلطان القرائى .

١- نسبه «مجمع الفصحاء» الى عضد وقال انه منسوب الى ممدوحه عضد الدولة. وقال المتاخرون عنه انه منسوب الى أزد فصحفوه الى عضد . واما فى النسخة القديمة المنسوبة الى الانورى فسماه [ابومنصور قطران الجيلى الاذربيجانى] فماجاء فى (لت١) من انه ترمذى الاصل فليس بصحيح. وبعضهم ادعى وجود شاعرين باسم قطران ترمذى، وتبريزى، وليس بصحيح ايضاً .

٢- والظاهر ان مقصود الناصر الفارسية البهلوية لا الدرية، فان قطران لم ينظم بغير الفارسية الدرية وقد اعترف الناصر بنظمه الجيد .

(**ديوان قطران ترمذى أوشعره**) كما فى (گلشن - ٣٣٤) و الظاهر انه اخذه عن (لت١) و الصحيح قطران تبريزى كمامر .

(**٥٨٨٠: ديوان قطرة اصفهانى**) وهو الميرزا عبدالوهاب الچهارمحالى الاصفهانى من شعراءِ عصر السلطان فتحعليشاه و كان حيا فى زمن تأليف مجمع الفصحاء كما يظهر من ترجمته فى (مع٢: ص٤٢٢) وحكى ان ديوانه قرب عشرين الف بيت. وله فتحنامه» فى فتوحات المختار. وصرح بانه لم يلاقيه حتى اليوم ولم يرديوانه وانما نقل شعره عن «انجمن خاقان» و«سفينهٔ محمود» قرب مائة وخمسين بيتاً. ومر ولده «دريای چهارمحالى» فى ص٣٢٥ وفاتنا ابنه الاخر «جيحون» ومرّ ابنه «عمان سامانى» فى ص ٧٦٩ و مرّ أيضاً منهم «سيار» فى ص ٤٨٠ .

(**٥٨٨١: ديوان قطرهٔ طهرانى**) وهو الميرزا ابوالقاسم على مدد بن اكبر الكنى الطهرانى المعاصر الخباز بطهران . طبع ديوانه فى المراثى فى ١٨٨ص بمكتبة المصطفوى فى ١٣٣٤ش .

(**٥٨٨٢: ديوان القطيفى**) للشيخ احمد بن صالح بن طعان بن ناصر الستری البحرانى (١٢٥١-١٣١٥) صاحب «التحفة الاحمدية» . طبع ديوانه الكبير .

(**ديوان القفطان**) راجع ديوان عبدالحمزة .

(**٥٨٨٣: ديوان القفطان**) وهو الشيخ حسن بن على النجفى المتوفى ١٢٧٥ ترجمه فى «المجموع الرائق» وجمع السماوى ديوانه فى ٢٦ص . يقرب من ٦٠٠ بيت ، ضمه مع عدة دواوين فى مجلد، اشتراه بعده محمد على اليعقوبى فى النجف . و ترجمه الخاقانى فى «شعراء الغرى» .

(**٥٨٨٤: ديوان قلاشى أوشعره**) ترجمه واورد شعره فى (مجن٣ - ص ٨٣ و٢٥٨) وأورد مطلع غزله .

(**٥٨٨٥: ديوان قلزم اصفهانى**) وهو الشيخ محمد حسن بن محمد (١٢٦٠-١٣٢٦ ش) ولد وتوفى بقرية وردیجان باصفهان، وديوانه فى ثلاثة آلاف بيت . ذكر فى «شعراى معاصر اصفهان - ص٣٨٠-٣٨١» وذكر ابنه شفاءالله المتخلص بقلزم أيضاً .

(**٥٨٨٦: ديوان قلزم سامانى أوشعره**) هو اخ عمان سامانى المذكور فى ص ٧٦٩

ذكر شعره لنا المعلم الحبيب آبادى .

(**٥٨٨٧: ديوان قلزم يزدى**) واسمه السيد مهدى بن الحاج السيد يحيى المقدس. ولد ١٢٧٠ ش . وسافر الى اروپا مدة ورجع فى ١٣١٠ش . طبع له منظومة حماسية باسم « هفتاد موج » ببرلن فى ١٣٠٩ ش. فى ٥٠ ص ترجمه ايزد گشسب فى « نامهٔ سخنوران » والبرقعى فى « سخنوران نامى معاصر » و(تش يز - ص ٣٢٣) و « تذكرهٔ شعراى معاصر » . و « ادبيات معاصر - ص ٩٩ » .

(**٥٨٨٨: ديوان قل محمد شبرغانى أوشعره**) كان استاذاً فى انواع آلات اللهو. ترجمه الميرعليشير فى (مجن ٤ - ص ١٠٣ و ٢٧٩) و أورد معماه الحاكى عن حاله مستظهراً لحسن عمله بادخال السرور فى قلب المؤمن وهو باسم نور :

خوش آنمطرب كه سازخوش نوازد يكى را از نوا خوشحال سازد

قال وكان ماهراً فى النجوم والخط والتصوير .

(**٥٨٨٩: ديوان قلندر أوشعره**) ترجمه فى (لط ٣- ص ٧٨) وذكر أنه سياح فاضل وأورد شعره .

(**ديوان قلندر اصفهانى**) وهو الغازى قلندر المذكور فى ص ٧٨٣ ترجمه فى (تش- ص ١٨٣) وفى (روشن - ص ٥٦٠) سماه آقا لطيف . وقال فى (امتحان -٢: ١٥١) انه راى ديوان « قاضى قلندر » بخط جمشيد بيك الخطاط .

(**٥٨٩٠: ديوان قلندر خراسانى اوشعره**) واسمه محمد . اورد شعره فى (گلشن- ص ٣٨١) .

(**٥٨٩١: ديوان قلندر سمرقندى أوشعره**) ترجمه فى (مجن ٢-ص ٤١ و ٢١٤) وأورد شعره التركى، لكن تخلصه فى الاول جاء « حريمى » وفى الثانى جريمى بالمعجمة .

(**ديوان قلندر شيرازى**) مر فى ص ٥١٠ بعنوان شرر شيرازى .

(**ديوان قلندر عراقى**) المذكور فى ص ٥١٦ بعنوان شرف قلندر . ترجمه فى (نتايج - ص ٣٥٨) طبع له « مثنوى شاه بوعلى قلندر » بلكهنو فى ١٣١٥ مع « گنجينهٔ عرفان » فى ٤٩ ص . وطبع ديوانه بلاهور فى ١٩١٥م. فى ٩٦ ص . مع الترجمة باللغة البنجابية .

(**٥٨٩٢: ديوان قلندر كرمانى أوشعره**) واسمه ابوالوفاء الشاه نعمةاللهى . ترجمه واوردشعره فى(خص ٨- ص٣٠١) .

(**٥٨٩٣: ديوان قلى بخارى أوشعره**) كان نديم عبد العزيزخان ترجمه معاصره النصر آبادى فى(نر ١٠-ص٤٣٧) وأوردشعره ورباعيه .

(**٥٨٩٤: ديوان قليج ارسلان اوشعره**) ترجمه النصر آبادى فى(نر١٤-ص٤٩٢)وأورد شعره المعما والمرموز .

(**٥٨٩٥: ديوان قليج بيك بغدادى اوشعره**) سكن بغداد . ترجمه الصادقى فى (خص٧- ص١٢٧) و أورد شعره التركى الاستانبولى .

(**٥٨٩٦: ديوان قمر الدين اوشعره**)وهوابن السيدحبيب‌الله الاورنك آبادى ابن عنايةالله ابن محمدحفيدالسيدظهيرالدين الخجندى . ترجمه البلكرامى فى (خز- ص٣٨٠) وذكرانه ولد١١٢٣ وذكرتواريخه وتواريخ والده‌وجده‌وتنقلاته منهاحجه فى١١٧٤ ورجوعه فى١١٧٥ وأوردبعض‌شعره. وجاء شعره فى(مسرت -ص٧٩) .

(**٥٨٩٧: ديوان قمر السلطنه‌اوشعرها**) وهى بنت فتح عليشاه و زوجة ميرزا حسين خان سپهسالار مؤسس المدرسة والمكتبة المعروفة باسمه بطهران . قال فى «خيرات حسان» أنها كانت صغيرة حين مات والدها فتح عليشاه، و لها اشعار حسنة و موقوفات عظيمة ، و كذافى «ازرابعه تاپروين - ص١٨٦» .

(**٥٨٩٨: ديوان قمر كاكوروى أوشعره**) و هو المنشى حسن ياور ابن اكرام‌الله الهندى . كان‌ماهراً فى‌العروض والقافية، وتلمذ على‌الشيخ فريد فلك . أوردشعره فى (گلشن- ص٣٣٤) .

(**٥٨٩٩: ديوان قمرى**) فارسى مطبوع‌بايران .

(**٥٩٠٠: ديوان قمرى آملى**) واسمه سراج‌الدين، وقيل‌انه خوارزمى و كان معاصر كمال‌اسماعيل المتوفى٦٣٥. ترجمه فى(مع- ج١ ص٤٧٧) و أوردقرب خمسين بيتاً من‌اشعاره‌المنقولة فى‌التذكرات وهوغيرمن‌ذكرناه‌بعنوان «سراج‌قمرى» فى‌ص ٤٣٧ الذى ذكره عزالدين الفريومدى فى« كارنامهٔ اوقاف » وقال :

برسر شاخ ياسمين قمرى خواند شعرسراج دين‌قمرى

(**ديوان قمرى جرجانى**) راجع قمرى مازندرانى.

(**٥٩٠١ : ديوان قمرى خراسانى أوشعره**) و اسمه پهلوان بيك . كان من شجعان خراسان . ترجمه الصادقى فى (خص ٣ـ ص٣٦) واورد بعض شعره .

(**٥٩٠٢ : ديوان قمرى دربندى**) و اسمه الميرزا محمدتقى. له نظم «كنز المصائب» المطبوع بالتركية مكررا . ترجمه فى (دجا ـ ص٣٠٩) و «ريحالة الادب» .

(**٥٩٠٣ : ديوان قمرى مازندرانى أوشعره**) ذكر بيتين من شعره فى قابوسنامه وعدة ابيات فى «ترجمان البلاغة» وترجمه العوفى فى (لب٨) وهدايت فى (مع١ : ٤٧٧) بعد ذكره لقمرى الآملى المذكور . وهو ابو القاسم. زيار بن محمد الجرجانى . كان يمدح الامير قابوس بن وشمگير (٣٦٦ـ٤٠٣) . ترجمه وأورد ٣٢ بيتاً من أشعاره طاهرى شهاب فى مقالة طبعت فى مجلة ارمغان العدد الثانى المجلد الثلاثين لسنة ١٣٤٠ش. و اقبال فى حواشى « حدائق السحر ـ ص١٠٩ » والنفيسى فى حاشية « قابوسنامه » وفى (روشن ـ ص ٥٦٢).

(**ديوان قمى**) وهو الميرزا ابو القاسم. مرّ باسمه فى ص٤٨ وله منظومة «المعانى والبيان».

(**٥٩٠٤ : ديوان قمى أفشار أوشعره**) واسمه قاسم بيگ، من أمراء ايل الافشار ترجمه فى (تش ـ ص١٩) و(روشن ـ ص ٥٦٢) وقالا قتله معشوقه المسمى سنجانى. وأورد اشعره المتخلص فيه «قمى» .

(**٥٩٠٥ : ديوان قنبرى رازى أوشعره**) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس٥ـ ص١٧٨) وأورد شعره .

(**٥٩٠٦ : ديوان قنبرى نيشابورى أوشعره**) ترجمه و أورد مطلع غزله فى مدح بابر ميرزا فى (مجن ٢ـ ص ٣٩ و٢١٣) وفى نسخة جاء اسمه «قبرى» . وقال فى (لت ٧) انه كان عامياً ومع ذلك كان ذوقريحة حادة وسكن اخيراً بمشهد خراسان وتوفى بنيشابور ودفن بها . و كذا فى (مطلع ٢:٤٤١) و (روشن ـ ص٥٦٣).

(**ديواس قواس تبريزى**) راجع شمس الدين قواس .

(**٥٩٠٧ : ديوان قواس شوشترى أوشعره**) واسمه الملاهادى. ترجمه. وأورد شعره فى «تذكرة شوشتر» مكرراً .

(**٥٩٠٨ : ديوان قوام اصفهانى أوشعره**) وهوالسيد الميرشاه قوام‌الدين . كان صدراً فى‌عصرالشاه اسماعيل‌ومات فى‌العشرالخامس بعدالتسعماة كما فى (تش-ص١٨٥) و(نتايج- ص ٥٥٩) و «رجال‌حبيب‌السير-ص٢٤٨». ولعله قوامى‌شيرازى.

(**٥٩٠٩ : ديوان قوام طبسى**) و اسمه قوام‌الدين . راى سنگلاخ ديوان قصايده بخط جمشيد خوشنويس فذكره . فى (امتحان - ٢ : ١٥٢).

(**ديوان قوام قزوينى**) السيد قوام الدين محمد يوسف ، كما فى « تذكرهٔ حزين -ص٢٧» و(روشن - ٥٦٣) . مرّ بعنوان سيفى فى ص٤٨٧ .

(**٥٩١٠ : ديوان قوام‌لاريجانى أوشعره**)وهوالآقاقوام‌الدين«يوزباشى‌تفنگچيان» مصاحب قرچغاى‌خان . قتل فى‌حرب گرجستان فى‌عصرالشاه عباس‌الاول . ترجمه فى (نر٢- ص٥٢) وأورد شعره .

(**٥٩١١: ديوان قوام هروى أوشعره**) وهوالخواجه قوام‌الدين من شعراء السلطان حسين بايقرا . ونظم تاريخ وفاته فى٩١١ ترجمه وأورد شعره فى (نر١٣- ص ٤٦٩) .

(**ديوان قوامى اصفهانى**) وهو السيد قوام‌الدين ومات فى‌العشر الخامس بعد الماة والالف كما فى (گلشن - ص٣٣٤) واظنه السيفى‌القزوينى‌المذكورفى‌ص٤٨٧أومحمد يوسف قوام‌القزوينى الاصفهانى المذكور آنفاً .

(**ديوان قوامى خباز**) راجع قوامى رازى .

(**٥٩١٢ : ديوان قوامى خوافى أوشعره**) كان‌معاصراً للعوفى.فذكره‌فى(لب-١١) وأوردشعره ،وكذا فى(روشن- ص٥٦٣) . فى مقدمة طبع ديوان قوامى‌رازى.

(**٥٩١٣ : ديوان قوامى رازى**) وهوبدرالدين الملقب «اشرف الشعراء» كان يمدح شرف‌الدين اباالفضل محمدبن على‌بن مرتضى‌رئيس‌الرى ونقيبها وقوام‌الدين‌الطغرائى الدرگزينى أباالقاسم(١) ناصرالدين على وزير سنجر فى(٥٢٦-٥٢٧). وكان شغله «مناقب خوان »(٢) فى‌النصف الاول من القرن السادس . بعد ان كان فى اوائل أمره

١- وللسنائى‌الغزنوى الشاعر المذكور فى‌ص٤٧١مكتوبان كتبهما الى‌هذاالوزير، طبعاً فى‌مجلة ارمغان١٨:٦٤٧.

٢- اى من كان يقرء مناقب أهل‌البيت فى‌الطرق والشوارع ، وذلك فى‌قبال«فضائل خوان» وهوالذى‌كان يقرء مناقب‌الصحابة فيها .

خباز اً كما يصرح فى بعض اشعاره . وطبع ديوانه السيد جلال الدين المحدث الارومى بطهران عن نسخة بريتيش موزيوم فى ١٣٧٤ وهى ناقصة تشتمل على ٣٣٤٨ بيتاً فى ١٧٦ ص. مع خاتمة فى ٨٠ ص. مع ترجمة الشاعر فى مقدمته فى ٢٦ ص. وترجم الشاعر هذا فى (لب-١٠) و(لس-ص٤٠٠) و «هفت اقليم» و «همیشه بهار» و (مع ١ : ٤٧٦) و (روشن-ص٥٦٣) والاقبال فى مجلة يادگار السنة الثانية العدد الاول وتوجد اشعاره. فى كتاب النقض وفى مجموعة بالمكتبة (الملية) بطهران كما فى مقال للدكتور بيانى فى « نشرية كتابخانهٔ مركزى- العدد ١-ص١٦ ». وقد راى سنگلاخ ديوانه بخط المير محمد فذكره فى (امتحان ١-: ١٢٢).

(**٥٩١٤ : ديوان قوامى فريومذى أوشعره**) كان يمدح قوام الدين ابا القاسم ناصر بن على الدرگزينى وزير سنجر السلجوقى وأخذ تخلصه منه. ترجمه فى (لب-١١).

(**٥٩١٥ : ديوان قوامى شيرازى أوشعره**) وهو المير قوام الدين الشيرازى . ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص ٣٣٥) نقلا عن معاصره الاوحدى تقى الدين . وقال فى رياض العلماء انه كان تلميذ المير غياث الدين منصور الدشتگى ، وله رسالة فارسية فى «صنعت صكوك و قباله جات و تاريخ قضاة فارس» نقل قسما منها فى الرياض فى نسخة جامعة طهران المرقم ٩٩٣ بصفحة ٤٩٣ . ولعله «قوام اصفهانى».

(**ديوان قوامى شيروانى**) كما فى رياض العلماء أيضاً . مرّ بعنوان « ديوان ذوالفقار» .

(**ديوان قوامى غزنوى**) راجع قوامى گنجوى .

(**٥٩١٦: ديوان قوامى گنجوى**) و اسمه قوام الدين احمد المطرزى، كما ذكر فى (دجا-ص٣٠٩) وقال ان ديوانه يقرب من سبعة آلاف بيت وهو الذى نظم القصيدة الرائية المصنوعة الموسومة «صنايع الاسحار فى بدايع الاشعار» فى مأة بيت. طبع ضمن « خرابات» وطبع ذيل ديوان سروش اصفهانى «شمس المناقب» بطهران ١٣٠٠ باسم قوامى غزنوى. وقد شرحها بدايع نگار، وسمى شرحه «بدايع الاشعار فى شرح صنايع الاسحار» كما ذكرناه فى ج ٣ ص ٦٢ . وقال فى « كشف الظنون » انه شرحها محمود ابن عمر الزنجانى النيشابورى باسم الوزير غياث الدين . وله شرح آخر لعماد الباغنوى ، توجد فى مكتبة

المجمع العلمی لازبکستان کتابتها ١٠٢٩ کما فی فهرسها ج٢ ص ٥٥ .

(ديوان قوامی مطرزی) مر بعنوان قوامی گنجوی .

(٥٩١٧ : ديوان قوامی يزدی) واسمه السيد علی بن الحسين المدرسی اليزدی . کان يلقب «قوام الشعراء» فی عصر ناصر الدين شاه و مظفر الدين ومحمد علی و احمدشاه قاجار، وتوفی ١٣٥٨ وديوانه مرتب علی الحروف فی سبعة أجزاء . طبع فی مجلد واحد فی ٩٩٦ ص. فی ١٣٦٧ باهتمام اخيه السيد علی اکبر القوامی ومقدمة عبدالحسين الآيتی اليزدی والسيد محمد القدسی . وترجم احواله فی (تش يز - ص ٣٢٤).

(٥٩١٨ : ديوان قوسی اسفراينی أوشعره) ترجمه و أورد شعره فی (مجن ٣ - ص ٧٣ و ٢٤٨).

(٥٩١٩ : ديوان قوسی تبريزی) نزيل اصفهان وتلميذ المحقق الاقاحسين الخوانساری الذی توفی ١٩٠٨ ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر ٩ - ص ٢٨٠) وأورد شعره ويظهر منه ان تخلصه بقوسی لتقوس ظهره. وترجمه فی (دجا - ص ٣١٠) وقال ديوانه فی ستة آلاف بيت نصفه فارسی و نصفه ترکی. وترجمه فی (حسينی - ص ٢٦٩) و (روشن - ص ٥٦٤).

(٥٩٢٠ : ديوان قوسی تبريزی أوشعره) ترجمه معاصره فی التحفة السامية المؤلف ٩٥٧ وذکر انه کان عاميا وتخلصه کاشف عن کسبه وشغله. وأورد شعره فظهران بين هذا العامی وبين تلميذ المحقق الخوانساری ازيد من مأة سنة، لکن فی (دجا - ص ٣١٠) خلط بين ترجمتيهما وجعلهما واحداً. وفی (تش - ص ٩٤) انه خراسانی.

(٥٩٢١ : ديوان قوسی تبريزی) واسمه اسماعيل بن عليخان القوسی. ترجمه ووالده فی (دجا - ص ٣١١) عن «روضات الجنان» فی مزارات تبريز تأليف درويش حسين الحافظ الکربلائی القزوينی الذی اجتمع مع الشيخ البهائی فی دمشق فی ٩٦٥ والمذکور فی «خاتمة المستدرک - ص ٤١٩» وصححه وهيئه للطبع اخيراً الميرزا جعفر سلطان القرائی. و يوجد مجلده الثانی فی (الرضوية) کما ذکرناه فی ١١: ٢٧٩، ٢٨٠ .

(٥٩٢٢ : ديوان قوسی شوشتری) له ديباجة ديوان الخاقانی. ترجمه النصر آبادی فی (نر ٩ - ص ٢٨٠) وأورد بعض غزله. اقول: ولعله الذی طبع مديحه للقاضی نورالله فی مقدمة «الصوارم المهرقة» وترجم فی «محفل فردوس» لعلاء الملک ابن القاضی نورالله الشوشتری.

(**٥٩٢٣ : ديوان قوسى هروى أشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (مجتس ٦-ص ١٦٧). وفى (روشن - ص ٤٦٤) سماه قوسى طوسى.

(**٥٩٢٤ : ديوان قهرمان**) للميرزا قهرمان الكرمانشاهى المتوفى حدود ١٣٣٧ توجد نسخة خط الناظم ظاهراً فى مكتبة الميرزا عبدالرزاق المحدث الحائرى فى همدان كما كتبه الينا.

(**٥٩٢٥ : ديوان قهرمان**) ليزدان بخش قهرمان الفيض آبادى ابن محمد تقى بن محمدبن قهرمان ميرزا ابن حسن على ميرزا شجاع السلطنه المتخلص «شكسته» ابن فتح‌عليشاه. ولد ١٢٩٥ش. فى فيض آباد محولات بخراسان، وسكن طهران له منظومات كثيرة فى المجلات والجرائد بمشهد وطهران اكثرها اجتماعية سياسية ممنوعة النشر.

(**٥٩٢٦ : ديوان قيدى شيرازى أوشعره**) ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ٨- ص ٢٨٢) وأورد شعره. وقال النصر آبادى فى (نر ٩- ص ٢٦٢) انه كان تلميذ ملا غيرتى وأورد ايضاً بعض ماذكره الصادقى مع زيادات، وكان قد سافر فى عهد الشاه طهماسب بن اسماعيل الى الهند فاكرمه اكبر شاه ثم طرده ومات بفتحپور فى ٩٩٠ كما فى (نتايج - ص ٥٦٠) و(هفت - ص ٣٠٠) و(طبق ٢: ٤٩١) و(تش - ص ٢٩١) و(حسينى - ص ٢٦٩).

(**٥٩٢٧ : ديوان قيدى كرمانى أوشعره**) ترجمه النصر آبادى فى (نر ٩- ص ٢٦٢) وذكر انه كان مشتغلا فى مدرسة المولى عبدالله باصفهان وأورد بعض مطالع غزلياته ورباعياته. وكذا فى (روشن - ص ٥٦٤).

(**٥٩٢٨ : ديوان قيدى نيشابورى**) هو ابن نظيرى نيشابورى. حكى فى (خز - ص ٤٣٦) عن «مرآت الصفا» انه جاء مع ابيه الى الهند و رجع الى نيشابور بعده ثم عاد ثانياً ومات فى البحر، فاخرج ابنه عظيما تاريخه بقوله [قيدى گهرى محيط رحمت = ١٠٧٤] أورد ذكره النصر آبادى فى (نر ٩ - ص ٣١٦) عند ذكر ابنه عظيماً المذكور فى ص ٧٣١.

(**٥٩٢٩ : ديوان قيس أوشعره**) وهو المولوى السيد عابد حسين من تلاميذ المفتى مير عباس التسترى اللكهنوى كما ذكر فى التجليات وذكر مكاتبتهما فى اصلاح بعض أشعاره.

(**٥٩٣٠ : ديوان قيصر شاملو أوشعره**) هو من ايل شاملو و يعرف بالهروى

لملازمته لحسين خان فى هراة وكان معارضاً مع ملاشكوهى كما ذكره النصر آبادى فى (نر ٩-ص ٣٠٢) وأورد شعره وباعيه هناك ، وكذا فى (مسرت-ص ٤٦٥) و(روشن-ص ٥٦٥).

(**٥٩٣١: ديوان قيصرى شيرازى أوشعره**) واسمه قيصرى بيگ الشيرازى أو الهمدانى. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص ٣٣٥) وقال سافر الى الهند فى عهد شاه جهان ومات ١٠٢٢ بها . وفى (مسرت - ص ٦٠) سماه قيصرى قمى.

(**٥٩٣٢ : ديوان القيم الحلى**) وهو الشيخ الحاج حسن بن الملا محمد القيم الحلى البغدادى. فيه رثاء السيد الميرزا جعفر القزوينى الحلى المتوفى فى حياة أبيه فى ١٢٩٨ والقيم ولد ١٢٧٦ وتوفى ١٣١٧ أو ١٣١٨ وجمع ديوانه ولده عبدالكريم لكنه احترق فى وقعة الترك بالحلة فى ١٣٣٥ كما صرح به فى ترجمته فى «اعيان الشيعة» وغيره. وجمع اخيراً بعض متفرقاته على الخاقانى كما ذكره لنا. وتوجد قصايده عند السيد محمد حسن آل الطالقانى بالنجف . وترجم والده محمد القيم الشيخ محمد على اليعقوبى فى « البابليات - ٢ : ١٠٥ » وقال هو محمد بن يوسف ابن ابراهيم بن اسماعيل بن سلمان سادن مقام المهدى بالحلة وتوفى ١٢٩٣ وكان الولد أشعر من أبيه . وتوجد أيضاً مراثيه مع مراثى قاسم بن محمد القيم الحلى ضمن مجموعة دونها الشيخ حسن بن على الحلى فى ١٣٣٠ وقد أخذ الشعر عن الشيخ حمادى بن سلمان نوح المتوفى ١٣٢٩.

«ک»

(**دیوان کابلی**) راجع شکسته کابلی، وبلالی.

(**دیوان کاتب**) راجع دیوان طغرائی، ووصال.

(**۵۹۳۳ : دیوان کاتب**) وهو الشیخ ابوطاهر الکاتب. قال سنگلاخ فی (امتحان ۱:۲۱٤) انه رای دیوانه بخط محمدحسین رزه الاسفراینی.

(**۵۹۳٤ : دیوان کاتب خراسانی أوشعره**) اسمه محمد بن عثمان، معاصر العنصری البلخی وتلمیذ ابی الفرج السکزی. ترجمه فی (مع: ج۱ ص٤۸۵) وأورد مطلع قصیدته وبعض غزلیاته.

(**۵۹۳۵ : دیوان الشیخ کاتب الطریحی**) وهو الشیخ کاتب بن الشیخ راضی بن الشیخ علی ابن الشیخ محمد المنتهی نسبه الی الشیخ فخر الدین الطریحی مؤلف «مجمع البحرین» النجفی التاجر فی شریعة الکوفة. ذکره الشیخ علی کاشف الغطا فی «الحصون المنیعة» وقد جمع دیوانه البالغ الی ستماة بیت فی المدایح و المراثی لاهل البیت و غیرهما. وهیاه للطبع ولده الفاضل محمد کاظم الطریحی[1] ولد الناظم حدود ۱۳۰۳ وتلمذ علی الشیخ احمد کاشف الغطاء وشیخنا الخراسانی.

(**۵۹۳٦ : دیوان کاتب هروی**) وهو مولانا یوسف شاه المتوفی بهراة. أخذ تخلصه من صنعته کما ترجمه المیر علیشیر فی (مجن۲- ص۳۷ و ۲۱۰) و أورد مطلع غزله. وفی (تش - ص۱۵۰) سماه کاتبی.

(**۵۹۳۷ : دیوان کاتب هروی**) راجع میر علی الهروی فی ص۷٦٤.

۱- مؤلف کتاب ابن سینا المطبوع ۱۳٦۹ و مباشر طبع «نزهة الناظر» فی تفسیر غریب القرآن لجده الطریحی مع تعلیقات، وباشر ایضاً طبع دیوان ابن کمونة کما مرّ فی ص۲۸.

(٥٩٣٨ : ديوان كاتب يزدى أوشعره) نقل فى (گلشن- ص٣٣٥) عن « نگارستان سخن» أنه ولد ٩٣٠ ومات ١٠٠٠ وقال أنه قد يتخلص « كاتبى » أيضاً . وأورد شعره فى (تش-ص ٢٦١) أيضاً .

(ديوان كاتب يزدى) راجع پهلوان كاتب فى ص١٦٠ وقال فى« شاهدصادق » مات پهلوان كاتبى فى ٨٣٩ . والظاهر أنه أرادالترشيزى .

(ديوان كاتبى اصفهانى) هوغيرمحمدالكاتبى التبريزى الآتى كمافى نگارستان سخن.

(ديوان كاتبى بدخشى) كما فى (روشن- ص ٥٦٦) راجع كاهى بدخشى كما فى (حسينى -ص٢٨١).

(٥٩٣٩ : ديوان كاتبى تبريزى) ترجمه فى (دجا - ص٣١١) بعنوان محمد الكاتبى التبريزى حاكيا عن نگارستان سخن مصرحاً بانه غير كاتبى الاصفهانى وأورد شعره .

(٥٩٤٠ :ديوان كاتبى ترشيزى) وهو محمدبن عبدالله ولد فى طرق من نواحى ترشيز ونشأ بنيشابور ورحل الى هرات ونزل استرآباد ومات بها فى ٨٣٩ . ترجمه فى (خز- ص٣٨٥) بعنوان كاتبى النيشابورى ، وقال حصل عندى ديوانه غيرمرتب ، وكذا فى (مجن ١ : ص ١٠ و ١٨٦) و«ازسعدى تاجامى» و(خيال- ص٦٥) و (مع ٢ : ٢٨) و(حسينى- ٢٨١)و(نتايج- ص٥٩٦) و(اس-٤١٦) و(تش- ص٧٠) -وقال فى (لت-٦) انه تعلم الخط من سيمى نيشابورى[1] المذكور فى ص ٤٨٨ ومهر فيها ولذا تخلص بالكاتبى، ثم نزل هرات ثم شيروان ثم تبريز ثم اصفهان، وتلمذعلى صائن الدين تركه ثم استرآباد،ومات بالوباء هناك ودفن بمقبرة « نه گوران ». وله غيرالديوان مثنويات «گلشن ابرار» و«ناظر ومنظور» أو «ناصرومنصور» و «دەباب» و «سى نامه» أو«محب ومحبوب» و « دلربا» موجودات بالمكتبة (الملية) بطهران كما فى «نشريهٔ كتابخانهٔ مركزى دانشگاه-العددالاول-ص١٣»لسنة ١٣٨٠ ومرّله «خمسة» فى٧ :٢٦٢الموجودة عند(سلطان القرائى) و(الملك) وتوجد ديوانه عند(دهخدا) مع ديوان فغانى و نسخة عند

١- وفى « آتشكدهٔ آذر» خلط بين سيمى نيشابورى الكاتب هذا وبين نسيمى شيرازى الحروفى الآتى فى النون وعنه اخذ فى الريحانة وفهرس سپهسالار ٢:٦٥٩. وفى(خيال-ص٦٥) سماه سمين.

(فخرالدين) كتابتها ٨٥٠ و نسخة رآها سنگلاخ بخط محمد سبزواری فذكرها فی (امتحان - ١ : ١٥٧) ونسخة فی (سپهسالار - ٢٧٩). وله قصيدة «شترحجره» وترجم محمدعلی تربيت، الكاتبی هذافی مجلة آينده ٢:٥٨٣ .

(٥٩٤١ : ديوان كاتبی مشهدی أوشعره) ترجمه وأورد شعره فی (حسينی - ص٢٨١)

(ديوان كاتبی نيشابوری) واسمه محمد باقر . أورد شعره فی (گلشن - ص٣٣٦) وقال كان يمدح الائمة الاثنی عشر. وأظنه اراد كاتبی ترشيزی.

(ديوان كاتبی هروی) واسمه يوسف شاه كما فی (تش - ص ١٥٠) مر بعنوان كاتب هروی .

(ديوان كاتبی يزدی) مر بعنوان كاتب يزدی .

(٥٩٤٢ : ديوان كاتبی يزدی أوشعره) ترجمه وأورد شعره فی (حسينی - ص٢٨٣) و(تش يز - ص٣٢٥) .

(٥٩٤٣ : ديوان كاسبی) للمولی محبعلی التستری معاصر واخشنوخان حاكم تسترالی ١٠٧٨ فيه قصايد فی مديحه ومديح علی پاشا وحسين پاشا . ذكره السيد عبدالله التستری فی تذكرته ص٥١ و١١١ وغيرهما.

(٥٩٤٤ : ديوان كاشانی) وهو الميرزا حبيب الله الساوجی الكاشانی المتوفی بكاشان . طبع له منظومة «نصيحت نامه» بطهران فی ٤٣ ص. فی ١٣٥٠.

(٥٩٤٥ : ديوان كاشف اصفهانی) واسمه آقااسماعيل بن حيدرعلی بن محمدعلی . كان والده وجده معماری الشاه عباس الماضی. ترجمه النصرآبادی فی (نر٩-ص٣٦٠) وأورد بعض مثنويه ومطلع غزله . وكذا فی (حسينی- ص٢٨١) و(گلشن- ص٣٣٦) .

(ديوان كاشف درشتی) راجع كاشف شيرازی .

(٥٩٤٦ : ديوان كاشف دزفوزلی) للسيد صدرالدين محمدباقر بن مهدی بن شفيع ابن مرتضی بن حبيب الله . وكان ينهی نسبه الی الامام موسی بن جعفر. ولد فی ١٨ صفر ١١٧٤ بدزفول . وكان مريداً للميرملامحمد البيدآبادی باصفهان ومجازاً منه وسافر الی العراق وطهران ورجع، وكان معززاً عند فتح عليشاه ومات فی ١٥ شعبان ١٢٥٨ (= آشيان خلد برين) وحمل الی كربلا و دفن عند السيد كاظم الرشتی . له عدة

دواوين تشتمل على مأة الف بيت . طبع له «مصباح العارفين» الفارسي العرفاني في اهواز في ١٣٣٢ ش . وفي مقدمته ترجمة عن مجلة ارمغان العدد ٨ لسنة ١٣٠٥ ش . بقلم ظهير زاده الدزفولي. وتوجد نسخته عند (فخر الدين) وعند الحاج السيد محمد بدزفول . وترجم احواله أخوه السيد محمد المتخلص «عارف دزفولي» وعد تصانيفه البالغ الى الخمس والخمسين . وله ديوان سماه « واردات غيبية » و رسالة « رياض المتعبدين » و «روضة الابرار» و « روضة السالكين » و «رشحات قدسية» و«زبدة المعارف» كلها عند السيد عيسى الصافي بدزفول . و«زاد العارفين» و«سرور العارفين» و«معراج المؤمنين»

(٥٩٤٧ : ديوان كاشف شيرازي) هو تخلص المولى القاضي شريف الدين محمد ويقال له شريفا كما عبر به النصر آبادي في (نر ٩ ـ ص ٢٥١) وهو ابن شمس الدين محمد الشيرازي اصلاً . ويقال له شمسا كما فيه ايضاً. واخوه الاكبر منه محمد اسماعيل المتخلص بمنصف الطهراني. لانه كان اكثر اقامته بطهران . وثالث الاخوين المولى مقيما وهو لم يخرج من طهران الى ان توفي بها، وكلهم شعراء فضلاء. اما الكاشف الاصغر من المنصف فقد ذكر ترجمة حاله في الخاتمة من كتابه « خزان و بهار » وقال ولدت بكربلا وهاجر والدي منها الى اصفهان في ١٠٠٦ و كان لي يومئذ خمس سنين، سافرت معه الى مشهد خراسان ١٠١٠ وبعد ثمانية اشهر رجعنا الى اصفهان الى ١٠٢٩ و كنت قرئت على الوالد الادب والمنطق والكلام حتى توفي الوالد بالري في ١٠٣٥ وولیت خمس عشر سنة القضاء من قبل السلطان وعد من نظمه . **١** ليلى ومجنون **٢** عباس نامه **٣** هفت پيكر **٤** القصايد والغزليات وغيرها. وعد من منثوراته وتصانيفه **١** السراج المنير **٢** الدرة المكنونة **٣** حواس الباطن **٤** منشآت متفرقة **٥** خزان و بهار» انتهى ملخص ما في خاتمته . والنصر آبادي صرح في (نر ٩ ـ ص ٢٥١) بانه كان قاضي طرشت (درشت) من القرى العظيمة بالري. ويأتي اخوه منصف والآخر مقيما في محلهما والموجود من تصانيفه «خزان وبهار» المذكور في ج ٧ ص ١٥١ و«السراج المنير» المطبوع. وترجم في (گلشن ـ ص ٣٣١)

(**ديوان كاشف الغطاء**) مر بعنوان الشيخ علي بن جعفر.

(٥٩٤٨ : ديوان كاشف قراباغي أوشعره) كان من شعراء القرن الثالث عشر كما في (دجا ـ ص ٣١١) نقلاً عن «حديقة الشعراء».

(**٥٩٤٩ : ديوان كاشف قمي**) وهوالميرزا علي اكبربن السيد رضي بن محمدتقي الرضوى البرقعى القمى المولود ١٣١٧ رأيته عنده بقم فى ١٣٦٥ و هوالآن يسكن يزد منفيا من قبل الحكومة وله «كاخ دلاويز» و«راهنماى دانشوران» وغيرها.

(**٥٩٥٠ : ديوان كاشف يزدى أوشعره**) وهو كاشف الدين محمدابن سالك الدين محمد ابن نظام الدين محمدبن اسحاق الحموى المنتهى نسبه الى سعدالدين الحموى المذكور فى ص٤٤٧ وهوالى ابى ايوب الانصارى له اشعار كثيرة فى مشيخته «كنز السالكين» التى ذكرناها فى ٨ : ١٨٧ والموجودة الآن فى مكتبة جامعة طهران كما ذكر فى فهرسها ٩ : ٧٨٠ برقم ٢١٤٣ .

(**ديوان كاشفى**) رأيته عند (السبزوارى بالكاظمية) ولم احفظ خصوصياته . ولعله لأحدالآتين .

(**٥٩٥١ : ديوان كاشفى بدخشانى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص٣٣٦) وقال جاء الى الهند فى ١٠٣٣ ولعله المذكور فى (حسينى - ص٢٧٩).

(**٥٩٥٢ : ديوان كاشفى سبزوارى**) وهوالمولى كمال الدين حسين بن على الواعظ السبزوارى مؤلف «انوارسهيلى» و«اخلاق محسنى» الذى الفه فى ٩٠٠ كما فى (نر١٣ ص٤٧١) و«جواهرالتفسير» المذكور فى ج٥ والمتوفى ٩١٠ كما جاء تاريخه فى شعر فى «گلستان مسرت - ص٣٩٠» وترجم فى (روشن - ص٥٦٦) و(مجن٤ - ص٩٣ و ٢٦٨) و «سبك شناسى ٣ : ١٩٦ » وله «لب لباب مثنوى» توجد فى (الرضوية) و (الملك) و(فخرالدين - ١٠٨) يشتمل على ثلاثة اعين. وتوجد شعره بخطه فى مشيخة «كنز السالكين» المذكور فى ٨ : ١٨٧ والموجودة الآن فى مكتبة جامعة طهران برقم ٢١٤٣ ومرّ ابنه صفى سبزوارى فى ص٦١٦.

(**ديوان كاشى**) راجع ديوان كاشانى .

(**٥٩٥٣ : ديوان كاشى**) هوالمولى حسن الكاشى الآملى صاحب القصيدة فى مدح الامير والنائل بصلة شعره عنه، بتفصيل أورده فى (خز - ص٣٨٩) وتوجد له «هفت بند» فى المكتبة (الشاهية) كما فى «نمونهٔ خطوط خوش - ص١٤٨» وطبع مع «هفت نشد» له الذى تتبع فيه قصيدة الخاقانى، وطبعا فى لكهنو فى ١٢٩٢ فى ١٦ ص. ومع «ذخيرة المناقب» أيضاً.

وقبره في الكاظمية كما مرّ في ٢:٣٩١ وترجم في (لت٥) وقال ولد بآمل ومات بسلطانية في العراق. وفي (تغ-ص٤٣) و(روشن-١٧٣) و(طبق ٢-٤٩٥) و(لس-ص٢٤٤) و«الروضات ص١٧١» والريحانة نقلا عن «سفينة الشعراء».

(٥٩٥٤ : ديوان محمد كاظم اردبيلي) المتخلص بطاهر المذكور في ص٦٤٠ ترجمه النصر آبادي في (نر٩-ص٣٢٦) وأورد شعره.

(ديوان الشيخ كاظم الازرى) مرّ بعنوان الازرى في ص٦٩.

(٥٩٥٥ : ديوان كاظم اصفهاني أوشعره) كان والده الحاج ميرزا على من تجار اصفهان وهو جاور مشهد خراسان ويتعيش باجرة الكتابة. اطراه النصر آبادي في (نر٥-ص١٢٨) وأورد بعض شعره.

(٥٩٥٦ : ديوان كاظم بيدآبادى) وهو ابن نصر الله البيدآبادى من محلات اصفهان. وديوانه في ثلاثة آلاف بيت. وله «الاربعين» و«ذخيرة المحشر في شرح الباب الحادي عشر» غير ماذكر في ١٠:١٨. ترجمه وأورد شعره في «شعراى معاصر اصفهان - ص ٣٨٤».

(٥٩٥٧ : ديوان كاظم تبريزى) كان طبيباً عالماً شاعراً. له «طب منظوم» نظمه في أواخر عصر نادرشاه. وترجمه في (دجا - ص٣١١) نقلاعن «رياض الجنة» للزنوزى.

(٥٩٥٨ : ديوان كاظم تبريزى أوشعره) كان نزيل كاشان ومعلم الاطفال بها وقارى «روضة الشهداء» في ايام عاشورا. ترجمه النصر آبادي في (نر٩-ص٣٧١) وعنه في «هميشه بهار» و (تش- ص٣٣).

(٥٩٥٩ : ديوان كاظم تونى) وهو الحكيم كاظما. اطرى قريحته في (نر٩-ص٤٠٢) وقال هاجر الى الهند ونظم «غزوات سلطان جلال الدين منكبرنى» ثم أورد منها اشعار.

(٥٩٦٠ : ديوان كاظم تويسركانى أوشعره) توجد له تذكرة للشعراء الفها ١٢٨٧ في مكتبة (المجلس) كما في فهرسها (٣:١٦٠) وأورد ترجمته عن «بيان محمود».

(٥٩٦١ : ديوان محمد كاظم رشتى) هو ابن الحاج الشيخ حسين اللاكانى الرشتى النجفى المعاصر موجود عند الناظم في النجف.

(٥٩٦٢ : ديوان كاظم رجوى) مر في ص٣٥٦. وطبع له مثنوى «پيروزى نامه» في ١٣٧٣ في ٨٦ ص. بمناسبة مرور الالف عام على ابن سينا.

(**٥٩٦٣ : ديوان كاظم ساوجي أوشعره**) كان من تجار البلدة فسافر الى الهند ورجع وتوفى بها. ترجمه وأوردشعره النصر آبادى فى (نر٩-٣٩٩) و «هميشه بهار».

(**ديوان الشيخ كاظم السبتي**) وهو الخطيب ابو محمد ، كاظم ابن ابى على الحسن ابن ابى الحسن على سبتى السهلانى الحميرى. ولد فى النجف ١٢٥٨ وتوفى والده و هو صغير فربته أمه حتى ترعرع واتصل باهل العلم ودرس على الفقهاء مثل الشيخ محمد حسين الكاظمى والمولى لطف الله اللاريجانى وغيرهما، فصار اكبر خطيب فى النجف، وطلبه اهل بغداد فاجابهم فى ١٣٠٨ واقام بها مدّة فطلب علماء النجف عوده اليها فعاد الى مسقط رأسه فى ١٣١٥ مقيما بها الى ان توفى ليلة الجمعة آخر ربيع الاول ١٣٤٢ وديوانه مرتب على الحروف فى ستة آلاف بيت فى مديح المعصومين ورثائهم ورثاء العلماء المعاصرين له مثل السيد مهدى القزوينى والميرزا الرشتى، والميرزا الشيرازى. يوجد بخط ولده الاكبر الشيخ محمد عند ولده الشاعر الخطيب الشيخ حسن سبتى المتوفى اواسط ربيع الثانى ١٣٧٣ فى النجف. ومر فى ص٤٢٧-٤٢٨.

(**٥٩٦٤ : ديوان الشيخ كاظم السوداني**) وهو ابن الشيخ طاهر السودانى - وهم فى النجف فخذ من كنده - ولد ١٣٠٥ ويشتمل على المراثى والغزليات والتواريخ وغيرها من انواع الشعر يقرب من خمسة عشر ألف بيت. وله «القصيدة الحيدرية» المطبوعة منفردة، وهى فى مدح الامير ، ولولده الاديب الشيخ محمد الجواد «النفثات» .

(**٥٩٦٥ : ديوان كاظما فارسى أوشعره**) كان من أهل مشهد النبى بفارس. ترجمه فى (نر٥ - ١٢٣) وأورد شعره.

(**٥٩٦٦ : ديوان محمد كاظم قمى أوشعره**) وهو محمد صادق من تلاميذ القاضى محمد سعيد القمى. ترجمه النصر آبادى فى (نر٩-ص٣٦٣) و(تش-ص٢٣٤) وأورد شعره، وعنه فى «علماء گيلان وقم -ص١٣٧».

(**٥٩٦٧ : ديوان كاظم كاشى**) واسمه محمد كاظم بن محمد صادق (١٢٠٥-١٣٧٣) مر ارجوزاته فى المجلد الاول. وله «السوانح العمرى» المذكور فى ١٢:٢٥٤.

(**٥٩٦٨ : ديوان ميرزا كاظم كاشى أوشعره**) هو ابن الميرزا مينا . هاجر الى الهند وصار واقعه نويس «للسلطان اورنك زيب. ترجمه النصر آبادى فى (نر٥- ص١٣٢) وأورد شعره ،

و كذا فى (همیشه بهار) وقال فى (گلشن-ص٣٣٦) انه كتب «تاريخ عهد اورنگ» ولكن لم يقبله عالم گير شاه لطول كلامه.

(**ديوان كاظم الكفائى**) يأتى بعنوان ديوان الكفائى.

(**٥٩٦٩ : ديوان الشيخ كاظم الكواز**) ابن الشيخ سلمان بن الشيخ صالح بن حمزة الكواز الشمرى الحلى الكاظمى. مرتب على حروف القافية، يبلغ احد عشر الف بيت.

(**٥٩٧٠ : ديوان كاظم نصرآبادى أوشعره**) اطراه معاصره النصرآبادى فى (تذ٩-ص٢٩٩) وأورد غزله ورباعيه.

(**٥٩٧١ : ديوان الكاظمى**) شاعر العرب. وهو الشيخ عبدالمحسن بن الحاج محمد بن على الكاظمى نزيل مصر. ولد منتصف شعبان ١٢٨٩ بالكاظمية وتوفى ١٣٥٤ بالقاهرة أرّخه البازى فى رثائه [فقدى محسن الكاظمى] طبع نصفه فى مجلدين بمباشرة صهره حكمة الچادرچى البغدادى، طبع الاول ١٩٣٩ م. و طبع الثانى ١٩٤٧م. والباقى مخطوط وكتب الفاضل عبدالرحيم بن محمد على التبريزى النجفى المدرس بمنتدى النشر فى النجف كتابه الموسوم «شاعر العرب» فى ترجمة احوال الناظم وتواريخه وتصويره ونسبه وبعض مااختاره من شعره فى ١٣٧٤ وطبع بتلك السنة فى ١١٢ص. وترجمه فى «الادب الجديد العصرى - ص٥٦» وغيرها. وطبع له «المعلقات» ببغداد فى ١٩٢٤ م. فى ٥٦ ص. وطبع الدكتور حسين على محفوظ «العراقيات» للكاظمى ببغداد ١٩٦٠م. فى ٨٠ص.

(**٥٩٧٢ : ديوان كاظمى هروى**) الذى كان تخلصه لحسن خلقه و كظم غيظه كما ترجمه فى (مجن٢ ص٣٧ وص٢١١) وذكر انه بعث سفيرا الى الهند، ولما رجع توقف فى شيراز وبها توفى. و كانت قصايده نظير قصايد باباسودائى.

(**٥٩٧٣ : ديوان كافر**) سماه ناظمه «هادى المضل» كما يأتى فى حرف الهاء. رأيته فى كتب الحاج الشيخ محمد الكجورى (سلطان المتكلمين) بطهران.

(**٥٩٧٤ : ديوان كافرك غزنوى أوشعره**) وهو جمال الدين ناصر من قدماء الشعراء كثير الهجاء. ترجمه فى (مع: ج١ص٤٨٥) وأورد شعره وفى (تش-ص١٣) وقال سنگلاخ فى (امتحان ١: ٣١٩) رأيت اشعار الحكيم كافرك بخط عبدالرزاق ابن اخت الميرعماد.

(٥٩٧٥ : ديوان ميرزا كافي أردبيلي) وهو الميرزا محمد علي الخلخالي الاصل الاردبيلي المسكن. ترجمه النصر آبادي في (نر ٥ ـ ص ١٤٣) قال وله شعر كثير وأورد بعضه وفي (دجا ـ ص ٣١٢) ترجم الميرزا كافي الآذربايجاني القاضي هو وآبائه بها، وهو من احفاد الخواجه نصير الدين، وفوض اليه منصب الانشاء وتوفي بقزوين ٩٦٩ وحمل الى مشهد خراسان وذلك نقلا عن «گلستان هنر» ثم أورد بعض اشعاره الذي أورده النصر آبادي. وترجمه سام ميرزا في (تس ٤ ـ ص ٧٠) بعنوان الميرزا كافي الأردوبادي منشي صاحبقران، وأورد شعره المذكور، وكذا في (گلشن ٣٣٧).

(ديوان كافي أردوبادي) راجع كافي اردبيلي.

(ديوان كافي اصفهاني) راجع كافي جوشقاني.

(٥٩٧٦ : ديوان كافي بخاري أوشعره) وهو الحكيم سعد الدين معاصر السلطان طغرل والمشاعر مع لطيف الدين زكي المراغي. ترجمه في (مع ـ ج ١ ص ٤٨١) وأورد نيفا وثلاثين بيتا من شعره.

(٥٩٧٧: ديوان كافي جوشقاني أوشعره) وهو من اعمال كاشان واسمه الميرزا رحيم ابن الخواجه شعيب ناظم و «امق وعذرا» ترجمه النصر آبادي في (نر ٤ و ١٥ ـ ص ٩٤ و ٥٣٩) وذكر انه توفي شابا وأورد شعره. وسماه في (گلشن ـ ١٧٤) رحيم اصفهاني.

(٥٩٧٨ : ديوان كافي قاييني) وهو ابو جعفر كافي بن محتشم بن عميد بن محمد بن شاهنشاه القاييني صاحب الموسوعة الفلسفية الذي الفه في ١٠٢٩ توجد في مكتبة جامعة طهران كما في فهرسها ٨ : ٣٢٨ وله منظومة «خردنامه» يتخلص فيها باسمه «كافي» جاء بعضها في «گنجينهٔ گرانمايه» أو «الدستور» الموجود بجامعة طهران ايضاً برقم ٢١٤٤. أوله.

يكي پرسيد از يثرب زصادق كه اى ذات تو چون قرآن ناطق

(٥٩٧٩ : ديوان كافي همداني أوشعره) الملقب مظفر الدين و المعاصر للسلطان ملكشاه السلجوقي. ترجمه في (مع : ج ١ ص ٤٨٠) وأورد نيفا واربعين بيتا من شعره. و قال في كتاب النقض ـ ص ٢٥٢ ان في ديوانه مناقب كثيرة للائمة وسماه كافي ظفر.

(٥٩٨٠ : ديوان كافي هروي أوشعره) وهو الشهيد المدفون بهرات ٩٣٢ ترجمه سام ميرزا في (تس ٤ ـ ص ٧١) وذكر جملة من اشعاره، منها الرباعية البديهية التي انشاها

عند سام ميرزا في البستان النزهة الموسوم بباغ مراد في هرات. وذكره في (مطلع ٢ : ٤٤٧) ايضاً.

(**٥٩٨١ : ديوان كاكاى قزوينى أوشعره**) ترجمه الصادقي في (خص ٨- ص ١٩٨) وأورد المشهور من شعره، وكذا في (حسيني- ص ٢٨٢) و(همیشه بهار) والمستر براون في (٤:٨٨) وقال في (تش- ص ٢٢٧) انه كان في الظاهر من الاوباش ولم يعلم هل ان لفظة كاكا اسمه أو تخلصه. أقول: وكاكا بمعنى الاخ، لقب لعدة من الصوفية كما في النفحات.

(**ديوان كاكى**) راجع قطب الدين بختيار كاكي.

(**٥٩٨٢ : ديوان كامران بيك أوشعره**) كان قورچياً ترجمه النصر آبادي في (نر ٢- ص ٥٢) وقال انه كان ملازم مرتضى قليخان (شاملو) وتوفي اوائل جلوس الشاه سليمان، وأورد بعض شعره، وكذا في (مسرت - ٥٣٠) و (روشن - ص ٥٦٨).

(**٥٩٨٣ : ديوان كامل جهرمى**) واسمه قوام الدين عبدالله بن نظام الدين الطباخ. كان متصوفاً. ولد بجهرم فارس ولما بلغ اشده هاجر الى شيراز وتلمذ على ملا سعيد الشيرازي المتخلص «كامل» فاعطاه استاده تخلص نفسه فتخلص به في شعره. وسافر الى دكن ثم آكره وبعد سنتين سافر الى كشمير ثم سافر الى بنگاله. والف مجموعة منتخب أشعار القدماء وسماه «مرشد كامل» وديوانه يشتمل على خمسة آلاف بيت. وله ترجيع بند «ساقينامه» كذا ترجمه في (ميخانه- ص ٤٦٨) وحواشيه نقلاً عن «مخزن الغرايب» و«صحف ابراهيم» وتقي الدين الاوحدي و«هفت اقليم» وكذا في (گلشن- ص ٣٣٧) و (روشن - ص ٥٦٩).

(**٥٩٨٤ : ديوان كامل شيرازى أوشعره**) وهو المولى ملك سعيد الشيرازي استاد قوام الدين عبدالله «كامل جهرمي» المذكور آنفاً. كان يتخلص «كامل» فاعطى تخلصه لتلميذه قوام الدين المذكور كما ذكر مفصلاً في «ميخانه - ص ٤٦٨» وفي (گلشن- ص ٣٣٨) سماه مصلح الدين.

(**٥٩٨٥ : ديوان كامل سليمان العاملى**) طبع في ١٣٧١ بعنوان «من قلبي في مديح آل البيت».

(**٥٩٨٦ : ديوان كامل شعيب العاملى**) ابن وهبي الصيداوي. طبع الجزء الاول

من «الحماسيات» له فى النهضة العربية فى ٧٨ ص. بمطبعة العرفان فى ١٩٢٢ م.

(**٥٩٨٧: ديوان كاملاى كاشى**) ترجمه النصر آبادى فى (نر ٩ - ص ٣٠٩) و قال انه ابن اخت الميرتقى الكاشى وأورد شعره، و كذا فى (هميشه بهار) و (گلشن - ص ٣٣٧).

(**٥٩٨٨ : ديوان كامى اصفهانى أوشعره**) واسمه اسماعيل وشغله التجارة. ترجمه فى (مع ٢ - ص ٤٢٦) وأورد شعره وذكر انه ارّخ وفاته ناطق الاصفهانى بقوله [عندليبى همچه كامى ازجهان نا كام رفت].

(**٥٩٨٩ : ديوان كامى او بهى أوشعره**) واسمه الشاه حسين. كان من الفضلاء العلماء. رباه استاده المولى محمد البدخشى، ولما فرغ من عنده هاجر الى العراق وقرأ على علمائها حتى برع، وجمع العلم مع الحلم. ترجمه فى (مجن ٣ - ص ٦٠ و ٢٣٤) و (تس ٥ - ص ١١٨) وأوردا أشعره. وراجع كامى يزدى.

(**٥٩٩٠ : ديوان كامى سبزوارى أوشعره**) قال معاصره النصر آبادى فى (نر ٩ و ١٥ ص ٢٨١ و ٥٢٥) انه اشتغل فى تحصيل العلوم فى المشهد ثم سافر الى الهند ورجع فتوفى بالمشهد وأورد عدة من اشعاره.

(**٥٩٩١ : ديوان كامى سبزوارى أوشعره**) قال فى (تش - ص ٧٩) انه تلمذ على الجامى و كان مغرماً بابنه ضياء الدين يوسف، ثم أورد شعره. وعنه اخذ فى القاموس التركى وعنه فى الريحانة، و كذا فى (مسرت - ص ٢١٨). ولعله الذى نقل المستر براون فى ٣ : ٥٢٠ عن «بابرنامه» ان اسمه الشيخ حسن.

(**٥٩٩٢ : ديوان كامى قزوينى**) وهو الميرعلاء الدولة ابن الميريحيى القزوينى. ولما جلس الشاه اسماعيل استخرج الميرزا يحيى تاريخه بقوله بالفارسية [مذهب ناحق] فلما احضره الشاه قال انى استخرجتها بالعربية [مذهبنا حق] فعفى عنه وقال فى (نر ١٣ - ص ٤٧٢) ان المستخرج للتاريخ اسمه قاضى مسافر المذكور فى ص ٨٧٢، وبعد جلوس الشاه طهماسب طرده بتهمة التسنن ففر الميرعلاء الدولة هذا وأخوه الاكبر منه عبداللطيف الى الهند وتقرب عند اكبرشاه، والف «نفائس المآثر» تذكرة لأحوال ٣٥٠ شاعراً من معاصريه، وتوفى فى ٩٨٢. ترجمه فى (روشن - ص ٥٧٠) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة.

(**٥٩٩٣ : ديوان كامى لاهجى**) وهو الشيخ محمد بن الحسن بن مهدى اللاهجى الگيلانى

النجفى المولود حدود ١٣١٠ مؤلف «تراجم اعيان گيلان» المذكور فى ج ٤ ص٥٨ وفى ديوانه المدايح للعترة النبوية والغزليات والرباعيات ،

(٥٩٩٤ : ديوان كامى لاهجى أوشعره) كان منشى السلطان خان احمدخان بگيلان. ترجمه معاصره الصادقى فى (خص٤ - ص٥٧) وأورد شعره فى (گلشن - ص٣٣٧) .

(٥٩٩٥ : ديوان كامى هروى أوشعره) واسمه دوست محمد. اصله من كوشوان قرية فى حوالى هراة. ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس٤ - ص ٨٣) واطرى مهارته فى الشعر والعروض والمعما. قال وقد يشتغل بالصحافة وأورد شعره .

(ديوان كامى يزدى أوشعره) واسمه شاه حسين وتوفى ٩٥٤ . ترجمه الايتى اليزدى فى (تش يز - ص٣٢٥) وأورد شعره ولعله الاوبهى .

(٥٩٩٦ : ديوان كاوس أوشعره) وهو الأمير عنصر المعالى كيكاوس بن اسكندر بن منوچهر ابن قابوس - المذكور فى ص٨٥٩ - ابن وشمگير من آل زيار حكام طبرستان. وهو مؤلف «قابوسنامه» أو «نصيحتنامه» فى الاخلاق وتدبير سياسة المدن ، الفه باسم جده فى ٤٧٥ وطبع مكرراً منها بطهران مع « توزوك جهانگيرى » فى ١٢٨٥ فى ٢٢٨ص . وترجم الى اللغات الاروبية. وطبع ترجمته العربية أخيراً بمصر. يوجد اربعون بيتا من رباعياته فى كتابه «قابوسنامه» وأورد له العوفى فى (لب - ج١ ص ٣١) بيتين . ترجمه مفصلا النفيسى فى مقدمة طبع قابوسنامه بطهران ١٣١٢ ش. فى (ص - يح = ١٨) وبهار فى «سبك شناسى - ٣ : ١٩٠» و(روشن - ص٥٨٣).

(ديوان كاهن) مرّ بعنوان ديوان درويش كاهن .

(٥٩٩٧ : ديوان كاهى اكبر آبادى) الماوراء النهرى الكابلى، وهو ابو القاسم نجم الدين محمد المعروف بملا قاسم . ترجمه فى (خز - ص٣٩٠) قال انه ادرك الجامى وعمره يومئذ خمسة عشر عاماً، وتوفى ٩٨٨ فى اكبر آباد عن ماة وعشر سنين، وذكر مطلع قصيدته الفيلية وحكى بعض احواله عن كتاب «ثمرات القدس» وسمى ديوانه «رفيع الدرجات» نسخة منه فى استانبول بمكتبة عاشر افندى قرب البستان الصغير، قال فى أوائله :

كاهيا چاشنى شعر تو را ... نتوان گفت كم ازقند و نبات
سيصد وشصت غزل ديوان شد ... كه دهد خاصيت آب حيات

با فلك در درجه يكسانست زان شدش نام «رفيع الدرجات»

وقال فى (طبق ٢ : ٤٨٥) انه كان ماهراً فى الموسيقا وله فيها مصنفات. وله «گل نشان» فى جواب «بوستان» وقال فى (نتايج - ص ٥٩٩) انه هاجر من بدخشان الى الهند وبهامات وكذا فى (حسينى - ص ٢٨٢) و (مسرت - ص ٣٠٧) وعن «تذكرة علماء الهند» انه كان عالماً حكيما زنديقاً وله شطحيات، وطبع رسالته فى المعما فى مجلة «اريانتال». وترجمه ايضاً فى «مقالات الشعراء - ص ٦٧٦» و(ض - ص ٢١٢). والريحانة.

(٥٩٩٨ : ديوان كاهى بدخشى أوشعره) تلميذ ملا محمد البدخشى المذكور فى ص ١٢٧ ومعاصر السلطان حسين ميرزا بايقرا. ترجمه وأورد شعره فى (حسينى - ص ٢٨١) وفى (روشن - ص ٥٦٦) سماه كاتبى.

(٥٩٩٩ : ديوان كاهى نيشابورى أوشعره) واسمه عبدالكريم. أورد شعره فى (مجتمس ٦ - ١٦٦).

(٦٠٠٠ : ديوان كبودجامه أوشعره) كان معاصر تكش فاراد قتله ونجى منه. أورد قصته فى (حسينى - ص ١٦٧) و «هميشه بهار» و (تش - ص ١٩) فى الامراء، وفى «سفينهٔ اشعار» كما فى فهرس المجلس ٣ : ١٥٨ وقدر آى سنگلاخ ديوان قصايده بخط محمد رضا صدر الكتاب فذكره فى (امتحان - ٢ : ٣٣٣) وسماه نصير الدين.

(ديوان كبودر آهنگى) راجع ديوان مجذوب همدانى.

(٦٠٠١ : ديوان كبودر آهنگى) واسمه رحيم الاسماعيلى المتخلص «بحرى» الكبودر آهنگى. طبع فى ٥٠٠ ص.

(ديوان كبير اردبيلى) مرّ بعنوان «قاضى زاده» فى ص ٨٦٩ ووالده قاضى اويس فى ص ١١٢ وص ٨٦٨ وج ١٠ ص ١٢٣.

(ديوان حاج كبير) السيد العارف الميرسلام الله الموسوى الملقب بمجذوب والمتخلص بمجرم ياتى.

(٦٠٠٢ : ديوان الحاج ميرزا كبير آقا) المراغى ابن الميرزا باقر بن الميرفتاح المعروف بمير مرحوم الموسوى. كبير مطبوع وتوفى ١٣٢٥ وولداه الحاج ميرزا اسحاق المعروف بمجتهد والحاج ميرزا رضا صدر العلماء من العلماء واجلاء السادات بمراغة.

(**٦٠٠٣ : ديوان كتابدار أوشعره**) وهو الميرزا مقيم ابن الميرزا قوام . كان والده مستوفياً للشاه عباس، واشتغل هو بالكتابدارية فى المكتبة الشاهية، وسافر لامر الحجابة (السفارة) الى دكن . ترجمه كذلك وأورد شعره فى (نر٤ - ص٧٥) .

(**ديوان كتابدار**) راجع صادقى كتابدار .

(**٦٠٠٤ : ديوان كثير عزة**) هو ابوصخر كثير بن عبدالرحمان الخزاعى صاحب «عزة» شاعر غزل مجيد من شعراء العصر الأموى، وهو اجود اهل الحجاز شعراً ، وله فى صاحبته «عزة» اشعار كثيرة ، وكان يتشيع ويرى ان هناك اماماً سيظهر ، وله مناظرات مع قطام صاحبة ابن ملجم المرادى. ذكرت فى اعلام النساء نقلا عن الاغانى، ونسبه الجاحظ فى البيان والتبيين ج٢ الى الحمق ومات ١٠٥ وترجمه فى (لس - ص ٣٧٠) وعده فى (المعالم - ص١٤٠) من شعراء الشيعة.

(**ديوان كجج**) كما فى (لت) راجع غياث الدين كجج .

(**٦٠٠٥ : ديوان كحلى تبريزى أوشعره**) ذكره فى (دجا - ص٣١٤) وأورد شعره نقلا عن «بياض كل احمد» المؤلف ١٠٧٥.

(**٦٠٠٦ : ديوان كحلى شيرازى أوشعره**) ترجمه سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٥١) و اطرى حذافته فى الكحالة وأورد شعره . ولعله متحد مع ماقبله.

(**ديوان كدود**) للخواجه اوحد المستوفى السبزوارى المتوفى و المدفون بها . راجع ديوان أوحد سبزوارى فى ص ١١١.

(**٦٠٠٧ : ديوان كرام بخارى أوشعره**) وهو عبداللطيف البخارى من شعراء عبد العزيز خان. أورد شعره فى (نر١٠ - ص٤٣٦) و كذا فى (روشن - ٥٧٣).

(**٦٠٠٨ : ديوان كربلائى**) للحافظ درويش حسين الكربلائى المتخلص «خادم» صاحب كتاب «روضات الجنان وجنات الجنان» المذكور فى (ج١١) . نسخة من الديوان بخط الناظم عند (سلطان القرائى بتبريز) .

(**ديوان الكركى**) راجع ديوان حسين بن شهاب الدين فى ص٢٤٨ .

(**٦٠٠٩ : ديوان شاه كرم خوانسارى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (خوشگو) و (روشن - ص٥٧٣).

(**ديوان كرمانى**) راجع ديوان خواجوى كرمانى ، وبيانى فى ص ١٥٠ وحامد. ويوجد فى (الرضوية) مثنوى للكرمانى (؟).

(**٦٠١٠: ديوان الكرمى النجفى**) للاديب المعاصر الشيخ محمد بن الشيخ الورع نصر الله ابن الحسن الحويزى النجفى المولود بها ١٣١٧. ادرج بعض الديوان ولد ناظمه الشيخ محمد الكرمى نزيل قم ، فى المجلد الرابع من كتابه « الحياة الروحية » تحت عنوان « حياة العلامة الشيخ محمد طه الكرمى » وطبع ١٣٦٩.

(**٦٠١١ : ديوان كرمى بروجرى**) ترجمه الصادقى فى (خص ٨- ص ٢٩٦) و أورد شعره. وفى « همیشه بهار »: كرمى كاشى. وله « جواب خمسهٔ نظامى » فى خمسين الف بيت كما فى (روشن - ص ٥٧٤) .

(**ديوان كرود**) راجع كدود بالدالين كما فى بعض النسخ . و مر بعنوان أوحد سبزوارى .

(**٦٠١٢ : ديوان كريمخان كرمانى**) واسمه الحاج محمد كريمخان ابن ابراهيم خان القاجار الكرمانى ، رئيس الشيخية بها . طبع له « مثنوى » فى الاخلاق بالفارسية فى ٩٦ ص. فى ١٣٥٢ . وله ديوان فى المراثى بالعربية موجودة فى (الرضوية).

(**٦٠١٣ : ديوان كريم دشت بياضى أوشعره**) وهو محمد بن فصيح بن محمد . وله « شرح النصاب » المطبوع مكرراً بطهران ، منها فى ١٢٦٦ . قال فيه ان والدى زاد عدة قطعات على النصاب للفراهى ، وقد شرحت الجميع لمزيد الفايدة . ولعل والده هو الذى ذكرناه فى ص ٨٣٤ .

(**ديوان كريم صابونى**) يأتى بتخلصه « ناظم » .

(**ديوان كريم صافى**) مرّ بعنوان صافى تبريزى فى ص ٥٨٤ . وطبع له « گنجينهٔ حسينى » فى ٢٣٩ ص. بتبريز.

(**ديوان كريم كرمانى**) راجع ديوان كريمخان كرمانى .

(**٦٠١٤ : ديوان كريم نيشابورى أوشعره**) وهو ابن الملا قيدى المذكور فى ص ٨٩٣ ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ٩- ص ٣١٧) وذكرانه فى ز من تأليف تذكرته جاء الى اصفهان و ورد مسجده فى محلة لنبان مكرراً ، وأورد شعره ومثنويه .

(**٦٠١٥ : ديوان كريمى سمرقندى**) هو بهاءالدين عبدالكريم. ترجمه فى (مع ١- ص ٤٨١) وأورد نيفا وثلاثين بيتاً من شعره، منها بعض ابيات قصيدته التى التزم فيها [يك ودو وسه] ومنها :

سپيدروى وسيه‌زلف وچشمت اى‌دلبر يكى گلست و دوم سنبل و سوم عبهر

٥ (**٦٠١٦ : ديوان كسائى مروزى**) هو الحكيم مجدالدين ابواسحاق مادح الامير نوح بن منصور، ورائيه بعد موته فى ٣٨٧ ترجمه فى (مع ١: ٤٨٢) وأورد قرب مأة وخمسين بيتاً له فى المديح والوعظ والرثاء وغيرها، منها قوله فى مدح الامير :

اين دين هدارا بمثل دائره‌يى‌دان پيغمبر ما مركز وحيدر خط پركار

علم همه عالم بعلى داد پيمبر چون ابربهارى كه دهد سيل بگلزار

١٠ وقد بعث بعضها الى الناصر خسرو العلوى الشيعى فاجابه بمثلها . و ذكر مناقبه لعلى فى كتاب «النقض - ص ٢٥٢ و ٦٢٨» . وترجم ايضاً . فى الكنى و الالقاب للقمى و كذا فى (تش - ص ١٣١) وريحانة الادب عن القاموس التركى ولد ٣٤١ . كما قال هو فى شعره :

بسيصد وچهل ويك رسيد نوبت سال

١٥ چهار شنبه و سه روز باقى از شوال

بيامدم بجهان تاچه گويم و چه كنم

سرود گويم وشادى كنم بنعمت و مال

وكان حيا فى ٣٩١ ووصل عمره الى الخمسين حيث قال :

ايا كسائى پنجاه برتو پنجه گذاشت بكند بال ترا بپنجه و چنگال

٢٠ ومدح عبيدالله ابن احمد بن الحسن العتبى الوزير (٣٦٥ - ٣٧٢) وله اشعار كثيرة فى كتب اللغة ، ومنها «مثنوى» بالبحر الخفيف

(**٦٠١٧ : ديوان كسرائى**) واسمه سياوش . طبع له « آرش كمان گير » و « آوا » فى ٨٤ ص. بطهران .

(**ديوان كسرى انجدانى**) راجع طيفور وملك طيفور.

٥٢ (**٦٠١٨ : ديوان كسوتى يزدى أوشعره**) واسمه فتح‌الله أوفتح على. كان معاصر وحشى

البافقى ومدح ميرميران . ترجمه وأورد شعره فى (تش - ص ٢٦١) فى ذم الشاه نعمة الله واقتباسه من شعر الشاه طاهر الدكنى. وأورد شعره فى (تش يز - ص ٣٢٥) و(روشن - ص ٥٧٤) ايضاً.

(٦٠١٩ : ديوان كشاجم) هو اسم لكل شاعر يكون منجماً كاتباً = (ك - شا - جم) ومنهم ابوالفتح محمود الرملى صاحب «ادب النديم» و «البيزرة» و «المصائد والمطارد» ومر ديوانه فى ٥ : ٧ بعنوان «الثغر الباسم» وذكرناه ايضاً فى ص ٤٦ بعنوان ديوان ابى الفتح وانه طبع ١٣١٣ فى ١٨٨ ص . أقول انه ناقص والنسخة الكاملة كانت فى مكتبة (السماوى) جمعها أبوبكر محمد بن عبدالله الحمدونى مرتباً على الحروف وبعد الجمع ألحق بها زوائد.

(٦٠٢٠ : ديوان كشفى اكبر آبادى) لمير صالح بن السيد عبدالله «مشكين رقم» و «صفى» الهندى الخطاط المنشى من السلسلة القادرية هناك. يتخلص فى ديوانه الفارسى «كشفى» وفى الهندى «سبحانى» ومات بشاه جهان آباد فى ١٠٦٠ = [قطب هادى ميرصالح متقى] . ذكر فى «خزينة الاصفيا ٢ : ٣٥٠» كما فى الرايحانة.

(٦٠٢١ : ديوان كشفى دارابى) السيد جعفر بن ابى اسحاق الموسوى الدارابى البروجردى معاصر صاحب الجواهر وحجة الاسلام الشفتى. ولد ١١٨٩ وتوفى ١٢٦٧. له اراجيز فى «الكلام» و«المنطق» و«النحو» ومنظومة «البلد الامين» الموجود نسخته عند السيد محمد على الروضاتى باصفهان وعند السيد حسين الشهشهانى المتوفى فى ١٣٨١ بطهران و «كفاية الايتام» الموجود فى (المجلس) كما فى فهرسها ٣ : ٧٥ واخوه السيد يحيى بن ابى اسحاق صار من زعماء البابية وقتل فى حياة أبيه.

(٦٠٢٢ : ديوان كشفى هندى) لسلامة الله الكشفى الهندى . طبع بنولكشور.

(٦٠٢٣ : ديوان الكشميرى) السيد محمد بن جمال السالكين و علم الهدى شيخنا السيد المرتضى الرضوى الكشميرى المولود فى النجف ١٣٠٨ سمى ديوانه العربى «حصى النجف» كما مر فى ج ٧ ص ٢٣ والفارسى اسمه «ريگستان نجف» مطبوع .

(٦٠٢٤ : ديوان كشورى رودبارى) من رود بار بمحال قزوين كما ذكره معاصر سام ميرزا فى (تس - ص ١٥١) واطرى خطه النسخ التعليق. قال وشعره كثير.

(**٦٠٢٥ : ديوان كشورى ديلمقانى**)واسمه نعمت‌الله الديلمقانى. ذكره فى (دجا ـ ص٣١٥) وقال انّ ديوانه مركب مخلوط من الفارسى والتركى.

(**٦٠٢٦ : ديوان كعب بن زهير**)ابن ابى سلمى المازنى المتوفى عام٢٦ صاحب القصيدة فى مديح النبى « بانت سعاد » اللامية الشهيرة التى كثر مخمسوها ومشطروها ومعارضوها وشراحها ومترجموها الى اللغات الاخرى. طبعت مع الترجمة الافرنسية وقصيدة مدح الوصى صهر النبى وخير الناس كلهم، و مديح الحسين الشهيد [مسح النبى جبينه فله بياض فى الخدود] ترجمه السيد عليخان المدنى فى «الدرجات الرفيعة فى طبقات الشيعة» وسيدنا الحسن صدر الدين فى « تأسيس الشيعة ـ ص ١٨٥ » والقاضى نورالله فى (لس ـ ص٤٤٠) وعده ابن شهر آشوب فى (المعالم ـ ص ١٣٨) من شعراء الشيعة.

(**٦٠٢٧: ديوان الكعبى**) للحاج هاشم بن حردان الكعبى المتوفى ١٣٣١ فيه المدايح والمراثى لاهل البيت. طبع فى النجف ١٣٥٤.

(**٦٠٢٨ : ديوان كفائى گنجوى أوشعره**) كان من مادحى ملوك طبرستان. كذا ذكر فى (دجا ـ ص٣١٥).

(**٦٠٢٩ : ديوان الكفائى النجفى**) السيد محمد كاظم بن محسن ابن الخطيب المعمر السيد حسين الكفائى الموسوى النجفى مؤلف «عصور الادب العربى» المطبوع ١٣٦٨ و «الزهراء» المطبوع ١٣٦٩ باللغة الدارجة بالعراق.

(**٦٠٣٠ : ديوان كفايت هروى أوشعره**) واسمه يوسفشاه الخطاط. أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٤٠).

(**٦٠٣١ : ديوان كفاش اصفهانى**) فى مراثى الحسين الشهيد. رأيت قرب خمسماة بيت منه ضمن مجموعة بياضية عند السيد محمد الموسوى الجزائرى فى النجف.

(**ديوان كفراد**) راجع ديوان نورالله كفراد.

(**٦٠٣٢ : ديوان كفرى تربتى أوشعره**) واسمه الميرحسين الخطاط بالشكسته. سافر الى الهند وتقرب عند خان خانان ومات ١٠٧٧. أورد شعره فى (گلشن ـ ص٣٤٠).

(**٦٠٣٣ : ديوان كفرى يزدى أوشعره**) ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر٩ ـ ص٤١٩) واطرى سخائه وأورد بعض شعره.

(**٦٠٣٤ : ديوان الكفعمي**) الشيخ تقى الدين ابراهيم بن على. له ارجوزة «منهج السلامة» فيما يتاكد صيامه ومرّ له «البديعية» فى ٣ : ٧٣ .

(**٦٠٣٥ : ديوان الكلاعى أوشعره**) هو محمد بن الحسن . عده ابن شهر آشوب فى (المعالم ـ ص ١٤٠) من شعراء الشيعة .

(**٦٠٣٦ : ديوان كلامى اصفهانى أوشعره**) ترجمه الصادقى فى (خص ٨ ـ ص ٢٧١ وص ٢٤٥) وذكر انه صاحبه من اصفهان الى أبرقوه، وذكر بعض شعره. وأورد النصر آبادى فى (نر ٩ و ١٤ ص ٢٨٩ و ص ٤٩٣) بعض شعر كلامى. وذكر ايضا فى «هميشه بهار» و(روشن ـ ص ٥٧٥) وترجمه فى (تش ـ ص ١٨٦) وذكرنا اخوه أو صاحبه سلامى اردبيلى فى ص ٤٥٥ .

(**٦٠٣٧ : ديوان كلامى خافى**) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٦ ـ ص ١٥٨) وذكر انه سافر الى هند وانقطع خبره، ثم أورد شعره .

(**٦٠٣٨ : ديوان كلامى شيرازى أوشعره**) وهو عبدالله بن على أشرف « آگه » المذكور فى ص ١٢ وقال فى (عم ـ ٤٧٧) انه يلقب بفخر العلماء وتوفى ١٢٩٩ وعنه أخذ فى الريحانة.

(**٦٠٣٩ : ديوان كلامى كربلايى أوشعره**) وهو الشاعر الصوفى البكتاشى المعروف «جهان دده» . ذكره عهدى البغدادى فى « گلشن شعرا » كما فى «العراق بين الاحتلالين ـ ٤ : ١٣٧» .

(**٦٠٤٠ : ديوان كلامى لارى أوشعره**) هو من شعراء لار واسمه صدر الدين محمد. ترجمه وأورد شعره فى (تش ـ ص ٢٩٨) و « فارسنامهٔ ناصرى » و«لارستان كهن ـ ص ١٤١» .

(**٦٠٤١ : ديوان كلامى مروزى أوشعره**) كان يمدح بغداد خاتون. ترجمه وأورد مديحه فى (تش ـ ص ١٣١) .

(**٦٠٤٢ : ديوان كلان اندجانى أوشعره**) كان حاكم كابل وقندهار من قبل بابر شاه ونظم الشعر بالفارسية والتركية . ترجمه فى (گلشن ـ ص ٣٤٠) .

(**٦٠٤٣ : ديوان كلان بزاز هروى**) ترجمه فى (مجن ٣ ـ ص ٨٥ و ٢٥٩) وأورد شعره. ولعله كلان .

(**ديوان كلانترى**) راجع ديوان ابى الفضل كلانترى فى ص ٤٧ .

(**٦٠٤٤ : ديوان كلان كرمانى أوشعره**) كان نزيل اصفهان وتوفى بها قرب زمان تأليف النصر آبادى كماذكره فى (نر ٩ ـ ص ٣٩٩) وأورد شعره، وكذا فى (سرخوش ـ ص ٩٦) و (حسينى ـ ص ٢٨٣) و (گلشن ـ ص ٢٤٠).

(**٦٠٤٥ : ديوان كلان معمايى أوشعره**) اصله من ماوراء النهر واشتغل بتحصيل العلوم فى هراة. ترجمه فى (مجتس ٦ ـ ص ١٥٠) وأورد شعره.

(**٦٠٤٦ : ديوان السيد كلب** باقر) ابن السيد كلب حسين الجائسى المولد الحائرى المسكن والمدفن، صاحب «دلائل الخيرات» المذكور فى ج ٨ ص ٢٥٠ وله «طريقة النجاة» ارجوزة فى النبوات، و«الموائد» فى الاطعمة والاشربة، وتشطير الدرة، وارجوزة فى «الوجود والمهية» كلها عربية واما ديوانه ففيه الفارسية والاردوية ايضاً.

(**٦٠٤٧ : ديوان كلبعلى تبريزى أوشعره**) كان من الفضلاء فى تبريز وماهراً فى نظم الفارسى والتركى. وبعد القتل العام بتبريز هاجر الى گيلان فى عصر سلطانها خان احمد خان المتوفى ١٠٠٩ ولم يلتفت اليه فرجع الى تبريز. ترجمه الصادقى وذكر شعره فى (خص ٨ ـ ص ٢٣٥) وكذا فى (دجا ـ ص ٣١٥).

(**٦٠٤٨ : ديوان كلبعلى تبريزى أوشعره**) كان من اهل العلم والفضل هناك، وسافر الى الهند فى عصر اكبر پادشاه الذى مات ١٠١٤ ترجمه فى (دجا ـ ص ٣١٥) بعد ذكره لما قبله الذى كان مقدماً عليه.

(**٦٠٤٩ : ديوان كلبعلى قزوينى**) المتخلص فرخى تاجى. طبع ديوانه بطهران باسم «تاج فرخى» فى ١٣٢٣.

(**٦٠٥٠ : ديوان حاج كلبعلى مهابادى**) ترجمه النصر آبادى المعاصر له فى (نر ٥ ـ ص ١٤٥) وذكر ان له شعر كثير أورد بعضه.

(**٦٠٥١ : ديوان السيد كلب مهدى**) هو ابن السيد كلب باقر الجائسى نزيل الحائر والمتوفى بها حدود ١٣٥٤ والنسخة بخطه عنده بكربلاء.

(**٦٠٥٢ : ديوان كلبى ذوالقدر**) ترجمه الصادقى فى (خص ٧ ـ ص ١٢١) وذكر أنه من الشباب الشعراء الجدد ثم أورد بعض شعره.

(**٦٠٥٣ : ديوان كل عيشى شيرازى أوشعره**) وتخلصه فى شعره «عيشى» واشتهر بكل

عيشى لكونه أقرع . ترجمه فى (بهش٢ - ص ٤٠٣) . وأورد اشعاره فى هجاء اهل لار وغيرها وهو غير عيشى المذكور فى ص ٧٨٠.

(**٦٠٥٤ : ديوان كلكده**) فى الغزليات والمدايح والمراثى. للميرزا محمد هادى اللكهنوى مؤلف «التجليات» وتخلصه «عزيز» طبع بالاردو. ومر فى العين ديوان عزيز ايضاً وهو فى المدايح فقط .

(**ديوان كلوچه**) أوحيدر كلوچ كما فى (مسرت - ص ٢٤٨) مرّ بعنوان حيدر كليجه پز فى ص ٢٧٠.

(**٦٠٥٥ : ديوان كليم كاشانى**) وهو ابوطالب الهمدانى الاصل والمولد، الكاشانى المنشأ. سافر الى الهند وتقرب عند شاهنواز بن الميرزا رستم الصفوى، ثم رجع الى وطنه فى ١٠٢٨ ورجع ثانيا مهاجراً الى الهند فى ١٠٣٠ وتقرب عند الميرجمله «روح الامين» المذكور فى ص ٣٨٦ ثم عند شاهجهان فلقبه «ملك الشعراء» بعد موت «قدسى مشهدى» ثم سكن كشمير ومات بها فى ١٥ ذى الحجة ١٠٦١ ودفن جنب قبر محمدقلى سليم المذكور فى ص ٤٦٤ وقال غنى فى تاريخه:

گفت تاريخ وفات اوغنى طور معنى بود روشن از كليم

نظم «پادشاهنامه» فى فتوحات شاهجهان وديوانه فى اربع وعشرين الف بيت من الشعر كذا ترجمه النصرآبادى فى (نر٩ - ٢٢٠) وقال لقبته انا «خلاق المعانى ثانى» وعنه اخذ ظاهراً فى (سرو - ص ٧٧) وترجمه مفصلاً وذكر الجوائز التى نالها من شاهجهان فى (خز - ص ٣٩١) . وذكر فى (خيال - ص ٩٠) ان سبب تركه البلاط وسكونته فى كشمير ما كان بينه وبين نورجهان بيگم زوجة جهانگير پادشاه. وترجمه أيضاً فى (نتايج - ص ٦٠١) و (نش - ص ٢٤٦) و «هميشه بهار» و (مع ٢: ٢٨) والمستر براون فى ٤: ١٦٧ و (حسينى - ص ٢٨٣) وفى (سرخوش - ص ٩٤) سمى كتابه «ظفرنامهٔ شاهجهانى». ونسخ ديوانه كثيرة فى (الرضوية) و(سپهسالار) عليها خط الناظم كما فى فهرسها ٢: ٦٦٠ و(المجلس) كما فى فهرسها ٣: ٣٨٦ و (فخرالدين) ومكاتب استانبول. وطبع كليات ديوانه على الحجر بطهران ١٣٥٦ فى ١٧٥ ص . ومع مقدمة كشاورز صدر فى احوال الناظم فى ١٧٢ ص بطهران فى ١٣٧٢ .

(**ديوان كليم همدانى**) راجع كليم كاشانى.

(**٦٠٥٦ : ديوان كليم هندى أو شعره**) واسمه نظير حسن، الاخ الاكبر للسيد نور الحسن بهادر. ولد فى ٢١ رجب ١٢٧٨ . كان يتخلص اولا « نور» ثم بدله الى « كليم» وتلمذ على ظهورى ونظير. ترجمه فى «شمع انجمن» و«نگارستان» و(گلشن-ص٣٤١).

(**ديوان كمال بن غياث**) قال فى (هفت - ص ٢٧٦) أنه مؤرخ صادق راجع كمال شيرازى.

(**ديوان كمال ابن النبيه**) مر بعنوان ابن النبيه فى ص ٣١ وترجم فى «حسن المحاضرة فى تاريخ مصر والقاهرة» و« فوات الوفيات».

(**ديوان كمال اسماعيل**) راجع كمال اصفهانى.

(**٦٠٥٧ : ديوان كمال اصفهانى**) وهو كمال الدين اسماعيل بن جمال الدين عبد الرزاق الاصفهانى . مدح بنى خوارزمشاه وبنى صاعد والخجندية والشيخ السهروردى شهاب الدين وعميد الدين الفارسى. وقتل بيد المغل فى ٦٣٥ كما فى (لت) أو ٦٢٦ كما فى شاهد صادق أو ٦٣٩ كما فى (مع ١ - ص ٤٨٩) عن عمر زاد على الستين وكان مثريا ولقب «خلاق المعانى» وكان والده صائغا . ولم يرله تخلص فى شعره، وانما ذكر اسمه « كمال الدين» فى شعره كما فى فهرس مكتبة سپهسالار ٦٦٢:٢ وقد ذم مواطنيه اهل اصفهان كما فى (خيال - ص٣٧) وترجمه فى «تاريخ گزيده - ص٨٢٤» و (حسينى - ص٢٨٠) و (نتايج - ص ٥٩٠) و «هميشه بهار» و(بهش١- ص٣٤٨). و«سفينة الشعراء» و(ض- ص ٣٩٥) و(مغول- ص٥٣٢) وكتب فى احواله مقالات فى ارمغان ١٩:٧ و٥٤٦:٧ و ٨:١٤ و ١٦٨:١٦ وديوانه فى عشرة آلاف بيت كما فى (تش- ص١٨٦) أو خمسة عشر الف بيت كما فى (مع ١ : ٤٨٩) ونسخة (سپهسالار) فى ثلاثة عشر الف بيت كما فى فهرسها ٢ : ٦٦١ و توجد نسخه كثيراً فى أوروبا و استانبول و ايران عند (الملك) و(المجلس) كما فى فهرسها ٣٨٨:٣ و (فخر الدين) و مكتبة جامعة طهران . وطبع فى بمبئى على الحجر فى ١٣٠٧ فى ٢٧٠ + ٤٠ + ٣٤ ص . فى ثلاثة اقسام ، وبعدها مكرراً. وطبع مأة غزل لكمال الاصفهانى مع الترجمة بالانكليزية لـ L. H. Gray ونظمه بالانكليزية لـ E. W. Mumford فى لندن ١٩٠٣م . و يأتى له « القوسية » الموجودة

بالمكتبة (الملية).

(**٦٠٥٨ : ديوان كمال بلخى**) واسمه السيد كمال گچكولى كما فى (لط ٢- ص٣٤) أو السيد كمال كجكعل كما فى (قزمج ٢ - ص٢٠٧) ونقل المير عليشيران له خمسماة الف بيت وله قصايد مصنوعة عجيبة خارجة عن قدرة البشر، منها فى رثاء الخواجه ابى نصر پارسا، وعمر زهاء تسعة وتسعين عاماً. وفى (گلشن-ص٣٤٢) سماه كمال كجكول.

(**٦٠٥٩ : ديوان كمال بلخى أوشعره**) وهو من سكان «كوه صاف» ببلخ وشعره معروف كما فى (مجن-٢ ص٥٠ و٢٢٤) وشعره تركى وقبره بكوه صاف. وفى الصفحة الاخيرة سماه كمالى بلخى.

(**ديوان كمال بخارائى**) ترجمه و أورد شعره فى (مع ١ : ٤٨٦) و قال انه شاعر سنجر بن ملكشاه. والظاهر انه كمالى سبزوارى.

(**ديوان كمال بدخشى**) واسمه كمال الدين محمد كما فى فهرس المجلس ٣ : ١٢٩ وفهرس جامعة طهران ٢ : ٣٩٤ مرّ فى ص ١٢٧-١٢٨.

(**ديوان كمال بنائى**) كما فى (نتايج - ص ٩٩) مر بعنوان ديوان بنائى هروى فى ص١٤١.

(**ديوان كمال تاشكندى**) من الصوفية وله مثنوى «شمع وپروانه» ترجمه وأورد شعره فى (روشن- ص٥٧٩) ولعله الخوارزمى أو الخجندى.

(**٦٠٦٠ : ديوان كمال تربتى**) ترجمه وأورد شعره واطراه المير عليشير فى (مجن ٢- ص ٣٢ و ٢٠٥) وذكر له «تخميس غزليات حافظ» قال رأيته بمشهد خراسان وسافر الى الحج ورجع ومات بتربت.

(**٦٠٦١ : ديوان كمال خجندى**) و هو كمال الدين مسعود الخجندى - من بلاد تركستان - كان معاصر الخواجه حافظ الشيرازى وكان بينهما مكاتبات. نشأ بخجند وسافر الى الحج ولازم العرفاء والصوفية وسكن تبريز وتقرب عند السلطان حسين بن اويس جلاير، فبنى له خانقاهاً فى «وليان كوه» ومات ودفن بها فى ٧٩٢ كما فى (لت٥) و «شاهد صادق» أو ٨٠٣ كما فى (نفحات - ص٥٤٩). و(نتايج - ص٥٩٣) أو ٨٠٠ كما فى (مسرت-ص ٣٨٩) وقال فى (بهش ١- ص٣٥٥) ان شعره ثقيل ويتتبع حسن الدهلوى

وقال هو فی ذلك .

کس برسر هیچ رخنه نگرفت مرا معلوم همی شود که «دزد حسنم»

ثم قال ان شعر حافظ الشیرازی احسن من کلامه وان کلام، کمال احسن من شعره . وترجم ایضاً فی (عشاق ـ ص١٥١) و(خیال ـ ص٥٨) و(حسینی ـ ص ٢٧٩) وقد جمع دیوانه المشتمل علی الغزل والمقطعات، احد معاصریه مرتباً علی الحروف، وسماه فی مقدمته المنثورة « ترجمان الحال لاصحاب الکمال » وهو فی نسخة المجلس یشتمل علی ٣٤٠٠ بیت کما فی فهرسها (٣٩١:٣). ویوجد نسخة منه عند (فخر الدین) جمعت فی ٨٣٦ والمکتبة (الملیة ٨٠٨٢) ونسخة فی (بنگاله) مع دیوان شهرت المذکور فی ص٤٥٨ ونسخة فی (سپهسالار) کما فی فهرسها ٢:٦٦٣ ورآی سنگلاخ نسخة بخط محمد ابریشمی فذکره فی (امتحان ١ : ١١٤) ودخل بعض رباعیاته فی رباعیات ابی سعید ابی الخیر کما ذکره النفیسی فی مقدمة «سخنان ابوسعید ـ ص٦٠» وقد عارض دیوانه آرزو المذکور فی ٩ : ٥ وضمیری اصفهانی المذکور فی ٢٦١:٧ وسماه «احیای کمال» وطبع دیوانه بتصحیح عزیز دولت آبادی بتبریز فی ٣٩٨ + ١٨ ص. فی ١٣٧٧ وذکره الدکتور قاسم غنی فی مقدمة کتابه «تاریخ عصر حافظ ـ ص لح» وحکمت فی «ازسعدی تاجامی ـ ص ٣٤٨ » .

(دیوان کمال خوارزمی) وهو کمال الدین حسین. راجع دیوان حسین الخوارزمی فی ص٢٥١. وطبع دیوان کمال الدین حسین بن شهاب الدین حسن المتوفی ٨٤٠ فی ١٣١٦ فی ١٧٥ ص. وفی ١٣٢٥ فی ٩٦ص.

(٦٠٦٢ : دیوان کمال خوافی) واسمه کمال الدین بن حسام الخوافی الهروی . هو والد نظام بن کمال الذی شرح «نصاب الصبیان» باسم «ریاض الفتیان» ونسب فیه «منظومة عوامل» بالفارسیة الی والده . اقول نظمه باسم معز الدین حسین بن غیاث الدین بن فخر الدین کرت الذی ولی هرات فی (٧٢٢ ـ ٧٧١) وذکر اسمه فی آخر منظومته هذه المطبوعة ضمن «جامع المقدمات» بایران مکرراً کما فصل فی «فرهنگنامه‌های عربی بفارسی ـ ص١٥٧» .

(٦٠٦٣ : دیوان کمال خوانساری) واسمه کمال الدین ابن حسین الخوانساری . کان

من أئمة الجماعة باصفهان، ومات فى ١٧ صفر ١٣٦١ عن ثمانين سنة. له غير الديوان «رد باب» و «محاسن الذكر». ترجمه وأورد شعره فى «شعراى معاصر اصفهان - ص ٣٨٧».

(٦٠٦٤ : **ديوان كمال ديلمى أوشعره**) واسمه الشيخ كمال بن الشاهميرزا ابن الملك محمود الديلمى. ترجمه وأورد شعره فى (تس ٣ - ص ٦٢).

(**ديوان كمال الدين اصفهانى**) راجع كمال اصفهانى.

(**ديوان كمال الدين حسين**) و هو ابن اخت المير زين العابدين (رفيع الدين حسين) ترجمه فى (مجن ٤ ص ٩٤ وص ٢٧٠) وذكر اشتغاله فى عراق واتصاله بسلطان يعقوب، ثم تركه للدنيا ورجوعه الى خراسان وتلمذه على المولى عبدالرحمان الجامى وشرحه لمنازل السائرين، ثم اعتزاله عن الخلق و اتخاذه طريقة الملامتية وبعض شعره القليل و ذكر ايضاً فى (مطلع ٢ : ٤٢٧) و قال فى (هفت - ص ١٩٢-١٩٣) انه مؤلف «مجالس العشاق» فلعله هو فنايى گازر گاهى المذكور فى ص ٨٤٨. و طبع ديوان كمال الدين حسين بن شهاب الدين حسن الخوارزمى المتوفى ٨٤٠ فى ١٣٢٥ فى ٩٦ ص.

(**ديوان كمال الدين حسين بايقرا أوشعره**) المذكور بتخلصه حسينى فى ص ٢٥٥ طبع باسم ديوان بايقرا فى استانبول ١٩٤٦م. فى ٢٤٣ ص.

(٦٠٦٥ : **ديوان كمال الدين حسين أوشعره**) هو ابن الخواجه نظام الملك الاخير ومعاصر الامير عليشير. ترجمه فى (مجن ٤ ص ١٠٦ و ٢٨٠) واطرى علو منصبه وحسن خطه وذكر بعض شعره.

(٦٠٦٦ : **ديوان كمال الدين زنجانى**) مداح الخواجه شمس الدين محمد الجوينى وأخيه عطاء ملك والخواجه نصير الدين الطوسى. ترجمه فى (مع ١ ص: ٤٨٧) وأورد بعض قصايد مدايحه. وترجمه فى (دجا - ص ٣١٥) نقلا عن «صحف ابراهيم» وذكر انه توفى ٦٨٧ وانه فقد ديوان غزلياته. و كذا فى (روشن - ص ٥٧٩).

(٦٠٦٧ : **ديوان كمال الدين كوتاه پاى أوشعره**) واسمه ملك كمال الترمذى، والى بعض جبال بدخشان من قبل الخواجه ابى بكر الترمذى. ترجمه فى (مع ١ : ص ٤٥) وأورد بعض قصيدته الشكوائية القريبة من ثلاثين بيتا. وجاء شعره فى مجموعة مخطوطة بمكتبة البلدية باصفهان برقم ٣/٢٢٤ وفى «سفينة اشعار» الموجودة فى (المجلس) كما

فی فهرسها ٣ : ١٥٨.

(٦٠٦٨ : ديوان كمال الدين مراغی أوشعره) وهوالعالم الفصيح. ترجمه فی (مع ١ ص٤٨٧) وأورد بعض قصيدته فی مخاطبته الشمع.

(٦٠٦٩ : ديوان كمال الدين مسعود شيروانی أوشعره) كان نزيل هراة ومدرساً فی مدرسة مهد عليا گوهرشاد بيگم الی ان توفی ٩٠٥. ترجمه فی (مجن ٤ - و ص ٩١ و٢٦٦) وأورد شعره وقوله [ملاشدن آسانست آدم‌شدن دشوار]

(٦٠٧٠ : ديوان كمال سيستانی أوشعره) واسمه كمال‌الدين. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص٣٤٢).

(٦٠٧١ : ديوان كمال شيرازی أوشعره) وهو كمال‌الدين محمد (أوحسين) ابن غياث الدين الحكيم المؤرخ الشيعی الصادق فی قوله. كذا اطراه فی «هفت‌اقليم» وفی (خيال - ص ٦٦) أورد قصة امتحانه فی مذهبه و فی (روشن - ص ٥٨٠) نقلا « شمع انجمن » انه كمال‌الدين حسين قصه خوان ، و كان يتخلص ابن غياث ايضاً . و جاء شعره فی جنگ كتابته ٨٣٥ عند (فخرالدين) . وذكروا له قطعة لامية اولها :

تهتك درسخن گفتن زيانست تأمل كن تأمل كن تأمل

(**ديوان كمال شيرازی**) راجع كمال فسائی .

(٧٠٠٢ : ديوان كمال فسائی شيرازی) هو كمال‌الدين محمدبن الملا محمد حسين الفسائی الشيرازی. ترجمه كذلك النصر آبادی فی (نر٨- ص٢٠٢) واطری والده بالزهد والتقوی وقال ان « كمالا » حصل الكمال فی الجملة وقدينظم الشعروذكربعضه. وظاهره ان كمالافی زمن تأليف النصر آبادی ١٠٨٣ كان شابا و فی اوائل تحصيله، وانه كان متأخراًعن الميرزا گمالا الذی هو صهرالمولی محمد تقی المجلسی المتوفی ١٠٧٠ علی بنته، وهو كمال‌الدين محمدبن معين‌الدين محمد الفسائی شارح قصيدة دعبل الذی فرغ منه ١١٠٣ وغيرها من التصانيف مثل « البياض الكمالی » المذكورفی ج٣ ص١٧٠ ويحتمل اتحادهما و كون محمد حسين فی نسخة النصر آبادی تصحيف محمد معين المعبر عنه بمعين‌الدين محمد فی شرح القصيدة والاجازات. قال الحزين فی تذكرته (ص٣٠) ان كمال‌الدين الحسينی تلميذ مسيح‌الانام الفسائی مات ١١٣٤ وله « شواهدمطول »

موجودة في (سپهسالار) كما في فهرسها ٢ : ٤٢٦ و «حاشية المعالم» و «حل شبهات الكاتبي» وكان استاد الحزين، وأورد شعره الذي تتبع فيه قصيدة الخاقاني الشينية. وقال في «گلشن - ص ٣٤٣) ولد بكاشان وسكن اصفهان ومات حين حصار اصفهان.

(ديوان كمال قصه‌خوان) راجع كمال شيرازي.

(٦٠٧٣ : ديوان كمال كاشي أوشعره) واسمه الميرزا كمال الدين. ولد بكاشان وسكن اصفهان ومات حين الحصار كما في (گلشن - ص ٣٤٣) ولعله اراد كمال فسائي.

(ديوان كمال كجكول) راجع كمال بلخي.

(ديوان كمال كرماني) راجع خواجوي كرماني.

(٦٠٧٤ : ديوان كمال گيلاني أوشعره) ترجمه وأورد شعره في (تش - ص ١٦٤) و(روشن - ص ٥٨٠) وادعى في «نگارستان سخن» اتحاده مع كمال شيرازي.

(ديوان كمال مشهدي) راجع كمال الدين حسين بايقرا.

(٦٠٧٥ : ديوان كمالي اصفهاني) واسمه حيدرعلي بن محمدمهدي ولد في ابرقو في شوال ١٢٨٨ وهاجر مع والده الى اصفهان واشتغل بالحدادة واخذ في التعلم بعد ٢٣ سنة من عمره. وسافر الى طهران واسس «الحزب الاشتراكي المعتدل» ولسان حاله جريدة «پيكار» في ١٣٢٩ فعطله ناصر الملك. ثم انتخب نائبا في المجلس النيابي ومرض في ١٣٥٥ ومات. وله غير الديوان «لازيكا» المطبوع ١٣٤٧ و «مظالم تركان خاتون» المطبوع ١٣٤٩ و «اي طبيعت» طبع في مجلة الشرق. وطبع بعض ديوانه في استانبول ١٣٣٩ في ١٣٦ ص بقطع صغير مع مقدمة في احواله وتاريخ بعض اشعاره، وفي ١٣٧٠ في ٢٨٨ ص. بطهران مع مقدمة علي دشتي. و ترجمه في «شعراي معاصر اصفهان - ص ٣٨٨» و «سخنوران نامي معاصر - ج ٢ : ص ٢١٩».

(ديوان كمالي بلخي) راجع كمال بلخي.

(٦٠٧٦ : ديوان كمالي سبزواري) من شعراء الشاه عباس الصفوي الاول، وباسمه نظم «عباسنامه» في فتوحاته ومات ١٠٢٠ ترجمه وأورد شعره في (تش - ص ٧٩) و(گلشن - ص ٣٤٣) و(خص ٨ - ص ١٩٢) وعنه في القاموس التركي ثم الريحانة. وفي (حسيني - ص ٢٨١) سمى كتابه «ياس نامه»

(٦٠٧٧ : ديوان كمالى سبزوارى) و هوالامير العميد كمال‌الدين جمال الكتاب الكمالى البخارى الخطاط الموسيقار. عده النظامى فى «چهارمقاله» من شعراء آل سلجوق ومعاصر سنجر (٤٧٩-٥٥٢) وذكره العوفى فى (لب - ١) ومدحه الانورى الابيوردى كما فى حواشى «حدائق السحر» وسماه هدايت فى (مع ١:٤٨٦) كمال بخارائى . وجاء شعره فى « گنجينهٔ گرانمايه » الموجودة بجامعة طهران رقم ٢١٤٤ وفى (روشن - ص ٥٨٠) عن «نگارستان سخن» .

(ديوان كمان أبرو) وهو الحافظ پناهى الخراسانى. مرّ فى ص ٢٢١.

(ديوان كمپانى) راجع ديوان مفتقر.

(٦٠٧٨ : ديوان كمترى شيرازى أوشعره) كان اسكافاً. ترجمه الصادقى فى (خص ٨- ص ٢٧٥) وأورد شعره.

(ديوان كمره‌يى) راجع ديوان نقى كمره‌يى.

(٦٠٧٩ : ديوان كم‌گوى كشميرى) واسمه عبدالرحيم . تلمذ على محمد افضل سرخوش كما ذكره فى (سرخوش- ص ٩٧) وفصل فى مقدمته ص ٦ وفى (نتايج- ص ٦٠٥) قال انه ذهب أخيراً الى جنوب الهند ومات حدود ١١٠٠ و ترجمه أيضاً فى (تش - ص ٣٥٠) وأورد شعره فى (مسرت- ص ٤٢١) و(روشن- ص ٥٨١) عن «شمع انجمن».

(ديوان الشيخ محمد على كمونه) ابن محمد بن عيسى آل كمونة الحائرى كانت نسخته الاصلية من جمع بعض احفاده سماه « اللئالى المكنونة » فى مكتبة السيد عبد الحسين خازن الحضرة الحسينية فاحترقت فيما احترق من كتبه ، ثم عمد الى جمعه ثانياً من المواضع العديدة، محمد كاظم الطريحى، و كتب له مقدمة فى انساب بنى اسد المنتهى اليهم آل كمونة كما ذكرناه فى ص ٢٨ .

(٦٠٨٠ : ديوان كميت) وهو كميت بن زيد بن خنيس الاسدى الكوفى شاعر أهل البيت والمتوفى ١٢٦ . قيل أن شعره أكثر من خمسة آلاف بيت. ترجمه القاضى فى (لس - ص ٤٤٢) قال ابوعكرمة الضبى لولا شعر كميت لم يكن للغة ترجمان . كان خطيبا فقيهافارساً شجاعاً شيخاً أديباً . وذكر ابن النديم فى ص ٢٢٥ جمعاً ممن جمعوا أشعار كميت وذكر الاسانيد الى رواية شعره . وذكره ابن شهر آشوب فى (المعالم- ص ١٣٩).

(**ديوان كوته‌پای**) راجع ديوان كمال الدين كوته‌پای.

(**٦٠٨١ : ديوان كوثر اصفهانی أوشعره**) وهوالميرزا سليمان امين‌پور ابن‌فضل‌الله واخ روشن‌الاصفهانی المذكورفی ص٣٩١. ولد ١٢٩٠ش. باصفهان. ترجمه‌فی «شعرای معاصر اصفهان ـ ص٣٩١».

(**٦٠٨٢ : ديوان كوثر همدانی**) الحاج مولی محمد رضابن محمد امين الهمدانی صاحب «الدرالنظيم» المذكور فی‌ج٨ ص٨٣ و «مفتاح‌النبوة» وغيرهما وتوفی ١٢٤٧ ترجمه فی (ض ـ ص٤٨٨) وذكر ان مثنويه يقرب من‌ثمانية آلاف بيت وأورد بعض غزلياته. وترجمه‌فی «طرائق الحقائق ـ ج٣ ص ١١٧» نقلا عن «بستان‌السياحة» وأورد بعض‌غزلياته ولقبه بـ«كوثرعليشاه». وترجم‌فی «نورالابصار ـ ص٤٧» و «ريحانة‌الادب» ومجلة «ارمغان ١٧:٥٥٤».

(**٦٠٨٣:ديوان كوثرهمدانی أوشعره**) الحاج ميرزا علی نقی‌بن الحاج ميرزا محمد رضا المذكورو الملقب بـ«جنتعليشاه» كماذكرفی «الطرائق ـ ج٣ ـ ص١١٨» وقال انه‌توفی ١٢٩٦ وهووالدالحاج‌ميرزامحمد رضاالواعظ الشهيرفی طهران ومن‌شعره الموجودعند سميه وحفيده المدعو بآقازاده ميرزا علی‌نقی‌بن‌مؤيد الممالك‌الحاج آقاحسن‌بن‌الحاج ميرزاحسين‌بن‌الحاج ميرزاعلی‌نقی كوثر المتخلص‌بتخلص‌والده «كوثرعليشاه» هوقوله:

عشق چيزی نبود تازه كه نشناسد كس اين‌متاعيست كه درهر سر بازاری هست

وترجم فی «نورالابصار ـ ص٤٧» وقال الفت فی «دانشنامه» انه كان من اعضاء انجمن دانش بهمدان.

(**٦٠٨٤ : ديوان كوثر هندی**) السياح من‌مريدی السيد قطب‌الدين محمد الذهبی الشيرازی ترجمه‌فی (ض‌ـ‌ص٤٩٨) وأوردشعره، وكذافی «وريحانة‌الادب».

(**٦٠٨٥ : ديوان كوثری أرديبلی أوشعره**) وهوالصوفی النقطوی. ترجمه الصادقی فی (خص٨ ـ ص٢٨٠) بعنوان مولانا كوثری وأورد شعره. وترجمه‌فی (دجا ـ ص٣١٦) نقلا عن‌الصادقی.

(**٦٠٨٦ : ديوان كوثری بخاری أوشعره**) اطری شعره فی (مجن٢ ـ ص٤٥ و ٢١٩) وقال مات بهرات ودفن بخيابان.

(**٦٠٨٧: ديوان كوثرى خوانسارى أوشعره**) ترجمه معاصره النصر آبادى واطرى سعة مشربه وأورد بعض شعره فى(نر٩- ص٣١٩) وعنه فى (روشن- ص ٥٨٣).

(**٦٠٨٨ : ديوان كوثرى همدانى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (مجن ٣ - ص ٦٨ و ٢٤٢) وقال كان مصاحب الخواجه آصفى.

(**٦٠٨٩ : ديوان كوثرى همدانى**) وهوالميرعقيل من سادات همدان أوردالنصر آبادى انكاره على الشاه عباس الصفوى لشرب الخمر، وذكر مثنويه «فرهادوشيرين» فى (نر٩- ص٢٧٨) وفى (تش - ص ٢٥٧) سمى مثنويه « خسروو شيرين » وسماه فى (گلشن - ص٣٤٤) «شيرين وفرهاد».

(**٦٠٩٠ : ديوان كوچك بيگ أوشعره**) كان من الامراء الملاكين. وله شعر اطراه فى (قزمج ٦ - ص٣٠٢).

(**٦٠٩١ : ديوان كوچك على اردستانى أوشعره**) وهوالعارف الملا رمضانعلى النيستانى ابن حسين بن على بن حسين ابن ابى طالب، من احفاد پير جمال الاردستانى وتوفى ٢٠ صفر ١٣٣٧ ودفن بنيستان عند قبر آبائه العرفاء(١). وكان له اولاد منهم الملامحمد الفائق دخل فى البابية والآخر الحاج محمد حسين الفائق عالم شاعر حسن الخط كوالده. كتب ذلك لنا المعلم الحبيب آبادى من اصفهان وذكر اشعارهم.

(**٦٠٩٢ : ديوان كوراغلى**) تركى طبع بطهران فى١٦٨ ص.

(**٦٠٩٣ : ديوان كور لطيف أوشعره**) كان من شعراء ماوراءالنهر. ترجمه وأورد شعره فى (مجتس ٦ - ص١٦٤).

(**ديوان كوسج كاشى**) كما فى(نتايج-ص٥٢) مرّ بعنوان امين فى ص١٠٥.

(**٦٠٩٤ : ديوان كوشكى قاينى أوشعره**) وهوالحكيم «شرف الشعراء» الكوشككى القاينى الهزال كما وصفه فى(لب١٠) وكان معاصر سنجر. ترجمه وأورد شعره النفيسى فى « تعليقات تاريخ بيهقى - ص١٥٩١» وكذا فى(مع ١:٤٨٨).

(**ديوان كوكب استرابادى**) قال فى (گلشن - ص٣٤٤) ان كوكب هوتخلص لميرزا

(١) و لياسين نيازى مقالة اردوية عن السلسلة البيرجمالية، نشرت فى مجلة « اريانتال » ج ١١ العدد٢: ٢٦. ومر فى ص ١٦١.

مهدى خان منشى نادرشاه و صاحب « درهٔ نادرى » و عنه اخذ سائر التذاكر الهندية وعنهم فى القاموس التركى ثم الريحانة. والظاهر انهم خلطوا بين مهديخان المنشى لنادرشاه الذى لم يوجد له تخلص شعرى وبين مهديخان المتخلص كوكب الذى كان « باغبانباشى » للشاه سلطان حسين الصفوى . فراجع مهديخان استرآبادى منشى نادر .

(**٦٠٩٥ : ديوان كوكب باغبان باشى أوشعره**) وهوالميرزا مهدى خان الذى نصب بمنصب « باغبان باشى » للشاه سلطان حسين الصفوى، وكتب المنشور لذلك الميرزا مهدى خان الذى صار بعدئذ منشياً لنادرشاه ، و يوجد المنشور هذا وضمن مجموعة منشآت الميرزا مهدى خان فى نسخة مكتبة كلية الآداب بطهران كما فى فهرسها (ص ٤٧٠) وغيرها من النسخ ، ثم وقع خلط بين هذين المهديين.

(**ديوان كوكب خراسانى**) راجع كوكب يزدى.

(**٦٠٩٦ : ديوان كوكب خراسانى**) واسمه الميرزا محمد باقر الخبوشانى نزيل طهران ومصاحب الحاج محمد حسين القاجار المروزى البانى للمدرسة بطهران المعروفة بمدرسة المروى وغيره من فضلاء ذلك العصر ، كما ترجمه فى (مع ٢-ص٤٢٦) وأورد قرب مائة وخمسين بيتاً من شعره وذكر انه توفى ١٢٧٢ و كذا فى (انجمن ٣).

(**٦٠٩٧ : ديوان كوكب شيرازى**) وهومحمد صادق بن الحاج آقاسى الذى سافر الى الهند وبها توفى وقد دون ابنائه المعاصرون مع مؤلف مجمع الفصحاء بعض مسودات شعر ابيهم، منها ماهو على زنة «هفت پيكر» ذكر جميع ذلك فى (مع ٢ - ص ٤٢٦) .

(**٦٠٩٨ : ديوان كوكب كاكوروى أوشعره**) وهو محمد يحيى على ابن الشيخ أبى طالب على، من أحفاد ابى البركات خان . تلمذ على عبدالعزيز خان «عزيز» . أورد شعره فى (گلشن - ص ٣٤٤) .

(**٦٠٩٩ : ديوان كوكب مازندرانى أوشعره**) و اسمه السيد احمد واصله من بارفروش. ترجمه فى (مع ٢ - ص٤٢٩) وأورد رباعيه .

(**ديوان كوكب مازندرانى**) راجع كوكب استرآبادى.

(**٦١٠٠ : ديوان كوكب يزدى أوشعره**) كان خراسانى الاصل واسمه الميرزا عبدالعلى ابن العالم الجليل الميرزا محسن الخراسانى الذى طلبه خان بزرك الميرزا تقى خان بن

الميرزا محمد باقر البافقى اليزدى (١١٢٩-١٢١٣) من خراسان الى يزد ، وفوض اليه تدريس مدرسة الخان المعروفة باسمه . فولد له فى يزد الميرزا عبدالعلى المتخلص «كوكب» وقد صار صدراً للسلطان فتحعليشاه ، كما ترجمه فى (مع٢ -٤٢٦) و أورد شعره ، ثم رجع الى يزد ومنها الى شيراز ومات بها فى ١٢٣٩ كما ترجمه فى «نمونهٔ خطوط خوش - ص٢١» و(انجمن ٤)و «المدايح المعتمدية» و «ريحانة الادب» .

(٦١٠١ : ديوان كوكبى بخارى أوشعره) كان ماهرا فى الموسيقا ومن طلبة العلم ببخارا. ترجمه فى (مجتس٦-ص١٥٥) وأوردشعره وكذا فى (گلشن-ص٣٤٥) وفى (حسينى - ص٢٨٢) نسبه الى ماوراءالنهر. وفى(روشن- ٥٨٢) سماه كوكبى مروزى.

(٦١٠٢ : ديوان كوكبى ترك أوشعره) كان نزيل حيدرآباد الهند ترجمه النصرآبادى فى (نر٩ - ٣١٣) وذكر ان اسمه قبادبيك وأورد شعره ورباعيه .

(٦١٠٣ : ديوان كوكبى مروزى أوشعره) ترجمه العوفى فى (لب٩) وفى (مع١- ص٤٨٧) عن محمد العوفى ، و عداه من شعراء آل سبكتين و أورد ارباعيه .

(٦١٠٤ : ديوان كوكبى مشهدى أوشعره) كان مجاوراً لمقبرة آبائه بها . وهو حفيد الشيخ بايزيد يله. ترجمه فى(مجن٥ -ص١١١ و٢٨٤) وأورد شعره

(٦١٠٥ : ديوان كوكبى منجم أوشعره) ترجمه وأورد شعره فى (مجن٣ - ص٨٤ و٢٥٨) وقال ان تخلصه مأخوذ من شغله ارصاد الكواكب.

(٦١٠٦ : ديوان كوهسارى طبرى أوشعره) وهو من الحكماء والفضلاء بگركان فى عصر آل سلجوق. ترجمه فى(مع١-٤٨٧) وأورد شعره وكذا فى(روشن - ٥٨٣).

(ديوان كوهى شيرازى)ترجمه فى«فارسنامه ٢ : ١٥» و (مع ١ : ٤٨٧) وذكر انه المعروف ببابا كوهى المدفون بشيراز فى تكيته المشهورة. وفى(دجا- ص٣١٧) نقل عن حمدالله المستوفى انه اخ پيرحسين الشيروانى مؤلف «اخبار العارفين» وطبع اخيراً بشيراز ١٣٤٧ بتصحيح شعاع شيرازى كما ذكرناه فى حاشية ص٥١١ ومرّ فى ص١١٧.

(٦١٠٧ : ديوان كوهى كرمانى) واسمه حسين الكوهى الكرمانى المعاصر توفى ١٣٧٨. طبع له «ترانه‌هاى ملى» فهلويات فى ١٣١٠ ش. فى ٢٤ ص. جمع فيها الرباعيات المتداولة فى لسان العوام فى جبال كرمان وهى ١١٠ رباعية. وطبع له «خلنامهٔ كوهى»

فى ١٣٠٤ ش فى ٣٤ ص. كما ذكر فى «ادبيات معاصر ـ ص٩٩» لياسمى. ومما صححه وطبعه كوهى، « كلمات علية غرّاء» لمكتبى الشيرازى، وهى كلمات على ع. طبعه فى ١٣١٣ ش.

(٦١٠٨ : ديوان كهتر) نسخة منه كتبت فى ١١٠٩ موجودة فى مكتبة (بنگاله) كما فى فهرسها.

(٦١٠٩: ديوان كيجيك ميرزا أوشعره) ترجمه فى (مجن ٧ ـ ص ٣١٥ و ١٢٧) واطرى طبعه وذهنه و حفظه وأورد رباعيه. وذكر فى (مجن ٤ ـ ص ٩٧ و ص ٢٧٣) مسافرة السيد حسين الباوردى الى الحج برفاقة ميرزا كيجيك.

(٦١١٠ : ديوان كيخسروخان أوشعره) هو ابن اخت رستم خان سپهسالار. ترجمه النصر آبادى فى (نر ٢ ـ ص ١٧) وذكر تنقلاته و ترقياته حتى صار « تفنگچى آقاسى » وذكر بعض شعره الذى كتبه بخطه فى مجموعة النصر آبادى.

(٦١١١ : ديوان كيرنگى أوشعره) واسمه حسين (حسن) ابن الخواجه قنبر الكيرنگى. كان خال ابى نصر مهنه ، وصار صدراً لهراة ، و أورد شعره فى (مجن ٤ ـ ص ١٠٥ و ٢٧٩).

(٦١١٢ : ديوان كيفى سيستانى) السبزوارى المولد. كان آبائه من اليهود، وولد بسبزوار يهودياً ولما بلغ أسلم ولبس لباس الفقر وساح البلاد عشرين سنة وتقرب فى الهند عند الشاهزاده شاهجهان . ولكن عن «مخزن الغرايب» أنه جاء من سيستان الى سبزوار وجاء الى الهند فى عهد جهانگير وتقرب اليه، و كذا عن «مبتلا» و«نشتر عشق» . كل ذلك فى «ميخانه ٣ ـ ص ٥٦٠» وحواشيه، وقال فخر الزمانى فيه انه رآه فى لاهور ١٠٢٥ وقد نظم مثنوياً فى قبال المثنوى للمولوى الرومى وعلى زنته وسماه «آگاه نامه». وترجم ايضاً فى (گلشن ـ ص ٣٤٥) وفى (روشن ـ ص ٥٨٣) سماه « كيفى شيرازى ».

(ديوان كيكاوس) راجع ديوان كاوس .

(٦١١٣ : ديوان كيوان) الناظم لمنظومة «موش و گربه»[1] فى ٩٤١ بيتاً، المطبوعة

---

١ ـ ولقصة «موش و گربه» اى «الفار والسنور» منظومات متعددة بالفارسية، منها ما ينسب الى عبيد الزاكانى المذكور فى ص ٧٠٦ ومنها تضمينه لمحسن الاصفهانى شايق الآتى فى الميم وأخرى مجهولة الناظم، نظمت فى الهند فى ٦٦٩ بيتاً كتبت فى ١٢٤٤ توجد عند عبد الله كشاورزى بمشهد خراسان عرفها فى مجلة «فرهنگ خراسان» السنة ٢ : العدد ١٢.

بتبريز فى ١٢٦٢ مع مقدمة لشمس العلماء الگركانى ، قال فيه ان كيوان معاصر لعبيد الزاكانى أومقدم عليه. وقال مجتبى مينوى : انه غير صحيح، فان كيوان متأخر عن الزاكانى بما لايقل عن ثلاثماة سنة كما يظهر من سياق شعره هكذا جاء فى مجلة « يغما : السنة ١٠ : العدد ٩ و ١١ ».

٥ (**٦١١٤ : ديوان كيوان قزوينى أوشعره**) للمولى عباسعلى ابن اسماعيل كيوان القزوينى كان من المتصوفة . و كان يلقب «منصور عليشاه » ثم رجع و كتب فى قدحهم كتبا منها « رازگشا » المذكور فى ٥٨:١٠ . والف هورسالة فى احوال نفسه و بعض شعره ، وطبع مع «عرفان نامه» له فى ١٣٤٨ فى ١٤٨ ص .

«گ»

(٦١١٥ : ديوان گدا أوشعره) لگدا حسين المتخلص «گدا». طبع نيف وثلاثون بيتا من تقريظه للجامع الشفائية المطبوعة ١٣٠٣.

(٦١١٦ : ديوان گدائی أوشعره) كان من شعراء بابرميرزا . ترجمه فی (مجن ٣ ـ ص٨٣ و٢٥٨) وأورد شعره التركی.

(٦١١٧ : ديوان گرامی اصفهانی أوشعره) واسمه ابوالقاسم‌خان . سافر الى دهلی ومات بها . وقد يعرف بآقابابا . أورد شعره فی (گلشن ـ ص٣٤٧) .

(٦١١٨ : ديوان گرامی بغدادی أوشعره) ترجمه معاصره سام‌ميرزا فی (تس ٥ ـ ص١٦٦) وقال قطعت‌اذنه بجرم ارتكبه تكلوخان،فذهب‌الى شروان وقطع‌خبره .

(٦١١٩ : ديوان گرامی تبريزی أوشعره) هو ابن سهوی المذكور فی ص ٤٧٩ واخ رفعتی . ترجمه و أورد شعره فی (گلشن ـ ٣٤٧) و (دجا ـ ص ٣١٨) عن «صحف ابراهيم».

(٦١٢٠ : ديوان گرامی ترك أوشعره) واسمه حسن‌بيگ . كان من‌الاتراك كما فی (نر ٩ ـ ص٢٨٩) و (گلشن ـ ص ٣٤٧) وفی (تش ـ ص ٢٠) سماه محمدحسين بيگ وأورد له الشعر الذی أورده النصر آبادی له . وهو غير حسن شاملو «صاحب السيف والقلم»المذكور فی ص ٢٤٣ وغير «سگ لوند» المذكور فی‌ص٤٥٤ الذين خلط بينهما فی (تش ـ ص١٢).

(٦١٢١ : ديوان گرامی خوافی أوشعره) واسمه الميرعبدالرحمان‌خان من امراء عالم گير پادشاه . مات ١١٢٤ ترجمه وأورد شعره فی (نتايج ـ ص٦٠٦) و (روشن ـ ص٥٨٣) عن «شمع‌انجمن» وتوجد نسخة من‌ديوانه‌فی(بنگاله) وطبع ديوان گرامی بلاهور فی ١٩٣٢م. فی٢١٦ص. كما فی فهرس‌انديا افيس. ص١٠٩.

(**ديوان گرامى دوره**) راجع ديوان گرامى هروى .

(**٦١٢٢ : ديوان گرامى كاشانى**) واسمه مهدى قلى . عده فى (تش - ص٢٠) من امراء الاتراك وفى (نر٩ - ص٢٩٥) سماه ملا گرامى، وقال ان له غزليات و نظم «خمسة» أيضاً وشعره خمسين الف بيت ، فهو غير گرامى ترك .

(**٦١٢٣ : ديوان گرامى كشميرى أوشعره**) هو ابن قبول كشميرى المذكور فى ص٨٧٥ وتلميذه . مات فى ١١٥٦ . أورد شعره فى (سرو - ص١٩٨) و(نتايج - ص٦٠٧).

(**٦١٢٤ : ديوان گرامى هروى أوشعره**) واسمه دوره بيگ . ترجمه الصادقى فى (خص ٧ - ص١٢٢) وقال كان يتولى المائدة (سفره چى) لعلى قلى خان فى هراة وأورد شعره .

(**٦١٢٥ : ديوان گربهٔ اصفهانى أوشعره**) واسمه محمد مؤمن كان شاعراً هزالاً معاصراً للشاه سليمان الصفوى . ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص٣٤٧).

(**٦١٢٦ : ديوان گربهٔ شوشترى أوشعره**) كان من الظرفاء عند خوانين تستر ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر٩ - ص٤٠٧) وأورد بعض شعره .

(**٦١٢٧ : ديوان گركانى**) وهو اوحد الدين الگركانى من قدماء الشعراء. ترجمه فى (مع ١ - ص ٤٨٢) وأورد قرب ثلاثين بيتا من شعره واشار الى ديوانه فى قوله [كه جز ثناى تو باشد طراز ديوانش] و كذا فى (گلشن - ص٣٤٨) .

(**ديوان گرگين بيك**) سياوش سلطان . وتخلصه رزمى كما مرّ.

(**٦١٢٨ : ديوان گرمى بروجردى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره الصادقى فى (خص٨ - ص٢٩٦) وقال انه من قصبة بروجرد التابعة لهمدان .

(**٦١٢٩: ديوان گرمى شيرازى أوشعره**) واسمه محمد قاسم. كان من احفاد اهلى الشيرازى المذكور فى ص ١١٣ ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص ٣٤٨) قال ويعرف بملا گربه .

(**٦١٣٠ : ديوان گريان شهرابى**) واسمه الملا محمد حسين بن الملا عبدالله الشهرابى من قرى اردستان باصفهان . مرّ له «انوار المجالس» و «تذكرة الحال» و «دوازده بند» وله «حيلة النساء» و «شرح حال» و « طريق البكاء » و « صومية » فرغ من تأليفه ١٢٨٨

كما ذكره لنا المعلم الجيب آبادى.

(٦١٣١ : ديوان گل بابا بلخى أوشعره) جاء شعره فى (گلشن - ص٣٤٨) وقال كان ماهراً فى المعما واللغز والعروض والقافية.

(٦١٣٢ : ديوان گلبدن أوشعرها) هى بنت نيك اختر بابر شاه الهندى. أورد شعرها فى (گلشن - ص٣٤٨) و«ازرابعه تاپروين - ص١٩٠» عن «تذكرة الخواتين» وهى اخت گلچهره و گل رخ الآتيتين.

(٦١٣٣ : ديوان گلچهره أوشعرها) هى اخت گلبدن وبنت بابر شاه المذكور. ترجمها وأورد شعرهما فى (گلشن - ص٣٤٨) و«تذكرة الخواتين» كما ذكر.

(٦١٣٤ : ديوان گلچين) لمحمد صادق المعروف بميرزاى گلچين. طبع له «گلچين المدايح» فى ١٣١٢ بطهران فى ١٥٠ص.

(٦١٣٥ : ديوان گلچين گيلانى) للدكتور مجدالدين ميرفخرائى. طبع له بلندن فى ١٩٤٨م. منظومات «نهضت» و«مهروكين».

(٦١٣٦ : ديوان گلچين معانى) لاحمدبن على اكبر ولد بطهران فى ١٢٩٥ش. طبع له «گلزار معانى» انتخب فيه اشعار لمعاصريه. وله تعليقات على ميخانه طبعها بطهران فى ١٣٨٠ و«فهرست تذكرهاى فارسى» ترجمه وأورد شعره فى «سخنوران نامى معاصر - ج٢ ص٢٢٥» و«نخستين كنگرهٔ نويسندگان - ص٨٥» و«تذكرهٔ علوى - ص١٩».

(٦١٣٧ : ديوان گلخنى قمى أوشعره) هو ابن اخت شهيدى القمى المذكور فى ص٥٦٢ ترجمه شاه محمد القزوينى فى (مجتمس ٦ - ص٢٩٧). وذكر شعره وقال انه كان شروراً فاراد الميرعلى شير اخراجه. وصرح الهروى فى (لط ٦ - ص١٦١) بانه صدر منه جرم قتل به فى عصر السلطان حسين ميرزا. وترجمه سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١١٢) وقال انه حدث هناك حرب قتل هو فيها. واما خاله شهيدى القمى فقد أدرك المولى عبدالرحمان الجامى المتوفى ٨٩٨ وكان لايعتنى بالدرهم والدينار وبقى سنة فى قزوين عند سلطان گيلان وبعده ذهب الى السلطان يعقوب الذى توفى ٨٩٦ وبعد موته ذهب الى گجرات الهند، وكان حيا فى ٩٢٧ كما فصل ذلك القزوينى فى (مجتمس ٦ - ص٢٩٧) وكذا فى «همیشه بهار» و«علماى گيلان وقم - ص ١٤٩» و(تش - ص٢٣٤) وتوجد اشعاره فى مجموعة برقم

۳۰۵عند(فخرالدین)وسماه‌فی(روشن-ص۵۸۵) گلخنی تفرشی. وقال هجی السلطان حسین بایقرا لقتله محمد مؤمن ، ففرمن هرات وقتل بیدالازبکیة . ومن ذمه لبایقرا قوله :

آرد زمانه واقعهٔ کربلا بیاد کان کافری که مؤمن دین‌را شهید کرد
آنجا یزید آمد و کار حسین ساخت اینجا حسین آمد و کار یزید کرد

(**۶۱۳۸: دیوان گلرخ أوشعرها**) هی بنت بابرشاه و اخت گلبدن و گلچهره المذکورتان فی الصفحة السابقة. أورد شعرهن فی (گلشن — ص۳۴۸).

(**۶۱۳۹ : دیوان گلزار اصفهانی**) واسمه رجبعلی بن حسین. ولد باصفهان فی ۱۳ رجب ۱۳۰۲ وتوفی ۱۹ رجب ۱۳۶۶ وتعلم الادب علی والده . وصار عضواً فی مجامع الادب مثل «انجمن شیدا» و«انجمن دانشکده» و أورد الفت غزله فی «دانشنامه» المطبوع ۱۳۴۲ وترجمه فی «شعرای معاصر اصفهان- ص۳۹۹» و(نامهٔ سخنوران - ص۱۶۱) لایزد گشسب وفی (انجمن٤).

(**۶۱۴۰ : دیوان گلزار فریز هندی اوشعره**) واسمه فضل‌الله. ولد باصفهان فی ۱۳۴۹ وله اشعار فکاهیة طبعت فی مجلات وجرائد اصفهان . ترجمه وأورد شعره فی «شعرای معاصر اصفهان- ص۴۰۱» .

(**دیوان گلزار قدس**) اسم لدیوان فیض الکاشانی المذکور فی ص۸۵۳ کما نقل عن قطب‌الدین النیریزی.

(**۶۱۴۱ : دیوان گلشن**) له القصیدة النونیة العددیة من الواحد الی الاربعة. رأیتها ضمن مجموعة عندالسید محمد الموسوی الجزائری اخذه معه الی اهواز. وفیها قوله:

یکی ازعکس رخسارش، دوم لعل گهربارش
سوم در وقت گفتارش ، چهارم نرگس فتان

(**۶۱۴۲ : دیوان گلشن آذربایجانی أوشعره**) کان من شعراء القرن الحادیعشر. ترجمه فی (دجا - ص۳۱۸) نقلاً عن «حدیقة الشعراء».

(**دیوان گلشن آزادی**) راجع گلشن مشهدی .

(**۶۱۴۳ : دیوان گلشن احمدآبادی**) وهو الشیخ سعدالله الگجراتی . کان ینسب نفسه الی الزبیر بن العوام الصحابی. جاء الی شاهجهان ومات ۱۱۴۱ ترجمه فی (نتایج-

ص٦٠٦) و كذا أستاده فی (سر خوش- ص ٩٦و٦) وجاء شعره فی (مسرت-ص٥٤٤) و(حسینی - ص٢٨٤) و(سرو-ص١٩٨) و(روشن- ٥٨٦) عن «شمع انجمن» .

(**٦١٤٤ : ديوان گلشن اردكانی**)واسمه عبدالوهاب گلشن ایرانپور ابن الحاج محمد حسین بن محمد علی الاردكانی ولد باردكان من نواحی یزد فی رجب ١٢٩٦ ومات باصفهان فی ٢٧ رجب ١٣٥٦ ودفن بتخت فولاد . له غیرالدیوان منظومتا «دلكش و پریوش» و«عقل وجنون» طبعا بطهران فی١٣٢٥ ورسالات «سفر پنج روزه» و«آلمان نامه» و«نخجیر نامه» و«بهرام نامه» و«مناظرهٔ مرگ وزندگی» و«داستان مشروطیت» و «مناظرهٔ الكل و ترياك» ونظم كلیلة ودمنة ای «أنوار سهیلی» وسماه«گلشن آرا» توجد نسخته فی(المجلس) كما فی فهرسها ٣: ٦٣٠ كلها فی ١٧٧٠٠ بیت. ونشر جریدة «اختر مسعود» باصفهان من ١٢ جمادی الاولی ١٣٣٨ الی خمسة عشر سنة . وطبع بعض شعره فی بمبئی. كذا ترجمه فی «تاریخ جراید ایران ج١ - ص ٧٠» و «نامهٔ سخنوران - ص١٣١» و(شعرای اصفهان - ص٤٠٢) و(نشریز - ص٣٢٦) .

(**٦١٤٥ : ديوان گلشن جونپوری**) واسمه گلشن علی بن عطاءالله الانصاری. ولد بجونپور فی١١١٧ ومات١٢٠٠ وتلمذ علی والده وثابت وشمس الدین فقیر ومحمد علی الحزین،وصاحب علی قلی خان واله الداغستانی. ترجمه وأورد شعره فی(نتایج-ص٦٠٨) وفی (روشن - ص٥٨٦) ان دیوانه خمسة آلاف بیت .

(**دیوان گلشن راز**) راجع « گلشن راز»ودیوان شبستری فی ص٥٠٦ .

(**٦١٤٦ : ديوان گلشن شيرازی أوشعره**) وهوالمیرزا محمد علی الشیرازی والد قاآنی المذكور فی ص٨٥٧ وجد شیخنا المیرزا محمد تقی بن المیرزا محبعلی بن المیرزا محمد علی المتخلص بگلشن قال فی(مع ٢ : ٤٢٦) ادركته فی شبابی وهو كان من الشیبة محترماً عند عظماء العصر. اصله من ایل زنگنة فی كرمانشاه ثم نزل اصفهان ثم شیراز وأورد بعض شعره، و كذا فی(فارسنامه ٢ : ١٥٠)

(**٦١٤٧ : ديوان گلشن گلپايگانی أوشعره**) وهوالمیرزا محمد الخطاط بالنستعلیق. ترجمه وأورد شعره معاصره فی (المآثر - ص٢١٤) و(انجمن٤) وفی(مع٢:٤٢٩) قال ان بینه وبین الشیخ البهائی جده، سبعة آباء علماء عرفاء.

(**٦١٤٨ : ديوان گلشن لكهنوى**) وهوراجه جيالال كايته أورد فى (گلشن-ص٣٤٩) شعره نقلاً عن ديوانه .

(**٦١٤٩ : ٤ديوان گلشن لكهنوى سنديلوى**) واسمه راى گلاب . تلمذ على قتيل . أورد شعره فى (گلشن - ص٣٤٩) نقلاً عن ديوانه الكبير .

(**٦١٥٠ : ديوان گلشن مشهدى**) و اسمه على اكبر بن محمد بن بمانعلى اليزدى الاصل . جاء جده الى مشهد ونشأهو هناك. وطبع ديوانه بمشهد خراسان فى ١٣٧٢ بعنوان «ديوان گلشن آزادى» فى ٣٠٢ ص . مع فهرس ومقدمة فى احوال نفسه . وهو صاحب جريدة « آزادى» التى انتشرت من ١٣٤٤ الى ١٣٥٧ ونفاه والى خراسان «دادور» الى كلات ثم رجع . وله اشعارحماسية غير مطبوعة فى ديوانه منها ماجاء فى «تاريخ جرايد ايران - ج١ - ص١٤٧-١٤٨» فى رثاء كنل محمدتقى خان الذى قام فى خراسان لحماية الدستور الايرانى فقتلته حكومة طهران . وترجم ايضاً فى «سخنوران نامى معاصر - ٢ : ٢٢٢» .

(**٦١٥١: ديوان گلشنى بردعى**) ابراهيم بن محمد بن الحاج ابراهيم بن شهاب الدين البردعى . ولد بها ٨٣٠ و تلمذ على عمه السيد على و نزل تبريز و تلمذ على دده عمر روشنى وبامره بدّل تخلصه «هيبتى» الى «گلشنى» وخلفه بعد موته وبعد ظهور الشاه اسماعيل فى ٩٠٥ فرالى مصر ونزل قبة المصطفى بالقاهرة، وبعد فتح مصر بيد السلطان سليم فى ٩٢٢ اكرمه. ثم نزل استانبول وبها مات فى ٨٤٠ وله قصائد عربية منها مانظمه فى قبال تائية ابن الفارض . وديوانه يشتمل على الفارسى والتركى والعربى. وله مثنوى «المعنوية الخفية» نظمه فى ٩١٢ فى اربعين الف بيت موجودة فى (سپهسالار-١٨٧) وله «أزهار گلشن» موجودة فى (المجلس) كما فى فهرسها ٣ : ٥٩٣ فارسية. وترجمه فى (دجا - ص٣١٨-٣٢٠) وذكر ديوانه فى « كشف الظنون».

(**ديوان گلشن يزدى**) راجع گلشن اردكانى و گلشن مشهدى.

(**٦١٥٢ : ديوان گلشنى شبسترى**) التبريزى الفراء. ترجمه سام ميرزا فى (تس٥-ص١٤٢) وقال انه خياط الفراء فى تبريز ، وأورد شعره.

(**ديوان گلشنى شبسترى**) نائب القاضى فى تبريز . ترجمه فى (دجا- ص٣٢٠) نقلاً

عن « تحفهٔ سامی » وأورد له شعراً غير ماذكره سام ميرزا لخياط الفراء، فلعله ترجمة أخرى ليست فی نسخة التحفة المطبوعة . و ان كان الظاهر اتحادهما .

(**٦١٥٣ : ديوان گلشنی شيرازی أوشعره**) كان خطاطاً ، ترجمه سام ميرزا فی (تس٥-ص١٥٧) كما فی فهرسه المطبوع، ولكن فی متن الكتاب «الكاشی» بدل «الشيرازی» والظاهر انه من غلط النسخة، والكاشی غيره كما يأتی وقال ان الاطفال يتعلمون منه الخط وأورد شعره ولعله متحد مع مابعده.

(**٦١٥٤ : ديوان گلشنی شيرازی أوشعره**) ترجمه و أورد شعره فی (گلشن - ص٣٤٩) وقال سافر الی الهند فی عهد جهانگير.

(**٦١٥٥ : ديوان گلشنی كاشانی أوشعره**) كان بياع المشك اولا ثم غلب عليه شوق الشعر فسافر لزيارة العراق ، ولما رجع مرّ الی تستر فأهوی شاباً هناك فبقی بها حتی اليوم. كذا ذكره سام ميرزا فی (تس٥ - ١٣٣) و « هميشه بهار » وراجع ديوان گلشنی شيرازی .

(**٦١٥٦ : ديوان گل محمد نقشبندی**) ترجمه وأورد شعره فی « مقالات الشعراء - ص٦٩٢) وطبع منظومة « الهی نامه» لگل محمد صاحب عالی فی الهند فی ١٨٩١م.

(**٦١٥٧ : ديوان گمنام تفرشی**) وهو الميرزا حسين خان الملقب بـ « مرصع پوش » رئيس الفرقة الذهبية باردبيل وحاكمها ومات هناك فی اول رمضان ١٣٣٤ . وكتب محسن حالی اردبيلی المذكور فی ص٢٢٦ رسالة فی احواله . طبعت فی ١٣٥١ بشيراز . وطبع ديوانه فی ١٥٨ ص.

(**٦١٥٨ : ديوان گمنام هندی**) وهو محمد جمال الدين بن وحيد الدين بن محيی الدين من امراء بهوپال . أورد شعره نقلاً عن ديوانه فی (روشن - ص ٥٨٨ - ٥٩٣) مع الاطراء وقال ان عمره ثمانين سنة.

(**٦١٥٩ : ديوان گنا بيگم هندی**) أوشعرها . هی بنت علی قلی خان واله الداغستانی وزوجة اعتماد الدولة غازی. قال فی (گلشن - ص ٣٥٠) انها لصغر جسمها لقبت بـ« نه سيری» وأورد شعرها فی «ازرابعه تاپروين- ص١٨٩» نقلاً عن «تذكرة شعراء دكن» وفی «تذكرة الخواتين- ص١٥٨» ان لها اشعار فارسية واردوية .

(**ديوان گنجوى**) راجع الگنجى وابى العلاء الگنجى ونظامى الگنجوى.

(**٦١٦٠ : ديوان گنجى آذربايجانى أوشعره**) هو من شعراء القرن الثالث عشر ترجمه فى (دجا - ٣٢٠) نقلاً عن «حديقة الشعراء».

(**٦١٦١ : ديوان گنجى جرفادقانى أوشعره**) كان معاصر النصر آبادى، وتوفى قبل تأليف تذكرته بسنة كما ذكره فى (نر ٩ - ص ٣٩٤) وأورد نيفا وعشرة من شعره وكذا فى (گلشن - ص ٣٥٠).

(**٦١٦٢ : ديوان گوهر آذربايجانى**) أوشعرها. واسمها گوهر بيگم. أورد شعرها فى (دجا — ص ٣٢٠) عن «خيرات احسان - ج ٣ - ص ٤٧» و «ازرابعه تاپروين - ص ١٩٠». وفى «اعلام النساء - ص ١٣٤٠» لعمر رضا الكحالة انها اشعر شواعر الفرس، وليس بصحيح.

(**٦١٦٣ : ديوان گوهر اصفهانى أوشعره**) وهو ابراهيم ابن اسماعيل الكوهپايه يى ابن حسن بن اسماعيل الاصفهان ولد بها فى جمادى الاولى ١٣٤٢ و نشأ بها وألف «علوم وعقايد» و «تاريخ تجديد حيات ايران» أورد شعره فى (شعراى اصفهان - ص ٤٠٦).

(**ديوان گوهر خاورى**) مرّ بعنوان دانش تبريزى طبع فى ٢٠٩ ص فى ١٣٢٣.

(**٦١٦٤ : ديوان گوهر كرمانى**) الخطيب الطبيب بها. ترجمه فى (مع : ج ٢ ص ٤٢٩) وذكر عيادته له اوان مرضه بكرمان وانه توفى قبل سنين من تأليف «مجمع الفصحا» وأورد ماحضره من قصيدته المصنوعة التى نظمها فى معارضة عبدالواسع الجبلى والامير خسرو الدهلوى.

(**٦١٦٥ : ديوان گوهر قاجار**) هى «شمس الشعرا» الحاجية گوهر بنت موسى خان قاجار وامها طيفون بنت الفتح عليشاه. طبع ديوانها بطهران فى ١٣١٩ - ١٣٢٠ بامر احمدخان فاتح الملك، وبخط اسماعيل بن احمد الخوانسارى، ويقرب من ستة آلاف بيت، يشتمل على الغزل والقصايد فى المدايح والمقطعات والمثنويات والترجيعات والرباعيات وغيرها، بعنوان «گوهريه» ترجمها فى «خيرات حسان» وقال كانت عالمة بالنجوم والادب وغيرهما، وعنه اخذ فى «ازرابعه تاپروين - ص ١٩١» وقال انها تلمذت على القاآنى وانها اشعر شواعر الفرس، ولكنه ليس بصحيح أيضاً.

(**٦١٦٦ : ديوان گوهر مدراسى**) وهو محمدباقرخان من قوم نايطه. ترجمه وأورد

شعره فی(نتایج ـ ص ٦٠٩) قال ومات فی اواخر القرن الثانی‌عشر. یوجد دیوانه فی (المجلس) کما فی فهرسها ۳ : ۳۹۳ مصححة بقلم الشاعر نفسه، کلها فی الف بیت.

(**٦١٦٧ : دیوان گوهری**) اسمه « الذریعة الرضویة» کما ذکر فی ج ۱۰ ص ۳۰ ویوجد عند (الملك).

(**٦١٦٨ : دیوان گویای اصفهانی**) واسمه المیرزاصادق ابن اخ‌المیرابی‌المعالی وزوج ابنته . هاجر الی کاشان وبها توفی کما ترجمه النصرآبادی فی(نر ٥ـص۱۱۲) وأورد بعض شعره .

(**٦١٦٩ : دیوان گویای بواناتی**) کان من بوانات فی نواحی شیراز واسمه المیرزا محمد . قال النصرآبادی فی(نر ۹ ـ ص ٤٠١) انه وأخویه کانوا من خواص المیرزا ملك المشرفی وتعلموا منه صنایع جیدة وسافر هذا الی الهند ورجع وسافر ثانیاً الیها ومات بها. ودیوانه یقرب من أربعة آلاف بیت.

(**٦١٧٠ : دیوان گویای تبریزی**) واسمه کامران میرزا واسم اخیه داراب «جویا» المذکور فی ص ۲۱۲ قال فی (دجا ـ ص ۳۲۰) ان له دیوان ومثنوی. وطبع دیوان گویابلاهوربـاسم« بند گی‌نامه » فی۳۲ص.فی۱۹۱۲م. الی۱۹۲۰م. اربع‌مرات کما فی فهرس‌اندیا أفیس ـ ص ۱۰۹.

(**٦١٧١ : دیوان گویای لکهنوی**) واسمه فقیر محمدخان حسام‌الدولة‌الافغانی. مات۱۲٦٥ له دیوان بالاردویة. وله «ترجمهٔ‌کلیله ودمنه» .

(**٦١٧٣ : دیوان گیسودراز**) السید محمدبن یوسف‌الحسنی‌الدهلوی من‌الصوفیة الچشتیة بدهلی وخلیفة محمود چراغ دهلی. ترجمه فی(روشن ـ ص۳۱۰) و «طرایق الحقایق ۳ : ۳۱۰ » وقال فی « شاهد صادق » انه مات ۸۲٥ وجاء تاریخ وفاته فی (مسرت ـ ص ۳۸۹) هکذا :

عالمی را کشید از چه آز — بر سنهای گیسوان دراز
سال نقلش که همچولولوسفت — عقل مخدوم دین و دنیا گفت

جمع دیوانه تلمیذه السید محمد کما ذکر فی (روشن ـ ص۳۱۰) .

«ل»

(**ديوان لائق**) راجع ديوان لايق كما يتلفظون به .

(**ديوان لارى**) مرّ بعنوان ابراهيم لارى .

(**٦١٧٣ : ديوان لاطف تبريزى**) واسمه مشهدى عسكر من شعراء القرن الثالث عشر وغزلياته بالتركية كما فى (دجا ـ ص ٣٢١) عن «حديقة الشعراء» .

(**٦١٧٤ : ديوان لاغر سيستانى**) وهوالقاضى احمد لاغر و اخ القاضى تنبل . مات فى ٩٥٨ كما فى (گلشن ـ ص٣٥١) وقال ان وجه تسميته وتسمية اخيه صغر جثته وكبر جثة اخيه. وقال فى (تس٤ ـ ص٧٠) انه كان قاضياً بسيستان وكان هناك قاض آخر عظيم الجثة يعرف « قاضى فريه » وأورد شعره وقصصا عن قضائه بسيستان . وترجمه فى (تش ـ ص٨١) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة. وقد رأى سنگلاخ نسخة من ديوانه بخط مختاربيگ القزوينى «مختارالخطاطين» فذكره فى (امتحان ٢ : ٢٦٧) واخرى بخط ابى‌تراب الاصفهانى الخطاط فذكره فيه (٢ : ٧) .

(**ديوان لالاى غزنوى**) كما ترجمه فى(نفحات ص ٣٨٩) مرّ بعنوان«رضى‌لالا» فى ص٣٧٤ .

(**٦١٧٥ : ديوان لاله‌خاتون كرمانى**) هى صفوة الدين بنت قطب الدين محمد الكرمانى القره‌ختائى . حكمت على كرمان بعد والدها مدة كما فى (تش ـ ص ٣٥٠) و (نتايج ـ ص٦١٢) وجاء شعرها ايضاً فى«تذكرة كاظم» الموجودة فى(المجلس) كما فى فهرسها(٣ : ١٦١) وفى جنگ برقم٢٤٤٦ فى مكتبة جامعة طهران كما فى فهرسها ٩ : ١١٤٥ وفى (گلشن ـ ص ٣٥٢) . وترجمتها فروغ حكمت فى مقالة فى مجلة «ايران و آمريكا» ج٣ العدد ١: ١٤.

(**٦١٧٦ : ديوان لالى سبزوارى أوشعره**) قال فى (تش ـ ص ٨٠) انه اخ كلان

سبزواری واطری فضله واسمه میرخورد.

(**٦١٧٧ : ديوان كلان همدانی أوشعره**) واسمه حسن بيگ قال فی (گلشن - ص ٣٥٢) انه مات ١٠٠٢ وأورد شعره.

(**٦١٧٨ : ديوان لامع نسفی أوشعره**) كان من طلاب العلوم وخطاطاً بالنسخ التعليق. أورد شعره النصرآبادی فی (نر ١٠ - ص ٤٤٠).

(**٦١٧٩ : ديوان لامع همدانی**) وهوالميرزا نورا ابن القاضی نصيرا. كان والده قاضی بغداد من قبل الصفوية فلما فتحها السلطان مراد احرقه حيا. أورد شعره فی (نر ٩ - ص ٣٢١) وقال كان لامع مدة فی كرمانشاه بخدمة الشيخ عليخان ثم عزل فجاء الی اصفهان. وفی «همیشه بهار» و(تغ - ١١٦) و(حسينی - ص ٣٧٠) و(سرخوش - ص ٩٧) أوردوا شعره ولم يعرفونه. وجاء شعره فی «كنوزالشعراء» الموجود بجامعة طهران كما فی فهرسها ٩ : ١٠٩٠ وطبع ديوان لامع فی بمبئی.

(**٦١٨٠ : ديوان لامعی اكبرآبادی**) كان من شعراء بهادرشاه بدهلی وديوانه فی ٣٠٠٠ بيت كما فی (گلشن - ص٣٥٢) وسماه فی القاموس التركی بالشيخ جمال الدين كما فی «ريحانة الادب».

(**ديوان لامعی جرجانی**) راجع لامعی گرگانی كما يتلفظون به.

(**٦١٨١ : ديوان لامعی دهلوی أوشعره**) من شعراء عهد جهانگير پادشاه بالهند (١٠١٥ - ١٠٣٧) أورد شعره فی (گلشن - ص ٣٥٣) ولقبه «قلندر» وعنه فی القاموس التركی ثم الريحانة.

(**ديوان لامعی كرمانی**) راجع لامعی گرگانی.

(**٦١٨٢ : ديوان لامعی گرگانی**) وهوابوالحسن بن محمد بن اسماعيل(١) الدهستانی الجرجانی من شعراء نظام الملك وزير ملكشاه السلجوقی وكان ملازم حجة الاسلام الغزالی. ولقبه بعض « بحرالمعانی » وناظر سوزنی وعمعق وجمالی ومات فی عهد سنجر بسمرقند. ترجمه فی(تش - ص١٥٥) و(تغ - ١١٦) و(مع ١:٤٩٤) وحواشی چهار مقاله للقزوينی. وجاء شعره فی «المعجم فی معايير اشعارالعجم» و«همیشه بهار»

١ - كما قال هو:- جد من هست سماعيل ومحمد پدرم.

وطبع ديوانه سعيدالنفيسى بطهران فى ١٣٦٩ فى٢٢٤ص . مع مقدمة له فى احواله طبعها سابقاً فى مجلة «آينده ـ ١ : ٣٦٧» . وفى بعض الموارد نسب الى كرمان .

(**٦١٨٣ : ديوان لاهجى**) ولعله هو فياض لاهجى المذكور فى ص ٨٥٢ وله « سام وبهرام» منظومة غرامية نظمها للشاه صفى . توجد ضمن مجموعة ٧٥٥١ فى (مجلس الشيوخ) بطهران. وجاء شعر المير لاهيجى فى(مسرت ـ ص٥١٧).

(**٦١٨٤ : ديوان لاهوتى تفرشى**) للميرزا مهدى بن وكيل لشكر مصطفى الحسينى التفرشى نزيل طهران والملقب «بدايع نگار» والمتخلص لاهوتى . ولد ١٢٧٩ وتوفى بطهران . له «افتضاح الكافرين» و «بدايع الانوار» و «بديعية» و « بدايع مهدويه » و «بدايع الاحكام» و «بدايع الاسرار» و «رياض المنجمين» و «لاهوتية» وديوانه فى عشرة آلاف بيت . طبع منتخباته اعلى ملهمى بطهران فى ١٣٤٦ فى ٣٢٠ص.

(**٦١٨٥ : ديوان لاهوتى كرمانشاهى**) واسمه ابوالقاسم. ولد بكرمانشاه فى اوائل القرن الرابع عشر وبعد قتل الشيخ محمد الخيابانى بتبريز فى١٣٣٨ حكم عليه بالاعدام ففر الى تاجيكستان ونصب وزيراً للمعارف هناك وتزوج هناك ومات فى ٢٥ اسفند ١٣٣٥ ش . طبع له هناك «ادبيات سرخ» فى ١٣٤٦ واعيد طبعه فى ١٣٦١ بطهران فى ٢٠ص . و «درفشان» و «هزار مصرع» فى ١٩٣٥م. و «آلى لاهوتى» و «ايران نامه» وطبع منتخب ديوانه فى تبريز وطهران مكرراً وترجم فى مجلة سخن ج ـ٣: ٣١١ وپيام نو ج ٢ .

(**ديوان لاهورى**) راجع ابا البركات اللاهورى ومنعم اللاهورى .

(**٦١٨٦ : ديوان لايق بلخى أوشعره**) أورد شعره معاصره النصر آبادى فى(نر ١٠ ص٤٤١) و كذا (حسينى ـ ص٣٧١) وقال كان فى خدمة سبحان قلى خان حاكم توران.

(**ديوان لايق هندى**) لمحمود على صاحب . مرّ بعنوان بياض اهل ماتم .

(**٦١٨٧ : ديوان لبيبى خراسانى**) من قدماء الشعراء يستشهد باشعاره فى كتب الفرهنك كما ذكر فى ترجمته فى (مع ١ ص ٤٩٤) وبعضها أورده ابوالفضل البيهقى فى تاريخه . ثم جمعها محمد دبير سياقى وطبعها فى١٣٣٤ش. مستقلا مع مقدمة فى احواله ضمن مجموعة « گنج بازيافته » وتوجد بعض شعره فى جنگ برقم ٢٤٤٦

فی مکتبة جامعة طهران کما فی فهرسها ٩ : ١١٤٥.

(**٦١٨٨ : ديوان لبيد**) ابی عقيل ابن ربيعة بن مالك بن كلاب العامری الشاعر المجيد المشهور احد الشعراء الناظمين للمعلقات السبع مطلع معلقته :

عفت الديار محلها فمقامها بمنی تابّد غولها فرجامها

كان احد الفرسان فی الجاهلية وادرك الاسلام. عمر طويلا وتوفی عام ٤١ وطبع ديوانه الصغير المترجم الی الالمانية. ترجمه فی «رياض العلماء» فی حرف اللام من القسم الاول وحكی قول رسول الله ص فی حقه . افضل كلمة قالها قائلكم لبيد قوله :

الا كل شیء ماخلا الله باطل وكل نعيم لامحالة زائل

ويضرب بشعره المثل فيقال :

ولولا الشعر بالعلماء يزری لكنت اليوم اشعر من لبيد

قال ابن النديم فی ص ٢٢٤ لبيد بن ربيعة العامری عمل شعره ابو عمرو الشيبانی والاصمعی والطوسی وابن السكيت والمطبوع منه هو جمع الطوسی. طبع علی الحروف بمدينة وينا ١٨٨٠ م.

(**٦١٨٩ : ديوان لذتی كشميری أوشعره**) واسمه الملامهدی علی . أورد شعره فی (حسينی - ص ٢٨٥) وفی (تغ - ١١٦) انه تلميذ فيضی، وفی (روشن - ٥٩٥) انه مات ١٠٠٥ .

(**٦١٩٠ : ديوان لذتی همدانی أوشعره**) واسمه حسن بيگ . سافر الی الهند فی عهد اكبر شاه. أورد شعره فی (گلشن- ص ٣٥٣) وتوجد شعره فی جنگ برقم ٢٤٤٦ فی جامعة طهران كما فی فهرسها ج ٩ : ١١٤٥.

(**ديوان لر**) راجع علی قلی خان .

(**٦١٩١ : ديوان لسان دنبلی**) وهو الميرزا حبيب الله الخويی الدنبلی المتوفی بمشهد خراسان فی ١٣١٢ كان من مريدی جلال الدين محمد مجد الاشراف الذهبی بشيراز سكن مدة بشيراز وبوشهر . له اشعار كثيرة يتخلص فی بعضها « حبيب » وفی بعضها «تنبل مولا» ولما لقبه مجد الاشراف «لسان الولاية» تخلص «لسان» وقد جمع تخلصاته فی شعر فقال :

خواهد حبيب تنبل مولا زفيض رب جان را اسير حب تو درسلسل ذهب

وله منظومة «ابكار خيال» قصة تاريخية فى اربعة آلاف بيت موجودة فى (المجلس) كما فى فهرسها (٣ : ١٤٠) . ولعله متحد مع حبيب المذكور فى ص٢٢٩.

(**ديوان لسان الغيب**) مرّ بعنوان حافظ شيرازى .

(**٦١٩٢ : ديوان لسان الواعظين تربتى**) وهو الحاج ملا عبدالكريم بن محمد على. طبع له منظومة «نان وسر كه» فى١٣٠٧.

(**ديوان لسان يزدى**) راجع محرم يزدى .

(**ديوان لسانى**) اسمه « سهو اللسان » . يذكر فى حرف السين باسمه وانه دونه تلميذ لسانى وهو شريف التبريزى من اشعار فيهار كاكة بعضها من نظمه وبعضها من نظم غيره، وبعضها من نظم استاده لسانى وسماه «سهو اللسان» ونسبه الى لسانى على سبيل الظرافة واعتذر بعد ذلك عن استاده . واكثر اشعاره ليس للسانى كما ذكره سام ميرزا فى (تس٥ - ص١٠٤) ومرّ ديوان شريف التبريزى .

(**٦١٩٣ : ديوان لسانى شيرازى**) واسمه عبد العزيز كما فى (تغ - ص١١٧) العارف المستجاب الدعوة كما وصفه الصادقى فى (خص٨ - ص١٣٢) وأورد نيفا وسبعين بيتا من شعره وذكر انه توفى بتبريز ودفن فى جوار باباحسن. وترجمه القاضى فى الورقة الاخيرة من «مجالس المؤمنين» وأورد تمام قصيدته المبسوطة فى مدح امير المؤمنين وذكر انه يوم تسخير السلطان سليمان العثمانى لتبريز كان مشغولا بتعقيب الصلاة فى جامعها فلما علم بوروده سجد ودعى فى سجوده لتعجيل موته فتوفى حالاً فى السجدة وحكى القول بان أشعار لسانى تزيد على مأة الف بيت غير ما نسبه اليه تلميذه شريف التبريزى وسماه «سهو اللسان» وأورد النصر آبادى فى (نر١٣ ص٤٦٩) من شعر المولى لسانى تاريخ فوت السلطان حسين ميرزا بايقرا فى ٩١١.

چه سال فوت وى از پير عقل جستم گفت : (هزار حيف زسلطان حسين بايقرا)

وترجمه فى (خز - ص ٣٩٨) وذكر انه دفن بسرخاب فى ٩٤١ وأورد قرب عشرة ابيات من شعره وكذا فى (حسينى - ص ٢٨٤) وذكر قصة غرامه فى التذاكر مثل (تش - ٢٩٢) و «فارسنامه ٢ : ١٥٠» و (هفت - ٢٦٢) و (مجتس٦ - ص١٦٠) و (تس٥ -

ص١٠٤) و (روشن- ٥٩٥). و (نتايج- ص٦١١) وجاء شعره في مجموعتين موجودتين في مكتبة جامعة طهران كما في فهرسها (٩ : ١٠٩٠ و١١٤٥) ونسخة ناقصة من ديوانه في (بنگاله) ونسخة في (سپهسالار) كما في فهرسها٢ : ٦٦٦. وفي (تغ-١١٧) أورد رجلاً باسم لسانى كاشانى.

(**٦١٩٤ : ديوان لسانى لاهورى**) واسمه على نقى بن قاسم بن فضيلت تلميذ المولوى محمد عوض والشيخ على الحزين. سكن عظيم آباد وديوانه في عشرة آلاف بيت. أورد شعره في (گلشن٥٣٧).

(**ديوان لطفعلى آذر**) مرّ بعنوان آذر ومرّ ابنه شرر وابنه اخگر في ص ٥٠٩ وترجم في (نتايج - ص٨٦) أيضاً.

(**٦١٩٥ : ديوان لطفعلى افشار**) حفيد قاسمخان الافشار. ترجمه النصر آبادى في (نر٢-ص٣٣) وذكر انه تلمذ في المعقول على المولى رجبعلى التبريزى الحكيم من تلاميذ المولى صدرا. وأورد بعض شعره وكذا في (گلشن - ص٣٥٤).

(**ديوان لطفعلى بروجردى**) المشهدى المولد العارف السياح. ترجمه في (الطرائق - ج ٣ ص١١٣) وذكر ان له مثنويات أورد بعضها مع احدى رباعياته. قال وتخلصه «خاكى» كما مرّ في ص٢٨١.

(**ديوان لطفعلى شيرازى**) ابن الاقا على المدرس بها، ترجمه في (الطرائق ج ٣ ص١٥٧) نقلاً عن «تذكرة دلگشا» تأليف الحاج على اكبر النواب اخ لطفعلى المذكور، وذكر بعد اطرائه انه توفى١٢٦٦ وأورد بعض اشعاره. قال وتخلصه «فكار» كما مرّ في ص ٨٤٤.

(**ديوان لطفعلى شيرازى**) راجع صورتگر في ص ٦٢٠.

(**٦١٩٦ : ديوان لطفعلى بيك چركس**) ابن اسماعيل بيگ. ترجمه النصر آبادى في (نر٢-ص٤٤) وأورد قطعته التي طلب فيها تخلصا بعد تركه التخلص الاول له وهو «نجيب» وترجمه الحزين في تذكرته (ص٨٣) وقال ان ديوانه في اربعة آلاف بيت ومات١١٢٠ باصفهان. ويوجد شعره في جنگ في جامعة طهران كما في فهرسها ٩ : ١٠٩٠.

(**٦١٩٧ : ديوان لطفعلى نواب**) الهندى. طبع له منظومة «داستان سليمان».

(**٦١٩٨ : ديوان الشيخ لطف الله**) البحرانى ابن محمدبن عبدالمهدى بن لطف الله بن على البحرانى الذى صحح بعض اجزاء شرح النهج لابن ابى الحديد الموجود هو فى مكتبة (سپهسالار) كما فى فهرسها ج ٢ ص ٤٨ وفرغ من التصحيح ١٥ شعبان ١١٦٤ وهو من الشعراء الراثين للحسين، الذين جمعهم حفيد هذا الشاعر وسميه وهو لطف الله بن على بن لطف الله بن محمدبن عبدالمهدى، وهم اربعة وعشرون شاعرا جمع مراثيهم هذا الحفيد فى مجموعة فى ١٢٠١ وهذه المجموعة بخط الحفيد موجودة عندالشيخ محمد على يعقوب الخطيب النجفى المعاصر.

(**٦١٩٩ : ديوان قاضى لطف الله بخارى**) المدرس فى مدرسة عبدالعزيزخان ترجمه النصر آبادى فى (نر ١٠ - ص٤٣٩) وأورد شعره.

(**ديوان ميرزا لطف الله تبريزى**) ابن الحاج شكرالله المتخلص « مخمور » ترجمه فى (دجا - ص ٣٣٩) ياتى.

(**٦٢٠٠ : ديوان الشيخ لطف الله الجد حفصى**) فى رثاء الحسين. وهوابن الشيخ على بن لطف الله البحرانى المذكور آنفا. وهوالمؤلف للمجموعة فى ١٢٠١ وقد ادرج فى المجموعة مراثى نفسه ايضاً .

(**٦٢٠١ : ديوان السيد لطف الله**) ابن عطاءالله بن احمد الحسينى الشجرى النيشابورى استاد الشيخ منتجب الدين وتلميذ الشيخ ابى على الحسن بن محمد الطوسى. يشتمل على عشرة آلاف بيت كما ذكره تلميذه المنتجب فى فهرسه .

(**٦٢٠٢ : ديوان لطف الله نيشابورى**) ترجمه فى (خز - ص٣٩٧) وذكر انه كان مداح امير تيمور گوركان. وله اشعار كثيرة فى مدح ولده ميرانشاه وأورد بعض شعره وفى (مجالس العشاق - ص١٤١) انه توفى ٧٨٦ وفى (لب٥) و «شاهدصادق» ٨١٠ قالوا ووجد فى يده بعد موته كاغذمكتوب فيه رباعية وانتقل من نيشابور الى قرية اسفريس التى فيها «قدمگاه» المنسوب الى الامام الرضا، وعمر هناك بستانا يسكنها الى ان دفن قرب جبل هناك . وترجمه فى (مع - ج٢ ص٢٩) وذكر ارادته لشاه نعمة الله الكرمانى وموته فى ٧٨٦ وأورد بعض قصيدته فى مدح امير المؤمنين. وترجمه ايضاً فى (تش - ١٤٠) و (لس - ص٤١٧) و (تغ - ١١٧) و (روشن - ٥٩٦) وجاء شعره فى «گلستان مسرت»

و (خيال - ص ٥٧) وتوجد نسخة من ديوانه بخط سيمى النيشابورى الشاعر المعاصر له فى المكتبة (الملية) بطهران كما فى « ازسعدى تا جامى - ص ٥٥٩ » ونقل عنه الشيخ آذرى فى «جواهر الآثار» .

(**٦٢٠٣ : ديوان لطفى اصفهانى أوشعره**) ترجمه و أورد شعره فى (گلشن- ص ٣٥٤) و «هميشه بهار» .

(**٦٢٠٤ : ديوان لطفى تاشكندى أوشعره**) ترجمه فى (مجتس ٦ - ص ١٦٤) وذكر تعشقه لشاب وأورد شعره فيه

(**٦٢٠٥ : ديوان لطفى تبريزى أوشعره**) وهو ابن عرفى (كمانگر) القواس (موزون الملك) ترجمه فى (دجا - ص ٣٢١) وأورد شعره فى (گلشن ٦ - ص ٣٥٥).

(**٦٢٠٦ : ديوان لطفى شيرازى أوشعره**) ترجمه و أورد شعره فى (حسينى ص ٢٨٥) و (ض - ص ٣٩٨) و (فارسنامه : ٢ - ص ١٥٠) وتوجد شعره فى جنگ بجامعة طهران كما فى فهرسها ٩ : ١١٤٥.

(**٦٢٠٧ : ديوان لطفى طهرانى أوشعره**) : ترجمه وأورد شعره فى (تش - ص٢١٦). وقال كان صرافا و كذا فى (گلشن- ص ٣٥٥).

(**٦٢٠٨ : ديوان لطفى مشهدى أوشعره**) ترجمه فى (لط٢ - ص ٧١) وذكر انه كان من ظرفائها وأورد شعره و كذا فى (گلشن- ص ٣٥٥) و (مطلع ٢:٤٤١) و (تغ:١١٧).

(**٦٢٠٩ : ديوان لطفى منجم أوشعره**) كان ماهراً فى الشعر والنجوم . ترجمه وأورد شعره فى (طبق ٢ - ص ٥٠١) و (تغ : ١١٧) .

(**٦٢١٠ : ديوان لطفى نيشابورى أوشعره**) كان صهر المولى قيدى. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر٩- ص٣١٥) وأورد عدة من اشعاره ورباعياته و كذا فى (تش- ص١٤١) و (مسرت ٢٣٤).

(**٦٢١١ : ديوان لطفى هروى**) هو ملك الكلام فى عصره بالفارسية والتركية عمر تسعا وتسعين سنة وفى اواخر عمره نظم قصيدة بردیف «آفتاب» لم يقدر على تتبعه احد كما وصفه مير على شير فى (مجن ٢ ص ٤٩ و ص ٢٢٣) وقال انه جمع الظاهر والباطن، وقد قرا على فاتحة حصلت لى بها فتوحات قال وانشا مطلعا واوصى الى الجامى ان يتمه

غزلا فى ديوانه ففعل . وله مثنوى فى عشرة آلاف بيت . و يوجد ديوان لطفى هذا فى مكتبة (سپهسالار) كما فصل ذلك فى فهرسها (ج ٢ ص ٦٦٧) مدح فى اوله شاهرخ ميرزا ابن تيمور گور كان الذى مات ٨٥٠.

(**٦٢١٢ : ديوان لطيف اصفهانى أوشعره**) ترجمه معاصره فى (مع ٢ : ص ٤٣٠) وذكر ان اسمه الميرزا عبداللطيف وأورد بعض هزلياته. وقال فى (گلشن ـ ص ٣٥٥) انه جاء الى دهلى فى عهد محمدشاه .

(**٦٢١٣ : ديوان لطيف اصفهانى**) البصرى المتوفى بهراة. ترجمه معاصر النصر آبادى فى (نر ٩ ص ٣٩٥) وذكر انه كان اولا فى لباس القلندرية فيقال له لطيفا قلندر، وهاجر من اصفهان الى البصرة عند على پاشا وأورد بعض اشعاره .

(**٦٢١٤ : ديوان لطيف خراسانى هروى أوشعره**) ترجمه معاصره فى (مجتس ٢: ٣٩٤) وأورد رباعيه الظريف.

(**٦٢١٥ : ديوان لطيف قزوينى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٥٦) .

(**ديوان لطيف مراغى**) وتخلصه زكى كا شغرى كما مرّ فى ص ٤٠٣ ترجمه فى (دجا ـ ص ٣٢١) وأورد رباعيه عن (گلشن ـ ص ٣٥٦).

(**٦٢١٦ : ديوان لطيفى أوشعره**) كان مزاحاً وتوفى شاباً. ترجمه فى (مجن ٢ ـ ص ٥١ و ٢٢٥) وأورد شعره .

(**٦٢١٧ : ديوان لطيفى اردبيلى أوشعره**) وهو شمس الدين محمد بن القاضى زاده الاردبيلى ابن القاضى الكبير المذكور فى ص ٨٦٨ و ٨٦٩ و ج ١٠ و ص ١٢٣.

(**٦٢١٨ : ديوان لطيفى جونپورى**) له ديوان ومثنوى فى قبال الحديقة للسنائى سماه « منازل » . أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٥٦) .

(**٦٢١٩ : ديوان لعلى بدخشانى أوشعره**) كان يعرف بلعلى ميرزا ابن شاه قلى سلطان من امراء اكبر شاه ومصاحب الشيخ عبدالقادر البديوانى صاحب « منتخب التواريخ » . ترجمه وأورد شعره فى (روشن ـ ص ٥٩٨) .

(**٦٢٢٠ : ديوان لعلى تبريزى**) للميرزا عليخان شمس الحكماء ابن الحاج آقا

ميرزا الايروانى نزيل تبريز المولود بها ١٢٦١ والمتوفى بتفليس ١٣٢٥. ترجمه فى (دجا ـ ص ٣٢١) . طبع ديوانه فى تبريز مرتين فى ٣٢٨ص. بما فيه القصايد والرباعيات الفارسية والتركية والمراثى. وله اشعار اخر ذكر بعضها فى تقويم تربيت وترجم احواله فى مجلة نشرية دانشكدهٔ ادبيات تبريز فى ١٣٣٥ ش .

(**٦٢٢١ : ديوان لقاى يزدى أوشعرها**) وهى الاديبة الشاعرة اليزدية من اهل تفت اسمها فرخ لقا، كانت فى تفت اواخر عصر الصفوية. ترجمها آيتى فى (تش يز ـ ص ٣٢٧) وأورد بعض شعرها .

(**٦٢٢٢ : ديوان لقائى خراسانى اوشعره**) اطرى شعره فى (مجتس ٦ ـ ص ١٥٥) .

(**ديوان لقائى خوارزمى**) مرّ فى ص ١٣٩ بعنوان بقائى .

(**٦٢٢٣ : ديوان لقائى سمرقندى أوشعره**) ترجمه معاصره فى (مجتس ٤ ـ ص ١٤٦) وأورد شعره وهو غير محمد عارف لقائى الذى الف تذكرة لشعراء ماوراء النهر تتميما لـ «مذكر الاحباب» تأليف نثارى، وسماه «مجمع الفضلاء» الفه فى بلدة أندكان فى ٩٩٦ .

(**٦٢٢٤ : ديوان لقائى لاهيجى أوشعره**) كان من ابناءِ اعاظمها وتوفى شاباً قبل اشتهاره ترجمة النصر آبادى فى (نر ٩ ـ ص ٣٣٧) وأورد شعره .

(**ديوان لكنتى لاهورى أوشعره**) واسمه ملاحيدر ، وهو اخ «ناطق» و «ابكم» الشاعران. قال فى (گلشن ـ ص ٣٥٦) انه كان يتخلص اولا روانى اكبر آبادى كما مرّ فى ص ٣٨٥ .

(**٦٢٢٥ : ديوان لوائى سبزوارى أوشعره**) كان من الصوفية سافر الى الهند فى عهد اكبر شاه وتقرب عنده ومات ٩٧٩ أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٥٧) .

(**٦٢٢٦ : ديوان لوائى قمى**) واسمه بابا سلطان قلندر العارف بمصطلحات العرفاء . نصبه الشاه عباس «بابا» لتكية حيدر فى شارع چهارباغ باصفهان فمات قبل تأليف تذكرة النصر آبادى بعدة سنين . أورد شعره فى (نر ٩ ـ ص ٢٨٤) والريحانة و(تش ـ ص ٢٣٥) وله «مثنوى» أورد بعضه فى (گلشن ـ ص ٣٥٧) .

(**٦٢٢٧ : ديوان ملالوحي اصفهاني**) كان من المداحين والدراويش باصفهان في اواسط عصر الصفوية وله اشعار في مدايح المعصومين واكثر المداحين اليوم يقرؤن مدائحه. كذا وصفه النصر آبادي في (نر ٩ ص ٤٣٠) واورد من قوله :

ايدل فضائل اسدالله طاعت است مدح علي وآل شنيدن عبادت است

الى قوله :

لوحي كسيكه مادح دامادمصطفى است لوح دلش منيرچه صبح سعادتست

وأورد شعره في (گلشن ـ ص ٣٥٧) .

(**٦٢٢٨ : ديوان ميرلوحي**) ترجمه النصر آبادي في (نر ٩ ـ ص ٤٨٣) وقال قد ذكرنا احواله في سلك الفضلاء، ثم أورد ثلاثة ابيات له في تاريخ وفات الشيخ البهائي آخره مصرع التاريخ [بهاءالدين محمد شدمه شوال از عالم] اقول: ليس في تذكرة النصر آبادي في قسم الفضلاء والسادات ذكر من هذا الرجل . ولعله كان في نسخة الاصل وسقط عن المطبوع منه الموجود عندنا، أولعله هو ابن بنت الملالوحي المذكور آنفاً فيأتي بتخلصه «نقيبي» في النون.

(**٦٢٢٩ : ديوان لودى أوشعره**) وهو شيرعليخان بن علي امجدخان (١٠٦٠-١١٠٢) مؤلف « مرآت الخيال » المذكور في ٤ : ٤٧ . وكتابه هذا هو من مصادرنا في قسم الشعر والشعراء من الذريعة وقد رمزناله بكلمة (خيال) .

(**٦٢٣٠ : ديوان لوكرى أوشعره**) وهو ابوالحسن علي بن محمد الغزالي اللوكري شاعر الوزير ابي الحسن عبيدالله العتبي وزير السامانية بخراسان . وكان الشاعر من اكراد خراسان كما صرّح به في شعره . ترجمه و اورد شعره العوفي في (لب ٢ : ١٥).

(**٦٢٣١ : ديوان لوكرى**) وهو ابوالعباس فضل بن محمد المروزي اللوكري الاديب الفيلسوف المتوفى ٤٦٤ كما في « شاهد صادق » ترجمه في «تتمة صوان الحكمة ـ ص ١٢٠ » وقال ان له « بيان الحق بضمان الصدق »(١) وقصيدة فارسية مع شرحها وتعليقات ورسائل و «ديوان شعر» و قال في الحاشية ان شعره جاء في «اتمام التتمة» .

١ـ يوجد بجامعة طهران كما في فهرسها ٣ : ١٦٢ .

وترجم ايضاً فى « المجالس - ٧» و«اللؤلؤة» و«الروضات» و« گاهنامه» والشهرزورى.
وقالوا انه اشترك مع الخيام والخازنى فى «زيج ملكشاهى».

(٦٢٣٢: ديوان لوندى قصه خوان أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٧ - ص ١٨٩)
وذكر انه بلغ عمره الى تسعين سنة وأورد شعره.

«م»

(**ديوان مائل**) يأتى بعنوان «مايل» كما يتلفظون به .

(**٦٢٣٣: ديوان مولانا ماتمى**) اسمه يار على التبريزى . ذكر فى (بهش ٢ ص٣٨٩) فى ترجمة الشيخ فتح الله الذى توفى ٩٢٠ انه راى ماتمى الشيخ فتح الله بعد موته فى المنام ساله عن احوال الآخرة ، فقرا عليه الشيخ فتح الله البيت من « گلشن راز » .

چه ممكن كرد امكان برفشاند بجز واجب دگر چيزى نماند

ولو لم يذكر فى المجالس شعر ماتمى لكن يكشف تخلصه عن شاعريته بل كونه ناظم المراثى بالخصوص .

(**٦٢٣٤ : ديوان السيد ماجد** البحرانى) ابن السيد محمد البحرانى . ترجمه النصر آبادى فى (نر٦-ص١٦١) وذكر ان والده السيد محمد المتمتع من اكثر العلوم توفى ١٠٨٣ وولده سرابيه وفى هذا التاريخ مشغول بالقضاء فى اصفهان. وتتبع كثيرا من الاشعار الفارسية والعربية ثم ذكر رباعيتين منها. والظاهر انه المعاصر للشيخ الحر وشارح نهج البلاغة كما ترجمه فى الامل مصرحا بقضائه باصفهان.

(**٦٢٣٥ : ديوان السيد ماجد**) الفقيه ابى على ماجد بن هاشم بن على بن المرتضى بن على بن ماجد الحسينى الجد حفصى البحرانى. ترجمه فى (السلافة-ص٥٠٠) وسرد نسبه كذلك واطرى نسبه وعلمه وفضله وادبه وأورد قرب سبعين بيتا من شعره وذكر وفاته فى ١٠٢٨ وما وقع فى (اللؤلؤة-ص١٣٨) من وفاته فى ١٠٢٢ من غلط المطبعة. ودفن بمشهد شاه جراغ بشيراز وترجمه الشيخ سليمان بن عبدالله الماحوزى المتوفى ١١٢١ فى رسالته فى «أحوال علماء البحرين» وبعد ذكر نسبه والثناء البليغ له، قال هو اول من نشر الحديث بشيراز وتلمذ عليه اعيان العلماء كالمحقق الفيض والشيخ محمد بن الحسن بن رجب البحرانى، والشيخ محمد بن على البحرانى، والشيخ زين الدين

علی‌بن سلیمان البحرانی والشیخ احمدبن عبدالسلام ، والسید عبدالرضا ، والشیخ احمدبن‌جعفر. وذکر اجتماعه مع الشیخ البهائی وخروج الماء من‌السبحة التی کانت بید الشیخ، وسؤاله من‌السید عن‌الوضوء بهذا الماء ومنع السید عنه بانه ماء خیالی ، الی ان‌قال: وديوانه عندی بخط ابن‌خالی السید حسین‌الکتکانی وفیه القصیدة الرائیة فی رثاءِ الحسین ورثاء السید عبدالله القارونی ورثاء ابن(١) خاله السید جعفربن السید عبدالرؤف.وذکرغیر دیوانه بعض تصانیفه‌الأخر منها «سلاسل‌الحدید» والرسالة الیوسفیة والوجیزة البدیعة ورسالة مقدمة الواجب. وذکر الشیخ سلیمان البحرانی هذه الرسالة فی تصانیف السید ماجدبن هاشم یشهد باتحاده مع‌السید ماجدبن علی‌بن المرتضی صاحب رسالة الاصول الذی اجتمع الشیخ البهائی‌معه، ویثنی‌علیه، وان ذلك نسبة الی‌الجد کما استظهره اخیرا الشیخ الحر بعد ماعقد لهما ترجمتین فی «الامل».

(**٦٢٣٦: دیوان‌السید ماجد القطیفی أوشعره**) وهو ابن السید هاشم الموسوی العوامی‌القطیفی(١٢٧٩-١٣٦٧) أورد بعض‌قطعات شعره فی‌ترجمته بقلم‌الاستادمحمد سعیدالمسلم. وطبع ١٣٦٩ بعنوان«ذکری‌السیدماجد».

(**٦٢٣٧ : دیوان ماجد هندی أوشعره**) وهو علی حسین‌خان بهادر الملقب «تاج الامراء» وکان قد یتخلص«حسین» أیضاً وتوفی شابا فی١٢١٦ وأورد شعره فی(نتایج- ص ٦٨٩).

(**٦٢٣٨ : دیوان مالك الجهنی أوشعره**) هو مالك بن‌ایمن ، من اصحاب الباقر. ذکر ابن شهرآشوب فی (المعالم ـ ص١٤١).

(**٦٢٣٩ : دیوان مالك دیلمی**) الموسیقار الخطاط . ترجمه الصادقی فی (خص ٨

١- قد وقع فی‌السلافة المطبوع ١٣٢٤ فی ص٥٠٣ هکذا [یرثی‌خاله السید جعفربن عبدالرؤف...] لکن‌الصحیح ابن‌خاله لانه صرح الشیخ‌یوسف فی کشکوله ان‌ام‌السیدماجد ابن‌هاشم کانت اخت السید عبدالرؤف بن الحسین الموسوی الحسینی المتوفی ١٠٠٦ کما مر عند ذکر دیوانه وديوان حفیده المسمی باسمه. وزوجة‌السید ماجدکانت بنت السید عبد الرؤف و اسمها ملوك، فالذی رثاه السید ماجد فی دیوانه هو ابن‌خاله السید جعفربن عبدالرؤف .

ص٢٠٨) وذكر ان ديلم بيت كبير من اشراف قزوين، وانه كان خليقا خطاطا فاضلا شاعرا وأورد شعره. وترجمه فى (دجا ـ ص٣٢٢) وذكر أن اصله من تبريز نقلا عن تحفهٔ سامى لكنى ما وجدت ترجمته فى النسخة المطبوعة منه. هذا وقد راى سنگلاخ نسختين من ديوانه فذكرهما فى (امتحان ـ ج ١ ص ١٩٩ و ٢٠٦). وفى (تش ـ ص٢٢٧) أنه كان يكتب اولا فى مكتبة ابراهيم جاهى الصفوى وذهب معه الى خراسان، ثم احضره شاه طهماسب لكتيبة القصر فى قزوين فمات بها فى ٩٦٩.

(٦٢٤٠: **ديوان مالك بن نويرة**) ابن حمزة بن شداد بن عبيد بن ثعلبة بن يربوع التميمى المكنى بأبى حنظلة. ترجمه ابو عبدالله محمد بن عمران المرزبانى المتوفى ٣٧٨ فى «معجم الشعراء ـ ص ٣٦٠» وأورد شعره.

(**ديوان مالميرى**) راجع ديوان حسين مالميرى فى ص ٢٥٣.

(٦٢٤١: **ديوان مأنوس** دزفولى) فارسى واسمه محمد بن نقى المساكى الدزفولى المتوفى ١٣٠٠ فارسى فى الف وسبعماة وخمسين بيتا يوجد عند السيد محمد على امام بن السيد هبة الله الموسوى الدزفولى المعلم فى مدرسة دبيرستان شرافت فى بغداد.

(٦٢٤٢ : **ديوان مانى اصفهانى أوشعره**) هو من شعراءِ القرن الرابع عشر وكان معاصر ميرزا ابراهيم الاصفهانى الشاعر المتخلص بساغر الذى توفى ١٣٠٢ فاخرج مانى هذا مادة تاريخ وفاته [يكساغر بده] ذكره فى (المآثر ـ ص ٢١٦).

(٦٢٤٣ : **ديوان ملامانى تربتى**) الكاتب الخطاط. ترجمه فى (مجتس ٦ ـ ص١٦٧) وأورد شعره.

(٦٢٤٤ : **ديوان مانى شيرازى أوشعره**) كان زارعاً فترقى امره عند الشاه اسماعيل وصار من الامراء، فقتله اخيراً الامير نجم ثانى. كذا ترجمه فى (تش ـ ص ٢٩٢) و(هفت ٢٧٦).

(٦٢٤٥ : **ديوان مانى شيرازى أوشعره**) واسمه الشيخ ابو حيان الطبيب. ترجمه النصر آبادى فى (نر ٩ ـ ص٣٨٣) وأورد شعره وقال انه توفى قبل حال التحرير ١٠٨٣ وجاء ذكره فى (فارسنامه ٢ : ١٥٠) و (تغ ـ ص ٧).

(**ديوان مانى كرمانى**) راجع راجى كرمانى.

(**٦٢٤٦ : ديوان مانى مشهدى اوشعره**) كان كاملاً فى الحسن والجمال ؛ وحسن الخط وحسن الكلام . ترجمه فى (مجن ٣- ص٦٧و٢٤٠) وأورد مطلعين من غزلياته وكذا فى(مطلع ٢ : ٤٤٢) و (تش - ص ٩٤)كان هو وابواه كوازين مصورين.

(**ديوان الماهابادى**) راجع ديوان حسن بن على فى ص ٢٣٩.

(**ديوان ماهانى**) هو الشاه نعمةالله ولى يأتى .

(**٦٢٤٧ : ديوان ماهر اكبر آبادى**)اسمه فى الاسلام الشيخ محمد على. ترجمه فى (خز- ص٤١٤)وقال ملخصا: كان والده من الهنود، فولد،هو فى اكبر آباد، وبواسطة والده عرفه الميرزا محمد زمان «چهل يك» الايرانى، ولما تفرس فيه الاستعداد تبناه محمد زمان الى ان عرض عليه الاسلام وعرفه شرايعه فوصل استعداده حد الكمال واتصل بدارا شكوه بن شاهجهان وامرائه مثل دانشمند خان اليزدى المتوفى ١٠٨١ وانشا مثنويا فى مدح جهان آرا بيكم بنت شاهجهان وعرضه عليها بواسطة والدة عنايت خان المتخلص «آشنا» فنال منها بصلة خمساة روپية ، ودخل اخيرا فى طريقة الفقر الى ان توفى ١٠٨٩ وديوانه حاو للقصايد والغزليات والرباعيات والمقطعات والمثنويات وغيرها . وأورد قرب ماتى بيت من شعره ومنها مصرع تاريخ موت السيد الميرعبد الرشيد الحسينى المدنى التتوى المتوفى ١٠٧٧ بقوله [سيد عبدالرشيد باد بفردوس پاك] وهو مؤلف « منتخب اللغات » المعروف بفرهنك رشيدى نسبة الى مؤلفه السيد عبد الرشيد و « منتخب اللغات شاهجهانى» نسبة الى من ألف لاجله . ترجم فى (خز - ص٤١٤) و(سرو - ص١١٢) و (خيال - ص ٢٠٥) و (نتايج - ص ٦٤٦) و (سرخوش-ص١٠٢).

(**٦٢٤٨ : ديوان ماهر دامغانى**) اسمه على قلى الاردبيلى التبريزى المتخلص بماهر والماهر فى كثير من الصنايع . كان قطاعا نقاشا خطاطاً . و له الشعر اللطيف هكذا وصفه معاصره النصر آبادى فى (نرە-ص١٤١) وأورد قطعة ورباعيتين من شعره. وترجمه فى(دجا- ص٣٢٣) بعنوان محمد قلى ماهر. اصله من صحراء مغان نزل الى اردبيل واشتغل فيها بالعطارة وأورد بعض شعره نقلا عن «سفينهٔ خوشگو» قائلا ان ديوانه مختصر مملو من الاشعار الجيدة. أقول: مرّ «سفينهٔ خوشگو» بعنوان « تذكرهٔ خوشگو » فى ج ٤ ص ٣٢ وظهر انه الف حدود ١١٦١ وتذكرة النصر آبادى الف ١٠٨٣ وهو كان

أقرب الى عصر الناظم واعرف بأحواله وتنقلاته وصنايعه البديعة وفى (گلشن ـ ص٣٥٨) قال جاء الى اردبيل وتلمذ على الحاج ابراهيم وسكن مدة بتبريز.

(**٦٢٤٩ : ديوان ماهر گيلانى**) وهو محمد سعيد. رآه الحزين فى رشت وقال كان عمره قد جاوز الثمانين وبعد هو نشط ينظم الشعر. وله ديوان كبير كذا فى «تذكرة حزين ـ ص ١١٠».

(**٦٢٥٠ : ديوان ماهر هندى**) للسيد مهدى حسين بن على حسين بن حسين بن دلدار على النقوى اللكهنوى المتوفى بها ١٣١٦ وهو بالاردوية مطبوع فى الهند. قال السيد على نقى النقوى المعاصر ان الناظم كان من تلاميذ الشاعر المتخلص «اسير» السابق ذكره.

(**٦٢٥١ : ديوان ماهى جلاير أوشعرها**) قال فى (گلشن ـ ص٣٥٩) انها كانت اخت ملانثارى التبريزى معاصر الشاه عباس. أورد شعره فى (مسرت ـ ص٢٢٩) و(خص ٨ ـ ١٥٥).

(**٦٢٥٢ : ديوان مايل آشتيانى**) الميرزا محمد على بن الميرزا كاظم الآشتيانى القمى الطهرانى مستوفى الممالك ومن فحول الادباء والشعراء ذواليد الطولى فى النظم والنثر كان منصوبا من قبل نائب السلطنة عباس ميرزا لخدمة ولده السلطان محمد شاه الغازى الذى جلس للملك ١٢٥٠ وهو توفى قبل جلوسه. ترجمه فى (مع ـ ج٢ ص٤٨٤) وأورد ماة و نيف وخمسين بيتا من قصايده فى مديح السلطان و نائب السلطنة والمعصومين.

(**٦٢٥٣: ديوان مايل استر آبادى أوشعره**) واسمه اسماعيل بيك الطهرانى الاستر آبادى. ترجمه معاصره فى (تش ـ ص٤٠٨) و (گلشن ـ ص٣٥٩).

(**٦٢٥٤ : ديوان مايل اصفهانى أوشعره**) واسمه الشيخ رحيم و كان تلميذ درويش مجيد الطالقانى كما ذكره معاصره فى (مع ٢ : ٤٤٧).

(**٦٢٥٥ : ديوان مايل افشار**) واسمه الميرزا حسن. كان فى الوزارة الخارجية فى عهد ناصر الدين شاه وسكن مدة ببندر لنگة وكان هجاءً كما ترجمه فى (المآثر ـ ص ٢٠٧) و (انجمن٣) ويوجد ديوانه عند يحيى دهخدا بطهران يشتمل على خمسة آلاف بيت. اوله : [مايل افشار كورا كرد گار...].

(**٦٢٥٦ : ديوان مايل تاشكندى أوشعره**) كان معاصر السلطان حسين ميرزا كما فى (حسينى ـ ص٣٢٠) و (گلشن ـ ص٣٦٠) وفى (حسينى) سماه مايلى.

(**٦٢٥٧ : ديوان مايل تويسركانى**) واسمه يدالله بن ابى القاسم بن حسين «مجنون» من شعراء القرن الحاضر ومدير جريدة «شفق سرخ» كما فى تاريخ جراید ٧٨:٣ يوجد خمس صفحات من شعره فى «نامهٔ فرهنگيان» الموجود فى مكتبة المجلس بخط مؤلفه وهم خمسة وثلاثون شاعرا اكثرهم فى طهران ذكرهم ابن يوسف فى فهرس المكتبة ٣ : ص٦٩٣. ومات فى ١٩ اردیبهشت ١٣٢٩ش. عن ٦٣ سنة .

(**٦٢٥٨ : ديوان مايل دهلوى**) المدعو بميرزا قطب الدين. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ١٣-ص٤٤٨) وذكر ان له «ساقى نامه» وأورد بعضه وبعض غزلياته فى نيف وعشرين بيتا وترجمه فى «مفتاح التواريخ-ص٤٣٥» وذكر أنه ابتلى بالجنون فترك المنصب وجاء الى شاه جهان آباد وبها توفى فى شهر رمضان ١١٠٨ بعد موت ملا ناصر على. وارخ وفات محمد عاكف .

(**٦٢٥٩ : ديوان مايل شاملو أوشعره**) ذكره فى (تش- ص٢٠) واسمه قليچ ، وكان فى القرن الحادى عشر .

(**٦٢٦٠ : ديوان مايل شيرازى**) واسمه ملا مهدى معلم الاطفال وقارى التعزية بها . ترجمه فى (عم - ص٥٦٦) ونقل عن ديوانه . وكذا فى مجلة «ارمغان ١٤-٩-٣١٩» .

(**٦٢٦١ : ديوان مايل طهرانى**) واسمه الميرزا حبيب الله وهو ايضاً من الشعراء المذكورين فى «نامهٔ فرهنگيان» لعبرت الموجود فى (المجلس) وأورد فيها خمس صفحات من شعره .

(**٦٢٦٢ : ديوان مايل لكهنوى أوشعره**) واسمه مدد على بن محمد على كرورى من اعمال لكهنو. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص٣٦٠).

(**٦٢٦٣ : ديوان مايل مشهدى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (مطلع ٢ : ٤٤٢) و (گلشن - ص ٣٥٩).

(**٦٢٦٤: ديوان مايل همدانى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص٣٦٠).

(**٦٢٦٥ : ديوان مايل هندى أوشعره**) وهو الميرشير على بن دايم على اليوهارى الهندى كان ينتسب الى السيد حسام الحق. أورد شعره فى (گلشن - ص٣٥٩) . وطبع ديوان مايل فى الله آباد فى ١٨٨٩م. فى ٢١٣ ص.

(**٦٢٦٦ : ديوان مايل هندى أوشعره**) واسمه غلام محيى الدين. أورد شعره فى تاريخ تأليف «نتايج الافكار» تأليف «قدرت» فى ١٢٥٨ فى (نتايج - ص ٧٩٦).

(**٦٢٦٧ : ديوان مايلى اردبيلى**) ترجمه معاصره الصادقى فى (خص٨-٢٤٣) المؤلف ١٠١٠ وذكر مهارته فى الطنبور وأورد شعره، ونقل عنه فى (دجا - ص٣٢٣).

(**٦٢٦٨ : ديوان مايلى اسفراينى**) ترجمه فى (مجن٣-ص٧٣ و٢٤٨) وأورد شعره.

(**ديوان مايلى شيرازى**) راجع مايلى نيريزى.

(**٦٢٦٩ : ديوان مايلى كاشانى أوشعره**) كان من ساداتها. ترجمه وأورد شعره فى (تش - ص٢٤٧).

(**٦٢٧٠ : ديوان مايلى نيريزى**) كان فاضلا عالماً بالسياق والاستيفاء ولما تصدى الميرزا احمد الكفرانى الاصفهانى خالصة شيراز وظلم الناس فشكوه الى الشاه طهماسب ونظم مايلى قصيدة شكوائية لامية، قرأها فى مجلس الملك فامر باحقاق حقهم. ترجمه وأورد قصيدته فى (هفت - ص١٩٩) و (خز - ص٤٠٧) و (تش - ص٢٩٨) ومنها :

ای کار جهانی شده ازجور تو مشکل　　مشکل که رود نقش ستمهای تو ازدل
هستند زبیداد تو ملکی همه در داد　　تا چند به بیداد بود طبع تو مایل

(**٦٢٧١ : ديوان مايوس بخارى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (نر ١٠ - ص ٤٣٧) وفى (گلشن - ص٣٦٠).

(**٦٢٧٢ : ديوان مثى كلال**) الگواليارى الهندى، من خدام جهانگير پادشاه. ترجم فى (سرخوش - ص ١٠٩) و (گلشن - ص٤٨٧) ونقلا عن ديوانه.

(**ديوان مبارك**) من احفاد السيد مبارك خان المشعشعى الحويزى والى عربستان ترجمه النصر آبادى فى (نر٢-ص٢٩) وفى (مسرت٢٣٩) وتخلصه «مدهوش» كما يأتى.

(**ديوان مباركشاه غورى أوشعره**) مدح السلطان غياث الدين الغورى، وله «مدخل منظوم» ترجمه وأورد شعره فى «تاريخ گزيده - ص٨٢٥» و (تش - ص١٣٠) وسماه فى (لب٦) الصدر الاجل مبارکشاه بن الحسين المرورودى. مرّ بعنوان فخر الدين خوارزمى فى ص٨١٠ وله «آداب الحرب والشجاعة» طبع قسم منه فى مجلة «اريانتال» وقسم آخر فى مجلة «دانش٣».

(**٦٢٧٣: ديوان مبتلا**) وهو الميرزا كاظم والملقب «مردان عليخان» الكهنوى ابن محمد علي خان بن كرم عليخان المشهدى. نزل آبائه الهند فى عهد عالمگير . وولد مبتلا بالهند فى ١١٤٤ ونشأ بلكهنو وتعلم الخط والشعر ومات فى اواخر المائة الثانية عشر وديوانه فى اربعة آلاف بيت وله «نظم معانى» فى تذكرة الشعراء . ترجمه وأورد شعره فى (روشن - ص٦٠٢) .

(**٦٢٧٤ : ديوان مبدع تبريزى أوشعره**) ترجمه النصر آبادى فى (نر٩- ص٣٩٢) وذكر انه كان نزيل اصفهان مشغولا بالصنايع واخيرا ذهب الى بلاد الهند وانقطع خبره وأورد بعض اشعاره. وترجمه فى (دجا-ص٣٢٤) نقلا عن تذكرة النصر آبادى و (گلشن- ص ٣٦١) .

(**٦٢٧٥ : ديوان مبشرى**) وهو الدكتور اسدالله روئين مبشرى. ابن ابى القاسم «مبشر حضور» المولود ١٢٨٨ش. طبع له منظومات منها «پرتگاه» بطهران ١٣١٠ش. فى ٥٣ص. و «منظومهٔ شب» بزنجان ١٣١٦ ش. وله «ترجمهٔ عبقرية محمد» فى مجلدين و «روش نويسندگى» .

(**٦٢٧٦ : ديوان مبكى**) طبع له «مجمع البكا» نظما فى المراثى بطهران ١٣٣١ فى ١٩٩ ص .

(**٦٢٧٧ : ديوان مبهوت تبريزى**) من شعراء عصر السلطان فتحعليشاه القاجار. واشعاره بالتركية . ترجمه كذلك فى (دجا - ص ٣٢٤) نقلا عن «حديقة الشعراء» .

(**٦٢٧٨ : ديوان متقى اصفهانى**) من شعراء عهد الشاه عباس الثانى نقل عن ديوانه فى (گلشن - ص٣٦١).

(**٦٢٧٩ : ديوان متقى رازى**) وهو السيد الميرمحمد عوامل، من سادات رى . ترجمه سام ميرزا فى (تس٢- ص٤١) و (تش - ص٣٦١) وأورد شعره فى ذم مازندران. وقال اشتهر بعوامل لانه كان يقرأ فى صباه «عوامل النحو» ويوجد ديوان متقى فى (بنگاله).

(**٦٢٨٠ : ديوان متكلم مروزى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى «هميشه بهار» و (مقالات - ص ٤٩٧) .

(**ديوان متكلم نيشابورى**) مرّ بعنوان حسن نيشابورى .فى ص٢٤٦.

(**ديوان المتنبى**) مرّ ذكره فى ص٤٤ بكنيته وهو ابوالطيب احمدبن الحسين. ولد بالكوفة فى محلة كندة فى ٣٠٣ وقتل بقرب النعمانية ٣٥٤ ودفن هناك . ترجمه فى الجزء الثامن والمجلد التاسع من اعيان الشيعة من ص٦٠ الى ص٢٧٨ وبسط القول فى حسبه ونسبه وعقد عنوانا لتشيعه ومذهبه وذكر كلمات القائلين بتشيعه وأورد اشعاره الدالة على تشيعه مثل قوله :

وتركت مدحى للوصى تعمدا اذ كان نورا مستطيلا شاملا

وطبع ديوانه باسقاط تلك الاشعار كما ذكر فى ص ٧٥ من « اعيان الشيعة » ولابى محمد طاهر بن الحسين المخزومى « فتق الكمائم » فى تفسير شعر المتنبى ، كما فى « تتمة اليتيمة » للثعالبى. وترجم المتنبى فى (هفت ـ ١٣٠) وتوجد نسخة من الديوان فى مكتبة (لعله لى) وتصويره بجامعة طهران ونسخة بخط الجواليقى عند (فخر الدين النصيرى) وترجمه الخطيب فى تاريخ بغداد ٤ : ١٠٢ والروضات ص ٦١ وابن خلكان ١ : ٣٨ وكتب الدكتور حسين على محفوظ « ازمتنبى تاسعدى ».

(**ديوان المتوج**) راجع ابن المتوج فى ص ٢٨.

(**٦٢٨١ : ديوان متين اصفهانى**) ترجمه فى (خز ـ ص٤٢٦) و(سرو ـ ص٢٢٦) و(نتايج ـ ص٦٦٥) و(روشن ٦٠٤) نقلا عما كتبه بنفسه فى ترجمته مختصرا ان اسمه عبدالرضا ابن الشيخ عبدالله بن عبدالعالى بن حسين المالكى الاشترى النجفى هاجر والده الى اصفهان وتاهل بها فولد له عبدالرضا المتخلص « متين » فى عيدالفطر ١١٠٣ ولما بلغ العشرين سافر الى الهند وبعد اربعين سنة ادرك من كان فى طلبه وهو السيد محمد العارف النعمة اللهى وكان معاشه من الوزير بهادرجنك وبعده من اخيه شجاع الدولة وفى ١١٧٥ نزل بنكاله عند ناظمها قاسم عليخان وبها توفى اوائل شوال تلك السنة. ثم أورد بعض ما اختاره من ديوانه المرتب من اوله الى مقدار من رديف الدال وأورد شعره فى (مسرت ـ ص ٢٥٥).

(**٦٢٨٢ : ديوان متين شيرازى** أوشعره) واسمه آقاسعيدا ابن الخواجه عبدالكريم الشيرازى . ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ٩ ـ ص٣٨٤) واطرى اخلاقه واشتغاله بالعلم فى المدرسة وأورد بعض اشعاره .

(٦٢٨٣ : **ديوان متين كشميرى** أوشعره)واسمه محمد عليخان الكشميرى مؤلف تذكرة الشعراء الموسوم «حياة الشعراء» وهو من مآخذ «خزانهٔ عامره» فيه الشعراء من ١١٢٥ الى ١١٦١ وأورد شعره فى (گلشن - ص ٣٦١).

(**ديوان متين نجفى**) راجع متين اصفهانى.

(٦٢٨٤ : **ديوان متين هندى أوشعره**)وهو الملاجيون اللاهورى الخطاط بالنستعليق. كان معلما ، أورد شعره فى (گلشن - ص٣٦٢).

(٦٢٨٥ : **ديوان متين هندى**) للنواب اسد عليخان الهندى المتخلص بمتين مرّ بعنوان «بياض متين» فى المراثى الاردوية فى ج٣ ص١٧٠ .

(٦٢٨٦ : **ديوان متينى تبريزى**) ترجمه فى (دجا - ص ٣٢٤) نقلا عن تحفهٔ سامى وأورد مطلع غزله. ولكنى لم اجده فى فهرس النسخة المطبوعة ولعله سقط من الاصل أو من الفهرس.

(٦٢٨٧ : **ديوان مثال تبريزى أوشعره**) ترجمه فى (دجا - ص ٣٢٤) وأورد شعره نقلا عن «صبح گلشن» وجاء فى المطبوع من (گلشن - ص ٣٦١) .

(٦٢٨٨ : **ديوان مثال قهپايه‌يى أوشعره**) واسمه تقيا . كان ملازم الميرزا مؤمن متولى مشهد الرضا بخراسان وبعد موته لازم مرتضى قلى خان متولى مشهد صفى الدين باردبيل، ثم لازم الميرزا على رضا شيخ الاسلام باصفهان - ولعله تجلى المذكور فى ص١٦٧ - حتى مات مثال فى ١٠٧٦ . أورد شعره النصر آبادى فى (نر ٩ - ٣٩٧) .

(٦٢٨٩ : **ديوان مثالى شيرازى أوشعره**) وهو ابراهيم خان ابن كريم خان زند . أورد شعره فى (گلشن - ص ٣٦٢).

(٦٢٩٠ : **ديوان مثالى كاشانى**) ترجمه سام ميرزا فى (تس٥-ص١٦٤) واطراه وذكر انه نظم «جواب خمسهٔ نظامى» لكنه لم يوفق لاتمامه . ثم ذكر مطلع غزله :

مده اى خضر فريبم بحيات جاودانى من وخاك آستانش تو وآب زندگانى

وترجمه فى (بهش ٢ - ص ٣٩٥) وأورد هذا المطلع له لكنه لم يصرّح بانه كاشى ولا بنظمه لجواب الخمسة وفى (گلشن - ص ٣٦٢) انه كان قصاصاً فى عصر السلطان حسين الصفوى. وتوجد له منظومة «ليلى ومجنون» فى (المجلس) يشتمل على ٣٢٢٠ بيت

كما فى فهرسها ٣ : ٦٣٦ .

(**ديوان مجتهد الشعراء**) السيد حسين الطباطبائى الاصفهانى المتخلص « مجمر » يأتى. ومرّ سحاب مجتهد الشعراء وقاآنى مجتهدالشعراء .

(**ديوان مجدالادباء**) راجع ديوان ثريا طهرانى فى ص١٨٤ وطبع ديوانه فى ١٣١٢.

(**٦٢٩١ : ديوان مجدالاسلام كرمانى**) و اسمه فتح‌الله . طبع له منظومة « شهر خاموشان » أو «اوضاع عدليه» فى ١٣٠٨ ش فى ٩٠ ص .

(**٦٢٩٢ : ديوان مجدالاشراف**) وهو السيد جلال الدين مجدالاشراف محمدبن الميرزا ابوالقاسم الذهبى الشيرازى متولى مشهد شاه‌چراغ والمتوفى ١٣٣٠ ومؤلف «تحفة الوجود» المذكور. طبع له مجموعة شعرية باسم «جلالية» بتبريز فى ١٣٢٠ فى ٢١٠ ص .

(**٦٢٩٣: ديوان مجد دزفولى أوشعره**) وهو القاضى مجدالدين نشأ بدزفول وتلمذ على علمائها مثل السيد نعمة‌الله الجزائرى . اطرى شعره وانشائه صديقه الحزين فى تذكرته ص ٤٣ وأورد شعره . وعنه اخذ ظاهراً فى (گلشن- ص ٣٦٢).

(**٦٢٩٤ : ديوان شيخ مجدالدين بغدادى**) نسبة الى قرية يسمى «بغدادك» من نواحى خوارزم . من مشايخ العرفاء . ترجمه فى (بهش١ - ص٣١٩) وأورد شعره، وترجمه فى (مع - ج ١ ص ٥٤٢) وذكر ان اسمه ابوسعيد شرف بن مؤيدبن ابى الفتح . غرقه فى جيحون السلطان محمد خوارزمشاه فى ٦٠٦ . و قد خلط رباعياته مع رباعيات ابى سعيد ابى الخير كما ذكره النفيسى فى مقدمة «سخنان ابوسعيد ص ٥٩ و١٤٢» وترجم فى (حسينى- ص ٣٠٢) و(النفحات - ص٣٧٩) وقال فى «تاريخ گزيده ص٤٩٢» انه اخ بهاءالدين البغدادى منشى السلطان تكش. وترجمه عباس زرياب خويى فى مجلة يغما ٧ : ٥٤٤ وقال صاحب الروضات فى ص ٤٤٥ انه راى نسخة من الرسالة القشيرية بخط مجدالدين البغدادى وعليها اجازة نجم‌الدين الكبرى بخطه.

(**ديوان مجدالدين بيهقى**) مرّ بعنوان ابى البركات فى ص٣٧ وترجمه فى (لب١١).

(**ديوان مجدالدين دايه رازى**) كما جاء فى (تش - ص٢١٦) والصحيح نجم‌الدين فيأتى فى النون.

(**٦٢٩٥ : ديوان مجدالدين ساوجى**) هو ابوالفضل محمدبن الميرزا فضل‌الله الساوجى

من ايل شاملو . ترجمه فى (مع - ج ٢ ص ٤٣٠) وذكر ان له فى هذه السنة (١٢٧٣)ثلاث وعشرون سنة، فيظهر انه ولد ١٢٥٠ واطراه مع قلة عمره، وقال انه عديم العديل وذكر ان والده حى فى التاريخ وانه كان معلم ظل السلطان فى عصر الفتحعليشاه وأورد قرب مائتى بيت من شعره . أقول ان الحاج ميرزا ابا الفضل الساوجى احد الاربعة المشتركون فى تأليف « نامهٔ دانشوران » المطبوع مجلده الاول ١٢٩٦ والمذكور اسمائهم فى اوله والمظنون انه صاحب الديوان.

(**ديوان مجدالدين سجاوندى**) راجع السجاوندى فى ص ٤٣١ .

(**٦٢٩٦ : ديوان مجدالدين سرخكتى أوشعره**) واسمه محمدبن عدنان الطبيب . أورد شعره معاصره فى(لب ٧) وفى (گلشن - ص ٣٦٢) نسبه الى سرخس.

(**ديوان مجدالدين سنائى**) راجع ديوان سنائى غزنوى فى ص٤٧١.

(**ديوان مجدالدين صندلى**) راجع صندلى فى ص٦١٨.

(**٦٢٩٧ : ديوان مجدالدين عزيزى أوشعره**) وهو مجدالدين شرف الكتاب ابن الرشيد العزيزى كاتب علاءالملك . أورد شعره فى (لب ٦) .

(**٦٢٩٨ : ديوان مجدالدين عيوقى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (لب ١١) وعنه فى (مع ١ : ٥٤١).

(**ديوان مجدالدين فارسى**) أورد شعره فى(خيال - ص٣٦) وقال كان ماهراً فى النرد ونديماً لأتابك سعدبن زنگى ومعاصراً لسعدى. وعنه اخذ فى الريحانة، ولكن الصحيح انه مجدالدين همگر الآتى.

(**٦٢٩٩ : ديوان مجدالدين كاشى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى(بهش٢:٣٩٥).

(**٦٣٠٠ : ديوان مجدالدين نديم**) وهو ابوالمظفر بهزادبن اسماعيل البسوى من اهل بسو من اعمال مراغه من طرف اشنويه. شاعر فاضل وشعره بالفارسية مليح، وكان فى خدمة شهاب الدين سليمان شاه الايوائى ونظم « شاهنامه » وذيله. وبعد سقوط بغداد فى ٦٥٦ سكن مراغه عند الخواجه نصير وبها مات فى٦٦٦ كما نقل عن ابن الفوطى فى مجمع الآداب.

(**٦٣٠١ : ديوان مجدالدين نسوى**) واسمه محمد الپاييزى . قال العوفى فى(لب١١)

رأيته فی عام ٦٠٠ بنسا وقد نظم «شاهنامه» باسم السلطان سكندر وفيها وقايع حروب خوارزمشاه وله رباعيات ذووجهين .

(٦٣٠٢ : **ديوان مجدالدين همگر**) اصله من يزد وسكن شيراز وصار «ملك الشعراء» لأتابك سعدبن زنگی (٦٢٣-٦٥٨) وكان نديمه ويلعب معه النرد حيث كان ماهراً فيه ، ثم صار صدراً ، ثم ذهب الى اصفهان ومدح صاحب الديوان الجوينی ورثاه فی ٦٨٣ ومات ٦٩٥ كما فی « شاهد صادق » أو ٦٨٦ كما فی شعر فخری(١) وكان ينتسب الى بنی ساسان حيث قال :

هستم زنسل ساسان نز تخمهٔ تكين هستم زصلب كسری نز دودهٔ نيال

وكان معاصراً لسعدی وكان خطاطاً سريع القلم . قال آزاد فی (خز-ص٤٠٢) انه كتب تمام «سلجوقنامه» فی عدة ساعات وكتب على ظهره قطعة تاريخه سلخ رمضان ٦٦٩ وترجم مجد همگر فی (لت٣) و (مع١ : ٥٩٤) و (نر١٤-٤٩٦) وفی (خيال- ص٣٦) سماه مجدالدين فارسی فتوهم صاحب « ريحانة الادب » انه غير همگر فكررهما . و(فارسنامه ٢ : ١٥٠) و« تاريخ گزيده - ص٨٢٥» و(حسنی - ص٣١٠) وشعاع الملك فی مجلة «ارمغان- ١٤» والنفيسی فی مجلة «مهر-٢» وفی رسالة مستقلة. توجد نسختان من ديوانه فی (المجلس) كما فی فهرسها ٣ : ٣٩٤ ونسختان عند (الملك).

(**ديوان مجدالشعراء**) راجع شوريدهٔ شيرازی فی ص٥٤٧ فانه كان يلقب «فصيح الملك» «مجدالشعراء» .

(٦٣٠٣ : **ديوان مجدالعلی خراسانی**) طبع له « پندنامه» أو « نصايح صديقه بدختر خود پوران دخت » فی ٨ ص . صغيرة مصوراً فی ١٣٤٥ بطهران و فيها تصاوير برقم «محسن تاج بخش».

١- شيخ اصحاب امامی هروی مجد همگر كه بود صدر كفات
بدر جاجرمی ان نكوسيرت در سپاهان چو در رسيد ممات
در ثمانين و ست و ستمايه بدو مه هرسه يافتند وفات

وهمگر بمعنی النساج أو الرفاء . وترقی فی العلم حتی كان يستفتی عنه فی الادب كما مر فی ص ٥٤١ .

(**٦٣٠٤ : ديوان مجد مروزى**) قال سنگلاخ فى (امتحان ١ : ١٩٤) انه راى ديوانه بخط باباشاه‌حالى. ولعله مبارکشاه غورى.

(**٦٣٠٥ : ديوان مجد نسائى أوشعره**) وهوالقاضى مجدالدين النسوى. ترجمه وأورد شعره فى (لب ٧) و (گلشن - ص٣٦٣) و (تش - ص١٣٤).

(**ديوان مجد همگر**) راجع مجدالدين همگر.

(**ديوان مجدود بن آدم**) راجع ديوان سنائى غزنوى.

(**٦٣٠٦ : ديوان مجدى كردستانى**) وهو مجدالدين عبدالمجيد ملك الكلام بن محمد كريم. طبع له «منظومهٔ مجديه» بطهران ١٣٣٣ فى ١٥ص. ويوجد عند (الملك).

(**٦٣٠٧ : ديوان مجدى همدانى أوشعره**) كان نزيل خراسان. ترجمه معاصره الصادقى فى (خص٨-ص٣٠٢) وأورد بعض اشعاره.

(**٦٣٠٨ : ديوان مجذوب تبريزى**) شرف‌الدين ميرزا محمدبن‌محمدرضا التبريزى المتخلص بمجذوب من علماء القرن الحادى عشر ترجمه النصر آبادى فى (نر٦-ص١٩٢) بعنوان ميرزامحمد مجذوب وذكر انه مدرس الطلاب فى تبريز. وله مثنوى «شاهراه نجات». وذكر بيت التاريخ له مطابق ١٠٦٨ [= شاهراه نجات دلها] وأورد عدة ابيات من المثنويات الثلاث له فى بحر الخفيف والرمل والمتقارب. وترجمه فى (دجا - ص٣٢٦) و (گلشن-ص٣٦٣) وذكر لقبه ونسبه كما مرّ وزاد بعض منظوماته الأخر منها ديوانه الذى فرغ من جمعه ١٠٦٣ ومنها «التأييدات» فى ثلثماة واربعة عشر بندا مملوا من المعارف والحقايق، و قد فرغ منه ١٠٨٨ ويوجد عند (فخرالدين) ويوجد مجلد من مثنوى مجذوب فى (المجلس) يحوى ثمانية آلاف بيت فى التوحيد والامامة ومدائح الائمة الاثنى‌عشر. ويوجد عند جلال‌الدين المحدث الارومى بطهران ديوان مجذوب الحاوى لمدامح المعصومين واحداً بعد واحد. ويوجد ديوان غزليات مجذوب مثل غزليات الحافظ فى مكتبة راجه فيض آباد على ما فى فهرسها المخطوط فى (المارى ٦) وفى بعض الفهارس للمطبوعات انه طبع ديوان مجذوب التبريزى فى حيدرآباد الهند. و لمجذوب هذا ولد عالم جليل سماه باسم والده و هو الميرزا محمد رضا بن الميرزا محمد المجذوب، كان هو معاصر شاه‌سلطان‌حسين الصفوى وباسمه الف كتابه الذى سماه

«اتمام الحجة» بالفارسية[1] ونسخة من ديوانه فى ٣٠٠٠ بيت عند السيد ابى الحسن الكتابى باصفهان ، وأخرى عند (فخر الدين النصيرى) واخرى بجامعة طهران كما فى فهرسها ٢ : ٦٨ ونسخة عند (الملك) وله الحاشية على المجلد الاول من تفسير الفخر الرازى.

(**ديوان مجذوب عليشاه**) راجع ديوان مجرم مراغه‌يى.

(**٦٣٠٩ : ديوان مجذوب عليشاه**) وهو الحاج محمد جعفر بن صفرخان قره گوزلو الكبودر آهنگى الهمدانى. ترجمه فى «نور الابصار - ص ٤٥» وذكر بعض اشعاره فى (ض - ص ٥٣٥) وترجمه فى (مع - ج ٢ : ص ٤٥٠) و اطرى علمه وفضله وورعه وتقواه وأورد شعره. طبع له « مرآة الحق » المطبوع اخيرا و « مراحل السالكين » بطهران ١٣٣١ ش. فى ١٦٤ ص. مع مقدمة فى احواله مأخوذة من « بستان السياحة ». توفى بتبريز فى ذى القعدة ١٣٣٩ وخلفه نظام عليشاه احمد الكرمانى المتوفى ١٣٤٢ . و يوجد من ديوانه نسختان عند (الملك) .

(**٦٣١٠ : ديوان مجذوب هروى أوشعره**) واسمه الميرحيدر . ترجمه وأورد شعره فى (مجن ٢ - ص ٢٨ و ٢٠٢) وقال كان يسكن مقبرة الميرفخر ودفن هناك . وفى نسخة جاء اسمه صدرالدين.

(**٦٣١١ : ديوان مجرم اصفهانى**) واسمه هادى بن محسن ابراهيمى الورنوسفادرانى من شعراء اصفهان . المعاصرين . ولد فى اوائل القرن الحاضر ، وطبع من اشعاره «مصيبتنامه» فى ١٥٠٠ بيت على الحجر بطهران . ترجمه وأورد شعره فى « شعراى معاصر اصفهان - ص ٤١٢ » .

(**٦٣١٢ : ديوان مجرم خوسفى أوشعره**) واسمه الملاعلى اكبر . ترجمه وأورد شعره الآيتى فى (قهستان - ص ٢٩٦) وقال دفن بمقبرة «پل قيامت» بخوسف .

(**٦٣١٣ : ديوان مجرم شاملو**) وهو مرتضى قلى خان بن سلطان حسن الشاعر الموسيقار الخطاط سافر الى الهند ومات بها فى ١٠٢٠ وجمع ديوانه طبق وصيته التقى الاوحدى. كذا فى (گلشن - ص ٣٦٤) وعنه فى القاموس التركى فالريحانة . وهو غير مرتضى

---

١ - وبما انه فاتنا اسمه فى محله من ج ١ ذكرناه فى المجلد الثانى ص ٣٢٦ بعنوان كتاب الامامة وهو موجود عند الاردوبادى بالنجف .

شاملو المذكور فى ص ٤٩٤ ظاهراً.

(**٦٣١٤:ديوان مجرم عظيم آبادى أوشعره**) واسمه الشيخ غلام حسين والد الشيخ وجيه‌الدين «عشقى» وتلميذ شاه‌محمد «وفا» أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٦٤).

(**٦٣١٥ : ديوان مجرم كشميرى أوشعره**) وهوالشيخ عبدالله حفيد الشيخ مسلم «صنعى» أورد شعره فى (گلشن ـ ص٣٦٤).

(**٦٣١٦ : ديوان مجرم مراغه‌يى**) وهوالسيد الحاج ميرسلام‌الله الموسوى‌المعروف بالحاج كبيرآقا والملقب فى‌الطريقة بـ«مجذوب‌عليشاه» المراغى‌والمتخلص فى‌شعره «مجرم» ترجمه فى (دجا ـ ص ٣٢٧) و (انجمن٤) وطبع ديوانه فى الغزل والقصايد بتبريز فى ١٣٢٤ باسم «بحرالاسرار» فى ١٤٧ ص.

(**ديوان مجرم ورنوسفادرانى**) راجع مجرم اصفهانى.

(**٦٣١٧ : ديوان مجرم هروى**) للمولى محمد الهروى الاصل المشهدى المسكن رأيت قصيدته فى‌تولد امير‌المؤمنين‌فى‌الكعبة ونظمه لرواية قعنب المشهورة فى‌الكتب بالفارسية. يوجد منها قرب نيف وثلاثين بيتا ضمن‌مجموعة عندالسيد محمدالموسوى الجزائرى فى النجف جمعها المولى حسنعلى المداح ١٢٨٥ ثم الحق بها اشعار أخر فى ١٣٠٠.

(**٦٣١٨ : ديوان مجرم يزدى أوشعره**) واسمه الميرزا محمد. كان معاصر صاحب تذكرة «آفتاب عالمتاب». أورد شعره فى (گلشن ـ ص٣٦٤).

(**٦٣١٩ : ديوان مجرمى اردبيلى**) بالجيم. ترجمه كذلك فى (دجا ـ ص ٣٢٧) و أورد شعره نقلا عن مجمع الخواص لصادقى، ثم ذكر بعده عدة اسماء كلها بالجيم مثل [مجروح، مجمر، مجنون] ولكن الموجود فى‌المطبوع من كتاب الصادقى (خص٨ـص٢٣٤) محرمى بالحاءِ المهملة. وفى (گلشن ـ ص٣٦٥) ايضاً بالجيم.

(**٦٣٢٠ : ديوان مجرمى‌هروى أوشعره**) ترجمه فى (مجتس٦ ـ ص ١٦٩) وذكر ان اكثر وقته يقضيها فيما وراءالنهر وأورد شعره.

(**٦٣٢١ : ديوان مجروح بنارسى أوشعره**) و اسمه عصمةالله بن عبدالقادر اخترم فى‌شبابه. أورد شعره فى(گلشن ـ ص٣٦٥).

(**٦٣٢٣ : ديوان مجروح جاجمونى أوشعره**) كان تلميذ محمد مهدى شاه جهان آبادى. أورد شعره فى (گلشن ـ ص٣٦٥) .

(**٦٣٢٣ : ديوان مجروح مغانى**) ترجمه فى (دجا ـ ص٣٢٧) نقلا عن «حديقة الشعراء» قائلا انه كان مناظرا مع السيد عظيم الشيروانى ومشاجرا له فى الشعر.

(**٦٣٢٤ : ديوان مجلد خراسانى أوشعره**) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس٥ ـ ص ١٦٥) وذكر انه مشغول بالتجليد وأورد شعره وكذا فى (گلشن ـ ص ٣٦٥) .

(**٦٣٢٥ : ديوان مجلسى اصفهانى أوشعره**) وهو الملا مقصود على والد الملا محمد تقى المجلسى الاول وصاحب «شرح من لايحضره الفقيه» كان له اشعار عرفانية يتخلص فيها «مجلسى» فاشتهرا ولاده باللقب. ولعله الآتى وتلميذ المحتشم.

(**ديوان مجلسى اصفهانى أوشعره**) كان من تلاميذ محتشم الكاشانى. سافر الى الهند ومات بدكن فى اوايل القرن الحاديعشر . أورد شعره وقصة غرامه فى (نتايج ـ ص٣٦٠) و (گلشن ـ ص ٣٦٥) ولعله هو مقصود على والد المجلسى المذكور .

(**ديوان مجلسى خراسانى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٦٥) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة . ولعله متحد مع الهروى .

(**ديوان مجلسى هروى**) واسمه السيد محمد الهروى كان تخلصه اولا «غريبى» وبعد اتصاله بمجلس السلطان حسين ميرزا بايقرا، غير السلطان تخلصه الى «مجلسى» بملاحظة تخلص شاه غريب، كما مرّ فى ص٧٨٧، وكذا فى (گلشن ـ ص٣٦٥) والقاموس التركى والريحانة.

(**٦٣٢٦ : ديوان مجمر اصفهانى**) هو السيد حسين الطباطبائى الاردكانى الاصفهانى الملقب «مجتهد الشعراء» (١١٩٠ ـ ١٢٢٥) طبع ديوانه ١٣١٢ بطهران فى ٣٠٢ ص. مع مقدمة طبعه للحكيم الميرزا ابى الحسن الجلوة الطباطبائى الاصفهانى الذى توفى ١٣١٤ وتوجد منه ثلاث نسخ فى مكتبة (المجلس) ذكر خصوصياتها فى فهرسها ٣:٣٩٦ وأورد قرب خمسمأة بيت منه فى (مع٢:ص٤٦٥) وكذا فى (انجمن٣) ونسختان منه عند (فخر الدين النصيرى). وعدة نسخ عند (الملك).

(**٦٣٢٧ : ديوان مجمر شترپانى**) التبريزى من الشعراء الذين ترجمهم وذكر اشعارهم

فی «حدیقةالشعراء» کما ذکر فی(دجا – ص ٣٢٧).

(**٦٣٢٨ : دیوان مجمع**) وهو الشیخ مجمع بن محمد بن احمد المسکنی النحوی الشاعر اللغوی المعاصر للشیخ ابی علی بن شیخ الطائفة ابی جعفر محمد بن الحسن الطوسی ذکر له الشیخ منتجب الدین فی فهرسه « دیوان النظم » و «دیوان النثر» وتصانیف أخر ورواها عن شیخه الشیخ طاهر بن احمد القزوینی الراوی لهذا الدیوان وغیرها عن ناظمه ویروی القزوینی عن الشیخ ابی علی الطوسی ایضاً فهما متعاصران.

(**٦٣٢٩ : دیوان مجنون اصفهانی**) واسمه عباس سیچانی. ولد بها فی ١٢٧١ ش. ونشأ فی الزراعة والفلاحة. طبع له « نامهٔ مجنون » فی ١٤٢ ص. فی ١٣٦١. ترجمه فی « شعرای معاصر اصفهان – ص ٤١٣ ».

(**٦٣٣٠ : دیوان مجنون تبریزی أوشعره**) قال فی (دجا – ص ٣٢٧) انه من الشعراء الذین ذکرت احوالهم وبعض شعرهم بالترکیة فی «حدیقةالشعراء».

(**٦٣٣١ : دیوان مجنون تویسرکانی**) وهو محمدحسین بن غلامحسین التویسرکانی. ولد ١٢١٤ و سافر الی طهران و رجع الی وطنه و اسس مع المیرزا چغندر جمعیة عرفانیة ومات بتویسرکان فی ١٢٨٨ وحمل الی النجف ودیوانه فی ٢٥٠٠ بیت عند حفیده پارسا التویسرکانی بطهران یشتمل علی الغزل و «ساقینامه» وقطعات تاریخیة و هوجد مایل التویسرکانی المذکور فی ص ٩٥٥ و ترجم فی مجلة ارمغان لسنة ١٣١٣ ش.

(**٦٣٣٢ : دیوان مجنون تهرانی أوشعره**) ترجم واورد شعره فی «المدایح المعتمدیة».

(**دیوان مجنون جندقی**) لقب آخر لیغما. راجع دیوان یغمای جندقی.

(**٦٣٣٣: دیوان مجنون چپ نویس**) المشهدی . ترجم فی (گلشن-ص ٣٦٦) و (حسینی - ص ٣٢٠) و (مطلع ٢ : ٤٤٢) و (مجن ٣ : ٧٤ و ٢٤٩) وذکر سام میرزا فی (تس ٤ – ص ٨٤) انه لم یکن له بدیل فی العالم فی کتابة الخط من الیسار وانه اخترع خطا یقرؤ فی صورتین سماه خط «توامان=باژگونه» وله منظومة « قواعد خط » فیه اوصاف الخط والقلم والحبر والوان القرطاس، وانه نظمه باسمی- أی سمانی فی اوله – ومنه قوله :

رنگیکه صفای خط درآنست از آب حنا و زعفرانست

(**٦٣٣٤ : ديوان مجنون سمرقندی أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص ٣٦٦).

(**ديوان مجنون‌شاه**) للسيد ابی‌القاسم بن محرم الاشتبينی «نباتی» القراچه داغی طبع بتبريز فی ١٢٧٤ كما مرّ فی ج ٣ ص١٥٦ باسم «بوستان خيال» .

(**٦٣٣٥ : ديوان مجنون عامری**) شرحه الميرزا اسحاق بن الميرزا كاظم صدرالعلماء الاردبيلی المولود ١٢٣٢ والمتوفی ١٣٠٦ ذكر هو فی خاتمة «حدائق ناصری» انه ألّفه قبل ١٢٦٩ مع كتابه « گل وريحان » . وقد مرّ تاريخ قصة ليلی و مجنون فی ج٨ ص ٣٢ فراجعها .

(**ديوان مجنون‌عليشاه**) راجع مجنون مراغه‌يی .

(**٦٣٣٦ : ديوان مجنون فارسی‌أوشعره**) فی‌المراثی موجود عندالسيد محمد علی (السبزواری بالكاظمية) ضمن مجموعة كتابتها ١٢٨٩ .

(**٦٣٣٧ : ديوان مجنون كشميری أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص ٣٦٦) .

(**ديوان مجنون ليلی**) راجع مجنون عامری وراجع ج٨ ص ٣٢ .

(**٦٣٣٨ : ديوان مجنون مراغه‌يی**) ترجمه فی(دجا- ص٣٢٧) وذكر انه من‌شعراء القرن الرابع عشر وطبع بعض اشعاره فی‌تبريز واسمه رضاقلی ميرزا مجنون عليشاه . طبع له «سلسله‌نامه» نظما بطهران ١٣٦٩ فی ٤٨ ص . و«مرآت العاشقين» فی١٣٦٢ فی١٧٢ ص. ويوجد ديوان مجنون بالفارسية والتركية عند(الملك٥٤٥٧).

(**ديوان مجنون مشهدی**) راجع مجنون چپ‌نويس .

(**٦٣٣٩ : ديوان مجنون يزدی**) اسمه سعيدا وكان تخلصه ايضاً أولا، ثم جعل‌تخلصه «مجنون» وصار مجنونا بالاخرة. ترجمه‌آيتی فی(تش يز - ص ٣٣٠) و أورد شعره واحتمل تجننه .

(**٦٣٤٠: ديوان مجنونی بلخی‌أوشعره**) هو من شعراء الترك وكان يعيش بالكتابة ويسكن مزار عكاشة فی‌بلخ. ترجمه وأورد شعره فی (مجن٣ : ٧٩ و ٢٥٤) وفی‌بعض

النسخ «مجنون» .

(**٦٣٤١: ديوان مجيبى بهبهانى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٦٦) عن «عرفات العاشقين» للاوحدى.

(**٦٣٤٢: ديوان مجيبى شيرازى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٦٦).

(**٦٣٤٣ : ديوان مجيد اصفهانى أوشعره**) واسمه مجيد بن آقاعلى الخباز. طلب العلم وسافر الى العراق وبها توفى. ترجمه وأورد شعره فى (نر ٩ ـ ص ٤٣٢).

(**٦٣٤٤ : ديوان مجيد شوشترى أوشعره**) قال فى (گلشن ـ ص ٣٦٧) انه ولد بدزفول ١٠٧٨ و كان يناظر جعفر زركوب وسافر الى الهند و تقرب عند صفدر جنگ ثم أورد شعره ، و كذا فى (حسينى ٣٢٨).

(**٦٣٤٥ : ديوان مجيد شيرازى أوشعره**) أورد شعره فى (گلشن ـ ص٣٦٧).

(**ديوان مجيد طالقانى**) مرّ فى ص ٣٠٤ بتخلصه « خموش » و فى ص ٣٢٤ بشهرته درويش مجيد وترجم فى (نتايج ـ ص ٦٦٩) و (گلشن ـ ص ٣٦٧) و (مع ٢ : ٤٤٥) و (تعا ـ ص ١٥٨) وقال هذا انه توفى بشيراز و مدحه « حاجت شيرازى » و كان ديوانه عند الحاج السيد اسدالله بن حجة الاسلام الرشتى باصفهان كما حدثنى به ووعدنى بارسال فهرس مكتبته لكنه حال دونه الاجل.

(**٦٣٤٦ : ديوان مجير بيلقانى**) وهو ابوالمعالى مجيرالدين البيلقانى من اقران ظهيرالفاريابى . لقبه اتابك ايلدكز «ملك الشعراء» وسافر من قبله الى اصفهان لجمع المال فهجاه الاصفهانيون وهجاهم كما فى (لت ـ ٢) وقال فى «شاهد صادق» انه قتل فى ٥٨٦ أو ٥٨٩ وقال غيره ٥٩٢ و ترجم ايضاً فى « تاريخ گزيده ـ ص ٨٢٥ » و (حسينى ـ ص ٣٠٦) و (تش ـ ص ٢٦) و (مسرّت ـ ص ١٨٢) و (مع ١ : ٥١١) وفى (دجا ـ ص ٣٢٥) ان ديوانه فى خمسة آلاف بيت و يوجد ديوانه عند دهخدا فى ٣٦٠٠ بيت و نسخة عند (الملك) و اخرى بجامعة طهران برقم ١٨٨٣ فيها تأريخ ٨٦١ و معه ديوانى ظهير فاريابى واثيرالدين الاومانى المذكور فى ص ٥٤. وأخرى عند (فخرالدين ـ ٣٧٢) وله «حبسية» طبع فى مجلة يادگار ج ٢ : ع ٦ : ٥٥ .

(**٦٣٤٧ : ديوان محب بلگرامى أوشعره**) وهوالسيد غلام نبى ابن غلام مصطفى من امراء

الهند وقتل فی حرب بنگاله فی ١١٦٥ ترجمه وأورد شعره فی (سرو - ص ٣٣٨) و (نتایج - ص ٦٦٢).

(**٦٣٤٨ : ديوان محبتی أوشعره**) وهو شاب لاحدّ لمحبته الشعر كما وصفه المير علیشیر فی(قزمج ٣ - ص٢٥٨) وأورد مطلع غزله وفی(لط ٣- ص٨٤) سماه محنتی. وفی (گلشن - ص ٣٦٩) قال انه یعرف بدیوانه.

(**دیوان محبتی لاری أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فی(گلشن- ص٣٦٩). والظاهر اتحاده مع محبی لاری.

(**٦٣٤٩ : ديوان محب شيرازی أوشعره**) أورد شعره فی (گلشن - ص ٣٧٠).

(**٦٣٥٠ : ديوان محبعلی سندی**) ترجمه وأورد شعره فی«مقالات‌الشعراء - ص٦٩٩» و(گلشن - ص٣٧٠) وقال انه من‌شعراء صوبه نتر، وفی(میخانه ٢- ص٤٩٧) انه كان ملازم خان‌خانان، وأورد من «ساقینامه» له.

(**٦٣٥١ : ديوان محبعلی مشهدی أوشعره**) كان نقاشاً. أورد شعره فی (مطلع ٢ : ٤٤٢).

(**٦٣٥٢ : ديوان محبعلی هروی أوشعره**) ترجمه معاصره فی (تس٤ - ص٨٤) وأورد شعره وفی (گلشن - ص٣٦٩) سماه محب هروی وقال كان ماهراً فی‌العروض.

(**دیوان محب هروی**) كما فی(گلشن - ص٣٦٩) راجع محب‌علی هروی.

(**٦٣٥٣ : ديوان محبی آذربایجانی**) ترجمه فی (دجا - ص ٣٢٧) نقلاً عن «حدیقة‌الشعراء» وقال انه من‌شعراء القرن الثالث عشر.

(**دیوان محبی بایسنقری**) كان ملازم بایسنقر میرزا ترجمه فی بعض نسخ مجالس النفایس وأورد شعره ص٢٠ والظاهر انه النیشابوری.

(**٦٣٥٤ : ديوان محبی بروجردی أوشعره**) ترجمه معاصره سام‌میرزا (تس٥- ص ١٦٨) واستحسن طبعه وأورد مطلع غزله.

(**٦٣٥٥ : ديوان محبی خواندكار أوشعره**) وهو السلطان سلیمان‌بن‌سلیم‌المولود ٩٠٠ والجالس ٩٢٦ والمتوفی ٩٧٤ بنی‌التوپخانات ٩٣٣ واجری عین عرفات ٩٦٩ ترجمه الصادقی فی(خص١ - ص١٤) وأورد شعره بالتركیة ومطلع غزله الفارسی.

(**۶۳۵۶ : دیوان محبی دهلوی أوشعره**) ترجمه و أورد شعره فی (گلشن - ص ۳۷۰) .

(۶۳۵۷ : دیوان محبی لاری أوشعره) ترجمه وأورد شعره فی (تش - ص ۲۹۸) و (گلشن - ص ۳۷۰) . وقالوا جاء الی شیراز ورجع ومات بلار .وراجع محبتی لاری.

(**۶۳۵۸ : دیوان محبی نیشابوری أوشعره**) ترجمه مؤلف (مجتس۶ - ص۱۶۱) و أورد بعض شعره و احواله . والظاهر انه متحد مع محبی بایسنقری . المذکور .

(**۶۳۵۹ : دیوان محتاج چادگانی**) وهوالمیرزا عزیزالله خانی بن محمد حسن . ولد بقریة چادگان باصفهان فی ۱۲۹۲ . کان یشتغل فی دفاتر الجیش ثم انتقل الی وزارة المعارف باصفهان وله دیوانان احدهما بالفارسیة والآخر باللهجة اللریة . کذا ترجمه فی «شعرای معاصر اصفهان - ص ٤١٤».

(۶۳۶۰ : دیوان محترم سمرقندی أوشعره) واسمه محمد هاشم . کان من شعراءِ جلال الدین اکبرشاه ویعرف بقصه‌خان و کان ملازم خان‌خانان کما فی(طبق۲:۵۱۰) و (گلشن - ص ۳۷۱) .

(دیوان محترم‌قصه‌خوان) راجع محترم سمرقندی .

(۶۳۶۱ : دیوان محترم مشهدی أوشعرها) واسمها پنجه بنت الملاعلی المشهدی وزوجة المیرمرتضی الاریتمانی کذا وصفها وأورد شعرها فی(حسینی - ص۳۲۳) .

(**دیوان محتشم بدخشی‌أوشعره**) کما فی (نتایج - ص ۱۹۵) راجع حشمت فی ص ۲۵۶ .

(**۶۳۶۲ : دیوان محتشم قائنی أوشعره**) ترجمه النصرآبادی المولود ۱۰۲۷ فی(نر۱۰-ص۵۲۶) ویظهرمنه انه لم‌یدرکه وانما ادرك ولده‌المیرزاهادی‌المتوفی قبل تألیف التذکرة وهو والد المیرزا محتشم الآتی وقال ان المیر محتشم کان من اکابر قائن فی نهایة الفضل والکمال وکان له ربط تام بالشعر واللغة والمعما و أورد بعض معمیانه باسم واسع وسلام ومحمدحسن.

(۶۳۶۳ : دیوان محتشم قائنی أوشعره) وهوابن‌المیرزاهادی بن‌المیرمحتشم‌القائنی. ترجمه معاصره‌النصرآبادی فی(نره و۱۵ ص۱۹۱ وص۵۲۶) فی‌فرقة‌العلماء والفضلاء

وقال ان آبائه كلهم علماء فضلاء و عمه الميرزا كافى ابن المير محتشم المذكور فى ص ٩٠٣ كان فى عصره نظيرالشيخ البهائى مشهورا بالفضائل. و كان الميرزا كافى مع فضله و علمه واجداً لحيثيات أخر مثل الشعر والانشاء والمعما ، و قد رأيت بخطه مجموعة دون فيها اشعار المعاصرين للشيخ السعدى وغيره و كتب فى حواشى الاشعار تحقيقات رشيقة فى حل معاينها لايبلغ الى فهمها الا الاوحدى . واما الميرزا محتشم فله حظ وافر من العلوم ولاسيما الهندسة والنجوم ثم أورد بعض شعره . أقول ولعلهم من احفاد اسماعيلية قهستان .

(**٦٣٦٤ : ديوان محتشم كاشانى**) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٧ ـ ص ١٩٠) وذكر انه بزاز وأورد شعره وترجم فى (نر ١٣ : ٤٧٢) و (نتايج - ص ٦٢١) و (حسينى - ص ٣١٢) و (تش - ص ٢٤٧) و (خص ٨ ـ ص ١٤٧) وذكر انه لم يخرج من كاشان وتوفى بها . وترجم فى (خز - ص ٤٠٤) وذكر انه نظم قصيدة فى مدح الشاه طهماسب ارسلها من كاشان بواسطة بنته پرى خانم فقال السلطان انا لارضى الا بمدح اهل البيت فنظم تركيب بند فى المراثى وارسلها الى السلطان فنال منه جائزة لائقة وحكى عن «تذكرة ناظم» التبريزى المؤلف ١٠٣٦ انه توفى محتشم ١٠٠٠ و نقل عن «رياض الشعراء» لواله الداغستانى مادة تاريخه (محتشم رود) و (رود محتشم) ٩٩٦ وأورد منتخبا من ديوانه وترجمه فى (مع ج ٢ ص ٣٦) وأورد مختارا من ديوانه وتمام دوازده بند من مراثيه الذى مرّ فى ج ٨ ص ٢٧٠ و ترجمه النصرآبادى فى (نر ١٣ ـ ص ٤٧٣) و أورد الرباعيات الستة التى يستخرج منها الف و مأة وثمانية و عشرين تاريخا و قد شرحها وقار شيرازى و طبع فى مجلة « ارمغان ـ ج ١٤ و ١٥ و ١٨ » و مرّ ديوانه « جامع اللطائف » وقد طبع فى بمبئى . و مرّ له «جدلية» فى ٥ : ١٢٦ وقد طبع باسم على بن احمد المحتشم مع ديوانه. وانتقد شعره فى «تاريخ حزين - ص ١٤» ومرّ له «دوازده بند» و «الصبائية» فى ج ١٥ ص ٦ وله « نقل عشاق» الفه فى ٩٤٤ وعمره ٣١ سنة فولادته فى ٩١٣ يوجد عند الدكتور شايگان بطهران ، واخرى فى المكتبة (الملية) واخرى بمكتبة جامعة طهران . ويوجد ديوانه عند (فخرالدين) .

(**٦٣٦٥ : ديوان محجوب بروجردى**) العالم الواعظ الحاج مولى حسين المعاصر

للحاج ميرزا محمود شارح الدرة الذى توفى ١٣٠٠ و توفى المحجوب قبله بسنتين ودفن بوادى السلام قرب مزار هود وصالح . له «مجالس المواعظ» وديوانه فى المدايح والمراثى و غيرهما انتقل الى ابنه الواعظ المولى ابى الحسن المتوفى ١٣٤٩ فانتقل الى ابنه المحدث الشيخ محمد حسين المعاصر.

(**٦٣٦٦ : ديوان محجوب تبريزى أوشعره**) ترجمه فى (دجا - ص ٣٢٧) وأورد شعره نقلا عن «سفينهٔ نظم ونثر» المؤلف ١٢٤٩.

(**٦٣٦٧ : ديوان محجوب ترشيزى**) الميرزا مرتضى بن عبدالله خان المتخلص بشهاب المذكور فى ٥٥٣ ترجمه فى (مع - ج ٢- ص ٤٨٧) و ذكر معاشرته معه سنتين سفرا وحضرا ولم ير منه مايكرهه . وقال له قصايد كثيرة و غزليات حسنة وأورد بعض شعره قال وحج فى آخر عمره ولما رجع من طريق البحر مرض فى السفينة وبها توفى. وترجمه فى (ض - ص٥٣٦) وذكر انه نزل الى الهند اخيرا وله شعر كثير لم يجمعه بنفسه وترجمه فى (طرائق- ج٣ ص١١٠) وأورد رباعياته.

(**٦٣٦٨: ديوان محرم اصفهانى**) واسمه محمدعلى بن محمدهاشم زرگر (الصائغ) ابن محمدصالح اللؤلوى. كان ساكن شيراز ومصاحب داورى شيرازى ابن وصال. هاجر من اصفهان الى يزد وولد له هناك عبدالوهاب الآتى، ومات بها. توجد ديوانه عند مجتبى مرتضوى شيرازى كما نقل عنها و وصفها فى مجلة يغما العدد ١٣٦ ص ٣٧٤ لسنة ١٣٣٨ ش. قال كتبت النسخة فى ١٢٥٢ فى شيراز . وترجم احواله فى (مع ٢ : ٤٤٥) و(فارسنامه ٢: ١٥١) و(عم:ص٥٣٧) و«مجمع محمودى» و«ميكده» و«حديقة الشعراء». وفى «گنج شايگان» سماه على محمد .

(**٦٣٦٩ : ديوان محرم جغتايى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن-ص٢٧١).

(**٦٣٧٠ : ديوان محرم جهرمى**) و اسمه حسينعلى بن محمد قاسم بيگ الافشار من ملازمى خدمة فتحعليشاه . ترجمه فى (مع : ج ٢- ص ٤٨٧) وأورد شعره كان شاعراً بالفارسية والتركية وموسيقاراً فى بلاط الشاه بعد مجيئه من شيراز الى طهران. ترجمه فى «نگارستان دارا» و«مرآت الفصاحة» ومجلة «يغما» لسنة ١٣٣٨ ش . ص٤٥٧.

(**٦٣٧١ : ديوان محرم شيرازى**) الآقاضياءالدين عليمحمد بن العالم نورالدين محمد

من احفاد شاهرخ واسباط الصفوية . ترجمه فى (ض- ص ٤٩٢) و قال ان له شعر كثير لم يدونه . وفى ١٢٦٥ ذهب من شيراز الى العراق وديوانه فى عشرة آلاف بيت كما فصل خصوصياته فى مجلة «يغما» لسنة ١٣٣٨ ص ٤٥٧ .

(**٦٣٧٢ : ديوان محرم يزدى**) الميرزا عبدالوهاب بن الميرزا محمد على النسخ نويس ابن آقا محمد هاشم الصائغ الاصفهانى المذكور . اشتغل بالعلوم حتى اكملها وكان طبع شعره موروثا من والده الذى كان يتخلص بمحرم فاراد احياء تخلص والده فجعل تخلصه محرم و زارالعراق وتوقف برهة بكرمانشاه، ثم نزل الى طهران واتصل بالادباء ومدح السلطان فتحعليشاه وتقرب عنده فلقب «ملك الشعراء» وفى الاخير جعل مدايحه لاهل البيت واكثر من المراثى للحسين . اختصرنا ترجمته من (مع : ج ٢ ص ٤٥٧) فانه أورد قرب ثلاثمأة بيت من مديحه ورثائه. وله تاريخ الفراغ من «مجمع الفصحاء» بقصيدة موشحة طبعت فى آخر هاج ٢ ص ٦٧٨ وفرغ من نظم «فرهنك خداپرستى» فى المراثى وشرح احوال الطف ١٢٧٧ وقد طبع ١٢٨١ مع تقريظات كثيرة من العلماء والشعراء . وترجم فى (المآثر- ٢١٤) و «نمونهٔ خطوط خوش» و «المدايح المعتمدية». وفى «گنج شايگان» المطبوع ١٢٧٢ سما والده على محمد غلطاً .

(**٦٣٧٣ : ديوان محرمى اردبيلى أوشعره**) كان من اهل الفضل ويجالس الظرفاء ترجمه الصادقى فى (خص ٨ - ص ٢٣٤) وأورد شعره .

(**٦٣٧٤ : ديوان محرمى استرآبادى** اوشعره) من المتعينين من اهل الفضل فى استرآباد و عم الخواجه منصور. ترجمه فى (مجن ٣ : ص ٨٧ وص ٢٦١) وأورد شعره .

(**٦٣٧٥ : ديوان محرمى ميرشكار** أوشعره) ترجمه معاصره فى (مجتس ٦- ص ١٦٩) وذكر انه من الترك و أورد رباعيته بالفارسية وفى (گلشن - ص ٣٧١) عده من شعراء السلطان حسين ميرزا .

(**٦٣٧٦ : ديوان محروم رازى أوشعره**) وهو ابوتراب اخ القاضى اسيرى من الطلاب ترجمه وأورد شعره فى (خص ٦ - ص ٨٧).

(**٦٣٧٧ : ديوان محزون**) فارسى مطبوع بايران . للمولى رضا بن المولى محمد الرشتى المتوفى بعد الثلاثمأة والالف .

(**۶۳۷۸ : دیوان محزون أوشعره**) واسمه محمد هاشم . أورد شعره فی (گلشن ـ ص ۳۷۳) .

(**۶۳۷۹ : دیوان محزون اسدآبادی**) و هو المیرزا لطف‌الله بن الحسین المستوفی ابن حبیب‌الله بن مهدی بن حسین المستوفی. وام‌الشاعر کانت اخت السید جمال‌الدین الاسدآبادی المعروف بالافغانی و اسمها طیبه بیگم . ولد محزون فی‌الجمعة۲۲ ع۱ـ ۱۲۷۳ فی اسدآباد همدان و توفی فی ۱۲ رمضان وحمل جثمانه الی النجف . طبع له رسالة فی «العروض» ومثنوی «صفائیة» فی مجلد بطهران فی ۱۳۷۵ فی ۲۷۴ ص . و«شرح‌حال و آثار فیلسوف اسلام وشرق» فی‌احوال خاله السید جمال‌المذکور. طبع بتبریز فی۱۳۶۶ ودیوانه یشتمل علی‌الغزل ومخمسات وقطعات بمناسبة اعدام المیرزا رضا الکرمانی قاتل ناصرالدین‌شاه وغیرها.

(**۶۳۸۰ : دیوان محزون اصفهانی**) وهو الحاج عبدالمحمود بن حیدر علی . ولد باصفهان فی ۲۶ ذی‌الحجة۱۳۰۱ طبع‌دیوانه باسم«جنگل»و«عروج‌النبی»فی‌المعراج و « گنج عیش» و«فضایح‌الافعال» طبع فی ۱۳۴۴ ومنظومة «نصایح‌الزمان» ورسائل « کنزالمثال» و «بدایع‌البیان» ترجمه فی «شعرای معاصر اصفهان ـ ص۴۱۶» .

(**۶۳۸۱ : دیوان محزون بلگرامی أوشعره**) هو من‌اولاد السیدمحموداصغرالهندی. أورد شعره فی (سرو ـ ص ۳۵۱).

(**۶۳۸۲ : دیوان محزون سدهی**) وهو السید محمد باقر من اهل فروشان و سده باصفهان وامام الجماعة بها وتوفی هناك ۱۳۶۷ . و دیوانه یسمی « کتاب محزون» . ترجمه وأورد شعره فی«شعرای معاصر اصفهان ـ ص۴۱۵».

(**۶۳۸۳ : دیوان محزون صدیقی أوشعره**) و هو المولوی عبد الرحمان الهندی الواعظ المتوفی ۱۲۷۴ ترجمه وأورد شعره فی(گلشن- ص۳۷۱).

(**دیوان محزون همدانی**) راجع محزون اسدآبادی .

(**۶۳۸۴ : دیوان محزون همدانی أوشعره**) ترجمه معاصره فی(تس۵ ـ ص۱۴۴) وقال انه عارف بالسیاق.

(**دیوان محسن بن سمیع**) راجع دیوان معلم قاری .

(**٦٣٨٥ : ديوان الشيخ محسن ابى الحب الصغير**) الحائرى بن الشيخ حسن بن محسن الخطيب المعاصر الذى توفى اواخر سنة ١٣٧١ قد مرّ ديوان جده الشيخ محسن الكبير فى ج ٩ ص ٣٩ بعنوان ديوان ابى الحب . و ترجمه الشيخ على الخاقانى فى شعراء الحسين. ومن شعره رباعية فى تقريض ديوان الشيخ عبدالغنى الخضرى المطبوع فى شعبان ١٣٧١.

(**٦٣٨٦ : ديوان محسن اصفهانى أوشعره**) أورد شعره فى «هميشه بهار».

(**٦٣٨٧ : ديوان محسن الاعرجى**) و هو السيد محسن بن الحسن الشهير بالمقدس الاعرجى الكاظمى صاحب «المحصول» والعدد فى الرجال وغيرهما من التصانيف، والمتوفى ١٢٢٧ ترجمه سيدنا الحسن صدرالدين فى «ذكرى المحسنين» و قال ان فى ديوانه اشعار رائقة فى المراثى وغيرها.

(**٦٣٨٨ : ديوان السيد محسن الامين**) مؤلف اعيان الشيعة المتوفى يوم الاحد ثالث رجب ١٣٧١ و له ارجوزة فى الصرف واخرى فى « علاقات المجاز » وقصيدة « جواب البغدادية» و « الدر النضيد فى مراثى الحسين الشهيد » و جناح الناهض فى الفرائض . ويأتى جده محمد الامين .

(**٦٣٨٩ : ديوان محسن بلگرامى أوشعره**) وهو افتخار احمد بن محمد حسن الهندى أورد شعره فى (گلشن - ص٣٧٣) .

(**ديوان ميرزا محسن التبريزى**) ذكر النصر آبادى فى (نره - ص١١٩) ان تخلصه تأثير كما مرّ و كذا فى (نتايج - ص ١٢٨) . و (گلشن - ص ٣٧٤) .

(**ديوان محسن التنوخى**) مرّ بعنوان القاضى محسن التنوخى و كذا ديوان والده ابى القاسم على التنوخى.

(**٦٣٩٠ : ديوان الشيخ محسن الجواهرى**) هو الشيخ محسن بن الشيخ شريف بن الشيخ عبدالحسين بن الشيخ صاحب الجواهر ولد فى النجف ١٢٩٥ وتوفى بها فى ١٥ ذيقعدة ١٣٥٥ جمع ديوانه ولده الفاضل الشيخ محمد حسن فى الف ونيف بيت. و له اراجيز منها « الارائة » فى التجويد والقرائة فانتا ذكرها فى الالف و« الدرر الحسان » فى رحلته الى البحرين كما مرّ فى ج ٨ ص ١٢٢.

(**٦٣٩١ : ديوان الشيخ محسن الحائرى**) يوجد بعض اشعاره فى مجموعة دونها السيد يوسف ابن محمد العلوى الحسينى الارومى فى حدود ١٣٠٠ والمجموعة فى مكتبة الحاج حسين آقا (الملك) فى طهران ولعله جزء ديوان الشيخ محسن ابى الحب الكبير.

(**٦٣٩٢ : ديوان الشيخ محسن الخضرى**) هو الشيخ محمد آل الشيخ خضر الجناجى النجفى المتوفى ١٣٠١ جمعه حفيد اخيه الشيخ عبدالغنى بن الشيخ اسماعيل بن الشيخ محمد آل الشيخ خضر وباشر طبعه ١٣٦٣ ومن اواخر مراثيه رثائه للسيد ميرزا جعفر ابن السيد مهدى القزوينى المتوفى فى حياة ابيه ١٢٩٨.

(**٦٣٩٣ : ديوان محسن دست غيب**) كان نزيل بندرعباس وجاء الى العراق زائراً وتوفى بها فى ١٣١٩ مطبوع فى المدايح والمراثى. وله «نظم حديث كساء».

(**٦٣٩٤ : ديوان محسن دها**) طبع له «خوشهٔ تلخ» منظومة فى ١٤٧ ص. و «ياديار» فى ١٣٥ ص.

(**٦٣٩٥ : ديوان محسن شايق**) وهو محسن بن محمد حسين الاصفهانى المتخلص «شايق» له منظومة «گربه وموش» فى ٥٠٠ بيت أدرج فيها ١١٠ بيت من «گربه وموش» لعبيد الزاكانى. توجد نسخته فى (ديوان الهند) برقم ٤٥٨١ كتبت فى رمضان ١٢٤٤ كما فصل فى مجلة «يغما» السنة العاشرة كما مرّ فى ص ٩٢٧.

(**٦٣٩٦ : ديوان محسن شيرازى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (نر٩ ـ ص٣٨٣) بعنوان محسنای شيرازى. وكذا فى (مسرت ـ ص١٨٦).

(**٦٣٩٧ : ديوان محسن شفائى**) طبع له منظومة «صبح وعصر» المذكور فى ج١٥ ص٨.

(**٦٣٩٨ : ديوان محسن شمس**) ملك آرا. أورد غزله فى مجلة ارمغان ج ١٣ ص١٧٢ و تخلصه اسمه محسن وشعره لطيف فى التحرز عن الاغترار بايام الدهر.

(**٦٣٩٩ : ديوان الشيخ محسن العذارى**) فيه قصيدته فى رثاء السيد مهدى القزوينى المتوفى ١٣٠٠ أوردها الخطيب اليعقوبى فى «البابليات ج ٢ ص١٩» ومرّ تمام نسبه عند ذكر اخيه الشيخ عبدالله العذارى كما مرّ اخوهما الشيخ عباس العذارى فى ص ٦٨٠ وأورد ايضاً مطلع رثائه للسيد المجدد الشيرازى الذى توفى ١٣١٢ فيظهر انه توفى بعد ذلك.

(**ديوان محسن فانى**) مرّ فى ص٨٠٣ بعنوان فانى.

(**٦٤٠٠ : ديوان محسن فراهى**) من اكابر الفضلاءِ الحكماء القدماء كما وصفه فى (مع : ج ١ ص ٥١١) وأورد شعره .

(**٦٤٠١ : ديوان محسن فرج**) صاحب المراثى الحسينية . ترجمه على الخاقانى فى شعراءِ الحسين كما ذكره فى فهرسه ورأيت مراثيه فى بعض المجاميع.

(**ديوان محسن الفيض الكاشانى**) المتخلص بفيض. ترجمه فى الامل وقال فى اوصافه كان محققا شاعراً اديبا. مرّ فى ص ٨٥٣ بعنوان فيض كاشانى .

(**٦٤٠٢ : ديوان محسن قندهارى**) فارسى كبير للحاج محمد محسن بن محمد زمان الطبيب الشاعر القندهارى نزيل بغداد. كان عند ولده النواب محمد حسن خان المعاون فى كربلا .

(**ديوان محسن كرمانشاهى**) ابن المولى سميع بن المولى حسين بن علم الهدى بن الفيض يأتى بعنوان ديوان معلم . وله الدرر البهية فى الفقه .

(**٦٤٠٣ : ديوان محسن لارى أوشعره**) سافر الى الهند وسكن دكن . أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٧٤).

(**ديوان محسن مدراسى**) كما فى (نتايج ص٨٥) مرّ بتخلصه امتياز.

(**٦٤٠٤ : ديوان محسن نجفى أوشعره**) وهو محمد حسين بن قاسم الاسترآبادى . أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٧٤).

(**٦٤٠٥ : ديوان محسن همدانى أوشعره**) سافر الى الهند فى عهد اكبر شاه ومات باحمدآباد گجرات . أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٧٤).

(**٦٤٠٦ : ديوان محسن هندى**) وتخلصه اسمه، وهو فارسى جمعه بنفسه وفرغ من جمعه ١١٥٤ والنسخة فى الخزانة (الرضوية) بخط اسماعيل فرغ من الكتابة ١٢٩٩ .

(**٦٤٠٧ : ديوان محشر اردبيلى**) فى مجموعة كتابتها ١٢٨٥ عند (فخر الدين) .

(**٦٤٠٨ : ديوان محشرى خوانسارى**) المعمر الى تسعين سنة وكان حيا فى وقت تاليف النصرآبادى ١٠٨٣ ترجمه فى (نر ٩ ـ ص٣١٩) وأورد رباعيته وعدة من مطالع غزلياته وكذا فى (گلشن ـ ص ٣٧٤).

(**۶۴۰۹ : دیوان محشری نیشابوری** اوشعره) توفی فی عصر النصر آبادی وقبل تألیفه وقدعمر حتی حجب حاجباه بصره فلایری شیئا الابعد رفعهما بیدیه عن عینیه کماذکره فی (نر۹ – ص۳۲۶) وأورد شعره وفی (گلشن- ص۳۷٤) انه استاد نظیری نیشابوری.

(**۶۴۱۰ : دیوان محضری همدانی**) المشهور بملادروازه ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر۹-ص۳۲۵) وأورد شعره وکذا فی (گلشن – ص ۳۷۵) و«همیشه بهار».

(**۶۴۱۱ : دیوان محفوظ** اوشعره) وهو العوامی القطیفی له مراثی الحسین ع. وعده الخاقانی من شعراء الحسین ع.

(**۶۴۱۲ : دیوان شمس الدین محفوظ** اوشعره) وهوشمس الدین ابن وشاح بن محمد. قال فی الامل : کان ادیباشاعرا جلیلا من اعیان العلماء وأورد شعره وبعض مکاتباته مع المحقق الحلی.

(**۶۴۱۳ : دیوان محقر الله آبادی أوشعره**) وهوالشیخ محمد افضل بن عبدالرحمان (۱۰۸۸ – ۱۱۲٤) المنتسب الی العباس بن علی. له تصانیف عربیة وفارسیة منها شرح المثنوی للمولوی. مات شابا کما ذکر فی (گلشن – ص ۳۷۵).

(**۶۴۱۴ : دیوان محقق حلی**اوشعره) الشیخ ابوالقاسم نجم الدین جعفر بن الحسن بن سعید الحلی المتوفی ٦٧٦ أورد بعضه فی الامل فی ترجمة الشیخ محفوظ بن وشاح المذکور وعنه فی الروضات والریحانة.

(**۶۴۱۵ : دیوان محققی شوشتری أوشعره**) وهو محمد شریف الهندی من شعراء ابراهیم خان فتح جنگ حاکم بنگاله. أورد شعره فی (گلشن – ص۳۷٦).

(**۶۴۱٦ : دیوان محکم بنارسی أوشعره**) واسمه لاله محکم سنگه من قوم کایته. تلمذ علی «حریق». أورد شعره فی (گلشن- ص۳۷٦).

(**۶۴۱۷ : دیوان محمد آملی أوشعره**) هو من تلامیذ شرف الدین علی الیزدی المعمائی. وکان ماهراً فی المعما. أورد معماه فی (مجن ۲- ص٤٥ و۲۱۸) وفی بعض النسخ «محمد ایلی» وفی بعضها «محمد نازکی» ولعله محمد بن الحسن الآملی.

(**دیوان محمد ابراهیم خراسانی**) کما فی (نتایج – ص ۵۳) و «همیشه بهار» مرّ بعنوان «انصاف» فی ص ۱۰۸.

(**ديوان محمدابراهيم طهرانى**) مرّ بعنوان بدايع نگار طهرانى فى ص ١٢٧ .

(**ديوان محمدبن ابى القاسم**) مرّ بعنوان ديوان رضوانى فسوى فى ص ٣٧٠ .

(**٦٤١٨: محمد بن احمد أوشعره**) وهو بهاءالدين بن احمد المدعو بمحسن بن على المدعو بزين العابدين بن محمد قاسم بن يوسف بن موسى بن محيى الدين بن جبران بن على ابن حسين الحلى الاسدى من ولد حبيب بن مظاهر وتلميذ السيد بحر العلوم كتب بخطه شرح الوافية لاستاده بعد خمسة اشهر من تأليفه ١١٩٦ وكتب فى آخره ستة ابيات وسأل عن السيد بعض الفروع نظما . رأيت النسخة فى كتب السيد خليفة وعند السيد آقا التسترى فى النجف ضمن مجموعة فيها حاشية اسحاق على الحاشية اليزدية على التهذيب وحاشية سلطان على المعالم كتابتها ١١٩٤ .

(**٦٤١٩ : ديوان الشيخ محمد بن احمد**) ابن عصفور الشاخورى فى مراثى الحسين. وهو اخ صاحب الحدائق وتلميذ الشيخ حسين المأحوزى . أورد بعض مراثيه الشيخ لطف الله الجد حفصى فى مجموعته التى كتبها بخطه الجيد لنفسه فى ١٢٠١ عند الشيخ محمد على يعقوب. ونسخة منه كلها قصايد فى اكثر من الف بيت فى المناقب والمراثى ويتخلص فى آخر كل قصيدة باسمه، وفى بعضها يذكر ابيه ويذكر انه من آل عصفور ويذكر اخته المسماة باميرة ويدعولابيه واخوته ولمن بكى فى مجلسه.، وكتابة النسخة حدود ١٢٧٠ فى مكتبة موقوفة مدرسة البخارائى فى النجف منضما مع القصيدة الكرارية للشيخ محمد شريف بن فلاح الكاظمى التى نظمها فى مدح الامير فى اربعمأة وخمسين بيتا فى ١١٦٦ مطابق (ختامه مسك) وعليها ثمانية عشر تفريظا من علماء عصره وادبائها ومنهم السيد نصرالله المدرس الحائرى .

(**٦٤٢٠ : ديوان محمد بن احمد أوشعره**) وهو الشيخ ابوبكر محمد بن احمد بن حمدان المعروف بالخباز البلدى من شعراء «يتيمة الدهر» تأليف الثعالبى. ترجمه فى « تسمة السحر فيمن تشيع وشعر » نقلا عن اليتيمة فأورد جملة من اشعاره وترجم فى أمل الامل نقلا عن خط صاحب المعالم .

(**٦٤٢١ : ديوان الشيخ محمد بن احمد**) ابن الشيخ حسين العصفورى المتوفى بابوشهر بعد ١٢٦١ هو فى المراثى ويظهر منه ان لاخيه الشيخ حسين بن احمد ايضاً مراثى

الحسين و كذلك لاختهما اميرة. والنسخة منضمة الى الكرارية فى مدرسة البخارائى كتابتها حدود ١٢٦٠ .

(**٦٤٢٢ : ديوان محمدبن احمد**) ابن الحسن بن ابراهيم طباطبا المكنى بابى الحسن المتوفى ٣٢٢ ذكره فى «الدرجات الرفيعة».

(**٦٤٢٣ : ديوان الشيخ محمدبن احمد**) ابن محمد بن الحسن بن على بن ابراهيم الحنانى قال فى الامل انه فاضل عالم جليل اديب شاعر منشى كان قاضى بعلبك الى قوله رأيت بخطه كتابا تاريخه ١٠٣٠ ثم ذكر بعض اشعاره .

(**٦٤٢٤ : ديوان محمدبن احمد**) ابن محمد بن احمد الاموى الابى وردى المتوفى ٥٠٧ ترجمه ابن خلكان ج ٢ ص ١٢ وذكر انه قسم ديوانه الى اقسام النجديات العراقيات والوجديات .

(**٦٤٢٥ : ديوان محمدبن اسحاق**) وهو القاضى نظام الدين محمد بن قاضى القضاة اسحاق بن المطهر الاصفهانى. ترجمه فى (لس-ص٢٢٦) وقال هو اقضى القضاة فى العراق وفى فنون الفضائل وحيد الآفاق. وكان مداح شمس الدين محمد صاحب الديوان واخيه عطاء ملك و ابنه بهاء الدين محمد وله قصايد فى مديحهم وادرك الخواجه نصير الدين الطوسى ومدحه فى بعض قصايده. وأورد قصيدته فى نيف واربعين بيتا مع بعض رباعياته. مطلع القصيدة .

لله دركم يا آل يا سينا يا انجم الحق اعلام الهدى فينا

ويظهر من بعض الفهارس ان ديوانه موجود فى المتحف البربطانى.

(**٦٤٢٦ : ديوان محمدبن اسماعيل أوشعره**) و هو محمد بن اسماعيل بن صالح الصيمرى مادح الامام الحسن الثالث كما ذكره فى (المعالم- ص١٤١).

(**٦٤٢٧ : ديوان محمدبن اميركا**) ابن ابى الفضل الجعفرى القوسينى. ترجمه الشيخ منتجب الدين وقال له «مقتل الحسين» وله نظم رائق .

(**٦٤٢٨ : ديوان محمدبن ايلطغان**) وهو شمس الدين محمد بن ايل طغان (ايلطغان) البردسيرى الكرمانى العارف . كان شيخاً بخانقاه سلطان فى هراة . أورد شعره العوفى فى (لب٧) وقال انّ له «مثنوى» فى العرفان . وينسب اليه منظومة « مصباح الارواح »

كما فى نسخة بجامعة طهران على خلاف الشهرة فى نسبته الى اوحد الدين حامد الكرمانى المذكور فى ص ٢٢٨ .

(**ديوان محمدبن بختيار**) الابله البغدادى بن عبدالله المولد. مرّ فى ص١٧ ورأيت نسخته فى ١٣١ ورقة كتبت فى القرن الثالث عشر عن نسخة الاصل المكتوبة فى٥٩٩ عند (فخرالدين) اوله : [قال محمد بن بختيار المولد المعروف بالابله الشاعر يمدح الامام المقتفى لامرالله اباعبدالله محمد بن الامام المستظهر بالله اميرالمؤمنين:

راحت لسرحة نعمان و واديها عن السحائب تغدوها غواديها

وآخرها : كم دعوة يقلع فى يومه يارب ما تقلعه دعوة

(**٦٤٢٩ : ديوان محمد بن بدرالجاجرمى**) وهو مؤلف «مونس الاحرار» المطبوع فى ١٣٣٧ ش . بتصحيح وتقدمة من ميرصالح [illegible] وطبع قصايده مع قصايد عرفى فى كانپور ١٢٨٠. ومرّ والده بدر فى ص ١٢٨ (١).

(**٦٤٣٠ : ديوان محمدبن الحارث الجزائرى أوشعره**) قال فى الامل: كان فاضلاعالما شاعرا صدوقا من تلامذة الشيخ على بن عبدالعالى الكركى.

(**ديوان محمدبن حسام**) الخوسفى المذكور فى ص ٢٠ ترجمه و أورد شعره فى (لت ٧) وذكر وفاته فى ٨٧٥ وكذا فى «شاهد صادق». و ذكر ديوانه فى «كشف الظنون».

(**٦٤٣١ : ديوان محمد بن الحسن الآملى المازندرانى أوشعره**) ويعرف بالمولى اولياءالله مؤلف «تاريخ ملوك مازندران» فى عصره اوائل الماة الثامنة . وقد كتب السيد ظهيرالدين المرعشى ذيلا له انهاه الي عصره كما ذكر فى (مع : ج ١ ص٥٠٤) وأورد له رباعيتين . اقول : ان كان مراده المولى اولياءالله مؤلف «تاريخ رويان» المطبوع ١٣١٣ ش. فهو ينتهى الى ٨٠٥ فمؤلفه من هل المأة التاسعة ولعله المذكور بعنوان محمد آملى فى ص ٩٧٩.

(**ديوان محمدبن الحسن الحر العاملى**) مرّ بعنوان ديوان الحرّ وانه قرب عشرين الف بيت اكثرها فى مدح المعصومين. وله اراجيز أخر ذكرها فى الامل وأورد من شعره

١ـ ونسبنا «مونس الاحرار» اليه غلطاً فليصحح.

قرب مأة بيت. وكذا ذكر شعره فى «السلافة» ونسخة خط يده فى مكتبة الشيخ محمد (السماوى) .

(٦٤٣٢ : **ديوان السيد صفى الدين محمد بن الحسن ابى الرضا**) العلوى البغدادى . ترجمه فى الامل وذكر انه من مشايخ الشهيد و ابن معية وذكر بعض قصيدته فى رثاء الشيخ محفوظ بن وشاح.

(٦٤٣٣ : **ديوان محمد بن الحسن بن دريد**) الازدى النحوى اللغوى. حكى ترجمته فى الامل عن ابن شهر آشوب وعن «طبقات الادباء» له «الجمهرة» و«المقصورة» المشهورة

(٦٤٣٤ : **ديوان محمد بن الحسن**) ابن زين الدين الشهيد المتوفى ١٠٣٠ ذكره فى الامل بقوله كان عالما فاضلا محققا متبحرا جامعا كاملا صالحا ورعا فقيها محدثا متكلما حافظا شاعرا اديبا منشيا جليل القدر ـ الى قوله ـ فى تعداد تصانيفه وديوان شعره. ثم نقل من بعض قصايده .

(٦٤٣٥ : **ديوان محمد بن الحسن الخراسانى**) المشهدى العالم العارف المتوفى ١٢٥٧ نقل تلميذه المولى نوروز على البسطامى قطعة منه فى بعض مجاميعه.

(٦٤٣٦ : **ديوان محمد بن الحسن**) الشيروالى نزيل اصفهان فى محلة احمدآباد والمتوفى بها ١٠٩٩ كما ارخه النصرآبادى واطراه فى (نر٦ـص١٥٧) وأورد رباعية له و ترجمه فى (دجا ـ ص ٣٣٢) و ذكر بعض تصانيفه . و ترجمه شيخنا النورى فى «الفيض القدسى» بملاحظة انه احدا صهار مولانا محمد تقى المجلسى . و ترجمه مفصلا سيدنا بحرالعلوم فى «الفوائدالرجالية» ونقل عنه فى « نجوم السماء» وفى الروضات و ارخ وفاته فى الفيض القدسى فى اواخر الفصل الرابع بقوله يوم الجمعة قرب الزوال التاسع والعشرين من شهر رمضان ١٠٩٨ .

(**ديوان محمد بن الحسين**) مرّ بعنوان ديوان الرضى. قال ابن شهر آشوب انه فى اربع مجلدات .

(**ديوان محمد بن الحسين**) ابن عبدالصمد الحارثى العاملى. مرّ بتخلصه بهائى. وترجمه فى الامل باسمه وقال : له شعر حسن كثير بالعربية والفارسية متفرقة وقد جمعه ولدى محمد رضا الحرّ فصار ديوانا لطيفا. ثم أورد بعضه.

(**٦٤٣٧ : ديوان محمد بن الحسين**) الطوسى من شعراءِ الخريدة كما ذكره فى «نسمة السحر فيمن تشيع و شعر » قال وله الرباعية التى يكتبها الشيعة على الفص الاسود والاخرى التى يكتبها على الفص الاحمر. والطوس معرب توز.

(**ديوان محمد بن الحسين بن العميد**) مرّ بعنوان ديوان ابن العميد.

(**٦٤٣٨ : ديوان محمد بن الحسين**) ابن محمد الحسنى الكيسكى. ترجمه الشيخ منتجب الدين، قال هو وجه السادة فى رى وله نظم حسن وخطب لطيفة.

(**٦٤٣٩ : ديوان محمد بن حماد أوشعره**) هو ابو نزار ابن حماد ابن المبارك بن محمد بن حنان المخزومى الارجى الشيبانى نقل فى مجلد اجازات البحار ص١٥ عن مجموعة الجبعى نقلا منه عن خط الشهيد محمد بن مكى انه اديب فاضل كان مشغولا بالجمع والتصنيف . له اشعار فى مدح الائمة الاثنى عشر مع النبى.

(**ديوان الشيخ محمد بن حمزة**) ابن الحسين بن نورعلى التسترى اصلا الحلى مولدا (١٢٤٣-١٣٢٢) و يعرف بالشيخ محمد الملا . ترجمه فى «الحصون المنيعة» مكرراً، و نقل عنه الخاقانى فى الجزءِ الخامس من شعراء الحلة و أورد ترجمته فى ص ٢٠٩ الى ص٢٣٧ ناقلا الكثير من اشعاره وحاكيا ماسمعه شفاها صاحب الحصون عن ولده الفاضل الاديب الشيخ قاسم الملامن ان شعر والده يبلغ الى خمسين الف بيت فى خمس مجلدات بعضها بخطه وبعضها بخط اولاده، لانه بعد ذهاب بصره كان يملى شعره عليهم وهم يكتبوه ومرّ فى ص٣٠ كما مرّ له «البديعية» فى ج٣ ص٧٧.

(**٦٤٤٠ : ديوان محمد بن حيدر أوشعره**) هو ابن نجم الدين العاملى. قال فى «الامل» فاضل صالح اديب شاعر معاصر سكن مكة. أقول : هو مؤلف «تنبيه وسن العين» المذكور فى ج ٤ ص ٤٤٩.

(**٦٤٤١ : ديوان محمد بن رضا**) ابن السيد محمد الموسوى الهندى النجفى. طبع له «القصيدة التابينية» لوفاة السيد ماجد فى ١٣٦٧ فى ص٧٢ من «ذكرى السيد ماجد» المطبوع فى تلك السنة.

(**٦٤٤٢ : ديوان محمد بن زين الدين الحسينى**) المعروف بالسيد محمد زينى. نسخة منه كانت فى مكتبة (السماوى).

(**٦٤٤٣ : ديوان محمد بن زين العابدين أوشعره**) هو ابن محمد بن احمد بن سليمان العاملى النباطى. قال فى الامل كان فاضلا اديبا شاعرا، قرأ على ابيه وعلى والدى وعمى الشيخ محمد الحرّ.

(**٦٤٤٤ : ديوان الميرزا محمد بن سليمان**) التنكابنى (١٢٣٠-١٣٠٢) اثنان كبير وصغير ذكرهما فى قصصه.

(**ديوان محمد بن محمد صادق**) اشرف الكتاب المتخلص « بقا » كما ذكر فى ص١٣٨ الخطاط الاصفهانى نزيل طهران طبع له«هاشمية» فى المديح بطهران ١٣٠٠.

(**٦٤٤٥ : ديوان محمد بن صالح النوايحى المروى أوشعره**) و هو من قدماء الشعراءِ معاصر السلطان محمود الغزنوى . ترجم فى(مع ١ - ص٥٠١) وأورد شعره.

(**٦٤٤٦ : ديوان محمد بن صادق**) ابن محمد بن راضى بن حسين بن احمد الشهير بالعطار الحسنى الحسينى البغدادى النجفى المولد فى ١٢٩٩ اشتغل بالعلم من أوائل عمره و له تصانيف و اراجيز ، منها ارجوزات « النحو » و « المنطق » و«الاعتكاف» و ارجوزة فى «سلسلة النسب» أولها :

محمد بن الصادق المنتسب الى محمد هو خيراب
والده الراضى الشهير الاوحد نجل الحسين من ابوه احمد

(**ديوان محمد بن طاهر**) مرّ بعنوان ديوان السماوى .

(**٦٤٤٧ : ديوان محمد بن العباس أوشعره**) و هو ابوبكر محمد بن العباس الخوارزمى الطبرى . عده ابن شهر آشوب فى(المعالم - ١٤١) فى عداد الشعراء المتقين.

(**٦٤٤٨ : ديوان محمد بن عبدالحميد**) ابن عبدالقادر المعروف بـ«حكيم زاده» نظم «اللمعة المحمدية» فى ١٠٥٩ كما مرّ فى ج ٣ ص٧٨.

(**٦٤٤٩ : ديوان محمد بن عبدالرزاق** بيك) ذكر فى آثار الشيعة ص ٢١٢ نقلا عن «رياض الجنة» الفارسى انه كان مقربا عند عباس ميرزا نائب السلطنة و فى اواخر عمره صار حاكما فى تبريز. وله ديوان حسن عند اولاده .

(**٦٤٥٠ : ديوان محمد بن عبدالعزيز**) ابن الحاج على آل زين الدين البحرانى نزيل البصرة المولود ١٣٣٣ يقرب من الفى بيت وقد باشر هو واخوه الشيخ على طبع

«دليل المتعبد» تأليف السيد علوى البحرانى، فى النجف فى ١٣٧٠.

(**٦٤٥١ : ديوان محمد بن عبدالله الخطى**) فى المراثى. أورد بعض مراثيه الشيخ لطف الله بن على الجد حفصى فى مجموعته بخطه فى ١٢٠١ الموجودة عند الشيخ محمد على يعقوب فى النجف.

(**ديوان محمد بن عبدالنبى**) وهو الديوان الكبير الفارسى للميرزا محمد بن عبد النبى بن عبد الصانع النيشابورى المعروف بالاخبارى المقتول بالكاظمية ١٢٣٢ ترجمه فى «روضات الجنات ـ ص٦٥٥» وذكر تصانيفه ومنها الديوان الكبير الفارسى والديوان العربى. ومرّ فى ص٦٠.

(**٦٤٥٢ : ديوان الشيخ محمد بن على**) ابن كاظم بن جعفر بن الحسين بن الشيخ محمد الملقب بالطاهر بن الشيخ احمد مؤلف «آيات الاحكام» الجزائرى المتوفى بالنجف ٢١ رجب ١٣٠٣ كان والده من التجار الفضلاء وكان الشيخ محمد اكبر ولده من زوجته الاولى. تلمذ على سيدنا الشيرازى سنين فى النجف، ولم يهاجر معه الى سامراء وبقية اخوته من ابيه؛ هم الشيخ عبدالكريم والشيخ عبداللطيف والشيخ محمد الجواد وقد ذكر اخيرهم ان فى ديوانه مراسلاته مع السيد محمد سعيد الحبوبى. ورأيت له «الحاشية على السبيكة الذهبية» للسيد محمد الهندى الذى توفى ٢٩ شعبان ١٣٢٣.

(**٦٤٥٣ : ديوان الشيخ محمد بن على**) ابن عبدالله بن حمدالله بن محمود حرزالدين النجفى الشهير بالشيخ محمد حرز (١٢٧٣ـ١٣٦٥) سماه «وشى البرود» يأتى فى الواو ـ من وشى الثوب نقشه بالوان والبرود جمع بردة ـ رتب ديوانه على ثمانية وعشرين فصلا بعدد حروف القوافى وكلها مسودة لابد من تهذيبه. رأيته فى كتبه ووصفه كذلك ايضاً فيما كتبه من فهرس تصانيفه فى ١٣٤٨ مع نسبه المذكور.

(**٦٤٥٤ : ديوان محمد بن على بن الحسن**) العودى العاملى الجزينى تلميذ الشهيد الثانى. قال فى «الامل» كان فاضلاً صالحاً اديباً شاعراً، له رسالة فى احوال شيخه المذكور «أحوال الشهيد» ثم أورد من شعره مارثابه شيخه الشهيد.

(**٦٤٥٥ : ديوان محمد بن على الحسنى اوشعره**) العاملى ساكن كشمير. ترجمه معاصره الشيخ الحرّ وقال كان فاضلاً عالماً فقيهاً نحوياً شاعراً صالحا معاصراً.

(**٦٤٥٦ : ديوان علاءالدين محمد بن على الحسنى أوشعره**) و هو الخجندى قال الشيخ منتجب الدين فاضل عالم له نظم ونثر .

(**٦٤٥٧ : ديوان شمس الدين محمد**) ابن زين الدين على بن شمال العاملى المشغرى. فى «الامل» كان فاضلا فقيها صالحا شاعرا اديبا ، قرأ عليه الكفعمى كما رأيته بخطه فى ٨٤٨ وهو جد الشيخ على بن محمود العاملى المشغرى الذى هو خال والد الشيخ الحر. ويأتى عم الحر وعم والده أيضاً .

(**٦٤٥٨ : ديوان رشيدالدين محمد بن على بن شهرآشوب**) المازندرانى صاحب «معالم العلماء» المتوفى ٥٨٨ ترجمه فى «الامل» وقال التفريشى فى «نقدالرجال» انه كان شاعرا بليغا منشيا.

(**٦٤٥٩ : ديوان محمد بن على بن عيسى** الاربلى أوشعره) قال فى «الامل» انه فاضل شاعر اديب يروى عن ابيه المذكور فى ص٦٧ كتاب « كشف الغمة» وله منه اجازة.

(**ديوان محمد بن على**) الحرفوشى . مرّ بعنوان «ديوان الحرفوشى» فى ص ٢٣٤ وأورد جملة من شعره فى «الامل» وفى «السلافة ـ ص٣١٥» .

(**٦٤٦٠ : ديوان محمد بن على**) ابن محمد بن الحسين الحر العاملى المشغرى عم الشيخ الحر . ترجمه فى «الامل» وقال كان فاضلا عالما ماهرا محققا مدققا حافظا جامعا عابدا شاعرا منشيا اديبا ثقة . قرئت عليه جملة من كتب العربية والفقه وغيرهما. توفى ١٠٨١ وذكر تصانيفه الى قوله : وله ديوان شعر جيد مارأيت فيه شعرا رديا. وترجمه فى «السلافة» ايضاً وأورد بعض شعره ص ٣٦٨.

(**٦٤٦١ : ديوان محمد بن على بن محمود**) ابن يوسف بن محمد بن ابراهيم العاملى الشامى. ترجمه تلميذه السيد عليخان فى «السلافة ـ ص ٣٢٣» واثنى عليه ثناء بليغا وأورد مايقرب من ستماة من شعره ووصفه فى « الامل » بكونه اديبا شاعرا فائقا على اكثر معاصريه .

(**٦٤٦٢ : ديوان محمد بن على**) ابن موسى بن الضحاك الشامى الامام العالم الفقيه الاديب كان من تلاميذ الشهيد محمد بن على . قال تلميذه الشيخ شمس الدين محمد الجبعى فى مجموعته التى نقل عنها فى مجلد اجازات البحار ص٤٤ انه كان من العلماء

العقلاء و اولاد المشايخ الاجلاء و رفيق شيخه ابن مكى اول اشتغاله بالحلة . وكان للشيخ الامام فخرالدين المطهر به خصوصية وكان اشتغاله على شيخه ابن مكى الى حين مقتله وكان يعظمه جدا و يسير اليه وله مباحثات حسنة و ابيات و اشعار رائقة رقيقة مشهورة وتوفى فى ثامن عشر شهر رمضان سنة احدى وتسعين وسبعماة و عبر عنه الجبعى بقوله توفى ابى رحمه‌الله. ومراده الاستاد ، لانه الاب الروحى الاجل من الاب الجسمى.

(٦٤٦٣ : ديوان محمد بن على بن محيى الدين) الموسوى العاملى. قال الشيخ الحر فى «الامل» كان عالما فاضلا اديبا ماهرا شاعرا محققا عارفا بفنون العربية والفقه. الى قوله: تولى قضاء المشهد الشريف بطوس.

(٦٤٦٤ : ديوان الشيخ محمد بن عيسى) ابن الشيخ محمد على بن الشيخ حيدر ابن الشيخ خليفة الشروقى المجيراوى النجفى المتوفى بالسماوة فى ١٣٣٣ وهى سنة دخول الانكليز الى البصرة وحمل الى النجف ودفن فى المجاز الذى يخرج منه عن الباب الطوسى. جمع ولده الفاضل الشيخ اسد شعره بعده من اماكن متفرقة، وقد بلغ المجموع قرب اربعماة بيت .

(ديوان محمد بن غلامعلى رياحى) مرّ بعنوان ديوان فريد چالشترى فى ص ٨٣٠.

(٦٤٦٥ : ديوان محمد بن القاسم بن معية الحسنى الديباجى أوشعره) قال فى «الامل» فاضل عالم جليل القدر شاعر اديب يروى عنه الشهيد محمدبن مكى، الى ان ذكر جملة من اشعاره.

(٦٤٦٦ : ديوان محمد بن ماجد البحرانى أوشعره) كان معاصراً للشيخ الحرّ . قال فى «الامل» فى طى اوصافه جامع للفنون شاعر اديب منشى معاصر.

(٦٤٦٧ : ديوان السيد محمد ابن مال‌الله) ابن معصوم الموسوى القطيفى الخطى الحائرى المتوفى ١٢٧١ هو من تلاميذ السيد عبدالله شبر و كتب رسالة فى ترجمة استاده ذكر فى ج٤٠ رايت ديوانه فى مكتبة (السماوى) كلما فيه قصائد فى المراثى مرتبة على الحروف و كتب له بعض اصحابه مقدمة، اوله :

كربلا فقت السماوات العلى و سمى فخرك ما فوق الثرى

وفيه «تلميع الرائية» للشريف الرضى و«تخميس النونية» لابن زيدون و«تشطير المقصورة» لابن دريد ، وجعل جميعها فى رثاء الحسين . وفيه قصيدة طويلة فى رثائه تضمن اسماء جميع سور القرآن. أولها :

اشجان فاتحة الاحداث اشجانى وقوعها فجرت للعين عينان
اذ كت حشى البهم من وحش ومن بقر فكيف آل النهى من آل عمران

وفيه مراثى أخر منها رثاء الشيخ احمد الاحسائى و رثاء السيد كاظم الرشتى و رثاء الشيخ موسى بن جعفر كاشف الغطاء وآخر مراثيه رثاء الشيخ محسن خنفر الذى توفى ١٢٧٠ .

(**ديوان محمد بن المبارك القزوينى**) مترجم « مجالس النفائس » التركى تأليف الميرعلى شير المتوفى ٩٠٦ بالفارسية فى ٩٢٧ وفرغ منه ٩٢٩ كان من تلاميذ المولى جلال الدوانى كما فى قاموس الاعلام وتوفى ٩٦٦ كما فى « كشف الظنون » فى لفظ ايساغوجى ومن شعر ماذكره فى تاريخ فراغ الكتاب. مرّ بعنوان حكيم شاه فى ص ٢٦٢. وفى ج ١٥ : ٤٤.

(**ديوان محمد بن محمد بن الحسن الطوسى**) المتوفى ٦٧٢ عن خمس و سبعين سنة . ترجمه فى « الامل » و أورد بعض شعره العربى و من شعره الفارسى منظومة « الأختيارات» أوردها بعينها نجيب الدين الاصفهانى فى « اصول الملحمة » المطبوع ١٣٠٦ مرّ بعنوان الخواجه نصير فى ص ٣٠٦ .

(**٦٤٦٨ : ديوان محمد بن محمد بن حسن**) ابن قاسم الحسينى العينائى الجزينى ترجمه فى «الامل» بقوله كان فاضلا عالما صالحا اديبا شاعرا زاهدا وعد من تصانيفه كتاب «المنظوم الفصيح والمنثور الصحيح» ثم أورد نيفا وعشرين بيتا من شعره .

(**٦٤٦٩ : الشيخ محمد بن محمد بن الحسين الحر**) العاملى المشغرى عم والد الشيخ الحرّ. ترجمه فى «الامل» وذكر من اوصافه انه كان شاعرا منشيا اديبا وله « نظم تلخيص المفتاح» قال وتوفى ١٠٨٠ ثم أورد جملة من شعره. وكان تلميذ البهائى.

(**٦٤٧٠ : ديوان محمد بن محمد بن داود المؤذن الجزينى أوشعره**) ترجمه فى «الامل» وذكر انه ابن عم الشهيد، وكان من تلاميذ الشيخ ضياء الدين على بن الشهيد الاول. وهو كان فاضلا جليلا نبيلا شاعرا.

(**ديوان محمد بن محمود البلخى**) المعروف بـ « بدايعى بلخى » كما مرّ فى ص١٢٧ طبع له «پندنامهٔ انوشروان» فى ٢٠٠ بيت ، مع مقدمة سعيد النفيسى بطهران ١٣١٢ش. واصله بالپهلوية ، و ترجمته بالفارسية منسوبة الى ابن‌سينا وقد نظمه بدايعى هذا .

(**ديوان محمد بن مكى الشهيد أوشعره**) ترجمه فى «الامل» ونقل عن « نقد الرجال » ترجمته ـ الى قوله ـ : وله شعر جيد ، ثم أورد بعضه وذكر كيفية شهادته فى ٧٨٦ ومن شعره ماحكاه فى مجلد اجازات البحار ص ١٥ عن خط الشيخ محمد الجبعى نقلا عن خط الشهيد وهو « تتميم شعر ابن‌الجوزى» ومرّ فى ص٥٦٠.

(**ديوان محمد بن مؤيد البغددى**) من بغداد كه بخوارزم . ومنشى السلطان تكش. ترجمه فى (لب٦) وهو صاحب « التوسل الى الترسل » الذى طبعه احمد بهمنيار فى ١٣١٥ش. ومرّ بعنوان لقبه بهاءالدين البغدادى فى ص١٤٣ ومرّ فى ص ٩٦٠ اخوه مجدالدين البغدادى .

(**٦٤٧١ : ديوان محمد بن نصار**) ويقال له النصاريات و هو بلغة الحسكة العربية المكسرة الدراجة فى العراق الجنوبى والوسطى وهو متداول يقرأ على منابر القراء . وقد طبع فى النجف والحق به بعض اشعار اخر لسائر الشعراء.

(**٦٤٧٢ : ديوان محمد بن نصير**) جمال‌الدين افتخار الملك ، من ملازمى ملوك الجبال كما وصفه فى (لب ٦) وقال ان له « مجلس آراى شهابى » صغير الحجم عظيم الفائدة .

(**ديوان محمد بن هانى الاندلسى**) هو الشيخ ابوالقاسم الاندلسى . ترجمه فى الامل وقال له ديوان شعر حسن و شعر كثير فى مدح الامير وعده ابن شهر آشوب فى « المعالم » من شعراء اهل‌البيت مرّ فى ص٣٣ .

(**ديوان محمد بن يوسف**) ابن على بن كنبار البلادى البحرانى تلميذ الشيخ سليمان بن عبدالله الماحوزى مرّ فى ص٢٨ بعنوان ابن كمبار . وأورد الشيخ لطف‌الله الجد حفصى بعض مراثيه فى مجموعته التى كتبها لنفسه بخطه الجيد فى ١٢٠١ والموجودة عند اليعقوبى فى النجف . وقد ذكره فى « كشف‌الحجب » ايضاً.

(**٦٤٧٣ : ديوان محمد بن يوسف**) الخطى المولد البحرانى المسكن. ترجمه معاصره

الشيخ الحرّ فی «الامل» وقال ماهر فی اکثر العلوم من الفقه والکلام والریاضی ادیب شاعر .

(**ديوان محمد اخباری**) راجع ديوان محمد بن عبدالنبی النيشابوری.

(**ديوان محمد ادائی**) مرّ فی ص ٦٣ .

(**٦٤٧٤ : ديوان ميرزامحمد اردبيلی أوشعره**) كان من الاطباء الشعراء فی القرن الحاديعشر . ادركه الميرزا صائب فی اردبيل و كتب عنه فی بياضه اربعة عشر بيتا . ذكرها فی (دجا - ص ٣٢٨) .

(**٦٤٧٥ : ديوان محمد ارتضا علی خشنود**) ابن مصطفی عليخان الهندی . ولد ١١٩٨ وجلس للقضاء مكان والده فی ١٢٤٤ وله تصانيف واشعار. ترجمه فی (نتايج - ص ٢٤٠) .

(**ديوان محمد استرآبادی**) ترجمه سام‌ميرزا فی (تس ٤ - ص ٧٨) و يأتی بتخلصه «مشربی».

(**٦٤٧٦ : ديوان محمد استرآبادی أوشعره**) هو اخ الحاج ميرزا يحيی المستوفی فی عصر السلطان فتحعليشاه . ترجمه معاصره ومصاحبه رضاقلی هدايت فی (مع ٢ : ص ٤٥١) وأورد شعره :

نميدانم ز منع گريه مقصد چيست ناصح را
دل ازمن، ديده ازمن ، اشك ازمن ، آستين ازمن

(**٦٤٧٧ : ديوان محمد اسماعيل ابجدی**) ملك الشعراء . توفی فی١١٩٢. طبع له « مودتنامه » نظما باهتمام محرم حسين محوی اللكهنوی فی مدراس ١٩٤٤م. فی ٤٠٨ص. مع مقدمة انكليزية ، و«زبدةالافكار» فی١٩٥١م.

(**ديوان محمد اصطهباناتی**) المولد والشيرازی المقر والمدفن المتخلص«عارف» مرّ فی ص ٦٦٥ وهو غيرالمولی شاه محمد الدارابجردی المذكور فی ص ٤٩٧ فانه استشهد فی‌الهند وتخلصه «شاه» كما مرّ.

(**ديوان محمد اصفهانی**) المتخلص «سخن» كما مرّ فی ص ٤٣٤ قال فی« نتايج - ص ٣٥٣) انه توفی ١٢١٦ .

(**ديوان محمد اقبال**) راجع ديوان اقبال لاهورى فى ص٨٦ .

(**٦٤٧٨ : ديوان محمد امامى أوشعره**) ترجمه فى (مجن ١ ص١٤ و ١٨٩) وذكر حسن طبعه وبلوغه رتبة قاضى القضاة بخراسان و أورد شعره المشهور فى هراة و قال توفى بالطاعون فى شوال ٨٣٨ و دفن بمقابر الامامى فى گازرگاه . و فى نسخة لقبه «فردى» .

(**ديوان محمد امين اسرائيلى**) كما فى (نتايج- ص ٨٢) مرّ بعنوان امين ص١٠٥ .

(**ديوان محمد امين تبريزى**) راجع دلسوز تبريزى فى ص ٣٢٨ .

(**ديوان محمد امين تركمان**) المذكور فى ص ٣٤٢ بتخلصه ذوقى كاشانى . قال فى (نتايج - ص ٢٥٨) انه توفى ٩٤٩ .

(**٦٤٧٩ : ديوان محمد امين جرپادقانى أوشعره**) ترجمه و أورد شعره فى «هميشه بهار» .

(**٦٤٨٠ : ديوان السيد محمد الامين العاملى**) ابن السيد ابى الحسن موسى الحسينى العاملى ابى طائفة الامين بالشام والجد الاعلى للسيد محسن بن عبدالكريم بن على بن محمد الامين . ترجمه سيدنا الحسن فى «تكملة الامل» وذكر ان ديوانه كبير . ومرّ السيد محسن فى ص ١٠٤ .

(**٦٤٨١ : ديوان محمد ايزدى**) و هو الشيخ محمد بن عبدالله البوشهرى المتوفى ١٣٢٢ طبع له «حسن نامه» فى ١٣٠٨ فى بمبئى .

(**٦٤٨٢ : ديوان محمد امين مشهدى أوشعره**) كان طبيباً شاعراً . ترجمه وأورد شعره فى (خص ٨ - ص ٢٦٨) .

(**٦٤٨٣ : ديوان محمد امين همدانى أوشعره**) هو ابن كلانتر قصبة « تومى » بهمدان . ترجمه وأورد شعره فى (خص ٨ - ص ٣٠٠) .

(**٦٤٨٤ : ديوان الميرزا محمد ايواوغلى**) من جند سلطان حمزة ميرزا ابن الشاه طهماسب . كان ينظم بالتركية والفارسية ويكتب شعره وينقش بماء الذهب واللاجورد ترجمه الصادقى فى (خص ٧ - ص ١٢٦) بعنوان ميرمحمد ايواغلى، وعنه فى (دجا- ص ٣٢٩) كما مرّ .

(**٦٤٩٥ : ديوان محمد باقر آگاه أوشعره**) من شعراء مدراس واصله من بيجاپور ولد ١١٥٨ وتوفى ١٢٢٠ أورد شعره وترجمته فى (نتايج ـ ص ٩٣) .

(**٦٤٨٦: ديوان محمد باقر جعفرى أوشعره**) هوابن زين العابدين منشى مظفر الدين شاه ولد ١٢٧٩ ش . وقتل رميا بالرصاص فى ١٣١١ ش . نشر ثلاثة جرائد « مكافات » و «انقلاب سرخ» و «صيحة» وفيها اشعار كثيرة له . كان لقبه «جعفرى» ثم بدله الى «ايران‌بان» . ترجمه فى «تاريخ جرائد ومجلات ايران» .

(**ديوان محمد بدخشى**) هاجر الى هراة لتكميل المعارف و صار محبوب القلوب وصار ماهرا فى المعما و كتب رسالة فيه . قال فى (مجن ٣ ـ ص ٦٠ و ٢٣٤) انه المربى لمولانا كامى الاوبهى من صغره . وترجم فى « بابرنامه » كما نقل عنه براون فى ٣ : ٥٢ ومرّ فى ص ١٢٧ .

(**٦٤٨٧ : ديوان محمد پاشا**) ابن اسكندر پاشا . ترجمه الصادقى فى (خص ٣ ـ ص ٣٣) وقال مارأيت فى جميع البلاد مثله فى الحب للايرانيين ولانظيره، وذكر قدرته التامة فى العربى والفارسى والتركى وأورد مطلع قصيدته فى اربعين بيتا بقافية كربلا التى انشاها فى بعض ليالى عاشورا حين مشيه مع الصادقى الى زيارة سيد الشهداء، وكان يمليها الى بعض ملازميه ويرتبها فى الصباح . والمطلع :

آمد بجوش خون شهيدان كربلا گلها شكفت باز ببستان كربلا

(**ديوان محمد پهلوان أوشعره**) و هو ابوسعيد ملازم المير على ومصاحبه . مرّ فى ص ١٦٠ وترجمه فى (مجن ٤ ـ ص ٨٩ و ٢٦٤) وذكر انه استخرج اسم على من قول الخواجه حافظ الشيرازى : [الا يا ايها الساقى...] .

(**٦٤٨٨ : ديوان محمد تبادكانى**) المدفون فى خيابان هراة ، خليفة الشيخ زين الدين الخوافى له « تخميس البردة » و « شرح منازل السائرين » للخواجه عبدالله الانصارى . ترجمه فى (مجن ٢ ـ ص ٢٧ و ٢٠٢) وذكر شعره الفارسى وقال فى كشف الظنون انه توفى ٩٠٠ وانه ابن صافى .

(**٦٤٨٩ : ديوان محمد تبريزى**) من المعاصرين . طبع له « پروانه وشمع » منظومة فارسية فى ١٣١٠ ش . فى ٣٢ ص.

(**٦٤٩٠ : ديوان محمد تبريزى أوشعره**) ترجمه فى (دجا - ص ٣٢٩) نقلا عن «صبح گلشن» وأورد شعره .

(**٦٤٩١ : ديوان ميرزا محمد تبريزى**) الموصوف بالعالم الاديب الفاضل ؛ فى اول تفريظه لـ«فرهنك خداپرستى» المطبوع ١٢٨١ المحرم يزدى، فى اثنى عشر بيتا من الشعر العربى الذى يشبه الهائية الازرية .

(**ديوان شيخ محمد تبريزى**) كان شيخ الاسلام بشيراز و شيخ الطريقة ايضاً ، و مريديه يكتبون ديوانه بخط جيد و تذهيب لطيف يرغب فى مطالعته النفوس . وكان مصاحبا مع مولانا الجامى فى سفر الحج وتوفى بعد المراجعة ودفن فى جوار ابراهيم الادهم . كذا ترجمه فى (بهش ٢ - ص ٤٠١) بتخلصه «جمالى» .

(**٦٤٩٢ : ديوان محمد تحصيلى**) له « نصاب اصول متری » منظومة فارسية فى تطبيق المقائيس القديمة مع الاوزان المترية الجديدة . طبع بطهران ١٣١٥ ش . فى ٤٢ ص.

(**٦٤٩٣ : ديوان محمد تغلقشاه أوشعره**) وهو السلطان الخلجى الهندى . ترجمه فى (مع ١ - ص ٥٥) وأورد شعره .

(**ديوان محمد تقى اندجانى**) راجع ديوان پردل .

(**٦٤٩٤ : ديوان السيد محمد ثقة الاسلام**) اسمه «مشكاة الانوار».

(**٦٤٩٥ : ديوان محمد جابر**) ابن الحاج طالب آل صفا العاملى المتوفى ١٣٦٤ ذكره فى مقاله فى مجلة العرفان .

(**٦٤٩٦ : ديوان محمد جامى أوشعره**) وهو اخ عبدالرحمان الجامى و كان شاعرا موسيقاراً أورد شعره فى (مجن ١ - ص ٢٣ و ١٩٧) وقد رثاه الجامى بقصيدة .

(**ديوان محمد جان مشهدى**) المتخلص «قدسى» مرّ بتخلصه .

(**٦٤٩٧ : ديوان محمد جرجانى أوشعره**) ترجمه سام ميرزا فى (تس ٢ - ص ٤٩) وذكر انه بعد اكمال تحصيلاته فى العراق ، هاجر الى ايران ونزل فى كاشان مشتغلا بالتدريس والافادة للناس الى ان توفى بها ٩٤٥ و كان ينظم الشعر ولاسيما المناقب وذكر شعره.

(**ديوان محمد جعفر**) مرّ بعنوان شعله.

(**٦٤٩٨ : ديوان محمد جعفر مشهدى أوشعره**) هو ابن محمد على كوكلتاش الذى كان حاكم مشهد خراسان أورد شعره فى (مجن ٥ - ص ١١٢ و ٢٨٤).

(**٦٤٩٩ : ديوان محمد جمال**) هو السيد محمد الهاشمى ابن السيد جمال الدين الگلپايگانى المولود بالنجف ١٣٣٢ مؤلف كتاب « الادب الجديد » المطبوع ١٣٥٧ الذى جمع فيها ست و عشرون ترجمة للشعراء المعاصرين و شعرهم ، و فى آخرهم ترجمة نفسه . وترجم هو فى « عصور الادب - ص ١٦٥ ».

(**ديوان محمد حافظ**) مرّ بعنوان حافظ شيرازى.

(**ديوان محمد حسام**) كما فى (نتايج - ص١٧٨) مرّ محمد بن حسام.

(**ديوان محمد حسن**) مرّ بعنوان زلالى وحسن ...

(**ديوان محمد حسين**) مرّ بعنوان حسين قزوينى.

(**٦٥٠٠ : ديوان محمد حسين بن محسن**) آل شمس الدين المتوفى ١٠٤٣ . جمعه الشيخ محمد رضا شمس الدين وفيه « الغديرية ».

(**٦٥٠١ : ديوان محمد حسين شهرستانى**) وهو الحاج محمد حسين بن محمد على المتوفى بالحائر ١٣١٥ له « نون ودوغ » فى قبال « نان وحلوا » طبع ببغداد فى٥٦ص. و« خوان نعمت » ايضاً مطبوع .

(**ديوان محمد حسين شهريار**) التبريزى. له « روح وپروانه » و« قهرمان استالينگراد » مطبوعان . ومرّ بتخلصه شهريار .

(**ديوان محمد حسين قاجاردولو**) البيگلربيگى . له « مختار نامه » نظمه فى١٣٠٥ فى قصص المختار بن ابى عبيدة الثقفى وتوجد نسخته فى المكتبة (الملية) كتبت ١٣٠٩ برقم ١٨٢ف .

(**٦٥٠٢ : ديوان محمد خاتونى**) و هو الشيخ شمس الدين ابوالمعالى محمد بن سديدالدين على بن شهاب الدين احمد بن نعمة الله بن خاتون العاملى العينائى تلميذ الشيخ البهائى ومترجم اربعينه الذى فصلناه فى ج ٤ ص٧٦ وذكرنا حياته الى١٠٥٥ لكن رأيت بعد ذلك نسخة من ترجمة الاربعين اهداها المؤلف الى الامير روح الله

فی ١٠٥٦ فیظهر وفاته بعدالتاریخ. وقد ترجمه النصر آبادی فی (نر٦-ص١٥٩) وذکر وفاته فی دکن ووصیته الی الرجل الصالح الموسوم بمیرزا اسد والمتخلص «عریان» فحمل هو اثاثه الی ایران و سلمها الی ورثته بشهادة جمع انا واحد منهم ، وأورد شعره الفارسی فی (تش - ص ١٨٦).

٥ (**دیوان محمد خانه**) البغدادی کما فی (تش - ص ١٦٨) مرّ بعنوان خانه فی ص ٢٨٥ .

(**دیوان محمد خجندی**) جاء شعره فی (پژمان - ص ٩٨ و ٥٥٣) بعنوان محمد ترکستانی ومرخجندی .

(**٦٥٠٣ : دیوان محمد خرسانی**) ترجمه فی (مجن ٤ - ص ٢٨٠ و ص ١٠٦)

١٠ وذکر انه اخذ الطریقة من المولی محمد التبادگانی المذکور فی ص٩٩٣ کان صائم الدهر وحج ماشیا وذکر شعره ومرّ درویش محمد خراسانی.

(**دیوان محمد خلقی**) وهو المیرزا محمد بن المیریوسف المذکور فی ص٣٠٠.

(**دیوان محمد خلوص**) ذکر فی (نتایج - ص٢٢٣) ومرّ فی ص ٣٠١.

(**دیوان محمد خلیفه**) مرّ بعنوان عاجز سرابی.

١٥ (**دیوان محمد خندان**) الخطاط فی خراسان . ترجمه فی (مجتس ٦ - ص ١٤٨) وأورد شعره .

(**دیوان شاه محمد دارابجردی**) المذکور بعنوان شاه دارابجردی ص ٤٩٧ ترجم فی « صبح گلشن » وذکر انه من العلماء ونزل الی بلاد الهند و استشهد فیها و کان یتخلص فی شعره «شاه» وذکره النصر آبادی فی (نر٦-ص١٨٦) بعنوان ملاشاه محمد

٢٠ الدارابی وذکر انه کان سنین فی طلب العلم وهاجر الی بلاد الهند قبل سنین و کان یرسل منها الی جیرانه وغیرهم من سائر الناس والفقراء اموالاً کثیرة حتی رجع من الهند هذه السنة (و تالیف التذکرة حدود ١٠٨٣) و هو یصل بره و احسانه الیهم کما کان فی الهند و هو مشغول بتألیف « تذکرة الشعراء » و له اطلاع بالعلوم وذکر بعض شعره، ولم یذکر بقیة احواله. و کانه رجع ایضاً الی الهند واستشهد فیها

٢٥ بعد التاریخ کما فی « صبح گلشن » فهو مقدم قلیلا علی المولی شاه محمد الاصطهبانانی

المولد والشيرازى المقر والمدفن ، الذى كان من العلماء الاجلاء بشهادة تلاميذه وتصانيفه وتوفى بشيراز حدود نيف و ١١٣٠ وتخلصه عارف كما مرّ فى العين .

(**٦٥٠٤ : ديوان محمدخان داغستانى اوشعره**) ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر٢ و١٥ - ص ٤٢ و ٥٣٤) واطراه وذكر انه فى خدمة الشاه عباس الثانى وأورد بعض اشعاره .

(**٦٥٠٥ : ديوان محمد رحيم ميرزا**) القاجار . له منظومة «ضياء العين فى مراثى الحسين» نسخة منه فى ١٠١ ص. كتبت فى ١٢٦٦ عند (فخرالدين النصيرى).

(**٦٥٠٦ : ديوان محمد رضا چرخ‌تاب أوشعره**) كان من مشهد خراسان . ترجمه وأورد شعره فى (مطلع ٢ : ٤٤٣) ومرّ رضا ورضائى المشهديان .

(**٦٥٠٧ : ديوان محمد رفيق**) له منظومة «غزوة خيبر» ينقل عنه فى مقدمة «وقايع الصفين» الذى هو الجزء الثالث من كتاب «نظم المجالس» لمحمد محسن عاصى رشتى المذكور فى ص ٦٧٣ ويأتى بعنوان «ديوان محمد محسن عاصى».

(**ديوان قاضى محمد رهى**) مرّ فى ص ٣٩٥ .

(**٦٥٠٨ : ديوان محمد زهرى**) طبع ديوانه باسم «جزيره» فى ١٣٣٤ش . فى طهران فى ٢٣٠ ص .

(**٦٥٠٩ : ديوان محمد الزيات**) وهو الوزير محمد بن عبدالملك الزيات . نسخة منه عليها تملك بتاريخ ٤٥٤ موجودة عند (فخرالدين النصيرى - ٢٥٣).

(**٦٥١٠ : ديوان محمد ساروى أوشعره**) اشتغل بتحصيل العلوم ولما ترقى امره تقرب عند محمد شاه المعروف بخواجه المقتول ١٢١١ ودفن فى النجف وألف باسمه تاريخا بنحو جديد سماه «تاريخ محمدى» وقد ينظم الشعر . ترجمه فى (مع٢-ص٤٥١) وأورد شعره .

(**٦٥١١ : ديوان محمد سبزوارى أوشعره**) وهو من كسكن من محال سبزوار . ترجمه وأورد غزله فى (تش - ص ٨٠).

(**٦٥١٢ : ديوان حاجى محمد سمرقندى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (تش - ص ٣٣٣).

(ديوان محمد شرفی) المذکور فی ص ٥١٧ قال (تس - ٧٤) أنه کان بیده أمور عمدة الملك الشاه نعمة الله ووصفه بقوله حقایق پناه الظاهر فی کونه حیا فی زمن تألیفه ومن قرابته لشرف الدین یظهر ان الشرفی بالفاء نسبة الیه والقاف الواقع فی الطبع غلط وکذا وقع الغلط فی (خص ٣ - ص ٥٩) للصادقی المؤلف ١٠١٦ ذکره بعنوان مولانا محمد شرقی وذکر تخلصه « نیازی » وانه کان راتقا فاتقا لامور الشاه نعمة الله «باقی» جنت مکان فیظهر ان تخلص الشاه نعمة الله هذا «باقی» و انه توفی قبل تألیف الصادقی و کان حیاً زمن تألیف سام میرزا وفاتنا ان نذکر «باقی» هذا فی محله وانما ذکرنا فی ص ١٢٤ المیر عبد الباقی الشهید ٩٢٠ وما فی بعض نسخ «مجمع الخواص» محمود شرفی بدل محمد فمن غلط النسخة لان سام میرزا سابق علیه وقد ترجمه بعنوان محمد.

(٦٥١٣ : دیوان محمد شغانی أوشعره) کان کثیر الاشتغال بالشعر وکان من اولاد الوزراء کما ترجمه معاصره فی (لط ١ - ص ١٧) وفی بعض نسخه محمد علی بدل محمد. اقول لایوجد من الاسماء المرکبة قبل القرن التاسع الاقلیلا لکن فیه ومابعده کثیر فلعل هذا منه. ثم انه ذکر شعراً واحداً له .

(٦٥١٤ : دیوان محمد شارختی أوشعره) قال معاصره فی (مجن ٤ ص ٩٩ و ٢٧٦) انه نشأ بهرات وأورد شعره.

(٦٥١٥ : دیوان محمد شهرستانی أوشعره) وهو شمس الدین محمد ابن المیرزا محمد رضا الشهرستانی. ترجمه النصر آبادی فی (نره - ص ٩٩) وذکر انه من احفاد المیرزا عنایة الله وسبط المیرزا رفیع الدین الصدر وأورد بعض اشعاره.

(٦٥١٦ : دیوان محمد شیرازی أوشعره) کان من ساداتها وسکن اصفهان ولازم الحزین فترجمه فی تذکرته ص ١٢٥ وقال کان ماهرا فی السیاق خطاطاً ومات قبل ثلاثین سنة .

(دیوان محمد صاحب) راجع دیوان محمد طالب .

(دیوان محمد صادق اردستانی) له «بستان السعادة» طبع بطهران فی ١٣١٧ ومرّ بعنوان روشن فی ص ٣٩٠ و ج ٣ ص ١٠٦.

(٦٥١٧ : دیوان محمد صادق اصفهانی أوشعره) وهو ابن الحاج حسینعلی ولد

بها فی ١٢٨٢ ش. أورد شعره فی «شعرای معاصر اصفهان ـ ص ٤٢٣» .

(**ديوان محمد صادق هندی**) قال فی (سرخوش ـ ص٦٨) ان له«ساقینامه» ومرّ بعنوان صادق هندی فی ص٥٨١ و کذا فی «همیشه‌بهار».

(**٦٥١٨ : ديوان محمدصالح کرمانشاهی**) واسمه السید محمدصالح الحسنی النعمة اللهی الملقب«حیرانعلی‌شاه»و«صارم‌السلطنه». طبع دیوان غزله باسم« کنزالعرفان» فی١٠٧ ص. فی ١٣٢٤ ش. بطهران .

(**٦٥١٩ : ديوان محمد صدر أوشعره**) وهو تقی‌الدین محمد بن جمال‌الدین الصدر المتوفی فی سفر الحج فی قدس الخلیل فی٩٤٤ ترجمه سام‌میرزا فی(تس٢ـص٢٣).

(**ديوان محمد صديق يزدی**) مرّ بتخلصه آزاد کما ترجمه آیتی فی (تش یز ـ ص ٢٦٩).

(**٦٥٢٠ : ديوان محمد صوفی‌مازندرانی**) وهو المولی محمد بن عبدالله الملقب بالصوفی والمتخلص«محمد» کما یظهر من‌دیوانه الموجود فی‌بانکی‌پور فی(٥٣ورقة) فی‌الفی بیت . و کذا فی(مع ـ ج ٢ ـ ص٣٨) ولد بآمل مازندران ، وسافر الی شیراز ثم سافر الی الحج وبقی فی مکة خمس عشر سنة کل سنة یزور مدینة ثم ساح‌البلاد الکثیرة فی‌الغرب وجاء الی‌هند مع ابی‌حیان الطبیب والمولی‌حسن‌علی‌الیزدی فی‌عهد اکبرشاه حتی سکن گجرات وقال فیه :

مرا گجرات‌ازآن گشته‌است مسکن که از مازندرانم یادگار است

وزارالخواجه معین‌الدین‌القطب وعبدالنبی‌فخرالزمانی فی‌اجمیر ثم رجع الی گجرات فی ١٠٢٤ . کان زاهداً تارکاً للدنیا . وکان یتهم بالالحاد کما یظهر من تقی‌الدین الکاشانی. ترجمه فی «میخانه ـ ص ٣٤٥» و«هدیةالعارفین ٢ : ٢٧٥» و(تش‌ـص١٨٠) و (حسینی ـ ص ١٨٧) و کشف‌الظنون وله «بتخانه» وهو منتخب من اشعار القدماء فی ستین الف بیت و«ساقینامه» فی ٢١٨ بیت و دیوانه یشتمل علی الف بیت شعر ولکن شعره یزید علی اربعة آلاف بیت ومات ١٠٣٥ [= مجردانه یکی شد بحق محمد صوفی] وقال فی صحف ابراهیم ومجمع‌الفصحاء مات ١٠٣٨ وفی (خوشگو) ١٠٣٢ .

(**٦٥٢١ : ديوان محمدطالب أوشعره**) كان من طلبة العلم و ماهراً فى الشطرنج والمعما كما فى (مجن ٣ - ص٧٥ و ٢٥٠) وفى بعض النسخ جاء اسمه محمد صاحب .

(**ديوان محمد طاهر شاهجانى**) كما فى (نتايج - ص٥٠) مرّ بعنوان آشنا.

(**ديوان محمد طاهر**) كما فى (سرخوش - ص ٧٢) ولعله طاهر طالقانى المذكور فى ص ٦٤٢ .

(**٦٥٢٢ : ديوان محمد طهرانى أوشعره**) كان يتخلص «اديبى» أورد شعره فى «نامهٔ فرهنگيان» لعبرت .

(**٦٥٢٣ : ديوان محمد عالم** اوشعره) كان من علماء سمرقند ومصاحب الغ بيك واخيراً نفاه الى هراة وبها توفى . ترجمه وأورد شعره فى (مجن ١ ص١٥ و ١٩٠) .

(**ديوان محمد عباس التسترى**) مرّ بعنوان عباس فى ص٦٧٩ . وطبع له «گوهر شاد» مع «آب زلال» و «صحن چمن» .

(**٦٥٢٤ : ديوان محمد عرب**) كان مخبطا وله داعية السلطنة فاخرجه السلطان الى سيستان وبها توفى . ترجمه فى (مجن ٢ - ص٢٨ و٢٠٣) نظم لنفسه «شاهنامه» وأورد هناك بيتا منه .

(**ديوان السيد محمد العصار التبريزى**) مرّ فى ص ٢٧٤ اطراه فى (بهش١ص٣٥٤) وقبره عند قبر استاده المولى عبدالصمد المنجم التبريزى الچرندابى . وله قصايد فى مدح استاده .

(**ديوان السيد محمد العصار الطهرانى**) مرّ فى ص ٧٢٤ وله «خير الوسائل» أو «شرح گلشن راز» طبع فى مشهد خراسان باهتمام محمود جم المنتسب الى محمود شبسترى .

(**٦٥٢٥ : ديوان محمد على اسلامى**) و هو الدكتور محمدعلى اسلامى . طبع له «منظومات «چشمه» و «گناه» فى ١٣٣٥ ش . وغيرها بطهران .

(**٦٥٢٦ : ديوان محمد على انصارى**) وهو ابن محمد حسين القمى . طبع له «نهج البلاغهٔ منظوم» فى ست مجلدات و «خزائن المراثى» أو «شورهاى فروزان» فى ١٣٥٨ و «درياى نور» فى ١٣٦٧ .

(**ديوان محمد علي حزين**) المذكور في ص ٢٣٥ . ترجمه في (نتايج – ص ١٩٨) وطبع كليانه في ١٢٩٣ و ١٨٩٣ م.

(**ديوان محمد علي دولتشاه**) مرّ بعنوان «دولت» في ص ٣٣١ .

(**٦٢٥٧ : ديوان محمدعلي روحي اصفهاني أوشعره**) ولدباصفهان في١٣٢٨ونشأبها وصار نقاشاً. ثم تعلم العربية وانتقل الى طهران وكان يدرس «المطول» بمدرسة المروى ومات ١٣٧٢ ودفن بقم. أورد شعره العربي في «شعراى معاصر اصفهان – ص ٤٢٤».

(**ديوان محمدعلي سروش**) المذكور في ص ٤٤٣ . طبع له « شمس المناقب » في ١٣٠٠ مع مقدمة حسين قلي وتقريظ «عنقا» الطالقاني المذكور في ص٧٧٤ .

(**٦٥٢٨ : ديوان محمد علي عزالدين**) العاملي ابن يوسف الحنوى المتوفى ١٣٠١ حكاه احمدرضا في مجلة العرفان العدد ٨ من المجلد ٢ .

(**ديوان محمد علي مولوى**) راجع «محمد هندى» .

(**ديوان سيد محمد عوامل**) راجع متقى رازى في ص ٩٥٧ .

(**٦٥٢٩ : ديوان محمد علي فردوسي ثاني**) الخراساني ينسب نفسه الى الفردوسي الطوسي . سافر مع نادرشاه الى الهند ورجع . ذكره گلستانه في « مجمل التواريخ» و ذكر له « نادرشاه‌نامه » أو « شاهنامهٔ نادرى » ومهديخان في « جهانگشا » ومحمد كاظم في «عالم آراى نادرى» وطبع الشاهنامه احمد سهيلي الخوانساري عن نسختي (ملك٩١٦) و(حسين النخجواني) وجعل له مقدمة في احواله ، طبعه في طهران ١٣٣٩ ش. في٢٤١ ص.

(**ديوان محمد عوفي**) مرّ في ص ٧٧٥ وترجمه في (مع ١ ص ٥٠٢) استفاد آرزو من تذكرته «لباب الالباب» كما ذكره في مقدمة « خزانهٔ عامره » و لكنه لم يترجمه فيه ، مع انه اخذ الصلة جزاء شعره في مديح شاه كبود جامه الاسترآبادى .

(**٦٥٣٠ : ديوان محمد غزنوى أوشعره**) و اسمه السيد محمد بن ناصر ، اخ السيد حسن الغزنوى. ترجمه في (مع ١ – ص٥١٠) وأورد قرب ثلاثين بيتا من شعره .

(**ديوان ملا محمد فارسي**) البواناتي من محال فارس وتخلصه گويا. مرّ في ص٩٣٧.

(**٦٥٣١ : ديوان محمد فارسي أوشعره**) هو من دهمل من محال فارس وابن الحاج

ملك حسين . كان هو وابوه من اهل العلم والصلاح. ترجمه النصر آبادى فى (نر ٦-ص ٢٠٢) وأورد شعره .

(**٦٥٣٢: ديوان محمد فوطه** سمرقندى اوشعره) . كان بياع الفوطه، وله طبع حسن. ترجمه فى (مجتس ٦ - ص ١٥١) وأورد مطلع غزله .

(**٦٥٣٣ : ديوان الحكيم محمد القائنى أوشعره**) اسمه ابونصر جعفر بن اسحاق من اهل «واش» . حكى ترجمته فى (مع ١ - ص ٥٤١) عن كتاب تذكرة محمد العوفى وأورد له قرب عشرين بيتا .

(**ديوان محمد قاضى خراسانى**) مرّ بعنوان محمد امامى .

(**٦٥٣٤ : ديوان محمدخان قبيچانى أوشعره**) هوابن حسين بيگ. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ٢-ص ٢٢) وذكر انه كان من المقربين عندالسلطان وعلاقدره حتى صار صدرا له بعد وفات النواب خليفه سلطان، والحال هو فى ايالة استرآباد وسمنان وغيرهما . ثم ذكر عدة من ابياته .

(**ديوان محمد قزوينى**) المذكور فى ص ٢٦٢ وهوالحكيم الشاه محمد بن مبارك القزوينى المتوفى ٩٦٦ كما ارخه كشف الظنون ج ١ ص ١٧٥ وقد ترجمه فى «الشقائق النعمانية» فى هامش ص ٣٧١ وأورد جملة من تصانيفه ، ولم يذكر ترجمته لكتاب «مجالس النفايس» لكن فى كشف الظنون ج ٢ ص ٣٧٨ عند ذكر «مجالس النفايس» تأليف الامير على شير، قال : ترجمه شاه محمد بن مبارك القزوينى الحكيم بالتركية وهو اشتباه منه فان اصل المجالس تركى، وهو ترجمه بالفارسية وفرغ من الترجمة ٩٢٩ و ادرج فيه بعض مانظمه من الشعر، منها ماذكره فى (قزمج ٣ - ص ٢٥١) من تتبعه لمطلع ملازيرك بامر السلطان سليم فى ٩٢٤ و منها مانظمه فى تاريخ فراغه بتاريخ ٩٢٩ :

بسالى كه باشد حسابش بگوش ملايك نهم عقد گوهر

(**٦٥٣٥ : ديوان السيدمحمد القطيفى**) فى المراثى لسيد الشهداء . رأيت بعضه المنقول فى بعض المجاميع .

(**ديوان محمدقلى**) الطهرانى المتخلص بسليم كما مرّ، والهندى المتخلص آصف مرّ

أيضاً. وترجم فى (نتايج - ص٤٩) .

(**٦٥٣٦ : ديوان محمد قليخان الكازرونى أوشعره**) ترجمه معاصره فى (مع٢- ص ٤٥٢) وقال انه نسب الى نفسه غزل «يك ودو» [خال بكنج لب يكى، طرهٔ مشك فام دو..] أقول: ذكرنا فى ص٩٦ ان ناظم هذا الغزل ام ها نى اليزدية كما ذكر آيتى فى (تش يز : ص ٢٧٥) .

(**٦٥٣٧:ديوان شاه محمد قورچى أوشعره**) وهو الشاعر بالفارسية والتركية. ترجمه فى (مجتس ٦ - ص ١٦٧) وأورد شعره الفارسى.

(**٦٥٣٨ : ديوان ملا محمد كاشى أوشعره**) وهو مؤلف « اخلاق شاهى » المذكور فى ج ١١ ص ٤٤ .

(**ديوان محمد كاكى**) طبع له مثنوى «مى ورنگ» بكانپور. ومرّ فى ص٨٨٣ بعنوان قطب الدين .

(**٦٥٣٩ : ديوان شاه محمد كتابدار أوشعره**) كان كتابدار للسلطان بابرشاه. ترجمه فى (مجتس ٦ - ص ١٦٧) وأورد مطلع غزله .

(**٦٥٤٠ : ديوان محمد كتف اندجانى أوشعره**) ترجمه فى (بهش٢ - ص٣٨١) وقال انه من التجار وأورد شعره .

(**ديوان محمد كرمانى**) راجع كريمخان فى ص٩٠٩. وعنايتى كرمانى فى ص٧٧٢.

(**٦٥٤١ : ديوان محمد كسكنى سبزوارى اوشعره**) كان من الشجعان بها. ترجمه الصادقى فى (خص٦ - ص٨١) وأورد مطلعين من شعره. وقطعة فى قتل الخواجه احمد الجامى والميرحسين التبادكانى، بسئوال عن القاضى فى جام.

(**٦٤٤٢ : ديوان محمد كشميرى أوشعره**) كان نزيل اصفهان وتوفى بها ١٠٨٣ ترجمه النصرآبادى فى (نر ٦ - ص١٧٠) وقال انه من فحول الفضلاء وأورد رباعية له .

(**ديوان محمد كوزه كنانى**) مرّ بعنوان «رحمت» الاصفهانى فى ص ٣٥٦.

(**ديوان محمد گيلانى كرجى**) المذكور بتخلصه حاجى فى ص ٢١٩ . ترجمه الحزين فى تذكرته ص ٦٠ .

(**ديوان محمد لاهجي**) هو ابن يحيى بن علي الگيلاني. راجع محمد نوربخشي.

(ديوان محمد مجلد) ترجمه كذلك فى (مجن ٢ ص ٤٦ و ٢١٩) وفى بعض نسخها احمد بدل محمد . وقال انه يميل كثيراً الى المعما، و أورر احدى معمياته . و مرّ فى ص ٩٦٦ . هذا وقد يذكر «مجلدى» و يراد «مخلدى» الآتى.

(ديوان محمدمحسن رشتى اصفهانى) المتخلص « عاصى » وهو ابن محمد رفيع الرشتى . ذكرناه فى ص ٦٧٣[1] ورأيت له عند (فخر الدين) « غزوة خيبر » نظما . اوله :

الهى بگويم مرا باك نيست تو دانى مرا فهم و ادراك نيست

و كتاب « وقايع الصفين » الذى هو الجزء الثالث من كتابه « نظم المجالس » وفى اوله ذكر فهرساً مختصراً لمؤلفاته واحال التفصيل الى مقدمة كتابه الآخر «روضة حسينيه». وهذا ماذكره من الاسماء : « درج الدرايج » و «رضوان الآمال» و « بروق اللوامع » و «وسيلة المراد» و «ايقاظات» و « كشايف الاسرار» و « ينابيع الدر» و « كشف الحجب» و «بحر الحكم» و «مرجع الضماير » فى مجلدين ، و «مجمع المعانى» و «انيس الصالحين» و «مجمع الاذكار» و «اربعين» و « رياض الارواض» و«روض الرياض» و«خلاصة الخلاصة» و «جنات عدن» و « كشف المقال» و «درر الاقوال» و«تحفة الاخيار» و«بستان الجعفريه» و «تبيان الاصول» و «بحر المصائب» و «قواعد و فوائد» و « مفاتيح النجاة » و « رسائل الرسائل» و «درة مضيئه» و « قوانين المصائب » و « نظم المجالس » فى عدة مجلدات و «بديهيات» و «بحر المآرب » و « ذريعة الوداد » و « قبلة الآفاق » و « نسج النسوج » و «وريقات الانيقات» و «تحفة الأيادى» و«بحر الآمال» و « كنز الاحباب» و « جنة الامان» و «بحر الامكان» و «مراجع الضمائر » و «سفينة النجاة» و « اجابة المحب » و « ملتمس المحبوب» و «سبيل السبل» و«روضة حسينيه» ذكر فى مقدمته فهرساً مفصلا عن كتبه و «جامع المسائل» و «هدية الاخوان» و «متروك الانظار » و «عوالم العوالم » و«ضياء الذاكرين» و«جامع المصائب فى مجلدين و« لوايح الطرايح » و«منهاج الدين فى اصول الدين» و « كنز الاحزان» و « مرآت الشريعه فى احكام الشريعه » و « انيس العباد » و«مرآت المسائل».

(١) لكن وقع هناك غلطاً فسقط كلمة «محمدمحسن بن ...» في الطبع فالبصحح .

(٦٥٤٣ : **ديوان محمد مذهب كرمانى أوشعره**) الشهير بحسن الصورة وحسن الخط والتذهيب وحسن الشعر. ترجمه فى (بهش ٢ ـ ص ٤٠٠) وأورد شعره . قال انه توفى هوفى شبابه وابوه واخوه الذى هو مثله فى اسلامبول بمرض الطاعون فيمابين عشرة ايام .

(**ديوان محمد مذهب**) له المعما باسم «جليل» فى رباعية ذكرها النصر آبادى فى (نر ١٥ ـ ص ٥٤٤) ولعله الشاب المتوفى بالطاعون المذكور قبل هذا.

(٦٥٤٤ : **ديوان ميرمحمد مشهدى** اوشعره) كان نزيل اصفهان. ترجمه النصر آبادى فى (نر ٨ ـ ص ٢١٠) وذكر ان والده الشيخ محمد على كان صوفيا وجعل ولده نائبا له وتوفى، وأورد شعر ولده الميرمحمد المشهدى .

(٦٥٤٥ : **ديوان الشيخ محمد مطر**) فى مراثى الحسين. رأيت المنقول منه فى بعض المجاميع.

(٦٥٤٦ : **ديوان محمد معمايى أوشعره**) هروى دفن بها . ترجمه فى (مجن ٢ ـ ص ٣٤ و ٢٠٧) و ذكر انه لم يجمع تصانيف الاميرخسرو و اشعاره ورسائله احد مثله وكان مشهورا فى المعما ، ويقال له «پيرمعمائى» وأورد له معما باسم «يوسف» .

(٦٥٤٧ : **ديوان محمد معمايى أوشعره**) ترجمه و أورد شعره فى (مجن ٢ ـ ص ٣٧ و ٢١١) وقال كان صدراً فى زمان بابر ميرزا وسافر مع كيجيك ميرزا الى الحج ووصفه بانه رجل لطيف ظريف سنى المذهب مؤدب، خدم السلاطين و اتخذه السلطان ميرزا بابر صدرا و بعده ايضاً كان محترما عند السلاطين. وحين كان فى شيراز بنى قبة على مرقد الخواجه حافظ الشيرازى ، واضاف الميرزا بابر هناك فكتب بعض الظرفاء شعرا على حائط القبة رآه الميرزا بابر. ثم أورد معماه باسم «درويش».

(٦٥٤٨ : **ديوان محمد نائنى أوشعره**) وهو الطبيب الماهر الشاعر وله ذوق فى المعما وقد بدّل تعريف المعما . ترجمه فى (مجن ٤ ـ ص ٩٩ و ٢٧٦) وأورد شعره . وفى نسخة سماه «امينى».

(٦٥٤٩ : **ديوان محمد نجفى أوشعره**) هو من سادات النجف. سافر الى الهند وسجن بقلعة «گوالير» ثم افرج عنه وجاء الى ايران . أورد شعره فى (طبق ٢ : ٤٩٦) و(تش ـ ص ١٦٨).

(**٦٥٥٠ : ديوان محمد نصر آبادى أوشعره**) وهو ابن الميرزا اسد. وجده كان ابن خال النصر آبادى كما ذكره فى (نر١٢ - ص ٤٥٥) وأورد نيفا وعشرة من شعره .

(**ديوان محمد نصير اصفهانى**) مرّ فى ص ٦٤٦ بتخلصه «طرب» بن هما . وطبع له مثنوى «پير وجوان» مكرراً .

(**٦٥٥١ : ديوان مولانا محمد نعمت آبادى**) معاصر پهلوان محمد . ترجمه فى (مجن ٢ ص ٢٢٠ و ص ٤٦) وذكر انه استكمل فى نظم المعميات وتوفى ودفن بگازرگاه . وجمعت له «معميات» بعد وفاته.

(**٦٥٥٢ : ديوان محمد نقاش هروى أوشعره**) كان من المتعينين فى هراة ، ذواليد فى فنون الشعر كما ترجمه فى (مجتس ٦ - ص ١٥٤).

(**محمد نقيب سبزوارى**) ترجمه معاصره النصر آبادى وذكر انه من اعاظم سادات سبزوار و « لنقيب» تخلصه فى شعره. ثم أورد عدة من اشعاره.

(**ديوان سيد محمد نوربخش**) يأتى بتخلصه « نوربخش» .

(**ديوان الشيخ محمد النوربخشى**) ابن يحيى بن على اللاهيجى المتخلص باسيرى المذكور فى ص ٧٦ كان مجازا من النوربخش وله «شرح گلشن راز» المسمى «مفاتيح الاعجاز» وقبره مشهور فى شيراز. وصرّح بديوانه فى (مع٢-٣٠) فى ترجمة الشبسترى. توجد كليات ديوانه و معه عشرة رسائل كتابتها ٨٨٣ عند (فخر الدين النصيرى) وليس هو اللاهجى المذكور فى ص ٩٤٠ .

(**٦٥٥٣ : ديوان محمد نهاوندى أوشعره**) وهو ظهير الدين من اجلة ساداتها ونزل اصفهان فى ملازمة وقايع نويس. كذا ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ٤ - ص٩٢) وأورد شعره .

(**٦٥٥٤ : ديوان محمد نهاوندى**) ابن عبدالرحيم النهاوندى المذكور فى محله . ولد فى النجف عام توجه والده الى ايران ١٢٩١ وبعد ثلاث سنين جائت به والدته الى طهران وقت نزول والده بها، فتربى عنده الى ان توفى والده، فاشتغل على المدرسين بها فى مدرسة الخان المروى التى كان والده مدرسا بها . وهاجر الى العراق فى نيف وعشرين و ثلثماة وحضر ابحاث شيخنا الخراسانى وغيره ، وعاد الى ايران بعد وفات

اخيه العالم الشيخ محمد حسن نزيل المشهد الرضوى حدود ١٣٢٩ فنزل هو الى المشهد فى مقام اخيه الى ان حج حدود ١٣٦٠ وزارالعراق و رجع الى المشهد الى ان توفى بها خامس جمادى الاولى ١٣٧١ وطبع من تصانيفه تفسيره الملمع الموسوم «نفحات الرحمان» فى ثلاث مجلدات. وله «ضياءالابصار» فى مباحث الخيار و«سراج النهج» فى مسائل العمرة والحج، وديوان شعره. وقد استكتبت منه قصيدته المستزاد فى رثاء الحسين الشهيد.

(٦٥٥٥ : **ديوان قاضى محمد ورامينى**) معاصر الصفوية. ترجمه فى (مع ٢ - ص٣٩) وأورد رباعيه فى الهجاء.

(٦٥٥٦ : **ديوان محمدخان وزير وظائف**) فى عصر ناصرالدين شاه. طبع من شعره العربى ماقرظ به «فرهنك خداپرستى» فى ١٢٨١ فى ثمانية عشر بيتا وهى قصيدة ميمية نظير قصيدة البردة، تدل على طول باع ناظمها فى الادب العربى. ومن ابيات القصيدة قوله فى بيتين مفصولتين:

فتى تفرد فى جمع العلى وغدا ... بالرفع مثل المنادى المفرد العلم
يا خير من فى الورى شاعت فضائله ... حتى غدا بالعلى نارا على علم

(٦٥٥٧ : **ديوان محمد هروى أوشعره**) ترجم فى (مجن ١ ص ٢٣ و ١٩٧) وذكر انه كان انيس مولانا عبدالرحمان الجامى و أورد رباعيته وذكر ان قبره فى صفة مولانا سعدالدين الكاشغرى و كان موسيقاراً ماهراً.

(٦٥٥٨ : **ديوان محمد هندى**) و اسمه محمد على و يتخلص « محمد » نظم «خيابان گلشن» وجمع فيه اللغات الفارسية على ترتيب الحروف الهجائية. وترجمها بالفارسية وفرغ منه فى ١٩ رمضان ١٢٨٢ وطبعه فى ١٨٧٨م. بنولكشور فى ٧١ ص.

(٦٥٥٩ : **ديوان محمدى خان أوشعره**) من الاكراد. ترجمه معاصره فى (خص ١ - ٢٠) واطرى شجاعته وأورد شعره.

(٦٥٦٠ : **ديوان محمد يزدى أوشعره**) ترجمه عبرت فى «نامهٔ فرهنگيان» وأورد شعره بتخلص «طغرا».

(٦٥٦١ : **ديوان محمد يوسف هروى أوشعره**) هو ابن المير احمد ميرآخور.

كان ملازم محمد زمان . أورد شعره فی (مجتس ٨ - ص ١٧٢) و فی (مجتس ٢ ص ١٣٧) قال ان تخلصه «خلقی» ولعله خلطه مع خلقی هروی المذکور فی ص ٣٠٠.

(٦٥٦٢ : ديوان محمد يوسف هندی) طبع له منظومة «پيراهن يوسفی» بلكهنو .

(٦٥٦٣ : ديوان محمود آملی أوشعره) و هو محمود بن الحسن بن يعقوب بن نصرة بن الحسن الحسينی الآملی محتداً والشيرازی مولداً والشافعی مذهبا . كتب بخطه اجازة فی ص١٧-١٩ من مشيخة «كنز السالكين» المذكورة فی ٨ : ١٨٧ لصاحب المشيخة ان يروی عنه رسائله واشعاره وتاريخ الاجازة ٨ شوال ٨٦٨. والمشيخة الآن موجودة بجامعة طهران كما فی فهرسها ٩ : ٧٨٠.

(ديوان محمود اصفهانی) راجع محمود شهر كردی ، و«نقاش اصفهانی» و«حفظی» و «فدائی طهرانی» و «محمود ستوده» .

(٦٥٦٤ : ديوان محمود اصفهانی أوشعره) و هو ابن عباس شيدا المذكور فی ص ٥٦٥ . ولد ١٣٢٣ وطبع بعض شعره فی مجلة «دانشكده» لوالده . وأورد بعضها فی «شعرای معاصر اصفهان - ص ٤٢٦» . و «دانشنامه» لألفت .

(٦٥٦٥ : ديوان محمود اصفهانی) و هو ابن عبدالوهاب تبريزچی . ولد محمود باصفهان فی ١٣١٠ . طبع له « گنج سعادت» بطهران ١٣٣١ ش. فی ٣٩ص. وترجم فی «شعرای معاصر اصفهان - ص ٤٢٧» .

(٦٥٦٦ : ديوان محمود بتكچی أوشعره) هو ابن الخواجه شمس الدين محمد البتكچی ومن اقرباء الخواجه منصور البتكچی الجرجانی . كان ماهراً فی النجوم . أورد شعره فی (مجن ٣ - ص ٨٥ و٢٥٩).

(٦٥٦٧ : ديوان محمود برسه) قال فی (لت ٧) انه من شعراء علاءالدولة بنيشابور وباسمه نظم « دهنامه » وذهب الی خراسان وتقرب عندالسلطان محمد البدخشی، ثم عندالسلطان ابوسعيد وجمع مالا كثيراً ووصف مجلس عيشه المنعقد فی ٨٦١ وتوفی فی ٨٧٣ وأورد من «دهنامه» شعراً هی :

عرش پروردگار ميدانش همچو كوثر هزار ميدانش

فهو غير محمود برلاس المذكور فی ص ١٣٣ .

(**ديوان محمود بغدادى**) راجع ديوان كشاجم .

(**ديوان محمود بهبهانى**) مرّ فى ص ١٤٦ .

(**ديوان محمود پهلوان‌پوريا**) راجع ديوان پوريای ولی فی ص١٥٩ . وترجمه فی (نتايج - ص٥٥٩) و (عشاق - ص١٣٨) .

(**ديوان محمود پيرلاس**) مرّ بعنوان برلاس فی ص ١٣٣ .

(**ديوان محمود تبريزچی**) راجع محمود اصفهانی بن عبدالوهاب .

(**٦٥٦٨ : ديوان محمود تركمان**) من ابناء امراء تركمان ايران وكان فی خدمة حسين‌خان قاجار من امراء الشاه عباس . ثم جاء مع اخيه الى قندهار وفی حرب مع الصفوية قتل اخيه، ففرّ الى كابل وبقی عند خان دوران حاكم اكبرشاه الهندی على كابل ، ثم ترقی امره وجاء الى اجمير فلازمه هناك فخر الزمانی الشاعر القزوينی مؤلف ميخانه فی ١٠٢٥ فأورد ذكره فی «ميخانه - ص٥٦٣» وقال ان كثيراً من شعره احترق حين حريق بيتی فی بلدة پتنه وكان تخلصه «محمود» .

(**٦٥٦٩ : ديوان محمودجان أوشعره**) واسمه الشاه محمود من وزراء السلطان يعقوب وعم الشاه عنايت‌الله . وتوفی فی عهد الشاه اسماعيل الصفوی، كما ذكره وأورد شعره فی (قزمج ٦ - ص ٣٠٤) .

(**٦٥٧٠ : ديوان محمود الجزائری أوشعره**) وهوالشيخ محمود من علماء العرب فی اصفهان وتلميذ الشيخ عبدالله التستری المتوفی ١٠٢١ والمستخرج لتاريخ وفاته . ذكره فی (نر٣- ص٤٨٤) .

(**٦٥٧١ : ديوان محمود الحمصی أوشعره**) وهوالشيخ سديدالدين محمود بن علی بن الحسن الحمصی الرازی . أورد شعره فی «الامل» ص ٥٠٩ من الطبعة الاولى نقلاً عن صاحب المعالم عن ابيه الشهيد .

(**ديوان محمود خوارزمی**) راجع پوريای ولی .

(**ديوان محمود دنبلی**) راجع محمود ملك‌الشعراء .

(**٦٥٧٢ : ديوان محمود ديلمی أوشعره**) كان من اكابر قزوين و ينسب نفسه الى مالك‌الاشتر . أورد شعره فی (تس٣ - ص٥٦) .

(**٦٥٧٣ : ديوان محمود ستوده أوشعره**) واسمه ايضاً محمود ستوده ابن خدارحم چالشترى بن خان بابا . وهم ينسبون بيتهم الى الحر الرياحى . ولد محمود باصفهان فى ١٣١٠ وأورد شعره فى «شعراى معاصر اصفهان - ص ٤٢٥».

(**٦٥٧٤ : ديوان محمود زهگير هروى أوشعره**) ترجمه سام ميرزا فى (تس ٧ - ص ١٩٠) وأورد شعره .

(**٦٥٧٥ : ديوان محمود سبزوارى**) الخطاط كان والده الخواجه عمادالدين حسن وجده الشيخ باباعلى خوشمردان صاحب الخانقاه . ترجمه فى (مجن ٤ - ص ٢٧٧ ص ١٠٣) وذكر ان له منظومة فى قواعد ستة انواع من الخطوط سماه « اصول شش قلم» ونظم تاريخه ٨٦٦ بقوله :

چون « اصول شش قلم » كردم رقم گشت تاريخش « اصول شش قلم »

(**ديوان محمود سنجانى**) كما فى (نتايج - ص ٣٥٧) مرّ فى ص ٤٩٨ بعنوان شاه سنجان .

(**ديوان محمود شبسترى**) المذكور فى ص ٥٠٦ للشيخ سعدالدين محمود بن امين الدين عبد الكريم بن يحيى الشبسترى المتوفى ٧٢٠ أو قبلها أو بعدها بقليل والمدفون فى بستان گلشن الواقع فى شبستر فى جنب مراده بهاءالدين يعقوب ذكرناه فى ج ٧ ص ٤٢ وله « مرآة المحققين » وغيره مثل « سعادتنامه » أورد بعض اشعاره المشتمل على بيان احواله فى (دجا - ص ٣٣٥) و له «جواهر الاسرار» الذى فاتنا ذكره . وترجم فى (مع ٢ : ص ٣٠) و (نتايج - ص ٦١٥) ايضاً . ومرّ حفيده عبدالله شبسترى فى ص ٦٩٦ .

(**٦٥٧٦ : ديوان محمود شهر كردى**) ابن محمدهادى . ولد فى ١٢٨٦ وعمى بصره بالجدرى فى طفولته ومات فى ١٣٥٣ وطبع بعض اشعاره فى مجلتى « ارمغان » و «دانشكده» ترجمه فى «شعراى معاصر اصفهان - ص ٤٢٩» و « تذكرهٔ شعراى چهارمحال».

(**٦٥٧٧ : ديوان محمود شيرازى اوشعره**) وهو الحاج محمود التاجر بن الحاج على «چكمه دوز» المتوفى ١٣١١ ترجمه فرصت فى « آثار عجم - ص ٥٦٧» وأورد شعره .

و «فارسنامه- ٢، ١٥١» وهو غير ساغر المذكور فى ص ٤١٥ .

(**٦٥٧٨ : ديوان محمود شيرازى أوشعره**) وهو اخ محمدباقر وزير قورچى. سافر بعد موت اخيه الى الهند وعند الرجوع قتل فى السند. ترجمه و أورد شعره الحزين فى تذكرته ص ١٢٥ .

(**ديوان محمود شيرازى**) راجع عارفى هروى فى ص ٦٧١ ومحمود كاشى ومحمود كبكانى.

(**ديوان محمود شيوا أوشعره**) وهو صمصام السلطان ابن عماد الدولة احمد تندرى. توفى ١٣٦١ وطبع له «خردنامه» كما مرّ فى ص ١٧٨ .

(**٦٥٧٩ : ديوان محمود صبورى أوشعره**) وهو الكاتب فى طهران . ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٥٨) وأورد شعره.

(**٦٥٨٠ : ديوان سلطان محمود غزنوى أوشعره**) و هو ابن سبكتكين . استقل بالملك ٣٨٨ الى ان توفى ٤٢١ عن احدى وستين سنة وطال ملكه ثلاث و ثلاثون سنة. ترجمه فى (مع ١ - ص ٥٤) وأورد شعره وقال كان فى عصره اربعماة شاعر وكلهم مادحيه وقال النفيسى فى مقدمة «سخنان ابوسعيد» : أنّ «السلاطين السبعة» يطق على الغزنوى هذا وابوسعيد وبايزيد وسنجر وجنيد وادهم والامام الرضا (ع) . ومرّ سلطان محمود.

(**ديوان محمود فريومذى**) راجع ابن يمين فى ص ٣٤ .

(**ديوان شاه محمود فيروزآبادى فارسى**) مرّ بتخلصه «رفعت».

(**٦٥٨١ : ديوان محمود قاجار**) لمحمود ميرزا قاجار ابن فتح عليشاه (١٢١٤-١٢٧١) والمترجم فى (انجمن ٢) ومؤلف «مجمع محمودى» و «سفينهٔ محمودى» المذكور فى ١٢ : ١٩٧ وله «صاحب نامه» توجد مع ديوانه فى (المجلس) و (الملك ٢٦٦) . وله «تحفة شاهنشاهى» يوجد فى المكتبة (الملية ٧١٨) .

(**٦٥٨٢ : ديوان محمود كاتب أوشعره**) ترجمه فى (مجتس ٥ - ص ١٤٨) وذكر أنه ولد بهراة وكان طالب العلم وأورد شعره.

(**٦٥٨٣ : ديوان محمود كاشى**) نزيل شيراز اخيرا والمتوفى بها. ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٥٥) وذكر انه تتبع مثنوى «دريای ابرار» الامير خسرو الدهلوى

وأورد مطلعه . وقد راى سنگلاخ ديوانه بخط شاه محمود النيشابورى فذكره فى (امتحان ١ : ١١٦) . وترجم ايضاً فى «هميشه‌بهار».

(**٦٥٨٤ : ديوان محمود كبكانى**) المشتمل على الغزليات والمدايح والمراثى وغيرها . واسم الناظم المولى حسن وتخلصه « محمود » اصله من كبكان من محال تنگستان وانتقل اخيرا الى جم وزير وبها توفى حدود ١٣١٣ وله اشعار فى مدح «جم» منها قوله بعد نزوله اليها :

از هر كنار ناله بر آمد كه از چه رو محمود از كنارهٔ ما بر كنار شد

ومن قصايده ماسماه « السيف الماضى فى تنبيه القاضى » ارسلها الى صديقه المولى اسماعيل الذى كان قاضى العامة فى قرية « گله‌دار » من قرى فال اسير وفيها قوله :

يا سمى الذبيح قلت مرارا لك ان لاتتخذ فلانا خليلا

وقد ترجمه مختصرا معاصره الميرزا فرصت فى زمن حياته فى كتابه (عم - ص٣٧٢) وأورد بعض شعره .

(**ديوان الآقا محمود الكرمانشاهى**) ابن الآقا محمد على بن الوحيد البهبهانى الحائرى نزيل طهران والمتوفى بدژآشوب شيمران ١٢٧١ وحمل الى الحائر فى جنب جده البهبهانى . فيه غزليات و«ساقى نامه» أورد قرب مأة بيت منها فى (مع ٢-ص٤٥٣) وله «مهيجات الاشواق» فيها شعر كثير . ومرّ فى ص ١٤٦ .

(**٦٥٨٥ : ديوان محمود كلابى أوشعره**) و هو سلطان محمودخان بن اميرخان الكلابى التركمان . أورد شعره فى (خص ٥ - ص٦٥) .

(**٦٥٨٦ : ديوان محمود گيلانى أوشعره**) كان من امراء خان احمدخان والى گيلان. ترجمه معاصره سام‌ميرزا فى (تس ٤ - ص٧٥) وأورد رباعيه.

(**٦٥٨٧ : ديوان محمود لاهجى أوشعره**) كان نزيل اصفهان اخيراً مع والده الحاج محمد التاجر اللاهجى. ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نر ٥ - ص١٣٤) وأورد بعض شعره وقال انه يتخلص فى شعره بمحمود.

(**٦٥٨٨ : ديوان محمود مشكى**) من نجباء تبريز . ترجم معاصره سام‌ميرزا فى (تس ٥-ص١٧١) وقال انه مسلم عند الشعراء بحسن الطبع ولاسيما فى الغزليات والقصايد. وأورد

مطلعين من غزله :

(**٦٥٨٩ : ديوان محمود مشهدى**) ترجمه فى «الامل» بعنوان مولانا الحاج محمود ابن المير على الميمدى المشهدى فاضل عالم صالح عابد ثقة صدوق شاعر معاصر . له تصانيف وبعد ذكر تصانيفه قال وله شعر بالعربية والفارسية .

(**ديوان سلطان محمود ميرزا**) الشهير بمحمود غازى فى ماوراءالنهر بن السلطان ابى سعيد ميرزا . مرّ فى السين.

(**٦٥٩٠ : ديوان محمود ملك الشعراء**) الكاشانى الدنبلى الاصل هو ابن محمد حسين عندليب المذكور فى ص ٧٧٢ وهو ابن ملك الشعراء فتح عليخان «صبا» المذكور فى ص٥٩٢ . ترجم فى (المآثر ـ ص١٩٦) و «نامهٔ فرهنگيان» لعبرت وفى (مع ٢ـ٦٣٢) قال ان شعره قليل وأورد ٤٠٠ بيت من قصايده ولم يذكر له غزلاً ولاتخلصاً . ومرّ له «چهارده‌بند» ويأتى له «منشآت» . ولقب «ملك الشعرا» كان لجده ولأبيه .

(**٦٥٩١ : ديوان محمود نجم آبادى**) و اسمه الشيخ محمود . نظم «متاع الوارثين» المطبوع بطهران ١٣٢٣ وله مقدمة منظومة لابنه الشيخ محمد حسين النجم آبادى .

(**٦٥٩٢ : ديوان محمود وراق هروى أوشعره**) هو من شعراء العهد الطاهرى والصفارى . ترجم فى (مع ١ : ٥١١) وأورد شعره .

(**٦٥٩٣ : ديوان محتشى اردبيلى أوشعره**) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس٥ ـ ص ١٤٥) وأورد شعره وعنه فى (دجا ـ ص ٣٣٤) .

(**٦٥٩٤ : ديوان محتشى عظيم آباى أوشعره**) واسمه هرى هرنانه من قوم كايته . أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٨٨) و (مسرت ـ ص ٨٤) .

(**ديوان محتشى هروى**) كما فى (لط ٣ ـ ص ٨٤) مرّ بعنوان محبتى فى ص٩٧٠ .

(**٦٥٩٥ : ديوان محولاتى**) وهوالشيخ جواد ابن الشيخ محسن الخراسانى المحولاتى نزيل طهران كلها مراثى . طبع باسم «ديوان بينهٔ رحمت» بطهران فى ١٣٧٥ فى ١١٨ ص.

(**٦٥٩٦ : ديوان محوى اردبيلى**) المولى عبدالعلى . ولد باردبيل ونشأ بشيراز وجاء اصفهان ثم سافر الى الهند عن طريق هرمز فجاء الى تته و لازم رستم ميرزا الصفوى (حاكم تته من ١٠٢١ الى ١٠٢٣) ثم جاء معه فى ١٠٢٤ الى اجمير فلاقاه هناك

عبدالنبی فخرالزمانی فترجمه فی «میخانه - ص ٥٥٦» وقال کان عمره حینئذ سبع وعشرین سنة، فسافر الی برهان‌پور ومات بعد عدة ایام. وقال مرشد البروجردی فی تاریخه فی‌قصیدة :

ز من پرسید دل تـاریخ فوتش بدو گفتم«عجب یاری زمارفت = ١٠٢٤»

ترجمه فی «ریاض‌الشعراء» لواله الداغستانی و «مخزن‌الغرایب» و(تش-ص٢٥) وفهرس ریو - ص ٧٣٩ و «فهرس بادلی- ٣٧٤» و (دجا - ص ٣٣٨) و فی (دجا - ص٣٣٨) وجاء شعره فی (مسرت - ص ٣٢٩) وتوجد نسخة من دیوانه عند (فخرالدین).

(**٦٥٩٧ : دیوان محوی استرآبای أوشعره**) واسمه الحاج مولی محمد باقر من الفضلاء العرفاء. ترجمه فی(مع ٢ -ص ٤٥١) وذکر انه ادرکه فی آخرعمره فی‌شیراز وأورد شعره . ثم قال وفیها توفی.

(**٦٦٠٠ : دیوان محوی اصفهانی أوشعره**) ترجمه و أورد شعره فی (گلشن - ص٣٨٩) .

(**٦٥٩٨ : دیوان محوی بسطامی أوشعره**) کان مصاحباً للخواجه عبدالله مروارید ترجمه معاصره سام‌میرزا فی (تس٥ - ص١٣٠) وأورد بعض اشعاره.

(**٦٥٩٩ : دیوان محوی پهلتی أوشعره**) وهو ارشاد احمدبن‌عبدالقادر. کان یتخلص فی شعره الفارسی «محوی» وفی شعره‌الاردوی «میکش» تلمذ علی اسد «غالب» وامام بخش«صهبائی» أورد شعره فی (گلشن - ص ٣٨٨).

(**٦٦٠٠ : دیوان محوی خراسانی أوشعره**) هو من رجال خراسان و هرات. له طبع‌حسن وقد یشتغل‌بالعلم. کذا وصفه فی(مجن ٣- ص٦٥و٢٣٨) وأورد من‌شعره مطلعین. وقال سنگلاخ انه رای دیوان محوی فراهی بخط عبدی‌النیشابوری وذکره فی (امتحان - ١ : ٩٧).

(**٦٦٠١ : دیوان محوی همدانی**) واسمه المیر مغیث من سادات همدان وطالب العلم بها. ترجمه معاصره الصادقی کتابدار فی(خص٦-ص٩١) و (تش-ص٢٥٨) وأورد عدة من‌رباعیاته. وترجمه النصرآبادی فی(نر٩- ص٢٥٩) وذکر انه جال بلاد الهند و جاور مکة مدة ورجع الی الهند وبها توفی ، و رأیت دیوان رباعیاته الذی جمعه

آقاباقى اخ آقاخضر وزير كاشان . ويقال ان شعره مقصور على الرباعيات . وكلما يوجد غزل باسمه فى السفائن فانما هو لمحوى الاردبيلى.

(٦٦٠٣ : **ديوان محوى هندى**) وهو مسعود عليخان . طبع بحيدرآباد فى ١٣٥٤ فى ١٨٤ + ٩٤ص. وذكر فى (طبق ٢ : ٤٩٩) شعراً لمير محوى وراجع محوى پهلتى .

(٦٦٠٤ : **ديوان محيط اصفهانى أوشعره**) وهوالمير محمد سعيد قتل فى حصار اصفهان أورد شعره وترجمته فى (گلشن ـ ص ٣٩٠).

(٦٦٠٥ : **ديوان محيط سامانى**) و هوالميرزا عبدالله السامانى بن نورالله «عمان» المذكور فى ص ٧٦٩ ابن عبدالله «جيحون» بن عبدالوهاب « قطره » المذكور فى ص ٨٨٦ وذكرنا عمه «دريا» فى ص ٣٢٥ وتوفى محيط فى ج ١ - ١٣٥٥ فى سامان باصفهان . وله ولد ان عبدالوهاب وسحاب. ذكره لنا المعلم الحبيب آبادى. وترجم ايضاً فى «شعراى معاصر اصفهان ـ ص ٤٣٠».

(٦٦٠٦ : **ديوان محيط فراهانى**) للميرزا معصوم بن الميرزا عيسى قائم مقام المشهور بميرزا بزرك الفراهانى الطهرانى المتوفى شابا فى ١٢٣٥ ترجمه فى (مع ٢ـ ص ٤٧٣) وأورد نيفا وعشرين بيتا من شعره و كذا فى (انجمن ٣).

(٦٦٠٧ : **ديوان محيط قمى**) للميرزا محمد القمى الوزوائى المتوفى ١٣١٧ جمعه الميرزا حيدرعلى المتخلص «ثريا» وطبعه فى ١٣١٨.

(٦٦٠٨ : **ديوان محيط مشهدى أوشعره**) واسمه محيط الدين خان ساكن لكهنو . ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٩١).

(٦٦٠٩ : **ديوان محيط نائينى**) هو محمدعلى بن محمد باقر. سافر الى النجف ورجع الى وطنه و كتب «هلال يكشبه» و «صراط مستقيم» فى رد الشيخية وله ديوان شعر. ترجمه فى تاريخ نائين ص ١٩٠.

(٦٦١٠ : **ديوان محيطى**) الشاعر الحروفى . يوجد عند عباس العزاوى كما ذكره فى «العراق بين الاحتلالين ج ٢ ص ٢٥١» واظنه الذى ترجم فى «گلشن شعرا» لعهدى البغدادى كما ذكره أيضاً فى ذلك الكتاب ج ٤ ص ١٣٧ وهوالذى نصب ابنه دفتريا لبغداد فى ٩٩٦ .

(**٦٦١١ : ديوان محيى الدين أوشعره**) الجامع للفضائل و الكمالات و الظرافة والمزاحات . ترجمه فى (بهش ٢ - ص ٣٩٨) و أورد شعره قال وهو مداح الخواجه نظام الدين احمد الساعدى .

(**٦٦١٢ : ديوان الشيخ محيى الدين طريح**) النجفى. قال الشيخ الحر فى «الامل» الطبع الاول . ص ٥٠٩ عالم فاضل محقق عابد صالح اديب شاعر له رسائل و مراثى الحسين وديوان شعر، وهو من المعاصرين . أقول ديوانه موجود فى النجف . وقد كتب هو بخطه تمام نسبه على ظهر «الفخرية» تأليف الشيخ الطريحى هكذا محيى الدين ابن الشيخ محمود بن الشيخ احمد بن الشيخ محمد بن طريح النجفى العزيزى المسيلى . وتاريخ خطه هذا ١١٠٦ . وترجم فى «نجوم السماء - ص ١٢٧» .

(**٦٦١٣ : ديوان محيى الدين بن العربى**) محمد بن على بن محمد الحاتمى (٥٦٠ - ٦٣٨) والذى يقال فى حقه «مميت الدين» و «امام المتكلمين» وديوانه كبير طبع فى بولاق ١٢٧١ وقد ترجم فى (لس - ١٨١) .

(**٦٦١٤ : ديوان محيى شيرازى أوشعره**) و هو الواعظ الشهير . ترجمه فى (نس ٥ - ص ١٦٤) وأورد شعره .

(**٦٦١٥ : ديوان محيى گيلانى**) وهو محيى الدين عبدالقادر بن موسى بن عبدالله بن يحيى الگيلانى الحسنى ولد بگيلان فى ٤٧٠ ونشأ ببغداد و يعرف بالغوث الاعظم و «غوث الثقلين» و «جنگى دوست» و « بازالله » و « بازاشهب » و اليه ينسب السلسلة القادرية من الصوفية . له «بشائر الخيرات» و «الغنية» و «الفتح الربانى» و «فتوح الغيب» و «الفيوضات الربانية» و «ملفوظات قادرية» و «ملفوظات گيلانى» و «يتخلص فى ديوان شعره الفارسى المطبوع بـ «محيى» ومات ودفن ببغداد فى ٥٦٢ والف غلام سرور الهندى «گلدستهٔ كرامات» فى احوال محيى الدين عبدالقادر . وترجم فى الروضات - ص ٤٤١ و (حسينى - ص ٣٨٥) . و (گلشن - ص ٣٨٩) وتوجد نسخة من ديوانه فى (بنگاله).

(**٦٦١٦ : ديوان ملا محيى لارى**) من تلاميذ المحقق الدوانى ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٣٠) وأورد عدة من اشعاره وترجمه فى (خز - ص ٤٠٤) وقال انه كان من شعراء السلطان يعقوب الذى توفى ٨٩٦ وعمر الى عصر الشاه طهماسب

وحج البيت الحرام ولما رجع انشاء مثنوى « فتوح حرمين » باسم السلطان مظفر الثانى ابن محمود شاه الاول الملقب بايقرا الذى جلس على سرير الملك فى احمد آباد گجرات من سنة موت ابيه بايقرا ٩١٧ الى ان توفى ٩٣٢ و لما تم المثنوى وعرضه على السلطان مظفر نال منه بصلة مأة ألف سكندرياً . أقول فيظهر ان نظمه للمثنوى كان بين التاريخين المذكورين فى ترجمة « طبقات سلاطين اسلام » لعباس اقبال الآشتيانى. وترجم فى «لارستان كهن - ص١٩٧» و «ريحانةالادب» و (گلشن- ص ٣٩٠).

(**٦٦١٧ : ديوان مخبرى همدانى أوشعره**) واسمه‌خانباباخان. كان من‌اعضاء انجمن ادبى بهمدان . أورد غزله باقر ألفت فى«دانشنامه» المطبوع ١٣٤٢.

(**٦٦١٨ : ديوان مختار اصفهانى**) مرّ له «درج مضامين» فى ج ٨ ص ٥٩ منظومة فى‌التجويد فرغ منه فى ٩٤٩ . وشرحه «درر نثار» فى ج ٨ ص ١٣٩ .

(**٦٦١٩ : ديوان مختاررشتى‌أوشعره**) جاء شعره فى (گلشن - ص ٣٩٢).

(**٦٦٢٠ : ديوان مختار سبزوارى أوشعره**) أورد شعره فى (گلشن - ص ٣٩٢).

(**٦٦٢١ : ديوان مختار لكهنوى أوشعره**) و هو راى ستيل داس من قوم كايته الهنود . وقد تشيع كما ذكره وأورد شعره فى(گلشن- ص٣٩١).

(**٦٦٢٢ : ديوان مختار نهاوندى أوشعره**) ترجم الحزين فى تذكرته ص ١١٢ رجلين بعنوان ملامختارالنهاوندى وأورد شعرهما .

(**٦٦٢٣ : ديوان مختار هندى**) و اسمه سيف الملك مختار توفى ١٢١٨ نقل فى (نتايج - ص ٦٩٤) عن ديوانه المختصر . ويوجد ديوان مختار فى (بنگاله) .

(**٦٦٢٤ : ديوان مختارى غزنوى**) واسمه عثمان بن‌محمد الحكمى المولود حدود ٤٧٤ والمتوفى قبل ٥٥٥ على الخلاف مابين ٥٤٤ و ٥٥٤ او فى٥٣٥ كما فى «شاهد صادق». كان من مادحى سلاجقة كرمان ومن معاصرى الحكيم سنائى ومسعود سعد ومعزى وغيرهم . كان يتخلص اولا باسمه ثم عدل الى مختارى . يوجد عدة من نسخ ديوانه عند جلال‌الدين الهمائى أستاد جامعة طهران و(فخرالدين‌النصيرى) ومكتبات (المجلس) و(سپهسالار) وغيرها. وقد فصل ابن يوسف خصوصياتها نقلا عن أكثر من

عشرة مصادر فى «فهرس المجلس ٣ : ٤٠٣» وأورد فى (مع ١ ص ٥٩٩ ـ ص ٦٠٦) قرب خمسمأة بيت منه و كذا فى (لت ٢) و (تش ـ ص ١١٣) و (حسينى ـ ص ٣٠٦) ومجلة ارمغان ١٩ : ٥٨٤ .

(٦٦٢٥ : ديوان ميرمختوم نيشابورى) المدنى الاصل النيشابورى المولد . تلمذ على شاه قاسم انوار . نظم «محبت نامه» للمير غياث الدين على ترخان . كفره معاصروه فسجن بامر شاهرخ وعذّب طويلا ثم افرج عنه ومات فى ٨٣٠ . ترجمه وأورد شعره فى (لس ـ ص ١٨٠) و (مع ٢ : ٣٤) و (ض ـ ص ٢٣٦). و «ريحانة الادب ٣ : ٥٠٠». وفى (مجن ١ ص ٨ و ١٨٤) قال ان اسمه السيد محمد ولما خدم قاسم الانوار سماه بالمير مخدوم و كذا فى «ريحانة الادب ٤ : ١٣٣» عن «سفينة الشعراء ـ ص ٢٧٢» . فلعل مختوم تصحيف . ويوجد ديوان شعر ميرمختوم بالتاء عند (فخر الدين النصيرى).

(ديوان ميرمخدوم) راجع مختوم بالتاء .

(٦٦٢٦: ديوان مخدوم خبوشانى أوشعره) وهو الحاج محمد من العرفاء فى عهد الشاه اسماعيل وتوفى ٩٣٨ ترجمه وأورد شعره فى (ض ـ ص ٢٠٠) وفى الريحانة عن «مجالس المؤمنين».

(ديوان ميرمخدوم شريفى أوشعره) واسمه محمد على بن شمس الدين محمد بن المير سيد شريف الجرجانى المتخلص «اشرف» كما ذكر فى ص ٧٧ ترجمه فى (هفت ـ ص ٢٧٩) . قال فى (نر ١٣ ـ ص ٤٧٢) ان محتشم قال فى تاريخ وفاته فى ٩٩٢ :

مخدوم و مطاع اهل عالم گفتم تاريخ شود

«مخدوم ومطاع اهل علم» آمد راست وين انسب بود

فلعله غير من قال فى (خص ٤ ـ ص ٤٢) انه انهم بالتسنن ففرّ الى الروم وتقرب عند خداوندگار بها فانه مؤلف « نواقض الروافض » الذى ردّه القاضى نورالله فى «مصائب النواصب» و كتب أحواله القزوينى فى «فرهنگ ايران زمين ١ : ٥٧» .

(٦٦٢٧ : ديوان مخدومه يزدى أوشعرها) ترجمها آيتى فى (تش يز ـ ص ٣٢٩) و(گلشن ـ ص ٣٩٤) وذكر انها كانت فاضلة اديبة شاعرة وأورد بعض شعرها المشتمل على تخلصها وذكر ان اسمها محجوبة.

(**٦٦٢٨ : ديوان مخزن كرمانشاهى أوشعره**) و اسمه عبدالمحمد الخطاط المعلم للخط توفى عن ثلاثين بالوباء ١٢٤٦ ترجمه فى (مع ٢ ـ ص ٤٥٦) و أورد قرب عشرين بيتاً من شعره.

(**٦٦٢٩ : ديوان مخصوص طهرانى أوشعره**) اسمه الميرزا حسين‌خان المستوفى والملقب« كاتب السلطان »والمتوفى١٣٣٦ وهو والد الميرزا على الملقب« كاتب الخاقان» مؤلف «دريچهٔ اخلاق» المذكور فى ج ٨ ص ١٤٨ وله ايضاً « ديباچهٔ اخلاق » فاتنا ذكره فى محله. وله «سراچهٔ اخلاق» ذكر فى١٢:١٦٤ وقد انشد لى كاتب الخاقان» بعض اشعار والده منها :

بظاهر ار چه بكعبه بسى بيابانست — دريچه‌يى ز حرم در سراچهٔ جانست
طواف كعبهٔ دل گر ميسّرت گردد — بجان‌دوست كه‌اين‌حج قبول يزدانست

(**٦٦٣٠ : ديوان ملا مخفى رشتى**) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ـ ٥ ص١٥٢) وأورد رباعيه فى‌لطيفة لبنات رشت الناسجات لقطعات من‌الابريسم والبايعات لها فى‌الأسواق . وترجمه النصرآبادى فى (نر ٩ ـ ٢٧٩ ـ ٢٨٠) و أورد له تلك الرباعية ايضاً ، لكنه قال رأيت نسبتها الى شاعر آخر ايضاً . وفى(گلشن-ص٢٩٣) سماه مخفى لاهجى . و (تش ـ ١٦٤) و (نتايج- ص٦٤٩) و(حسينى- ص٣٠٩) وطبع ديوان مخفى رشتى فى‌نولكشور كما فى‌الفهارس .

(**٦٦٣١ : ديوان مخفى هندى أوشعرها**) واسمها نورجهان بيگم بنت اعتمادالدولة هى‌أخت منيجه زوجة قاسم جوينى‌المذكور فى‌ص٨٦٢. كانت اولا زوجة«شيرافكن» وبعد قتله تزوجها عالمگير پادشاه وماتت فى١٠٥٥ ترجمها وأورد شعرها فى(خيال- ص ٨٧ و٣٣٥) وعنه فى‌القاموس التركى ثم الريحانة ، و كذا فى(حسينى-ص٣٢٤) ومجلة «هلال» الپاكستانية ج ٤ العدد ٣ : ١٢ ومجلة «كابل ٣ : ٩٦٩».

(**٦٦٣٢ : ديوان مخفى هندى أوشعرها**) واسمها سليمه بنت گلرخ بيگم بنت همايون پادشاه. وابوها نورالدين مخفى من النقشبندية . أورد شعرها فى (گلشن- ص ٣٩٤).

(**٦٦٣٣: ديوان مخفى هندى**) واسمها زيب النساء بنت اورنگ‌زيب پادشاه‌الهندى

و امها كانت دلرس بنت شاهنوازخان الصفوى . ولدت فى ١٠٤٨ و ماتت ١١١٣ كانت عالمة اديبة ولم تتزوج حتى ماتت و كانت تشاعر الشعراء . ترجمها فى «تذكرة الخواتين» و «نقل مجلس» و (حسينى - ص ٣٢٤) و « هدية العارفين - ١ : ٣٧٥ » و «خيرات حسان ٢ : ١٩» و (نتايج - ص ٣٠٥) و «ازرابعه تاپروبن - ص ٢٠٤» .

وطبع ديوان مخفى بكانپور فى ١٥٦ ص. وبلكهنو ١٢٩٠ و ١٢٩٣ و بلاهور ١٣٤٣ وطبع ٥١ غزلاً منها مع الترجمة الانكليزية لمكس لال بلندن فى ١٩١٣ م . و طبع ايضاً «اشكهاى زيب النسا» ويوجد نسخة من ديوانها فى (بنكاله) كما فى فهرسها .

(٦٦٣٤ : **ديوان مخلدى گرگانى أوشعره**) واسمه ابوشريف احمد بن على . ذكره العوفى فى (لب ١) وترجمه سعيد النفيسى فى مجلة «دانشكدهٔ ادبيات تهران ج ٤ العدد ١ ص ١٨» .

(٦٦٣٥ : **ديوان مخلص**) رأيته فى كتب (سيدنا الشيرازى بسامرا) بخط جيد و نسخة نفيسه وخطه شكسته نستعليق اوله :

خوش دل كسيكه دل بغم دلستان دهد دل برنگيرد ازغم او تا كه جان دهد

(٦٦٣٦ : **ديوان مخلص انندرام هندى أوشعره**) هو من شاه جهان آباد . ترجمه البلگرامى فى (خز - ص ٤٢٥) وقال انما ترجمته لاجل انه كان مربى خان آرزو مؤلف « مجمع النفايس» وقد ترجم فيه استاذه هذا وأورد شعره . وقال انه توفى مخلص فى ١١٦٤ ثم أورد البلگرامى جملة من شعره المذكورة فى «مجمع النفايس» و كذا فى (مسرت ٣٥٧) .

(**ديوان مخلص تفرشى**) واسمه مهدى بن مصطفى و كيل لشكر اللاهوتى التفرشى المذكور فى ص ٩٤٠ بلقبه المشهور به فان تخلصه غير معروف .

(٦٦٣٧ : **ديوان مخلص تبريزى**) النجفية المولد ظاهرا والمسماة بزهرا بيگم بنت الفاضل الميرزا احمد آقا المعروف بالمولوى لانه كان نزيل هند اخيرا . وهى حليلة الميرزا ابى القاسم بن الميرزا محمود التبريزى النجفى . فارسى فى المدايح والمراثى ولذا سمى «شكوفهٔ غم» وقد طبع فى النجف ١٣٥٤ .

(٦٦٣٨ : **ديوان مخلص سهرندى أوشعره**) وهو السيد احمد حسين بن محمد حسين من خدام محمد پادشاه . أورد شعره فى (گلشن - ص ٣٩٤) وعنه فى القاموس

التركى .

(**٦٦٣٩ : ديوان مخلص شيرازى أوشعره**) و اسمه ميرزا محمد نبى الدنبلى كان من اهل العلم . ترجمه معاصره فى (مع ٢ - ص ٤٤٦) وقال رأيته أوان شبابه بشيراز وهو من اواسط الشعراء. ثم أورد قرب عشرين بيتا من شعره. و كذا فى (انجمن ٤).

(**ديوان مخلص قمى**) كما فى (تش - ص ٢٣٥) و هو الكاشانى الآتى .

(**٦٦٤٠: ديوان مخلص كاشانى**) الميرزا محمد النراقى الكاشانى القمى اطراى الحزين فى تذكرته ص ٧٧ قريحته وقال انه يستعمل صنعة الايهام كثيراً . وقد جاء به محمد مؤمن خان شاملو من كاشان الى اصفهان وصحب هناك الحزين مدة ومات عن ستين سنة ودفن فى الجامع العتيق وأورد شعره نقلا عن ديوانه. ورآى آزاد ديوانه وذكره فى (سرو - ص ١٢٥) و كذا فى (نتايج - ص ٦٥١) و (مسرت - ٥٤٥) و (حسينى - ص ٣٢١) و (تش - ص ٣٢٥) و «شمع انجمن - ص ٤٣٨» و «تذكرهٔ شوشتر - ص ٣٩» ويوجد نسخة منه عند الشيخ مهدى شرف الدين بتستر كتابتها قبل ١١٥٠ اولها :

الهى پرتو ازشمع يقين ده شمع جانم را بشوى ازحرف باطل يك قلم لوح بيانم را

ونسخة أخرى فى (المجلس) كما فى فهرسها ٣ : ٦٦٨ - ٦٦٩ .

(**٦٦٤١ : مخلص كشميرى أوشعره**) واسمه قاسم خان الايرانى الاصل . ولد بكشمير . أورد شعره فى (گلشن - ص ٣٩٤).

(**٦٦٤٢ : ديوان مخلص ميربخشى أوشعره**) كان من شعراءِ عهد اورنگ زيب. أورد شعره فى (گلشن - ص ٣٩٥).

(**ديوان مخلص نراقى**) كما فى (تش - ٢٣٥) راجع مخلص كاشانى.

(**٦٦٤٣ : ديوان مخلص نيشابورى**) واسمه شاه محمود بن اسحاق الماهر فى النستعليق وتلميذ عبدى . ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص ٣٩٤) و (تس ٤ - ٨١).

(**ديوان مخلص هندى أوشعره**) راجع مخلص آنندرام.

(**٦٦٤٤ : ديوان مخلصى آذربايجانى أوشعره**) اسمه حسن من قرية پنيس من محال آذربايجان. ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ٨ - ص ٢٨٨) بعنوان حسن مخلصى وأورد بعض اشعاره ونقله عنه فى (دجا - ص ٣٣٩).

(**٦٦٤٥ : ديوان مخلصى سبزوارى أوشعره**) كان معاصر الصادقى. ترجمه فى (خص ٨ـ ص ٢٣٠) وأورد شعره قطعة فيها تخلصه.

(**٦٦٤٦: ديوان مخمور تبريزى**) الميرزا لطف الله بن الحاج شكر الله التبريزى والملقب «مرشدقليخان» المولود فى بندر سورت ١٠٩٥ والمتوفى فى حيدر آباد ١١٦٤ ا كتسب العلوم عن الميرزا حبيب الله الاصفهانى من تلاميذ الآقا حسين الخوانسارى. ترجمه كذلك فى (دجا ـ ص ٣٣٩) وأورد بعض شعره نقلا عن «نتايج الافكار» وفى (نتايج ـ ص ٦٥٩) و (سرو ـ ص ٢٢١).

(**٦٦٤٧ : ديوان مخمور كلايرى**) من شعراء القرن الثالث عشر ومادح اعتضاد السلطنة. توجد فى (سپهسالار ١٥١) كما فى فهرسها ٢ : ٦٧٥ ولعله متحد مع مابعده.

(**٦٦٤٨ : ديوان مخمور مشهدى**) و هو السيد جعفر بن داود الحسنى الازغدى المشهدى. يوجد بخطه فى ٢٠٠٠ بيت فى جنگ كتبت فى ١٢٨٣ عند (فخر الدين).

(**٦٦٤٩ : ديوان مداح حبيب آبادى**) وهو محمدعلى بن درويش عباس بن محمد على ولد بحبيب آباد من قرا اصفهان فى رمضان ١٣١٠ ومات ابوه فى ١٣٢٢ وديوانه الآن فى ماة ورقة كما ذكره لنا المعلم الحبيب آبادى. وترجمه المهدوى فى «شعراى معاصر اصفهان ـ ص ٤٣٣».

(**٦٦٥٠ : ديوان مداح كشميرى**) وهو الميرعلى شاه، معاصر محمود الدولة منشى صفدر بكشمير. كان من شعراء واجد عليشاه بكلكته. وديوانه يسمى «هفت عنوان» أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٣٩٦).

(**٦٦٥١ : ديون مداح مشهدى**) اسمه المولى حسنعلى نزيل مشهد خراسان فى ١٢٨٥ رأيت منه القصيدة البالغة الى عشرين بيتا فى تتميم قصيدة القاآنى فى مدح امير المؤمنين قد املاها على السيد محمد باقر وكتبها هو بخطه فى تلك السنة ضمن مجموعة دوّنها موجودة عند السيد محمد الجزائرى فى النجف وانتقل الى الاهواز.

(**٦٦٥٢ : ديوان مدامى اصفهانى أوشعره**) هاجر اوائل شبابه من اصفهان ونزل اخيرا الى شيروان وبها توفى. ترجمه معاصره فى (تس٥ـ ص ١٤٩) و أورد الشعر المنسوب اليه. وكذا فى (تش ـ ص ١٩٦).

(٦٦٥٣ : **ديوان مدامى همدانى أوشعره**) واسمه حيدرى وصل الى الهند فى عهد اكبرشاه أورد شعره فى (گلشن- ص٣٩٧).

(٦٦٥٤ : **ديوان مدامى هندى أوشعره**) وهوالميرمحمدصادق. قال فى فى (گلشن- ص٣٩٦) ان آبائه كلهم شعراء وسرد نسبهم هكذا : محمد صادق بن محمدرضا الرازى ابن جعفر «قاصر» ابن اسماعيل «حيران» ابن محمد مؤمن «مؤمن» ابن محمد حسين «سائل» ابن محمد «رضائى» ابن سعيدالدين «فروغ» ابن ستاره بانو «كوكب» بنت الشيخ سعدى الشيرازى . قال وكان مقربا عندالنواب حاكم خيرپور .

(**٦٦٥٥ : مدامى يزدى**) اسمه الشيخ نورالدين من احفاد الشيخ احمد القطب اخ الشيخ محمد اليزديين كما فى (تش يز - ص٣٣٠) قال كان ساكن محلة كوى مالمير، وتوفى ١٠٦١ وذكر رباعيه وشعره .

(٦٦٥٦ : **ديوان مدرس اصفهانى**) وهوالسيد محمد حسين بن السيد محمد «سيد محمد صادقى» ولد باصفهان فى ١٣٠٤ . له ديوان شعر فى خمسة آلاف بيت كما فى «شعراى معاصر اصفهان - ص ٤٣٦» .

(**ديوان مدرس حائرى**) راجع السيد نصرالله المدرس الحائرى .

(**٦٦٥٧ : ديوان مدرس زنجانى**) و هو الميرزا احمد صدرى الابهرى الزنجانى سكن كرمان اربعين سنة ثم هاجر الى اصفهان وسكن حسن آباد وصلى الجماعة بمسجد الشاه وكان يدرس بالمدرسة الناصرية وتوفى ٩ - ع٢ - ١٣٦٩ له «وجيزة» فى الفرق بين المعجزة والسحر ومنظومة «هداية الانام» فى الكلام . وكان يتخلص « خادم » أورد شعره فى «شعراى معاصر اصفهان - ص ٤٣٥».

(**٦٦٥٨ : ديوان مدرس شيرازى**) و هو الحاج السيد ابراهيم الاردكانى الشيرازى المعروف بحاج مدرس. طبع له «هيئت منظوم» مع شرحه فى برلين ١٣٤٢ فى ٧٢ ص. ومعه تصوير المؤلف والبانى للطبع محمد حسين النمازى الشيرازى .

(**٦٦٥٩ : ديوان مدرك شيرازى**) الميرزا عبدالله بن الحاج محمد حسين التاجر نزيل ابوشهر والمتوفى ١٣١١ ورثاه الميرزا فرصت كما ذكره فى (عم - ص ٣٧٢) .

(٦٦٦٠ : **ديوان مدركى أوشعره**) أورد شعره فى (گلشن - ص ٣٩٧) .

(**ديوان مدهوش اصفهانى**) راجع مدهوش عربستانى .

(**٦٦٦١ : ديوان مدهوش جرفادقانى أوشعره**) و اسمه ملامحمد صادق . كان ملاباشى لحيدر قلى ميرزا ابن الفتحعليشاه ترجمه فى (مع٢ - ص ٤٨٣) وأورد شعره المنسوب اليه فى بعض السفاين.

(**٦٦٦٢ : ديوان مدهوش طهرانى**) الميرزا اسماعيل المتخلص بمدهوش. فارسى طبع فى طهران ١٢٩٠ . بعنوان «ارشادالسالكين و انيس العاشقين» .

(**٦٦٦٣ : ديوان مدهوش عربستانى**) نزيل اصفهان واسمه السيد مباركخان من احفاد السيد مبارك الوالى فى عربستان . ترجمه النصر آبادى فى (نر٢-ص٢٩) وأورد بعض مااختاره من شعره الذى كتبه المدهوش بخطه فى مجموعة النصر آبادى . قال سنگلاخ فى (امتحان ١ : ٣١٩) انه راى ديوان مبار كشاه مدهوش بخط عبدالرزاق ابن اخت الميرعماد . واخرى بخط مختار بيگ القزوينى «مختارالخطاطين» فذكره فى(امتحان٢ - ٢٦٧) وجاء شعره فى (مسرت - ص٢٣٩)و(نش-٢٠) و«هميشه‌بهار» وفى (حسينى - ص ٣٢٢) سماه مدهوش اصفهانى وزاد فى (گلشن - ص ٣٩٧) انه هاجر الى كشمير وسكن هناك وكان ذاصوت حسن .

(**٦٦٦٤ : ديوان مدهوش لاهورى أوشعره**) و هو اخ ميرجلال‌الدين سيادت من شعراء عهد عالمگير پادشاه . أورد شعره فى (گلشن - ص ٣٩٧) .

(**٦٦٦٥: ديوان مديحى أوشعره**) كان من شعراء السلطان يعقوب تركمان المتوفى ٨٩٦ ترجمه وأورد شعره القزوينى فى (قزمج - ص٣١١) .

(**٦٦٦٦ : ديوان مذاق هندى**) للنواب احمد حسين‌خان حاكم بلدة « پيربانوان » بالهند وصاحب « صبح صادق » ذكر ديوانه فى كتابه « تاريخ احمدى » المذكور فى ٣ : ٢٢٨ .

(**٦٦٦٧ : ديوان مذاقى تكلو أوشعره**) كان من اولاد قراچه سلطان تكلو .ترجمه معاصره الصادقى فى(خص٣-ص٣٤) وذكر انه نسب شعر الصادقى الى نفسه بمحضر منه.

(**٦٦٦٨ : ديوان مذاقى نائنى أوشعره**) هو من سادات نائين وله المام بالموسيقى فى عصر الشاه عباس الماضى. ذكره النصر آبادى فى(نر- ص ٢٨١) وأورد شعره .

(**٦٦٦٩ : دیوان مذاقی نیشابوری أوشعره**)واسمه نظام‌الدین کان ماهراً فی التذهیب والصحافة فی بلاط السلطان حسین بایقرا . أورد شعره فی (گلشن ـ ص ۳۹۸) .

(**٦٦٧٠ : دیوان مذنب**) الموجود نسخته فی مکتبة (المجلس) کما فی فهرسها ج۳ ص ٤٠٦ لیس فیها اسم الناظم ولا التصریح بتاریخه وکان الناظم کتب اولا مادونه من غزلیاته ورباعیاته بغیر ترتیب فی ۹٤ ص . ثم کتبها ثانیا مع زیادات علیها ایضاً بغیر ترتیب فی۲٤۸ص. ثم کتبها ثالثا مع الترتیب فی‌قوا فیها فی٤٠٦ ص. ومجموع ابیات هذا المرتب ۲۲۰۰ .

(**٦٦٧١ : دیوان مذنب بدایونی**) المولود ۱۲۷۱ وهوالمولوی حافظ علی احمد المترجم فی (روشن ـ ص ٦۲۱) وذکر انه فی سنة تالیفه ۱۲۹٦ مشغول بتکمیل علوم الباطن وأورد شعره.

(**٦٦٧٢ : دیوان مذنب بمرودی**) له « تتمیم مقامات حسینی » الذی نظمه محمد اکبر منشی فی‌تأریخ وقایع الطف . نظمه لاحمدشاه‌الدرانی(۱۱٦۰ـ۱۱۸۷) ولم‌یتمه فاتمه مذنب بمرودی هذا والنسخة فی(المجلس) کما فی فهرسها ۳ : ٦۷٦ .

(**٦٦٧٣ : مذنب تبریزی**) قال تربیت فی(دجا ـ ص۳٤۰) ان اسمه فتحعلی‌بن‌الحاج حسن التبریزی المشهوربالایروانی ورأیت دیوانه المشتمل علی آلاف بیت و عندی مجموعة بخطه دونها فی ۱۲٤۹ وأورد فیها کثیرا من‌النظم والنثر للشعراء والمنشین المعاریف انتهی. واقول الظاهر ان ناظم الدیوان المذکور فی«فهرس‌المجلس۳:٤۰٦» متأخرعن‌صاحب هذا الدیوان الکبیر المشتمل علی‌آلاف بیت، ورآه تربیت.

(**٦٦٧٤ : دیوان مذنب خراسانی**) الشیخ غلامرضا الواعظ ابن محمد علی . طبع له «مخزن‌الاشعار» فی ۱٤۸ ص بطهران ۱۳۵۱.

(**٦٦٧٥ : دیوان مذهب أوشعره**) واسمه محمد أورد معماه النصرآبادی فی (نر۱۵ـ ص ٥٤٤) ولعله‌المذکور فی «همیشه‌بهار» أوالآتی بعدهذا .

(**٦٦٧٦ : دیوان مذهب اصفهانی أوشعره**) و اسمه الملامحمد جعفر بن المیرزا محمود اصله من قهپایة وولد باصفهان وکان ماهراً فی‌التذهیب . ترجمه وأورد شعره فی (نر ۹ ـ ص ٤۱۸) و (گلشن ـ ۳۹۹).

(**٦٦٧٧ : ديوان مراد پهلوان شيرازى**) كان ساكن يزد . أورد شعره وقصة غرامه مع ولد اسمه «الياس» فى (گلشن - ص ٣٩٩) وراجع « پهلوان يزدى » و « مرادى يزدى » .

(**٦٦٧٨ : ديوان ملامراد تسوجى**) من اعمال تبريز ، ولد بها ووالده ميرزاجان، وينتهى نسبه الى بعض الانصار كما ترجمه فى «قصص الخاقان» المؤلف باسم الشاه‌عباس الثانى فى ١٠٧٣ وعنه نقل فى (دجا - ص ٣٤٠) قال فى القصص له عدة آلاف بيت وعمره فى الحال تجاوز الخمسين فمن مثنوياته «حصول المراد» ثلاثة آلاف بيت و«حسن وعشق» أربعه آلاف بيت ، فاتنا ذكرها فى حرف الحاء ، وذكرناها فى الميم بعنوان المثنوى . وله ثالث فى بحر «ليلى و مجنون» .

(**٦٦٧٩ : ديوان شاه‌مراد خوانسارى**) الماهر فى الموسيقا والمقرب لذلك عند الشاه‌عباس الماضى . ترجمه النصر آبادى فى(نر ٩ - ص٣١٨) وذكر ان اكثر تصانيفه منظوم شعرا وفى(خوشگو) ذكر شاعرين بهذا التخلص.

(**٦٦٨٠ : ديوان مرادميرزا صفوى أوشعره**) هو ابن ميرزا رستم كان من احفاد الشاه اسماعيل . تقرب عند جهانگير پادشاه . أورد شعره فى (گلشن - ص ٣٩٩) و «هميشه بهار» و (مسرت - ص٩).

(**٦٦٨١ : ديوان مراد قزوينى**) ترجمه معاصره سام‌ميرزا فى(تس٥-ص١٣٧) ووصفه بانه كثير الهجاء وأورد شعره .

(**٦٦٨٢ : ديوان مراد كرمانى اوشعره**) واسمه مرادبيك بن شاهقلى. كان ابوحاكم كرمان وصار هوسكاكاً . ترجمه وأورد شعره فى(خص ٥ - ص٦٧).

(**٦٦٨٣ : ديوان مرادى يزدى أوشعره**) هو اخ وحشى البافقى . ذكره الاوحدى فى «العرفات» ونقل عنه فى (تش‌يز - ص ٣٤٤) وكلاهما من تلاميذ شرف‌الدين على اليزدى وقال فى (گلشن - ص ٣٩٩) و (تش - ص ١٥٤) انه سافر الى الحجج ورجع ومات بتبريز.

(**ديوان مراغى**) الميرفتاح المذكور فى‌ص٧٧ بعنوان تخلصه «اشراق» له «قيامتنامه» بالتركية موجودة فى(الرضوية) .

(**٦٦٨٤ : ديوان مرتاض نائينى**) واسمه محمد حسن . ترجمه وأورد شعره فى «تاريخ نائين - ص ١٨٥ و ٢٩» .

(**٦٦٨٥ : ديوان مرتاض هروى أوشعره**) كان ماهراً فى الرياضيات وحرّر «تحرير اقليدس» وكان يلعب الشطرنج مع نفرين فى وقت واحد . ترجمه وأورد شعره فى (مجن ٤ ص ٩٢ و ٢٦٧).

(**٦٦٨٦ : ديوان مرتضوى تبريزى**) و اسمه الدكتور منوچهر . طبع له منظومة «چراغ نيم‌مرده» بتبريز ١٣٣٣ ش. فى ١٠٦ص.

(**٦٦٨٧ : ديوان الشيخ مرتضى آل ياسين**) ترجمه وأورد شعره فى «شعراءالوزراء».

(**٦٦٨٨ : ديوان مرتضى ارتيمانى أوشعره**) هو من ارتيمان من نواحى همدان أورد شعره فى (خص ٦ - ص٩٤) ومرّ رضى ارتيمانى .

(**٦٦٨٩:ديوان سيدمرتضى اصفهانى أوشعره**) هو اخ المير السيد محمد المستوفى وهو من المتولين لمقبرة الامامزاده زين‌العابدين المدفون بدرب الامام فى اصفهان . ترجمه معاصره النصر آبادى فى(نره - ص١٠٢) وأورد شعره.

(**ديوان الشريف المرتضى البغدادى**) ابوالقاسم على الهدى على بن الحسين. مرّ بعنوان علم‌الهدى.

(**٦٦٩٠ : ديوان مرتضى تويسركانى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن- ص ٤٠٠).

(**٦٦٩١ : ديوان ميرمرتضى زرگر أوشعره**) كان من سادات كاشان وتجنن اخيرا كما ترجمه معاصره سام‌ميرزا فى (تس٢ - ص٣٩) وأورد شعره.

(**٦٦٩٢ : ديوان مرتضى سمنانى أوشعره**) أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٠٠) وقال سافر الى الهند فى عهد اكبرشاه.

(**٦٦٩٣ : ديوان مرتضى شاملو**) لمرتضى قليخان شاملو المتخلص «مرتضى» كان ايشك آقاسى فى اوائل عهدالشاه صفى ثم عزل ونصب وزيراً لاردبيل فى زمن تأليف النصر آبادى لتذكرته ، فذكره فى(نر٢ - ص٢٣) وفى(تش- ص٣٠). يوجد ديوانه ضمن مجموعة عند (الملك ٤٥٨٦) .

(٦٦٩٤ : **ديوان مرتضى قزوينى أوشعره**) اصله من اصفهان وسكن قزوين وصار قهوه‌چياً . ذكر شعر فى (گلشن - ص ٤٠٠).

(٦٦٩٥ : **ديوان مرتضى قلى بيك**) كان من غلمان محمدعلى بيك. ترجمه النصر آبادى فى (نر ٢ - ص ٤٦) قال وهو الان من الغلمان الخاصة وأورد شعره وكذا فى (تس ١ - ص ٢٠).

(٦٦٩٦ : **ديوان مرتضى قلى بيك**) ابن فرهادبيك . ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ٢ - ص ٤٧) قال وهو من عملة «اياق‌خانه» وأورد اشعاره غزلا و رباعية وقطعة وعنه اخذ فى (گلشن - ص ٤٠١) و «هميشه‌بهار».

(٦٦٩٧ : **ديوان مرتضى قليخان**) ترجمه معاصر النصر آبادى فى (نر ٢ - ص ٣٠) واطرى اخلاقه ومكارمه واحسانه قال ومن جهة حسن خدماته نصب واليا لبندرعباس فى ١٠٧٨ الى زمن التأليف. وعنه فى «هميشه‌بهار».

(**ديوان مرتضى قليخان شاملو**) مرّ بتخلصه «مرتضى‌شاملو».

(٦٦٩٨ : **ديوان مرتضى قليخان سلطان شاملو**) ارشد ولد حسنخان شاملو. ترجمه النصر آبادى فى (نر ٢ - ص ٢٧) اطراه وقال انه لاعديل له فى الكمالات الانسانية وله اليد العليا فى خط الشكسته ، وأورد عدة من اشعاره . وترجمه (مع ١ - ص ٥٦) وأورد له الشعر المذكور فى النصر آبادى و (تش - ص ٢٠).

(٦٦٩٩ : **ديوان مرتضى قليخان نظام‌الدولة أوشعره**) و هو مؤلف « جمرات » و «اشعهٔ قدسية» وفيها بعض شعره كما ذكر فى (المآثر - ص ٢٢٦) وله «جواب مكتوب آخوندزاده» رد فيها على اعتراضات آخوندزاده على مطالب جريدة « ملت » الذى نشر اول عدد منها بامر ناصرالدين‌شاه فى ١٤ - ع ١ - ١٢٨٣. والمكتوبان موجودان فى (سپهسالار) كما فى فهرسها ٢ : ٩٨.

(٦٧٠٠ : **ديوان مرجع اصفهانى**) واسمه الميرزا باقر، او غلام‌رضا. اصله من كوه گيلويه، سكن اصفهان الى ان توفى. وكان ملما بالكيميا ولم ينجح فيه. أورد شعره معاصره الحزين فى تذكرته ص ١١٣ وعنه فى (گلشن - ص ٤٠١).

(**ديوان مردان عليخان**) كما فى (نتايج - ص ٦٧٩) و(مسرت - ٢٢٠) مرّ بتخلصه مبتلا فى ص ٩٥٧ .

(**٦٧٠١ : ديوان مردمى خراسانى**) واسمه الميرمحمدهاشم. قال فى(خص٦-ص٥٦) انه كان منشياً للآستانة الرضوية سنين، وأورد شعره فى‌ذم حافظ يتبه المتضمن لمثل [آواز دهل‌شنيدن ازدور خوشست] . وقال فى (تش- ص ٩٤) انه صاحب على‌قليخان شاملو مدة فى هرات وقتل معه و كذا فى (مطلع ٢ : ٤٤٤) و لعله مردمى الصحاف المذكور فى «هميشه‌بهار».

(**٦٧٠٢ : ديوان مردمى كاشانى أوشعره**) ترجمه و أورد شعره فى (خص ٨ - ص ٣٠١) .

(**ديوان مرزبان ديلمى**) من اجداد آل زياد وقابوس وشمگير ترجمه فى (مع١- ص٥٠٢) فى‌ذيل ترجمة مرزبان‌الفارسى الآتى وجزم بان «مرزبان‌نامه» له لاللفارسى. وقد ذكرناه بعنوان الطبرى فى ص ٦٤٤.

(**٦٧٠٣ : ديوان مرزبان فارسى**) اسمه رفيع‌الدين الشيرازى . ترجمه فى (ج ١ - ص ٥٠٢) و قال ان الفارسى معاصر السلجوقية و مداح ملك ارسلان السلجوقى و «مرزبان‌نامه» ليس له جزماً . وترجمه فى(فارسنامه ٢ : ١٥١) أيضاً .

(**٦٧٠٤:ديوان المرزبانى**) لابى‌عبدالله محمد بن عمران‌الكاتب المرزبانى‌الخراسانى البغدادى ٢٩٧ - ٣٧٨ ترجم فى«معالم‌العلماء» و«امل‌الآمل» ويكثر النقل عنه‌الشريف المرتضى فى«الغرر» وديوانه فى‌المراثى كما ذكره ابن‌النديم.

(**٦٧٠٥ : ديوان ميرمرسل بزاز ساوجى أوشعره**) ترجمه معاصرسام‌ميرزا(تس٢- ص٣٨) وأورد شعره و كذا فى(گلشن - ص٤٠١).

(**٦٧٠٦ : ديوان مرشد اصفهانى أوشعره**) و لقبه «مستشار دفتر» عده باقرالفت من اعضاء انجمن دانشكده باصفهان وأورد غزله فى «دانشنامه».

(**٦٧٠٧ : ديوان مرشد بروجردى**) واسمه هو تخلصه « مرشد » ولد ببروجرد من اعمال همدان كما فى«ميخانه-ص٤٠٨» وله فى وصف بلده«بروجرد» قصيدة نونية مع رديف‌بروجرد. نشاء بها وبهمدان ولما بلغ سافر الى اكثربلاد ايران حتى‌وصل‌شيراز فسكن بها وتقرب عند حاكمها محمدقلى‌خان پرناك فنظم باسمه «ساقينامه» فلما بلغ صيت شعره الى السند وسمع بها ميرزا غازى ترخان امر نديمه اسد قصه‌خوان

فكتب الى مرشد يدعوه فجاء اليه وذهب معه الى قندهار فى١٠١٦ وبعد موت غازى فى ١٠٢١ هاجر الى اجمير وفى سنوات (١٠٢٣-١٠٢٦) كان عند مهابتخان . ثم سافر الى دكن ثم شاه جهان آباد ومات فى ١٠٣٠ كما فى (سرو - ص ٣٩) وترجمه فى (خوشگو) و (نر٩- ص٢٥٣) و«مخزن الغرايب» و(تش-ص١٥٨) م«مآثر الامراء - ج ٣ - ص ٣٤٧» و «نشر عشق» و « همیشه‌بهار » و (مسرت - ص ٣٠١) و « مقالات الشعرا - ص ٢٥٢ » و (حسينى - ص٣٢٢) ولقبه بعضهم «يزدجردى» بدل بروجردى وهو تصحيف وديوانه موجود فى مكتبة بهادر راجه بلاهور فى(٨٦ورقة) وفيها الفى بيت. وكانت النسخة سابقاً فى مكتبة محمدعلى‌خان متين صاحب «حيات‌الشعراء» بن عصام‌الدين‌خان وعليه تملكه بتاريخ ١١٦٢ كما فى حواشى « ميخانه - ص ٤٠٩ » ونسخة اخرى منتخب منه رآه مؤلف «سرو آزاد» ونقل عنه .

(**٦٧٠٨ : ديوان مرشدالدين عمرى أوشعره**) هو شاب مرشد لاهل الفضل كما ذكر فى (بهش ٢ - ص ٣٧٧) وأورد مطلع غزله .

(**٦٧٠٩ : ديوان مرشد شيرازى أوشعره**) هو ابن‌الخواجه ميرك‌الشيرازى. ترجمه معاصره سام‌ميرزا فى (تس٣ -ص٦١) وأورد شعره و (تش - ص٢٩٤) و«فارسنامه - ٢ : ١٥١» .

(**٦٧١٠ : ديوان مرشد قلى بيك أوشعره**) وهو ابن‌عباسقليخان حاكم هراة ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر٢ - ص٣١) وأورد عدة من اشعاره و كذا فى «همیشه‌بهار» و (مسرت - ص٧٣).

(**٦٧١١ : ديوان مرشدى زوارى أوشعره**) قال فى (گلشن - ص ٤٠١) انه كان ماهراً فى المعانى والعروض والقوافى وأورد شعره .

(**٦٧١٢ : ديوان مرصع پيشاورى أوشعره**) كان من احفاد درويش‌محمد عرب . أورد شعره فى (گلشن - ص٤٠٢) .

(**٦٧١٣ : ديوان مرعشى**) للسيد علاءالملك بن القاضى نورالله الشهيد فى ١٠١٩ أورد فى كتابه«الفردوس» كثيراً من شعره . ومرّ احواله مفصلا فى ج ١٠ ص١٣٢ .

(**٦٧١٤ : ديوان مرغوب نقوى**) و اسمه السيد على اطهرا النقوى اللكهنوى

المعاصر، من احفاد السيد دلدار علی. طبع له قطعة «اصحاب کهف و رقیم و کلب آنها» المسمی « قطمیر » فی لکهنو بالاردویة ١٣٧٤ .

(**٦٧١٥ : دیوان مرغینانی أوشعره**) و اسمه بهاءالدین من شعراء قطب الدین انوشتکین خوارزمشاه وتوفی ٥٣٧ کما ذکره وأورد شعره فی (مع ١:١٧٢) ومرغینان من نواحی فرغانه .

(**٦٧١٦ : دیوان مروارید أوشعره**) وهوالذی نظم تاریخ قتل دوست محمدالشیبانی بیدالشاه اسماعیل فی ٩١٦ کما فی (نر ١٣ - ص ٤٧٠) .

(**٦٧١٧ : دیوان مروارید کاشی اوشعره**) واسمه تقی الخطاط بالنستعلیق . ذهب الی دکن ومات هناك . أورد شعره فی (گلشن - ص٨٩).

(**دیوان مروارید کرمانی**) الخواجه عبدالله المتخلص ببیانی والمذکور فی ص١٥٠ رآی سنگلاخ نسختین من دیوانه بخط جعفر هروی و قاسم شادیشاد فذکرهما فی (امتحان ١ : ص ١١٥ و ١٦٠) وذکر ایضاً فی «همیشه بهار» .

(**٦٧١٨ : دیوان مروّت کشمیری أوشعره**) و اسمه الخواجه امان الله أورد شعره فی (گلشن - ص ٤٠٢).

(**٦٧١٩ : دیوان المروة**) للشیخ محمد نجیب مروة . اسمه « التحفة الصیداویة » طبع بصیدا بمطبعة العرفان فی ٣٢ ص . فی ١٣٤٢.

(**٦٧٢٠ : دیوان مروی**) واسمه الخواجه حسین المروزی من تلامیذ المولی عصام والشیخ ابن حجر مفتی الحرمین . جاء الی الهند وهنأ اکبرشاه یوم ولادة ابنه المیرزا سلیم بقصیدة واخذ الصلة منه ورجع الی وطنه ومات بها فی ٩٩٩[1] ترجم وأوردشعره فی (خز - ص٤١٠) و (نتایج -- ص٦١٨) ویوجد دیوانه فی (بنگانه) کما فی فهرسها .

(**٦٧٢١ : دیوان مروی هروی أوشعره**) کان کاتبا خلیقاً . أورد شعره . فی (بهش ٢ : ٤٠٤) .

(**٦٧٢٢ : دیوان مرهون الصفار**) ترجمه علی الخاقانی فی «شعراءالوزراء».

(**٦٧٢٣ : دیوان مریم ساوجی فاطمی**) وهی معلمة بثانویات طهران . طبع لها

١ - او ٩٧٩ کما فی «نتایج الافکار».

«ديوان مريم» فى ١٧٦ ص بطهران فى ١٣٨١ و «دختران راه» طبع مرتان . و «زن دراقوام و اديان» و «اختلاف حقوق زن ومرد دراسلام وايران».

(٦٧٢٤ : ديوان مريم قائممقام أوشعرها) هى بنت ابى القاسم قائممقام الوزير الفراهانى وماتت فى ١٢٧٧ وامهاكانت بنت الميرزا حسن مستوفى الممالك الآشتيانى.

ولما غضب محمد شاه على بيت قائممقام وقتل والدها انشأت قصيدة نجت بها اهلها من الاذى . ترجمها فى «خيرات حسان ٣ : ١٩٧» و «ازرابعه تاپروين - ص ٢١١».

(٦٧٢٥ : ديوان مژه أوشعره) و اسمه الميرعبدالله . أورد ذكره فخرالزمانى فى (ميخانه - ٣) بين الناظمين لـ «ساقينامه».

(٦٧٢٥ : ديوان مسافر) يوجد عند (الملك) كتبت فى ١٢٠٨ بخط رجبعلى فى ٢٧٥ ورقة وجاء فى آخره :

مسافر بيستون را عشق كنده است تو فرهادى كه نظمت دل پسند است

ومرّ مثله بعنوان قاضى مسافر فى ص ٨٧٢ .

(٦٧٢٦ : ديوان مست اصفهانى أوشعره) و اسمه مست على، تلميذ «درويش هله لب » الاصفهانى. معاصر الشاه صفى الصفوى . كان اميا و مع ذلك كان يستقبل شعر الحكيم ، سافر الى الهند ورجع الى اصفهان فرآه النصرآبادى و أورد ذكره فى (نر ٩ - ٤١٨) و (گلشن - ص ٤٠٢).

(٦٧٢٧ : ديوان مست تبريزى أوشعره) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص ٤٠٢) و (دجا - ص ٣٤٠)

(ديوان مستشار اعظم) لضياالشكر المتخلص دانش التفرشى الميرزا تقى المذكور فى ص ٣١٥ طبع له «قصيدة عالم افروز» و «نوشين روان» فى ١٧٦ ص.

(٦٧٢٨: ديوان مستعان كرمانى) واسمه ابوتراب المتخلص «خستة» ابن الحاج موسى ابن ابراهيم خان ظهيرالدولة والى كرمان فى عهد فتح عليشاه . ولد حدود ١٢٧٠ بكرمان وتوفى حدود ١٣٣٣ بها وديوانه على قدر ديوان حافظ كما نقله لنا السيد محمد الهاشمى بطهران .

(ديوان مستعليشاه) كما فى « نورالابصار - ص ٤٦ » مرّ فى ١٧٦ بعنوان تمكين

شيروانى» وراجع مست اصفهانى .

(٦٧٢٩: **ديوان مستفيد جلدكى**) كان فى بلخ فى خدمة عبدالعزيزخان الشيبانى ثم عند سبحان قلى سلطان. كان بينه وبين صايب والنصر آبادى مكاتبات كما ذكره فى (نر ١٠- ص٤٣٨) و(گلشن - ص ٤٠٣)

(**ديوان ملا مستقيم بلخى**) مرّ فى ص ٤٨٨ بعنوان سيلى بلخى.

(**ديوان مست هروى**) كما سماه فى (لط ٣ : ٨٦) مرّ بتخلصه فغانى ميرم فى ص ٨٤٠.

(٦٧٣٠ : **ديوان مست هندى أوشعره**) وهو الميرابوالفضل من تلاميذ بيدل عبدالقادر، وبعد وفاته تلمذ على محمد حسين شهرت أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٠٢).

(٦٧٣١ : **ديوان مسته مرد طبرى أوشعره**) هو من شعراء طبرستان. جاء الى بغداد ومدح عضدالدولة الديلمى، فلقبه «ديواره وز» وبعد موته جاء الى گركان ومدح قابوس وشمس المعالى، فلقبه « مسته مرد » لاعتياده بالخمر . وشعره باللهجة الطبرية. أورد ابن اسفنديار بعضها فى «تاريخ طبرستان - ١ : ١٣٨» .

(٦٧٣٢: **ديوان مستورشيرازى اوشعره**) واسمه آقا عبدالرحيم دواتگر. أورد شعره معاصره فى (عم - ص ٥٦٧).

(٦٧٣٣ : **ديوان مستورة كردستانى**) وهى ماه شرف خانم بنت ابى الحسن بيك بن محمد قادرى. ولدت بكردستان فى ١٢٢٠ وتزوجت بخسروخان اردلان ابن امان الله خان حاكم كردستان بعد ابيه . ترجمها الميرزا على اكبر صادق الملك فى كتابه «حديقهٔ ناصرى» فى تاريخ كردستان وقال ان ديوانها فى عشرين الف بيت. لكن ماجمعها يحيى معرفت الكردستانى وطبعها فى طهران فى ١٣٠٥ ش . يحتوى على الفى بيت فى ١٠٦ ص . وكتب له مقدمة . ولها قطعة فى تاريخ بناء مسجد سنندج الذى بناه آصف خان فى ١٢٥٤. وذكرها ياسمى فى ادبيات معاصر ص ٩٩. وفى «ازرابعه تاپروين- ص ٢١٢-٢٤١».

(٦٧٣٤ : **ديوان مستوفى اردبيلى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (دجا-ص ٣٤٢) عن «لطائف الخيال» لنصرت.

(٦٧٣٥: **ديوان مستوفى قزوينى**) وهو حمدالله بن ابى بكر القزوينى المتوفى ٧٥٠ له

«تاريخ گزيده» و«نزهة القلوب» ومنظومة «ظفرنامه» فى تاريخ الاسلام فى خمسة وسبعين الف بيت. موجودة فى (بريتيش موزيوم) كما فى فهرس ريو ص١٧٣ - ١٧٤ شرع فيه وهو ابن اربعين سنة واتمه بعد عشرين سنة فى ٧٣٥ ترجم فى فهرس مكتبة جامعة طهران ٢ : ٦٧٢.

٥ (٦٧٣٦ : **ديوان مستوفى نيشابورى أوشعره**) ترجمه معاصره فى (تس٥- ص١٥٣) .

(٦٧٣٧ : **ديوان مستى رازى أوشعره**) أورد شعره معاصره فى (تس٥ - ص١٦٨) .

(٦٧٣٨ : **ديوان مسرور بروجنى**) و اسمه عليمراد رئوفى ابن محمد حسين . ولد ببروجن اصفهان حدود ١٣١٥ . وديوانه فى ألفى بيت نقل تضمينه لغزل الشيخ اسدالله ايزدگشسب فى «شعراى معاصر اصفهان - ص٤٤٧».

١٠ (٦٧٣٩ : **ديوان مسرور بيگدلى اوشعره**) واسمه محمدولى خان شاملو عم لطفعلى آذر المذكور فى ص ٣ ارسله طهماسب الصفوى الى الروم سفيراً ورجع وحكم على كرمان مدة وعلى لار أخرى. وقتل هناك بيد الناس فى١١٤٥ ترجمه فى(تش-٤٠٩) و «مكارم الآثار - ص ٤٠» و(گلشن - ص٤٠٣).

(٦٧٤٠ : **ديوان مسرور چهارمحالى**) واسمه السيد على بن ابى طالب . ولد بقرية

١٥ بلداجى من نواحى چهارمحال اصفهان يوم الغدير١٣١٣ وانشأ الشعر من صغره واشتغل بتعليم الاطفال . أورد شعره فى «شعراى معاصر اصفهان - ص٤٤٦».

(**ديوان مسرور خراسانى**) راجع مسرور طالقانى.

(**ديوان مسرور شاملو**) راجع مسرور بيگدلى.

(٦٧٤١ : **ديوان مسرور طالقانى**) واسمه ابوالفضل مسرور بن محمد من طالقان

٢٠ بخراسان ومن شعراء محمود الغزنوى. ترجم وأورد شعره فى (لب٩) و(مع١ : ٥٠٣) وأورد شعره فى مدح احمد بن الحسن الميمندي.

(٦٧٤٢ : **ديوان مسرور قزوينى أوشعره**) واسمه الآقارضى الدين محمد بن الحسن المتوفى ١١١٢ ترجمه وأورد شعره فى(نش - ص٢٢٨) و«مجلة ارمغان ١٣ : ٣٧٢».

(٦٧٤٣ : **ديوان مسرور كوهپايى**) واسمه حسين سخنيار ابن محمد جواد التاجر

٢٥ الاصفهانى. ولد بكوهپايه فى ٢٠ صفر ١٣٠٨ وهاجر الى طهران فى١٣٤٢ وهواليوم

معلم بمدارس طهران . له «امثال سائره» و «محمود افغان» و «ده نفر قزلباش» و «لطفعلی خان زند» و «نی زن بیابان» ومنظومة «هنر نامه» كلها مطبوعات وطبع الاخير فی ١٣٥٢ فی ٢٨ ص. وديوانه فی ستة آلاف بيت. ترجمه وأورد شعره فی «شعرای معاصر اصفهان - ص ٤٤٣.

(**ديوان مسعود اصفهانی**) راجع مسعود زركش.

(**٦٧٤٤ : ديوان مسعود اصفهانی أوشعره**) كان من اقرباء ملانيكی ومات ١٠٠٨ أورد شعره فی (گلشن - ص٤٠٤) ولعله المذكور فی (نتايج - ص٦٣١) ايضاً.

(**٦٧٤٥ : ديوان مسعود بخاری أوشعره**) له «مرآت العارفين» نظم و نثر عرفانی بالفارسية . ذكر فی ذيل كشف الظنون ويوجد عند (فخر الدين النصيری) .

(**ديوان مسعود ترك**) راجع مسعود قمی.

(**ديوان مسعود خجندی**) كمال الدين المذكور فی ص ٩١٧ وقد رای سنگلاخ نسخة منها بخط شفيعا فذكره فی (امتحان ١ : ١٣٣) وترجم فی (تش - ص٣٣١) ايضاً .

(**٦٧٤٦ : ديوان مسعود دهلوی**) واسمه مقبول الله شيرخان . كان من اعيان دهلی الا أنه تصوف وتلمذ علی ركن الدين بن شهاب الدين امام . له «التمهيدات» و «مرآت العارفين» وديوانه يشتمل علی انواع الشعر وقبره عند قبر قطب الدين بختيار الكاكی المذكور فی ص٨٨٣ ترجمه فی (گلشن - ص٤٠٥) وعنه فی القاموس التركی وكرر هذا ذكره بعنوان مسعود هندی معاصر سيفی عروضی بخارايی المذكور فی ص٤٨٦ . وله منظومة «يوسف وزليخا» وتوفی ٨٣٦ . ويوجد ديوانه فی (بنگاله) كما فی فهرسها .

(**٦٧٤٧ : ديوان مسعود رازی أوشعره**) من شعراء السلطان مسعود الغزنوی . غضب عليه مسعود فی ٤٣٠ وطرده ولا يعلم حاله بعد . أوردشعره فی «تاريخ بيهق - ص٦٠١» و (اللباب ٢ : ٣٦) و (مع ١ : ٥٠٣) قال عباس الاقبال الآشتيانی فی حاشية «حدائق السحر - ص ١١٠» انه غير مسعود غزنوی وقال فی (**گلشن - ص ٤٠٦**) انه كان قاضياً بری. وقد يقال له «مسعودی».

(**٦٧٤٨ : ديوان مسعود زركش**) ابن آقازمانا زركش الاصفهانی. ذهب الی الهند

ورجع . أورد شعره فی تاریخ جلوس الشاه سلیمان فی ١٠٧٧ فی (نر ٩ : ٤٢٤ و١٣ - ص ٤٧٨) و (گلشن - ص٤٠٦) .

(**٦٧٤٩ : دیوان مسعود سبزواری أوشعره**) هو الامیر سلطان مسعود . ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ٤٠٥) ولعله مسعود الغزنوی.

(**٦٧٥٠ : دیوان مسعود سعد سلمان**) و اسمه ایضاً مسعود ابن سعد بن سلمان اللاهوری الجرجانی الاصل کما فی (لت - ١) أو الهمدانی کما فی (تش - ص ١٥٧) سافر والده الی غزنین و ولد مسعود هناك فی عهد السلطان مسعود الغزنوی حدود ٤٣٥ و نشأ مسعود یتکلم بالفارسیة والهندیة والعربیة . وتقرب عندالسلطان، ثم غضب علیه وقیل ان غضبه کان لسعایة ابی الفرج الرونی فحبسه فی ٤٧٢ فی حصار یسمی « نای » بالقرب من کابل ، وبعد موت السلطان افرج عنه فی ٤٩٠ ولکن ماطال حتی حبس ثانیاً فقضی اکثر عمره فی السجون وقصایده «الحبسیات» مشهورة وبعد الافراج عنه تزهد وانزوی عن الناس ومات ٥١٥ أو ٥٢٥ وله ثلاثة دواوین فارسیة وعربیة وهندیة(١) جمع دیوانه الفارسی سنائی المذکور فی ص ٤٧١ فی حیاة الناظم ولما ادخل فیه اشعار غیره اشتباهاً منه ، اعترض علیه ثقة الملك طاهر بن علی فاعتذر عنه سنائی فی قصیدة کما مرّ . ودیوانه مرتب علی القصاید والمقطعات وغزلیات «دوازده ماه» والرباعیات . طبع دیوانه فی ١٢٩٦ عن نسخة لاعتضاد السلطنة، ثم طبعها جامکین الروسی ، ثم رشید الیاسمی فی ١٣١٨ ش فی ١٦٠٠٠ بیت ، مع مقدمة مفصلة فی احواله فی ٦٦ ص. وطبع منتخبه فی ١٣١٩ ش. ولاحمد سهیلی الخوانساری مقالات فی احوال مسعود طبعها فی مجلة ارمغان ج ١٩ و٢٠ ثم طبعها مستقلا بعنوان «حصار نای» کما مرّ فی ج ٧ ص ٢٣ ومثلها لعلی قویم طبعت فی « ارمغان ج ٢٤ و ٢٥ » ومستقلا فی ٣١٢ ص. فی ١٣٣٠ش. ولمحمد ابراهیم عالمشاهی مقالة فی مجلة « آریانا ج٩ ». وبین الحریری ومسعود مقالة لمجتبی مینوی طبعت فی مجلة « دانشکدهٔ ادبیات تهران ج ٥ ». ولمحمد معین بین کمال اسماعیل ومسعود طبعت فی « جلوه . ج٢ » کما فی «فهرست مقالات فارسی» والنفیسی فی تعلیقاته علی (اللباب ص ٧١٦) قال فی (لب ١٠)

١- کما یظهر من مقدمة «غرة الکمال» للأمیر خسرو الدهلوی .

ان له « منتخب شاهنامه » وترجم فى (تش- ص١٥٧) . وقال فى (مع ١ ص ٥١٤) ان ديوانه الفارسى يقرب من ثمانية عشر الف بيت و أورد منها قرب الف وستماة بيت، ولكن فى(خز-ص١٤) بمناسبة ترجمة ولده ابى‌سعدبن‌مسعود ؛ قال ان ديوانه‌الفارسى يقرب من‌خمسة عشر الف بيت وأورد منها قرب مأة بيت . وبعض نسخ ديوانه الموجود فى مكتبتى(المجلس) و (سپهسالار) مشتمل على خمسة عشر الف كما بيت فى‌فهرسيهما ومن‌شعره:

حسام وتيرتوشد ذوالفقار هند عرب حصار آكره خيبر ، تو حيدر كرار

و فى (خز- ص ١٦) ذكر ديوانه العربى و أورد بعضه عن «حدائق‌السحر» للوطواط و كذا فى «سبحة‌المرجان» ومقدمة «غرة‌الكمال» للامير خسرو . واما ديوانه الهندى فانكره واله الداغستانى فى «رياض‌الشعراء» بدعوى انه وليد همدان ولايمكن انشاء الشعر الهندى الا من المولود بها، ولكن دفع فى«خزانهٔ عامرة » هذا الانكار باثبات ولادته بلاهور و صرح الامير خسرو الدهلوى بثبوت الدواوين الثلاثة له فى مقدمة «غرة‌الكمال» . ويوجد ديوان مسعود عند (الملك) و (فخرالدين).

(٦٧٥١ : ديوان مسعود سيستانى أوشعره) واسمه عبدالوهاب من‌ملازمى محمد خان افغان السيستانى. ترجمه وأورد شعره فى(گلشن - ص ٤٠٤).

(٦٧٥٢ : ديوان مسعود شيرازى اوشعره) وهو اخ الخواجه مرشد بن الخواجه ميرك . ترجمه وأورد شعره فى(نس٣- ص٦١).

(ديوان مسعود شيروانى) ترجمه فى (دجا - ص ٣٤٢) بعنوان كمال‌الدين مسعود الشروانى وذكر انه تلميذ مولانا شاه‌فتح‌الله الشروانى وانه من‌اعاظم‌العلماء الحكماء فى‌عصره و كان فى‌سنين مدرساً فى‌هراة بمدرسة مهد علياً گوهرشادبيگم وله تصانيف كثيرة ذكرها وذكر شعره . وترجمه معاصره ومجالسه الميرعليشير فى « مجالس النفايس » وذكر تلمذه على‌المولى عبدالرحمان الجامى كما نقلناه عنه فى ص ٩٢٠.

(٦٧٥٣ : ديوان مسعود عارفى) واسمه السلطان مسعود ميرزا ابن‌السلطان محمود ميرزا ابن ابى‌سعيد ميرزا المذكور والده محمود غازى فى‌ص ٤٦٠ . وامه من سادات ترمذ. وله ديوانان تركى‌يتخلص فيه «شاهى» و فارسى يتخلص فيه «عارفى» كما مرّ

فی ص ٦٧٠ ترجمه فی(مجتس ٩ - ص١٧٣) وأورد شعره بعد ان سمل عینیه الامیر خسروشاه .

(**٦٧٥٤ : ديوان مسعود فاضلی أوشعره**) واسمه ملار کن‌الدین ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص ٤٠٦).

(**ديوان مسعود فرزاد**) المذکور فی ص ٨٢٣ طبع له منظومة«وقتیکه شاعر بودم».

(**٦٧٥٥ : ديوان مسعود قزوینی أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فی(گلشن-ص٤٠٦).

(**٦٧٥٦ : ديوان مسعود قمی**) جاء من عراق(قم) الی هرات وتقرب عندالمیرعلیشیر والسلطان حسین بایقرا وباسمه نظم «تاریخ حسین بایقرا» کما مرّ فی ج ٣ ص٢٤٩ فی اثنی‌عشر الف بیت کما فی «حبیب‌السیر» وله مناظرات منظومة باسم «شمس‌وقمر» و «تیغ وقلم» ومنظومة «یوسف وزلیخا» ودیوانه معروف فی‌هرات کما فی(مجن٢- ص ٣٨ و ٢١٢) . ومات بهرات ودفن عند «پیر سیصدساله» وترجم فی «همیشه‌بهار» و (دجا - ص١٧٥) و «روضة‌الصفا - ج ٧» و (نس٥ - ص١٠٦) وفی(قزمج - ص٣١١) أورد له عدة اشعار ینطبق مع اشعار «دیوان مسعود قمی» الموجود فی جامعة طهران کما فی فهرسها ٢ : ٢٤٧ وقال کان مسعود من شعراء السلطان یعقوب خان بتبریز . اقول : ولهذا عده فی(تش - ص٢٠) من‌امراء الترك بقم وأورد له عین ذلك‌الاشعار.

(**٦٧٥٧ : ديوان مسعود کابلی أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فی(گلشن-ص٤٠٦).

(**ديوان مسعود کاشانی**) راجع تخلصه مسیح کاشانی.

(**ديوان مسعود هندی**) مرّ بعنوان مسعود دهلوی .

(**٦٧٥٨:ديوان مسعود يزدی أوشعره**) یوجد اشعاره بعنوان مسعود واعظ یزدی فی‌جنگ‌عند (فخرالدین‌النصیری).

(**ديوان مسعودی رازی**) راجع مسعود رازی .

(**٦٧٥٩ : ديوان مسكين اصفهانی**) واسمه‌المیرزا محمدعلی. ترجمه وأورد قصیدته فی‌مدح منوچهرخان فی«المدایح المعتمدیة» و (انجمن٤) ویوجد دیوانه بخطه عند (فخرالدین‌النصیری) یشتمل علی‌الغزل والقصاید.

(**٦٧٦٠: ديوان مسكين اكبرآبادی**) الشیخ عبدالواحد المصاحب لمحمد خانصاحب.

مات ١٢٧١ . أورد شعره فی (گلشن ـ ص٤٠٧) ویوجد دیوان مسکین فی (بنگاله) کما فی فهرسها .

(٦٧٦١ : **دیوان مسکین بخاری أوشعره**) أورد شعره فی (گلشن ـ ص٤٠٧).

(٦٧٦٢ : **دیوان مسکین تتوی**) هو ابن الملا عبدالحکیم العطائی من شعراء الثانی عشر. ترجمه وأورد شعره فی «مقالات الشعراء ـ ص٧٥٧» ویوجد دیوان مسکین فی (بنگاله) کما فی فهرسها.

(٦٧٦٣ : **دیوان مسکین زنوزی أوشعره**) و اسمه السید علی من شعراء القرن الثالث عشر. ترجمه وأورد شعره فی (دجا ـ ص٣٤٢) فی تاریخ وفات ملاباشی فی ١٢٩٤.

(**دیوان مسکین فراهی**) راجع معینی فراهی.

(٦٧٦٤ : **دیوان مسکین محلاتی**) للشیخ عبدالحسین الکبیر ابن علیمحمد المحلاتی ولد ١٣٠٧ وتوفی ١٣٥٨ واشتغل بالتحصیل سنین وغلب علیه الزهد والریاضیات والعزلة کما یشهد بأحواله لسان حاله فی اشعاره التی دونها اسماعیل الصدر المحلاتی ١٣٧٤ وطبع بمطبعة قم، فارسی فی المواعظ والاخلاق بلسان عادی متعارف عندالعوام، یقرب من الف وخمسمأة بیت.

(٦٧٦٥ : **دیوان مسکین ناظم الکتاب**) طبع له مثنوی «سماور» او «گفتگوی قند وچای» و «سر گذشت بیکارها» طبع بمطبعة انحادیهٔ کارگران بطهران فی ١٣٤٧ فی ١٦ ص. صغیرة علی الحجر مصوراً وفی آخره رباعیتین لامیری فی مدیح ناظم الکتاب المتخلص «مسکین».

(٦٧٦٦ : **دیوان مسکین هندی**) للسید حسین الادیب القاری ابن السید رضا علی الطبیب الهندی نزیل الکاظمیة والمتوفی عن عمر طویل فی سامراء (٢٤ ـ ج ٢ ـ ١٣٣٤) ومرّ له الادعیة والزیارات فی ج ١ ص٣٩٤ وقد وقع غلط هناك فی تاریخه والصحیح ماارخه به السماوی فی «وشائح السراء ـ ص٤٤» بقطعة عند ذکر المدفونین فی سامراء من الاعاظم فقال:

وکالحسین بن الرضا علی ... المقری المطبب الهندی
فقد اتاها قاصد الزیارة ... فوفق الله بها اقباره

وادخر الحماة قبل المحتضر فارخوا (حياً انى للمدخر)

وديوانه فارسى جمعه بعده ابن اخته السيد على صدرالدين الاخ الاصغر للسيد محمد صدرالدين.

(٦٧٦٧ : **ديوان مسلمى اسفراينى أوشعره**) ترجمه الميرعليشير بعنوان السيد مسلمى فى (مجن ٢ - ص٤٥ و ٢١٩) وأورد شعره وكذا فى (حسينى - ص ٣٢٠) وفى (گلشن - ص٤٠٧) خلط بينه وبين مسلمى شيرازى.

(٦٧٦٨ : **ديوان مسلمى شيرازى أوشعره**) ترجمه وأوردشعره فى(هفت-ص٣٠٧). وراجع مسلمى اسفراينى.

(٦٧٦٩ : **ديوان المسودى**) الحسين بن محمد بن على المسودى. له قصايد فى مديح النبى والوصى، منها القصيدة الموسومة بـ«المواهب القدرية» لفراغه من نظمها ليالى القدر ٩٦٧ ثم سافر لزيارة المدينة فى المحرم ٩٦٨ فانشاها مقابل ضريح النبى وتلك القصايد ملحقة بآخر نسخة « قواعد عقايد آل محمد » من تأليف علماء اليمن الذى استنسخه المنصور بالله القاسم بن محمد المتوفى ١٠٢٩ اولاً ثم المستنسخ عن خطه موجود فى الخزانة(الرضوية).

(٦٧٧٠: **ديوان مسيب باخرزى**) ترجمه فى (مجن ٢ - ص ٢١٦ و٥٢) و(حسينى- ص٣١٨) وأورد شعره وذكر سوء سريرته وفى بعض النسخ اسمه خواجه مست.

(٦٧٧١: **ديوان مسيب بيك أوشعره**) كان معاصر النصرآبادى. ترجمه واطراه فى (نر٢-ص٤٦) وأورد بعض اشعاره.

(٦٧٧١ : **ديوان مسيب تكلو**) ابن شرف الدين اوغلى بيكلربيكى فى هراة. ترجمه الصادقى فى(خص٣-ص٢٩) وأورد بعض اشعاره وأطراه بانه لانظير له فى امراء دولة قزلباش (الشاه طهماسب) وقال فى (مع: ج١- ص٥٦) انه من اجل امراء الشاه طهماسب، وأورد رباعيه وكذا فى (تش - ص٢١).

(**ديوان مسيب كاشانى**) هو ابن الحاج محمد الكاشانى المتخلص«قانع» كما مرّ فى ص ٨٧٤.

(**ديوان مسيحا**) راجع ديوان مسيح . . لان الالف للتفخيم أو الندا بالفارسية.

(**٦٧٧٣ : دیوان مسیح پانی پتی**) واسمه الملاسعدالله الهندی. نظم قصة «رام وسیتا» بالفارسیة عن الهندیة. أورد منها (سرخوش - ص ١٠٦) وعنه ظاهراً (حسینی - ص ٣٢٥).

(**٦٧٧٤: دیوان مسیح تبریزی أوشعره**) واسمه محمد کاظم ابن امین الطبیب التبریزی المتخلص «مسیح» کان معاصر الشاه طهماسب الثانی فی تبریز فی ١١٤٠ کما ترجمه وأورد شعره تربیت فی (دجا - ص٣٤٣). وکان حیافی ١١٤٠.

(**دیوان مسیح الزمانی**) راجع ضیاءالدین کاشانی فی ص ٦٢٩.

(**دیوان مسیح ساوجی**) کما فصله فی (تش- ص٢٢١) مرّ فی ص ٧٧٨ بعنوان عیسی ساوجی.

(**دیوان مسیح شیرازی**) راجع «دیوان عیسی شیرازی» و«معنی فسائی» و«ناطق شیرازی».

(**دیوان مسیح فسائی**) راجع معنی فسائی.

(**٦٧٧٥ : دیوان مسیح قمی أوشعره**) ولد بقم ونشأ ببزد. أوردشعره فی(کلشن- ص ٤٠٧).

(**دیوان مسیح قزوینی**) کما فی هدیةالعارفین ١ : ٨١٠ مرّ بعنوان عیسی ساوجی.

(**٦٧٧٦ : دیوان مسیح کاشانی**) وهوالحکیم رکن الدین مسعود بن الحکیم نظام الدین علی الشیرازی الاصل الطبیب المشهور «حکیم رکنا» والمتخلص «مسیح» و «مسیحا» و«مسیحی» کما فی «سروآزاد - ص ٨٩» واخوه حکیم قطبا. ولد مسیح بکاشان وتربی بها، ثم تقرب عندالشاه عباس وکان الشاه ینزل عنده کما فی(خز-ص٤١٢) وبامرالشاه نظم «جواب دیوان فغانی» کل غزل بغزل، وکان یکثر من شرب الخمر فی شبابه. ثم سخط علیه الشاه و اخرجه من ایران فسافر الی الهند وقال فی خروجه وذم الشاه :

گر فلك یك صبحدم بامن گران باشد سرش

شام بیرون میروم چون آفتاب از کشورش

وقال بعض فی خروج مسیحا عن ایران :

گوهری بفروخت ایران آخر از بی‌جوهری
کز شرف شد پنجهٔ خورشید دست مشتری

فجاء الی الهند وتقرب عند آصف جاه وجلال الدین اکبرشاه ولعزة نفسه وعلو همته لم یداوم. ولازم السلطان سلیم فی الله آباد، ولم یبق ایضاً وفرّ الی دکن وتقرب عند ملکها ولکنه لم یداوم ایضاً، فلبس لباس الفقر وساح البلاد. کذا فی میخانه، وقال فیه: انی رأیته فی ۱۰۲۳ فی اجمیر واستکتبت دیوانه لمکتبة مهابت خان وقابلته وبقی باجمیر مدة سنتین. ثم لازم الملك جهانگیر پادشاه فی ۱۰۲۸ وقال فی (خز- ص ٤۱۳) انه فی ۱۰٤۱ سافر من الهند الی الحج ورجع الی مشهد خراسان ثم کاشان ثم اصفهان. ولما لم یکرمه الشاه صفی سافر الی شیراز ثم رجع الی کاشان ومات بها فی ۱۰٦٦ وقال مسیحا معانی (معنی فسائی) فی تاریخه [رفت بسوی فلك باز مسیح دوم] وترجم ایضاً فی «همیشه بهار» و (گلشن- ٤۰۸) و(حسینی- ص۳۲٤) و(سرخوش- ص۱۰٦) و (تش- ص۲۵۲) و(نتایج - ص٦٤۰ - ٦٤۳) وفی (خص٤ - ص۵۳) بعنوان «مسیحی» وترجم احواله مفصلاً حسین پژمان فی مجلة «ارمغان : ج ۱۳ و ج۱۷». له مثنوی «مجموعهٔ خیال» نظمه فی قبال «خسرو وشیرین» للنظامی فی الفی بیت، وجمع اشعاره فی خمسة وعشرین الف بیت فی ایران، ودیوانه الثانی فی الهند، ویشتمل علی خمسة آلاف کما فی «میخانه - ص۳٦۵» وقال النصر آبادی فی (نر ۹ - ص۲۱٤) ان اشعاره فی مأة الف بیت فی عشرة دواوین، ونقل ریو فی الفهرس (ص٦۸۸) عن میرزا امینا ان مسیح کان ینظم فی ۱۰٤۷ دیوانه الثامن. اقول یوجد دیوانه الرابع ومثنویه فی مکتبة بانکی پور کما فی فهرسها (ج۳ص۱۰۷) ودیوانه السادس فی المتحف البریطانی کما فی حواشی میخانه (ص ۳٦۸) وکان نسخة الکلیات المشتملة علی خمسة دواوین وعلیها خطوط الناظم واصلاحاته ویزید علی ستین الف بیت، عند وحید الدستگردی مدیر مجلة ارمغان، وطبع فی المجلة ج ۸ - ص۱۲۰-۱۲۲ منظومة «قضا وقدر» لهذا الحکیم. وکتب لنا السید شهاب الدین من قم ان دیوان الحکیم وکتابه «طب حکیم رکنا» موجود عنده. ونسخة کاملة عند علی یار صفراف ببا کو یهیئها للطبع هناك. وأورد النصر آبادی نظمه لوقعة «یوسف ترکش دوز وشاه عباس». اقول: ولآخوندزاده فتحعلی القفقازی (۱۸۱۲-

١٨٧٧م) ايضاً رواية تمثيلية باسم «تاريخ يوسف‌شاه» عن هذه القضية.

(**ديوان مسيح كاشانى**) مرّ بعنوان صاحب كاشانى فى ص٥٧٦.

(**٦٧٧٧: ديوان مسيح هندى أوشعره**) واسمه زنبيل بيگ. كان معاصر شاه‌جهان. أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٠٧).

(**٦٧٧٨ : ديوان مسيحى رازى**) هوالاخ الاصغر لمنصف الكاشف ومن شعراء القرن الحادى‌عشر. ترجمه وأورد شعره فى(خوشگو) وقال سنگلاخ فى(امتحان-١:١١٤) أنه راى ديوانه بخط محمد ابريشمى.

(**٦٧٧٩ : ديوان مسيحى فوشنجى أوشعره**) ذهب الى الحج. ترجمه وأورد شعره فى(مجن - ص٢٢ و ١٩٦) وفى بعض النسخ «شيخى».

(**ديوان مسيحى كاشانى**) وهوالحكيم ركنا المذكور بعنوان مسيح كاشانى. ذكره الصادقى فى (خص٤-ص٥٣) وأورد ستين بيتاً من مثنويه «خسرووشيرين».

(**٦٧٨٠ : ديوان مشتاق احمدآبادى أوشعره**) واسمه الميرزا محمدرضا. كان من سادات احمدآباد اصفهان ومعاصر الشاه السلطان حسين الصفوى وبعده. ترجمه وأورد شعره فى(گلشن - ص٤١٣) و (مسرت - ص ٤٧٩) راجع مشتاق كشميرى.

(**٦٧٨١:ديوان مشتاق اصفهانى**) راجع ديوان مشتاق احمدآبادى وقال فى(گلشن- ص ٤١٣) ان مشتاق تخلص لمجلسى الاصفهانى محمد باقر بن محمد تقى المذكور جده مقصود على فى ص٩٦٦ وكذا تربيت فى مقال له فى مجلة ارمغان ١٣ : ٣٧٢.

(**٦٧٨٢ : ديوان مشتاق اصفهانى**) و هوالمير على الحسينى من سادات عباس‌آباد اصفهان وتوفى ١١٧١ كما قال رفيق الاصفهانى فى تاريخه :

بهر تاريخ او نوشت رفيق «جاى مشتاق درجنان بادا»

كان استادآذر بيگدلى وعاشق اصفهانى وهاتف وصهبا. قال آذر فى (تش- ص٤٠٩) انه جمع ديوان استاده مع زميليه هاتف وصهبا، وقال الفاضل الگروسى فى(انجمن٤) ان ديوانه فى ستة آلاف بيت. وفى(تعا - ص١٣٨) انه فى اربعة آلاف بيت. يوجد منه نسختان فى(سپهسالار) كما فى فهرسها ٢: ٦٧٩ وفى(المجلس) كما فى فهرسها ٣:٤١٤ و (فخرالدين النصيرى) و (الملك) وطبعها حسين مكى مع مقدمة مفصلة فى احواله

فى ٢٤ + ٢٠٥ ص. بطهران وترجم ايضاً فى(مع ٢ : ٤٤٤) و(نتايج - ص٦٦٤).

(٦٧٨٣ : ديوان مشتاق تويسركانى أوشعره) اسمه الميرزا نصير . ولد بتويسركان باصفهان. وكان يتلمذ على المحقق الخوانسارى فى مدرسة « جده » . ترجمه وأورد شعره النصر آبادى فى(تر٦- ص١٩٦) و(گلشن- ص٤١٣).

(٦٧٨٤ : ديوان مشتاق دهلوى أوشعره) واسمه السيد خيرات على. سكن فيض آباد وتلمذ على الشيخ على الحزين ومات عن ستين سنة من عمره فى ١٢٦٠ كما فى (گلشن- ص٤١١). وهذا غلط ، فان الحزين مات ١١٨١.

(٦٧٨٥ : ديوان مشتاق شوشترى أوشعره) كان من معاصرى الخواجه عبدالمحمد «زايرشوشترى» ومات فى عهد حكومة عبدالله خان حاكم شوشتر كما ذكر فى «تذكرهٔ شوشتر - ص١٤٢».

(ديوان مشتاق شيرازى) راجع مشتاقى شيرازى .

(٦٧٨٦ : ديوان مشتاقعلى شاه أوشعره) هذا التخلص لميرزا محمد التربتى الاصل الاصفهانى المولد العارف الصوفى المقتول بكرمان بامر المولى عبدالله الواعظ فى ١٢٠٦ وكان أميّا وقد نظم مريده الميرزا محمد تقى بن كاظم الكرمانى الملقب بمظفرعليشاه باسمه ديوناً سماه «ديوان مشتاقيه» كما يأتى.

(٦٧٨٧: ديوان مشتاق كشميرى أوشعره) واسمه محمدرضا. كان خطاطاً شاعراً بدهلى فى عهد محمدشاه الهندى ونادرشاه ترجمه وأورد شعره(حسينى- ص٣٢٧) و(گلشن- ص ٤١١). وراجع مشتاق احمد آبادى.

(٦٧٨٨ : ديوان مشتاق لاهورى أوشعره) كان صوفياً تلمذ على آفرين لاهورى. أورد شعره فى (گلشن - ص٤١٢) وعنه فى القاموس التركى.

(٦٧٨٩ : ديوان مشتاق هندى أوشعره) واسمه آخوند محمد باقر. ترجمه(سرخوش- ص١١١) وعنه (حسينى - ص٣٢٤) وقالا كان يتخلص سابقا «مناسب» وأوردا شعره .

(٦٧٩٠ : ديوان مشتاق يزدى) هو التخلص الاخير للسيد المير على المدرس الكبير ابن السيد عليرضا بن زين العابدين بن محمد المذكور فى ٢ : ٣٠١. ترجمه فى «آيينهٔ دانشوران- ص٢٩-٣١» وأورد تمام نسبه ، وذكر انه كان يتخلص اوائل امره «شائق»

و فی اواخره « مشتاق » قال واشعاره مذکورة فی تذکرات المتأخرین و توفی بعد رجوعه عن زیارة المشهد فی طبس ١٣٢٩ وقبره مزار هناك

(٦٧٩١ : **دیوان مشتاقی دهلوی أوشعره**) واسمه الشیخ رزق الله الدهلوی . کان عالما بالسنسکریتیة وعلومها. له «تاریخ سکندر لوری» و «جوت نونحن» و «واقعات مشتاقی» فی احوال نفسه. ومات ٨٨٩ عن ١٠٢ سنة من عمره . ترجمه فی (گلشن - ص ٤١٣) وعنه فی القاموس الترکی ثم الریحانة .

(٦٧٩٢ : **دیوان مشتاقی شیرازی أوشعره**) واسمه ملاحسین قصه‌خوان. ولد بشیراز وکان بعیش بالقصاصة ومات بشیراز ٩٠٥ أورد شعره فی (تس٧ - ص١٨٩) وفی (تش- ص ٢٩٤) سماه مشتاق شیرازی وعنه فی (فارسنامه ٢ : ١٥١) والقاموس الترکی.

(٦٧٩٣ : **دیوان مشتاقیة**) للمیرزا محمد تقی بن المیرزا محمد کاظم الکرمانی (طریقتی) العارف الطبیب الماهر والملقب بمظفر علیشاه وصدر العرفاء والمتوفی بکرمانشاه ١٢١٥. نظمه باسم شیخ طریقته و مراده المیرزا محمد التربتی الاصل المولود باصفهان والمقتول بکرمان بامر بالمولی عبدالله الواعظ الکرمانی فی ١٢٠٦ والملقب «مشتاق علیشاه » . وکان أمیاً فنظمه باسمه ، کما ان المولی الرومی نظم دیواناً باسم مراده «شمس تبریزی» . وللمظفر الکرمانی دیوان آخر کبیر یأتی . و «دیوان مشتاقیه» فارسی طبع علی الحجر فی بمبئی ١٣٠٣ وطهران ١٣٧٤ فی ٣٠٣ص. فی مجلده الاول عدة قصاید و ترجیعات بغیر ترتیب وفی مجلده الثانی قطعات و غزلیات مرتبة علی الحروف من الالف الی الیاء وفی آخرها قرب مأة رباعیة . ورأیت نسخته بخط محمد تقی بن محمد رسول التاجر التبریزی. فرغ منه خامس ذی الحجة ١٢٧١ عند الشیخ محمد هدی الامینی، ونسختان عند (الملك) ونسختان عند (فخر الدین النصیری).

(٦٧٩٤ : **دیوان مشتاقی نائینی**) للمیرزا علیخان بن محمد «صفاء السلطنة» ونائب وزیر الامور الخارجیة بطهران. فارسی مطبوع بطهران ١٣١٤ش. فی ٤٦٦ص. بعنوان «کنز المعجزات» . وترجم فی «تاریخ نائین - ١٢٢-١٢٩» .

(٦٧٩٥ : **دیوان مشتری استرآبادی اوشعره**) ترجمه فی بعض نسخ مجالس النفایس (لط١-ص٢٠) وأورد مطلع غزله. وذکر فی «شمع انجمن- ص٤٢٩» انه معاصر للجامی.

وكذا (حسينى - ص ٣٢٠).

(٦٧٩٦ : **ديوان مشترى خراسانى**) وهو ابوسعيد حسام الشعراء محمدابراهيم، من احفاد طاهر وحيد وقايع نگار للشاه طهماسب الصفوى. كان ابوه شيرازياً وولد مشترى فى ١٢٦٤ وجىء به الى طهران فى ١٢٧٠ وصار شاعر البلاط وكان هجاءً ومرّ قصة مهاجانه مع عباس فروغى وسرور شيرازى فى ص ٤٤٢ و٨٢٧ وفى (المآثر - ص ٢٠٧) ذكر مهاجاته مع مايل افشار المذكور فى ص ٩٥٤ وذكر وفاته فى ذى الحجة ١٣٠٥ . وترجم فى (گلشن - ص ٤١٤) ومفصلا فى «گنج شايگان - ص ٥٢٤» وفهرس (المجلس) ٣ : ٤١٧ حيث يوجد هناك نسختان من ديوانه . ويوجد نسخة الاصل بخطه ١٢٩٩ عند (فخرالدين النصيرى) ونسختان عند (الملك) وله « فضايل العشق » فى تاريخ المشتاقين يشبه « مجالس العشاق » وله «هجو معلمخانه» و «هجو بغداد» . ويوجد له مثنويان باسم «مرآت العشق» و «مصباح حسينى» عند (الملك) ايضاً . وطبع له « سفرنامهٔ مكه » نظما ذكر فيه اوصاف مزارات النجف وكربلا والكاظمية وسامراء طبع فى ٣٢ ص. فى ذيل «شمس المناقب» الذى هو ديوان سروشا لاصفهانى فى ١٣٠٠

(٦٧٩١ : **ديوان مشترى فراهانى أوشعره**) ترجم وأورد شعره فى (گلشن - ص ٤١٤).

(**ديوان مشترى مشهدى**) راجع مشترى خراسانى.

(٦٧٩٨ : **ديوان مشرب اصفهانى أوشعره**) وهو الحكيم عبدالرزاق من سادات اصفهان. سافر الى الهند فى عهد عالمگير و وصل لكهنو. وكان له مع عبدالجليل البلگرامى مراسلات . مات ١١٢٧ أورد شعره فى (گلشن - ص ٤١٥) و «مقالات الشعراء - ص ٧٦٠» وعنهما فى القاموس التركى ثم الريحانة .

(٦٧٩٩ : **ديوان مشرب اكبرآبادى أوشعره**) واسمه بهورى سنگ الهندى. أورد شعره فى (گلشن - ص ٤١٥) و (نتايج - ص ٦٨١).

(٦٨٠٠ : **ديوان مشرب دهلوى أوشعره**) واسمه الميرعنايةالله . أورد شعره فى (گلشن - ص ٤١٦).

(٦٨٠١ : **ديوان مشرب شيرازى أوشعر**) كان معاصر النصرآبادى ، فترجمه فى (نر ٩ - ص ٣٨٤) وذكر ان اسمه شاه معصوم الشيرازى المولد وأورد شعره .

(٦٨٠٢ : **ديوان مشرب شيشه‌گره أوشعره**) وهو ابن الميرحسين الخطاط بالنستعليق. هو من سادات قم لكن يعرف بكاشانى لكثرة سكونته بها. كان من ادباءِ عصر الشاه عباس الماضى ترجمه النصر آبادى فى (نر ٩ ـ ص ٣١٠) وأورد شعره وذكر انه توفى بتبريز ومن شعره المتخلص فيه:

هرچه ميخواهى طلب كن مشرب از شاه نجف گر كسى منت كشد از مردمى بايد كشيد

وكان ابوه ملازه الشاه عباس الاول الصفوى ومات بتبريز كما فى (گلشن ـ ص ٤١٥) و «هميشه بهار». والظاهر انه غير مشربى قمى.

(٦٨٠٣ : **ديوان مشرب عامرى أوشعره**) واسمه ميرزا اشرف من عرب بنى عامر من حكام نادرشاه وابتلى بقهره وقلع احدى عينيه. ترجم فى (مع ٢ ـ ص ٤٤٥) وذكر انه توفى ١١٨٠ وأورد شعره وفى (تش ـ ص ٤١٢) انه توفى ١١٧٥.

(**ديوان مشرب قمى**) راجع مشرب شيشه گر، ومشرب كاشانى. ولكن فى «هميشه بهار» انه غير الكاشانى.

(**ديوان مشرب كاشانى**) هو مشرب قمى شيشه گر.

(٦٨٠٤ : **ديوان مشرب نائنى أوشعره**) ترجم وأورد شعره فى «المدايح المعتمدية» و (انجمن ٤)

(٦٨٠٥ : **ديوان مشربى استرآبادى أوشعره**) هو المولى محمد بن سلطان محمد الاسترآبادى الخطاط والطالب للعلم. ترجمه سام ميرزا فى (تس ٤ ـ ص ٧٥) وأورد شعره وكذا (گلشن ـ ص ٤١٧).

(٦٨٠٦ : **ديوان مشربى تكلوأوشعره**) كان من اكابر ايل تكلو. ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ٨ ـ ص ١٢٥) وأورد شعره المتخلص فيه. وقال فى (گلشن ـ ص ٤١٦) انه من شعراءِ خدابنده ابن الشاه طهماسب الصفوى. سافر الى الهند فى عهد اكبر شاه.

(٦٨٠٧ : **ديوان مشربى خوانسارى أوشعره**) ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ٩ ـ ص ٣١٩) وأورد شعره. وعنه فى (گلشن ـ ص ٤١٧).

(٦٨٠٨ : **ديوان مشربى سهوانى أوشعره**) واسمه احمد حسين تلميذ تاج الدين السهوانى. ترجم فى (گلشن ـ ص ٤١٦).

(٦٨٠٩ : **ديوان مشربی قمی أوشعره**) ترجم فی(خص٨-ص٢٤١) وأورد شعره مع تخلصه، وعنه فی(تش - ص٢٣٥) و«همیشه‌بهار» . والظاهر انه غیر مشرب شیشه گر .

(٦٨١٠ : **ديوان مشربی مشهدی أوشعره**) ترجمه فی(لط ٣- ص٧٠) وأوردشعره.

(**ديوان مشرف اصفهانی**) راجع مشرف شهر کردی.

(٦٨١١ : **ديوان مشرف اصفهانی أوشعره**) واسمه احمدبیك من‌اولاد سیف‌الملوك مشرف‌الاصطبل فی‌العهد الصفوی . ترجمه معاصره فی (خص٤ - ص٦٠) .

(٦٨١٢ : **ديوان مشرف اصفهانی**) واسمه المیرزا حسین مباشر الاصطبل فی العهد الصفوی . ترجمه فی (مع ٢ : ٣٩) وقال نظم خمسة مثنویات فی‌قبال‌الخمسة النظامیة ولکن طبقاً لصنعة «التزریق» البدیعیة وهو ان لایکون لجملاتها معناً مفیداً و أورد بعضها. وفی(حسینی- ص٣٧٠) أورد تلك الاشعارلهدایت‌الله رازی، و کذا فی(روشن- ص ٧٧٦) بعنوان «هدایت» نقلاً عن « نگارستان سخن » وعنهم أخذنا نحن فی ج ٧ ص٢٦٥ . لکن فی(نس٥-١٧٧) ذکر هدایت‌الله ولم یذکر له هذه الاشعار، بل ذکر الاشعار لمقصودبیك الشیرازی فی(نس٣-ص٦٠).

(٦٨١٣ : **ديوان مشرف شهر کردی**) وهو اسفندیار بن مشرف‌الملك . ولد باصفهان فی ١٣٥٢ وطبع باسم « گلهای نوشگفته » فی ١٣٧٠ باصفهان فی ٩٠ ص . ترجمه فی «شعرای معاصر اصفهان - ص٤٤٩».

(٦٨١٤ : **ديوان مشرفی هروی أوشعره**) کان مشرفا علی قوشخانه فی هرات . ترجمه علیشیر فی (مجن ٣ : ص٦٨ و ٢٤١) و (گلشن - ص ٤١٧).

(٦٨١٥ : **ديوان مشرق مازندرانی**) وهوالحکیم میرزا رضاقلی ابن‌المیرزا بزرگ النوری . له دیوان فی خمسة عشر الف بیت . وطبع له منظومة «حدیث کساء» نظمه فی ١٣٠٤ وطبع بطهران فی ١٣١٥ فی ٩٣ص ومات ١٣١١ کما فی‌مقدمة طبعه.

(٦٨١٦ : **ديوان مشرقی شیرازی**) و اسمه حسن کما یظهر من شعره ان لم یکن وصفاحیث قال :

سمع اقران سزد این در نظیم موزون که زقول حسن مشرقی از بر دارم

وکان معاصراً لملك مشرقی المشهدی . و کلیات اشعاره تشتمل علی : ١ - « شمس

المشرقين » مثنوى فى قبال « تحفةالعراقين » للخاقانى، نظمها فى ١٠١٠ و سما نفسه فى اوله مشرقى شيرازى، وهو فى ١٢٠٠ بيت . اوله : [الحمد لله الذى ؛ از أزل تا بابد هرجا حمدى ...

اى نور حديقهٔ جهان بين مه را زتو زينت است و آئين]

٢ - «شبستان أنس» نظمه فى قبال «بوستان» لسعدى فى عشرة أبواب ومقدمة فى سبع مقالات كلها فى ٢٢٥٠ بيت. اوله : [حمدنا محدود وثناى نامعدود . . .

بنام خداوند ارض و سما كه باشد مراورا پرستش سزا

٣- القصايد ويشتمل على ٧٥٥٠ بيت . ٤- المراثى والترجيعات و « هفت‌بند » فى ٦٥٠ بيت. ٥- المقطعات فى تواريخ الوفيات وفتوح الشاه فى ٤٥٠ بيت . ٦- الغزليات مرتبا على الحروف فى ٩٥٠٠ بيت . ٧- الرباعيات فى ٤٠٠ بيت واحتمل ابن يوسف ان يكون بعض اشعاره منتحلا بعد ان فصل خصوصياته فى فهرس (المجلس) ٣: ٦٠٠ حيث يوجد النسخة هناك . ثم نقل عن «طرائق الحقايق ٣ : ٢٢٩» ان فى شيراز تكية واقعة على «تنگ‌الله اكبر» تسمى «مشرقين» وفى (عم - ٤٨١) سماه «تكيهٔ مشرقى» فلعلها له .

(٦٨١٧ : ديوان مشرقى كاشانى) واسمه الميرزا محمد حسين خان الغفارى بن الميرزا آقاخان ابن الميرزا احمد. كان ينهى نسبه الى ابى ذر الغفارى كما ذكره مباشر طبع الديوان فى ١٣١٤ فى مقدمة الطبع وهو الميرزا عبدالحسين بن لسان الملك مؤلف « ناسخ التواريخ » ولقبه ملك المؤرخين وقد توفى ١٣٢٤ قال فى المقدمة : ان الشاعر خدم ناصرالدين شاه ايام ولايته للعهد ، ثم اعتزل ودخل الطريقة عند رحمتعلى شاه بشيراز الى ان توفى ١٢٩٩ وديوانه فى ٣٠٠٠ بيت . وترجم فى (الطرايق ٣ : ١٨٧) وفهرست المجلس ٣ : ٦٠١ .

(٦٨١٨ : ديوان مشرقى مشهدى) واسمه المولى ملك ولد بقزوين كما فى «ميخانه- ص٤٠٢» او باصفهان كما فى (تش- ص٩٤) واصله من مشهد خراسان. مدح حاتم بيك اعتمادالدولة المتوفى ١٠١٩ ثم لازم حسن شاملو الذى حكم خراسان بعد موت والده حسين شاملو فى ١٠٢٧ وبعد طرد «مسيح كاشانى» من اصفهان فى ١٠١٦ صار مشرقى

منشياً للشاه‌عباس وكان ماهراً فى الانشاء والموسيقا و مات فى عهد الشاه‌صفى المتوفى ١٠٥٢ وتاريخ بعض شعره ١٠٥٠ قال فى ميخانه: وله اربعة آلاف بيت . وفى (نر ٩ ـ ص ٢٤٦) ان ديوانه فى عشرة آلاف بيت . ونسخة ناقصة من ديوانه فى (رامپور) فى (٢١٠ ص) . ونسخة اخرى فى بريتش موزيوم كما فى فهرس ريو (ص ٦٨٣) وله مثنوى «خسرو شيرين» باسم الشاه‌صفى لم يتمه . وله مثنوى « ساقينامه » وترجمه ايضاً مبتلا و (سرخوش ـ ص ١١٢) و (سرو ـ ص ٥٩) و (مطلع ٢ : ٤٤٤) وفى « نشتر عشق » عد ديوانه احد عشر الف . بيت واورد ذكره ايضاً فى «عالم آرا ـ ص ٦٨٨».

(٦٨١٩ : ديوان مشرقى مشهدى أوشعره) كان ملازم الميرمخدوم ويشتغل بصنعة كاسه گرى. ترجمه الميرعليشير فى (مجن ٢ : ٤٢ و ٢١٥) ومات بهرات .

(٦٨٢٠ : ديوان مشعوف قاجار) واسمه الحاج امامقلى اخ موسى خان الوصاف الآتى ذكره . ترجمه فى (مع : ج ٢ ص ٤٥٢) وذكر انه اعرض عن المناصب واقبل على تصفية الباطن الى ان هدم عليه سقف الدار و توفى ثم اورد نيفاوعشرة أبيات من شعره .

(٦٨٢١ : ديوان مشفق استرابادى أوشعره) ترجمه فى (مع ١ : ص ٤٥٢) وقال اسمه آقا كوچك ، ولم اوفق للقائه واورد ماوصل اليه من شعره ، وكذا فى (انجمن ٤).

(٦٨٢٢ : ديوان مشفق اصفهانى) واسمه آقاعبدالحسين الاصفهانى. توفى ١٣٦٢ وقد طبع بعض قصايده فى آخر «مصيبت‌نامه» لصديقه الصغير المذكور فى ص ٦٠٧ .

(٦٨٢٣ : ديوان مشفق شيرازى أوشعره) واسمه الميرزا محمد . ذكره صديقه ومصاحبه فى (مع ٢ : ص ٤٥٤) وذكر انه توفى . ثم أورد بعض اشعاره . وكذا فى «فارسنامه ـ ٢ : ١٥١».

(٦٨٢٤ : ديوان مشفق كاشانى) واسمه عباس كيمنش. طبع له « تضمين دوازده بند محتشم» فى ١٣١٠ ش . و«خاطرات جوانى» فى ١٣٢٧ ش.

(٦٨٢٥ : ديوان مشفق كرمانشاهى) واسمه پيرمرادبيك من ايل زنگنه. كان فى اواخر عمره فى شيراز معلماً لابناء الامراء . وقد شرح بعض اشعار الحافظ نثراً، لكن لم يصر مقبولا كما ذكره معاصره فى (مع: ج ٢ ص ٤٤٦) وقال ان ولده الميرزا حيدرعلى

من المعاريف ، ثم أورد قليلا من شعره .

(٦٨٢٦ : **ديوان مشفقى بخارى**) كان من شعراء عبدالله خان ازبك . وجاء الى الهند فى عهد اكبر ورجع الى بخارا ومات ٩٩٥ كذا ترجمه و أورد شعره فى (نتايج - ص ٦٢٠) و (طبق ٢ : ٤٩٧) و(تش-ص٣٢٧) . ويوجد نسخة من ديوان مشفقى بخارى فى (بنكاله) كتبت فى ٩٨٣.

(٦٨٢٧ : **ديوان مولانا مشفقى بغدادى أوشعره**) ترجمه سام ميرزا فى (تس ٥ - ص١٣٨) وذكر انه من تلاميذ مولانا لسانى بل يعد ولده . وأورد تمام غزله الذى انشائه فى التتبع عن مطلع غزل كمال الخجندى .

(٦٨٢٨ : **ديوان مشفقى قمى**) واسمه محمدرضا ووالده كان رئيس صنف البزازين بقم واختار هو مجالسة الفضلاء والادباء وتتبع كثيرا من المتأخرين . ذكره النصر آبادى فى (نر ٩ - ص٣٦٦) وقال انه ورد اصفهان قبل ذلك فادركت صحبته. ثم أورد جملة من شعره و كذا فى (گلشن- ص٤١٨) .

(٦٨٢٩ : **ديوان مشفقى كاشانى اوشعره**) كان يشتغل ببيع الكرباس فى كاشان . أورد شعره فى (تش- ص٢٥٣) و«همیشه بهار» .

(٦٨٣٠ : **ديوان مشفقى كشميرى أوشعره**) كان يسكن اكبر آباد الهند . أورد شعره فى (گلشن - ص٤١٧) .

(٦٨٣١ : **ديوان مشفقى هروى**) يوجد نسخة منه عند صادق وحدت بطهران، يشتمل على ٣٠٠٠ بيت تقريباً .

(٦٨٣٢ : **ديوان مشكاة بيرجندى**) وهو السيد محمد المشكاة استاد جامعة طهران وصاحب المكتبة التى اهداها الى جامعة طهران . ولد ١٣١٢ و طبع بعض غزلياته فى طهران فى ٢٠ ص. فى ١٣٣٧ ش .

(٦٨٣٣ : **ديوان مشكاة المحبة**) واسمه الشيخ على الكاشمرى المتخلص «مشكاة المحبة». طبع له منظومة «مشكاة الجنان وشعلهٔ سوزان» فى ١٣٦٥ فى ٣١١ ص.

(٦٨٣٤ : **ديوان مشكى اصفهانى**) بكسر الميم لميل لونه الى السواد. كان بياع الثلج على باب الجامع باصفهان و كان يجالس هناك مع الادباء . ترجمه معاصره الصادقى فى (خص٨-

ص٢٣٨) وأورد شعره.

(**٦٨٣٥ : ديوان مشكى تبريزى أوشعره**)واسمه علابيك. شغله بيع المسك - وبالفارسية (مشك) بضم الميم - ترجمه سام ميرزا فى (تس٥ـ ص١٧٥) وأورد شعره مع تصرف فى مصرعه الاول. وترجمه فى (دجا - ص٣٤٣) نقلا عن سام ميرزا و كذا فى (گلشن-٤١٨).

(**٦٨٣٦ : ديوان مشكى تبريزى أوشعره**)واسمه محمود. ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس٥ـ ص١٧١) وقال انه مسلم عند الشعراء هناك ولاسيما فى القصيدة والغزل ثم أورد مطلعين من غزلياته. وقال فى (تش- ص٣٤) و (گلشن-ص٤١٨) انه كان بياع المسك.

(**٦٨٣٧ : ديوان مشكى غزنوى أوشعره**) واسمه درويش مشكى سكن اصفهان. أورد شعره فى (گلشن - ص٤١٨).

(**٦٨٣٨ : ديوان مشكين طهرانى**) و هو الحاج حسين بابا بن ملا آقاخان المداح كان «شاه نامه خوان» فى المقاهى ومات بقزوين عن ستين سنة من عمره. كان فى ١٣٢٠ حياً بطهران. طبع الشهشهانى ديوانه فى ٥٥ص. صغيرة. ويوجد مخطوطه فى (الرضوية).

(**ديوان مشهدى**) مرّ بعنوان فنائى مشهدى فى ٨٤٩.

(**ديوان مشهدى**) محمدرضا. قال فى «كشف الظنون» ان له «ساقينامه». أقول ولعله چرخ ناب المذكور فى ص٩٩٧.

(**٦٨٣٩ : ديوان مشهدى سيتاپورى أوشعره**)وهو الميرمحمد آصف السيتاپورى من اعمال خيرآباد الهند. اصله من مشهد خراسان ولذا تخلص به. أورد شعره فى (گلشن- ص٤١٩).

(**٦٨٤٠ : ديوان مشهور تبريزى أوشعره**)اسمه محمدزمان نجار السروج فى تبريز ترجمه فى (دجا - ص١٦٦) نقلا عن تذكرة «لطائف الخيال»(١) أورد بعض شعره نقلا

١- نسب تربيت كتاب «لطائف الخيال» الى ميرابى البقاء التفرشى فذكرناه بتخلصه بقائى تفرشى فى ص١٣٩ ثم نبهنا احمد گلچين معانى الى وجود نسخة من «لطائف الخيال» فى مكتبة (الملك) وانه تذكرة للشعراء، الفه عارف شيرازى المذكور فى ص٤٦٩ الفه فى ١٠٧٨ حين كان فى الهند. وهذه التذكرة غير التذكرتين اللتين الفهما بقائى بخارى محمد عارف باسم «عارف الآثار» و «مجمع الفضلاء».

عن بیاض میرزا صائب . وترجمه معاصره فی(نر۹-ص۴۰۰) وذکر انه سافر الی الهند وبعد رجوعه توفی فی‌هراة فی دار شیخ‌الاسلام بها . وترجم ایضاً فی (سرخوش - ص ۱۱۰) و (حسینی - ص ۳۰۴) و (مسرت - ص ۵۴۰) و (گلشن- ص۴۱۹).

(۶۸۴۱ : دیوان مشیر هندی أوشعره) ترجمه وأورد شعره فی(گلشن - ص۴۱۹).

(دیوان مشیر فراهانی) وهو لقب آخر لشنائی فراهانی‌المذکور فی ص۱۸۵ کما فی (انجمن۳).

(۶۸۴۲ : دیوان مشیری تهرانی) و اسمه فریدون بن ابراهیم ولد بطهران فی ۱۳۴۴ وطبع له منظومات «تشنهٔ طوفان» فی ۱۷۵ ص . و« گناه دریا» فی۱۰۰ ص . فی ۱۳۳۵ ش . و «میگون» و «پرستو» ترجمه البرقعی فی«سخنوران نامی معاصر- ۲ : ۲۶۰» ومجلة «پیام نوین- ۲ : ۸ : ص۱۳-۳۲».

(۶۸۴۳ : دیوان مصاحب تبریزی أوشعره) کان ماهراً فی خط الغبار . ترجمه فی (دجا - ص ۳۴۷) نقلا عن (گلشن - ص ۴۲۰) و أورد شعره وقال کان ماهراً فی خط‌الغبار.

(۶۸۴۴ : دیوان مصاحب کشمیری أوشعره) واسمه پندیت مصاحب رام من شعراء فرخ‌آباد . أورد شعره فی (گلشن-ص۴۱۹).

(۶۸۴۵ : دیوان‌مصاحب گنجی اوشعره) واسمه کربلائی علی‌خان زیاد اغلو. کان من ندماء الشاه عباس الثانی . ترجمه فی (دجا - ص ۳۴۷) و أورد شعره نقلا عن « گلستان ارم».

(۶۸۴۶ : دیوان مصاحب نائینی) المعمر المتجاوز عمره عن‌السبعین والماهر فی علم الرمل. قال‌النصرآبادی فی (نر۹ - ص۳۳۵) مع انه لااعتقاد لی بعلم‌الرمل‌الاأنی‌رأیت منه استخراجا غریبا ، ثم أورد رباعیه. وترجمه فی(تش - ص۱۹۶) و (مع۲ - ص۳۵) وذکر انه‌کان نزیل اصفهان مکثرا من الهزلیات ، ثم أورد له رائیة هزلیة قرب اربعین بیتا فی‌تتبع قصیدة سوزنی، آخرها :

حکیم سوزنی از گفته منفعل گردد اگر کند بسمرقند این قصیده گذر

وترجمه‌آیتی فی (تش‌بز - ص ۳۳۰) فی عداد شعراء یزد مع انه نائنی نزیل اصفهان

وكانه حسب نائن من محال يزد . وكذا فى (گلشن ـ ص٤٢٠) و «تاريخ نايين ـ ص ١٩٧ و ٢٠٤» .

(٦٨٤٧ : **ديوان مصباح**) هو تخلص الحاج ميرزا اسماعيل ابن آقا زين العابدين نجم الممالك وحفيد الحاج ميرزا محمد على نجم الدولة. وهو المنجم الذى طبع ونشر دفتر تقويمه من ١٣٤١ كما ذكرناه فى ج ٤ ص٤٠٢ . ذكر لى أنه ولد فى ١٣٠٠ وان ديوانه فارسى يقرب من سبعة آلاف بيت كما ذكره . وله تصانيف ذكرت فى محالها.

(٦٨٤٨ : **ديوان مصباح قهفرخى أوشعره**) واسمه عليجان بن عبدالله ولد بقهفرخ اصفهان فى ١٢٨٣ ومات بها فى ١٣٥٨ أورد شعره فى « شعراى معاصر اصفهان ـ ص ٤٥٣ ».

(٦٨٤٩ : **ديوان مصحفى همدانى**) واسمه الشيخ غلام بن محمد . اصله من امروهه وسكن لكهنو وبها مات فى ١٢٤٠ وله تذكرتى « عقد ثريا » المطبوع ١٩٣٤ م. و « تذكرهٔ هندى » المؤلف ١٢٠٩ والمطبوع ١٩٣٣م . وقال فى (نتايج ـ ص٧٠٠) ان له تذكرتين وستة دواوين فى لسان «ريخته» اى الاردوية وديوان فارسى. وترجم فى (روشن ـ ص ٤١٦) وجاء شعره فى (مسرت ـ ص ٢٢١) ايضاً . وكتب ابو الليث صديقى احواله فى مقالة نشرت فى «اوريانتال ـ ج ٢٥ و ٢٦» .

(٦٨٥٠ : **ديوان مصدق نائينى أوشعره**) هو من شعراء نائين المعاصرين . ترجمه الآيتى فى (تش يز ـ ص ٣٣١) وأورد شعره .

(٦٨٥١ : **ديوان مصطفى بغدادى أوشعره**) وهو السيد الواعظ البغدادى . ترجمه على الخاقانى فى «شعراء الزوراء» .

(٦٨٥٢ : **ديوان مصطفى تكلو أوشعره**) واسمه مصطفى بن مسيب خان من شعراء الشاه عباس الصفوى . ترجمه وأورد شعره فى (گلشن ـ ص٤٢١).

(٦٨٥٣ : **ديوان مصطفى جواد أوشعره**) وهو المؤرخ البغدادى المعاصر الدكتور مصطفى جواد . ترجمه ايضاً على الخاقانى فى «شعراء الزوراء».

(٦٨٥٤ : **ديوان مصطفى خوشدل**) واسمه احمد مجتبى المتخلص «خوشدل» والملقب مصطفى عليخان الكوپاموى الهندى ولد ١١٧٣ ومات ١٢٣٤ وهو من صوفية الصفوية

بالهند و كان ينسب نفسه الى عمر بن الخطاب. ترجمه ونقل عن ديوانه الفارسى فى (نتايج - ص ٢٢٤) وأورد شعره فى (مسرت - ص ١٣٥).

(**٦٨٥٥ : ديوان مصطفى دهلوى أوشعره**) و اسمه الميرمصطفى . ترجمه و أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٢٢).

(**٦٨٥٦ : ديوان مصطفى الزناقى أوشعره**) وهو من جبل عامل فى الشام . قال فى «أمل الآمل» كان فاضلا اديبا فى العربية وشاعراً منشياً من المعاصرين.

(**ديوان مصطفى سرابى**) وهو السيدمصطفى المشهدى بن مرتضى. المذكور فى ص ٤٣٥ طبع له منظومة «شتر وموتور» فى المشهد ١٣١٤ ش.

(**٦٨٥٧ : ديوان مصطفى سرخوش**) واسمه المهندس سرخوش . طبع له منظومة «آتش دل».

(**٦٨٥٨ : ديوان مصطفى صفوى أوشعره**) هو ابن السلطان على ميرزا ابن الشاه طهماسب الصفوى الاديب الشاب المقتول. كان له يوم وفات والده عشرون سنة، وقتل بامر اخيه بعد ثمانية اشهر فى ٩٨٤ ترجمه الصادقى فى (خص ٢-ص ٢٧) و(نر ١-ص ١٠) وأورد بعض شعره و (مع ١ : ٣١) و(گلشن - ص ٤٢٢) و «همیشه بهار» و فى (دجا - ص ٣٤٨) وأوردوا بعض اشعاره .

(**ديوان مصطفى عليخان**) راجع ديوان مصطفى خوشدل.

(**ديوان مصطفى قلى خان كرونى**) راجع «ديوان سينا اصفهانى» .

(**٦٨٥٩ : ديوان مصطفى الكاشانى**) هو ابن الحاج السيد حسين الحسينى الكاشانى نزيل طهران فى محلة پاى منار كوچهٔ صدراعظم فى دار اشتراها من ورثة منجم باشى. وهاجر الى العراق حدود ١٣١٤ وحج البيت وجاور النجف الى ان توفى بعد العود عن الجهاد فى الكاظمية فى ٢٩ رمضان ١٣٣٦ فيه قصايد طويلة بليغة جزيلة . وله الشعر الفارسى ايضاً لكنه لم يدون وديوانه عند ولده الشهير بالسيد الكاشانى الحاج الميرزا ابى القاسم الذى توفى بطهران فى ١٣٨١ كما ذكره لنا هو. وذكره السماوى فى «مجارى اللطف - ص ١٦».

(**٦٨٦٠ : ديوان مصطفى كشميرى أوشعره**) و اسمه محمد مصطفى تلميذ محمد

مجرم . ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص ٤٢١) وعنه فی القاموس الترکی.

(٦٨٦١ : **دیوان مصطفی کلکته أوشعره**) واسمه السید غلام مصطفی، من شعراء القرن الثالث عشر . ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص٤٢٢) وعنه فی القاموس الترکی.

(**دیوان مصفا**) راجع مظاهر مصفا.

(٦٨٦٢ : **دیوان مصعبی**) محمد بن حاتم صاحب دیوان الرسالة لنصر بن احمد السامانی (٣٣١ - ٣٠١) کما ذکره البیهقی. وقال الثعالبی فی «الیتیمة ٤ : ١٥» کان وزیره وکان یتکلم باللغتین الفارسیة والعربیة وقتل اخیراً ومدحه الرودکی. وذکره القفطی فی «المحمدون من الشعراء» وکذا الگردیزی فی «زین الاخبار» والعوفی فی (لب ٣ : ٧) وقال الیاقوت فی (جمد) فی کلمة «بست» ان ابا حاتم محمد بن حیان بن معد البستی المتوفی ٣٥٤ الف بامر المصعبی هذا کتاباً فی تاریخ القرامطة فاعطاه قضاء سمرقند او سیستان صلةً . وقد جمع اشعاره وطبعها محمد دبیر سیاقی فی مجموعة «گنج بازیافته» مع مقدمة فی أحواله فی ١٣٧٤.

(٦٨٦٣ : **دیوان مصور اصفهانی أوشعره**) هو تخلص المیر سید علی ابن المیر مصور. ترجمه الصادقی فی (خص٦-ص٩٧) وقال کان من عمال مکتبة الشاه طهماسب، ثم طرده وهاجر الی الهند وتقرب عند اکبر شاه . وکان نقاشا مصوراً وذکر مهاجاته مع غزالی مشهدی وتصویره الهجائی له.

(٦٨٦٤ : **دیوان مصور اصفهانی أوشعره**) واسمه المیرزا حسین. ولد ١٣٠٨ وعدّه باقر ألفت فی عداد اعضاء انجمن دانشکده باصفهان وأورد غزله فی «دانشنامه» المطبوع ١٣٤٢ . و «شعرای معاصر اصفهان - ص٤٥٤».

(٦٨٦٥ : **دیوان مصور کاشانی أوشعره**) ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر٩ - ص٤١٤) وذکر أنه صهر آقارضا النقاش (المصور) المشهور. کان فقیرا موظفا من الوزیر سار وتقی الی ان قتل وتوفی هو بعده وأورد شعره .

(٦٨٦٦ : **دیوان مصور مشهدی أوشعره**) وهو الحاج علی قلی بن رضاقلی. ترجمه فی (مع ٢ - ص ٤٥٦) وذکر أنه ولد بطهران فی ١٢٢٧ ولکن تعلیماته لفن التصویر ونظم الشعر کان فی المشهد وکان ینظم جمیع انواع الشعر. ثم أورد نیفا وعشرة من شعره

و كذا فى (المآثر - ص ٢١٤).

(٦٨٦٧ : **ديوان مصيب هندى أوشعره**) وهو الشيخ غلام قطب الدين ابن محمد فاخر زاير المذكور فى ص ٤٠٠ . ترجمه وأورد شعره فى (نتايج - ص ٦٧٠) قال وسافر للحج ورجع ومات ١١٨٧ . وكذا فى «شمع انجمن - ص ٤١٣».

(٦٨٦٨ : **ديوان مضطر زنوزى**) واسمه الميريحيى بن مصطفى الزنوزى التبريزى وقد طبع ديوانه فى تبريز . وترجمه فى (دجا - ص ٣٤٨) وله منظومة «مشوق الصبيان» فى اللغة الفارسية بالتركية نظير «نصاب الصبيان» فى العربى بالفارسية فى تسع قطعات فى بحور مختلفة. طبع بتبريز فى ١٣٠٨. كما فى «فرهنگنامه‌هاى عربى بفارسى - ص ١١٦» .

(٦٨٦٩ : **ديوان مضطر طبسى أوشعره**) واسمه ميرزا احمد بن الحسين. ترجمه وأورد شعره فى (الطرائق ٣ : ٣٤١).

(٦٨٧٠ : **ديوان مضطر لكهنوى أوشعره**) وهو الشيخ امام الدين. ترجمه و أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٢٣).

(٦٨٧١ : **ديوان مضطر لكهنوى أوشعره**) و اسمه لاله متولال . ترجمه و أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٢٣).

(٦٨٧٢ : **ديوان مضطر لكهنوى أوشعره**) و هو المنشى كتورسين من قوم كايته بلكهنو وتلميذ مصحفى همدانى المذكور . ترجمه وأورد شعره فى (روشن - ص ٦٣٢).

(٦٨٧٣ : **ديوان مضطر يزدى أوشعره**) واسمه محمد . ترجمه آيتى فى (تش يز - ص ٣٣١) وذكر ان الغالب فى شعره المزاح، منها مزاحه مع دهقان فى نظم على رديف «سوخته» .

(٦٨٧٤ : **ديوان مضطرب شيرازى أوشعره**) واسمه آقاحسنعلى القصاب المتوفى ١٣١٠ معاصر ميرزا فرصت . ذكره فى (عم - ص ٥٦٧) وأورد غزله وقال انه قد غربت عيناه عن حلية البصر وصار جليس الدار . وترجم فى مجلة ارمغان ١٤ : ٥١ .

(٦٨٧٥ : **ديوان مضمون عظيم آبادى أوشعره**) و اسمه الميرهاشم . ترجم فى (روشن - ص ٦٣٢).

(٦٨٧٦ : **ديوان مطاع شيرازى أوشعره**) واسمه عبدالباقى بن الحاج موسى من سكنة

مينا بشيراز فى القرن الثالث عشر . أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٢٣) و عنه فى القاموس التركى.

(٦٨٧٧: **ديوان مطبوع شيرازى أوشعره**) واسمه السيد محمد جعفر . ترجمه فى (مع ٢-ص٤٥٢) وذكره انه لاقاه فى شيراز اوان شبابه وكان ينشد الغزل فى مجلس محمدمهديخان شحنة شيراز، وذكر شمائله وقطعة من شعره . وترجمه فى (الطرايق- ١١٤٠٣) ومات ١٢٣٧

(٦٨٧٨ : **ديوان مطرب همدانى أوشعره**) واسمه على اكبر. كان حياً فى ١٢٨٠ وكان من ندماء ناصر الدين شاه . ترجمه فى (مع ٢ - ص٤٤٥) وأورد غزله .

(٦٨٧٩ : **ديوان مطربه كاشغرى أوشعرها**) كانت من زوجات طغانشاه بن المؤيد السلجوقى أو نديماته الغانيات . ترجمها فى (تش-ص٣٥١) و (گلشن-ص٤٢٤) و «ازرابعه تاپروين - ص٢٤١) وتذكرة كاظم وذكروا رثائها لزوجها المذكور.

(٦٨٨٠ : **ديوان مطربى قزوينى أوشعره**) كان تلميذ ملافروغى العطار و كان ماهراً فى الموسيقا ومقرباً عند الشاه عباس الصفوى الاول . أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٢٤) وعنه فى القاموس التركى.

(٦٨٨١ : **ديوان المطرق العبدى**) ترجمه وأورد شعره فى (لس - ٣٦٨) طبعة طهران ١٣٦٨ وعده من شعراء الشيعة ونقل عنه شعراً فى التختم باليمين كالشيعة وهى :

قالوا تختم فى اليمين وانما ... مارست ذاك تشبهاً بالصادق

و تقرباً منى لآل محمد ... و تباعداً منى لكل منافق

(٦٨٨٢ : **ديوان مطلبى تونى اوشعره**) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس٢-ص٤١) وذكر انه من التجار وأطراه وأورد شعره .

(٦٨٨٣ : **ديوان مطلع اكبر آبادى أوشعره**) و اسمه محمدامين كما فى (گلشن - ص ٤٢٤) عن «آفتاب عالمتاب» أو محمد على كما فى (روشن - ص٦٣٣) . و يوجد ديوان مطلع فى (بنگاله) ناقصة.

(٦٨٨٤ : **ديوان مطلع براغوشى**) ولد فى براغوش من آذربايجان ١٢٤٨ وتوفى بايروان بالوبا ١٣١٢ [= شاعر شيرين مقال] ترجمه فى (دجا - ص ٣٤٨) وله

تصانيف أخر غير الديوان .

(٦٨٨٥: **ديوان مطلع شيرازى أوشعره**) واسمه محمد بن محمد صادق. ترجمه معاصره فى (عم - ص ٥٤٦).

(٦٨٨٦ : **ديوان مطلعى قزوينى أوشعره**) واسمه باباحسينى . كان بابا فى حيدرى خانه . ترجمه النصر آبادى وأورد شعره فى (نر٥ - ص ١٤٠) وذكر حسن خلقه وشفاعته لمرئة محكومة عليها بالاعدام . وترجم فى (حسينى - ص٣١٢) و(گلشن - ص ٤٢٤) باسم باباحسن . ويوجد له غزل فى مجموعة بمكتبة البلدية باصفهان رقم $\frac{٣}{٢٢٤}$.

(٦٨٨٧ : **ديوان مطمئن اصفهانى**) وهو الحاج ميرزا مهدى الورشى من قرى اصفهان القارى ولد ١٢٩٤ ومات ١٣٧٠ وديوانه فى الف بيت . ذكره المهدوى فى « شعراى معاصر اصفهان - ص ٤٥٤».

(٦٨٨٨ : **ديوان مطيع تبريزى**) من التبازرة الساكنين بعباس آباد اصفهان. كان تاجراً سافر الى الهند مع ابنه ومات ابنه هناك فرجع خائبا ومات باصفهان . ترجمه وأورد شعره فى (نر٩ - ص٣٩١) و (سرو - ص٥٧) و (گلشن - ص ٤٢٤) بعنوان مطيعاى تبريزى تفخيماً له .

(٦٨٨٩ : **ديوان مطيع كاشغرى أوشعره**) كان من حكام البلدة . أورد شعره فى (گلشن - ص٤٢٥) .

(٦٨٩٠ : **ديوان مطيع لكهنوى أوشعره**) واسمه لاله رام بخش . أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٢٥) وعنه فى القاموس التركى.

(٦٨٩١ : **ديوان مطيع مازندرانى أوشعره**) و هو الميرزا محمد زكى المتوفى ١٢٦٧ ترجم فى (مع ٢ : ٤٥٢) و «مدايح معتمديه» .

(٦٨٩٢ : **ديوان مطيع همدانى أوشعره**) ورد شعره فى «هميشه بهار» .

(**ديوان مطيعى بلخى**) مرّ بعنوان «الف الابدال» فى ص ٩٠ .

(٦٨٩٣ : **ديوان مطيعى تونى أوشعره**) ورد شعره فى (گلشن - ص ٤٢٥) .

(٦٨٩٤ : **ديوان مظاهر تيرانى**) واسمه على بن عباسقلى المظاهرى . ولد بتيران من

نواحی کرون باصفهان ونشأ باصفهان، وهوالآن معلم فی المدارس بنجف آباد . أورد شعره واطراه فی «شعرای معاصر اصفهان - ص٤٥٤».

(٦٨٩٥ : **ديوان مظاهر مصفی**) الاراکی السلطان آبادی المولود ١٣٤٧ طبع له منظومات، منها « نسیم» و«شبهای شیراز»فی٧٢ص .وغیرها.وطبع له« پاسداران سخن» .

(٦٨٩٦ : **ديوان مظفر تبريزی أوشعره**) هو ابن علیرضا بیك التبریزی نزیل عباس آباد اصفهان . ترجمه معاصره النصر آبادی فی (نر٩ - ص ٤٢٩) وذکر ان آبائه کانوا قزارین فترك هوالشغل وتعلم الشعر وسافر الی الهند وحج البیت مرتین، والحال فی اصفهان وانا استفید منه . وذکر بعض شعره . و نقل عنه فی (دجا - ص ٣٤٨) و (گلشن - ص ٤٢٦) وعنه فی القاموس الترکی.

(٦٨٩٧ : **ديوان مظفر تربتی أوشعره**) واسمه مظفرعلی الملقب «نقاش شاهی» ابن حیدرعلی وابن اخت الاستاد بهزاد المصور والاستاد صادقی کتابدار فی التصویر کما ذکره فی (خص ٨ - ص ٢٥٥) وقال کان الشاه یرجحه علی بهزاد وکان یقلد خط المیرعلی والسلطان علی .وکان ماهراً فی الشطرنج کبیره وصغیره حضوراً وغیاباً . وقد لقبه الشاه « نقاش شاهی».

(٦٨٩٨ : **ديوان مظفرحسين هندی أوشعره**) و هو محمد مظفر حسین ابن یوسفعلی الکوپاموی الهندی المتخلص «صبا» الف « روز روشن » تذکرة للشعراء فی ١٢٩٦ وطبعه فی ١٢٩٧ فی کلکته فی ٨٦٨ ص. وننقل عنه فی قسم الشعراء من الذریعة بعنوان (روشن) . ترجم نفسه فیه ای فی (روشن- ص٣٨٠).

(**ديوان مظفر حسين**) راجع مظفر صفوی .

(**ديوان مظفرخانی**) راجع مظفر هروی.

(**ديوان مظفر خضردانی**) راجع مظفر هروی .

(**ديوان مظفر شبانكاره**) راجع مظفر فارسی .

(٦٨٩٩ : **ديوان مظفر شيرازی أوشعره**) كان محصلاً للعلوم. ترجمه فرصت فی (عم - ص ٥٦٨) وأورد تمام غزله . واسمه غلامحسین بن علی المتوفی ١٣٥٢ . طبع دیوانه مع مقدمة فی أحواله لعلی نقی بهروزی بشیراز فی١٣٧٧ فی١٨٦ + ١٠ص.

(٦٩٠٠ : **ديوان مظفر صفوى أوشعره**) واسمه حسين ميرزا ابن سنجر ميرزا وسبط الشاه طهماسب . ترجمه النصر آبادى. وامه من احفاد الشاه نعمة الله ولى . اعماه الشاه صفى مع والده . أورد شعره فى (نر ١- ص ١١) و (مع ١ : ٥٦) و (گلشن- ص ٤٢٧) و «هميشه بهار» وفى (گلشن - ص ٤٢٧) انه قندهارى.

(٦٩٠١ : **ديوان مظفر صفوى أوشعره**) و اسمه مظفر حسين بن السلطان حسين ميرزا بن بهرام بن الشاه اسماعيل توفى ١٠٠٨ ترجمه القانع وأورد شعره فى «مقالات الشعرا- ص٤٩١» . وفى القاموس التركى سماه مظفر گوركانى ابن السلطان حسين بايقرا.

(٦٩٠٢ : **ديوان مظفر على امير**) اللكهنوى . طبع له منظومتا « كربلانامه » و « گلشن تعشق».

(**ديوان مظفر عليشاه**) هو محمد تقى بن محمد كاظم المتخلص «طريقتى» الكرمانى المذكور فى ص٦٤٨. نظم «ديوان مشتاقية» باسم مشتاق عليشاه، ومرّ له «بحر الاسرار» ويأتى له منظومة «نور الانوار» فى الكيميا فى اربعة آلاف بيت، موجود عند الشيخ رستم نطقى فى طهران. ويوجد ديوانه عند (فخر الدين) و(الملك) وترجم فى «نور الابصار- ص٤٣». وفى (الطرائق - ٣ : ٩٣) ذكر له « مجمع البحار » و « كبريت احمر » و «افيونية» وقال انه مات مسموماً بيد آقا محمد على البهبهانى فى ١٢١٥.

(٦٩٠٣ : **ديوان مظفر فارسى أوشعره**) واسمه الملك مظفر الدين من ملوك شبانكاره المقتول ٦٥٨ . أورد شعره فى (مع ١ : ٥٦) وقال : له مراسلات مع كمال اسماعيل الاصفهانى.

(**ديوان مظفر قندهارى**) راجع ديوان مظفر صفوى ابن سنجر.

(٦٩٠٤ : **ديوان مظفر كاشانى أوشعره**) واسمه مظفر حسين من عرفاء عهد الشاه عباس الاول الصفوى . ترجمه وأورد رباعياته فى (نر٦ - ص١٦٤) و (تش- ص٢٥٣) و «هميشه بهار».

(٦٩٠٥ : **ديوان مظفر كاشانى أوشعره**) واسمه ايضاً الميرمظفر الطبيب . ترجمه وأورد شعره فى (تس٢- ص٣٩) وفى (گلشن- ص٤٢٦) خلط بينه وبين من قبله وزاد انه طبيب خطاط وله «اخلاق شاهى».

(٦٩٠٦ : **ديوان مظفر كرمانى أوشعره**) واسمه مظفر بيك رنگرز (الصباغ). ترجمه وأورد شعره معاصره فى (خص-ص٣٠٠) و(تش-ص١٢١) و(گلشن-ص٤٢٧).

(**ديوان مظفر كرمانى**) مرّ بعنوان مظفر عليشاه.

(٦٩٠٧ : **ديوان مظفر كشميرى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص ٤٢٧) ولعله مظفرى أومظهرى كشميرى كما يأتى.

(٦٩٠٨ : **ديوان مظفر گنابادى أوشعره**) أورد احواله وشعره تقى الدين الاوحدى فى معاصريه من الشعراء، وكذا فى (گلشن-ص٤٢٥)

(٦٩٠٩ : **ديوان مظفر معمار اوشعره**) كان من كتاب السلطان يعقوب المتوفى ٨٩٦ وهوممن زادهم القزوينى فى ترجمة «مجالس النفائس» فى (قزمج٦-ص٣٠٠).

(٦٩١٠ : **ديوان مظفر هروى**) الخافى الاصل من قرية خضردان بها، وقد ينسب اليها ايضاً ويعرف «خاقانى ثانى». وقد مدح الامير معزالدين كرت المتوفى ٧٧٢. وكان مغرورا معجباً بنفسه وشعره ويعترض على سلمان الساوجى و خاجوالكرمانى وقال فى (لث ٥) انه غسل ديوانه بالماء. وقال فى «شاهد صادق» انه مات ٧٦٧ وترجم فى (تش - ص ١٥٠) وقال سنگلاخ انه راى ديوان الميرمظفرالدين الهروى بخط ملامعروف فذكره فى(امتحان١-ص١٧٣) وترجم ايضاً فى(مع٢:٣٥) و «هفت اقليم» و (گلشن - ٤٢٦) و (خوشگو) وعنهما فى القاموس التركى.

(٦٩١١ : **ديوان مظفرهندى أوشعره**) واسمه مظفرخان. ترجمه و أورد شعره بتخلصه مظفر فى(خيال - ص٢٥٥).

(٦٩١٢ : **ديوان مظفرى پنجدهى أوشعره**) كان من شعراء مرو فى العهد السامانى والغزنوى. ترجمه العوفى فى(لب١) وعنه فى (مع١ : ٥٠٥).

(**ديوان مظفرى كشميرى**) الشاعر المتوفى١٠١٧ كما ذكرناه فى ج ١٥: ص٦ نقلاً عن (خز - ص ٣٦٧) ولعله مظهرى كشميرى أومظفر.

(٦٩١٣ : **ديوان مظفرى أوشعره**) واسمه السلطان ابويزيد، اخ الشاه شجاع فى القرن الثامن. أورد شعره فى (تش - ص١٢) و «شمع انجمن».

(٦٩١٤ : **ديوان مظلوم اصفهانى أوشعره**) واسمه الحاج محمدهاشم خان. ترجمه

وأورد شعره فی مدح منوچهرخان معتمدالدولة فی «المدایح المعتمدیة».

(٦٩١٥ : **ديوان مظلوم خنجی**) من شعراء خنج فی القرن الثانی عشر ومن اولاد الشیخ محمد الخنجی والشیخ عبدالسلام الخنجی. ترجم و نقل عن دیوانه فی «لارستان کهن - ص٢٠٠».

(٦٩١٦ : **ديوان مظهر أوشعره**) واسمه مهرعلی خان من امراء العهدالصفوی. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص٤٢٨) وعنه فی القاموس التر کی، لکن سماه محمدعلی.

(٦٩١٧ : **ديوان مظهر اردستانی أوشعره**) وهوالسید محمد الطباطبائی الاصفهانی الزواری الاردستانی الطبیب. سافر الی حیدرآباد وولد له بگجرات الهند ابنه السید میرزا ابوالحسن «جلوه» المذکور فی ص ٢٠٢ ورجع الی ایران ومات بزواره فی ١٢٤٥ کما مرّ فی ٢ : ٣٦٥ نقلا عن ابنه. ترجمه راوی الگروسی فی (انجمن ٤) و کذافی «ریحانةالادب».

(٦٩١٨ : **ديوان مظهر استرآبادی أوشعره**) واسمه محمدصادق. ترجمه و أورد شعره معاصره فی (مع ٢ : ٤٥٢) و (گلشن - ٤٢٩) والقاموس التر کی.

(٦٩١٩ : **ديوان مظهر اصفهانی أوشعره**) واسمه محمد سمیع. ترجمه وأورد شعره فی (گلشن - ص٤٢٩) وعنه فی القاموس التر کی. وقالوا کان محتسب بلدة اجمیر.

(**ديوان مظهر تبريزی**) راجع مظهر خویی.

(**ديوان مظهر تونی**) راجع مظهرعلیشاه.

(**ديوان مظهر جانجانان**) راجع مظهر دهلوی.

(٦٩٢٠ : **ديوان مظهر حسين**) ناظم مثنوی «نان خشك» فی ١٢٨٦ و طبع بمطبعة الانوار بالهند فی ١٢٩٠ وعلیه تقریظ میرزا سلامتعلی دبیر وابنه میرزا محمد جعفر صاحب اوج وتواریخ للمفتی میرمحمد عباس.

(٦٩٢١ : **ديوان مظهر خوئی**) اسمه المیرزا عباسقلی خان بن زین العابدین چاپارچی باشی من فضلاء الشعراء فی القرن الثالث عشر وتوفی بطهران. طبع دیوانه مع دیوان خرم فی ١٣٠٧ فی تبریز. وقد ترجمه فی (دجا - ص٣٤٩) رأیت نسخة منه بخط المیرزا محمد بن المیرزا ابی الحسن الادیب الکاشانی کتبها فی تبریز فی اول

ذى‌الحجة١٢٩٤ و فيه قصيدة مدح ناصرالدين‌شاه اوان ولاية عهده فى تبريز، ومدح العارف الحاج‌محمد ابراهيم‌خان، والنسخة عندالميرزا عبدالعلى الطهرانى نزيل‌مشهد خراسان اخيرا واخرى عند (فخرالدين).

(٦٩٢٢ : ديوان مظهر دهلوى) ويعرف بميرزا جانجانان بن ميرزاجان‌الحنفى من‌نقشبندية‌الهند. كان‌يوصل نسبه ثمانية وعشرين نفساً الى محمد بن‌الحنفية. ولد باكبرآباد فى‌نيف ومأة والف، وقتل‌فى١١٩٥ترجمه وأورد شعره فى(سرو-ص٢٣١) و (نتايج - ص ٦٧٢) و (حسينى - ص ٣٢٧) يوجد نسخة من ديوانه فى (بنگاله) كتبت فى ١٢٢٤ وطبع ديوانه فى كلكتة ١٢٦٧ فى ٨٣ ص. و ١٢٧١ فى١١٧ ص. وبلاهور فى ١٩٢٢ فى ١٤٢ ص.

(٦٩٢٣ : ديوان مظهر دهلوى أوشعره) واسمه غلامعلى من شعراء القرن الثانى عشر. ترجمه وأورد شعره فى(روشن - ص٦٣٣).

(٦٩٢٤ : ديوان مظهر عليشاه)التونى .واسمه‌السيدابراهيم .ولد بتون وتعلم‌باصفهان وصاحب فى‌العراق نورعليشاه قبل قتله. نقل فى(الطرائق ٣ : ٩٤) عن بعض انه غاب عن‌الانظار ولم يعرف حاله. و كذا فى (ض - ص ٥٤٧) و « نورالابصار - ص ٤٤ » و « فهرست مكتبة جامعة طهران ٢ : ٩٠ » وطبع « مجموعهٔ نكات فقر » لمظهر على العلائى. اقول وقد سمى‌المستشرف الانكليزى المستربراون نفسه فى بعض‌مكتوباته «مظهرعلى» أيضاً. وهو صاحب « تاريخ ادبيات ايران » طبع فى اربع مجلدات وترجم ثلاث منها بالفارسية والعربية.

(٦٩٢٥ : ديوان مظهر فوشنجى أوشعره) و اسم مظهرالدين صاحب. ترجمه وأورد شعره فى « هفت‌اقليم » و (گلشن - ص٤٢٨) و (خوشگو).

(٦٩٢٦ : ديوان مظهر قاجار أوشعره) واسمه مرتضى‌قلى‌خان‌بن‌حيدرقلى‌ميرزا. ترجمه وأورد شعره فى « المدايح‌المعتمدية ».

(ديوان مظهر كره‌يى) كما فى (گلشن - ص ٤٢٨) راجع مظهر گجراتى.

(٦٩٢٧ : ديوان مظهر گجراتى) ترجمه فى (مع ١ : ص ٥٠٤) فى عداد الشعراء القدماء وقال ان اصله من ايران وديوانه شامل‌لثمانية آلاف بيت. ثم‌أورد منه قرب

خمسين بيتا . وقال فى (گلشن- ص ٤٢٩) انه القاضى مظهر تلميذ الشيخ نصير الدين محمود من سكان كره . وكان مقرباً عند السلطان فيروزشاه. وجمع ديوانه محمد صوفى مازندرانى المذكور فى ص ٩٩٩.

(٦٩٢٨ : ديوان مظهر هندى) مداح فيروزشاه من ملوك بنگاله الذى توفى ٨٩٥ كما ارخ فى «طبقات سلاطين اسلام - ص ٢٧٧» ترجمه فى (مع ١ : ص ٥٠٥) و أورد قصيدته فى مدح فيروزشاه المذكور . واظنه متحداً مع من قبله .

(٦٩٢٩ : ديوان مظهرى كشميرى) ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ٨-ص ١٩٦) وذكر انه اشتغل بتحصيل العلوم فى المشهد الرضوى ثم جاء الى معسكر الشاه عباس الماضى وكذا فى «هفت اقليم» و (تش - ص ٣٥٠) و (طبق ٢ : ٥٠٨) و «روضة الصفا» وفى (روشن - ٦٣٤) انه صار امير البحر لاكبر شاه ومات فى ١٠١٧ .

(٦٩٣٠ : ديوان مظهرى) من شعراء السلطان يعقوب الذى توفى ٨٩٦ . ادرجه القزوينى فى ترجمة مجالس النفايس ص ٣٠٤ وأورد شعره .

(٦٩٣١ : ديوان معاذى تبريزى) اسمه اردشير بن حسن معاصر كمال خجندى وقد ذكر اسمه فى اشعاره فى موضعين. قال فى (دجا - ص ٣٤٩) ان ديوانه يقرب من خمسة آلاف بيت وأورد غزلاً واحدا من شعره . و ترجمه محمد النخجوانى فى مجلة «ارمغان - ج ١٤ ص ٩٧ و ٢١٥» وكذا حسين النخجوانى فى «نشرية دانشكدهٔ ادبيات تبريز - ج ١٠ ص ٩٤» .

(ديوان معانى فسائى) كما سماه النصر آبادى فى (نر ٩-٢١٥) وذكر شعره فى تأريخ موت حكيم ركنا ، لكنه فى (نر ٦ ص ١٧٤) صرح بان تخلص مسيحا «معنى» كما يأتى فى ص ١٠٧٤ لامعانى وأورد شعره الذى تخلص فيه بمعنى. وفى (خز - ص ٤١٣) قال انه انشأ هذا التاريخ سبحانى معمائى. والظاهر انه من غلط النسخة .

(٦٩٣٢ : ديوان معانى يزدى أو شعره) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس ٥-ص ١٤١) وقال انه لايحسب نفسه اقل من مشاهير الشعراء وليس كذلك، وأورد شعره.

(٦٩٣٣: ديوان معتقد ريشهرى) و هو الميرزا حسين خان ساكن بوشهر . مرّ له منظومة «جواهر الزواهر» فى ٥ : ٢٧٠ والمطبوع فى ٨٠ ص .

(**ديوان معتمد الدولة**) راجع ديوان فرهادميرزا فى ص ٨٢٩ .

(**٦٩٣٤ : ديوان معجزى أوشعره**) كان استاد بدر جاجرمى المذكور فى ص١٢٨ و ٩٨٢ كما ذكر فى (لت) عند ذكر قبائى الشاعر المذكور فى ص ٣٨٢.

(**٦٩٣٥ : ديوان معجز كابلى أوشعره**) واسمه محمد نظام اصله من الافاغنه وسكن الهند وتلمذ على «تنها» ومات ١١٦٠ . ترجمه فى (روشن - ص٦٣٤) عن «نگارستان سخن» و (مسرت - ص٤٨٥).

(**٦٩٣٦ : ديوان معجز مدراسى أوشعره**) واسمه غلام محيى الدين (١١٧٣-١٢٢٩) ولد بمحمدپور، وتلمذ على باقر آگاه، وترقى امره فصار معلم اللغة الفارسية لابناء شهامت جنگ الهندى. ترجمه وأورد شعره فى (نتايج - ص٦٩٧) و «شمع انجمن».

(**٦٩٣٧ : ديوان معجزى تبريزى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (دجا - ص٣٥٠) نقلاً عن جنگ كتابته ١١٢٥ . ولعله «معجرى» بالراء المهملة .

(**ديوان معرف اصفهانى**) راجع «ملك معرف» و «تقى اصفهانى» ابن آقاملك فى ص ١٧٣ .

(**٦٩٣٨ : ديوان معرفت كشميرى أوشعره**) واسمه محمد عالم. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص٤٢٩) وعنه فى القاموس التركى.

(**٦٩٣٩ : ديوان معروف اصفهانى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص٤٢٩) وعنه فى القاموس التركى .

(**ديوان معروف بغدادى**) راجع معروف خطاط .

(**٦٩٤٠ : ديوان معروف تبريزى أوشعره**) كان رمالاً كما ذكره فى (تس ص ١٤٩ و ١٧٠) وذكر له فى الصفحتين شعراً واحداً وعنه فى (تش - ص ٣٤) و(گلشن - ص ٤٢٩) و عنهما فى (دجا - ص٣٥٠) والقاموس التركى بعين ذلك الشعر ولعله متحد مع معروف خطاط الآتى.

(**٦٩٤١ : ديوان معروف خطاط**) كان معروفاً بحسن الخلق والخط والكلام وكان من ملازمى السلطان احمد جلاير، ولعلو طبعه فارقه و نزل شيراز عند اسكندر بن عمر شيخ، فجعله على مكتبته فكان يكتب فى يوم واحد خمسمأة الى الف و خمسمأة

بيت . ثم بعد فتح شيراز بيد شاهرخ اتى به الى هرات وجعله على مكتبته ، وتلمذ عليه هناك كثيرون فى الخط، ولما حدث اغتيال شاهرخ بيد احمد لر الحروفى وطرد شاهرخ العلماء مثل قاسم الانوار، امر بقتل معروف الخطاط، لكنه نجى وسجن فى بئر فى قلعة اختيارالدين، كذا ترجمه فى حبيب السير الجزء الثالث من المجلد الثالث وأورد شعره [زترك چشم تو هرتير غمزه كامد راست] . وفى القاموس التركى أورد عين هذا الشعر ونسبه الى معروف البغدادى . أقول ويوجد منظومة فى اللغة العربية بالفارسية على ترتيب حروف الهجاء لكل حرف باب ، واسمه «نصاب معروف» والنسخة عند صادق كيا بطهران كما فى « فرهنگنامه‌هاى عربى بفارسى - ص ٢٩٤ » فلعله لهذا الرجل أو لمعروف البرزنجى المذكور فى «هدية العارفين ٢ : ٣٦٩» أو لمعروف التبريزى . وترجم معروف خطاط ايضاً فى (امتحان ١ - ١٥١) وعنه فى « خط وخطاطان - ص٢٣٥ » . بعنوان معروف شيرازى.

(ديوان معروف رمال) راجع معروف تبريزى.

(٦٩٤٢ : ديوان معروف الرصافى) من شعراء بغداد . ترجمه على الخاقانى فى « شعراء الزوراء ».

(ديوان معروف شيرازى) راجع معروف خطاط .

(٦٩٤٣ : ديوان معروف كشميرى أوشعره) واسمه الميرمحمد. ترجمه وأورد شعره فى (گلشن - ص٤٢٩) وعنه ظاهراً فى القاموس التركى بعنوان محمد طاهر.

(٦٩٤٤ : ديوان معروفى بلخى) ابوعبدالله محمد بن الحسن . ترجمه فى (مع ج ١- ص٥٠٥) قال بعد اطرائه : هو من شعراء آل سامان وأورد بعض شعره فى مديح عبدالملك بن نوح السامانى . وقال الشيخ عباس القمى فى « الكنى والالقاب - ج ٢ - ص ٢٥٤» فى ترجمة رودكى قال المعروفى البلخى :

از رودكى شنيدم سلطان شاعران كاندر جهان بكس مگر و جز بفاطمى

وترجم فى (لب) و «سخن وسخنوران ١ : ١٢» والمستربراون و « لغتنامه »وغيرها .

(ديوان المعرى) مرّ بعنوان ابى العلاء فى ص٤٥ .

(٦٩٤٥ : ديوان معز أوشعره) و اسمه ميرمعزالدين . أورد شعره واطرى علمه

وفضله فى (تس٢ ـ ٤٥).

(٦٩٤٦ : **ديوان معز اصفهانى أوشعره**) ترجمه معاصره النصر آبادى فى (تر٨ـ ص٢١٠) وذكر انه من العرفاء ومتولى اوقاف مزار بابا ركن الدين وبابا بيات باصفهان، يصرفها فى مريديه من الفقراء. وأورد غزله ومقطعه :

زآه و ناله معز ميتوان بدوست رسيد دريغ كاهل جهان اينقدر نميدانند

والظاهر انه متحد مع معز الدين محمد الذى نظم تاريخ وفات الميرزا حسن الشروانى فى١٠٩٩ فذكره فى (تر ٩ ـ ص٢٦٨).

(**ديوان معز اصفهانى**) من تبارزة عباس آباد . راجع معز تبريزى.

(**ديوان معز اصفهانى أوشعره**) كان تخلصه فيضى كما مرّ فى ص٨٥٤.

(٦٩٤٧ : **ديوان معز تبريزى**) نزيل عباس آباد اصفهان. ترجمه فى (دجا ـ ص٣٥٠) وذكر انه فر من سطوة ابراهيم شاه ابن اخ نادرشاه الى حيدر آباد الهند وبها توفى ١١٨٢ وأورد مطلعين له ، ولم ينقل ترجمته عن احدى المصادر ولا ادرى مم اخذ كلامه والصحيح ماترجمه معاصره آزاد البلكرامى فى (خز ـ ص ٤٢٩) وذكر انه الميرزا معز الدين بن الميرزا حسن بن محمد صادق خان ، كان جده من اهل بهار وهاجر هو بأمر الشاه عباس الماضى من تبريز الى اصفهان وسكن بعباس آباد و اولاده بها ومنهم العالم الفاضل الميرزا حسن والد الميرزا معز الدين فانه فاق فى العلم اقرانه والف رسائل فى المعقول. وله « شرح ابيات مثنوى » للمولى الرومى فتوفى الميرزا حسن ولابنه معز الدين ست سنين فرباه على حسب وصية ابيه، الميرزا ابوسعيد من السلسلة المشكية باصفهان وكل استفاداته العلمية كانت من استاده الآخوند شفيعا الطالقانى. وحصلت بينه و بين ابراهيم شاه ابن اخ نادرشاه صداقة تامة ، و لما قام ابراهيم شاه للسلطنة فى تبريز بعث فرمانا الى الميرزا معز الدين الى اصفهان و فوض اليه امور العراق وفارس من العزل والنصب للحكام وغير ذلك و كان كذلك فى مدة سلطنته سنتين. وبعد انقراض السلطان ابراهيم قام اعداء الميرزا معز الدين وحساده بايذائه فذهب الى شيراز معززا مكرما عند واليها مدة فاشتاق الى سياحة البلاد فذهب الى بندر الطاهرى وركب الجهاز، وبعد ابتلاء كثير ورد الى بندر تته فى ١١٦٧ و بعد تنقلاته فى بعض بلاد الهند

قام باورنك آباد وصحبه هناك البلگرامى كثيراً، ثم بعد اتمام الخزانة الحق به وفات الميرزا معزالدين فى الخميس سابع شعبان ١١٨٣ فى اورنك آباد و دفن بمقبرة مستخلص خان فى دهليز طرف جنوبها وعنه اخذ فى (نتايج - ص٦٦٧) .

(ديوان معز جوشقانى) راجع معز كاشانى .

(٦٩٤٨ : ديوان معز كاشانى أوشعره) وهو الميرمعزالدين محمد الكاشى من شعراء الشاه‌عباس الاول . كان ماهراً فى الموسيقا والخط النستعليق كما وصفه النصر آبادى فى (نر ٧ - ص ٢٠٨) والصادقى فى (خص٦ - ص٩٥) وفى (گلشن - ص ٤٣٠) و (روشن - ص ٦٣٥) انه جاء الى الهند فى عهد اكبرشاه و كذا المستربراون فى ٤ : ٨٨ . وفى «همیشه‌بهار» سماه «معز جوشقانى».

(٦٩٤٩ : ديوان معز لكهنوى أوشعره) و اسمه الشيخ معزالدين. ترجمه و أورد شعره فى (گلشن - ص٤٢٩) وعنه فى القاموس التركى.

(ديوان معز مشهدى) راجع فطرت فى ص ٨٣٩ و «موسوى مشهدى».

(٦٩٥٠ : ديوان معز يزدى أوشعره) و اسمه معزالدين أو معين‌الدين من سادات يزد الانقياء فى عهد حكومة خال‌النصر آبادى بها . نقل شعره عنه فى(نر٦- ص١٦١).

(٦٩٥١ : ديوان معزى خراسانى أوشعره) واسمه ملامعزى لنگ . قال معاصره فى(مجتس٦ - ص١٥٧) انه من احفاد الخواجه عبدالله‌الانصارى وأورد شعره . و كذا فى (تس٥- ص١٦٠) و (گلشن - ص٤٣٠) وعنهما فى القاموس التركى.

(ديوان معزى سمرقندى) راجع معزى نيشابورى .

(٦٩٥٢ : ديوان معزى غزنوى) وهو سديدالدين على بن عمر المعزى الغزنوى . قال فى(لب١١)ان ديوانه يشبه «ارتنگ» لمانى. وكان يمدح سراج‌الدولة خسروملك المتوفى ٥٨٢ وعنه فى(مع ١ : ٥١٠).

(ديوان معزى لنگ) راجع معزى خراسانى.

(ديوان معزى نسوى) راجع معزى نيشابورى .

(٦٩٥٣ : ديوان معزى نيشابورى) وهو الشاعر الاميرمعزى ابوعبدالله محمد بن عبدالملك ، اصله من نيشابور وقيل نسا و قيل سمرقند . كان والده عبدالملك

المتخلص « برهانی » امیرالشعراء لملکشاه السلجوقی (٤٦٥ - ٤٨٥) و اوصی بولده الی الملك فرباه ، وبعد ملکشاه مدح المعزی ابنه السلطان سنجر(٥١١-٥٥٢) ومات بین ٥١٨ و ٥٢٠ بسهم اصابه من سنجر خطاءً لافی٥٤٥ کما فی«شاهدصادق» وقال فی « هفت‌اقلیم » ان دیوانه فی خمسة عشر الف بیت وطبع بطهران بتصحیح ومقدمة عباس اقبال فی ١٣٥٨ فی ٨٦٨ ص . ترجمه فی (لب) و (بهش١ - ص ٣٤٦) و (خز : ٣٩٩) وفی « تاریخ گزیده - ص ٨٢٥ » و (لت) و (روشن - ص ٦٣٥) ومجلة ارمغان ج ٤ ص ٥٢٩ و ج ٥ : ص١٥ و (تش- ص ٣٣٥) و(نتایج - ص٦١٣) و (مع ١ : ٥٩٣) و (طرائق ٢:٢٦٤) و «سخن وسخنوران ١ : ٢٣٦ » ویوجد نسخة کتابتها ٦٦٤ و أخری علیها تملك ٥٠٣ عند (فخرالدین) و أخری عند (الملك) ونسختان فی‌المکتبة (الملیة) ونسختان‌فی(المجلس) کما فی فهرسها ٣:٤١٨ونسختان فی(سپهسالار) کما فی‌فهرسها ٢ : ٦٨١ .

(دیوان معصوم استرابادی) المتخلص بتسلی مرّ فی ص ١٧٠.

(٦٩٥٤ : دیوان معصوم اصفهانی) هو ابن میرزا خواجکی ومن اقارب المیرزا عبدالله وزیر لاهیجان نظم بامرالشاه‌صفی«تاریخ‌شاه‌صفی» فی‌وقایع ایام دولته . وصار فی‌الاخیر وزیر قراباغ وهناك توفی کما ذکره النصرآبادی فی(نر٤ - ص٧٧) وأورد بعض شعره .

(٦٩٥٥ : دیوان معصوم تبریزی) هوابن‌الحاج مؤمن بن‌الحاج‌باقر دراز من‌تجار تبارزة عباس‌آباد باصفهان . ترجمه معاصره‌النصرآبادی فی (نر ٥ - ص١٣٥) وترجمه نقلا عنه فی(دجا - ص ٣٥١) و فی (گلشن - ص ٤٣٠) أنه سافر الی الهند مراراً وکذا فی(خوشگو) ویوجد منظومة«مهرخاوری» لمعصوم التبریزی فی(الروضویة).

(دیوان‌معصوم بهکری ترمذی) راجع نامی بهکری.

(دیوان معصوم شوشتری)مرّ بعنوان‌قاضی‌شوشتری فی‌ص٨٧١ وذکر فی(طبق٢: ٥١٥) معصوم بن القاضی ابی‌المعالی‌اللاهوری وأورد شعره .

(دیوان معصوم دشتکی) کما فی (سرو - ص ٢٨٦) راجع علیخان المدنی فی ص٧٥٤ . وطبع له «الدرجات الرفیعة فی‌طبقات‌الشیعة» فی‌النجف ١٩٦٢ فی٥٩٦ص.

مع مقدمة السيد محمدصادق بحرالعلوم .

(**ديوان معصوم شيرازى**) المتخلص بمشرب كما مرّ فى ص ١٠٤٦ وراجع السيد عليخان فى ص ٧٥٤ .

(**ديوان معصومعلى**) راجع ديوان تاجى اندجانى فى ص ١٦٥ .

(**٦٩٥٦: ديوان معصوم عليشاه أوشعره**) واسمه معصوم بن زين العابدين بن نائب الصدر «رحمت عليشاه» القزوينى الشيرازى النعمة اللهى ولد ١٢٧٠ وتوفى ١٣٤٤ له «جنگل مولى» و « طرائق الحقايق » فى تذكرة الشعراء والعرفاء طبع فى مجلدين بطهران فى ١٣١٨ ثم اعيد فى ١٣٨٢. وننقل نحن عن الطبع الاول فى قسم الشعر والشعراء من الذريعة بعنوان (طرائق).

(**٦٩٥٧ : ديوان معصوم كاشانى أوشعره**) هو ابن الميرحيدر المعمائى الهمدانى الكاشانى. كان لوالده عقل المعاش على خلاف ابنه وسافر برهة الى هراة ثم الى الهند وبها توفى كما ذكره معاصره النصرآبادى فى (نر٩- ص٢٥٠) وفى (سرو - ص ٨٢) قال مات فى ١٠٥٢ وقال محمدعلى ماهر فى تاريخه [معصوم نزد حيدر وسنجر قدم نهاد] وفى (نتايج - ص٦٣٦) و (تش- ص٢٥٣) سمى والده رفيع الدين حيدر وترجم ايضاً فى (سرخوش - ص ١١٠) و « هميشه بهار » . ويوجد شعره فى جنگ عند (فخرالدين) .

(**٦٩٥٨ : ديوان معصوم لارى أوشعره**) واسمه الحكيم الشاه معصوم الطبيب . أورد شعره فى تذكرة الحزين ص٨٨ وذكر ابنه شاه باقر الطبيب الماهر. وكذا فى (گلشن- ص ٤٣٠) .

(**٦٩٥٩ : ديوان معصوم لاهورى أوشعره**) هو ابن القاضى ابى المعالى. أورد شعره فى (طبق ٢ : ٥١٥) و (گلشن - ص ٤٣٠) و (خوشگو) ولعله المذكور فى ص ٨٧١ بعنوان قاضى شوشترى.

(**ديوان معصوم همدانى**) راجع معصوم كاشانى.

(**٦٩٦٠ : ديوان معصومى گنابادى**) وهو الحاج الشيخ على الگنابادى المتخلص «معصومى» . ولد ١٣٠١ وتوفى ٧ صفر ١٣٧٩ . له منظومة «الارشادية» و «نوشة قبر»

و«مناجاتنامه» .

(٦٩٦١: **ديوان معطر كرمانى**) اسمه المولى محمد مهدى بن محمد شفيع من احفاد الشيخ محمود الشبسترى، والمتوفى بطهران ١٢١٧ و دفن فى مزار السيد نصرالدين. ترجمه فى (ض- ص٥٣٨) وأورد رباعيه. ويلقب «معطرعليشاه» كما فى «نورالابصار- ص٤٤» و (طرائق ٣ : ٩٤).

(٦٩٦٢ : **ديوان معظم اكبر آبادى أوشعره**) واسمه محمد معظم . أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٣١) وعنه فى القاموس التركى .

(٦٩٦٣: **ديوان معظم بهارى أوشعره**) واسمه معظم على خان. أوردشعره فى (گلشن- ص٤٣١) وعنه فى القاموس التركى.

(٦٩٦٤ : **ديوان معظم السلطنه**) واسمه موسى معظم السلطنه دولت ابن اسماعيل اعتصام لشكر . طبع له «فرمانروايان ايران» نظما فى استنانبول فى ١٣٤٠.

(٦٩٦٥ : **ديوان معلم حبيب آبادى**) و هو الميرزا محمد على بن زين العابدين الحبيب آبادى الاصفهانى ولد ١٣٠٨ ويسكن اليوم مدرسة كاسه گران ويدرس بها. وكان يدير مكتبة بلدية اصفهان واعتزل عنها أخيراً. ترجم احواله مفصلاً السيد محمد على الروضاتى فى كتابه «زندگانى حضرت آية‌الله چهارسوقى - ص١٤٤ - ١٤٨» وذكر له اربع و ستين تأليفاً طبع منها « مكارم الآثار » المجلد الاول لسنوات ١١٩٣ الى ١٢٠٥ فيها أحوال رجال تلك السنوات. فى٢٤٨ص. و كذا ترجم فى(شعراى اصفهان- ص٤٥٨) ورأيت عنده باصفهان ثلاث مجلدات من ديوانه يشتمل على عشرة آلاف بيت فيها مراثى العلماء وتواريخ وفياتهم نظماً، و كتب لنا انه شرع فى نظمها من ١٣٢٤ و كان يتخلص سابقاً «مستعصم» ثم «آذر» ثم «معلم».

(٦٩٦٦ : **ديوان معلم قارى**) للمولى محسن بن سميع بن حسين المدرس بشيراز ابن علم الهدى ابن الفيض الكاشانى. مرّ له ارجوزات «خلاصة الاصول» و«ارجوزة الاصول» فى ١ : ٤٥٩ و «درر البهية» فى ٨ : ١٢١.

(٦٩٦٧ : **ديوان معلم كاشانى أوشعره**) واسمه ميرجعفر. كان معلما أورد النصرآبادى شعره فى (نر٩ - ص٢٩٧).

(٦٩٦٨ : **ديوان معلم لاهجي أوشعره**) ترجمه وأورد شعره معاصره في (نس ٢-ص ٥١) وقال اسمه القاضي شمس الدين.

(٦٩٦٩ : **ديوان معلوم تبريزي**) و اسمه محمد حسين بيك. ترجمه النصر آبادي في (نر ٩-ص ٢٨٧) وقال ان مولانا محمد سعيد بن العلامي المولى محمد صالح المازندراني كتب بخطه مجموعة أوان كونه في الهند وادرج فيها كثيرا من اشعار هذا الشاعر. ثم أورد النصر آبادي نيفاو عشرة أبيات منها ، و كذا في (نش - ص ٣٤) و «شمع انجمن» و (دجا - ص ٣٥١) و (روشن - ص ٦٣٦) .

(**ديوان معمار**) راجع مظفر معمار في ص ١٠٦٢ .

(**ديوان معمايي استرآبادي**) راجع نظام استرآبادي .

(**ديوان معمايي خراساني**) راجع محمد معمايي في ص ١٠٠٥ .

(**ديوان معمايي كاشاني**) راجع ديوان رفيعي كاشاني في ص ٣٨٠ وسنجر ابنه في ص ٤٧٢ و (نتايج - ص ٢٦٣) و (سرو - ص ٢٦) .

(**ديوان معمايي ماوراءالنهري**) راجع كلان معمايي في ص ٩١٤ .

(**ديوان معمايي نيشابوري**) راجع حسين معمايي في ص ٢٥٣.

(**ديوان معمايي هروي**) راجع حقيري هروي في ص ٢٥٩ و شهاب هروي في ص ٥٥٦ .

(**ديوان معمايي يزدي**) راجع شرف يزدي في ص ٥١٧ .

(٦٩٧٠: **ديوان معميات**) لكل واحد من المعمائيين المذكورين وغيرهم واكثرهم من شعراء هرات في القرنين التاسع والعاشر مجموعة من المعميات ، يسمى بديوان معميات... ويضاف الى اسمه ، ولمحتشم كاشاني ايضاً ديوان معميات.

(٦٩٧١ : **ديوان معمري گرگاني أوشعره**) و هو ابوزرعة الجرجاني من شعراء القرن الرابع . ترجمه وأورد شعره العوفي في (لب) و (مع ١ : ٨٢) و (روشن-ص ١٨) .

(٦٩٧٢ : **ديوان معنوي بخارايي أوشعره**) كان من شعراء آل سامان. ترجمه وأورد شعره العوفي في (لب) و «هفت اقليم» و (مع ١ : ٥١٠) و «سخن وسخنوران ١:٢٨».

(٦٩٧٣ : **ديوان معنوي بخارايي أوشعره**) وهو الخواجه عبداللطيف من اولاد

الخواجه عبيدالله أحرار . ترجمه وأورد شعره فی(گلشن- ص٤٣١) وعنه فی القاموس التر کی.

(٦٩٧٤ : **ديوان معنوی جونپوری أوشعره**) واسمه الميرعطا ابن الميرعلی عادل الجونپوری . أورد شعره فی(روشن - ص٤٦٢) بعنوان عطائی وفی(خوشگو) بعنوان عطاء وفی (ميخانه) ان تخلصه معنوی .

(**ديوان معنوی رومی**) راجع ديوان مولوی رومی وشمس تبريزی.

(٦٩٧٥ : **ديوان معنوی هروی أوشعره**) أورد شعره فی(گلشن- ص٤٣١) وعنه فی القاموس التر کی.

(٦٩٧٦ : **ديوان معنی استرآبادی أوشعره**) ترجمه وأورد شعره فی (خوشگو) وقال هو من شعراء السلطان يعقوب .

(٦٩٧٧ : **ديوان معنی اکبرآبادی أوشعره**) واسمه ميان منگلی ابن محمد مکارم الهندی من شعراء شاه‌عالم أورد شعره فی(گلشن - ص ٤٣٢) .

(٦٩٧٨: **ديوان معنی پنجابی أوشعره**) وهو الشيخ محمد مسعود بن محمد معصوم الخطاط بالنستعليق الپنجابی . أورد شعره فی (گلشن - ص ٤٣١) و هو فی القرن الثانی‌عشر.

(٦٩٧٩ : **ديوان معنی حيدرآبادی أوشعره**) و اسمه وجه‌الدين‌خان فی القرن الثالث عشر. أورد شعره فی(روشن - ص٦٤١) .

(٦٩٨٠ : **ديوان معنی دهلوی أوشعره**) وهوالسيد ابوالفيض . من تلاميذ عبدالقادر بيدل . أورد شعره فی(گلشن - ص٤٣١) و (روشن- ص٦٣٧) .

(٦٩٨١: **ديوان معنی شيرازی أوشعره**) كان من شعراء السلطان حسين بايقرا . أورد شعره فی(هفت - ص٢٧٦) و (خوشگو).

(٦٩٨٢ : **ديوان معنی فسايی**) وهوالمولی محمد مسيح بن اسماعيل الفسوی من تلاميذ الآقاحسين الخوانساری والمجاز من المجلسی . ترجمه فی (نجوم - ص ١٩٥) وأورد قصيدته«الغديرية» قرب المأة بيت نقلا عن« تذکرهٔ حزين-ص١٣ » وقال الحزين ان تخلصه فی اشعاره العربية « مسيح » وفی الفارسية « معنی » وانه نصب لمنصب

شیخ الاسلام بشیراز ، و قد تلمذت علیه المنطق والهیأة والحساب والطبیعیات بها، وقد ظهر علیه آثار الهرم لکنه قوی الحواس . وله خطب ومنشآت واشعار بلیغة و«دیباچهٔ ترجمهٔ مصائب النواصب» و «رسالهٔ قصر واتمام» ومکاتیبه الی علی‌رضا تجلی وآقاحسین و والدی ومیرزا اشرف حکیم وغیرهم . و دیوانه فی اکثر من الف بیت . ومات فی عشر التسعین . وقال فی «فارسنامه ۲ : ۲۳۵» انه مات ۱۱۲۷ و هذا یلائم قرائة الحزین المولود ۱۱۰۳ علیه . وقال النصر آبادی فی (نر ٦ و ۱۵ - ص ۱۷٤ و ۵۳۱) انه ولد بفسا من قری شبانکاره وسافر الی شیراز وتلمذ علی الشاه ابی الولی النسابة ثم فی اصفهان عند الخوانساری ومات ۱۱۱۵ . أقول وهذا التاریخ لایلائم تلمّذ الحزین علیه وبما ان النصر آبادی الف تذکرته فی ۱۰۸۳ فیظن ان التاریخ غلط مدسوس فی التذکرة.

(دیوان معنی فسوی) راجع معنی فسائی.

(٦۹۸۳ : دیوان معنی کشمیری أوشعره) ترجمه وأورد شعره فی (نتایج - ص٦٤۹).

(٦۹۸٤ : دیوان معنی گیلانی) قال فی (گلشن - ص٤۳۲) انه عم الشیخ محمد علی الحزین وعنه اخذ فی القاموس الترکی و«علمای گیلان - ص۹۲» واظنه اراد معنی فسائی استاد الحزین.

(٦۹۸۵ : دیوان معنی هندی أوشعره) و اسمه میرجواد . أورد شعره (حسینی - ص ۳۲۷).

(٦۹۸٦ : دیوان معیری) راجع رهی معیری .

(٦۹۸۷ : دیوان معین استرآبادی أوشعره) و اسمه معین الدین. کان ساکن مشهد خراسان. ترجمه وأورد اشعاره الهزلیة معاصره فی (خص۸ - ص۲۲۸) و «هفت اقلیم» و (مطلع ۲ : ٤٤٤) و«ریحانة الادب» وقال فی (گلشن - ص٤۳٤) ان له رسالة سماها « لذت » ولذا اشتهر بمعین لذت سافر فی ۹۷٦ مع معصوم بیك ومعهما ثلاثماة فارس الی الروم للصلح بامر من الشاه طهماسب، وبعد المصالحة مع السلطان سلیم العثمانی عزموا الحج، وبینماهم بین الحرمین اذا شتعل الحرب بین الحجاج الفرس والروم، فقتل معصوم بیك وکثیر من رجاله ومنهم المیرجعفر اخ المیرحیدر المعمائی وفر الباقون من البادیة الی

جدة فحبشه، ومنها ركبوا السفينة قاصدين الهند فغرق السفينة وغرق معين الاستر آبادى. وعنه اخذ فى القاموس التركى ثم الريحانة.

(**ديوان معين اسفراينى**) راجع معينى جوينى فى ص١٠٧٩.

(**٦٩٨٨ : ديوان معين اسفراينى أوشعره**) واسمه معين الدين محمد الخطاط صاحب «تاريخ هرات» و«ترسل» ترجمه معاصره فى «حبيب السير - ج٤ ص ٣٤٨».

(**ديوان معين اشرفى**) السمرقندى المذكور في ص٧٨ قال فى (نتايج - ص ٢٦) انه توفى ٥٧٥.

(**٦٩٨٩ : ديوان معين أصم أوشعره**) وهو معين الدين (معين الملك) حسين بن على صاحب ديوان الانشاء لسنجر بن ملكشاه. ترجمه وأورد شعره العوفى فى (لب٦) وذكر له رسالة «جواب نفير نامهٔ أسيران درروم» المطبوع فى ارمغان ج٢٨ وفى (مع ١ : ٥١٠) ولعله الذى ذكره عبدالجليل فى كتابه «النقض - ص٢٥٢ و٦٢٨». ويوجد شعره فى مشيخة «كنز السالكين» المذكور فى ٨ : ١٨٧.

(**٦٩٩٠ : ديوان معين بديوانى أوشعره**) و اسمه المولوى معين الدين تلميذ «قتيل» الشاعر الهندى. أورد شعره فى (گلشن - ص٤٣٥) وعنه فى القاموس التركى.

(**٦٩٩١ : ديوان معين بليانى أوشعره**) و هو معين الدين الدقاقى الحسينى، والد تقى الدين الاوحدى مؤلف «عرفات العاشقين». كان مقرباً عند الشاه طهماسب ثم سافر من قزوين الى شيراز فالهند ومات بدكن فى ٩٧٩. أورد شعره فى (گلشن - ص٤٣٣) وعنه فى القاموس التركى فالريحانة.

(**ديوان معين چشتى**) مرّ مختصراً بعنوان چشتى اجميرى فى ص٢١٥ وهو الخواجه معين الدين حسن السگزى وقد يحرف ويقال «سنجرى» ابن الخواجه غياث الدين البلخى المتوفى ٦٣٣ المطابق لقول الشاعر كما فى (مسرت - ص٣٨٥) :

سال نقلش بعزت و تمكين گو: سراج جنان معين الدين

ترجم فى (مع ١ : ٥٤٢) و (ض - ص١٣٢) و (حسينى - ص١٩٤) و (روشن - ص٦٣٧) و (خوشگو) و «شمع انجمن» طبع ديوانه مكررا بلكهنو ١٢٨٥ وكانپور ١٢٨٨ ولاهور ١٨٧٦م. و١٩٠٤م. ولكهنو ١٩٣٤م كلها فى اقل من ١٠٠ ص. وقدر آى سنگلاخ

ديوانه بخط خليل قلندر الهروى فذكره فى (امتحان ١ : ٢٥٦) . وقال النفيسى فى ص ٦١ من مقدمة «سخنان ابوسعيد ابوالخير» ان رباعيات أبى الخير ومعين چشتى قد اختلط احدهما بالآخر. ويوجد له «معارج النبوة» فى مكتبة (تاشكند) كما فى فهرسها ٢ : ٦٣.

(٦٩٩٢ : ديوان معين خراسانى أوشعره) واسمه الميرزا معين الدين على أو محمد. اصله من خراسان وكان يسكن درجزين . وكان وزيراً لصفى قلى خان حاكم بغداد للصفوية وبعد موته فى ١٠٤٠ استوزره بكتاشخان ، ثم نصب وزيراً لقم وبهامات . ورد شعره فى (نر ٤ و ١٣ ـ ص ٧٦ و ٤٨٤) فى تاريخ وفات صفى قلى المذكور وغيره ، وكذا فى (مطلع ٢ : ٤٤٤).

(٦٩٩٣ : ديوان معين خرم آبادى أوشعره) واسمه ملك معين منشى حاكم خرم آباد رآه الحزين فى البلدة ونقل غزله بتخلص «معين» فى تذكرته ص ١١٥ وعنه فى (گلشن ـ ص ٤٣٤).

(ديوان معين دقاقى) راجع معين بليانى.

(٦٩٩٤ : ديوان معين الدين غازى أوشعره) ويعرف بشاه غازى. كان من امراء السلطان محمد فى ماوراء النهر. ورد غزله بتخلص «غازى» فى (خيال ـ ص ٢٥٠) . و«شمع انجمن ـ ص ٣٤٢» .

(٦٩٩٥ : ديوان معين سبزوارى أوشعره) ترجم وأورد شعره فى (گلشن ـ ص ٤٣٣) ولعله تصحيف الشيرازى.

(ديوان معين سنجرى) راجع معين چشتى.

(٦٩٩٦ : ديوان معين شاه جهان آبادى) واسمه معين الدين ابن فريد الدين خان. مات ١٢٢٦ وديوانه فى ثلاثة آلاف بيت كما فى (گلشن ـ ص ٤٣٥).

(٦٩٩٧ : ديوان معين شيرازى أوشعره) و اسمه الخواجه معين الدين محمد بن على بن عبدالله الشيرازى . ورد الى المراغه فى ٦٧٠ ومدح الخواجه نصير الدين الطوسى، وله ديوان فارسى لطيف كما ذكره ابن الفوطى فى «مجمع الآداب» وعنه نقل المدرس الرضوى فى «احوالات خواجه نصير ـ ص ١٧٥» وفى (تش ـ ص ٢٩٤) و (فارسنامه ـ ٢ : ١٥١) و (گلشن ـ ص ٤٣٢) بعنوان معين الدين ابن عبدالله وعنه فى القاموس

التركى.

(٦٩٩٨ : **ديوان معين شيرازى اوشعره**) ترجمه معاصره الميرعليشير فى (مجن ٦ - ص ١٢١ و ٢٩٩) وقال انه من طائفة معماريان جاء الى خراسان وصار هزالاً ، ولعله المذكور فى (تش - ص ٢٩٤) ولعله معينى.

(**ديوان معين غازى**) راجع معين الدين غازى.

(٦٩٩٩ : **ديوان معين فراهى**) وهو المولى معين الدين محمد بن شرف الدين محمد مسكين الفراهى السهروى ، اخ القاضى نظام الدين محمد. جلس للقضاء بعد اخيه مدة ثم اعتزل واشتغل بالوعظ كابيه بجامع هرات. قال خوندمير انه كان يشتم الاشراف فوق المنابر ، وقال الحكيم شاه القزوينى فى (قزمج - ص ٢٦٩) كان مجنونا ووصف الهروى حفيده «وصفى» ايضاً بالجنون. وقال الخوندمير انه كان خطاطاً باكثر الخطوط ومات فى ٩٠٧ كما فى «روضة الصفا» أو ٩٠٩ كما فى حبيب السير وليس ٩٥٤ كما فى «كشف الظنون» ودفن عند الخواجه عبدالله الانصارى. له «بحر الدرر» و «حدائق الحقائق» و «الواضحة» و «معارج النبوة» و «روضة الواعظين» و «تفسير سورة يوسف» و «قصص موسى» الفها على هذا الترتيب تاريخاً، كما ذكره هو فى مقدمة «المعارج» المذكور. قال فى كشف الظنون انه قد ترجم المعارج بالتركية مرتين. وفى (گلشن - ص ٤٣٤) سماه معين هروى وفى بعض المواضع معينى فراهى.

(**ديوان معين فطرت**) راجع فطرت مشهدى فى ص ٨٣٩.

(**ديوان معين لذت**) راجع معين استرآبادى.

(**ديوان معين ماوراءالنهرى**) راجع ديوان معين الدين غازى.

(**ديوان معين مشهدى**) راجع معين استرآبادى ومعين خراسانى.

(**ديوان معين ميبدى**) راجع معين يزدى فى ص ١٠٦٩.

(**ديوان معين هروى**) كما فى (گلشن - ص ٤٣٤) راجع معين فراهى.

(٧٠٠٠ : **ديوان معين يزدى أوشعره**) وهو الميرمعين الدين صاحب «تاريخ معينى» ووالد القاضى ميرحسين الميبدى المتخلص «منطقى» الآتى. كان من وزراء آل مظفر ذكره وأورد شعره فى (تش يز - ص ٣٣٢) و (گلشن - ص ٤٣٣).

(**ديوان معين يزدى**) راجع معز يزدى فى ص ١٠٦٩.

(**٧٠٠١ : ديوان معينى جوينى**) و اسمه معين‌الدين . ولد بقرية انداده من اعمال جوين ، وتلمذ على فخرالدين الخالدى الاسفراينى البهشتى شارح الفرائض ، والف «نگارستان» فى قبال گلستان لسعدى كما فى(لت٦) وفى « كشف‌الظنون» سماه معين الاسفراينى وقال انه الف « نگارستان» لابى‌سعيد گوركان فى٧٣٥ . ترجمه فى «هفت اقليم» و(خوشگو) و(گلشن- ص٤٣٥).

(**ديوان معينى شيرازى أوشعره**) كان من شعراء عهد بايقرا . ترجمه وأورد شعره فى«هفت‌اقليم» ولعله معين‌الشيرازى .

(**ديوان معينى فراهى**) راجع معين فراهى.

(**٧٠٠٢ : ديوان الشيخ مغامس**) ابن داغر الحلى من اهل اواسط القرن التاسع ترجمه الامينى فى«الغدير - ج ٧ - ص ٢٤ - ٣٢» وأورد غديريته وفهرس قصايده ومصادر ترجمته . وقدعنى بجمع ديوانه الشيخ محمد بن‌الشيخ‌طاهر السماوى‌المتوفى ١٣٧٠ فى٦٦ص . كل صفحة ٢٢ سطراً بخطه الدقيق ، رأيته فى‌مكتبته .

(**٧٠٠٣ : ديوان مغانى دامغانى أوشعره**) واسمه ملاعلى المغانى (المعانى) . أورد شعره فى(گلشن- ص٤٣٦) .

(**٧٠٠٤ : ديوان مغتنم أوشعره**) عده فى(خوشگو) من شعراءِ عهد جهانگير وأورد شعره .

(**٧٠٠٥ : ديوان مغربى**) وهو شمس‌الدين محمد شيرين المتخلص فى‌بعض غزلياته «مغربى» .كان معاصر كمال الخجندى المذكور فى ص ٩١٧ وتلميذ الشيخ اسماعيل السيسى‌الذى هو من‌اصحاب نورالدين عبدالرحمان الاسفرائينى[1] قال فى(النفحات- ص ٥٥٠) سافر الى المغرب - ولم يشخص له حداً - واخذ الخرقة عن احد تلاميذ محيى‌الدين‌العربى‌المذكور فى‌ص١٠١٦، ثم قال توفى فى٨٠٩ عن‌ستين‌سنة من‌عمره فولادته فى ٧٤٩ ثم أورد غزله بتخلص «مغربى» وزاد فى (نتايج - ص٦١٦) ان اصله

١- قال فى حبيب‌السير انه من مشايخ بغداد ارسله السلطان احمد سفيراً الى الامير تيمور گوركان فعززه ورجع الى بغداد .

من نائين ووجه تخلصه «مغربی» سفره الی المغرب و کذا فی (خیال - ص٥٩) و «هفت اقلیم». ونسب الیه واله الغزل المعروف الذی اوله :

چشم اگر این است و ابرو این و ناز و عشوه این

الوداع ای زهد و تقوی ! الفراق ای عقل و دین !

وفی (تش-ص٣٤) ان وفاته فی تبریز ودفن بسرخاب فی عهد شاهرخ. وکذا فی الجزء الثالث من المجلد الثالث من «حبیب السیر». وفی (حسینی - ص٣٠٤) انه مات ٧٠٧ وهو غلط . وفی (مع ٢ - ص٣٠) و(ض- ص١٣٤) انه ولد بنائین ومات باصطهبانات من شیراز ولیس بصحیح. واما البقعة المعروفة هناك باسم المغربی فلیس لهذا الرجل ظاهراً . وديوانه یشتمل علی الغزلیات والترجیعات والرباعیات و کلها عرفانیة . وله اسلوب خاص ومشربه وحدة الوجود ولعله اخذه عن ابن العربی. طبع دیوانه الفارسی فی١٢٨٠ و ١٢٨٧ وبامر السید مصطفی مع رباعیات باباطاهر فی١٣٠٢ بطهران وفی ١٣٠٥و١٣٠٧ ببمبئی، ثم طبعه محمد میر کمالی الخوانساری بطهران فی ١٢٨ ص. ثم بها فی١٣٣٢ کما فی فهرس مشار، ثم طبع بطهران فی١٣٧٧ فی١٧٧ + ٣ ص. وفی معجم المطبوعات العربیة ص ١١٤٠ انه طبع دیوان شمس المغربی فی بمبئی فی١٣١١ فی٩٢ص. وقال فی(امتحان ١ : ١٥٧) ننه رای دیوانه بخط محمد سبزواری. ونسخة منه فی (بنگاله) کتبت فی ١٠٨١ و (سپهسالار - ٢٨٥) کما فی فهرسها ٢ : ٦٨٣ ونسختان عند (الملك) ونسختان عند (فخر الدین) ونسخ فی المکتبة (الملیة - ٥٦٧ و ١٠٠١) وعند السید محمد علی الروضاتی باصفهان ونصفها اشعار عربیة وفیها :

چون عدل و حیا و علم وصدقم نبود بوبکر منم یزید زندیق منم

وله «جام جهان‌نما» المطبوع ١٣١٣ والموجود فی (سپهسالار - ٥٥٣٥ و ٦٤٠٩) المأخوذ عنه «دوائر الاسماء» الموجود ایضاً فی(سپهسالار- ص٢٩٣٤) کما فی فهرسها ٤ : ص٢ وله «اسرار فاتحة» و«نزهة الساسانیة» و «در الفرید فی معرفة التوحید». وقال فی (دجا - ص٣٥١ - ٣٥٣) انه خلّف بعده الشیخ عبدالله الشطاری مؤسس «الشطاریة» ومؤلف «اشتغال الشطاریة» وارسله الی الهند فمات هناك فی٨٣٢ ثم أورد أسماء ثمانیة اشخاص ملقبین بالمغربی، وهم ابوعبدالله المغربی المتوفی ٢٧٩ ، ابوالحسن الاقطع المغربی

المتوفى ٣٤٣ ، ابوعثمان المغربى فى٣٧٣ ، ابومدين المغربى فى ٥٩٠ ، عبدالرحيم المغربى فى٥٩٢ ، ابوالحسن المغربى فى٦٥٤ ، ابومحمد المرجانى المغربى فى٦٩٩ والشيخ اسحاق المغربى فى ٧٧٦ وكلهم من الصوفية وزاد فى « سلافة العصر » ثلاثة فى ص ٥٩٩ و ٥٧٣ و ٥٨١ . أقول وطبع « فهلويات مغربى » فى مجلة دانشكدهٔ ادبيات تبريز ج ٨ . وقد كتب عبد اللطيف ابن ادريس السعدانى المراكشى من شباب الطلاب بطهران رسالة مستقلة فى احوال شمس مغربى .

(**ديوان مغلم قاينى**) المعروف « مهتر طويله » اى مشرف الاصطبل لمظفرحسين كما فى (گلشن - ص ٦٣٦) حيث قال ان جل اشعاره هزليات وهجويات من الادب المكشوف وقد تبعه فى ذلك صاحب قران البلگرامى السيد امام على المذكور فى ص ٥٧٦ . والظاهر انه تصحيف « معلم قاينى » . وراجع « مشرف اصفهانى » حسين فى ص ١٠٤٨ ومرّ « مظفرحسين » و « مظفرصفوى » .

(**٧٠٠٦: ديوان مغموم بروجنى**) واسمه عبدالله برجيان ولد ١٣١٢ فى بروجن من نواحى اصفهان. له منظومة « توحيد » نقل عنها فى « شعراى معاصر اصفهان - ص ٤٦٠ » .

(**٧٠٠٧ : ديوان مغول سمرقندى أوشعره**) واسمه عبدالوهاب كان ينظم بالتركية والفارسية لشيبك خان ازبك كما ترجمه فى (مجتبى ٨ - ص ١٧١) و (گلشن - ص ٤٣٦).

(**ديوان مغيث الدين اسدآبادى**) المتخلص محوى همدانى كما مرّ فى ص ١٠١٤ قال فى (نتايج - ص٦٣١) انه سكن مدة بنيشابور ولذا قد ينسب اليه ايضاً.

(**٧٠٠٨ : ديوان مغيثى شيرازى**) واسمه عبدالكريم . طبع له « عروس چمن » على الحجر بطهران.

(**٧٠٠٩ : ديوان مغيثى گنجوى أوشعره**) ترجمه هدايت فى (مع١ : ٥٠٦) وأورد له غزل « يك ودو » نقلا عن الاوحدى.

(**ديوان مفاخر حسين**) المذكور بتخلصه « ثاقب » سرهندى فى ص ١٨٣ . قال فى (نتايج - ص١٣٣) انه مات فى اواخر المأة الحادية عشر.

(**٧٠١٠ : ديوان مفتقر اصفهانى**) للشيخ محمدحسين الاصفهانى النجفى الشهير

بالكمپانى (١٢٩٦ - ١٣٦١) فارسى و تخلصه فى شعره الفارسى « مفتقر » رأيت منه نسخة فى مكتبة مدرسة السيد محمد كاظم اليزدى تاريخ كتابتها ١٣٤٧. واما ديوانه العربى فهو مطبوع فى النجف بعد وفاته واسمه «الانوار القدسية» المشتمل على اربع وعشرين قصيدة فى مدائح الاربعة عشر ومراثيهم . وطبع ديوانه الفارسى بقم ١٣٧٦ فى ١٠٠ ص . وفيها ترجيع بند فى مدح النبى وبيت الترجيع :

فرموده بشانت ايزد پاك لولاك لما خلقت الافلاك

فى خمسة عشر بنداً ، ثم قصيدة فى وفاته ، ثم قصيدة فى ولادة الامير ع فيها قوله :

كعبه پراز نور شد جلوه گه طور شد
سر انا الله ز نور كشت عيان نى زنار

ثم مخمسه الغديرية . ثم ترجيع بند فى شهادة الامير ع . و بيت الترجيع قوله :

زخون محراب ومنبر لاله گون است امير المؤمنين غرقاب خون است

وفى اخره تخلصه

شها در آستانت مفتقر چون . سك اصحاب كهف است و رقيم است

ثم قصيدة فى مدح الصديقة . اولها :

دختر فكر بكر من غنچهٔ لب چه وا كند
از نمكين كلام خود حق نمك ادا كند

ومقطعها :

مفتقرا متاب رو از در او بهيچ سو زانكه مس وجود را فضهٔ أوطلا كند

ثم فى مدح المجتبى ثم رثائه ، ثم فى مدح الشهيد بكربلا ثم رثائه فى اثنى عشر بنداً نظير بنود المحتشم . والبند الثانى عشر اوله :

خاموش مفتقر كه دل دهر آب شد واز سيل اشك عالم امكان خراب شد

الى تمام تسعة ابيات ، اول كل واحد منها [خاموش مفتقر . . .] و انشأ فى استنهاض الحجة قصيدة مستزادة ، تتبع فيها قصيدة الحاج ميرزا اسماعيل ابن عم سيدنا الشيرازى اولها :

يا امام العصر يابن الطاهرين الطيبين ، يا ولى المؤمنين

شور محشررا ميان باديده حق بين ببين، ياولى المؤمنين

الى قوله :

حرمة الرحمان اضحت فى انهتاك وانهتاك، احسن الله عزاك

بسكه خون حق بناحق ريخت در آن سرزمين، ياولى المؤمنين

الى تمام اثنى عشر بيتاً مستزاداً كذلك. وذلك لما كان لقصيدة الشيرازى من الشأن فى سامراء من عصره الى ستين سنة. ثم القصايد فى المديح والرثاء لكل واحد من الائمة ع الى الحجة. وقد ترجم الناظم الحاج سراج الانصارى فى مجلة «المسلمين» فى السنة الاولى منها فى العدد الثالث فى ص ١٢ الى ص ١٥ وأورد بمناسبة وفات الزهراءِ تمام القصيدة التى فى مدحها من مطلعها الى مقطعها .

(٧٠١١ : ديوان مفتون اصفهانى) وهو بهاءالدين محمد تقى بن الشيخ محمدباقر «ألفت» المذكور فى ص ٩٠ . ولد باصفهان فى ١٨ ذى الحجة ١٣٢٢ كما ذكره لنا المعلم الحبيب آبادى. وترجم فى «شعراى معاصر اصفهان ـ ص٤٦١» وجاء شعره فى «دانشنامه» لوالده .

(٧٠١٢ : ديوان مفتون دنبلى) اسمه عبدالرزاق بيك بن نجفقلى خان بيكلربيكى فى تبريز. ترجم مفصلا فى (دجا ـ ص٣٥٣) عن «تذكرهٔ دلگشا» وغيره، وترجم فى (مع ٢ ـ ص٤٨٣) وترجم مختصرا فى «آثارالشيعة ـ ص٢١١» وفصل تصانيفه الى ستة عشر تاليفا منها مثنوى « نازونياز» و مثنوى «همايون نامه» ومثنوى على بحر الرمل وديوان القصايد والغزليات وحج ١٢٤١ وتوفى بتبريز ١٢٤٣ وكانت ولادته فى خوى ١١٧٦ ومن تصانيفه « نگارستان دارا» فرغ منه ١٢٤١ وهو فى تذكرة الشعراء ومن اواخر تاليفاته. وله «حدائق الادباء» الموجود احدى حدائقه فى مكتبة (المجلس) ذكرت خصوصياتها فى فهرسها ج ٣ ص١٧٤ وترجم فى (انجمن ٣) و «سبك شناسى ٣ : ٣٢٠» وترجمه كل من سلطان القرائى وحسين النخجوانى فى نشريتى المكتبة الملية وكلية الادب بتبريز. وطبع له منظومة «مختارنامه». ومرّ له «رياض الجنة» ومرّ ديوان ابنه محمد بن عبدالرزاق فى ص٩٨٥ .

(**ديوان مفتون دهلوى**) هو تخلص آخر لشمس الدين فقير المذكور فى ص٨٤٢ وفى بعض المواضع «فائبى» .

(**٧٠١٣ : ديوان مفتون ساروى**) ترجمه وأورد شعره طاهرى شهاب فى مجلة «ارمغان ١٦:٦٨٤-» .

(**٧٠١٤ : ديوان مفتون شاه آبادى أوشعره**) واسمه احسان الله بن امان الله الاودى . أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٣٦) وعنه فى القاموس التركى.

(**٧٠١٥ : ديوان مفتون فارسى أوشعره**) واسمه محمد حسن البواناتى. ترجمه فى (مع٢ - ص٤٨٧) وذكر ملاقاته له وأورد شعره . وكذا فى (انجمن٣) .

(**٧٠١٦ : ديوان مفتون كاكوروى أوشعره**) واسمه الشيخ مؤمن على بن ذى الفقار على. ترجم وأورد شعره فى (روشن - ص٦٤٢) .

(**٧٠١٧ : ديوان مفتون لاهورى أوشعره**) واسمه الميرزا عبدالرحيم تلميذ على محمد تجر. مات فى اواسط المأة الثالثة عشر. أورد شعره فى (گلشن - ص٤٣٧) وعنه فى القاموس التركى.

(**٧٠١٨ : ديوان مفتون لكهنوى أوشعره**) واسمه سليمان ميرزا . طبع له «تقريظ جامع شفائى» نظماً فى١٣٠٣.

(**٧٠١٩ : ديوان مفتون محلاتى**) للشيخ محمد بن الحاج المولى على اكبر الواعظ الخراسانى نزيل محلات الذى توفى بها فى قرب التسعين من عمره . ولد المترجم فى محلات ١٢٧٤ و هاجر الى العراق فى نيف و ثلاثمأة و الف و ادرك ايام المولى حسينقلى الهمدانى الذى توفى ١٣١١ وكان يستفيد الفقه من الحاج الميرزا حسين الخليلى . وكان ورعا وجاور النجف الى ان توفى بها ١٥ شهر رمضان ١٣٣٦ وهو ايام حصار النجف وبقى ديوانه فى المناقب والمراثى عند ولده الفاضل الشيخ على اكبر المولود ١٣١٩ والمسمى باسم جده، والموجود عنده من تصانيف جده كتاب «هادى المضلين» فى اصول الدين بالفارسية فى خمسة آلاف بيت كتابة تقريبا . وتزوج ببنت الواعظ الخراسانى السيد حسين فخر الذاكرين المحلاتى ورزق منها ولده الحاج السيد محسن بن الحسين الملقب بصدر الاشراف المحلاتى رئيس مجلس الشيوخ بطهران

والمتوفى ١٣٨٢ بها.

(٧٠٢٠ : **ديوان مفتون همدانى**) واسمه ميرزا آقا مفتون كبريائى. وتوفى ١٣٧٤. طبع فى تلك السنة مع مقدمتين لسعيد النفيسى ورضاى ايزدى فى ٤٠٨ ص.

(٧٠٢١ : **ديوان مفتون يزدى**) واسمه الحاج فتح الله بن عبد الرحيم المتخلص بالمفتون اليزدى نزيل حيدرآباد دكن ومدرس اللغة الفارسية بها من ١٣٣٠ حتى اليوم وقد طبع له فى ١٣٦٤ المثنوى الفارسى الموسوم «آصفنامه» فى تواريخ الملوك الاصفية فى حيدرآباد دكن من بلاد الهند من بدو امرهم الى السنة المذكورة وله «راه‌نماى ترقى» أورد فيه جملة من اشعاره وطبع ١٣٥٦ كما ان له ايضاً «آيينهٔ دكن» فى تواريخها بالنثر الفارسى وفيه ايضاً بعض شعره لكنه لم يطبع. وطبع له «داستان شگفت» نظماً فى ١٣٦٦ فى حيدرآباد.

(٧٠٢٢ : **ديوان مفتى تبريزى أوشعره**) أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٣٧) وعنه فى القاموس التركى.

(٧٠٢٣ : **ديوان مفتى لاهورى**) طبع بلاهور فى ١٢٩١ فى ٣٠٠ ص

(٧٠٢٤ : **ديوان مفتى لكهنوى أوشعره**) واسمه غلام حضرت. وكان ينسب نفسه الى اولاد شاه شجاع ويلقب مفتى الملك. أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٣٧).

(٧٠٢٥ : **ديوان المفجع البصرى**) وهو الشيخ ابو عبدالله محمد بن احمد بن عبدالله الكاتب المتوفى ٣٢٧ الشاعر الشيعى المفجع على مصائب اهل البيت وتلميذ ثعلب وصاحب «الترجمان» المذكور فى ٤ : ٧١. قال ابن النديم ان ديوانه فى مأة ورقة. وذكره ابن شهر آشوب فى (المعالم - ص ١٣٩).

(**ديوان مفرد اصفهانى**) راجع مفرد تبريزى.

(٧٠٢٦ : **ديوان مفرد تبريزى**) ترجمه فى (دجا - ص ٣٥٧) و (گلشن - ص ٤٣٧) وقال معاصره النصرآبادى فى (نر ٩ - ص ٣٨٩) اسمه ملا محمد على بن محمد قلى بيك التبريزى ساكن عباس آباد اصفهان، وهو محجوب خطاط يعيش من اجرة كتابة الحديث ويشر فنى احيانا فى مسجد لنبان. ثم أورد من شعره قرب عشرة مطالع من غزلياته.

(**٧٠٢٧ : ديوان مفرد قمى أوشعره**) كان خياطاً ترجمه النصرآبادى فى (نر ٩ - ص ٣٦٦) وذكر انه كتب بخطه شعره فى مجموعة لاخ سراجا النقاش و كتب فى صدر الصحفة جملة [هوالفرد] وبما فيها اشارة الى تخلصه كتب اخر بجنب الجملة [دعوى الوهيت موقوف] ثم أورد رباعيه وعنه اخذ فى «هميشه بهار» و(گلشن - ص ٤٣٧) وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة .

(**٧٠٢٨ : ديوان مفرد همدانى أوشعره**) ترجمه النصرآبادى فى (نر ٩ - ص ٣٢٢) وذكر سبب هجرته من همدان الى اصفهان وادراك صحبته وأورد بعض اشعاره و كذا فى (تش - ص ٢٥٨) و«هميشه بهار» و «شمع انجمن» و(خوشگو).

(**ديوان مفرده نويس**) لعبدى بيك المتخلص «نويدى» كما ياتى فى النون .

(**٧٠٢٩ : ديوان الشيخ مفلح**) ابن حسن بن رشيد (راشد) بن صلاح الصيمرى - (بلدة بين الاهواز و بلاد الجبل ولعلها مايعرف اليوم «كمره» - تلميذ ابن فهد المتوفى ٨٤١ والمجيز لبعض تلاميذه ٨٧٣ و ابنه حسين بن مفلح توفى ٩٣٣ له تصانيف منها « التبيينات » المذكور فى ج ٣ ص ٣٣٥ و جواهر الكلمات وغاية المرام و كشف الالتباس وغيرها وله شعر كثير فى المناقب والمثالب والمراثى مذكورات فى الكتب والدفاتر دوّن اخيرا بعضها الشيخ محمد بن الشيخ طاهر السماوى النجفى المتوفى ١٣٧٠ فى ١٢ ص. كل صفحة ٢٢ بيتا يقرب من ماتين وخمسين بيتا . اشترى نسخته بعد وفاته الخطيب الشيخ محمد على اليعقوبى فى النجف . و فى (تش - ص ١٩٦) أورد شعره الفارسى وعده من شعراء اصفهان .

(**ديوان مفلح اصفهانى**) راجع قبله .

(**٧٠٣١ : ديوان مفلس دهلوى أوشعره**) واسمه امان الله مكتبدار. أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٣٧).

(**٧٠٣٢ : ديوان مفلس قمى**) للشيخ حسين المعروف بارده شيره القمى (١٣٠٥ - ١٣٦٧) ابن الشيخ حسن العارفى . وديوانه فى عشرة آلاف بيت، طبع بعضها بعنوان «ديوان اردهشيره» فى ١٣٤٧ بتبريز فى ٥٤ ص. على الحجر وفى قم ١٣٥٩ مع مقدمة عباس ميرابوالفتحى فى ٤٠ ص. ومرّ له «تاريخ قم» فى ٣ : ٢٧٨.

(**٧٠٣٣ : ديوان مفلس گنابادى اوشعره**) أورد شعره فى (گلشن - ص٤٣٨) وعنه فى القاموس التركى.

(**٧٠٣٤ : ديوان مفلسى خراسانى أوشعره**) هو من شعراء القرن التاسع. أورد شعره الميرعليشير فى (مجن ٢ - ص ٢٩ و٢٠٣) وقبره بمشهد. وأورد له الهراتى «غزل يك ودو» وعنه فى «شمع انجمن» و (حسينى - ص٣٢٠) والقاموس التركى.

(**٧٠٣٥ : ديوان مفلق طهرانى**) الميرزا محمدعلى الدنبلى الملقب من فتحعليشاه «صدرالشعراء» وبعده من الوزير الحاج ميرزا آقاسى «فخرالشعراء» ترجمه فى (مع٢- ص ٤٧٤) وأورد قرب ستمأة بيت من شعره وقصايده.

(**٧٠٣٦ : ديوان مفيد اسكافى أوشعره**) واسمه مفيدالدين الاسكافى يوجد شعره فى تذكرة «سفينهٔ اشعار» الموجود فى (المجلس) كما فى فهرسها ٣ : ١٥٨.

(**٧٠٣٧ : ديوان مفيد بلخى**) ترجمه النصر آبادى فى (نر١٠ - ص٤٤١) وذكر انه من شعراء امام قليخان حاكم بلخ المتوفى ١٠٦٠ وذكر شعره وقال فى (روشن - ص ٦٤٣) نقلا عن «شمع انجمن» انه وصل دهلى فى عهد عالمگير. ومات بملتان فى ١٠٩٠ وقال سرخوش فيه :

بر كشيد آه و سال تاريخش گفت : ملامفيد بلخى مرد

وترجم ايضاً فى (نتايج - ص٦٤٤) و(سرخوش - ص١٠٨) و(مسرت - ص٨١و٤٦٥) ويوجد نسخته فى (بنگاله).

(**ديوان مفيد شيرازى**) يتخلص فى شعره العربى باسمه «مفيد» وفى شعره الفارسى بداور كما مرّ فى الدال. ترجمه تلميذه الميرزا فرصت فى (عم - ص٢٦) وذكر نسبه هكذا : مفيد بن محمدكاظم بن الشيخ عبدالنبى الشريف امام الجمعة بشيراز ابن الشيخ محمد بن مفيد بن الشيخ حسين الشيرازيون، وذكر تصانيفه. قال وله عدة آلاف بيت من الشعر العربى والفارسى، يتخلص فى الفارسى بداور وفى العربى باسمه. قد جمعها ولده الفاضل السعيد الميرزا عبدالحى فى ديوانين عربى وفارسى - الى قوله - وله فى هذا الوقت ١٣٠٧ ستة وخمسون سنة. فيظهر انه ولد فى ١٢٥١ وكان حيا فى ١٣٢٠ كما يظهر من كتابه «گنج گوهر» المطبوع فى حياته فى هذا التاريخ. ومرّ فى ج٢ ص٧ «اساس الكمال»

تاليف ولده المذكور. ومرّ له «ضياء القلوب» فى ١٥ : ١٢٧.

(٧٠٣٨ : **ديوان مفيد شيرازى**) للشيخ محمد مفيد ابن الشيخ نبى بن مفيد بن الحسن البحرانى الشيرازى، امام الجمعة بها فى عهد فتحعلى شاه. جمع ديوانه ولده الشيخ محمد هاشم وسماه «كعبة الباكين» ثم ذيله فى ١٢٥٥ وسماه «حجر اسماعيل» كما مرّ فى ٦ : ٢٦٦ . ومرّ له «دوازده بند» فى ٨ : ٢٧١.

(٧٠٣٩ : **ديوان مفيدى اصفهانى**) كان مدرسا بجامعها . نقل عن ديوانه فى (گلشن - ص٤٣٨) وعنه فى القاموس التركى.

(٧٠٤٠ : **ديوان مقبل اصفهانى**) لآقا محمد شيخا معاصر الشاه سلطان حسين الصفوى وفرّ عند هجوم الافاغنة ونزل الهند فى عصر نادرشاه ، فنزل گجرات عند حاكمها مؤمن خان الى ان توفى هناك فى ١١٥٧ كذا فى (خز - ص١٧٣) و «مقالات الشعراء - ص٧٦٦» وله نظم «وقايع الطف» نظير مامرّ فى ص١٨١ لثابت بدخشانى.

(٧٠٤١ : **ديوان مقبل كرمانى أوشعره**) لشرف الدين من علماء كرمان . أورد شعره فى (گلشن - ص ٤٤٨).

(**ديوان مقبلى ترشيزى أوشعره**) لمولانا مقبلى الطبيب . كما فى بعض نسخ «مجالس النفائس» التركية . وجاء فى (لط ٣ - ص٦٤) «قبولى ترشيزى» كما مرّ فى ص٨٧٥ وفى (قزمج ٣ - ص٢٣٧) جاء اسمه «مقيمى ترشيزى».

(**ديوان مقبول قمى أوشعره**) واسمه ميرمقبول. قال سام ميرزا فى (تس٦ - ص١٨٥) ان اصله من الترك كان فى خدمة السلطان يعقوب وبعد موته فى ٨٩٦ سكن قم ومات فى ٩٢٤ وله غزليات كثيرة ، وكذا فى (روشن - ص٦٤٤) و(تش - ص٢٣٦) و(نتايج - ص ٦٧٠) و «هميشه بهار» وفى (گلشن - ص٤٣٨) سماه مقبول هروى.

(٧٠٤٢ : **ديوان مقبول لكهنوى أوشعره**) ورد شعره فى (گلشن - ص٤٣٨).

(**ديوان مقبول هروى**) راجع مقبول قمى.

(٧٠٤٣ : **ديوان مقبولى اصفهانى أوشعره**) واسمه الميرعبدالباقى من شعراء الشاه اسماعيل . قال سام ميرزا فى (تس٢ - ص٣٤) انه نظم « جواب سبحة الابرار » ومثنوى فى «التصوف» ولكنه لم يشتهر وطرد من البلاط.

(۷۰۴۴ : **دیوان مقدس اصفهانی أوشعره**) واسمه یدالله فانی ابن‌الحسین. ولد فی ۱۲۹۷ش. بقریة مبارکه باصفهان وهوالیوم معلم بمدارس‌لنجان أورد شعره بالتخلص فی «شعرای معاصر اصفهان - ص۴۶۳» وطبع دیوانه باصفهان فی۱۳۷۷ کما فی «کتابهای‌ایران - ج ۵ - ص۶۴».

(۷۰۴۵ : **دیوان مقصدی ساوجی أوشعره**) ترجمه معاصره سام‌میرزا وأورد شعره فی (تس۵- ص۱۶۸) و «هفت‌اقلیم» و «همیشه‌بهار» و (تش - ص ۲۲۲) و (گلشن - ص ۴۳۸) و(خوشگو) وقالوا کان طبیباً.

(۷۰۴۶ : **دیوان مقصود اصفهانی أوشعره**) واسمه مقصودالملقب«کلاغ‌باز»أورد شعره فی (گلشن- ص۴۳۹).

(۷۰۴۷ : **دیوان مقصود اصفهانی**) واسمه المولی مقیمابن مقصود علی، فیقال له مقیمای مقصود. ترجمه‌النصرآبادی فی (نر۹ - ص۳۵۵) وذکر انه کان ینظم القصاید فی‌الاعیادویقرئها بمجلس‌السلطان ویستحسن من قبل الجمیع. وله الوظیفة المستمرة اثنی‌عشر تومانا.

(**دیوان مقصود بنا**) راجع مقصود تبریزی.

(**دیوان مقصود بخاری أوشعره**) راجع مقصود هروی.

(۷۰۴۸: **دیوان مقصود تبریزی**) ابن عبدالسلام البنا المعمار التبریزی. ترجمه فی (دجا-ص۳۵۷) نقلا عن‌تحفهٔ سامی، لکنی‌ماوجدته فی‌المطبوع منه فلعله‌الآتی بعد. وذکر ان له قطعة فی کتیبة للعصر الشاه‌طهماسبی. وقد وقع فی‌مقطعها التخلص‌مرتین.

مقصود رخ نتافت از این در بهیچ باب معلوم شد که قبلهٔ مقصود این در است

(۷۰۴۹ : **دیوان مقصود جهان‌آبادی أوشعره**) وهوالسیدمقصودعلی. أورد شعره فی(گلشن- ص۴۳۹).

(**دیوان مقصود خراسانی**) راجع مقصود عبدل.

(**دیوان مقصود خرده**) اخ باقر خرده راجع مقصود کاشانی.

(۷۰۵۰ : **دیوان مقصود خلخالی**) واسمه مقصودعلی. یوجد دیوانه الفارسی باسم «گنجینهٔ‌جواهر» فی‌مدرسة‌الحجیات بالموصل کما فی«مخطوطات‌الموصل-ص۱۰۰»

وعنه فی(دجا - ص٣٥٨).

(**٧٠٥١ : ديوان مقصود سبزوارى أوشعره**) هو من شعراء مزينان من توابع سبزوار، سكن سرخس. أورد شعره فی(گلشن-ص٤٣٩) .

(**ديوان مقصود سرخسى**) راجع مقصود سبزوارى .

(**٧٠٥٢ : ديوان مقصود شيرازى**) من الخاكية بشيراز وكانت ولادته فی تبريز ومن اول صباه كان منشيا لدفتر الاستيفاء كما ذكره معاصره سام ميرزا فی(تس٣-ص٦٠) وأورد رباعيه وبعض مثنويه «ليلى ومجنون» وبعض مثنويه الآخر فی الهزليات .

(**٧٠٥٣ : ديوان مقصود عبدل أوشعره**) هو من مشاهير شعراء مشهد خراسان ومعاصر سام ميرزا. ترجمه فی(تس٥-ص١٣١) وأورد شعره .

(**ديوان مقصود علی**) راجع مقصود خلخالی و«مجلسی اصفهانی» فی ص٩٦٦. ويأتی مقيم مقصود.

(**٧٠٥٤: ديوان مقصود قزوينى أوشعره**) وهو ابن الملا فضل الله وتوفی ٩٩٧. ورد شعره فی(روشن - ص٦٤٥).

(**٧٠٥٥ : ديوان مقصود كازرونى أوشعره**) واسمه ايضاً خواجه مقصود كان ماهراً فی الجفر ومعاصراً لجلال الدوانی. أورد شعره فی(قزمج٦- ص٣٠٩).

(**٧٠٥٦ : ديوان مقصود كاشانى أوشعره**) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص ٨ - ص ٢١٣) وقال انه طالب العلم واصله من كاشان وشغله خرده فروش. وله طبع حسن وفی (روشن - ص٦٤٤) انه تلميذ غياث الدين منصور الدشتكی وانه واخاه «باقر كاشی خرده يی» المذكور فی ص ١٢١ كانا من قرية خرده بكاشان وله مهاجاة مع المحتشم الكاشانی وقتل غيلة بيزد فی ٩٨٧ وكذا فی «هميشه بهار» و(خوشگو) و«هفت اقليم».

(**٧٠٥٧ : ديوان مقصود كاشانى أوشعره**) كان معاصراً لسام ميرزا فذكره فی (تس٥-ص١٤٦) وقال انه ماهر فی السياق .

(**٧٠٥٨ : ديوان مقصود كرمانى**) واسمه الميرزا عبدالله المتوفی ١٣٤٨ بكرمان عن ثمانين سنة طبع فی ١٣٣٢ فی مجلدين الاول «مخزن اللآلی» فی٩٤ ص. والثانی «مجمع المراثی» فی٥٤٥ص. فی المراثی وغيره.

(**٧٠٥٩ : ديوان مقصود لكهنوى**) واسمه مقصود عالم بن صدر عالم «مسرور» الپهانى اللكهنوى . تلمذ على ابيه وعلى اسدالله «غالب» وتلقب منه «شمس الشعرا» له عدة مثنويات باسماء «شكرستان» و«سكندرنامه» و«مقصود الصنايع» وله اكثر من خمسين تاليفاً ومات عن خمسين سنة من عمره. كذا ذكره معاصره فى (گلشن ـ ص ٤٤٠) وعنه فى القاموس التركى.

(**ديوان مقصود مشهدى**) راجع مقصود عبدل.

(**ديوان مقصود مقيما**) راجع مقصود اصفهانى.

(**ديوان مقصود هروى تيرگر**) واسمه درويش مقصود. اصله من هرات وسكن مدة بمشهد الرضا. ترجمه فى (مجتس ٦ ـ ص ١٥٦) و (تش ـ ص ١٥٠) و (نتايج ـ ص ٦٥٠) و «هفت اقليم» و (گلشن ـ ص ٤٣٩) و (روشن ـ ص ٦٤٥) وعنهم فى القاموس التركى وقالوا ان اكثر شعره الرباعيات . وذكرناه بعنوان درويش مقصود فى ص ٣٢٤.

(**٧٠٦٠ : ديوان مقصود هروى أوشعره**) كان انيس فخر الدين البتكچى وماهراً فى الغزل . ترجمه وأورد شعره فى (قزمج ٣ ـ ص ٢٥٥).

(**ديوان مقيم**) واسمه الميرزا مقيم، أو ميرزا منعم كما فى بعض النسخ من (سرخوش ـ ص ١١٠) وهو غير انصاف المذكور فى ص ١٠٨ فلعله منعم لاهورى أو البخارى الآتى.

(**٧٠٦١ : ديوان مقيم استرآبادى أوشعره**) واسمه محمد مقيم ابن ميرمحمد دانيال . ترجمه وأورد شعره فى «هفت اقليم» و(روشن ـ ص ٤٤٣).

(**ديوان مقيم اصفهانى**) واسمه الميرزا مقيم كتابدار. ترجمه فى (حسينى ـ ص ٣٢٢) و(خوشگو) ومحمدعلى تربيت فى مجلة ارمغان ١٣ : ٣٢٢ و«هميشه بهار». مرّ ذكره فى ص ٩٠٨ ايضاً.

(**٧٠٦٢ : ديوان مقيم اكبرآبادى أوشعره**) واسمه ميرمحمدمقيم. أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٤٤٣).

(**٧٠٦٣ : ديوان مقيم بخارى أوشعره**) واسمه ميرزامقيم من شعراء عبدالعزيز الازبك ومات ١١٣١ . أورد شعره فى (خز ـ ص ٤٢٤) و «شمع انجمن» وقال النصرآبادى فى (نر ١٠ ـ ص ٤٣٤) جاء مع سفير بخارا الى اصفهان ومدح الشاه وكان يحضر عندى

بمسجد لنبان .

(٧٠٦٤ : **ديوان مقيم تبريزى أوشعره**) وهوالميرزا مقيم بن الملابايندر. هاجر من تبريز الى عباس آباد اصفهان و اتصل بمنوچهرخان حاكم لر كوچك و ذهب الى لر كوچك، ومات فيها. أورد النصر آبادى فى(نر٩ و١٣-ص٤٠١ و٤٨٠) بعض مطالع غزلياته وبيتا من مثنويه وجوابه لمحتشم كاشانى و كذا فى(گلشن- ص٤٤٣) . وعنه فى القاموس التركى. وفى (تش- ص ٣٤) سماه مقيمى بن ملابهادر .

(**ديوان مقيم تبريزى**) مرّ بعنوان تخلصه «جوهرى».

(**ديوان مقيم جعفرى**) المذكور فى ص١٩٧ ترجم فى(نر٦ و٩ - ص ١٨٦و٢٦٥) وذكر شعره فى رثاء ملهمى تبريزى.

(**ديوان مقيم خراسانى**)واسمه محمدمقيم. مرّ بتخلصه«انصاف خراسانى»فى ص١٠٨ ويأتى مقيم مشهدى .

(**ديوان مقيم رشتى أوشعره**) واسمه مقيما. كان ابوه «شاهنامه‌خوان» واشتغل هو بالزركشه فعرف بزركش كما مرّ فى ص٤٠١ وفى«همیشه‌بهار» سماه مقيمای زرگر.

(٧٠٦٥ : **ديوان مقيم سبزوارى أوشعره**) سافر الى الهند ورجع الى وطنه . أورد شعره فى (گلشن - ص٤٤١).

(٧٠٦٦ : **ديوان مقيم سهارنپورى**) واسمه محمد مقيم المصاحب مع احمد على «رسا» اللكهنوى . له « نشترغم» المنسوب الى «رسا» ايضاً . كذا ذكر فى (گلشن- ص٤٤٢) وعنه فى القاموس التركى بعنوان مقيم هندى .

(**ديوان مقيم شيرازى**) ابن شمسا طهرانى. راجع مقيم طهرانى.

(**ديوان مقيم شيرازى**) واسمه قوچى ابن ملاقيدى كما فى(گلشن-ص٤٤١)والصحيح مامرّ بعنوان فوجى نيشابورى .

(٧٠٦٧: **ديوان مقيم طهرانى أوشعره**) واسمه مقيم ابن شمس الدين محمد (شمسا) وهو اخ كاشف المذكور فى ص ٨٩٨ . ترجمه فى (فارسنامه ٢ : ١٥١) و«همیشه‌بهار» وأورد له فى(تش-ص٢٩٤) شعراً من مثنوى«يوسف وزليخا» وقال لم ار له غيره، وهى:

برايش خانه‌يى از نى بنا كرد درآن خانه بسان ناله جا كرد

ولكنه فى ص ٢٢٨ نسب هذا الشعر الى مقيم قمى . ولكنى لم أعرفه . وفى (نر ٩ ـ ص٢٥٢) أورد له أشعار غير هذا وقال انه لم يخرج من طهران حتى مات بها. وترجمه ايضاً فى (الطرائق ـ ٣ : ١٤٤) و(روشن ـ ص٦٤٥).

(ديوان مقيم قزوينى) نسب اليه فى (گلشن ـ ص ٤٤٣) منظومة «يوسف وزليخا» وكذا فى (دجا ـ ص١٧٥) و «همیشه‌بهار» . واظنه متحداً مع الطهرانى .

(ديوان مقيم قمى) أورد فى (تش ـ ص ٢٢٨) شعراً من مثنويه «يوسف وزليخا» ثم أورده بعينه فى (ص٢٩٤) لمقيم طهرانى كما مرّ . فمقيم ناظم «يوسف وزليخا» رجل واحد نسب الى شيراز وطهران وقزوين وقم.

(٧٠٦٨ : ديوان مقيم كازرونى أوشعره) ترجم وأورد شعره فى (بهش٢ـص٣٨٩).

(ديوان مقيم كاشانى) راجع حلمى فى ص٢٦٤.

(ديوان مقيم كتابدار) مرّ بعنوان مقيم اصفهانى فى ص١٠٩١ و كتابدار فى ص٩٠٨ .

(ديوان مقيم مشهدى) مرّ فى ص٥٤ بتخلصه «احسان» وترجم فى (نتايج ـ ص٥٣) وفى (مطلع ٢ : ٤٤٨) ان ديوانه فى اربعين الف بيت.

(٧٠٦٩: ديوان مقيم مقصود أوشعره) وهو ابن الملا مقصود على. وصف النصر آبادى فى (نر٩ـ٣٥٥) والده بالزهد والتقوى وانه ادرك البهائى. ولعله ابن المجلسى المذكور فى ص ٩٦٦ . وجاء شعره فى (مسرت ـ ص١٤٣).

(ديوان مقيم نيشابورى) مرّ فى ص ٨٥٠ بعنوان فوجى وفى (گلشن ـ ص٤٤١) سماه قوچى.

(٧٠٧٠ : ديوان مقيم هندى أوشعره) واسمه محمد مقيم ومات ١١٦٦ أورد شعره فى (گلشن ـ ص٤٤٣) . وراجع مقيم سهارنپورى.

(٧٠٧١: ديوان مقيمى بخارى أوشعره) ترجمه واطرى شعره فى (مجتس٦ـص١٥٩).

(٧٠٧٢ : ديوان مقيمى تبريزى أوشعره) واسمه حسن بيگ شكراغلو تركمان حفيد على شكر الخطاط الموسيقار من ايل بهارلو بتبريز وأمه من بيت جهانشاه پادشاه. سافر الى الهند فى عهد اكبرشاه وتقرب عند خانخانان ومات بدكن فى اوائل القرن الحادى عشر . كذا فى (تش ـ ص٢١) و (خص٧ـ ص١١٢) و(نتايج ـ ص ٦٣٠) وقال

قد يتخلص «حسن» أيضاً وكذا فى (دجا - ص١١٤) عن «هفت‌اقليم» .

(**ديوان مقيمى تبريزى**) راجع مقيم تبريزى.

(**ديوان مقيمى تركمان**) راجع مقيمى تبريزى .

(**٧٠٧٣ : ديوان مقيمى هروى أوشعره**) قال فى (مجن ٢ - ص٥٠ و ٢٢٤) كان واقفا على المصطلحات الصوفية وأورد شعره التركى.

(**٧٠٧٤ : ديوان مكارم اكبرآبادى**) واسمه محمد . عده فى (گلشن - ص٤٣٢) فى شعراء القرن الحادىعشر وأورد شعره .

(**٧٠٧٥ : ديوان مكارم قزوينى أوشعره**) عده سام‌ميرزا من مكثرى الشعراء وأورد شعره فى (تس٥ - ص ١٦٩) وكذا فى «هفت‌اقليم» و(خوشگو) .

(**٧٠٧٦ : ديوان مكتبى شيرازى**) كان معلماً للاطفال بمسجد «بردى» بشيراز واخذ تخلصه من حرفته هذه كما فى (فارسنامه ٢ : ١٥١) وقال القزوينى فى (بهش ٢ : ص ٣٨٧) انه كان ماهراً فى الموسيقا واخترع مايشبه القانون . وشرع فى نظم خمسة فى قبال «پنج گنج» للنظامى فنظم «ليلى ومجنون» فى [٨٩٥ = كتاب مكتبى] فى شيراز فى ٢١٦٠ بيت باسم ميرزاده قاسم بن امير منصور (١) پرناك ومات فى ٩١٦ كما فى شاهد صادق. وقال بهار فى مقدمة «كلمات علية» انه كان حيا الى ٩٤١ وهو بعيد . وينسب اليه نظم الكلمات القصار للامام على باسم « كلمات عليهٔ غراء » فى ١٥٠٠ بيت طبعه حسين كوهى كرمانى بطهران ١٣٥٣ مع مقدمة لبهار خراسانى وطبع «ليلى ومجنون»

---

١ - وقال فى تاريخه وعدد ابياته :

چون مكتبى اين كتاب بگشود — تاريخ « كتاب مكتبى » بود
ابيات كه در حساب پيوست — آمد دو هزار و يكصد و شصت

ويوجد فى النسخة المطبوعة فى ١٢٥٩ فى ص١٢ اسم شاه‌قاسم هكذا :

كان پيرهن از ازل فتاده — بر قامت مير ميرزاده
سرخيل سپه‌كشان مشهور — شه قاسم بن امير منصور

وقاسم هوالذى حث البايندرية على اغتيال الميرصدرالدين الدشتكي في ٩٠٣ وفي ٩٠٧ غلب عليه سلطان مراد ميرزا وقتله في اصطهبانات .

فى ١٣٤٦ مع مقدمة الدكتور شفق فى ١٦٨ص . ويوجد ثلاث نسخ منه عند(الملك) وثلاث عند (فخرالدين) ونسخة منضمة الى ديوان فغانى عند (دهخدا) . و ترجم مكتبى فى (تس٥ - ص ١٢٩) و (خوشگو) وفى «هفت - ص٣٠٧» و(مع ٢ :٤٠) ومجلة ايرانشهر ٣:٤٠٥ وترجمه أيضاً رشيد الياسمى فى مجلة «آينده - ١ : ٤٧ و١١٠» وعبدالحسين نوائى فى مجلة «يادگار٢ : ٥ : ٥٢» وسعيد النفيسى فى مجلة «وفا ١ : ٣٦٣» ومرّ له«خمسة» فى ٧:٢٦٣ .

(**ديوان مكرم اصفهانى**) راجع مكرم حبيب آبادى .

(**٧٠٧٧ : ديوان مكرم حبيب آبادى**) واسمه محمدعلى بن عليخان بن صادق بن عبدالمطلب بن عليخان ، من قرية حبيب آباد باصفهان . ولد فيها ١٣٠٤ وهاجر الى اصفهان ١٣١٦ ومهر فى الادب الفارسى والعربى. ونشر جريدة «صداى اصفهان» من جمادى الثانية لسنة ١٣٣٩ وفيها كثير من اشعاره الاجتماعية والانتقادية. وطبع باصفهان ديوانه فى ٢٨٨ ص. فى ١٣٧٣ بعنوان مكرم اصفهانى . وكتب لنا احواله المعلم الحبيب آبادى المذكور فى ص١٠٧٢ وترجم ايضاً أحواله فى «شعراى معاصر اصفهان ص٤٦٤» و «تذكرهٔ علوى - ص ٢٠» .

(**٧٠٧٨ : ديوان مكرى كردستانى**) و اسمه الدكتور محمد بن عبدالله المولود ١٢٩٨ ش . ترجمه البرقعى فى «سخنوران نامى معاصر - ج ١ ص ٢١٧» وطبع له «نغمه‌هاى جوانى» بطهران ١٣٦٦ فى ٦٠ ص . وله «تاريخ ادبيات كرد» .

(**٧٠٧٩ : ديوان مكنون گرجى أوشعره**) و هو من كازرون . ترجمه وأورد شعره هدايت فى (مع ٢ : ٤٧٣).

(**٧٠٨٠: ديوان مكى اصفهانى**) و اسمه الحاج محمد سافر الى الهند وحج مرتين و جاور فى الثانية بيت‌الله مدة اثنتين و عشرين سنة يبيع العقيق على باب السلام ولحدوث فتنة هناك بعد موت الشريف رجع الى اصفهان وله « مثنوى » تتبع فيه مثنوى المولوى الرومى أورد بعضاً منه النصرآبادى مع ترجمته فى (نر٩- ص٤٢٨) و(گلشن-ص٤٤٤) وهو غير محمد اسعد الملكى المتوفى بالهند فى١٧ محرم ١١٦٤ المذكور فى(سرو - ص ١٨٨) .

(٧٠٨١ : **ديوان مكين**) دهلوى للعارف الاديب الماهر محمد فاخر الهندى المستبصر (١١٤٢-١٢٣٠) وهو مراد المولوى المير ببرعلى الهندى المتخلص بانيس وصاحب الديوان المذكور فى ص ١١٠ والكليات الآتى فى حرف الكاف و قد الف انيس هذا كتابا فى ترجمة مكين سماه «انيس الاحباء» فاتنا ذكره فى محله . وتوجد نسخة منه فى مكتبة (المجلس) كما فى ج ٣ ص ١٤٦ من فهرسها قد شرح فيه احوال مكين و تراجم اساتيده و تلاميذه والمعاصرين معه البالغ عدتهم الى خمسين شاعرا هنديا ويوجد فى مكتبة (المجلس) ديوان مكين ايضاً كما فصله فى ج ٣ ص ٤٢٠ وهو بخط السيد على فرغ من الكتابة ١٢٠٣ ويظهر من اوائله انه انشأه فى ١١٨٢ وله يومئذ اربعون سنة وهو شامل لستة آلاف ومائى بيت تقريبا. وترجم ايضاً فى (نتايج-ص٦٩٥) وأورد شعره فى (مسرت - ص٢٤٧).

(٧٠٨٢: **ديوان مكينى أوشعره**) ترجم وأورد شعره فى (گلشن - ص٤٤٤).

(٧٠٨٣: **ديوان الملائكة**) و هو ابونزار صادق الملائكة البغدادى ابن جواد بن عبدالرزاق الكاظمى ، و والدته بنت الحاج محمد امين كبة . ولد ١٣١١ وديوانه هذا فى خمسة أجزاء طبع بعضها وله «ذوو الفكاهة فى التاريخ» ومرّ ديوان أم نزار ويأتى ديوان نازك الملائكة .

(٧٠٨٤ : **ديوان ملاباشى تسوجى**) وهو الميرزا محمود معلم مظفر الدين شاه حين كان ولياً للعهد و توفى ١٢٩٥ وجلس مكانه اخوه محمد مع لقب « ملاباشى » قال فى (دجا - ص٣٥٩) انه نظم نصف «الفية عينكى» اى خمسمأة بيت منها ونصفها الآخر نظمها حجة الاسلام «نير تبريزى».

(٧٠٨٥ : **ديوان ملاجان كاشانى**) الخطاط . المخترع لخط سماه «شكسته بسته» يكتب على ورقتين، الفوقانية منها شفافة، وله قدرة عجيبة فى الشعر ينظم الف بيت فى ليلة واحدة . وله رسائل فى العروض والقافية والمعما، كذا فى (تس ٥ - ص١٥٦).

(٧٠٨٦ : **ديوان ملازاده تاشكندى أوشعره**) و اسمه الملاعبدالغفار أورد شعره فى (مجتس ٤ - ص ١٤٦) .

(**ديوان ملاشاه بدخشانى**) مرّ بعنوان شاه بدخشانى فى ص ٤٩٥.

(**٧٠٨٧ : ديوان ملاشهنامه چى**) و اسمه فتح‌الله . له « صنم خيال » كما مرّ فى ج ١٥ ص ٩٢ .

(**ديوان ملالى**) الموجود فى مكتبة (المجلس) المكتوب هذا الاسم على ظهره والمشتمل على ٢٤٠٠ بيتاً بقلم محمدحسين من دون تاريخ. وقد فصل خصوصياته فى فهرس المكتبة ج ٣ ص ٤٢٢ وهو الميرزا محمدتقى بن زكى العلى آبادى المذكور فى ص ٥٧٥ وقد احضر الى طهران ١٢٣٤ وصار منشى الممالك اولا ثم صاحب الديوان ثانيا كما ترجمه فى « انجمن خاقان » ويظهر انه كان يتخلص بملالى اولا كما يوجد فى مواضع من هذا الديوان الصغير . ثم بعد نيل المنصب بدل تخلصه الى « صاحب » واحيانا « صاحب ديوان » وزاد فى ديوانه حتى قال فى (مع : ج ٢ ص ٢٩٨) ان فيه حدود ستة آلاف بيت . وقد أورد قرب الفى بيت منه فى ذيل ترجمته بعنوان « صاحب مازندرانى » وذكر ان له غير ديوانه « مثنوى » فيه تحقيقات ممتازة. والديوان الكبير البالغ الى الحدود المذكورة يوجد منه نسخ منها فى مكتبة (المجلس) كما فى فهرسها ج ٣ ص ٣٢٨ وقد ذكرنا الديوان الكبير بعنوان تخلصه الثانى « ديوان صاحب » ويوجد له « ملوك الكلام » فى تاريخ القاجارية فى المكتبة (الملية ـ ١٧٠) .

(**٧٠٨٨ : ديوان ملالى سبزوارى أوشعره**) اسمه ميرخرد وكان اخ ميركلان سبزوارى. واصلهما من سادات بخارا. أورد شعره فى (گلشن ـ ص ٤٤٥) وعنه فى القاموس التركى.

(**٧٠٨٩ : ديوان ملالى كاشانى أوشعره**) ورد شعره فى (گلشن ـ ٤٤٥) وعنه فى القاموس التركى.

(**٧٠٩٠ : ديوان ملامراد قمى أوشعره**) جاء شعره فى (تش ـ ص ٢٢٧) قال وكان مستجاب الدعوة ، فهو غير مراد قزوينى المذكور فى ص ١٠٢٦.

(**ديوان ملاى رومى**) راجع مولوى رومى . ومرّ شمس تبريزى .

(**٧٠٩١ : ديوان ملاى قروشانى**) واسمه محمدعلى . له منظومة « جام گيتى نما » مرّ فى ٥ : ٢٥ ويوجد فى (سپهسالار) كما فهرسها ٤ : ٢٢ .

(**٧٠٩٢ : ديوان ملتمس جهان آبادى أوشعره**) واسمه المولوى محمد مهدى

الهندى . جاء شعره فى (گلشن - ص٤٤٥). و(مسرت-٢٨٩)وعنه فى القاموس التركى.

(**ديوان ملك آرا**) هو محسن شمس. وقد مرّ فى ص ٩٧٧ وآخر اسمه محمد قلى خسروى مرّ فى ص ٢٩٥ .

(**ديوان ملك ابو الفتح سيستانى أوشعره**) اخ ملك حمزة المتخلص بغافل كما مرّ فى ص ٧٨٤ وعدله فى الشعر . ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر٢ - ص٣٧) وأورد شعره .ومرّ فى ص٤٦ .

(**ديوان ملك الادب**) مرّ بتخلصه صبورى اصفهانى فى ص ٥٩٧.

(**ديوان ملك اصفهانى**)من سلسلة المعرفين بها.راجع ملك معرف كما عبر به النصر آبادى فى (نر٥- ص ١٣٠) .

(**٧٠٩٣:ديوان ملك انجدانى**) واسمه طيفور ويتخلص «ملك» اخ ملا داعى انجدانى الكاشانى المذكور فى ص٣١٣ وكان تلميذ الشيخ عبد العال الكركى كما فى(تش-ص٢٣٦) ترجم فى(حسينى - ص٣٠٨) و «شمع انجمن» وقال فى (خز - ص ٤١٢) انه لما نظم شعراً بتخلص «ملك» اعترض الناس عليه بانه لملك قمى فذهب الى الهند واخذ الاعتراف فى حقه من ملك قمى .

(**ديوان ملك اوجى**) راجع ملك بيك.

(**٧٠٩٤ : ديوان ملك بيك**) من ايل اوجى وله خدمات عظيمة فى الديوان الصفوى وينظم التركى والفارسى كما ذكره معاصره النصر آبادى فى(نر٢-ص٤٣) وأورد شعره و(گلشن- ص٤٤٧) وعنهما فى القاموس التركى.

(**٧٠٩٥:ديوان ملك باخرزى**)من احفاد ملك زوزن ولذا يتخلص بملك. بدء بنظم الشعر بالغا الى الثلاثين . ترجمه و أورد شعره فى (تش- ص٧٨) و (گلشن - ص ٤٤٦) و (مجن ٣ - ص٧٤ و ٢٤٩).

(**ديوان ملك حمزة سيستانى**) المتخلص بغافل. مرّ بتخلصه فى ص ٧٨٤ و اخوه الملك ابو الفتح آنفاً وفى ص٤٦.

(**٧٠٩٦ : ديوان ملك الحكما**) و هو الميرزا حسين خان الطبيب ابن ملك الشعراء للبلاط القاجارى . طبع له «مظفر نامهٔ همايونى» كالشاهنامه، نظمه باسم مظفر الدين شاه

وطبع بمشهد خراسان فى ١٣١٤ على الحجر. طبعه موسى بن زمان الغفارى.

(٧٠٩٧ : **ديوان ملك خانى خلخالى**) الشجاع السفاك والمقتول بجرم بغيه اخيرا بامر الشاه طهماسب. ذكره سام ميرزا فى (تس ٤- ص٧٩) وأورد شعره.

(**ديوان ملك خوافى**) كما فى (تش- ص٨٧) راجع ملك باخرزى.

(**ديوان ملك ساقى بيك**) ابن بخشى بيك كما ترجمه شاه محمد القزوينى فى (قزمج- ٢٨٥) كان مقربا عند السلطان حسين ميرزا بايقرا وأورد شعره. ومرّ فى ص٤١٦.

(**ديوان ملك الرافضة**) مرّ بعنوان ديوان ابى نزار فى ص٥٠.

(**ديوان ملك سيستانى**) راجع ملك حمزة وغافل.

(**ديوان ملك الشعرا**) هو لقب كان يلقب به عظيم شعراء البلاط ومرّ ممن تلقب به : ابو العلاء الگنجوى ، ابو فراس ، بديع الزمان النصرآبادى ، بهار الخراسانى ، تجلى الشيرازى ، جيشى ، حبيبى ، ذوقى ، رامى تبريزى. زكى مرادآبادى ، سيرى المشهدى ، شاپور تهرانى ، شرف تبريزى ، شرف شفروه ، شريفى بلخى ، شعيب الجوشقانى ، شفائى ، صائب ، صبا الكاشانى ، صبورى الخراسانى ، طالب آملى ومحمود خان كاشانى وسيجيئى آخرون.

(**ديوان ملك صحاف**) راجع رابط اصفهانى.

(**ديوان ملك طيفور**) مرّ بعنوان ملك انجدانى.

(٧٠٩٨: **ديوان ملك القمى**) واسمه ملك محمد. ترجمه معاصره الصادقى فى (خص٨ - ص١٨٩) و قال اشتهر كثير من بدايع اشعاره ثم. أورد بعضها، وترجمه فى (خز-ص٤١١) و(سرو- ٣٠) وذكر انه هاجر فى شبابه الى بلاد الهند واتصل بابراهيم عادلشاه وحكى عن ناظم التبريزى انه توفى ١٠٢٤ وتوفى ظهورى الترشيزى بعده بسنة. وحكى عن تاريخ عالم آرا ان مولانا ملك القمى والمولى ظهورى الترشيزى اشتركا فى نظم كتاب «نورس» باسم عادلشاه فى تسعة الاف بيت فنالا منه بصلة تسعة الاف هون اقتسماها على السوية وحكى عن خان آرزو انهما نظما كتابا نظير «مخزن الاسرار» باسم عادلشاه فوصل اليهما حمل بعير ذهبا و اشار الى ذلك ذهبى الكاشى فى مدحه لعادلشاه بما ذكرناه فى ديوان الذهبى. وترجم فى « روضة الصفا » و (تش - ٢٣٦) و (سرخوش - ص١١١)

و (حسینی - ص ٣٠٩) و (نتایج - ص ٦٣٢) وقال فی «میخانه - ص ٢٥٩) ان شعره فی شبابه احلی منه فی شیخوخته . ولد بقم ونشأبها وهاجر فی شبابه فی ٩٨٥ الی دکن ودخل فی ملازمی نظام شاه البحری ثم عادلشاه وعمر تسعین سنة واوصی بدفنه عند قبر سنجر. قال فی (سرو - ص ٣١) انه خرج من قم الی کاشان ثم قزوین. وبعد بقاء اربع سنین خرج منهافی رمضان ٩٨٧ الی دکن. ونقل فی میخانه عن احد اقرباء ملك قمی ان دیوانه فی ماة الف بیت ، قال والمعروف منه خمسة و عشرین الف بیت ولکن نسخة مکتبة (موتی محل) بالهند ونسخة مکتبة (دیوان الهند) بلندن . ونسخة اسیاتیك فی (بنگاله) تشتمل علی اثنی عشر الف بیت، ونسختا (الملك) ونسخة (سپهسالار) تحتوی علی سبعة آلاف بیت کما فی فهرسها. ونسخة (رامپور) فی ١١٦٢ ورقة .

(**دیوان ملك کوته پای**) راجع کمال الدین فی ص ٩١٩.

(**٧٠٩٩ : دیوان ملك گرگانی**) واسمها سیده بیگم بنت ناصر الدین من سادات جرجان وبنت بنت حسن کارکیا . ترجمها وأورد شعرها نقلا عن دیوانها فی (روشن - ص ٣١٢) و «ازرابعه تاپروین - ص ٢٤٢».

(**دیوان ملك مشهدی**) کما فی (حسینی - ص ٣٠٨) و (مطلع — ٢ : ٤٤٤) والظاهر انه المشرقی المشهدی المذکور فی ص ١٠٤٩ .

(**٧١٠٠ : دیوان ملك معرف اصفهانی**) من سلسلة المعرفین بها واخ آقاصفی معرف. کان وزیر فرهادبیك وفر من اصفهان الی مشهد وبعد شفاعة حاتم بیك عند الشاه ، عفی عنه ومات ١٠٣٢ أورد شعره فی (نر ٥ - ص ١٣٠) و (گلشن - ص ٤٤٦).

(**٧١٠١ : دیوان ملکی سرکانی أوشعره**) وسرکان من اعمال همدان. ترجمه واطری علمه فی (خص ٨ - ص ١٧٧) و سماه ملکی بیك وقال انه لم یسافر قط . و عنه اخذ فی (تش - ص ٢٥٨) وقال فی (نتایج — ص ٦٣٤) انه جاء الی الهند فی عهد اکبر ونصب حاکما لبنگاله ثم کشمیر ومات ١٠٤٠ ونقل فی (گلشن) عن واله الداغستانی أن وفاته کان بکربلا ١٠٠٢ وان فیضی هو الذی قربه الی اکبرشاه. وترجم ایضاً فی «هفت اقلیم» و (خوشگو) . اقول الظاهر انه خلط بین اثنین . و یوجد شعره فی جنگ عند (فخر الدین) .

(٧١٠٢ : **ديوان ملكى قزوينى**) وهو ابن علمى قزوينى المذكور فى ص ٧٣٦ وقد سافر معه من وطنه الى العراق ورجع ثم الى مشهد وهرات ، ومن ثم انفصل عن ابيه فسافر ملكى الى الهند ودخل آگره وتقرب عند جلال الدين اكبرشاه وبعد موته رثاه وسار الى دكن ورجع عدة مرات ثم سافر الى بنگاله كما فصله فى (ميخانه ـ ص ٤٦٠) وأورد له مثنوى «ساقى نامه» ويظهر أنه كان حيا الى ١٠٢٩.

(٧١٠٣ : **ديوان ملول توسركانى**) هو التخلص السابق لالهامى . وهو الميرزا احمد ابن آقارستم التوسركانى ابن ميرزا ابوتراب الاصفهانى ابن ملاعبدالله البهبهانى مؤسس مدرسة ملاعبدالله باصفهان. ولد ملول بكرمانشاه ومات ابوه فى صغره فاشتغل لتحصيل المعاش الى ثلاثين سنة ، ثم تلمذ على حسينعلى كلهر «سلطانى» ونظم كتابه «باغ فردوس» فى ٣٠٠٠٠ بيت فى وقايع الطف فى (١٢٩٥-١٣٠٢) واهداه الى حسام السلطنه عم ناصرالدين شاه حاكم كرمانشاه ، وكتب استاده حسينعلى «سلطانى» مقدمة على الكتاب فى ١٣٠٤ اطرى فيه الناظم وترجم احواله . ثم بدل تخلصه واخذ «الهامى». رأيت النسخة ضمن مجموعة مع قصايد الهامى ومثنوى «حسن منظر» له أيضاً.

(٧١٠٤ : **ديوان ملول شيرازى**) أوملولى. وكلاهما تخلص للشاعر الفارسى الذى كان فى شيراز اوان حكومة حسينعلى ميرزا فرمان فرما الذى توفى ١٢٥١ فيه مديح فرمانفرما و فتحعليشاه الذى توفى ١٢٥٠ نسخة منه ناقصة فى مكتبة (المجلس) كما فى فهرسها ج٣ ص٤٢٤ مع تفصيل خصوصياتها .

(٧١٠٥ : **ديوان ملول لكهنوى أوشعره**) و اسمه شرف الدين ويعرف بشاه ملول فى القرن الثانى عشر بالهند. ترجم وأورد شعره فى (گلشن ـ ص٤٤٨) وعنه فى القاموس.

(**ديوان ملولى آذربايجانى**) من شعرائها فى القرن الحاديعشر. ترجمه فى (دجا - ص٣٦٠) ولعله الاصفهانى .

(٧١٠٦ : **ديوان ملولى اصفهانى أوشعره**) واسمه خليفه اسدالله . كان متولى الحرم الرضوى فى عهد طهماسب الصفوى و مات ٩٦٩ وهو جد خليفه سلطان المذكور فى ص٣٠٢ ترجم فى (تش ـ ص١٩٦) و (گلشن ـ ص٤٤٨) والظاهر انه متحد مع الآذربايجانى.

(٧١٠٧ : **ديوان ملولى خطاط أوشعره**) و اسمه ملامحمد الخطاط . ورد شعره

فی (گلشن - ص٤٤٨) .

(**ديوان ملولی شيرازی**) مرّ بعنوان ملول شيرازی.

(**٧١٠٨ : ديوان ملهم شوشتری**) وهو المولی حسن بن الحسين اخ صدر شوشتری المذكور فی ص٦٠٦ هاجر الی رشت وتوفی بخمام فی ١٣٠٠ ونسخة الديوان عند الشيخ مهدی شرف الدين بتستر.

(**٧١٠٩ : ديوان ملهمی تبريزی**) كان نزيل اصفهان وتوفی بها . ترجمه النصرآبادی فی (نر٩- ص ٢٦٥) وذكر تفاصيل احواله فی تبريز ومهاجرته الی شيراز وموته فيها ١٠٤٩ وانشا المولی مقيم الجعفری الشيرازی تاريخه [شد از اين ويرانه گنج اهل معنی ملهمی] وتاسف علی تصانيفه الكثيرة التی ضاعت علی يدابن اخته الوارث له وأورد عشرة ابيات ورباعية له. وعنه نقل فی (دجا- ص٣٦٠) مصراع مادة تاريخه وسقط فی الطبع الياء من جعفری. وترجم فی (تش- ص٣٣) و(روشن- ص٦٤٩) و(خوشگو). وفی (گلشن- ص٤٤٨) نسبه الی اردبيل.

(**٧١١٠ : ديوان ملهمی شيرازی أوشعره**) واسمه جمال الدين بن كمال الدين. ترجم فی «مآثر رحيمی» و (هفت - ص٣٠٨) وأوردا شعره وكان حيا فی ١٠٢٤.

(**٧١١١ : ديوان ملهمی كوكنی أوشعره**) ترجم وأورد شعره فی (گلشن - ص٤٤٩) وعنه فی القاموس التركی.

(**٧١١٢ : ديوان مليح سمرقندی أوشعره**) واسمه بديع بن محمد شريف . كان والده مدرساً بمدرسة الامير تيمور بسمرقند و مفتياً بها . والولد اديب شاعر جاء الی اصفهان سفيراً من قبل عبد العزيز الازبك ولاقاه النصرآبادی و أورد شعره فی (نر ١٠ - ص ٤٤٠ و ٤٤٣) . يوجد له تذكرة «مذكر الاحباب» فی شعراء القرن الحادی عشر، الفه ١٠٩٣ بسمرقند.

(**٧١١٣ : ديوان مليحی بافقی أوشعره**) ترجم فی (گلشن- ص٤٤٩) نقلاً عن التقی الاوحدی.

(**٧١١٤ : ديوان ممتاز تركمان** فراهی) اسمه الميرزا برخوردار بن محمود التركمانی الفراهی المتخلص «ممتاز» مؤلف «شمس وقهقهه» الملقب «محبوب القلوب» . ويظهر من

«شمس قهقهه» ان الميرزا برخوردار كان اديبا فاضلا منشيا لمنوچهرخان بن قرچقای خان أوان حكومته فی خراسان ودرون وخبوشان وهو فی مقدمة وخمسة ابواب وخاتمة طبع ببمبئی ١٣٠٤ وطهران ١٣٢٢ فی ٥٤٤ص. وطهران اخيراً علی الحروف.

(٧١١٥ : **ديوان ممتاز خراساني أوشعره**) قال النصر آبادی فی(نر٩ـص٤٢٨) لعله من خراسان ثم أورد شعره.

(٧١١٦ : **ديوان ممتاز سمرقندی أوشعره**) و اسمه محمد عابد بن محمد زاهد الكاتب بسبعة اقلام . أورد شعره فی (نر١٠ـ ص٤٣٩).

(٧١١٧ : **ديوان ممتاز شولستانی أوشعره**) هو من شيراز . ترجمه النصر آبادی فی(نر٩ـص٤٣٢) وأورد شعره وذكر ربطه بالشاعر المتخلص بمؤبد وحكام سيستان.

(**ديوان ممتاز غزنوی**) كما كرر فی(گلشن ـ ص٣٩٢ و٣٩٣ و٤٥١) وهو مصحف مختاری غزنوی المذكور فی ص١٠١٧.

(٧١١٨ : **ديوان ممتاز گرجی أوشعره**) وهو افضل علی بيك من احفاد اصلان بيك. كان والده من غلمان الشاه عباس وهو من خدام الشاه سليمان . أورد شعره فی(نر٢ـص٤٥) و (گلشن ـ ص٤٥٢).

(٧١١٩ : **ديوان ممكن شاه جهان آبادی أوشعره**) واسمه كاظم عليخان تلميذ محمد فاخر . كان حيا فی١١٧٤ ترجم وأورد شعره فی (گلشن ـ ص٤٥٣) .

(٧١٢٠ : **ديوان ممنون افغانی أوشعره**) ترجم وأورد شعره فی (روشن ـ ص٦٥٢).

(٧١٢١ : **ديوان ممنون دهلوی أوشعره**) وهو نظام الدين بن قمر الدين. كان عمره حين تأليف تذكرة «آفتاب عالمتاب» خمس وستين سنة . أورد شعره فی (گلشن ـ ص ٤٥٤).

(٧١٢٢ : **ديوان ممنون لكهنوی اوشعره**) ورد شعره فی (گلشن ـ ص٤٥٤) وعنه فی القاموس التركی.

(٧١٢٣ : **ديوان المنازی**) هو ابونصر احمد بن يوسف السليكی الكاتب الشاعر المنتسب الی منازجرد فی حلب وصاحب المكتبة التی وقفها لجامعی آمد وميافارقين. وقد صاحب ابا العلاء المعری. قال ابن خلكان ان ديوانه قليل الوجود وانه مات فی٤٣٧

وفى «شاهد صادق» انه مات ٤٤٩ .

(٧١٢٤ : **ديوان مناسب كشميرى أوشعره**) واسمه ميرشاه‌حسينى . ورد شعره فى (گلشن- ص٤٥٤).

(**ديوان مناسب هندى**) راجع ديوان مشتاق هندى فى ص ١٠٤٤.

(٧١٢٥ : **ديوان منت اصفهانى أوشعره**) واسمه محمد كريم‌خان افشار. كان بيگلر بيگى لبلدة رى فى عهد نادرشاه فاسمل الشاه عينه . ورد شعره فى (تش - ص ٤١٢) و(گلشن - ص٤٥٤).

(٧١٢٦ : **ديوان منت دهلوى أوشعره**) واسمه الميرقمرالدين‌من‌احفاد السيدعبدالله المشهدى . ولد بشاهجهان‌آباد و مدح حكام الانگليز . و مات ١٢٠٨ ترجمه قدرت فى (نتايج - ص٦٨٧) وعنه فى(مطلع٢ : ٤٤٥) و(مسرت - ص٤١٣)و(روشن-٦٥٢).

(**ديوان منت مشهدى**) راجع منت دهلوى .

(**ديوان منتجب جوينى**) واسمه منتجب‌الدين بديع اتابك الجوينى كاتب‌السلطان سنجرالسلجوقى .ترجمه العوفى وأورد شعره فى(لب) و (روشن- ص٩١) مرّ بعنوان بديع انجدانى فى‌ص١٣٠ .

(٧١٢٧ : **ديوان منتخب ساوجى أوشعره**) أورد شعره الرازى فى«هفت‌اقليم».

(٧١٢٨ : **ديوان منتخب كشميرى‌أوشعره**) وهوالميرزا روح‌الله. ترجمه فى(گلشن- ص٤٥٤) وعنه فى‌القاموس‌التركى.

(٧١٢٩ : **ديوان منتصر اصفهانى**) واسمه حسين‌بن‌اسماعيل. ولد باصفهان ٩ محرم ١٣٢١ أورد شعره فى«شعراى معاصر اصفهان- ص٤٦٧».

(**ديوان منتهى طهرانى**) واسمه ميرعطاء الرياضى وكان ينظم على طريقة محمد قلى سليم المذكور فى ص ٤٦٤ وسماه فى (نر٩ - ص ٢٤١) «منهى طهرانى» وفى (نتايج - ص٦٣٧) و(گلشن - ص ٤٥٤) سمياه «منتهى» وقالا جاء الى‌الهند فى‌عهد اكبرشاه وحكم مدة بندر لاهرى ببنگاله ثم قتل‌حين‌كان يرجع الى‌وطنه فى‌اواسط المأة الحاديعشرة .

(٧١٣٠ : **ديوان منجم‌باشى**) واسمه ميرزاعلى‌بن‌ميرزاجعفرواخ‌الميرزارضانجم‌الملك

التبريزى الشاعر المنجم الذى مات ١٢٩٠ ترجم فى (المآثر - ص ٢١٩) و (دجا - ص ٣٦١) . ويوجد نسخة الاصل من ديوان منجم‌باشى فارسية و عربية فيها تواريخ ١٢٥٥-١٢٨٣ عند (فخر الدين ٣١٧ و ٣١١).

(٧١٣١ : ديوان منجيك ترمذى أوشعره) لابى الحسن على بن محمد الترمذى . ترجمه العوفى وأورد شعره فى (لب) والرازى فى «هفت اقليم» و(خوشگو) و(مع ١- ص ٥٠٦) و « سخن وسخنوران - ١ : ٢٠ » . مدح امراء جغتاى وممدوحى فرخى سيستانى وغيرهم.

(٧١٣٢ : ديوان منزوى بيرجندى) للآخوند ملا اسماعيل البيرجندى. ترجمه آيتى فى (قهستان - ص٢٩٢) وأورد مثنويه «بلبل درقفس».

(٧١٣٣ : ديوان منشأ لكهنوى أوشعره) واسمه ميرزا احمد ربيب محمد حسين قتيل المذكور فى ص٨٧٦ وصهر انشاءالله خان المذكور فى ص١٠٨. أورد شعره فى (گلشن- ص ٤٥٥).

(٧١٣٤ : ديوان منشور الاصفهانى) ترجمه فى «هميشه بهار» والنصر آبادى فى (نر٩- ص٤١٤) وذكر ان اسمه حاج شريف . وكان أبوه قنادا فاعرض ولده عن شغله ، وصاحب اهل الادب . وله طبع لطيف يتخلص منشور وتوفى قبل حال التحرير . ثم أورد تسعة ابيات من شعره .

(٧١٣٥ : ديوان منشورى سمرقندى) ترجمه هدايت فى (مع - ١ : ٥٠٦) وحكى عن عروضى السمرقندى ان اسمه ابوسعيد احمد بن محمد السمرقندى . وكان مداح آل ناصر ولاسيما محمود الغزنوى . ثم أورد نيفا وثلاثين بيتا من شعره . وقال العوفى فى(لب) ان له شعر على ثلاثين وزناً .

(٧١٣٦ : ديوان منشى اردوبادى) واسمه زين العابدين بن عبدالحسين النصيرى منشى الممالك، فى عصر الشاه عباس، من بيت ينسبون الى الخواجه نصير الطوسى ومن خدام حاتم بيك صافى المذكور فى ص٥٨٤ ولعله والد ابراهيم المذكور فى ج ٤ ص٢٣٧ وهذا البيت قد ينسبون الى شيخ الطائفة الطوسى وقد ينسبون الى السيادة أيضاً. ترجمه النصر آبادى فى (نر٤ - ص٧٢) و (گلشن- ص٤٥٦) وفى (دجا - ص٣٦١) أنه نظم

فى ١٠١٤ تاريخ «هجوم چغال اوغلى» على تبريز.

(٧١٣٥ : **ديوان منشى اردو بادى أوشعره**) واسمه ميرزامحمد . من مقربى بلاط الشاه اسماعيل الثانى وقتل فى عهد الشاه عباس الاول. ترجم فى (خص٤ـ ص٤٦) و (دجا ـ ص٣٦١).

(٧١٣٦ : **ديوان منشى اصفهانى أوشعره**) واسمه محمد حسن بن ميرزا نصير. ورد شعره فى «المدايح المعتمدية».

(٧١٣٧ : **ديوان منشى بمرودى**) و اسمه محمد اكبر بن غلامرضا معاصر ميرزا مهديخان منشى نادرشاه . كان يوصل نسبه الى غياث الدين ابن احمد جام، وكان والده يسكن هرات ثم نزل اصفهان وبها ولد محمدا كبر وتلمذ على الحر فاجازه . وصار منشى نادر، ثم استقال و انزوى فى بمرود . له منظومة «مقامات حسينى» فى وقايع الطف على زنة شاهنامه .

(٧١٣٨ : **ديوان منشى تبريزى**) اسمه الميرزا محمد . ولد فى اصفهان ١٠٩٤ كان بارعاً فى انواع العلوم قارياً و كاتباً لثلاثة عشر نوعا من انواع الخطوط . وكان يتكلم بخمسة السنة التركى والفارسى والافغانى والعربى والهندى. ولمهارته فى الانشاء كان يتخلص «منشى». ترجمه كذلك فى (دجا ـ ص٣٦٢) وأورد شعره و كذا فى (گلشن ـ ص٤٥٦).

(٧١٣٩ : **ديوان منشى خويى**) اسمه الميرزا مهدى بن الميرزا محمد نصير الخويى كان والده منشى ديوان محمدعلى ميرزا المتخلص بدولتشاه ابن السلطان فتحعليشاه والميرزا مهدى كان منشى ديوان السلطان محمد شاه الغازى . ترجمه معاصره فى (مع ٢ : ٤٣٩) وأورد نيفا ومائتى بيت من قصايده فى مدح محمدشاه ووزيره الميرزا آقاسى ومديح امير المؤمنين والسلطان ناصر الدين شاه . ويظهر حياته فى زمن تأليف المجمع. وترجمه تربيت فى (دجا ـ ص٣٦٤) نقلا عن «گنج شايگان».

(٧١٤٠ : **ديوان منشى ساوجى أوشعره**) و اسمه محمد . له «تذكرة شعرا» الفها فى ١٢٩٥ ينقل عنه عبرت فى «مدينة الادب» الموجود فى (المجلس) .

(٧١٤١ : **ديوان منشى طبرى**) الميرزا عبدالله بن الميرزا محمد قلى الذى كان ابن

اخ المیرزا محمد بن المیرزا کاظم الایروانی الاصل، ندیم فتحعلیشاه. ترجمه معاصره فی (مع - ج ۲ ص ٤٦١) و أورد قرب مائتی بیت من قصایده ومثنویاته . یتخلص فی بعضها «منشی اسرار» وفی بعضها «منشی طبری» فیقول فی تهنیة النواب معتمدالدولة فرهادمیرزا :

نه منشی طبری عاجز است در وصفت که عاجزند زوصفت هزار چون وصاف

(دیوان منشی قزوینی) کما فی (روشن - ص٦٥٥) مرّ بعنوان ادهم بیگ فی ص٦٤.

(۷۱٤۲ : دیوان منشی قمی أوشعره) و اسمه میرزا احمد القاضی القمی المنشی مؤلف تذکرة الفنانین باسم «گلستان هنر» فی آخر القرن العاشر و اول الحادیعشر ترجم احواله حسین النخجوانی فی «نشریهٔ دانشکدهٔ ادبیات تبریز ۹ : ۱-۱٦» وزهرا حسنی فی مجلة «نقش ونگار - ٥: ۲۳» ویوجد نسخة من «گلستان هنر» عندالدکتور مهدی بیانی بطهران.

(۷۱٤۳ : دیوان منشی کانپوری أوشعره) و اسمه غلامعلی . أورد شعره معاصره فی (گلشن - ص٤٥٦).

(۷۱٤٤ : دیوان منصف اصفهانی) وهو غیاث الدین علی المشهور فی الهند «غیاثا» والمتخلص منصف، ولد باصفهان ونشأ بشیراز وسافر الی الهند وعمره ثلاث وعشرین سنة ولازم میرزا جعفر آصف ثم سافر الی دکن ولازم المیرزا رستم القندهاری ، ومات فی دکن فی ۱۰۱۹ ودیوانه حینئذ یشتمل علی خمسة آلاف و مأتی بیت ، و اوصی نظر بیگ بان یوصل دیوانه الی اهله باصفهان . ترجم فی «میخانه - ص۲۱٦» وأورد له «وصیتنامه» و«ساقینامه» وترجم ایضاً فی «هدیة العارفین - ۱ : ۷٥۳» و (خوشگو) و (روشن - ص٦٥٥) .

(دیوان منصف تجرشی) راجع منصف طهرانی.

(۷۱٤٥ : دیوان منصف دهلوی أوشعره) واسمه باباخواجه ویلقب «فاضل خان» المتوفی ۱۱۲۸ ورد شعره فی (گلشن - ص٤٥٧).

(۷۱٤٦ : دیوان منصف شاه جهان آبادی أوشعره) واسمه شاه منصف علیخان . ورد شعره فی (گلشن - ص٤٥٧).

(**٧١٤٧ : ديوان منصف طهرانی**) واسمه محمد اسماعیل بن شمسا ، و اخ مقیم طهرانی المذکور فی ص١٠٩٢ وشرف الدین کاشف شیرازی المذکور فی ٨٩٨ ولکن فی (گلشن - ص٤٥٨) قال ان له ثلاث اخوة هم «مقیما» و«مجیدا» و«شریفا» سافروا الی الهند ورجعوا الی وطنهم وفیه خلط . وترجم ایضاً فی «همیشه بهار» و «حسینی- ص٣١٢) و (فارسنامه ٢ : ١٥١) . و(نر ٩ - ص٢٥١) وفی (تش- ص ٢٩٧) انه ینسب الی بلدة تجرشه .

(**٧١٤٨: ديوان منصف قاجار**) محمد زمان خان بن فضلعلیخان قوانلو الطهرانی المولد . ولد فی یوم الغدیر ١٢٢٧ و توفی ١٢٦٤ ترجمه صدیقه و مصاحبه فی (مع٢ص٤٨٩) وأورد من قصایده وغزلیاته مایقرب من خمسماة بیت. و کذا فی (الطرائق- ٣ : ١٤٣)،

(**٧١٤٩ : ديوان منصف مازندرانی أوشعره**) وهو السید عبدالرحیم مؤلف «تذکرة الشعراء» المذکور فی ٤ : ٣٨ نقل عنه فی (مع ٢ : ٣١٦).

(**٧١٥٠ : ديوان منصور الآبی**) هو الوزیر السعید ذوالمعالی زین الکفاة ابوسعد منصور بن الحسن الآبی. وصفه الشیخ منتجب الدین فی الفهرست بقوله: فاضل عالم فقیه وله نظم حسن قراعلی شیخنا الموفق ابی جعفر الطوسی و روی عنه الشیخ المفید عبدالرحمان النیشابوری.

(**٧١٥١ : ديوان منصور اصفهانی**) المیرزا محمدرضا الطبیب من خواص تلامیذ المیرزا نصیر الطبیب نزیل کرمان والمعروف بمیرزا رضا الشرابی ،ترجمه معاصره فی (مع- ج ٢ ص ٤٨٧) وذکر انه توفی ١٢٣٨ وأورد بعض قصایده. و کذا فی (انجمن٣) و (طرائق ٣ : ١١٤) و «مجلة ارمغان ٤ : ٧٧٣» .

(**٧١٥٢ : ديوان منصور اکبرآبادی أوشعره**) و اسمه الحافظ مصلح الدین تلمیذ غالب دهلوی المذکور.

(**ديوان منصور بخاری**) المتخلص بمنظور یأتی بتخلصه .

(**٧١٥٣ : ديوان منصور ترمذی**) وهو شمس الدین منصور بن محمود القاضی الترمذی. رای سنگلاخ منتخب دیوانه بخط محمد طاهر اعتمادالدولة فذکره فی (امتحان

٢ : ٨٩و٩٠).

(٧١٥٤ : **ديوان منصور جرجانى**) ترجمه القزوينى فى(مجن٣-ص٨٥وص٢٥٩) و أورد شعره و ذكر انه من بتكچيان. وقد راى سنگلاخ ديوانه بخط شاه محمود النيشابورى فذكره فى(امتحان ١ : ١١٦).

(٧١٥٥ : **ديوان منصور دامغانى**)شيخ الاسلام بها. وردشعره فى(گلشن-ص٤٥٩).

(**ديوان منصور رازى**) راجع منطقى رازى.

(٧١٥٦ : **ديوان درويش منصور سبزوارى**) استادالميرعلى شير فى العروض وتلميذ حافظ على الجامى. وله رسالة فى «العروض» ترجمه فى (مجن ٢ - ص٣٣ وص٢٠٦) و (طرائق - ٣ : ٤٥) و من شعره القصيدة التى تتبع فيها القصيدة المصنوعة لسلمان الساوجى.

(**ديوان منصور دشتكى**)الشيرازى الحسينى المتوفى٩٤٣ من اجدادالسيدعليخان. له منظومة فارسية فى «آداب البحث» أدرج بتمامها فى (دجا - ص ٣٣١) وذكر انه راى له شرحا لظهورى اسحاق زاده باسم«جلاى خواطر». مرّ فى ص٧٩٥ كما مرّ فيه حفيده الموسوم باسمه ايضاً. ومرّ غياث الدين منصور بتخلصه«فكرت».

(**ديوان منصور شيرازى**) راجع منصور دشتكى.

(٧١٥٧ : **ديوان منصور طوسى أوشعره**) كان من امراء شاهرخ ويعرف بخواجه منصور قرابوقه وتوفى ٨٥٤. ترجم فى(لت) و(گلشن- ص٤٥٩).

(**ديوان منصور قرابوقه**) راجع منصور طوسى.

(٧١٥٨: **ديوان منصور منطقى**) الرازى. واسمه ابومحمد منصور بن على الماهر فى اللسانين الفارسى والعربى. وهو من شعراء الصاحب الوزير كما فى الكفاة اسماعيل بن عباد وكان من لدن صباه تلميذ بديع الزمان الهمدانى. أورد له فى(مع-ج١ص٥٠٩) قرب ستين بيتا فارسيا، يتخلص فى بعضها «منصور» وفى بعضها«منطقى» كما يأتى. وكذا فى (لب٢) ومات قبل ٣٨٠ السنة التى امر فيها الصاحب بن عباد بترجمة بديع الزمان لبيت فارسى للمنطقى بالعربية كما فى«يتيمة الدهر ج ٤ - ص١٦٨» ويوجد ديوانه عند (الملك).

(٧١٥٩ : **ديوان منصور نائينى أوشعره**) واسمه برخوردار بيك ترجمه النصر آبادى فى (تر٩ - ص ٤٠٦) وذكر انه كان فى خدمة مرتضى قليخان حاكم اردبيل و بعده فى خدمة نجفقليخان حاكم شيروان واليوم ساكن فى نائن . ثم ذكر بعض شعره ورباعياته . وكان اخوه محمد بيك فى خدمة منوچهرخان والى لركوچك والمتوفى ١٠٧٩ كما ذكره النصر آبادى فى (تر٢ - ص٢٤) وكذا فى (گلشن - ص٤٥٨) و«تاريخ نائين - ص٩١» و(خوشگو).

(**ديوان منصور النمرى**) راجع النمرى .

(٧١٦٠ : **ديوان منصور هروى أوشعره**) كان كلانتر هرات فعزل . ورد شعره فى (تر ٥ - ص١٠٦).

(٧١٦١ : **ديوان منصور هندى أوشعره**) ورد شعره فى (گلشن - ص ٤٥٨) .

(**ديوان منطقى رازى**) مر باسمه منصور المنطقى.

(٧١٦٢ : **ديوان منطقى ميبدى**) هو القاضى المير كمال الدين حسين بن المير معين الدين الميبدى اليزدى المسكن المتوفى ٩١١ مطابق «قاضى» وقد فرغ من «شرح حديث صعدنا» فى ٩٠٨ أورد جملة من اشعاره الآيتى فى (تش يز - ص٣٣٢) وطبع من تصانيفه شرح ديوان الامير . وله «شرح المعمى» باسم حسام و «شرح الهداية الاثيرية» وغير ذلك. ومر والده المير معين الدين. ترجمه سام ميرزا فى (تس٢ - ص٤٨) والنصر آبادى فى (تر١٥ - ص٥١٢) و أورد اسماعيل پاشا ديوانه فى ذيل كشف الظنون و«هدية العارفين» و ترجم فى (روشن - ص١٧٧) و(طرائق - ٣ : ٥٣) .

(**٧١٦٣ : ديوان منظر اصفهانى**) الميرزا محمد بن الميرزا عبدالله بن الميرزا عبدالباقى من نجباء السادات باصفهان. ترجم فى (مع - ج٢ ص٤٥٥) وأورد نيفا وعشرة ابيات من غزلياته.

(٧١٦٤ : **ديوان منظر شيرازى**) وهو الشيخ عبدالمجيد « سراج الشعرا » ابن الحاج الشيخ مهدى. ترجمه معاصره ميرزا فرصت فى (عم - ص٥٦٨) وأورد غزله.

(٧١٦٥ : **ديوان منظر مازندرانى أوشعره**) ورد قصيدته فى «المدايح المعتمدية» .

(٧١٦٦ : **ديوان منظرى سمرقندى**) ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس٥ - ص١٦٥)

و (خوشگو) وأورد اشعره و كان من ملازمي بيرم خان .

(٧١٦٧ : **ديوان منظم بختياري أوشعره**) واسمه ناصرقلي بن اسفنديار سرداراسعد وتوفى ١٣٧٣ أورد شعره فى «شعراى معاصر اصفهان - ص٤٦٨» .

(٧١٦٨ : **ديوان منظور آملي**) اسمه محمدحسين، كان مستوفيا عند نجفقليخان والحال هو فى خدمة منوچهرخان حاكم شيروان، وله طبع حسن يتخلص بمنظور. كذا وصفه معاصره النصر آبادى فى (نر٩-ص٣٧٥) وأورد ستة ابيات من شعره وجاء شعره فى (خوشگو) .

(٧١٦٩ : **ديوان منظور شيرازى**) اسمه محمدابراهيم الدنبلى كان من ندماء السلطان فتحعليشاه و توفى ١٢٥٤ ترجمه مصاحبه و معاصره هدايت و أورد شعره فى (ض - ص ٥٤٦) و فى (مع - ج٢ ص٤٨٣) و كذا (فارسنامه ٢ : ١٥١) و (انجمن٣) و (طرائق٣ : ١٢٠) .

(٧١٧٠ : **ديوان منظور اصفهانى**) الصائغ المجاور للنجف والمعمر والمشتغل بالصياغة بها. اسمه الميرزا محمد مهدى بن الميرزا اسدالله الاصفهانى المتوفى بالنجف فى ١٣٦٥. وهذا ديوانه الفارسى الذى يتخلص فى اشعاره «منظور» ومرّ ديوانه العربى الذى سماه «ديوان الغرى» وقد يعبر عن هذا الديوان الفارسى بديوان الغرى الصغير وهذاالفارسى فى جزئين اولها فى المراثى والنوائح فى خمسة آلاف بيت فرغ منه ١٣٥١ والثانى فى المناقب والفضائل فى سبعة آلاف بيت . شرع فى نظمه ١٣٥٧ والجزآن بخطه كانا عند صهره الشيخ حسين بن الاستاد حسن اليزدى القارى السامرائى المتوفى والمدفون بها ١٣٧١ .

(٧١٧١ : **ديوان منظور بخارايى أوشعره**) واسمه منصور. كان من ملازمى عبد العزيزالازبك .ترجمه النصر آبادى فى (نر١٠ - ص٤٣٨) و(گلشن- ص٤٥٩).

(٧١٧٢ : **ديوان منظور خوانسارى**) وهوالميرزا احمد الاصفهانى المتوفى ١٣٢٣ ترجمه فى «تذكرةالقبور- ص٧٧» من الطبعة الثانية وذكر تصانيفه .

(٧١٧٣ : **ديوان منعم اصفهانى**) و هو الميرزا شكرالله بن محمد على مسكين المذكور فى ص ١٠٣٨ ولد وتوفى باصفهان فى (١٢٨٦-١٣٦٠) . وطبع ديوانه بها

بعنوان «سفرهٔ منعم» كما مرّ فی ١٢ : ١٩١ غلطاً فی اسمه مع مقدمة لصغير الاصفهانی المذكور فی ص ٦٠٧ وعده الفت من شعراء انجمن دانشكده فی كتابه « دانشنامه » وترجم فی «شعرای معاصر اصفهان - ص٤٧١» ومجلة «ارمغان ١٤ : ٤٣».

(**٧١٧٤: ديوان منعم اكبرآبادی أوشعره**) و هو ميرزا منعم بن سلطان . ورد شعره فی (گلشن - ص٤٦١) وعنه فی القاموس التركی.

(**٧١٧٥: ديوان منعم بخاری أوشعره**) واسمه عبدالرحمان بن قاضی بقا البخاری ترجم فی (نر ١٠ - ص٤٣٧) وفی (گلشن - ص٤٦٠) قال انه كان محتسب بخارا.

(**٧١٧٦ : ديوان منعم التبريزی**) ترجمه تربيت فی (دجا - ص٣٦٢) و أورد شعره نقلا عن «اوصاف الامين» تأليف يزدان بخش قاجار (پروين).

(**٧١٧٧ : ديوان منعم رامپوری أوشعره**) و هو القاضی نور الحق كان ينظم فی الساعة مأة بيت كما فی «آفتاب عالمتاب» و (گلشن - ص٤٦٠) .

(**٧١٧٨ : ديوان منعم شيرازی**) اسمه الميرزا محمد ابراهم العارف الصافی المجرد عن العلائق ابن محمد علی بيك . يقال انه قد هيأ قبره واخبر الميرزا فرصت بموته قبل ايام فی ١٢٩٧ كما ذكره فی «عم - ص٥٦٨» ثم أورد خمسة ابيات من شعره، آخرها:

طعنه بر مستی منعم زدن انصاف نبود زانكه من اينهمه مستی زسبوی تو كنم

وترجمه فی (الطرائق ٣ : ١١٢) و (مع ٢ : ٤٥٧) وأورد قرب ثلاثين بيتاً من شعره آخرها: [منعما هرچه بگوئی زتو باور داريم...] وذكرا أن والده محمد علی بيك كان من خواص خدام فرمانفرما .

(**٧١٧٩ : ديوان منعم شيرازی**) الذی يتخلص باسمه . ادركه فی شيبته هدايت المولود ١٢١٥ فی اوان شبابه كما ترجمه فی (مع - ج ٢ ص٤٤٦) و أورد شعره، وما ارتضی صورته وسيرته. وكذا ترجم فی (انجمن٤) و (فارسنامه - ١٢ : ١٥١).

(**ديوان منعم شيرازی**) مرّ بعنوان حكاك فی ص٢٦٠ وترجم فی (روشن - ص٦٥٦) و (خوشگو) و (حسينی - ص٣٢٦) ايضاً.

(**٧١٨٠ : ديوان منعم لاهوری أوشعره**) واسمه الشيخ منعم . أورد شعره شيرعلی فی (خيال - ص١٦٣).

(۷۱۸۱ : **دیوان منعم مرادآبادی**) من بیت حکام البلدة . وبعد غلبة الافغان علیها صالحوهم وسکن منعم لکهنو فی ۱۲۰۱ والف تفسیراً باسم فیض‌الله بن علی . ودیوانه یشتمل علی ثلاثین الف بیت کما فی (گلشن-ص ٤٦٠) .

(۷۱۸۲ : **دیوان منعم هندی**) راجع منعم مرادآبادی و لاهوری و رامپوری ومنعم اکبرآبادی .

(۷۱۸۳ : **دیوان منوچهرخان لر أوشعره**) من اعاظم لوکوچك الذی یقال فیهم النسبة الی بنی‌العباس . ترجمه النصرآبادی فی (نر۲-ص۲٤) وأورد شعره وذکر أن ابن اخیه علی‌قلی‌خان بن شاهوردیخان لر،کان والی‌لر کوچك بعد ابیه، فشکی علیه الالوار فعزل وابعدالی خراسان واقیم منوچهر هذامقامه سنین بکمال الاستقلال الی ان توفی ۱۰۷۹ واقیم مقامه ولده الارشد شاهوردی بن منوچهر . و ترجم ایضاً فی «همیشه‌بهار» .

(**دیوان منوچهر شصت کله**) راجع‌منوچهری دامغانی.

(۷۱۸٤ : **دیوان منوچهر پراوی**) طبع له منظومة «چکش» فی۱۳٦۳ بطهران .

(۷۱۸۵ : **دیوان منوچهری‌دامغانی**) للحکیم ابوالنجم احمد بن قوص بن احمد الدامغانی مداح منوچهر بن قابوس وشمگیر . ترجم فی (مع-ج۱ ص٥٤۲-ص٥۷۰) وأورد قرب الف وخمسمأة بیت من‌شعره . قال ویقال ان شعره یبلغ ثلاثین الف بیت ولکنی کلما تتبعت فی‌طهران وشیراز وغیرهما ماظفرت منها الا علی مایقرب من‌ثلاثة آلاف بیت وجعلت له دیباجة ومقدمة فی‌احوال الشاعر وأوردت‌المنتخب منها فی هذا الکتاب.اقول‌یوجد ثلاث نسخ من‌الدیوان‌الذی جمعه فی۱۲٤۷ مع‌المقدمة فی‌مکتبة (المجلس)ذکرت‌خصوصیاتها فی‌فهرسها(ج۳ص٤۲۷ - ٤۲۹) ونسختان‌فی(سپهسالار) وثلاث نسخ عند(الملك) وطبع‌علی‌الحجر بطهران فی۱۲۸٥ ثم بتصحیح کازیمرسکی فی پاریس ۱۸۸٦م . ثم طهران ۱۳٥۹ بتصحیح محمد حسین‌النهاوندی ثم بتصحیح محمد دبیر سیاقی فی ۱۳٦٦ ثم اعید طبعه فی ۱۳۸۰ . وقال دولتشاه انه کان مثریاً ولذا سمی «شصت کله» . قیل وتوفی حدود ٤۳۲ وقیل ٤۸۲ والاول أصح . و ترجم فی (لت ۱) و (تش-ص۳۰٦) و (لب) و «هفت‌اقلیم» و«سخن وسخنوران» وغیرها .

(٧١٨٦ : **ديوان منور دهلوى أوشعره**) واسمه منورعلى . ورد شعره فى (كلشن- ص٤٦٢) .

(٧١٨٧ : **ديوان منور رازى أوشعره**) واسمه‌الله ويردى، مريدالحاج محمد جعفر الكبودرآهنگى. ترجم فى(ض- ص٥٣٥) وأورد رباعيه‌وكذا فى(الطرائق-٣:١٢٠) .

(٧١٨٨ : **ديوان منور عليشاه شهركردى**) وهو الحاج السيد رحيم الحقانى ابن الحسن. تلمذ على‌خاله احمد نوربخش«رحمت‌عليشاه» و خلفه فى ارشاد الخاكسارية ومات ببيروت ١٣٦٨ .

(٧١٨٩ : **ديوان منور عليشاه أوشعره**) واسمه محمد النعمة اللهى المتوفى ١٣٠١ وقال نعمت فى‌تاريخه :

بتاريخ او نعمت زار گفت منور عليشاه بد بيمثال

(٧١٩٠ : **ديوان منهى‌طهرانى أوشعره**) واسمه عطاء . اطرى شعره‌النصرآبادى فى (نر ٩ - ص٢٤١) و (گلشن - ص٤٥٤) و (خوشگو) و (نتايج - ص٦٣٧) وفى بعض المواضع منتهى... كما مر.

(٧١٩١ : **ديوان ميرمنهى‌زواره‌يى**) من‌توابع اردستان وتلميذ حاتم‌الكاشانى. ترجمه معاصره الصادقى فى (خص ٦ - ص ٨٥) وأورد سبعة ابيات من مطالع غزلياته . وفى (گلشن - ص ٤٦٢) انه سافر الى‌الهند فى عهد اكبرشاه ولازم جهانگير . وكذا فى «هفت‌اقليم».

(**ديوان منيجك ترمذى**) كما فى‌بعض المواضع . مر بعنوان «منجيك» .

(٧١٩٢: **ديوان منيراصفهانى أوشعره**) واسمه ميرزا باقر تلميذ شمس‌الدين فقير . ترجم وأورد شعره‌فى(گلشن- ص٤٦٣) قال وكان يتخلص سابقاً «فدايى» .

(٧١٩٣: **ديوان ملامنير بخارى**) ذكرالنصرآبادى‌فى(نر١٣-ص٤٦٩) شعره فى‌تاريخ تولدالسلطان بابرشاه فى ٦ محرم ٨٨٨ .

چون در شش محرم آمد شه مكرم تاريخ سال او هم آمد شش محرم

(٧١٩٤ : **ديوان منير دزفولى**) للسيدمحمد رضا بن‌محمد على‌الموسوى الدزفولى المولود١٣٢٧ مشتمل‌على‌الغزليات والقصايد وغيرهما ، منها الملمع الذى مطلعه :

طلع الفجر و عينى لم تنم بس بفكر روى آن سيمين تنم

رأيته بخطه عنده .

(٧١٩٥: **ديوان منير دهلوى أوشعره**) ترجم وأورد شعره فى (گلشن-ص٤٦٢).

(٧١٩٦: **ديوان منير طاها**) وهى شاعرة معاصرة بنت حسين التبريزى ولدت ١٣٠٩ش. وطبع لها منظومة «سر گذشت» فى ١٢٢ ص بطهران ١٣٧٢. ترجمها البرقعى فى «سخنوران نامى - ج ٣ ص٢٦٤» .

(٧١٩٧: **ديوان منير كرمانى أوشعره**) واسمه نورالدين محمد. قال الحزين فى تذكرته ص١٢٣ : اتى اصفهان وطلب منى التخلص فاعطيته «منير» . وأورد شعره على حسن سليم فى (گلشن- ص٤٦٣) .

(٧١٩٨: **ديوان منير لاهورى**) لابى البركات بن ملا عبدالمجيد الملتانى المتوفى فى رجب ١٠٥٤ نقل فى (سرو-ص٦٠) عنه ان ديوانه فى مأة الف بيت وله «شرح ديوان عرفى شيرازى» و كذا فى (نتايج - ص٦٣٧) و (مسرت - ص٨١) و (روشن - ص٦٥٧) و(خيال-ص١١٩) و(حسينى-ص٣٢٦) وخلط فى «كشف الظنون» ونسب اليه «شرفنامهٔ منيرى» المذكور فى ص٨٠١ أنه للفاروقى .

(**ديوان منير ملتانى**) راجع منير لاهورى.

(٧١٩٩ : **ديوان منير طالقانى أوشعره**) واسمه محمد طاهر سافر الى الهند ومات هناك . أورد شعره سليم بهوپالى فى (گلشن- ص٤٦٣) .

(٧٢٠٠ : **ديوان منيرى هندى**) و اسمه شرف الدين يحيى كما فى (تغ - ص٧١) أو احمد البلخى كما فى (ض-ص١٥٩). العارف الصوفى الذى باسمه ألف الفاروقى المذكور فى ص٨٠١ كتابه «شرفنامه» فى اللغة الفارسية . قال فى (تغ - ٧١) انه توفى ببهار من نواحى بنگاله فى ٧٨٢ وله «مكتوبات» ارسلها الى مريديه .

(٧٢٠١ : **ديوان مواج أوشعره**) هو من شعراء القرن الثالث عشر فى آذربايجان. ترجمه تربيت فى (دجا - ص٣٦٢) نقلا عن «حديقة الشعراء» .

(٧٢٠٢ : **ديوان موافق اصفهانى**) وهو الحاج ميرزا على اكبر بن اسماعيل الخاتون آبادى النعمة اللهى . ولد ١٥ شوال ١٢٨٨ وتوفى ٢٨ شوال ١٣٥٢ تلمذ على عمه

هادیعلیشاه. قال المهدوی فی «شعرای معاصر اصفهان- ص٤٧٤» ان بعض شعره مطبوع.

(٧٢٠٣ : **ديوان موالى اصفهانى أوشعره**) واسمه ابوالحسن ،سافر الى گجرات وهو فی الثانی والعشرین من العمر وتقرب عند نظام الملك آصفجاه ، ولكنه عزله وامر بقتله ثم عفی عنه فذهب الى دهلی ومات بلكهنو عن سبعين سنة من عمره . كان قد تلمذ علی عبدالرضا «متين اصفهانی» المذكور فی ٩٥٨ ترجم فی (گلشن- ص٤٦٤).

(٧٢٠٤: **ديوان موالى تركمان أوشعره**) ترجمه معاصره الصادقی فی (خص٧ - ص١٢٩) وذكر انه معتمد عندالسلطان حمزة ميرزا وأورد شعره فی هجاء ميرزاسليمان الاصفهانی وهو :

شاه چه شد گر زنودختر گرفت دختر بوبكر پيمبر گرفت

وكذا فی (گلشن- ص٤٦٣) وعنه فی القاموس التركی .

(**٧٢٠٥ : ديوان موالى تونی**) ترجمه سام ميرزا فی (تس٥ — ص١٢٣) وبعدالاطراه بان صفاته واخلاقه لايوصف ، قال وتوفی ٩٤٩ و أورد شعره ورباعيتين له ، و عنه فی (تش-ص٦٨) و(نتايج-٦١٨) .

(٧٢٠٦: **ديوان موالى كشميری أوشعره**) واسمه مرتضی قليخان التيموری . تلمذ بكشمير علی محمد طاهر العلوی . ورد شعره فی (گلشن- ص٤٦٣) .

(٧٢٠٧ : **ديوان موالى لاری أوشعره**) واسمه خراسان خان وكان سياحاً كما فی (تش - ص٢٩٨) و(خوشگو) و(روشن-ص٦٥٩) .

(٧٢٠٨ : **ديوان مؤبد آذربايجانی أوشعره**) ترجمه تربيت فی (دجا - ص٣٦٢) نقلاً عن «حديقة الشعراء» وعده من شعراء القرن الثالث عشر.

(٧٢٠٩ :**ديوان مؤبد فارسی أوشعره**) ورد شعره فی (گلشن- ص ٤٦٤) وعنه فی القاموس التركی. ولعله متحد مع ماقبله .

(٧٢١٠ : **ديوان مؤبد كاشانی**) الشيخ عبدالعلی بن محمد باقر صبحی البيد گلی الكاشانی . طبع له «هنايش خرد» او ديوان مؤبد بطهران فی ١٣٦٢.

(٧٢١١ : **ديوان مؤتمن الملك انصاری أوشعره**) وهو محمد سعيدخان اطری شعره العربی والفارسی فی (المآثر-ص١٩٠) .

(٧٢١٢ : **ديوان موجد اصفهانى أوشعره**) واسمه شفيعا تلميذ ملاحسين و اصله من طالقان ومات فى اواسط عهد نادرشاه. ورد شعره فى (گلشن- ص٤٦٥) وفى (تش- - ص٤١٢) سماه موجد .

(٧٢١٣ : **ديوان موجد بلگرامى أوشعره**) جاء شعره فى (گلشن - ص٤٦٤) وعنه فى القاموس التركى.

(٧٢١٤ : **ديوان موجد شيرازى أوشعره**) واسمه مجيد النديم لسلطان ابراهيم ميرزا. ورد شعره فى (گلشن- ص٤٦٧).

(٧٢١٥ : **ديوان موجد كلكته‌يى أوشعره**) واسمه المولوى سراج الدين على خان الموهانى قاضى القضاة بكلكته ومات ١٢٣٨ . جاء شعره فى (گلشن- ص٤٦٧).

(**ديوان موجد موهانى**) راجع موجد كلكته‌يى .

(٧٢١٦ : **ديوان موجد همدانى أوشعره**) أورد سليم شعره فى (گلشن - ص٤٦٧) وقال مات ١٠٢٤ .

(٧٢١٧ : **ديوان موجود أوشعره**) واسمه شاه عبدالجليل . ورد شعره فى (گلشن- ص٤٦٧) .

(٧٢١٨ : **ديوان موجى اهرى أوشعره**) كان شيخ الاسلام بها . أورد تربيت شعره التركى فى (دجا - ص٣٦٣) .

(٧٢١٩ : **ديوان موجى بدخشانى**) واسمه قاسمخان وتوفى باكره فى ٩٧٩ . له « يوسف وزليخا » فى ستة آلاف بيت . ترجمه البديوانى فى « منتخب التواريخ » و (خوشگو) وعنهما فى القاموس التركى ثم الريحانة و (دجا - ص١٧٥) وفى فهرس مكتبة الجامعة بطهران ج٢ : ص٤٣ ان له «ليلى ومجنون» ايضاً.

(٧٢٢٠ : **ديوان موجى گرجى أوشعره**) واسمه عليجان بيك ابن اغلى بيك. ترجمه النصر آبادى فى (نر٢-ص٥١) و(گلشن-ص٤٦٨).

(**ديوان موجد طالقانى**) واسمه ملاشفيع الاصفهانى ورد شعره فى (تش- ص ٤١٢) وفى (گلشن- ص٤٦٧) سماه موجد كما مرّ .

(٧٢٢١ : **ديوان مودود چشتى أوشعره**) وهو من احفاد قطب الدين مودود بن يوسف

الصوفى المعروف الذى مات ٥٢٧ و جلس مكانه ابنه احمد بن مودود المذكور فى (النفحات - ص٢٩٩-٣٠٢) والشاعر هذا ورد شعره فى (گلشن- ص ٤٦٨) وعنه فى القاموس التركى .

(٧٢٢٢ : ديوان مؤذن خراسانى) محمد على بن مفرى فرخ المشهدى كان والده من خدام الحضرة الرضوية وتلمذ ولده على الميرمحمد زمان فى العلوم الشرعية واخذ الطريقة عن درويش حاتم وصار خليفته بعده، يقيم الجماعة فى الاوقات الخمسة بمسجد الجامع، ويعظ الناس . وكان حيا فى ١٠٧٧ حين تأليف «قصص الخاقان». وله تصانيف أخر كشرح «اسرار الصلاة» للشهيد و«تحفهٔ عباسى» المذكور فى ج٣ ص٤٥٢ و«واجبات العبادات» . وممن اخذ الطريقة والدستور عن الشيخ محمد على المؤذن هذا، هو نجيب الدين رضا المتخلص فى شعره بنجيب المتوفى ١٠٧٥ ويوجد ديوان المؤذن فى مكتبة (الملك) وفى (المجلس) وفصل خصوصياته فى فهرسها (ج ٣ ص ٤٣١) وذكر ان النسخة بقلم عبدالعلى بن محمد صالح المراغى فى ١٢٥٠ واحصى عدد ابيات الديوان فى ثلاثة آلاف وسبعمأة بيت فى المعارف والمراثى لسيد الشهداء والغزليات والتركيب والترجيع والرباعيات ومكتوب منثور عرفانى. والحق بالنسخة بعض فوائد أخر، وذكر مختصر ترجمة المؤذن نقلاً عن كتاب « تاريخ قصص الخاقان » المؤلف ١٠٧٧ باسم الشاه عباس الثانى الذى الفه ولى قلى شاملو ابن داود قلى مرتباً على مقدمة وثلاثة ابواب و فى خاتمته ترجمة جمع من العلماء والشعراء فى عصره و منهم المؤذن صاحب هذا الديوان. وترجم ايضاً فى (ض- ص١٣٧) و(طرائق ٣ - : ٧٣) وريحانة الادب .

(٧٢٢٣ : ديوان موزون اصفهانى) واسمه عباسعلى بن براتعلى، المولود ١٣١٤ كان من اعضاء انجمن شيدا. طبع بعض ديوانه فى المراثى بعنوان «اندوهنامه» باصفهان فى ٩٤ ص. ترجم فى «شعراى معاصر اصفهان - ص٤٧٥».

(٧٢٢٤ : ديوان موزون الملك تبريزى أوشعره) واسمه ملالطفى ولد بتبريز ونشأ بها وسافر الى الهند فلاقاه فخر الزمانى فى ١٠١٧ بلاهور فنصب حاكماً لبندر لهرى ولقبه جهانگيرشاه « موزون الملك » ثم نصب داروغة على دار الضرب گجرات ومات ١٠٢٠ أو ١٠٢١ أورد شعره فى «ميخانه - ص٥٣٧» . و (مسرت - ص ١٠٦) .

(٧٢٢٥ : **ديوان موزون سمرقندى**) هو تخلص الميرشريف المشهور بباباخواجه السمرقندى المتخصص بعلم الزيج والفلك. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ١٠-ص ٤٤٠) وأورد شعره وعنه فى (گلشن- ص ٤٦٨) ثم القاموس التركى.

(٧٢٢٦ : **ديوان موزون ناگورى أوشعره**) هومن اولاد حميدالدين ناگورى. ترجم فى «هفت اقليم» وقال فى (گلشن- ص ٤٧١) كان معماراً خطاطاً بالنستعليق.

(٧٢٢٧ : **ديوان موسوى خواب بين أوشعره**) مير محمد افضل بن سلطانعلى المذكور فى ص ٨٥. وجاء ترجمته فى (حسينى- ص ٣٠٥) ايضاً.

(٧٢٢٨ : **ديوان موسوى خوانسارى**) وهوالسيد محمد هاشم بن زين العابدين اخ صاحب «الروضات»، له «منظومة فى الاصول» مطبوعة مع «مجمع الفوائد ومخزن الفرائد» و«مبانى الاصول» فى ١٣١٧ بايران والمنظومة فى ٥٠٠ بيت. ورأيت اشعاره فى جنگ وتاريخ بعضها ١٢٥٤ وله فى الجنگ «تعبير الرؤيا» و «الفلاحة» ملخصة من «نفائس الفنون» و «ازهار الجنان» ويوجد ديوان المرائى للموسوى فى ثمانمأة بيت فى (مدرسة البروجردى فى النجف).

(**ديوان موسوى مشهدى**) وهو معزالدين محمد المتخلص «موسوى» و«فطرت» كما ذكر فى ص ٨٣٩ وهو من السادة الرضوية القميين. نقل فى «مفتاح التواريخ» عنه انه ولد ١٠٥٠ وانه تلمذ بمدرسة جده باصفهان على الآقاحسين الخوانسارى و جاء الى الهند فى ١٠٨٢ و تزوج بنت شاه نوازخان و تولى ديوان عظيم آباد و لقبه عالمگير بـ«موسويخان» لاظهار نسبه. ثم قال ومات ١١٠١ و كذافى (نتايج- ص ٦٥٢) و(مطلع ٢ : ٤٤٥) و(سرو- ص ١٢٦) و (تش- ص ٩٥) و(سرخوش - ٩٨) وقال هذا : انه الذى جمع ديوان ميرمعز. ويوجد اشعاره فى جنگ عند (فخرالدين النصيرى برقم ٢٠٥). وله تذكرة للشعراء اسمه «گلشن فطرت» أو «بياض ميرمعز» ينقل عنه (سرخوش) كما فى مقدمة طبعة «كلمات الشعراء - ص ١٤».

(٧٢٢٩ : **ديوان موسوى مشهدى أوشعره**) واسمه ميرعماد. كان يقتدى به شعراء مشهد خراسان. أورد الميرعليشير شعره فى جواب كمال خجندى فى (مجن ٢ - ص ٣٥ و ٢٠٩) و كذا فى (تش- ص ٩٦).

(**٧٢٣٠: ديوان الشيخ موسى الاحسائى**) ابن الشيخ حسن بن احمد بن محمد بن المحسن الاحسائى الهجرى المولود ١٢٣٩ والمتوفى ١٢٨٩ له تصانيف نظماً و نثراً منها ارجوزة المنطق الموسوم بـ«الباكورة» والمطبوع ١٣٢٩ وعلى ظهرها ذكر أن فى ديوانه المراثى والحماسة والغزليات .

(**٧٢٣١: ديوان موسى الحرفوشى**) ابن على بن الحرفوش العاملى . قال فى «الامل» كان فاضلاً شاعراً. ثم أورد بعض شعره الحماسى المصرح فيه باسمه واسم ابيه ووصف شجاعته.

(**٧٢٣٢ : ديوان موسى سيفى أوشعره**) من سادات القاضى سيف الدينية . ترجمه معاصره سام ميرزا فى (تس. ص٤٤) وأورد شعره أقول ولعل السيد الميرقوام الدين السيفى القزوينى صاحب «التحفة القوامية» المذكور فى ٩ : ٤٨٧ و٣ ص ٤٦٢ ايضاً من هذا البيت .

(**٧٢٣٣ : ديوان السيد موسى الطالقانى**) وهو ابن السيد جعفر بن السيد على بن السيد حسين بن السيد حسن الشهير بمير حكيم بن السيد عبدالحسين بن السيد جلال الدين الحسينى الطالقانى النجفى المولود بها حدود ١٢٥٠ والمتوفى عند ملكه ببدرة فى ١٢٩٨ وحمل الى وادى السلام بالنجف، عن اربعة ذكور؛ احدهم السيد محمدتقى الذى توفى ١٣٥٤ وكانت عنده نسخة ديوان السيد موسى بخطه وانتقلت بعده الى ولده السيد عبدالصاحب الساكن فى بدرة وتممه السيد محمدتقى بالحاق بعض ماوجده من متفرقات نظمه ونثره يقرب الجميع من اربعة آلاف بيت . توجد نسخة منه في مكتبة (كاشف الغطا) ونسخة فى (بيت الطريحى) . ونسخة تقرب من ثلاثة آلاف ومأتى بيت عندالفاضل محمدكاظم بن صادق الملكى القزوينى النجفى المولود ١٣١٨ والمؤلف لفرهنگ فارسى فى عدة مجلدات. ونسخة كانت للشيخ مهدى بن عبدالحسين الطهرانى فوهبها لحسنعلى فى ١٣٠٤ و تلك النسخ بعضها ناقصة . و كتب السيد محمد حسن بن السيد عبدالرسول بن السيد مشكور الطالقانى نسخة تامة جامة لجميع ما وجدها من النظم والنثر فى المواضع المتباعدة وبالغ فى تصحيحها والتعليق عليها وكتب لها مقدمة مبسوطة فيها تراجم كثير من العلما والادباء من السادة الطالقانيين القاطنين فى النجف، من يوم قدوم جدهم السيد عبدالحسين المولود بطالقان ٩٧٢

ومهاجرته منها الى النجف حتى اليوم، وطبعها بالنجف فى ١٩٥٧ م. فى ٤٧٦ ص. مع تقريظ من مؤلف هذا الكتاب (الذريعة) عليه.

(٧٢٣٤: **ديوان الشيخ موسى العاملى**) ابن شريف بن محمد بن يوسف بن جعفر ابن على بن الشيخ محيى الدين الثانى. دونه بنفسه وتاريخ آخر اشعاره شعبان ١٢٥٤ وتوفى ١٢٨١ وقد استنسخه الشيخ محمد السماوى و اشتراه بعد موته الشيخ محمد على يعقوب الخطيب. وله تخميس الدريدية وقصيدة فى تهنية عرس الشيخ محمد جواد العاملى فى ١٢٤٥ وقصيدة سينية فى مدح صاحب الجواهر.

(٧٢٣٥ : **ديوان السيد موسى العاملى**) ابن عبدالسلام بن زين العابدين بن السيد عباس، مؤلف «نزهة الجليس» الموسوى العاملى المتوفى بالنجف يوم عاشورا ١٢٥٣ يبلغ اربعة آلاف بيت، اكثرها مدائح الائمة، هكذا ذكره السيد عبدالحسين آل شرف الدين فى كتابه «بغية الراغبين» فى احوال آل شرف الدين.

(٧٢٣٦: **ديوان السيد موسى العاملى**) المعاصر للشيخ ابراهيم صادق والسيد صالح القزوينى والسيد راضى وعبدالباقى العمرى. كذا ترجمه السيد محمد على بن ابى الحسن الموسوى العاملى فى «يتيمة الدهر» ونقل عنه سيدنا الحسن الصدر فى «التكملة».

(٧٢٣٧ : **ديوان موسى النقدى**) ابن الشيخ جعفر النقدى القاضى للجعفرية بالعمارة ثم بغداد والمتوفى ١٣٧٠ فاضل اديب شاعر فى شبابه. ترجمه الخاقانى فى «شعراء الزوراء».

(٧٢٣٨: **ديوان موسى همدانى أوشعره**) وهو الميرزا موسى النقاش كما ترجم فى (گلشن- ص٤٧٢).

(٧٢٣٩: **ديوان موفق اندجانى أوشعره**) ورد شعره فى (گلشن- ص٤٧٢).

(٧٢٤٠: **ديوان مولاداده**) طبع بلاهور مع مقدمة بلغة اردو. للنواب اسدالله خان فى ١٩٢٦ م. فى ١٧٥ ص.

(**ديوان مولانا بلخى**) راجع ديوان مولوى.

(**ديوان مولانازاده**) راجع ديوان حمدى بردعى زاده.

(٧٢٤١ : **ديوان مولاى اصفهانى أوشعره**) و اسمه آقا عبدالمولى الخطاط المعاصر للشاه سلطان حسين الصفوى. لاقاه آذر فى الستين من عمره وكان ينزل سنجان من

قرا اصفهان فذكره فى(تش- ص٤١٢) وزاد فى(كلشن- ص٤٧٣) انه مات فى١١٦٠ وعنه فى القاموس التركى ثم الريحانة .

(٧٢٤٢ : ديوان مولاى اصفهانى أوشعره) و اسمه خليفه اسدالله وهو جد خليفه سلطان . كذا ترجمه الزنوزى.

(ديوان مولاى سنجانى) راجع ديوان مولاى اصفهانى عبدالمولى .

(٧٢٤٣ : ديوان مؤلف الدولة) وهو الميرزا عبدالحسين خان زند . له «فرهنگ منظوم فرانسه بفارسى» طبع بطهران ١٣٢٠ .

(٧٢٤٤ : ديوان مولوى بخارى أوشعره) أورد النصر آبادى شعره فى (نر ١٠ - ص٤٣٦) . وقال هو من ملازمى عبدالعزيز الازبك .

(٧٢٤٥ : ديوان مولوى رومى) جلال الدين محمد بن بهاءالدين الملقب بسلطان العلماء بن جلال الدين بن احمد الخطيبى البلخى المولود ٦٠٤ المتوفى ٦٧٢ وديوانه غزليات يتخلص فيها باسم مراده شمس الحق التبريزى طبع فى الهند مع زيادات بعنوان كليات شمس كما مرّ فى ص٥٣٩ ونسخة منه فى مكتبة(المجلس) فيها ثلاثة آلاف ومأة وخمسين بيتاً كما فى فهرسها ج ٣ص٣١٦ وللمولوى تصانيف أخر غير المثنوى المشهور أوردها مع بيان احوال المولوى وتواريخه بديع الزمان فروزانفر الخراسانى فى رسالة مرتبة على عشرة فصول طبعت فى١٩١ص فى١٣١٥ش . وكان يتخلص «خاموش» ايضاً كما مرّ . ولحسين خوارزمى المتوفى ٨٤٠ شرحان على المثنوى «كنوز الحقايق» و«جواهر الاسرار» ولنظام الدين داعى النيشابورى المتوفى ٨٧٧ شرح على المثنوى و لعلاءالدين مصنفك ايضاً شرح على بعض ابياته و لملاحسين الكاشفى منتخب منه باسم «لب لباب مثنوى» و مثله ليوسف سينه چاك سماه «جزيرهٔ مثنوى» و مثله لابراهيم ده اسمه «مفردات مثنوى» و شرح المثنوى سرورى مصطفى المتوفى ٩٦٩ بالفارسية وملاسودى بالتركية وملاشمعى ايضاً بالتركية وعبدالمجيد السيواس المتوفى ١٠٤٩ مزجاً بالتركية وشرح ظريفى چلبى بعض ابيات المثنوى و سماه «كاشف الاسرار» . وجمع علائى الشيرازى الواعظ كلمات المثنوى وسماه «ازهار مثنوى» و كذا فعل عبداللطيف العباسى وسماه «لطائف اللغات» وقد طبع مكررا . وشرح المثنوى

ايضاً ضعيفي القرة طوي وجلوتي الاستانبولي ودده يعقوبي واحراري الهندي وبحر العلوم الانصاري الهندي . و أكمل نجيب الدين رضا الذهبي الدفتر السادس و سماه « سبع المثاني » وطبع بشيراز ١٣٤٢ ولالهي بخش الهندي تكميل الدفتر السادس ولحسيني قزويني المذكور في ص ٢٥٤ شرح على الديباجات الستة المنثورة للمثنوي . اثنان من هذه الستة فارسيان واربعة منها عربيات. و قد ترجمها بالفارسية ايضاً عبداللطيف العباسي وانشأ للكل ديباجة سابعة. ثم جاء اسماعيل دده المتوفى ١٠٤١ بالدفتر السابع للمثنوي وادعى انه وجده في نسخة كتبت في ٨١٤ و لكن انكره اتباع المولوية . وللجامي المتوفى ٨٩٨ «نينامه» في شرح بيتين من اول «مثنوي» للمولوي، طبع في حاشية «اشعة اللمعات» وطبع شرح مثنوي للا نقره وي بالتركية في استانبول في مجلدات ولاسرار السبزواري المذكور في ص ٧٢ شرح على المثنوي مطبوع. وشرحه ايضاً بالانكليزية رينولد نيكلسون في مجلدين طبعهما مع ثلاث مجلدات للمتن في ١٩٢٥ الى ١٩٤٠ م . ولمحمد علي جمال زاده «بانگ نای» جمع فيه قصص المثنوي . طبع بطهران ١٣٣٧ش. في ٣٩٤ + ٢٤ ص. وطبع رباعيات منسوبة الى المولوي باستانبول في ١٣١٤ واصفهان ١٣٦٠ وطبع «ديوان كبير» بتصحيح فروزانفر في ست مجلدات. و «غزليات شورانگيز شمس» بانتخاب فريدون كار في ٤٣٥ ص. في ١٣٧٧ بطهران. وترجم المولوي في (لت) و (بهش ١ : ص ٣٢١) و (خيال - ص ٤٢) و (نفحات - ص ٤٠٩) و (حسيني - ص ٨١) و (تش - ص ٣٢٢) و (ض - ص ٩١) و (نتايج - ص ١٣٩) و (گلشن - ص ١٠٢) و « ريحانة الادب » ومجلة « مهر ٢ : ١٣٠ » و « ارمغان ١٦ : ١٠٤ » الى اربعة اعداد و « هلال ٦ : ٣ : ١٠ » و « روزگار نو ٣ : ٣ : ٢ » . و كتب في احواله رسالات مستقلة منها «شخصيت مولوي» لحسين شجرة ذكر في ١٣ : ٤٢ و «ولدنامه» لبهاء الدين ولد ، و « سوانح مولوي رومي » لشبلي نعماني . وترجمه بالفارسية فخر داعي و «رسالهٔ فريدون سپهسالار دراحوال مولانا» و «زندگاني مولانا» لفروزانفر و «حضرات خمسة» لالهي بخش الهندي.

(٧٢٤٦: ديوان مولوي سندي) واسمه محمد علي الصوفي الهندي المتوفى ١٢٥٣ نقل عن ديوانه في (روشن - ص ٦٦٠) وله « گوهر منظوم » في اللغة الفارسية كما في «البلغة -

ص١٦٢» لصديق حسن . وهو غير «محمدهندى» المذكور فى ص١٠٠٧.

(٧٢٤٧ : **ديوان مولوى سيستانى أوشعره**) و اسمه الحاج محمد معاصر الدشت بياضى. ورد شعره فى (گلشن- ص٤٧٢) .

(٧٢٤٨ : **ديوان مولوى شيرازى**) السيدعلى اكبر من السادات المولوية بشيراز. ترجم فى (عم- ص٤٣٩) قال كان فاضلا عالما عابدا زاهدا فقيها شاعرا لغويا قاريا توفى ١٣٠٧ ودفن فى الحافظية ورثاه ولده السيد نورالدين المتخلص بشعشعى بقطعة ومصراع التاريخ [لهفا لموت على اكبر الشان] وعنه نقل فى الريحانة .

(٧٢٤٩ : **ديوان مولوى گيلانى**) لميرزا هادى المعروف بـ«وفاعليشاه». له منظومة «عالم وآدم» فى تاريخ العالم يزيد على خمسة آلاف بيت. طبع بطهران فى ١٣١٢ ش. وترجمه البرقعى فى «سخنوران نامى معاصر- ج٣ ص٢٦٨».

(٧٢٥٠ : **ديوان مؤمن ابرقوهى أوشعره**) ورد شعره فى (گلشن- ٤٧٣) .

(٧٢٥١ : **ديوان مؤمن استرآبادى أوشعره**) وهو محمد مؤمن ابن اخت السيد فخرالدين السماكى. كان عالما ومعلماً للسلطان حيدر الصفوى وكان حيا فى ١٠٢٥ . أورد كتابدار شعره فى (خص ٦- ص٧٨) . وفى (تش - ص١٥٤) انه ذهب الى الهند. وكذا فى «هفت اقليم» و (روشن- ص٦٦١) .

(٧٢٥٢ : **ديوان مؤمن اصفهانى أوشعره**) هوابن الحاج آقا . ورد شعره فى (گلشن- ص٤٧٤) وقال سافر مع التقى الاوحدى الى الهند وجاء منه الى العراق ثم رجع ثانياً الى الهند ومات هناك .

(٧٢٥٣ : **ديوان مؤمن اصفهانى أوشعره**) هو والد صامت المذكور فى ص ٥٩٠ ترجم فى (نر٨ - ص٢١٠) نقلاً عن تذكرة صالح دست غيب .

(**ديوان مؤمن بفروئى**) راجع ادائى فى ص٦٣ .

(**ديوان مؤمن تبريزى**) مر بتخلصه «ايمان» .

(٧٢٥٤ : **ديوان مؤمن تركمان أوشعره**) هو اخ محمد امين تركمان المشهدى . ورد شعره فى (خص ٥ - ص٦٨) و«همیشه بهار» و(مطلع ٢ : ٤٤٥).

(٧٢٥٥ : **ديوان مؤمن تونى أوشعره**) واسمه مؤمنا، اخ الشيخ محمد القارى. قال

النصر آبادی فی(نر٩ - ص٣١١) انه سافر الی الهند وحج البیت ثلاثاً . وعنه اخذ فی (گلشن - ص٤٧٤) .

(**٧٢٥٦ : ديوان مؤمن جزائری**) وهو محمد مؤمن بن محمد قاسم الجزائری الشیرازی(١٠٧٤-١١٣٠) سمی دیوانه «ثمر الفواد وسمر البعاد» کما مر فی الثاء عن «نجوم السماء» .

(**٧٢٥٧ : ديوان مؤمن خجندی أوشعره**) واسمه محمد مؤمن لنگ. وهو من خجند بترشیز . ترجمه فی «مآثر رحیمی» و(طبق ٢ : ٥١٩) .

(**٧٢٥٨ : ديوان مؤمن دامغانی اوشعره**) وهو محمد مؤمن والد محمد تقی بسمل المذکور فی ص١٣٧ . ومات مؤمن بشیراز بعد حجه الثالث . ترجمه النصر آبادی فی (نر٩ - ص٣٥٤) وأورد شعره فی هجو الوزیر الذی سبب غلاء الثلج فی شیراز وکذا فی(گلشن - ص٤٧٣) ثم القاموس الترکی فالریحانة .

(**٧٢٥٩ : ديوان مؤمن سبزواری أوشعره**) ذکره التقی الاوحدی ضمن معاصریه وورد شعره فی(گلشن- ص٤٧٤) فالقاموس الترکی ثم الریحانة .

(**٧٢٦٠ : ديوان مؤمن سمرقندی أوشعره**) واسمه عبد المؤمن ویتخلص «مؤمن» ولد فی سمرقند واشتغل بالعلم فی خانقاه «الاخلاصیة». ترجمه القزوینی فی(قزمج٦- ص٢٨٨) وأورد شعره. وذکر فی(لط٦-ص١١٦) بعنوان مؤمنی.

(**٧٢٦١ : ديوان مؤمن شاملو أوشعره**) واسمه محمد مؤمن بیك وهو من احفاد زینل خان اطراه النصر آبادی فی(نر٢-ص٣٥) .

(**ديوان مؤمن فارسی**) الفیروزآبادی المتخلص بعزتی. مر بتخلصه .

(**٧٢٦٢ : ديوان مؤمن قومشهی**) نزیل اصفهان ترجمه النصر آبادی فی(نر٩-ص٤٠٧) وأورد عدة من ظرائف اشعاره .

(**٧٢٦٣ : ديوان مؤمن كاشانی أوشعره**) کان یعرف «یکه سوار» وکان یقرء شاهنامه فی المقاهی ویتتبعه .

(**٧٢٦٤ : ديوان مؤمن گوركانی أوشعره**) واسمه محمد مؤمن میرزا ابن بدیع الزمان میرزا ابن حسین بایقرا الگورکانی. ترجمه سام میرزا فی(تس٤-ص٦٦) وذکر

سبب قتله فی عام ٩٠٢ و كذا فی (تش - ص٢١) و (گلشن- ص٤٧٤) و(مع ١ : ٥٥) فالقاموس الترکی فالریحانة .

(ديوان مؤمن گاو) يأتی بتخلصه « نسبت ».

(ديوان مؤمن گنابادی) مر بعنوان ديوان مؤمن تونی.

(ديوان مؤمن لنگ) مر بعنوان مؤمن خجندی .

(٧٢٦٥ : ديوان مؤمن مروارید أوشعره) وهو ابن عبدالله صدر مرواريدالمذكور فی ص١٥٠ . ترجمه سام ميرزا فی (تس٤-ص٦٦) وارخ وفاته بالهند فی ٩٤٨ .

(ديوان مؤمن مشهدی) مر بعنوان مؤمن ترکمان .

(٧٢٦٦ : ديوان مؤمن نصرآبادی أوشعره) قال النصرآبادی فی (نر١٢-ص٤٥٣) ان والده ابن خال والدی واطراه وأورد شعره .

(٧٢٦٧: ديوان مؤمن يزدی) واسمه مؤمن حسين. ترجمه آيتی فی (تش يز-ص٣٣٣) وقال نذكر فی اغلب التذاكر وأوردمن شعره رباعيتين. وترجمه الصادقی فی (خص٤-ص٥٨) وذكر ان تخلصه «مؤمن» وأبوه كان كتابدار شاه نعمة الله باقی وعند ملاقاته انشأ رباعية له غير ماذكره آيتی. وترجم أيضاً فی «هفت اقليم» و (تش - ص٢٧٦) ويوجد ديوانه عند (الملك) .

(ديوان مؤمن يكه‌سوار) مر بعنوان مؤمن كاشانی.

(٧٢٦٨ : ديوان مؤمنی استرابادی) من طلبة العلم . ترجمه معاصره سام ميرزا فی (تس٥ - ص١٥٤) وأورد شعره .

(ديوان مولانا مؤمنی سمرقند) مر بعنوان مؤمن .

(ديوان مؤمنی سمرقندی) كما فی (لط ٦ - ص ١١٦) مرّ بعنوان « مؤمن استرآبادی» .

(٧٢٦٩ : ديوان مونس اصفهانی أوشعره) واسمه ميرزامحمد أو محمدعلی سافر الی الهند ورجع . أورد شعره هدايت فی (مع ٢ : ٤٤٦) و (انجمن٤) .

(٧٢٧٠ : ديوان مونس اصفهانی أوشعره) واسمه علی اكبر. سافر الی الهند وبقی بلكهنو . ورد شعره فی (گلشن- ص٤٧٦).

(٧٢٧١ : **ديوان مونس بارفروشى أوشعره**) واسمه ميرزا محمدرضا المازندرانى. ترجمه وأورد شعره الراوى الگروسى فى (انجمن ٣) وهدايت فى (مع ٢ : ٤٧٣) .

(٧٢٧٢ : **ديوان مونس بخارى أوشعره**) أورد شعره النصر آبادى فى (نر ١٠-٤٣٤) وقال هو فى خدمة سلطان بخارا.

(٧٢٧٣ : **ديوان مونس بهوپالى أوشعره**) وهو السيد محمد اعظم حسين بن الحكيم محمد زكى بن خادم حسين بن بقاء الله السنديلوى اللكهنوى. كان حيا فى ١٢٩٣ كما ورد شعره فى (گلشن - ص ٤٧٥) .

(٧٢٧٤ : **ديوان مونس شيرازى**) وهو مونس عليشاه ذوالرياستين الحاج ميرزا عبدالحسين بن على وفا عليشاه المتوفى ١٣٣٦ بن محمد منور عليشاه حفيد نائب الصدر رحمتعليشاه من طرف امه . ولد ١٢٩٠ . له « دليل السالكين » الفه ١٣٣٤ و « برهان السالكين » فى ١٣٥٢ و « جبر وتفويض » فى ١٣٤١ و « كشفيه » فى ١٣٤٩ و « نجات از شبهات » فى ١٣٤٠ و « حب الوطن » نظماً فى ثلاث مجلدات و « روحيه » و « طول عمر » فى ١٣٥٤ و « انيس المهاجرين » . طبع ديوانه فى ١٣٦٩ مع مقدمة فى فهرس تصانيفه كما ذكرناه، للدكتور جواد الكرمانى نوربخش فى ١٠٦ ص. وترجم فى (عم - ص ٥٦٩) ومجلة « ارمغان ١٣ : ١٦٨ ».

(**ديوان مونس مازندرانى**) راجع مونس بارفروشى.

(٧٢٧٥ : **ديوان مونس هندى**) وهو النواب صاحب ، اخ انيس المذكور فى ص ١١٠ وعم « نفيس » طبع فى ثلاث مجلدات فى المراثى بالاردوية .

(٧٢٧٦ : **ديوان مونسى شوشترى أوشعره**) ترجم فى (گلشن - ص ٤٧٦) وورد شعره هناك .

(٧٢٧٧ : **ديوان مؤيد**) للمولى عبدالعلى. فارسى مطبوع.

(٧٢٧٨ : **ديوان المؤيد بالله**) وهو عضدالدولة ابوالحسين الحسينى الهارونى المتوفى فى يوم العرفة ٤٢١ . له ديوان ضخم نقل عنه ابن اسفنديار فى « تاريخ طبرستان - ص ٢٨ » جوابه لقصيدة ابن سكرة فى ذم آل ابى طالب . اوله :

قل لابن سكرة يا نغل عباس اضحت خلافتكم منكوسة الراس

(٧٢٧٩ : **ديوان مؤيد التولية**) السيد على بن الحسن مؤيد ثابتى . ترجمه البرقعى فى «سخنوران نامى معاصر - ١ : ٢١١» وجاء شعره فى (پژمان - ص٨٠٠ و٨٨٦) وطبع بعضها فى المجلات .

(٧٢٨٠ : **ديوان مؤيد ديوانه**) ترجمه وأورد شعره الميرعليشير فى (مجن٢ - ص٣٥ و٢٠٩) وقال هو من احفاد ابى سعيد ابى الخير .

(٧٢٨١ : **ديوان مؤيد شولستانى أوشعره**) كان ملازماً لخدمة ممتاز الشولستانى المذكور فى ص١١٠٣ أورد شعره النصر آبادى فى (نر٩ - ص٤٣٢) .

(٧٢٨٢ : **ديوان المؤيد فى الدين**) وهو ابو النصر هبة الله بن موسى بن عمران بن داود داعى الدعاة للخلفاء الفاطميين بمصر . لقبه السلطان ابو كالنجار البويهى المتوفى ٤٤٠ بالمؤيد فى الدين ، فى كتاب ارسله من شيراز الى المؤيد بعد وصوله الى مصر فى ٤٣٨ كما ذكره المؤيد نفسه فى « السيرة المؤيدية » . كان يتخلص فى شعره احيانا باسمه هبة الله أو بابن موسى أو بابن ابى عمران و ذكر نسبه كذلك الحسن بن نوح فى كتاب الازهار المذكور فى ج ٢ ص٣٣٩-٣٤١ بعنوان كتاب الامامة نقله عن كتابه مجالس الحكمة المعروف بـ« المجالس المؤيدية» . ولد حدود ٣٩٠ كما يظهر من بعض اشعاره و كتب هو فى سيرته المعروفة بالسيرة المؤيدية انه فى ٤٢٩ كان داعيا للفاطميين بشيراز وانه احتقل فى عيد الفطر من تلك السنة وصلى العيد بالدعوة للخليفة المستنصر الفاطمى ، ثم حصلت بينه وبين السلطان ابى كالنجار مودة تامة بعد ان اسلم نفسه ودينه اليه فكان المؤيد يحضر عشية كل خميس ويقرء عليه القرآن وبابا من «دعائم الاسلام» ويجيب عن سؤالات السلطان ، فحسده عليه ندماء السلطان فنظم فى ذلك ارجوزته التى سماها «المسمطة» فى حدود ٤٣٣ وتوجه بعد ذلك الى الاهواز وعمر مسجدا هناك وقام بالدعوة ، الى ان كتب قاضى الاهواز الى الخليفة بافساده له ، فلم يتمكن من البقاء بالاهواز وذهب الى الحلة المزيدية ووليها منصور بن الحسين الاسدى و بقى بها سبعة أشهر من عام ٤٣٦ وورد الى مصر قبل سنة ورود ناصرخسرو اليها ٤٣٩ ووصل الى مرتبة داعى الدعاة بمصر فى ٤٥٠ وفى ٤٣٩ بعد قتل الوزير ابى سعيد التسترى تمكن المؤيد من الوصول الى خدمة الامام ولم يقطع عنه مدة حياته بعد ٤٥٠ وان ذهب الحسن

ابن نوح الى انه توفى فى العشرة الاولى من شوال ٤٩٠ لكنه ذكر انه صلى عليه المستنصر وهو توفى ٤٨٧ فيكون وفاة الداعى قبل هذا التاريخ . وطبع ديوانه عن اربع نسخ فى القاهرة فى ١٩٤٩ م . مع مقدمة مبسوطة . فى ١٨٩ ص . أورد فيها جملة من كتب الفاطميين (١) الاسماعيلية التى يتوصل بها الى معرفة عقايد الفاطميين ومذهبهم ثم حياة المؤيد من ولادته بشيراز واتصاله بسلطانها ابى كالنجار الى ان حسده امرائه واضطر

(١) منها «الرسالة الجامعة» و«جامعة الجامعة» او «اخوان الصفا» و نسبهما الى الامام احمد بن عبدالله بن محمد بن اسماعيل، ثانى ائمة الاسماعيلية فى اوائل القرن الثالث . ومنها «الرشد والهداية فى الدين» للحسين بن فرح بن حوشب المعروف بمنصور اليمن. ومنها تصانيف جعفر بن منصور اليمن هذا الذى كان من دعاة المنصور بالله فى اواخر القرن الرابع وهى: ١- «أسرار النطقاء» فى قصص آدم ، ادريس، نوح، هود وابراهيم ٢- اسرار النطقاء فى ابراهيم ، لوط ، اسحاق ، يعقوب ، يوسف ، شعيب ، موسى ، يوشع ، داود ، سليمان، عيسى ، زكريا ، يحيى ومحمد(ص) ٣- الكشف فى تأويل بعض الآيات ٤- الفترات والقرانات الموسوم بالجفر الاسود . و منها تصانيف القاضى نعمان : ١ - دعائم الاسلام ٢- تأويل دعائم الاسلام ٣- المجالس والمسايرات ٤- كتاب الهمة . ومنها ديوان الامير تميم . ومنها سيرة الاستاد جوذر لمنصور الجوذرى . ومنها تصانيف حميد الدين احمد بن عبدالله الكرمانى داعى الدعاة للحاكم والمتوفى بعد ٤٠٨ وهى : ١- راحة العقل سبعة ابوب فى مجلدين ٢- مباسم البشارات فى الامامة، الرسالة اللازمة فى الصوم ٣- رسائل الكرمانى. ومنها تصانيف المؤيد فى الدين: ١- ديوان المؤيد ٢- المجالس المؤيدية ٣- السيرة المؤيدية . ومنها المجالس المستنصرية تأليف ثقة الامام من دعاة المستنصر بالله الفاطمى. ومنها «كنز الولد» تأليف ابراهيم بن الحسين الحامدى المتوفى ٥٥٧ ومنها «الانوار اللطيفة» فى خمسة سرادقات لكل سرادق خمسة ابواب و كل باب خمسة فصول . ومنها «الذخيرة» لعلى بن محمد بن الوليد الداعى الخامس المتوفى ٦١٣ ومنها «الفلك الدوار فى أسماء الائمة الاطهار» للشيخ عبدالله بن المرتضى. طبع بحلب ١٩٣٣ م . و كل هذه مأخوذة من فهرس مجدوع لكتب الاسماعيلية ، الذى ألفه فى القرن الثانى عشر، و قد صححنا منه نسخة وهو الآن تحت الطبع فى طهران .

الى الفرار من شيراز ونزوله الاهواز ووصوله الى مصر وتوليته لدار انشاء ومو امرته مع البساسيرى وبلوغه رتبة داعى الدعاة ، وتصانيفه ومايستخرج من شعره من عقائد الفاطميين فى الولاية والتوحيد والابداع والتأويل، وردود سائر الفرق، وقصص الانبياء وغير ذلك . وهى للاستاذ محمد كامل حسين بكلية الآداب بجامعة فواد الاول أهداها الى الدكتور طاها حسين بك . وجميع ماذكره من قصايده ثلاث وستون قصيدة . فى ثلاث قصايد منها ذكر الغدير، بعضها فى مأة ونيف و خمسين بيتا و بعضها اقل الى ان يبلغ اربعة ابيات . و بعد ذكر القصائد أورد تعليقات عليها فى تسع صفحات ، والحق به فهارس الاعلام والكتب والبلدان والآيات القرآنية والاحاديث النبوية . كلها فى ص٣٦٩ و أقول ان المؤيد هذا مؤخر عن المؤيد لدين الله والمنتصر لآل رسول الله (صم) و اسمه ليلى بن نعمان الديلمى . و كان داعيا و واليا من قبل الملوك العلويين فى الديلم وطبرستان ، وكان والياً بجرجان فى ٣٠٨ من قبل الداعى الصغير الحسن بن قاسم وترقى امره حتى تسلط على نيشابور ايام نصر بن حمد السامانى وقتل فى بعض قرى الرى فى ٣٠٩ .

(ديوان مؤيد مشهدى) راجع ديوان مؤيد التولية .

(٧٢٨٣ : ديوان مؤيد مهنه أوشعره) هو من احفاد ابى سعيد ابى الخير ايضاً . وكان مقرباً عند الحكام كما ذكره عليشير فى (مجن ٢- ص٣٥ و ٢٠٩) و «هفت اقليم» و (طرائق- ٣ : ٤٥) وقد خلط شعره مع شعر جده ابى سعيد كما ذكره النفيسى فى مقدمة «سخنان ابوسعيد» ص٢٨ و ٢٩.

(٧٢٨٤ : ديوان مؤيد نسفى) واسمه مؤيد الدين من قدماء الشعراء المشهورين كما ترجمه فى (مع ١ ص٥٠٩) حاكيا ترجمته عن العوفى فى «لباب الالباب- ١١» وديوانه قليل الوجود وله « پهلوان نامه » على سياق المثنوى للمولى الرومى . وترجمه الرازى فى «هفت اقليم» ولعله والد شهاب سمرقندى المذكور فى ص٥٥٦ .

(٧٢٨٥ : ديوان مؤيدى) ينقل عنه شمس قيس فى «المعجم فى معايير اشعار العجم - ص٣٣٣» ولعله «مؤيد» المذكور قبله . .

(٧٢٨٦ : ديوان مهتاب) فارسى طبع بلكهنو فى ١٧٠ ص فى ١٢٨٧ كما فى الفهارس .

(٧٢٨٧ : ديوان مهجور اصفهانى أوشعره) وهو الميرزا محمد على معلم الاطفال هناك .

ترجمه معاصره فی(مع - ج٢ ص٤٤٦) وأورد شعره و كذا فی(انجمن٤).

(٧٢٨٨ : **ديوان مهجور تبريزی أوشعره**) هومن شعراء آذربايجان فی القرن الثالث عشر . ترجمه فی(دجا-ص٣٦٣) نقلاً عن «حديقة الشعراء».

(٧٢٨٩ : **ديوان مهجور شيرازی أوشعره**) واسمه جعفر كما ذكر فی (گلشن - ص٢٧٦) .

(**ديوان مهجور شيرازی**) التخلص السابق لوصال كما يأتی.

(٧٢٩٠ : **ديوان مهجور قمی**) اسمه السيد حسين من السادة الرضوية سافر والده الی حيدر آباد وتاهل بها فولد السيد حسين هناك لكنه رجع الی ايران وتوفی باسد آباد الهمدان . ترجمه معاصره فی(مع٢ - ٤٤٦) وأورد شعره و كذا فی(انجمن٤).

(٧٢٩١ : **ديوان مهجور كرمانشاهی أوشعره**) واسمه حسينقلی من طائفة كلهر . مدح منوچهرخان فذكر قصيدته فی«المدايح المعتمدية» .

(**ديوان مهجور مالميری**) راجع مهجور يزدی .

(٧٢٩٢: **ديوان مهجور يزدی**) وهوالشيخ محمد بن الملامحمدحسن المالميری كان والده من مشاهير العلماء والولد المعاصر لآيتی من معتبری الوعاظ . ذكره فی(تش يز- ص٣٣٤) وأورد غزله المتخلص فيه بمهجور .

(٧٢٩٣ : **ديوان مهجور يزدی أوشعره**) هو والد پريشان يزدی المذكور فی ص١٥٨ وهما شاعران كما ذكر.

(٧٢٩٤ : **ديوان مهدوی حسين آبادی أوشعره**) واسمه النواب مهديعلی خان. ورد شعره فی(گلشن-ص٤٧٧).

(٧٢٩٥ : **ديوان مهدوی گزی**) وهوالملاعبدالكريم الجزينی مؤلف «تذكرة القبور» المطبوعة مرتين . جاء فی الطبعة الاولی ٣٤ صفحة من مثنوياته الاخلاقية الفارسية . وترجم احواله المعلم الحبيب آبادی فی الطبعة الثانية الذی اسقط منه اكثر اشعاره .

(٧٢٩٦ : **ديوان مهدی استرآبادی**) ترجمه معاصره سام ميرزا فی(تس٥-ص١٢٤) وقال هو اخ مولانا نظام المعمائی فی غاية الكمال والفضيلة وحسن الطبع توفی ٩٢٢ وأورد له غزلاتاما ومطلع غزلين آخرين . وترجم فی (لط ٢ - ص ٧٨) وأورد مطلع

غزله التام و كذا فى (گلشن - ص٤٧٧) .

(٧٢٩٧ : **ديوان مهدى استرآبادى**) و اسمه مهديخان و كان منشياً لنادرشاه والف «درهٔ نادره» و«جهانگشاى نادرى» وقد مرّ بعنوان «كوكب استرآبادى» انهم خلطوا بينه وبين مهديخان كوكب باغبان باشى للشاه سلطان حسين الصفوى. وعلى اى فقد طبع منشآته ضمن «مجموعة نصاب مثلث» بتبريز فى ١٢٨١ .

(**ديوان مهدى اصفهانى**) راجع مهدى تبريزى .

(٧٢٩٨ : **ديوان مهدى اصفهانى أوشعره**) ويتخلص «بيانى» كان ابن اخت ابى طالب كليم. جاء الى كشمير ومات فى اواخر المأة الحادية عشرة، ورد شعره فى (نتايج - ١٠٨).

(٧٢٩٩ : **ديوان السيد مهدى** الاعرجى) الخطيب المتوفى ١٣٥٨ غريقا فى شط الحلة . موجود بخط اخيه الخطيب السيد حبيب المعاصر، رأيتها عند الشيخ عبد المولى الطريحى و كتب لها مقدمة . وترجم فى «خطباء المنبر ج١» . وفى «شعراء الحسين» مع تصويره ومرّ له فى ج ١ ص ٤٧٨ ارجوزة سلسلة النسب .

(٧٣٠٠ : **ديوان السيد محمد مهدى**) الاديب اللكهنوى اسمه «الكواكب الدرية» مطبوع .

(٧٣٠١ : **ديوان السيد مهدى بحر العلوم**) مرّ بعنوان «الاثنى عشريات» فى ج ١ ص١١٣ وله «رثاء مسلم بن عقيل وهانى بن عروة . ومنها :

ياعين جودى لمسلم بن عقيل ... لرسول الحسين سبط الرسول

و : لهف نفسى لشيخ مذحج هانى ... سيد الممر كله والقبيل

(٧٣٠٢ : **ديوان السيد مهدى**) البحرانى ابن السيد على بن محمد بن على بن محمد الملقب بغياث بن على المعروف بمشعل بن احمد بن هاشم بن علوى عتيق الحسين بن السيد حسين الغريفى المنتهى نسبه الى ابراهيم المجاب بن محمد العابد ابن الامام الكاظم (ع) ولد فى النجف ١٢٩٩ وتوفى بالبصرة وحمل طريا الى النجف فى سابع ذى الحجة ١٣٤٣ و توفى والده وله من العمر سنتان فكفله اخوه السيد رضا الصائغ النسابة حتى برع وتخرج على العلماء والف تصانيف كثيرة . وديوانه هذا موجود فى مجلدين احدهما بخط الشيخ حسن بن الشيخ على الحلى الشاعر فى ٢٠٤ ص . كل صفحة

١٦ بيتا وفرغ من نسخه فى ١٣٢٢ وثانيها بخط الناظم يقرب من ٢٥٠ ص. فيه المديح والتهانى والغزل ، بخط ردى ، كلها عند ولده السيد عبدالمطلب . وقد نظم اكثرها فى ١٣٢٢ الى ١٣٢٣ وهو ابن احدى وعشرين سنة .

(٧٣٠٣ : **ديوان مهدى پهلوان أوشعره**) واسمه محمدمهدى الماهر فى الموسيقا . اطرى عليه عليشير النوائى ، كذا فى (گلشن - ص ٤٧٨) . ولعله اراد پهلوان محمد المذكور فى ص ١٦٠ .

(٧٣٠٤ : **ديوان مهدى تبريزى**) هو ابن على الحسنى الكاظمى . طبع له «قبس الاحزان فى مصيبة الغريب العطشان» .

(٧٣٠٥ : **ديوان مهدى تبريزى**) الشقاقى . كان نزيل اصفهان و توفى بها ١٢١٤ ترجمه فى (دجا - ص ٣٦٣) وقال له مثنوى «ليلى ومجنون» بطريق الهزل و كان كثير الهجاء . و كذا فى (انجمن ٤) و (مع ٢ : ٤٨٨) و (گلشن - ص ٤٧٧) يوجد اشعاره فى جنگ برقم ٣٠٥ عند (فخر الدين) .

(**ديوان مهدى حميدى**) ابن حيدرعلى آسوده . طبع له «طلسم شكسته» و «عرفان الحكم» و «عصيان» وغيرها ومرّ بتخلصه «حميدى شيرازى» .

(**ديوان الشيخ مهدى الحجار**) مرّ بعنوان تخلصه الحجار .

(٧٣٠٦ : **ديوان السيد مهدى** الحلى) الشاعر الماهر بن داود بن سليمان بن داود الحسينى الحلى . ولد بها ١٢٢٢ وقرا الادب وغيره على اخيه السيد سليمان الذى توفى ١٢٤٧ وغيره وبرع ، ونظم كثيرا الى ان توفى بمسقط راسه رابع المحرم ١٢٨٧ ورثاه تلميذه وابن اخيه السيد حيدر بن سليمان بن داود الذى توفى ١٣٠٤ وديوانه كبير فى جزئين اولها فيما قاله فى اهل البيت عم و فى العلماء الاكابر ولاسيما اهل بغداد . وثانيهما فى مراثى شهداء الطف . جمعه الخطيب الشيخ مهدى بن الشيخ يعقوب النجفى فى ١٣٢٩ ورتب كلا جزئيه على الحروف . ونسخة بمكتبة (السماوى) واخرى بخط السيد على الهاشمى فرغ منها ١٧ رجب ١٣٥٠ بمكتبة الشيخ محمد على اليعقوبى . وبعض مراثيه ضمن مجموعة عند السيد محمد حسن الطالقانى ومعها مراثى حفيد أخته السيد عبدالمطلب ابن داود بن سليمان اخ السيد مهدى واستاده . ونسخة اخرى عند حفيده السيد هادى بن

السيد حمزة بن الناظم . وله كتاب «مصباح الادب» المطبوع كما يأتى .

(٧٣٠٧ : **ديوان السيد مهدى** الحكيم) ابن السيد رضا بن احمد بن الحسين بن الحسن ميرحكيم الحسينى الطالقانى النجفى والمولود بها ١٢٦٥ والمتوفى ١٣٤٣ جمعه من متفرقات شعره السيد محمد حسن بن السيد عبدالرسول بن مشكور الطالقانى والمجموع منه حتى اليوم ١٠٦٠ بيتا . ولاخيه السيد باقر بن السيد رضا ايضاً اشعار كثيرة جمع منها شيء قليل مع ديوان اخيه . وله ولد اديب شاعر اسمه السيد على بن مهدى . وله ديوان جمعه بنفسه واخذه معه فى سفره الى البصرة ومنها الى لنجه ، وبها توفى ١٣٣٧ واخوه السيد باقر ولد ١٢١٤ وتوفى ١٢٩٤ حدث بتاريخه ولده السيد صادق الذى ولد قبل موت ابيه بثلاث سنين .

(٧٣٠٨ : **ديوان مهدى خويى**) لميرزا مهدى بن محمد نصير . كان نديم محمدعلى ميرزا دولتشاه بن فتحعليشاه . ترجم هدايت فى (مع ٢ : ٤٣٩) و (دجا - ص ٣٦٤) و «المدايح المعتمدية» .

(٧٣٠٩ : **ديوان مهدى رازى أوشعره**) وهو ابن الميرزا غياث العرب النسابة الطباطبائى . أورد النصر آبادى شعره فى (نر ٦ - ص ١٦٣) وقال اشتغل بالعلم بشيراز وهاجر الى اصفهان وزار العراق ورجع . وكان يتتبع المثنوى للمولوى الرومى . وعنه اخذ فى (گلشن - ص ٤٧٨) و(خوشگو) .

(**ديوان مهدى شقاقى**) راجع ديوان مهدى تبريزى .

(**ديوان مهدى شهرستانى**) راجع ديوان مهدى صدر .

(٧٣١٠ : **ديوان ميرزا مهدى صدر**) هو ابن الميرزا حبيب الله الصدر بن السيد حسين الموسوى العاملى وحفيد السيد حسين المجتهد الكركى من الاب والشيخ لطف الله الميسى من الام . ترجمه النصر آبادى فى (نر ٢ - ص ١٦) وأورد بعض شعره . تصدر الوزارة بعد ابيه ومات ١٠٤٣ كما فى (گلشن - ٤٧٩) وقال محمد ورنو سفاد رانى فى تاريخه :

آفتاب ازسر كلاه افكندودر تاريخ گفت: آصف دوران شد از بزم سليمان جهان

وليس فى ١٠٨١ كما فى تذكرة النصر آبادى .

(**ديوان مهدى طباطبائى**) ابن الميرزا غياث راجع ديوان مهدى رازى .

(**ديوان مهدى طهرانى**) طبع له «جنگ المناقب» فى ١٣٠٢ ومر بتخلصه «جرس».

(**٧٣١١ : ديوان مهدى فتح آبادى أوشعره**) أورد شعره فرصت فى (عم- ص٥٦٩) وقال هو من الخوانين.

(**٧٣١٢ : ديوان السيد مهدى القزوينى**) وهو السيد مهدى بن الحسن. ذكرنا له منظومة فى الاصول باسم «السبائك» فى ج١٠ ص١٥٢.

(**٧٣١٣ : ديوان مهدى قزوينى أوشعره**) كان معاصراً لفتح عليشاه. ورد شعره فى (گلشن- ص٤٧٧).

(**٧٣١٤ : ديوان مهديقلى قادورقائى أوشعره**) ترجمه وأورد شعره معاصره الصادقى فى (خص٣- ص٣٥).

(**٧٣١٥ : ديوان السيد مهدى القطيفى**) رأيت جملة من مراثيه فى بعض المجاميع اوله:

قيل لى انت اوحد الدهر فى الشعر فهلا رثيت نجل عقيل

(**ديوان مهدى قمشهى**) للشيخ مهدى بن ابى الحسن القمشهى المتخلص «الهى» كما مر طبع له «نغمهٔ عشاق» وقصيدهٔ قرآنية» وغيرها.

(**٧٣١٦ : ديوان مهدى قمى**) ابن حيدرخان القمى. ترجمه معاصره النصرآبادى فى (نره- ص١١٩) وذكر ان والده كان من التجار وبعد موته حج ولده وتفرق ماجمعه بيد ابنه وصار من مخلصى درويش مخلص وأورد بعض شعره وكذا فى (گلشن- ص٤٧٩) و«همیشه بهار» و (خوشگو).

(**٧٣١٧ : ديوان مهدى گيلانى أوشعره**) وهو ابن مولانا محمد سعيد. اصله من گيلان ونشأ باصفهان. غضب عليه نادرشاه فاختفى ومات عن ستين من عمره. أورد شعره آذر فى (تش - ص٤١٢) و(گلشن- ص٤٧٧).

(**٧٣١٨ : ديوان مهدى مستوفى أوشعره**) كان مستوفيا لاوقاف محمد شفيع الحسينى. ترجمه وأورد شعره معاصره الحزين فى تذكرته (ص٥٢).

(**٧٣١٩ : ديوان الميرزا مهدى مشهدى**) ابن السيد الميرغياث الدين المشهدى والمتخلص بحجت كما ذكره النصرآبادى فى (نره- ص١٠٢) فى اربعة آلاف بيت.

(**ديوان الميرزا مهدى المنشى**) مر بعنوان المنشى.

(**٧٣٢٠ : ديوان مهدى مهرانى**)من نجباء السادات بهمدان. ترجمه معاصره النصر آبادى فى (نر ٥ ـ ص ١٢٤) وأورد شعره و كذا فى (تش ـ ص ٢٥٨).

(**ديوان مهدى موافق**) راجع تخلصه رامين.

(**ديوان مهدى نجفى**) المتخلص بوائق يأتى بتخلصه .

(**ديوان مهدى نراقى**) قال فى « رياض الجنة » ان للمولى مهدى بن ابى ذر النراقى ثلاثة آلاف بيت من الشعر. وقال فى « نجوم السماء » ان له مثنوى « طائر قدسى ». ومر ّ ولده صفائى فى ص ٦١٢ .

(**ديوان مهدى همدانى**) راجع مهدى مهرانى.

(**٧٣٢١ : ديوان مهر اكبر آبادى أوشعره**) واسمه ميرزا حاتم على بيك . ورد شعره فى (روشن ـ ص ٦٦٢).

(**ديوان مهرانى**) راجع مهدى مهرانى.

(**٧٣٢٢ : ديوان مهربان اورنگ آبادى اوشعره**) وهو الميرشاه عبدالقادر الفخرى ابن شريف الدين خان النقوى النيشابورى الاصل المتوفى بلكهنو ١٢٠٤ . ورد شعره فى (مطلع ٢ : ١٨٣) و (روشن ـ ٦٦٥) و (نتايج ـ ص ٦٨٢)

(**ديوان مهر پنجابى**) الساكن بفرخ آباد . ورد شعره فى (گلشن ـ ص ١٦٦) مر ّ فى ص ٣٣٩ بعنوان ذرهٔ پنجابى.

(**٧٣٢٣ : ديوان مهرعلى گرگانى**) واسمه محمداسماعيل . فارسى طبع فى خمسة اجزاء صغار كلها فى ١٥٢ ص. بطهران فى ١٣٢١ ش.

(**٧٣٢٤ : ديوان مهر خوئى**) اسمه الملامهرعلى من الفضلاء الظرفاء والشعراء على ثلاثة ألسنة التركية والفارسية والعربية. ترجم فى (مع ـ ج ٢ ص ٤٥٥) و أورد هناك من شعره العربى قوله :

ها على بشر كيف بشر ربه فيه تجلى و ظهر

ورباعية بالفارسية فى تمنيه الزواج ورباعيته التى ارسلها الى الحاج ميرزا احمد المجتهد الذى توفى ١٢٦٥.

(**٧٣٢٥ : ديوان مهرى عرب أوشعره**) هو السيدعلى العاملى نزيل اصفهان فى اواخر

عصر الصفوية وتعلم الفارسية مكسرة بمزجها مع العربية ، فكان ينظم بهذه الوتيرة ويستحسنها الظرفاء . ترجم فى (مع- ج٢ص٣٨) وأورد بعض شعره هناك ، وكذا فى (مسرت - ص١٨٩) .

(**٧٣٢٦ : ديوان مهرى مشهد أوشعره**) ترجم وأورد شعره فى (مطلع ٢ : ٤٤٥) و(گلشن- ص٤٨٠).

(**٧٣٢٧ : ديوان مهرى هروى**) كانت زوجة عبدالعزيز طبيب شاهرخ بن تيمور گوركان . نقل شعرها بتخلص «مهرى» القزوينى فى(قزمج -١ ص١٩٥) وقال انلها ديوان تتبعت فيها اشعار حافظ . اوله :

ادر يا ساقى العشاق أقداحاً و عجلها كەشورى ميكندشيرين،شراب تلخ دردلها

وكذا الهروى فى(لط ١ - ص٢١) وشيرعلى فى (خيال - ص٣٣٤) و(نتايج- ص٧٠٣) و(تش-ص٣٥١)و(حسينى-ص٣٢٣) و(رشن-ص٦٦٥) و«ازرابعه تاپروين-ص٢٥١» و(مسرت - ص٢٣٩) .

(**٧٣٢٨ : ديوان مهستى گنجوى**) كانت زوجة ابن خطيب گنجه الشاعر المذكور فى ص٢١ وكانا فى گنجه من آذربيجان ومن شعراء حاكمها محمود السلجوقى ابن اخ السلطان سنجر ، ثم جائت الى بلاط سنجر . وهذا سبب اشتباه المستوفى فى «تاريخ گزيده - ص ٨٢٩» وحكيم‌شاه القزوينى فى (بهش١- ص٣٢٧ و ٣٥٠) فعداها من شعراء السلطان محمود الغزنوى بدل السلجوقى . ولها مشاعرات مع زوجها المذكور قبل الازدواج. ترجمت فى اكثر التذاكر مثل «هفت اقليم»و(حسينى-ص٣٢٣) و(تش- ص٣٥١) و(مع١ : ٥٩٣) و (دجا - ص٣٦٥) (وازرابعه تاپروين- ص٢٤٤) و (روشن- ص٦٦٧) و(نتايج - ص٧٠٣) ومجلات آينده ٢ : ١٤٠ وارمغان ١٠ : ١٢١ و«هلال» الپاكستانية ٥ : ١ : ٤٦ وقد راى سنگلاخ ديوانها بخط ابى القاسم رستم الخطاطين فذكره فى (امتحان ٢ : ١٨٣) . واكثر اشعارها رباعيات فى اوصاف الناس واصناف حرفهم . وقد استقبل ديوانها لسانى الشيرازى المذكور فى ص ٩٤٢ فى مجموعة تشتمل على ٦٨ رباعية وسماها «مجمع الاوصاف» كما يأتى فى الميم . طبع ديوانها بطهران فى ١٣٧٦ مع احوالها بقلم طاهرى شهاب فى٥٠ ص .

(**٧٣٢٩ : ديوان المهلبى أوشعره**) وهو ابوعيينة المهلبى . عده ابن شهر آشوب فى (المعالم - ص١٤٠) من شعراء اهل البيت .

(**٧٣٣٠ : ديوان مهمى تبريزى أوشعره**) كان معاصر امام قلى خان حاكم شيراز. ورد شعره فى (حسينى - ص٣٢٢) و(تش - ص٢١٥).

(**٧٣٣١ : ديوان مهندس دستگردى**) و هو ميرزا محسن بن اسحاق الدستگردى الاصفهانى. طبع له منظومة ، «فجايع بشر» فى ١٣٧٠ ومرّ له فى ص١ «ديوان آئينهٔ مشروطه» الموجود نسخته عندالنخجوانى كتبت فى ١٣٤٣.

(**٧٣٣٢ : ديوان مهيار**) هو ابوالحسين مهيار بن مرذويه الديلمى الكسروى مولى الشريف الرضى وتخرج عليه فى نظم الشعر . ترجمه مفصلا ابن خلكان فى ج٢ ص١٤٩ عن الخطيب والباخرزى. ونقل عنه الحر فى الامل وأورد جملة من شعره . وقال فى «نسمة السحر» هو كاستاده الرضى من كبار الامامية . توفى (٥ ج ٢ - ٤٢٨) وديوانه كبير فى اربع مجلدات، طبع جزئه الاول بمصر ١٩٢٦م. وطبع اخيراً فى بغداد ومن مشاهير قصايده اللامية الذى مرّ شرحها الموسوم « الازهار فى شرح لامية مهيار » . وعده فى (المعالم - ص١٣٦) من شعراء اهل البيت .

(**٧٣٣٣ : ديوان مهين اصفهانى**) واسمه حسن بن محمدعلى بهنيا . ولد باصفهان ١٢٩٠ش. ترجمه وأورد شعره المهدوى فى «شعراى معاصر اصفهان - ص٤٨٢» .

(**٧٣٣٤ : ديوان مهين خطاط**) التبريزى، واسمه ملامحمدحسين الاستاد. ترجمه فى (دجا - ٣٦٥) نقلاً عن تاريخ «عالم آراء» أنه حج البيت من تبريز ورجع وتوفى بها وأورد غزله الذى ارسله حين وفاته الى تلميذه على رضا الخطاط التبريزى.

(**٧٣٣٥ : ديوان مهين دارائى**) واسمها مهين دخت بنت امير خسرو دارائى الزنجانى (برهان السلطنه) ولدت فى ١٣٤٠ وطبع لها «روباهنامه» فى ١٣٧٤ فى ٧٢ص مقتبسة من «ثعلبيه» التركية المذكورة فى ج٥ ص٧ .

(**ديوان ميان ناصرعلى**) راجع ديوان على سهرندى فى ص٧٥٨ .

(**ديوان ميبدى**) القاضى ميرحسين. مرّ بتخلصه منطقى.

(**٧٣٣٦ : ديوان ميثمى عراقى**) وهو الشيخ محمدتقى بن محمود العراقى الميثمى

كان يقيم الجماعة فى مسجد آقابهرام فى محلة پامنار من طهران بعد فوت والده الذى هو مؤلف «دارالسلام» الفارسى و«قوامع الاصول» وغير ذلك . وتوفى يوم الجمعة آخر جمادى الأولى ١٣٠٨ وحمل طريا الى النجف ودفن فى داره الصغيرة المتصلة بدار شيخنا الخراسانى ولها كتيبة من الكاشى . طبع من شعر ولده الشيخ محمد تقى المذكور تخميسه للقصيدة النونية التى مطلعها [النفس باللهو فى الدنيا تشا غلنى] ومن أواخرها . ٥

لاضحك الله سن الدهران له قواعد عدلت عن كل ميزان

فى اثنين واربعين بيتاً . وطبع من شعره ايضاً تتميمه صدراً وذيلاً لرثاء الصديقة على ابيها التى آخرها [الهى عجل وفاتى سريعاً] . و باشر طبعه ولده الشيخ جمال الدين . طبعه حدود ١٣١٣ على هامش شرح قصيدة دعبل لاقاكمالا الفسوى. وتوفى الشيخ محمد تقى الناظم فى نيف وعشرين وثلثمأة والف . وكان هو معلمى وقد قرأت عليه شيئاً من ١٠ «نجات العباد» و«شرح الباب الحادى عشر» فى داره المقابل لدار خالى الحاج السيد محمد خليل فى كوچهٔ صدر اعظم. بمحلة پامنار بطهران .

(ديوان ميخچه) راجع امانى ميخچه فى ص٩٥.

(٧٣٣٧ : ديوان ميرابجدى) وهو « ملك الشعراء » ميرمحمد اسماعيل الابجدى المتوفى ١١٩٢ . طبع له «انورنامه» بمدراس فى ١٩٤٤م . فى ٤٠٨ ص . بتصحيح محرم حسين محوى اللكهنوى ومع « كليات ابجدى » فى ١٩٥١م. ١٥

(٧٣٣٨ : ديوان ميراكبرآبادى) وهو محمد تقى ابن اخت سراج الدين عليخان آرزو المذكور فى ص٣. قال قدرت فى (نتايج - ص٦٨٦) ان له ستة دواوين باللغة الاردوية الهندية . وطبع ديوان ميرتقى فى لكهنو.

(٧٣٣٩ : ديوان ميرتربتى أوشعره) جاء شعره فى (گلشن - ص٤٨٠). ٢٠

(ديوان ميرجلال) مرّ بعنوان جلال صدرالصدور فى ص١٩٩ .

(ديوان ميرجمله) كما فى (حسينى - ص٣٢٥) مرّ بعنوان روح الامين فى ص ٣٨٦ .

(ديوان ميرحاج) مرّ بعنوان امير الحاج فى ص٩٩. ترجمه فى (خز - ص٤٠٣) وذكر مكاتبة جامى له .

(ديوان ميرحسينى) مرّ بعنوان ديوان امير حسينى غورى فى ص١٠٠ و طبع له ٢٥

« كنز الرموز » فى ضمن مجموعة « عوارف المعارف » بشيراز فى ١٣٥٧ على الحروف .

(ديوان ميرحيدر تونى) كما فى (لس - ١٧٩) مرّ بعنوان حيدر تونيا فى ص ٢٦٩ ومرّ ميرحيدر فى ص ١٠٠ .

(ديوان ميرخواند) مرّ فى ص٣٠٧ . وترجم وورد شعره فى (تش - ص ٣١٠) و« ريحانة الادب » وقال فى « شاهد صادق » انه مات فى ٩٠٣.

(٧٣٤٠ : ديوان ميردهلوى أوشعره) واسمه ميرزاده على خان بن محترم بيگ من امراء بابر شاه وتوفى ٩٩٦ ورد شعره فى (گلشن - ص ٤٨١) .

(ديوان ميرر باعى مشهدى) مرّ فى ص ٣٥٤.

(ديوان ميرزا بايسنقر) كما فى (مطلع ٢ : ٤٤٥) مرّ فى ص ١٢٥ .

(٧٣٤١ : ديوان ميرزا بزرگ تبريزى) وهو عبدالحسين بن رضا. قال مشار انه طبع له منظومة « امتحان القلوب » بالفارسية بتبريز فى ١٣٠٩ فى ٢٦٩ ص .

(٧٣٤٢ : ديوان ميرزا جان باغنوى أوشعره) وهو الملا ميرزا جان الشيرازى صاحب الحواشى على الكتب الادبية والفلسفية . ورد شعره فى (گلشن - ص ٤٨٢) .

(ديوان ميرزا رضى مشهدى) كما فى (مطلع ٢ : ٤٤٦) مرّ فى ص ٣١٧ بتخلصه دانش .

(٧٣٤٣ : ديوان ميرزاى شيروانى) وهو محمد بن الحسن المعروف بالمدقق وملا ميرزا من اساتذة اصفهان وتوفى ١٠٩٨ وصاحب الحواشى الكثيرة على الكتب الفلسفية والدينية. أورد النصر آبادى اشعاره فى (نر ٦ ص ١٥٧ و ٢٩٨) .

(٧٣٤٤ : ديوان ميرزاى فيض آبادى أوشعره) واسمه امير الدولة زين العابدين بن جعفر ويعرف بميرزا بزرگ . ورد شعره فى (گلشن - ص ٤٨١) .

(٧٣٤٥ : ديوان ميرزاى همدانى أوشعره) واسمه ميرزا بيگ الهمدانى. أورد عليشير شعره فى (مجن ٢ : ٥٤ و ٢٢٧) و (گلشن - ص ٤٨٢).

(٧٣٤٦ : ديوان ميرزايى ساوجى أوشعره) كان هو بناءً . أورد شعره معاصره سام ميرزا فى (تس ٥ - ص ١٤٨) و (گلشن - ص ٤٨٢) و « هميشه بهار » .

(٧٣٤٧ : ديوان ميرسبزوارى أوشعره) كان شيخ الاسلام بها كما ترجم فى (مجتس ٣ - ص ١٤٥) .

(**ديوان مير سر برهنه**) مرّ فى ص٤٣٨ و ٥٣٨ .

(**٧٣٤٨ : ديوان ميرسيستانى أوشعره**) كان معاصراً للجامى . وردشعره فى (حسينى ـ ص٣٢٠) و(گلشن ـ ص٤٨٠).

(**ديوان ميرشاهى**) مرّ فى الشين و كذا شاهكى.

(**ديوان الميرعلى ابوطبيخ**) مرّ بعنوان «ديوان الانواء».

(**ديوان ميرعلى هروى**) راجع على هروى . وقد فصل احواله الدكتورمهدى بيانى فى مجلة «پيام نوين ج٥ العدد ٢ ص٣٣-٤١ .

(**٧٣٤٩ : ديوان ميرك اصفهانى أوشعره**) كان نقاشاً مصوراً فى عهد شاه طهماسب أورد شعره سام ميرزا فى (تس٢ ـ ص٤٧) و(گلشن ـ ص٤٨٥) .

(**٧٣٥٠ : ديوان ميرك بخارايى أوشعره**) واسمه ملاميرك خان المستبصر . اشتغل اربعين سنة بتحصيل العلم فى اصفهان فى عصر الشاه عباس الاول . قال النصر آبادى فى (نر٦ ـ ص١٦٥) انه ادركه واطرى تقواه وشعره وقال توفى ١٠٦١ وجاء فى (تش ـ ص٣١٠) و«هميشه بهار» و(گلشن ـ ص٤٨٤) بعنوان ميرك بلخى.

(**ديوان ميرك بخارايى**) راجع ميرماوراءالنهرى .

(**ديوان ميرك بلخى**) راجع ميرك بخارايى.

(**٧٣٥١ : ديوان ميرك خراسانى أوشعره**) كان وزير زنيل خان و صار وزيراً لخراسان . أورد غزله فى (مجتس٧ - ص١٧٠).

(**٧٣٥٢ : ديوان ميركرمانى**) من شعراء القرن الثامن مداح الامير مبارزالدين محمد ابن مظفر المخلوع ٧٥٩ و كان اول ملكه ٧١٣ و كان الخواجه حافظ مداح شاه شجاع بن مبارزالدين محمد الذى مات ٧٨٦ والميرالكرمانى يتخلص فى شعره بمير وهو غيرالخواجوالكرمانى المتوفى ٧٤٢ وانكانا معاصرين ومشاركين فى النسبة الى البلد فان اسمه محمود بن على بن محمود مريد علاء الدولة السمنانى و مداح السلطان ابى سعيد الچنگيزى الذى توفى ٧٣٦ . بالجملة ديوان الميرالكرمانى موجود فى مكتبة آقامرتضى النجم آبادى بطهران وقد رآه الدكتورقاسم غنى السبزوارى ونقل عنه نيفا وعشرين بيتاً من شعره ونقل خصوصياته وان فى اوله مثنوى «مجمع

اللطائف» و«درج اللئالى» ثم القصايد فى مدح مبارزالدين محمد. ذكر جميع ذلك فى «تاريخ عصر حافظ - ج١ ص١٩٠» المطبوع ١٣٦١ وترجم ايضاً فى (خوشگو) و(لت-٤).

(**٧٣٥٣ : ديوان ميرك خورد أوشعره**) اشتهر بالزهد والصلاح فى هرات و اطرى شعره فى (تس٢ - ص٣٣) وقال قتل ٩٣٢ وفى (گلشن-٤٨٣) أن أباه كان وزير بديع الزمان ميرزا.

(**٧٣٥٤ : ديوان ميرك ساوجى أوشعره**) و هو القاضى ميرك ابن خواجه شكرالله المستوفى. أورد شعره سام ميرزا فى (تس٤ - ص ٧٢) . وقال التقى الكاشى انه ميركى ساوجى والد صرفى المذكور فى ٦٠٦ وتوفى ٩٩١ .

(**٧٣٥٥ : ديوان ميرك سبزوارى أوشعره**) وهو ابن اخت المحقق السبزوارى صاحب «الكفاية» و «الذخيرة» ترجمه النصر آبادى فى (نر٥-١٢١) قال وسافر الى مكة مع اهل بيته ورجع الى الهند وأورد شعره وفى (گلشن-ص٤٨٣) قال ان اسمه ميرزا ميرك بيك.

(**٧٣٥٦ : ديوان ميرك شيرازى**) ترجمه فى (لط ٦ - ص ١٢١) وذكر انه فى اوائل سنه سافر الى بلاد خراسان للسياحة وعاد الى شيراز وأورد مطلع غزله. وكذا فى (گلشن - ص٤٨٣) وفى (قزمج ٦ - ص٢٩٩) سماه ميركى شيرازى .

(**٧٣٥٧ : ديوان ميرك قزوينى أوشعره**) هو من اكابر قضاة قزوين فى القرن العاشر . أورد شعره سام ميرزا فى (تس٤ - ص٧٠).

(**ديوان ميرك هروى**) راجع ديوان ميرك خرد .

(**٧٣٥٨ : ديوان ميرك هروى أوشعره**) واسمه حسين بن الخواجه محمد سلطان . اطراه فى (قزمج ٤ - ص٢٧٦) وأورد شعره .

(**٧٣٥٩ : ديوان ميرك هندى أوشعره**) أورد شعره سليم فى (گلشن - ص ٤٨٣) .

(**٧٣٦٠ : ديوان ميرماوراءالنهرى أوشعره**) و اسمه ميرجان أو ميرخان . قال فى (گلشن-ص٤٨٠) انه كان مذهباً .

(**ديوان ميرم تويسركانى**) مرّ فى ص٥٩٣ .

(**٧٣٦١ : ديوان ميرم غورى أوشعره**) ترجم وأورد شعره فى (گلشن-ص٤٨٦).

(**٧٣٦٢ : ديوان ميرم هروى**) واسمه ميرم سياه . ترجمه معاصره فخرى فى (لط -

ص٦٩) وذكر اشتهاره فى هرات بالهزل وتوفى بماوراءالنهر . وترجمه سام‌ميرزا فى (تس٥ـص١٣١) و(حسينى ـ ص٣١٨) و(خوشگو) و «هفت اقليم» وفى (گلشن ـ ص٤٨٤) أنه قزوينى وله ديوانين و كان تلمذه على بابا ابدال.

(٧٣٦٣ : ديوان مير ميران قزوينى أوشعره) ورد شعره فى «هميشه‌بهار».

(٧٣٦٤: ديوان ميرهادى) واسمه وتخلصه «أمين» ابن السيد محمد على من بيت ميرهادى المعلم بثانويات طهران ولد ١٢٨٧ وله مؤلفات كثيرة مطبوعة غير ديوانه المطبوع باسم «منتخبى از بهترين اشعار امين‌ميرهادى» فى ١٢٨ص بطهران فى ١٣٧٤ ترجم فى «سخنوران نامى معاصر ـ ج٢ ص٢٤٤».

(٧٣٦٥ : ديوان ميكده) واسمه على بن يوسف المستوفى الآشتيانى. طبع له منظومة «چهارفصل» فى ١٣٠٧ ق ٢٢٣ص.

(٧٣٦٦ : ديوان ميكش دهلوى أوشعره) واسمه المير احمد حسين ابن كرامت حسين. ترجمه وأورد شعره فى (روشن ـ ص٦٦٨).

(٧٣٦٧ : ديوان ميلانى) و اسمه ميرنقى ابن الحاج سيد آقا . ولد بتبريز فى ١٣٣٣ وهو معلم بثانويات طهران . وله الشعر بالفارسية والتركية. طبع قسم منه فى تبريز ١٣٦٣ مع مقدمة لحسين‌قلى الكاتبى . ترجم فى «سخنوران نامى معاصر ج٢ ص٢٤١» و « كنگرهٔ نويسندگان ـ ص٢٠٢».

(٧٣٦٨ : ديوان ميلى تبريزى أوشعره) ترجمه سام‌ميرزا فى (تس٥ـ١٤٤) و(گلشن ـ ص٤٨٦) و(دجا ـ ص٣٦٧).

(٧٣٦٩ : ديوان ميلى حصارى أوشعره) كان من حصار شادمان أورد شعره معاصره الفخرى فى (مجتس٦ ـ ص١٥٩) و(تش ـ ص٣٣٠).

(٧٣٧٠ : ديوان ميلى قزوينى أوشعره) ورد شعره فى (گلشن ـ ص٤٨٦).

(٧٣٧١ : ديوان ميلى هروى) واسمه ميرقلى من اتراك هرات ونشأ بمشهد خراسان وسافر الى الهند وتقرب عند نوربك‌خان ومات بمالوه بالهند فى ٩٨٣ وحمل عظامه الى مشهد. له ديوان شعر. كذا ترجم فى (نتايج ـ ص٦١٩) و(مع٢ : ٣٩) و(حسينى ـ ص٣١٩) و(خوشگو) و(طبق٢: ٤٩٦) وفى (خص٧ـص١٠٥) انه لازم خدابنده وبعد

خلعه فى٩٩٦ لازم ابراهيم ميرزا الصفوى . وعده فى (تش- ص٢١) من الامراء . جاء شعره فى(مسرت- ص٣٠٨) وفى جنگ برقم ٣٠٥ عند(فخرالدين) وعند ابى الحسن الكتابى باصفهان. ويوجد ديوانه عند(الملك) .

(٧٣٧٢ : **ديوان ميمنت كشميرى أوشعره**) كان ابن أخ اعتقادخان من امراءِ فرخ سير ومات ١١٤٠ . كذا فى(گلشن-ص٤٨٦) .

(٧٣٧٣: **ديوان مينای افشار**)اسمه فريدون بيك من افشارية الارومية . ترجمه معاصره فى(مع١-ص٥٢)وأورد شعره . وترجمه مفصلا فى(دجا-ص٣٦٧) نقلا عن «نگارستان دارا» تأليف الميرزا عبدالرزاق الدنبلى فقال الدنبلى انه كان«مينا» عندى فى اصفهان سنين ثم ذهب الى ارومية وبها توفى ١٢٣٥ ويوجد اشعاره فى جنگ برقم ٣٠٥ عند (فخرالدين) وعند السيد محمد الجزائرى اخذها الى اهواز كتابتها ١٢٧٤ وفيها :

هلا بجانب مينای مدح خوان كمين زچشم لطف ورضايت يكى گشای نظر

(٧٣٧٤: **ديوان مينای زند**) اسمه سلطانعلى خان بن رضاعليخان من الزندية . توفى بطهران١٣٠٢ ترجمه فرصت الدولة فى(عم- ص٥٦٩) وقال ان ديوانه مرتب مذهب مرغوب موجود عند اولاده وأورد بعض شعره .

(**ديوان مينای نصرآبادی هندی**) مر بعنوان صادقى مينا فى ص٥٨٢ .

(٧٣٧٥ : **ديوان مينوی شيرازی أوشعره**) اسمه الميرزا احمد . قرأ على الميرزا فرصت علوم العربية فى شيراز، وترجمه فى «عم- ص٥٦٩» وأورد غزله بتخلصه .

بريز باده زمينا بساغر مينو كه نوبهار چمن راز نو نضارت كرد

(٧٣٧٦ : **ديوان مينوی همدانی أوشعره**) واسمه اميرخان اللاجوردى. كان من اعضاءِ انجمن ادبى همدان . أورد غزله الفت فى «دانشنامه» المطبوع ١٣٤٢ .

BIBLIOGRAPHY

OF

SHAYTEE'S LITERARY WORKS

(Poesy and prose)

Volume IX.

Edited by A. Morezvi

DIVANE GADOSSAMAD

Divane Mirmyshemadani

TEHRAN
Imp. JANNESSGARE TEHRAN
1964

Aghâ Bozorg Teherani

BIBLIOGRAPHY

Of

SHI'ITE'S LITERARY WORKS

(az-Zari'a ilà tasânîf ash-Shi'a)

(Poesy and poets)

Volume:IX-3

Refined by A. Monzavi

DIVANE 'ABDOSSAMAD

Divane Mînuyehamadanî

TEHRAN
Imp. DANESHGAHE TEHRAN
1964

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
0045341974

893.796
T12
v. 9 3

SEP 2 3 1964